Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

30
K7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

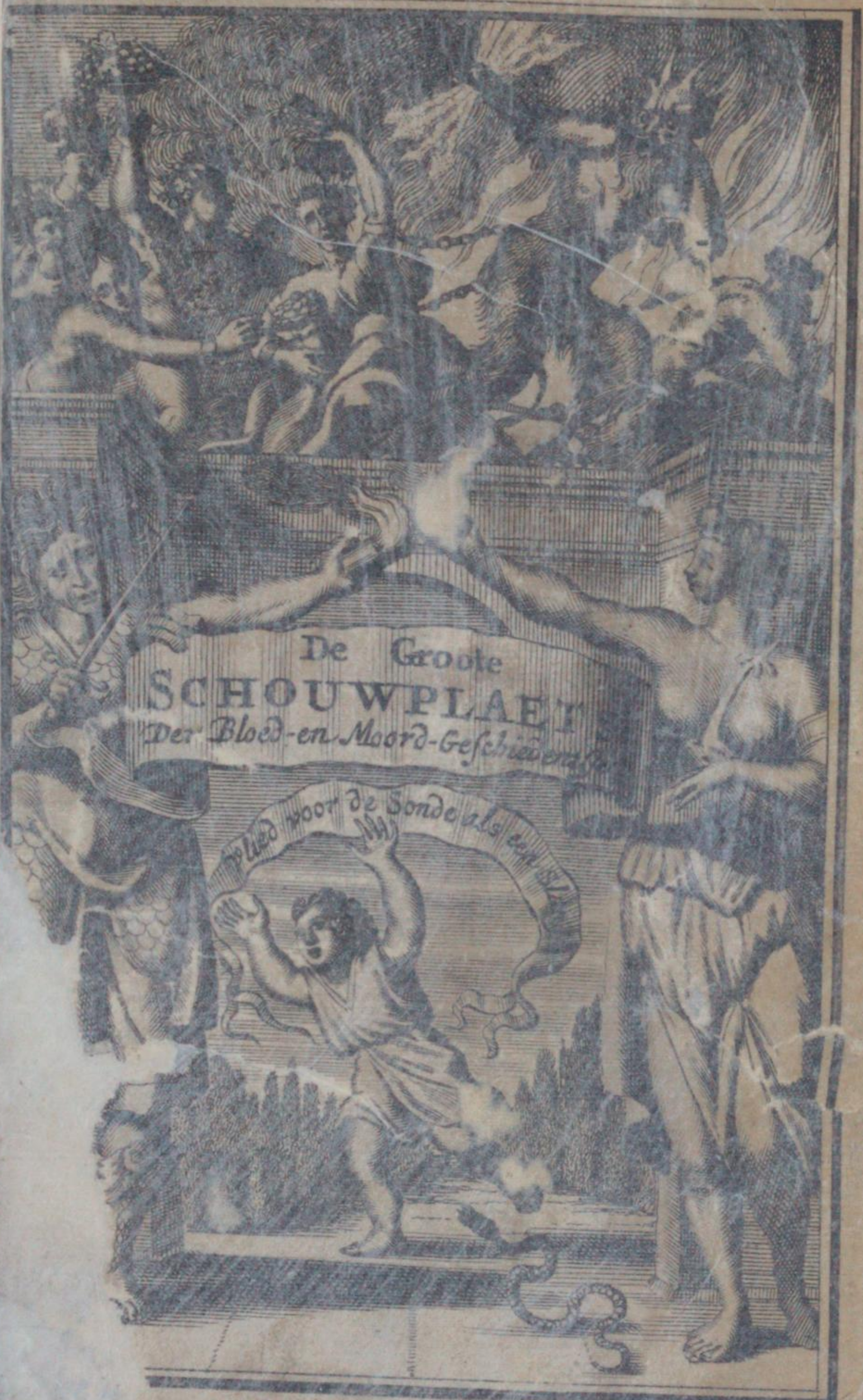

T' UTRECHT
Iohannes Ribbius. 1670.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

DE GROOTE
SCHOUW-PLAETS
Der Jammerlijcke
BLOED-EN-MOORD-GESCHIEDENISSEN,
Vervattende

Onder vijf-en-tseventigh Geschiedenissen ontrent twee-honderd Voorbeelden der ellendige Uytwerckselen van Haet, Toorn, Yversught, Ontrouw, Bedrogh, Hooghmoed, Wanhoop en allerley ongeregelde Mensche-lijcke Herts-toghten.

Doorgaens rijklijck verçierd met aenmerklijcke Redenen, aerdige Gelijckenissen, welgepaste Spreeckwoorden, soete Leer-spreucken en leersaeme Versierselen.

Vertaeld uyt de voortreffelijcke Schriften van de Heeren *Belley*, *Harsdorffer*, *Rosset* en andere.

DOOR

SIMON DE VRIES.

t'UTRECHT,

Johannes Ribbius, Boeckverkoper. 1670.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

OPDRAGT

AEN DEN

Wel-Edelen, Wyt-beroemden en Manhaften ZEE-HELDT

CORNELIS TROMP,

L. ADMIRAEL van d'Edele Groot-Mog: Heeren Staten van *Hollandt* en *West-vrieslandt*. En DOMHEER ten DOM tot UYTRECHT.

Wel-Edele HEER!

NIet sonder reden is't, dat gr ote Personagien . Historien altijd in groote ac tinge gehouden hebben, als zijnde *een Meester-*-*che des Levens*, en *een Getuyge der Waerheyt*,

 in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

in welcke ons, als in een Spiegel de[illegible] den der Menſchen levendigh vertoo[illegible] werden: welcke ſonder haer in den a[illegible] grondt der Vergetelheyt al langh ſouden verſwolgen zijn, daer men in haer, als in een Doorluchtigh Toonneel, aenſchouwt de wonderlijke regeeringe onſes Gods, in het ſtraffen der Godlooſe, en in het beloonen der Goede. Deſe Hiſtorien zijn of generael, behelſende den Staet der Regeeringh en Oorlogen van Koningrijcken en Republijcken; ofte particulier, verhandelende de goede en quaede daden der Menſchen, en d' uytkomſte der ſelve. Belangende de eerſte, heeft niet UE. naem, in de Chartres der Gheſchied-Beſchrijvers ſoo van ons Vaderlandt als ander[illegible] een eeuwighen roem door de Wapene[illegible] wegens ſijn Heerlijcke en Loflijcke D[illegible] den verkreegen, ſoo dat nu by veele Koninghrijcken, Volckeren en Landen, den Naem van TROMP onſterffelijck geworden is? Als de welcke van de Wiegh af aen op de Ocea n gehobbelt, door Wateren, Gevanckeniſſen, en gevaerlijckheden geworſtelt, Achtbaerheyd onder [illegible]

Vya[illegible]

Standen, en ervaerentheydt tot voorstand des Vaderlandts verkregen heeft; want U E. was nauwlijx gheklommen over de Paelen van sijne Jeught, of gaff aen den gantschen Aertboc em te kennen, dat hy niet de minste gevaeren soude ontsien, om eyndelijck onder jae boven alle Menschen, in Manhaftigheydt en Dapperheytuyt te steecken. Daer van geven ons overvloedige getuygenissen U E. en uwer Voorvaders roem-rughtige en noyt-volpreesen Helden-daden, welcke als met een staelen griffie in de Herten en Gemoederen der Menschen ghegraveert zijn. Want wie hebben oyt de Wapenen kloeckmoediger ten dienste van het Vaderlandt aengegespt en zijn met Victorie in Triumphe van den Strijdt zeegenhafter wedergekeert? Aengaende de particuliere Historien, deselve geven een seer groote Nuttigheydt voor alle Menschen, maer in't bysonder voor soodaenige Persoonen, welcke alreeds in publijcke Hoogheydt over andere ghestelt zijn, of ghequalificeert om daer toe te gheraecken; immers geen staet noch condi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

tie van Menschen, welcke de selve ni[illegible]
bysonder dienstigh konnen zijn.

En vermits U Ed. hem beroemt ghemaeckt heeft onder alle Menschen, door soo veele brave Helden-Daden (onder Godts zegen) voor ons Vaderlandt en des selfs Vryheydt verkregen, die UE. in soo veele rampen en ghevaeren genaedelijck heeft bygestaen, en u Heldemoed geluckighlijck heeft ghekroondt: Soo hebbe ick dit tegenwoordigh Werk, zijnde *de groote Schouw-plaets der Geschiedenissen*, geoordeeld niemandt waerdiger op te draegen en toe te eygenen, als UEd. Te meer, dewijle U Ed. ons daer toe verplicht, als die ons vereert met UE. aengenaeme inwooninge? Waerlijck een heerlijck Kleynood aen d'Utrechtsche Kroon. Ick legge dan dit Papiere Kindt ter neder voor de voeten van U Ed., met versoeck, dat UE. niet soo veel d'oogen van U E. Goedgunstigheyd wilt nederslaen op de Gifte, die in hem selven kleyn en geringh is, als wel op het onderdaenigh en toegenegen Gemoet, met welck het U Ed. wert opgedraegen. En ghelijck het niet gheoorlo[illegible]
was

was, te verschijnen voor de Koningen van Perssen sonder geschencken: Soo is't, dat ick niet voor U Ed. derve koomen sonder u eenigh teecken van Eerbiedigheydt te bewijsen, die niet anders magh gereeckent werden, dan een paer jonge Duyven tegens een koppel vette Lammeren. Ontfangh dan Wel-Edele Heer deese weynige blaederen, die ick verhoope by ons Landslieden te waerdiger sullen gehouden werden, wanneer sy des selfs Voorhooft bestraelt sien met den Glants van U Edelheydts Naem. Waer mede ick eyndige, UE. bevelende in de protectie des Allerhooghsten, die U Ed. wil spaeren in een langhdurighe ghesontheydt, tot welstandt van ons Vaderlandt.

Dit wenscht

U Wel-Edelheydts

Utrecht den 21. Julii 1670.

Alderverplighsten Dienaer

JOHANNES RIBBIUS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

DE
VERGAEDERAER
Aen de
LEESERS.

Waerde Vrienden,

OP even deesen selven dagh des voorledenen Jaers, hadick voor U E. oogen doen verschijnen onse by-een-vergaederde en vertaelde GROOTE SCHOUW-PLAETS DER LUST-EN-LEER-RYCKE GESCHIEDENISSEN, met beloste, in mijn *Voorberight* gedaen, van noch te sullen laeten volgen de GROOTE SCHOUWPLAETS DER JAMMERLYCKE BLOED-EN-MOORD-GESCHIEDENISSEN. Wijl nu onse gedaghte *Eerste* SCHOUWPLAETS van U E. wel ontfangen, en gantsch begeerigh gesoght is geworden, soo heeft my dit (onaengesien al mijn andere besigheden) gelijck als vleugelen gemaeckt, om de vervullingh van mijn gedaene toeseggingh te verhaesten, en deese onse *Tweede* SCHOUWPLAETS spoedigh onder de handen des Druckers te doen koomen.

Van de *Nuttigheyd* der *Voorbeelden*, soo *quaa-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

als *goede*, in't ghemeen; desgelijcks, hoe de selve dienen *beschreven* en *geleesen* te werden, heb ick, na de gelegentheyd van korte *Voorreden*, een genoeghsaem breed gewagh gemaeckt in mijn gedaghte *Voorberight* aen U E., en sal derhalven niets met allen daer van hier herhaelen: Alleen sal ick op 't kortste yets spreecken van de *Nuttigheyd* der *treurige Strafvoorbeelden* in 't bysonder, als sijnde de voornaemste Stof van dit Werck.

Bly-eyndige Voorbeelden, behoorlijck beschreven sijnde, hebben ghewisselijck haer *gewight* en *nuttigheyd* op de Herten der Menschen, om die, door d'aenmerckingh van den Loon der Deughden, nae de Deughd te leeren traghten. Maer wijl onse verdorvene Natuer niet soo seer *getrocken* werd om't *goede* te doen, op *hoop* van *belooningh*, als wel *afgehouden* van 't *quaede*, door *vrees* van de *straf*, en dat d' *eerste trap om 't goede te doen, is't quaede te laeten*, soo salmen my lightelijck toestaen, dat het, om deughdsaem te werden, *beter is*, te gaen in 't *Klaegh-huys der droef-eyndigende Sraf-voorbeelden*, als in't *Maeltijds-huys der vrolijcke Gevallen.*

Waerlijck, de *Straf-voorbeelden* sijn ons als een Spiegel, om daer in t' aenschouwen de *broosheyd*, jae *boosheyd* onser ontaerde Natuer, die, door de minste voorkoomende gelegentheden, ons dickmael in swaere Sonden doet vallen; en met eenen daer in t'aenmercken de *Reghtveerdigheyd Gods*, die van den Hemel ontdeckt werd over alle Werckers der ongereghtigheydt. *'t Eerste sal ons aenleydingh geven,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

geven, om nauwe acht op ons selven te neemen, op dat wy voorsightighlijck wandelden, niet als onwijse maer als wijse.'*t Andere sal ons afschricken* van te sondigen, siende, *dat de Heere een wreecker is, een wreeker is, een seer grimmigh; een wreecker is aen sijne weerpartijders, die den Thoorn behoud sijnen vyanden.*

Bonaret verhaeld *in Annal. Aragon. cap. 5. pag.* 709. dat Koningh *Pieter van Aragon*, voor een t' saemenspanningh en Oproer bevreest sijnde, voor hem nam, de vinders en aendrijvers daer van ernstelijck te straffen. Ten dien eynde liet hy alle voornaeme Heeren aen sijn Hof ontbieden, onder den schijn, van hem met raed en daed te moeten bystaen, wijl hy besloot en had, *sulck een groote Klock te willen laeten gieten, dat de klanck daer van door 't gantsche Koninghrijck gehoord sou werden.* Dit quam haer wel belagchlijck voor, maer sy verscheenen echter op de bestemde tijd, en yeder, d'een nae d'ander, wierd in de Koninghlijcke kamer gelaeten, om sijn meeningh t'ontdecken. Doch even te deeser plaets was een Beul gesteld, die haer 't hooft voor de voeten moest leggen, en de doode Ligchaemen wierden, als een Klock, in de rondte op malkander geschickt. Als nu de laetste en voornaemste Heer van de Koningh gevraeghd wierd, *hoe hem deese Klock behaeghde, en of hy eenigh gebreck daer aen sagh*, gaf hy tot antwoord: *Datse van een seldsaem Metael gemaeckt was*; daer by voegende, met een vertsaeghde Stem: *Maer sy heeft geen klepel.* Wel, seyde de Koningh, *ghy sult de klepel s[...]*

Da-

Daer op liet hy hem, gelijck d'andere dooden, en sijn ligchaem wierd in 't midden der andere Lijcken voor een Klepel opgeright. Dit gedaen sijnde, deed hy de Kinderen der omgebraghte voor hem roepen, en verhaelde haer de Misdaed haerer Vaderen, met een bygaende bedreygingh, datse sigh der selver quaed niet deelaghtigh souden maecken, indiense niet een gelijcke straf ontfangen wilden. De klanck van deese Klock wierdt niet alleen door Aragon, maer oock door gantsch Spaenje ghehoordt; waer door dan oock d' Onderdaenen in gehoorsaemheyd gehouden wierden, en de Kinderen vreesden voor 't geen haere Vaders bejegend was.

D'Heer *Harsdorffer*, past dit op de *Treurighe Voorbeelden*, die waerlijck soodaenigh een *Schrick-klock* sijn; wiens klanck al van't begin des Weerelds gehoord is geworden, en noch daegelijcks gehoord werd; Ach! dat het met opmerckingh moght toe-gaen.

Als wy in 't leesen of aenmercken der *Treurighe Voorbeelden* een Sondaer gestraft sien, en dat wy *ons schuldigh kennen* aen een diergelijcke Sonde, souden wy dan door 't hooren van deese *Schrick-klock*, niet besluyten, dat wy de selve straf onderworpen sijn, en datse misschien al voor de deur staet; want *diens sonden wy deelaghtigh zijn*, *diens plaegen sullen wy* (ten sy dat wy ons ernstelijck bekeeren) gewisselijck *ontfangen*, Openbar. XVIII. 4. Of soo wy'er *niet aen schuldigh zijn*, sullen wy niet bewoowerden, om alle ghelegentheden, die ons tot

soo-

ſoodaenige Sonden verlocken, voorſightelijck te myden?

Magh dan van de *Straf-voorbeelden* niet met reght geſeyd werden, *datſe veele* Leeſers *door vreeſe behouden, en uyt het vyer grypen?* En deſgelijcks, aen d'ander ſijde, datſe geen kleynen *trooſt* toebrengen aen veele vroome Zielen, wiens voeten anders (ſiende de voorſpoed der Godlooſe voor een tijd) by nae uyt-wijcken, en wiens treeden bykans uytſchieten ſouden? *Ick was nydigh* (ſeyd den Heylighen Dighter, wiens Parnas de Bur[illegible]ons was) *op de Dwaeſe, ſiende der Godlooſen vrede: Want daer ſijn geen banden tot haeren dood toe, en haere kraght is friſch: Sy ſijn niet in de moeyte als andere Menſchen. ... Siet deeſe ſijn Godloos, nochtans hebbenſe ruſt in deeſe wereld, ſy vermeenighvuldigen het vermoogen. Immers heb ick te vergeefs mijn hert geſuyvert, en mijn handen in onſchuld gewaſſchen. ... Ick heb gedaght, om dit te mogen verſtaen, maer het was moeyte in mijn oogen; tot dat ick in Gods Heylighdommen ingingh,* EN OP HAER EYNDE MERCKTE. *Immers ſet ghyſe op gladde plaetſen, ghy doetſe vallen in verwoeſtingen. Hoe wordenſe als in een ogenblick tot verwoeſtingh! Neemen een eynde! worden te niet van verſchrickinghen!* Pſalm: LXXIII. 3, 4, ... 12, 13, ... 16, 17, 18, 19.

Soo ſien wy dan, dat het *Beſchriven* en *Leeſen* van ſoodaenighe *Voorbeelden*, in welcke de verſchrickelijke Oordeelen Gods over de Sonden voo[r]geſteld werden, alle Menſchen dienſtigh kon[nen]

ſij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ſijn: *Tot Leeringh*, om daer uyt aen te mercken, hoe grouwlijck de Sonde is, over welcke dien langhmoedigen en goedertiernen God ſigh ſoo vreeſlijck vertoornd, met verwoeſtingh van Landen, omkeeringh van Steeden, en verdelgingh van Menſchen, in 't algemeen en in 't byſonder. *Tot Vermaeningh*, om dan de Sonde, die ſoo een quaed met ſigh brenght, te haeten en te laeten. *Tot Waerſchouwingh*, dat, indien wy in de ſelve voortgaen, God ſijn Swaerd gewet, ſijn Boogh geſpannen, en doodlijck geſch[illegible] op gek[illegible]yd heeft, om ons te verderven [illegible] ge[illegible], ſoo veel andere voor ons weervaeren is, en nae ons weervaeren ſal. *Tot Vertrooſtingh* van alle Vroome, die van de booſe verdruckt werden, wijlſe hier uyt bemercken, dat haer bloed en traenen nae den Hemel roepen tot God, die haere verdruckers eens ſal doen een eynd nemen met ſchrik een uytgangh. Niemand ſtoote ſigh aen 't Opſchrift van dit Werck: Niemand werde af-geſchrickt, om dit Boeck, handelende meeſt van BLOED-EN-MOORD-GESCHIEDENISSEN, te door-leeſen. De *geſondſte* Ghenees-middelen ſijn meerendeel *onſmaeckelijck*. Wilje Voorbeelden van Menſchelijcke gevallen leeſen, om *daer door verbetert te werden*, deeſe Stof is de bequaemſte daer toe. De *Straf der Godlooſe* is een *Vergif*, dat tot *Tegengif* gebruyckt word. Evenwel, om 't Gemoed niet al te ſeer t' overvallen, ſoo hebben wy ſomtijds Honigh by de Gal, Oly by den Edick gedaen, laeten [illegible] *bly-eyndige Geſchiedenis* onder de *droevige* loopen.

pen,

pen. Gelijck wy in onſe voorige GROOTE SCHOUWPLAETS DER LUST-EN-LEER-RYCKE GHESCHIEDENISSEN, onder de vrolijcke ſomtijdts een treurighe hebben geſchickt, om alſoo het ſoet met het ſuer te matigen.

Boven dat, de ſeldſaemheyd der gevallen, die u, weerde Vrienden, in veele deeſer Geſchiedeniſſen ſullen voorkoomen, ſijn bequaem genoegh, om u een eerlijcke verluſtigingh toe te brengen; en indien deeſe onſe *Tweede* SCHOUWPLAETS ſoo wel ontfangen werd als *d' eerſte*, ſo verwaght in 't toekoomende (nevens verſcheyde andere Wercken, alreeds ten deelen gedruckt werdende) een *Derde* van ons, te weeten DE GROOTE SCHOUW-PLAETS DER TREURIGE EN VROLYCKE GESCHIEDENISSEN, waer in wy *Democritus* ſoo wel, of meer, als *Heraclitus* ſijn Rol ſullen laeten ſpeelen; doch ondertuſſchen evenwel op een leerſaeme wijs.

Ghy ſiet, dat ick met opſet in deeſe Voor... tracht kort te ſijn; en daerom ſal ick van 't geen ontrent het vergaederen en vertaelen deeſes w... gedaen heb, in 't byvoeghen van veelerley Inley... dingen en Uytgangen, ghelijck ook van eenighe Verſſen, bedencklijcke S... den, Gelij... keniſſen, e. ſ. v., niet anders ſeggen, als 't ... UE. alreeds in mijn Voorberight van ... SCHOUWPLAETS DER LUST...

LE...

LEER-RYCKE GESCHIEDENISSEN bekend gemaeckt heb.

Belangende de *Druck-feylen*, wijl ick geen tijd had, om d'eerſte Afdruckſelen nauw t'overſien, ſoo ſullen'er al een goed deel ingeſloopen ſijn, doch U E. beſcheydenheyd ſal de ſelve gelieven *te verbeeteren.* Alleen wil ick U E. waerſchouwen voor eene, die my ſo terſtond eerſt in't oogh komt, en de ſin by veele Leeſers onverſtandelijck ſal maecken; te weeten: Op de 426. ſijde ſtaet *Julian* en; leeſt daer voor *Julianen.*

Ick ſal beſluyten met de treflijcke woorden van den geleerden en gantſch geeſtrijcken *J. Hal*, die ontrent deeſe ſtof ſeer aenmercklijck ſijn. *Een Wijſe* (ſeyd hy in ſijn *Seneque Chretien*) *leerd uyt alle dingen, hy betraght alles, vergelijckt alles, brenght alles te nut, en vind in alles ſijn vreughde. Als ick my vergelijck by ſoo veel Menſchen, die in Ballinghſchap* (Gevanckeniſſen, allerley ellenden) *of in veel geringer ſtand ſijn, al. ick ben, ſoo ſijn de ſelve beeter of arger als ick. Sijnſe arger, ſoo ontfangenſe 't gene haere Daeden waerdigh ſijn, en ick heb oorſaeck, om Gods gereghtigheyd te prijſen, die de booſe niet ongeſtraft laet. Maer ſijnſe vroomer als ick, ſoo heb ick medelijden met haer, ſonder veraghtingh, en dancke mijnen God, dat hy ſigh ſoo barmhertigh tegens my betoont heeft, 't welck ick geenſins verdiend hebbe. Als ick andere in Eere ſie, die meer verdienſten hebben als ick, ſoo ſijnſe, in haer levens-wandel, ook beeter of arger als ick ben. Sijnſe arger,*

ſoo

soo heb ick meer medelijden met haer Geluck; als met haer ongeluck, doch sonder bespottische veraghtingh. Maer sijnse beeter als ick, soo heb ick dies te meer oorsaeck, om my voor haer te verootmoedigen; wijl God en de Weereld haer tot deesen Eerestand verheffen wilden, offe schoon, wegens andere gelegentheden van saecken, geen reght daer toe moghten schijnen te hebben.... Alsoo vind' ick oorsaeck, om in alle gevallen Godt te dancken, en my in mijnen stand te vertroosten.... Een Christen heeft dierderley Oogen. 1. D'oogen des Aengesights, en deese sijn hem gemeen met alle Dieren: 2. D' oogen des Verstands; en deese sijn hem gemeen met alle Menschen: 3. D' oogen des Geloofs; en deese sijn hem eygen. Nae deese sch[illegible] een saeck seer verscheydentlijck. 't Ligchaemelijcke Oogh kan geen geestelijcke saecken sien; noch 't oogh des Verstands kan vatten, 't geen 't Geloof betreft. Spreeck met een Paerd van de Sterren des Hemels; 't sal niets daer van verstaen. Waerom? om dat sulcks voor sijn oogen te verr' en te hoogh is. Spreeckt met een Weereldtlingh van saecken die 't Geloof en 't Ghewisse aengaen, hy sal niets daer van verstaen, w[illegible]jl sijn oogh soo wydt niet sien kan. Maer wel de soodaenige, die 't bedrogh van de hoogh geliefde en ten laetsten bedroevende Ydelhelden deeses Weerelds met d' oogen des Verstands sien, en met d' oogen des Gheloofs genoeghsaem kennen konnen; welcke veel meer in de treurighe als in de vrolijcke Gevallen bem[illegible] konnen werden.

De God der genaede zegene u met alle gewenschte

zege-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

zeegeningen uyt de Hooghte, tot aengenaeme welvaert des Ligchaems, soete bevreedigingh des Ghemoe[t]s, en eeuwige Saligheyd der Siele.

Utrecht *deesen 16. van Hoymaend, des Jaers* MDC LXX.

Uwer aller

Altijd seer gunstige Vriend

SIMON de VRIES.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

OP DE
GROOTE SCHOUW-PLAETS
Der Jammerlijcke
BLOED - EN - MOORD-
GESCHIEDENISSEN
DOOR

Den Soetvloeyenden en Geestigen

SIMON de VRI ij

Vertaelt, en doorgaens geestigh verri,

K Anibaalen, *dolle brullers*,
Slorpers van't onnoosel bloed
Aerd', en Zee, en Lucht-vervu ers
Op der Patagonners *oet.*
Ka st me loede Vuysten
Op d ouw-en-Groote-Plaets:
Pro t vult, met brommen pruisten
U ckte Cerbris *Kaets.*
Licht verlichte stille Susters,
Die de eensaemheyd beknoopt,
Koele blasers, Vier-uyt-blusters,
Die geen tijd om niet verkoopt:

Broe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Broeders, die vast hortend' woeden
Door dit rouwe doornen-bos,
Die sigh tot de spooren spoeden
V. Elias Heyl-Caros,
Ko[illegible] komt doch, fris en lustigh
[illegible] deez' Groote Schouw-plaets *in.*
Dringht, en wringht u leeden rustigh
Door de poort van groot gewin.
Hier is s[illegible] voor geyle Volcken,
Die een kuysche schiin beslaen,
[illegible]e daar hob'len op de kolcken
Van Charybdis *Oceaen.*
[illegible]is stof voor Pluto's *Ridd'ren,*
[illegible] den af-grondt open rijst,
[illegible]oven, en die sidd'ren
Tot haer Rhadamant *verwijst.*
[illegible] is stof voor die verschricken
[illegible]oor het bloed en moord-geschrey:
V[illegible]r de Proserpynsche *stricken,*
En voor Toroastres *rey.*
Hier is Ziels vermaeck te [illegible]
Uyt deez' bloed en moor[illegible],
Met de Weereld in te binden
Van te onbekneldenpas.
Hier is't in een bundel heerlijck,
O[illegible]n, en ten Schouw *geleydt*
[illegible] de oogen die daer leerlijck
Sien, op Gods Voorsienigheydt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Danckt hier voor ons' wyse Schrijver,
Ons' de Vries, *die* zeedigh *praelt*,
Die door Goddelijcken yver
Heeft dit Werck soo reyn vertaelt.
Die dit Boeck in purp're stoffen
Vyt een ongemeene Bron
Op de Schouw-plaets *heeft voltroffen*
Van het Sions Helicon.
Wel, wat salmen hier vertrouwen
Van dien Geestelijcken Heldt?
Die sijn daecken, sijn gebouwen,
Op soo vaste Suylen steldt:

Dat't hooghe Kapitool *den hollen Tyber*
demt,
En dat een Rasbutin *tot* Ægras[illegible]vie
Dat Agri *plompe Klomp* Araxis *golven*
stremt,
Eer Simons *dapp're naem een jota sal ver-*
liesen.

SYBILLE van GRIETHUYSEN.

B E-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

BEDANCKINGH

Aen Joffr.

Joffr. SYBILLA van GRIETHUYSEN

Op 't Voorgaende

EERDIGHT.

HEb danck, *doorlughte Vrouw in d'Edle Poësy*,
Voor d' onverdiende gunst en hooge Lof, die ghy
w[illegible] Pen heb soo voortreffelijck gegeven.
'k Ben 't Dight *niet weerdigh*; maer ick neem 't *blymoedigh aen*,
Wijl 't tot *uw eygen Eer* sal voor dees *Schouw-plaets* staen,
Want wijl ghy *my verheft* werd *ghy op 't hooghst verheven.*
Ghy toond hier (schoon dit Dight u maer in haest ontviel)
Een *wondre Vrouwen-geest*, een *meer als Manne-ziel*:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Máer die het oogh slaet op uw *Gods-geleerde wercken*
Sal een *verhemeld Hert*, vol *waere Wÿsheyd*, mercken.

SIMON de VRIES.

BLAD-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

BLADWYSER
VAN
d'OPSCHRIFTEN
Der
Geschieden[illegible]n deses Boecks.

I. *D'Onschuldi[illegible] gewaende Toveres.* 1
II. *D'Onbestend[illegible]ge Eer.* 10
III. *De gefrançoisde François.* 20
IV. *De Verraedersche Swaeger.* 27
V. *De dubble Broeder-moord.* 32
VI. *D'Ongeluckige Vaa[illegible]moord.* 41
[illegible]I *Den Stin[illegible] deu Hoer[illegible]* 46
[illegible] *[illegible]rringh.* 50
IX. *De Tove[illegible]* 57
X. *De Scha[illegible]lt.* 67
XI. *D'Onreghtveerdige Bloedschenaer.* 74
XII *Den Bedrogenen Hoorndraeger.* 80
XIII. *De Doodelijcke Schrick.* 85
XIV. *De Gestrafte Echtbreuck.* 91
XV. *De Trouwloose Minnaeres.* 99
XVI. *'t Wreveligh bestaen.* 125
[illegible]II *Den Ongeluckigen Gierigaerd.* 133
[illegible]VIII *De Valsche en getrouwe Vriendt.* 144
De gestrafte Trotsheyd. 151

XX. *D'On-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

XX.	*D' Ondanckbaere Maeghdenrover.*	155
XXI.	*De Dubble Maeghden-roof.*	160
XXII.	*D' Overgroote Ontrouw.*	165
XXIII.	*De God-vergetene Yversught.*	173
XXIV.	*De Getuygenis des Bloeds.*	177
XXV.	*D' Onbeschaemde Echtbreecker.*	180
XXVI.	*De Doodlijcke Losmondigheyd.*	184
XXVII.	*De Gedoode Gyselaers.*	191
XXVIII.	*De Blinde C[illegible]uysheydt.*	196
XXIX.	*'t Ellendigh Eynd.*	[illegible]04
XXX.	*D' Uytsteeckend Trouwloose Minnaer.*	211
XXXI.	*D' Ongeluckige Voorseggi[illegible]*	249
XXXII.	*De Vryer in alle Staten.*	260
XXXIII.	*D' Ontdeckte Verradery.*	271
XXXIV.	*De Verworghde Keyser.*	276
XXXV.	*De Vrouwlijcke Wraeck.*	284
XXXVI	*De dubb'le Echtbreuck.*	295
XXXVII.	*De Schaedelijcke Beroemingh.*	301
XXXVIII.	*De Wreede Moeder.*	309
XXXIX.	*De Valsche Getuygen.*	316
XL.	*De Billijcke Droefhey[illegible]*	323
XLI.	*'t Godloos Geselschap.*	331
XLII.	*'t Getuyghnis eens Blinden.*	336
XLIII.	*D' Ongeluckige Echt.*	341
XLIV.	*'t Gevaerlijck Kleed.*	349
XLV.	*D' Onbestendige Minnaer en Wanckelmoedige Minnaeres.*	356
XLVI.	*De begraefnis der Verliefde.*	384
XLVII.	*'t Ongeluckigh Keur-kindt.*	3[illegible]
XLVIII.	*De Wrevelige Overspeelster.*	
XLIX	*De Kuysche Selfs-moord.*	

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

L. *De Gestrafte Ontrouw.* 414
LI. *De Blinde Onbedaghtsaemheyd.* 418
LII. *De Valsche Broeder.* 422
LIII. D' *Onkuysche Moeder.* 427
LIV. *De Veraghte Veraghtingh.* 432
LV. D' *Ongetrouwe Broeder.* 441
LVI. *De Gemartelde Jode.* 447
LVII. D' *Overwonnene Overwinnaer.* 453
LVIII. *De Tover-spiegel.* 459
LIX. *Tover-handel.* 465
LX. *De Verlaetene Minnaeres.* 474
LXI. *De Verkraghte.* 520
LXII. *De Gestrafte Vloeckers.* 525
LXIII. *De Verdiende Straf.* 530
LXIV. *De Jammerlijcke Dood van d' Heer Henrick van Montmorency.* 534
LXV. D' *Onthoofdingh van de Heeren* Desfiats *en* de la Thou. 542
LXVI. *De Deughdsaeme Vrouw.* 554
LXVII. D' *Onschuldigh Gehangene.* 558
LXVIII. *'t Doodlijck Bedrogh.* 566
LXIX. *Spookhandel en Verschijning des* Duyvels. 582
LXX. *De Godloose Soon.* 598
LXXI. *De Geern-Goud-Maecker.* 609
LXXII. *Den Gestraften Dubbeltongigen.* 617
LXXIII. *De Gestrafte Moordenaers.* 627
LXXIV. *De gewaende Doode.* 632
LXXV. *De Betoverde Minnaer.* 635

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

DE *Straf* volght op de *Sond.* Wee dan God-
loosen *Vloecker*,
Onreynen *Hoeren-Henghst*, Onnodigh *Moeyte-
soecker*,
Doodslaeger, *Gierigaert*, *Tyran* van 't goed ge-
moed
Geweldenaer om baet, Onwettige *Besitter*
Van 't geen geen Reght u gund. Waght op dit *soet*
het *bitter*:
Oock selfs hier tijdeljck volght dickmael MOORD
en BLOED.

S. D. V.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

De Groote
SCHOUW-PLAETS
Der Jammerlijcke
BLOED-EN-MOORD-GESCHIEDENISSEN.

I.
D'Onschuldige gewaende Toveres.

SELDEN werd de Deughd onder de Lasteren, en d'Onschuld by de Misdaeders gevonden. 't Ligtvaerdigh en niet-waerdigh Volckje, 't welck onder de naem van Heydenen en Waerseggers, of Waerseghsters, de weereld doorwandeld, sijn soodaenige Lieden, datmen veel lighter een witte Raven, of swarte Swaen sou vinden, als onder haer een Vrome: Waerom men oock in een bysonder

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

opſight, van haer moght ſeggen: Daer is niemand (onder deeſe) die goed doet (of goed is) oock niet tot een toe. Ter deeſer oorſaeck is de volgende Geſchiedenis, met welcke wy deeſe Tweede Bloedige, doch niet min Verwonderlijcke, en leerſaeme SCHOUWPLAETS openen ſullen, billijck te reeckenen onder de ſeldſaeme gevallen, en kan ons derhalven, meer als andere, verwonderingh veroorſaecken. Doch eer wy beginnen, moet ick dit volgende den Leeſer te gemoet voeren.

Ghy, die uw ſinnen op yet wonderlijcks *wilt ſetten,*
En door verſcheydenheyd *ſoeckt uwe luſt te wetten,*
Neem vry dit Boeck ter hand: hier is een Schouwplaets, *daer*
Men veele Wond'ren *werd met* nutte Leer' *gewaer.*
Laet u niet door het woord van Bloed *en* Moord *verſchricken;*
Deeſ' ſtoffe kan 't gemoed der droevige *verquicken*
Door 't ſien op Gods *beleyd: en kan een* vrolijck hert
Bedwingen, dat het niet te buytenſporigh werd.

2. In ſeecker Marcktvleck in Champagne quam een Geſelſchap der gedaghte Waerſeggers en Waerſeghſters (die ſigh Egyptenaers noemen) aen, en ſogten daer Herbergh. Onder haer was een ſwangere Vrouw, die, voor weynigh tijdts, haer Man door de dood had verlooren. Deeſe verloſte in de genoemde plaets van een jonge Dochter, en vermits haer Mêegenooten vertrecken wilden (of moeſten) ſoo wierdſe van deſelve, wegens haer ſwackheyd, aghter gelaeten.

3. D'Eedele Vrouw, die 't gedaghte Marcktvleck in Eygendom toebehoorde, erbarmde ſigh over deeſe verlaetene, en betoonde haer alle mogelijcke byſtand: Doch bemerckende, dat de Kraem-vrouw in groot

gevaer des levens was, vermits haer ſieckte en ſwackheyd van dagh tot dagh d'overhand nam, ſoo lietſe haer, door eenige Geeſtelijcke van die plaets, beſoecken; die haer beweeghlijck vermaenden, om aght op haer Ziel te willen ſlaen. De vrught hier van was ſoodaenigh, datſe den korten tijd haers overigen levens geheel wel beſteedde, om tot een ſaelige dood te mogen geraecken.

4. Doch eer haer laetſte uyr aenquam, bedanckte deeſe Waerſeghſter (wy noemen haer ſoo, wijl dit volck ſoo genoemt wil ſijn) d' Ed'le Vrouw haer Weldoenſter hooghlijck; en ontdeckte deſelve, hoeſe in haer Jonckheyd haer Ouders ontvoerdt was geworden: hoeſe daer nae een vlughtenden Eedelman (die een anderen gedood, en, tot ſijn verſeeckeringh, ſigh onder de Bende der Waerſeggers begeven had) ten Houwlijck had genoomen; uyt welcke Echt deeſe haere Dochter *Olivia* was voort gekoomen; die ſy haer aenbeveelen, en met eenen een Buydel, gevult met honderd goudene kroonen, in haer getrouwe handen overleveren wilde: haer biddende, dit geldt te willen bewaeren, tot dat *Olivia* Manbaer ſou geworden ſijn; en 't ſelve haer dan, tot Houwlijcks-goed, over te geven.

5. *Avoye* (ſoo was deeſe Ed'le Vrouw genoemd) hoorde haere redenen met groot medelijden aen, en beloofde, nae alle mogelijckheyd haer verſoeck te ſullen voldoen, om dit Dochterken van ſulck een boos geſelſchap af, en in haeren Dienſt tot een eerlijck en betaemelijck leven op te trecken; verhopende daer aen een werck der Chriſtelijcke liefde-plight te ſullen doen. Daer op dan ontfinghſe den Buydel met geld, en nam *Olivia* (nae de dood van de Waerſeghſter *Tamaris*) in haer huys, om harer eerlijck en wel op te voeden, en daer nae onder 't getal van haer andere Dienaereſſen te ſtellen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

6. *Olivia* met'er tijd opwassende, droegh sigh geheel redelijck; jae was soo vlytigh en getrouw, dat haer Vrouw de minste oorsaeck van klaght over haer niet sou konnen uytvinden hebben. In tegendeel wierdse haer veel gunstiger, als yemand van al haar andere Dienstmaeghden, wegens haer bysondere bescheydenheyd en welvoegende Seeden. Dit was d'oorsaeck van Nijd tegens haer; die tegenwoordigh soo gemeen is onder alle menschen, dat indiense een koorts was, de weereld nu al langh uytgestorven sou sijn. Geluck en Eer hebben de Nijd tot een Medgesellin: In tegendeel, waer geen Light is, daer is oock geen Schaduw. Dit is *Olivia* wel gewaer geworden.

7. D'andere Dienstmaeghden benydden en haetten deese Waerseghster (soo noemdense deese vroome Dochter) om datse van haer Meesterse gelieft wierd; en haer oogh was boos, om dat het oogh van haer Vrouw goed was. Alle Onheylen, die in 't gantsche Dorp voorvielen, wierden op een verraderlijcke wijs haer toegeschreven. En om 't Volck deese Lasteringh te doen geloven, soo leyden deese Nijdige veelderley Wortelen, Kruyden, Briefkens met onbekende Letteren bekrabbeld, en andere dingen in haer kist, en verberghdense onder haer kleederen. Niets wierdt'er verlooren, of deese Waerseghster moest het gestoolen hebben.

8. D'Adelijcke Vrouw wou dit quaed vermoeden (op deese onnoosele gevallen) geen geloof geven, maer verontschuldighde haer onschuld, door de Klagers haere Nydigheyd scharpelijck te verwijten; waer door de vyandschap noch dies te grooter wierd. Maer wat gebeurt'er? *Leon*, de Soon van d'Adelijcke *Avoye*, wierd hevigh op *Olivia* verlieft. In 't begin meende hy, dat dit Slot lightelijck te veroveren sou sijn; doch vond soodanigen Tegenstand, die hy niet magh-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

maghtigh was t'overweldigen. Want hy kreegh niet alleen meenighmael een weygerende Antwoord, maar ſy heeft oock ſijn onredelijke begeerten aen ſijn Vrouw Moeder ontdeckt; die hem, wegens dit onbetaemelijck voorneemen, niet alleen ernſtlijck vermaende, maer oock hardelijck beſtrafte.

9. Ter deeſer oorſaeck veranderde *Leon* ſijn liefde in haet, volgens de gemeene gewoonte der oneerlijcke en in haer oneerlijck verſoeck afgeſlaegene Venus-janckers: En wijl hem bevoolen wierdt, een Reys nae Parijs te doen, ſoo wou hy niet verrecken, ſonder ſigh eerſt gewroocken te hebben. Hy nam de gelegentheyd waer, om, ſonder yemands weeten, uyt de Geld-kas van ſijn Vrouw Moeder de hondert goudene Kroonen van *Olivia* wegh te neemen, en in plaets van deſelve honderd bladeren van een Eycken-boom te leggen. Met deeſe Buyt nam hy ſijn afſcheyd van Huys, en verteerde de ſelve te Parijs, met een lightveerdige blijdſchap.

10. Korts daer nae nam *Avoye* een beſluyt, om *Olivia* oorlof te geven, op datſe alſoo haeren Soon alle gelegentheyd tot quaed doen beneemen, en deeſe ſteen des aenſtoots hem uyt de wegh leggen moght; vermits hy binnen korten tijd weer nae huys moeſt keeren, om eenige ſtrijdigheden, daer in de Buert ontſtaen, te vereffenen. Terwijlſe nu *Olivia* d'aenvertrouwde honderd Kroonen in handen wou ſtellen, vondſe de Buydel, die alleen met bladeren eens Booms gevuld was, veel te light, en beſloot uyt dit bedrogh, dat *Olivia* van haer Moeder de Toverkonſt aen-geerft was, en dat de voorgedaghte beſchuldigingen buyten alle twijffel waeraghtigh moeſten ſijn. Hier over ontſtond een ſeer groot gerught in 't Slot. *Olivia* wierd uytgeſtooten, en van 't raeſend Huysgeſin ('t welck nu alreeds een geruymen tijd op haer verbittert was geweeſt) gelijck oock van d'arghwae-

nende Boeren, ſoodaenigh met Steenen vervolght, datſe in haer onſchuld ter aerden wierd geworpen, en op een ſeer jammerlijcke wijs haer leven verloor.

11. *Leon* weer t'huys gekoomen ſijnde, viel in een hittige koorts, die ſoo hevigh toenam, dat de Genees-meeſters hem verlieten, en een Biecht-vader by hem geſonden wierd, om ſijn Siel byſtand te doen. De jammerlijcke dood van *Olivia* was hem niet onbekend; en ſijn Geweeten overtuyghde hem, dat hy d'oorſaeck daer van was. Om nu 't ſelve t'ontlaſten, ſoo ontdeckte hy, niet alleen aen ſijn Biecht-vader, maer oock aen ſijn Vrouw Moeder, d'arghliſtige Dief-ſtal, door welcke hy gedaght had ſigh over *Olivia* te wreecken, wegens de veraghtingh, waer mêê hy van haer bejegend was geweeſt; ſonder evenwel voorſien te hebben, dat de ſaeck ſoo een ellendigh eynd ſou neemen, ten koſte van 't leven deeſer onſchuldige.

12. d'Oude Moeder bedroefde ſigh hier over ſoo hevigh, datſe 't bloedigh lighaem van d'onnoſele vermoorde *Olivia* niet uyt haer gedaghten kon ſtellen. Sy liet haer voorſtaen (en 't was oock gewiſſelijck waeraghtigh) dat deeſe daed nae den Hemel om wraeck riep, even gelijck 't bloed des reghtveerdigen Abels. Sy meende, dat geen berouw genoeghſaem was, om deeſe miſhandelingh te verſoenen, en maeckte derhalven, nevens de gedaghte honderd goudene Kroonen, noch eenige andere ſeeckere Inkomſten aen de Geeſtelijckheyd, om (volgens de Bygeloovigheyd van haeren Gods-dienſt) jaerlijckſche Siel-miſſen te leeſen voor *Tamaris* en *Olivia*. Korts daer nae ginghſe, in ſeer groote treurigheyd, den wegh alles vleeſchs.

13. *Leon* ſtond van ſijn gevaerlijcke Sieckte weer op, maer volbraght geenſins d'uyterſte wil van ſijn Vrouw Moeder: Oock lagchte hy met de vergoe-

ding h

dingh van 't gestoolene Geld. Doch de straf lagh voor de Deur. Een ander Edelman kreegh vermoeden op hem, dat hy met sijn Gemalin Overspel bedreef; (of deesen arghwaen valsch of waer was, werd ons niet beschreeven) en van den selven wierd hy oock onvoorsiens overvallen, dood geslagen, en stierf op soodaenig een wijs schielijk in al sijn Sonden en Godloosheden.

14. Deese waeraghtige en aenmerckensweerdige Geschiedenis leerd ons, dat God geen Sonden ongestraft laet, maer dat hy 't sy nae een korten of nae een langen tijd, deselve t'huys soeckt; indien niet in dit leven, immers nae dit leven. De woorden van den seer voortreflijcken Marck-graef Malvezzi sijn gedenckweerdigh. God, seyd hy, laet in deese weereld niet alles ongestraft heenen gaen, op dat de boose niet meenen souden, dat'er geen Reghtveerdigen God in den Hemel was, die op dit laege siet. In teegendeel straft God oock niet alles, op dat de Vroome niet meenen moghten, dat'er geen eeuwige belooningh was in 't andere leven. Boven dit sien wy oock in *Leon*, dat een mensch van Godloosen aert selden door Sieckte of andere Ougevallen (nae dat hy uyt deselve gered is) verbeeterd werd. Soo langh de plaege duerd, sullen veele met Pharao wel seggen: Bid den Heere vyerighlijck voor my, dat hy sleghts deese dood van my weghneeme, en ick sal soo en soo doen: Maer nauwlijcks sal de Roede wat afgewend sijn, of sy verharden haer herte met den selven. In *Olivia* hebben wy aen te mercken, dat God d'onschuld der Onschuldighe eyndelijck aen den dagh brenght, en dat haer beledigers hun reghtveerdige straf niet ontgaen. Ondertusschen ontbreeckt het haer in 't midden van haer onverdiend lijden aen geen troost; wijl een goed Gewisse boose daegen versuyckeren kan. Belangende *Avoye*, wy moeten van haer leeren, niet lightelijck op eenigh vermoeden yemand te veroordeelen. Hier in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

beginghſe een ſchandelijcke misſlagh: maer noch veel ſwaerder ſondighden de Reghters, van welcke wy nu gewagh ſullen maecken.

15. Vexin is een kleyn Landeken, ten deelen in Normandyen, ten deelen dieper in Vranckrijck gelegen; ſtaende, in ſijn Onder-gerigt, onder't Opper-oordeel van't Gerights-hof te Rouan. Als op ſeeckere tijd een van de Schepens over land reyſde, en door een Boſch gingh, alleen ſijnen Dienaer by hem hebbende, wierd hy van drie perſoonen, met grauwe mutſen en valſche Baerden, overvallen, en ſoo geweldigh met ſtocken geſalft, datſe meenden, hem doodgeſlaegen te hebben. Nae deeſe verrightingh maecktenſe ſigh van daer, en lieten deeſen met hout gebalſemden Heer op de plaets leggen. De Kneght ſijn meeſter van deeſe vermomde Mannen aengetaſt ſiende, verſtack ſigh aghter eenige dighte ſtruycken en hooghopgeſchotene Ruyght; maer deeſen arbeyd afgedaen, en de Daeders geweecken ſijnde, quam hy weer by den Gerights-heer; riep eenige voorbygangers te hulp, en braght hem in't naeſt gelegene Dorp, van waer hy na de Stad gedraegen wierd, om ſijn wonden te laeten geneeſen.

16. Hy klaeghde over't geen hem weervaeren was, doch wiſt niet, wie hy aenklaegen ſou. Oock kon hy geen andere teeckenen aenwijſen, als dat de drie Geſellen, die ſigh met Stockſlaegen ſoo moddaedigh tegens hem betoond hadden, met grauwe Mutſen waeren voorſien geweeſt. Hier op wierden eenige Gerightsboden uytgeſonden, om te verneemen, offe ſoodanige Perſoonen ſouden konnen in handen bekomen. Juyſt gebeurden't, dat drie jonge Edellieden in een Na-by-gelegen Dorp haer middaghmaeltijd hielden, welcke oock grauwe Mutſen droegen, gelijck ter dier tijd door gantſch Vranckrijck ſeer gemeen was. Deeſe wilden hun wegh nae't Koninghlijck krijghsheyr neemen; doch wierden van de Gerights-dienaers verhinderd

derd, in Boeyen geslooten, en voor den siecken Gerights-heer gebraght, die terstond seyde, dat dit even deselve Meesters waeren, die sijn kleederen met slaggen geboord hadden; oock bevestighde de Kneght de meeningh van sijn Heer.

17. Daer op wierdense den Geweldigen in handen gegeven, die haer niet vergunnen wilde, 't bewijs van haer onschuld te mogen inbrengen, gelijck billijck had behooren te geschieden in een handel, welcke lijf en leven betrof. De Gerigts-heeren weesen 't Vonnis, dat den gedaghten Geweldigen met deese drie handelen sou; als met Moordenaers en Straetschenders (alhoewelse niemand leed gedaen, noch yets benoomen hadden) om de schande van haer Meedelidt te wreecken. Alsoo dan wierden deese drie, op 't vermoeden van een misdaed, aen de naeste Boomen opgehangen; schoonse Hemel en Aerde tot getuygen van haer onschuld aenriepen, sigh voor Edellieden uytgaeven, en bewijsen wilden, datse te Rouan geweest waeren, op even den selven tijd, alsmen haer beschuldighde, deese daed begaen te hebben. Nae weynigh dagen wierden haere Vrienden hier van verwittight, en wijlse onreghtveerdighlijck tot de Strop veroordeeld waeren, hebbense sigh tegens de Reghters gesteld, en haer dies t' opentlijcker van hun Onwettigh Vonnis overtuygt, wijl een van de reghte Daeders gevangen genoomen sijnde, de geheele saeck bekend, en daer door deese drie verontschuldighd had.

18. Daer op wierd in 't Gerightshof van Rouan gevonnist, dat de ligchamen der onschuldig-gestrafte eerlijck ter aerden besteld, en een gedenk-zuyl opgereght sou werden, met Ingravingh van alles wat sigh ontrent desen handel toegedragen had, tot een eeuwige geheugenis van deese saeck. De Reghters, die sigh in dit onreghtveerdigh Oordeel te seer verhaest hadden, wierden van hun Ampten afgeset; moesten al de gedaene Onkosten betaelen, en noch daerenboven

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

een groote Geld-straf opbrengen, soo datse de schuld van haere yl-veerdigheyd wel dier boeten moesten, doch evenwel sonder naedeel van haer leven. Dat de Reghters hier leeren, sigh in hun Vonnissen niet te verhaesten, insonderheyd niet, als'er 't leven aenhanght. Datse sigh oock waghten, om yemands wil 't Reght te buygen; want de heerschappy is haer van den Heere gegeven, en de maght van den Alderhooghsten, die nae haere wercken vlijtelijck verneemen, en haere Raedslaegen doorsoecken sal; om datse Dienaers sijns Koninghrijcks sijnde, niet reght hebben gheoordeelt. Schrickelijck en haestelijck sal hy over haer koomen, want een strengh oordeel sal gaen over de geene, die over andere gesteld sijn: Want de minste is het te vergeven door barmhertigheyd, maer de maghtige sullen strengelijck ondersoght werden, Boeck der Wijsh. VI. 3.4.5.6.

II.

d'Onbestendige Eer.

DIe op de See deeses Weerelds, met de Wind des Gelucks, nae 't Land van hooge Eere uytvaeren, Lijden of onderwegen, of in de Haven Schip-breuck. Schoonse een tijd langh goed weer en bequaeme wind hebben, soo volght doch evenwel haest daer op een grooten Storm, waer doorse in gevaer, en van 't gevaer om 't leven koomen; bemerckende eerst haer voorige onbedaghtsaemheyd, als 't nu te laet geworden is. Tot sulcke Eersughtige Menschen, die geduerigh hooger traghten te sijn, soumen mogen seggen, 't geen onsen Verlosser eens seyde tot de Kinderen Zebedei en der selver Moeder: Ghy weet niet wat ghy bid. Veele willen groote Boomen sijn, op dat een yeder schaduw by haer moght soecken;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ken, maer ſy bedencken niet, dat de ſwarte Ravens geerne daer op Neſtelen. Als de Schaduw op't grootſt is, gaet de Son haeſt onder. Die te begeerigh den ſteylen Bergh der Eere wil opklimmen, valt dickmael ſchielijck nae beneeden, en breeckt den hals.

2. Dit is oock gewaer geworden de verliefde, en van *Leopard* gheliefde *Arduina*; welcke door haer Voorbeeld ons leeren ſal, datmen door booſe middelen tot geen beſtendige Eer kan geraecken, maer veel meer in't begin ter ſchande werd. Sy was geboortigh uyt Weſtphalen, en liet in haer kindſcheyd den Opgangh van een voortreflijcke Schoonheyd blijcken, weckers volmaecktheyd met d'aenwaſſende jaeren gevolght is, niet ſonder groote verwonderingh van een yeder. *Leopard*, een Edelman in haer Buert, bad daedlijck deeſe rijſende Son aen, en kreegh niet alleen by haer, maer oock by haer gantſche Maeghſchap gehoor; ſoo dat ſijn Beſtendigheyd met een belofte van Houwlijck beloond wierd. Maer ſeecker Dightkonſtenaer heeft niet te vergeefs geſeyd:

Aen wien is 's Morgens vroegh bekend,
Wat hem den laeten Avond ſend?

3. *Adelart*, een voornaem Heer, wierd op deeſe Verloofde hevigh verlieft; en wijl hy een veel grooter Perſoon was, als *Leopard*, ſoo wierd hy oock met veel grooter Eerbiedigheyd van haer Vrienden ontfangen; jae oock *Arduina* wierd hem toegeſeyd; wijlſe hoop hadden, dat ſoo een ſleght Geſel (ten aenſien van *Adelart*) haer Dochter en Suſter in ſulck een Geluck niet verhinderen, maer ſigh lightelijck weer laeten afwijſen ſou. *Arduina* wou in dit geval haer Beſtendigheyd laeten ſien, wijl *Leopard* haer belooft had, ſigh ſtandvaſtelijck aen haer vaſt te ſullen houden. Ter deeſer oorſaeck moeſt haer Houwlijck voortgangh neemen, wat oock de Vrienden en *Adelart* daer tegen ſeggen moghten.

4. Wan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

4. Wanneer den Echten staet met een al te vyerige liefde aengevangen werd, soo is deselve seer selden langh bestendigh. Al wat geweldigh is, kan niet langh dueren. Een Vyer, dat fel brand, verteerd sigh selven haest. In deese langhduerige koop behoordmen op meer andere omstandigheden, als alleen op de begeerlijcke Toegenegentheyd te sien. *Adelart* was gewaer geworden, dat *Arduina* hem niet gunstigh was, en derhalven liet hy toe, dat *Leopard* de Bruyt t'huys voerde; die hy evenwel niet naeliet te lief-koosen, en tot oneerbaerheyd aen te hitsen. *Arduina* ondertusschen was haer Man sat geworden, en verhief haer oogen nae de Bergen, welcke de kraght des Donders meest onderworpen sijn, en van welcke men lightlijck kan afvallen.

5. Sy begon by haer selven t'overleggen, datse een groote Vrouw had konnen sijn, indiense *Adelart* ten houwlijck had genoomen. Ick, seydese in haer hert, had al mijn Gespeelen verre konnen overtreffen; 'k had veel praghtiger konnen gekleed gaen; 'k had in veel grooter Aensien konnen geweest sijn; 'k had meer vreughd by *Adelart* konnen hebben, als ick nu doe by mijn tegenwoordige Man: Maer ick (Sottin als ick ben) heb my in de keur weetentlijck en opsettelijck bedroogen. Met en door deese gedaghten wenddese haer Liefde van *Leopart* op *Adelart*; wenschende de dood van haer eygene Man, om deesen tot een Man te mogen bekomen. Evenwel toondense sigh kuysch en ingetogen, als wel verseeckerd sijnde, dat d'Echtbreuck haer meer gehaet als geliefft by *Adelart* gemaeckt sou hebben.

6. Wy willen deese saeck met geen omstandigheden uytbreyden. Verschrick niet, Godvrughtige Leeser: Deese ondanckbaere braght haer Man *Leopard*, door Vergif om 't leven, en liet d'Aerde sulck een sonde bedecken, die de reghtveerdige God

t'sijner

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

t'sijner tijd uyt de duysternis in 't light brengen, en met verdiende Straf t'huys soecken sal. Eer't Treurjaer noch ten eynd was gelopen, troude *Adelart* deese Weduw; en op deese wijs quamse tot den langhgewenschten Eeren-stand; in welcke sy sigh soo trots en opgeblaesen droegh, datse haer Man oorsaeck tot misvertrouwen gaf, en in een Arghwaen deed vallen, datse hem wel misschien door een Italiaensche Konstvond aen kant moght helpen, even gelijckse haer eersteMan *Leopard* gedaen had. *Arduina* siende, dat sijn vyerige Liefde mercklijck verkoud was, wou deselve door liefkoosen verhitten; doch vermeerderde daer door 't quaed vermoeden van *Adelart*, wijl hy wel wist, dat deesen Aert van Slangen noyt gevaerlijcker sijn, als wanneerse sigh om't lijf wringen.

7. *Adelart* begon *Arduina* hoe langer hoe meer te haeten, soo dat hy haer ten laetsten voor sijn oogen niet sien moght; maer sond haer verr' van hem wegh, op een Boeren-hof-steede, die hem toebehoorde; daerse tijds genoegh gevonden kon hebben, om de Moord-daedt, diese uyt Eergierigheydt aen haer voorgaende vroome Man begaen had, t'overdencken, en boetveerdigh te beweenen, indiense soo goede gedaghten had willen plaets ruymen. Maer sy traghte veel meer, om weer in haer vorige Weerde herfteld te werden; en in deese Eensaemheyd daghtse op allerley middelen, om daer toe te mogen geraecken; onder welcke sy eene verkoor, die haer alderbequaemst daght, te weeten, datse in *Adelart* een yver sou verwecken, op dat hy haer daer door weer nae sigh moght nemen.

8. Hier toe gebruycktese *Melin*, een Edelman in de Buert; diese in haer Net lockte, en met veelerley seer hertbreeckende woorden aengingh doch

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

doch ſonder wercklijcke Oneer, die alleen in den ſchijn, maer niet in de daed ſelfs bevindlijck was. Dit vermeerderde den voorheen opgenomenen arghwaen van *Adelart*; en hy aghte nu ontwijffelijck waeraghtigh te ſijn, dat ſijn Vrouw een Echtbreeckſter, en aen hem ontrouw geworden was. Op dit vermoeden liet hy *Arduina* en *Melin* in Gevanckenis werpen, en over deeſe Miſdaed pijnlijck ondervraegen. Doch wijlſe in dit ſtuck niet quaeds begaen hadden, ſoo wierdenſe wel onſchuldigh bevonden; maer *Arduina* braght, onder andere klaghten tegens haer Man *Adelart*, oock deeſe is, dat hy haer had ſoecken te bepraeten, datſe haer eerſte Man door vergif om 't leven ſou brengen; en dat hy haer nu oock geerne dood wou ſien.

9. Hier over wierdſe naerder onderſoght; want deeſe woorden gaeven de Reghters oorſaeck van bedenckingh, of niet wel *Leopards* dood door Vergif moght veroorſaeckt gheweeſt ſijn. Eyndlijck bevond men, datſe, ſonder eenige kennis, veel minder ſonder aenraedingh van *Adelart*, haer eerſte Man *Leopard* vergeven, en daer door aen kant geholpen had. Op deeſe haere bekentenis wierdſe ter dood veroordeeld, en 't geweeſene Vonnis wierd oock aen haer voltrocken. *Melin* in tegendeel quam los en vry uyt de Gevanckenis.

10. D' Eerſught is een onbeſtendigh blad, 't welck de Wind lightlijck afbreecken, wegh blaeſen, en van den hooghſten Boom ter Aerden neer werpen kan. Die door Sonde ſigh wil groot maecken, ſal met ſchande weer kleyn werden. D'Eergierige ſijn de Bouwers van den Thoorn Babels gelijck, die nae haer eygen goeddunckenhaer werck tot aen de Wolken verheffen wilden, doch van God geſtraft wierden, wanneerſe alderſeeckerſt meenden te ſijn. Seer wel heeft eenen geſeyd: *'t Blijft altijd waer, Eer heeft gevaer,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

govaer, s'Is booſe waer, En wanckelbaer. Maer inſonderheyd ſien wy in deeſe Geſchiedenis, hoe wonderlijck de Heere onſe God 't Verborgene weet openbaer te maecken. Als'er geen Menſchen gevonden worden, die de miſdaed ontdecken konnen, ſoo moet d'eygene Tongh des Miſdaeders ſijn Verraeder ſijn; gelijck hier aen *Arduina* gebleecken is, welckers mond haer tot een ſchandelijcke dood braght. Maer laet ons by deeſe Eerſugtigen *Arduina* een hovaerdige *Neotila* voegen: Welcke geſchiedenis, alhoewel niet bloedig, echter treurigh genoegh is, om hier neergeſteld te werden,

11. De trots en hovaerdy is voor God en Menſchen een grouwel; maer alderminſt in de ſulcke te verdraeghen, die uyt den Dreck verheven werden, en ſigh, gelijck 't ſtof der Aerden, om hoogh dringen, even als offe den dagh verdonckeren wilden; meenende haer ſelven daer door een Aenſien te maecken. Als nu ſoodaenige Phaëtonſche en Jcariſche Menſchen van den hoogen Eeren trap weer te grond neervallen, ſoo veroorſaeckenſe by andere meer blijdſchap als meedelijden, meer beſpottingh als beklaegingh. Waerlijck, indien de hel ſigh voor onſe oogen eens opende, ſoo ſouden wy aldermeeſt boven aen ſien ſitten de geene die met Lucifer, door Eergierigheyd, verſtooten ſijn geworden. Hier van kan ons *Neotila* een Voorbeeld ſijn, welckers hooghverhevene onwaerdigheyd d'oorſaeck van haer dwaeſen val geweeſt is, gelijck uyt het volgende verhael ſal konnen blijcken.

12. *Zeno*, een oud en dapper Koninghlijck Amptman, van ſeer Edele Afkomſt, was tot ſoodaenighen Ouderdom ghekomen, in welcke men ſigh van de Vrouwen behoorde t'onthouden: Evenwel laegen onder deeſe koude Aſch noch eenighe Voncken verborgen, die hy ſoght uyt te bluſſchen in den Schoot van een Deern, niet verr' van ſijn Huys woonende.

De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

De Vader van *Neotila* (soo was deese Dochter genoemt) was half een Ambaghtsman, half een Koopman. Sy was jongh, en *Zeno* oudt. Hy sagh geen ander hulpmiddel voor sijn Sieckte, als den Echtenstaet; waer toe de verstandige Kinderen van deesen Edelman niet bewilligen konden; doch hadden echter de maght niet, om te beletten, dat haer Geslaght met dit Brandmerck geteeckend wierd. 't Versoecken en 't verkrijgen was soo veel als een dingh; wijl d'Ouders van *Neotila* voor een uytsteeckend geluck hielden, dat deese Esther soo hoogh aenquam, en tot den Adelijcken Stand verheven wierd.

13. *Zeno* was van deese jonge Schoonheyd soodaenigh ingenoomen, dat hy de geheugenis van sijne en haere Afkomst t'eenemael verloor. Jae't scheen, dat hy van haer, en niet sy van hem, alle Goed en Eer bekoomen had. Hy kon haer, schoonse selfs een Vorstin geweest waere, niet meer gediend hebben; oock wou hy, dat al de Huysgenooten haer desgelijcks eeren souden. Veel liever had hy selfs allerley hoon verdraegen, als geleden, datse van yemand waere beledight geworden. Deese hoogh-aghtingh veroorsaeckte, dat *Neotila* sigh voor een halve Godin hield. Sy verviel tot soo een groote ydelheyd, dat'et haer een uytsteeckend verdriet was, aen haer voorige geringe staet en sleghte afkomst te dencken. Al de geene, die haer voor heenen in haere laegheyd gekend hadden, verwonderden sigh, datse 't spel van een groote Vrouw soo haest had konnen leeren. Den tegenwoordigen Eere-stand maeckte haer soo hooghmoedigh, datse haer gewoone Seeden gantsch veranderde, en onder alle andere de voortoght wou hebben. Sy veraghte een yeder, en hoorde haer selven seer geerne prijsen, als of haers gelijcke onder de Son niet te vinden was geweest.

14. Deese strenge Regeeringh duerde soo langh, als

als alle gedwongene dingen; 'k wil ſeggen een korten tijd. *Zeno* had ſijn Dorſt haeſt geleſcht, en 't middel gevonden, niet om ſigh in ſijn Ouderdom te verjongen, maer om ſijn daegen af te korten. *Neotila* wierd een Weduw, maer daerom niet een hayr t'ootmoediger, wijl haer Stief-kinderen haer een ſtatelijck Erfdeel uytkeeren ſouden, 't welck haer gemaeckt was. *Zeno* had deſelve, voor ſijn dood, ernſtlijck bevoolen, *Neotila* te eeren en te gehoorſaemen, als ſijn Wijf en haere Gebiedſter; 't welckſe dan oock, als ſeer Hoflijck-opgevoede perſoonen van een Edel gemoed, gehoorſaemlijck deeden, waer door den hooghmoed van deéſe dwaeſe gelijck als vleugelen aengebonden wierd, om ſigh boven haer vermogen te verheffen. Haer Rouw-gewaed was half Vorſtelijck; en de Naght in haer Kamer ſcheen ſwarter te ſijn, als de Schaduw; maer was oock nietiger en vlughtiger als de ſelve. De Droefheyd vergeſelſchapte haer van buyten, maer de vreughd van binnen; ſoo datſe haere Schoonheyd meer in aght nam, als oyt te vooren, doeſe minder oorſaeck had, om veelen te behaegen.

15. Alsſe in Geſelſchappen was, ſcheenſe haer Cieraeden niet afgeleyd, maer alleen veranderd te hebben; ſoo dat het groote Light haerer Schoonheyd in de donckere ſchaduw haerer kleederen dies te klaerder uytſchitterde. En of wel, door de dood haers Mans, de kroon haers hoofds afgevallen moeſt ſijn, ſoo bleefſe echter aen haer plaets ſitten. Seer geluckigh wasſe geweeſt, indienſe haer geluck had konnen kennen, en behoorlijck waerneemen. Maer hier toe was haer verſtand veel te geringh; en ſy vond gelegentheyd, om d'onweerdigheyd van 't ſelve te vertoonen. De Swavel en 't Tintel is ſoo bequaem om vyer te vatten, dat de kleynſte vonck een grooten brand veroorſaecken kan. Even ſoodaenigh ontvonckt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

en vlamt de liefde-gloed in Ledigheyd, Rijckdom, en Gesondheyd, verteerende alles waerse by kan koomen. *Neotila* was (om van d'innerlijcke hooghmoed soo te spreecken) vet, maer niet gesond; opgeblaesen, maer alleen van boose voghtigheden. Sy moest derhalven haeren hooghmoedt weer uytwerpen, wijl hy uyt geen goede oorsaecken voort quam. Indiense tot een tweede houwlijck had willen treeden, 't sou haer aen geen bequaem Echt-genoot ontbroocken hebben. Maer wijlse een Kat was, die alleen nae kleyne Muysen traghtte, soo soghtse soodaenigh een Mensch op, die haer Afkomst niet seer ongelijck was.

16. *Gorgon*, een Snyders-gesel, die haer kleederen maeckte, behaeghde *Neotila*, wegens eenige natuerlijcke oorsaecken, die wy niet behoeven te verhaelen. Deese verkoorse tot haer Kamer-dienaer, om haer by der hand te voeren, en op haer te passen. Maer eyndlijck lietse sigh door onbetamelijcke begeerten verleyden, soo datse van haeren kneght heymlijck haer Echte Man maeckte, nae de wercken, maer niet nae den naem. Deese smockel-trouw geschiede in de tegenwoordigheyd van twee vertrouwde Persoonen, die deselve verswijgen souden, tot dat de tijd gelegentheyd sou geven, om 't zegel van dit geheym te verbreecken. De gemeenschap van *Gorgon* met *Neotila* was soo groot, dat de Huysgenoten daer over begonden te morren, en te seggen, dat de Snyder Meester in 't huys speelen, en alles nae sijn Sin gebieden wou. De Stief-kinderen, by welcke sy woonde, waeren soo blind niet, datse deesen handel niet bemerckt souden hebben, en argerden sigh derhalven niet weynigh aen den boosen wandel van haer Moeder; jae soo seer, datse haer in 't aengesight seyden, sy sou deesen *Gorgon* uyt het huys moeten wegh senden, om verdere schande te vermyden.

17. *Neotila* antwoordde, dat deesen Dienaer den

haeren

naeren was, en datſe wel wiſt, wat haer te doen ofte laeten ſtond. Hier nae ginghſe noch veel gemeenſaemer met hem om, ten ſpijt van haer Stief-kinderen. Nu was de tijd van haeren Val gekoomen; en alsſe haeren wrevel meende te verontſchuldigen, heeftſe deſelve beſchuldight, en haer ſelven aengeklaeght, terwijlſe tegens de Soonen van *Zeno* verſcheydene ſcheld-woorden uytwierp, die haer naderhand, als haer ſondigen handel uytbrack, ſeer dier quaemen te ſtaen. Om kort te gaen, ſy verklaerde ſigh d'Echte Vrouw van *Gorgon* te ſijn, en beriep haer op de getuygen, die by'er gedaene beloften gheweeſt waeren; welcke tot voorſtand der waerheyd, geſtand deeden, daer de gewaende Edele Vrouw *Neotila* 't Wijf van een Snyder was. Daer op ſtieten de kinderen van *Zeno* deeſe Stief-moeder met de Kleermaecker buytens huys, en wilden haer oock de goede..en, die haer ghemaeckt waeren, niet geven, wijlſe haeren Stand ſoo lightveerdigh vermaldt had; ſeggende, dat haer nieuwe Man *Gorgon* de koſt voor haer winnen moght.

18. Alſoo braghtſe niets uyt deeſe Schip-breuck aen Land, als alleen eenige kleederen en kleynodien: Al 't overige wierd haer door 't Vonnis der Reghters afgeweeſen. Over dit haer ongeluck juychten al de geene die haer nijdigh waeren; en nevens de ſchaede, ontbrack het haer aen geen Spot. Om nu deſelve t'ontgaen, ſetteſe haer voet buyten de Stad, en braght haer leven aen een andere plaets in Ballinghſchap en groote Armoede met haeren Snyder door; niet ongelijck ſijnde den Dwinghland Dionyſius, die van een Koningh in Sicilien een School-meeſter in Corinthen wierd. Sy had reden, om met de Weduw, in 't Boeck Ruths te ſeggen, noemt my niet Naomi (mijne luſt) maer Mara (bitter, of bedroeft) want d'Almaghtige heeft my groote bitterheyd aengedaen, *Ruth.* 1. 20. Wat heeft my de hovaerdigheyd ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

voorderd, en wat heeft my de Rijckdom met het pogchen meede gebraght? Al die dingen sijn voorby gegaen, gelijck een Schaduw, en gelijck een voorbyloopende Tydingh. Boeck der Wijsh. V.8. Seer geestig seyd dien volgeestigen Engelsman Arthur Warwick: 't Is des Menschen Natuer, hovaerdigh te sijn, daer doch de mensch van natueren niets en heeft, om hovaerdigh op te sijn. Meer verciert hy 't Schepsel, als hy aenbid den Schepper.... Ick ben beschaemt van haer eere, wiens eere is haer schande. Soo de Natuer noodsaecklijk wil hebben, dat ick my ergens in verhovaerdigh, soo sal ick my alleen daer in verhovaerdigen, dat ick my nergens in verhovaerdigh.

III.

De Gefrançoisde François.

'T HEld're Vyer geeft een donckere Roock van sigh, en een vroome Vader brenght dickmael een onaerdighe boose Soon voort. Soo had Noach een Cham; Abraham een Ismael; Isaac een Esau; David een Absolon. In tegendeel geeft een Wilden Boom, wanneer hy ge-int is, goede en lieflijcke Vrughten; gelijck dan oock dickmael boose Vaders vroome Kinderen hebben. Doch vermits de Weereld daeghlijcks erger werd, soo gebeurd het eerste veel meer als 't laetste. De volgende Geschiedenis sal ons hier een Voorbeeld van geven.

2. *Victorius*, eenen van d'oudste en Eedelste Geslaghten in gantsch Aquitanien, had by sijn Gemaelin drie Soonen gewonnen. Om nu de Stammen in Staet en buyten verval te houden, soo is 't door gantsch Vranckrijck de gewoonte, dat d'oudste Soon alles alleen erft, of immers d'onroerende Goederen besit; de tweede begeeft sigh tot den Geestlijcken stand;

de

de derde soeckt sijn geluck in den Oorlogh. Hier toe werd yeder van der Jeugd af opgetrocken; en op deselve wijs had *Victorius* voorgenomen, sijn drie Soonen te voorsien. Den oudsten voedde hy op tot het huys-weesen; den middelsten hield hy tot de Boeck-oeffeningh; den jonghsten liet hy onderwijsen in 't Krijghs-bedrijf.

3. Ondertusschen quam den oudsten te sterven; waer door *Procopius* (den middelsten) sijn Geestlijke Inkomsten aen sijn jonghste Broeder overliet, die alreeds de Maltefer-orden gedraegen had, doch nu gewillig was om sijn wit kruys weer af te leggen. Maer gelijk de Dochters, die al te nauw en streng opgevoed werden, lightlijk geheel uyt den band springen, wanneerse in Vryheyd geraecken; even soodanig gingh het oock met *Procopius*, alsmen hem den Tooin afgedaen, en na Italien gesonden had, om daer vreemde Spraken en Seeden te leeren. Men beval hem aen een Hofmeester, *Baldaman* genaemt, een jongh en onervaren Man, die noyt in deese Landen geweest was, en derhalven selfs wel een Tugt-meester van node gehad had, om sig door een argerlijk leven niet veragt te maeken, gelijck hy waerlijck deed. Dit moet *Victorius* tot geen kleyne misslagh toegereeckent werden.

9. *Procopius* quam te Napels, en begaf sigh by een Paerd-berijder (Picqueur) in de kost, om allerley Ridderlijcke oeffeningen te leeren. *Horatius* (soo was den gedaghten Paerd-berijder genoemt) had een jonge schoone Vrouw; doch hy was een oud Man, en derhalven seer yver-sughtigh; 't welck niet alleen den Laster, maer oock de Natuer en Eygenschap der Italianen is. Deesen besloot haer seer eensaem in een Kamer, soo datse ter nauwer nood de Sonne-straelen sien kon. Dit was d'and're Italiaensche Edel-lieden wel bekend, doch dit baerde haer geen verwonderingh, wijl 't daer de gewoonte is, en datse gelegentheyd ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

noegh vonden, om haer tijd by andere te verdryven.

5. De Fransman alleen had verlangen, om deese schoone Gevangene te sien, en als hy, by geval, haer eens beloncktt had, kreegh hy lust tot de verbodene vrught. Hy sagh wel, dat de saeck seer swaer was, vermidtsse van een Draeck bewaerd wierd; maer evenwel liet hy sich hier door niet afschricken, denckende in hem selven, dat de list der jonge Minnaers de Waght en sorghvuldigheyd der oude hoorndraegers verr' overtreffen kon. Hy wist sijn handel soo voorsightigh te beleggen (indien kloeckheyd in 't quaede voorsightigheyd genoemd magh werden) dat hy sijn liefde werckelijck genoot: Doch gingh soo langh hier in voort, dat den Ouden met sijn yveroogh, als een andere Lynx, sulcks gewaer wierd; vermits de jonge en vrye Fransman sigh noch niet geoeffend had in de konst, van sijn neygingh te verbergen.

6. *Horatius* deese sijne schande vernoomen hebbende, overleyde in sijn gemoed, op wat voor een bysondere wijs hy een wreede wraeck aen deesen sijnen Meede-helper sou mogen oeffenen. Meenighmael nam hy voor, haer te betrappen, en op de daed te vermoorden: Doch bevond, dat sulcks niet geschieden kon, sonder sijn Eer te quetsen, en sijn leven in gevaer te stellen. Hy bedaght derhalven een ander middel. Hy had, onder andere, in sijn Stal een seer boosen en herdneckigen Henghst, gemeenlijck een Duyvels Paerd genoemd. Deesen moestmen verblinden, en aen twee Pylaers vast maecken, wanneermen hem af sou righten. Op dit beest stelde hy *Procopius*; doch had voorheen de Muylband en al 't ander Tuygh soodaenigh toegeright, dat alles in stucken moest springen, en op deese wijs meende hy *Procopius* den hals te doen breecken.

Soo haest de Fransman op den Henghst sat, begon het Beest geweldigh te raesen, en groote sprongen te doen,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

doen, alles verbreeckende, 't geen dienſtigh was om 't ſelve te bedwingen. Evenwel wierp *Procopius* ſigh met groot gevaer uyt de Sadel, geen ander leed ontfangende, als dat ſijn lincker been beſchadight wierd, ſoo dat hy drie daegen langh 't Bed moeſt bewaeren. D'Italianen bemerckten daedlijck wel, waerom hem dit overkoomen was; en een der ſelver gaf 't aen *Baldaman* te kennen, die terſtond een andere wooningh opſoght, om grooter onheyl te vermyden. *Horatius* was ſeer droevigh, dat hy ſijn wraeck niet had konnen volvoeren; doch moeſt ſigh te vreeden ſtellen, en vertrooſte hem daer mêê, dat hy ſijn Gaſt buytens huys ſagh, en derhalven voor hem niet meer behoefde bekommert te ſijn.

8. Ondertuſſchen maeckte *Procopius* kennis met een Edelman van Capua, wiens Ouders te Napels woonden. Deeſen voerde hem met ſigh nae Huys, en liet hem ſijn Suſter, een van de ſchoonſte Jonckvrouwen der Stad, voor oogen koomen. *Procopius* maeckte een eerlijcke kennis met haer, en beloofde oock, haer te willen trouwen, indienſe genegen was, met hem nae Vranckrijck te trecken; waer in deeſe Dochter lightlijck bewillighde. *Procopius* wierd, nae deeſe Echt-belofte, van haer gantſche Maeghſchap wel ontfangen, maer inſonderheyd van ſijn Schoon-moeder, die op deeſen Franſman hevigh verlieft wierd, en meenighmael wenſchte, datſe de plaets van haer Dochter bekleeden moght; jae oock alle middelen aenwendde, om daer toe te geraecken.

9. De Vader, in tegendeel, liet ſigh geluſten, ſijn Dochter, in plaets van de Moeder, te mogen gebruyken, Vervloeckte Bloed-ſchand en Bloed-ſchuld! Helſche driften! ſtrydende tegens de Natuer, tegens de Godlijcke, en tegens de Menſchlijcke Reghten. Gewiſſelijck, God ſal dit, ſonder een ſwaere Straf, niet laeten voorby gaen. *Procopius* yverde over ſijn

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Schoon-vader, wegens sijn gewaende Bruydt. De Schoon-vader yverde over sijn Schoon-soon, wegens sijn Gemaelin; en hier door geraeckte alles in verwarringh. De Broeder, een Arghwaen op sijn Moeder en den Fransman gevat hebbende, nam voor, sig aen deesen Vreemdelingh te wreecken. Hy huerde derhalnen vier heymelicke Moordenaers, die *Procopius* waerneemen, en uyt de wegh ruymen souden; doch dit misluckte haer; want wijl sijn Dienaers hem te hulp quamen, soo waerense gedwongen, de vlught te neemen.

10. Hier nae onthield hy sigh van dit huys, gedenkende aen 't gevaer; 't welck hy soo geluckelijck tot tweemaelen toe ontgaen was. Doch 't gingh hem, gelijck de Schip-lieden, die, nae een uytgestaene Schipbreuck, de See verlaten; maer nauwlijcks drie daegen aen Land geweest sijnde, weer nae goede wind vraegen, wijl haer de tijd daer te langh valt. Hy gingh, op seeckeren Feest-dagh, eens in de Kerck, en hoorde, van onder een Sluyer, een stem tot hem koomen, seggende, datse een Spaensche Vrouws-persoon was, woonende in sijn Buert: Datse groote begeerte had, om met hem te moogen spreecken; en datse sulcks aen niemand had derven vertrouwen, maer selfs gekoomen was, om hem daer van te verwittigen. Deese Vrouwen-Ridder hield deese Avontuer voor gevaerlijck; derhalven antwoordde hy haer met groote Hoflijckheyd, dat hy bedencken droegh, om soo grooten eer te genieten, doch dat hy ondertusschen in alles haer gehoorsaeme Dienaer wou blyven, en voor den selven van haer wenschte erkend te sijn.

11. Hier op deed de Spaensche Vrouw met haer witte handē den swarten Sluyer van haer Aengesigt, en liet den Franschman sien, datse niet alle Moor-verwig sijn, die tegen der Sonnen-nedergangh gebooren werden. Dit gesight maeckte *Procopius* seecker, en beto-

verde

verde hem soodaenigh, dat hy sigh voor geen list noch verraedt meer bekommerde. Hy vertelde sijn Hofmeester dit geval; en *Baldaman*, in plaets van hem af te maenen, vermaende hem hittighlijck tot de volvoeringh van deese saeck. Daer is een natuerlijcke vyandschap tusschen de Volckeren van Vranckrijck en Spaenje; evenwel belettede dit deese twee niet, een heymelijck verstand met malkander te hebben, en meer vriendschap t'onderhouden, als behoorlijck was.

12. Den Spaenjaerd, die in 't Slot sijn Waght waernam, terwijl den Fransman by sijn Vrouw lagh, wierd deesen handel ontdeckt. Hy nam voor, met sijn Krijghs-kneghten sigh ernstigh te wreecken, en ontmoette by geval den Hof-meester *Baldaman*, die op wegh was, om *Procopius* te gaen haelen. Deesen in de handgewond sijnde, nam de vlught, in welcke hy oock niet vervolght wierd, wijl 't tegens de Spaensche Hoogheyd van deesen Hooftman geweest sou sijn, hem nae te loopen. Ondertusschen leerde *Procopius* hier uyt, dat dit Huys voor hem niet seecker was, en wou daer nae noyt weer koomen. Maer een Weduw in deselve Buert maeckte oock kennis met hem, en was begeerigh, om met hem in Houwlijck te treeden, onaengesien sy volwassene kinderen had, die haer genoegsaem de Les der kuysheyd predikten.

13. Haer Schoonheyd was d'oude Gebouwen gelijck, welkers Grond-suylen noch cierlijk sijn, schoon men den Ouderdom daer aen wel sien kan. *Baldaman* waerschouwde hem, dat hy sig in geen Echt-beloften met haer sou inlaeten; doch daerom liet hy niet naer sijn lust te soecken; tot dat de kinderen, door den raed van haeren Vooghd, hem vergif toebraghten, 't welck de Ghenees-meesters, niet sonder levens-gevaer, weer van hem afdreven. Nauwlijcks geneesen sijnde, vonden hy en sijn Hof-meester sigh besmet van de Napelsche Sieckte, gemeenlijck oock de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Françoiſen genoemd; van welcke ſy wel niet het leven, doch echter hayr laeten moeſten. 't Is met deeſe kranckheyd ſoodaenigh geſteld, dat men wel een Beſtand, maer noyt Vreede met haer treffen kan; en de gedaghtenis daer van diend tot een Straf van de Sonden, die men in ſijn Jonckheyd begaen heeft.

14. Als nu deeſen Gefrançoiſden François twee volle Jaeren te Napels onnuttelijck doorgebraght had, wierd hy weer nae Huys geroepen; en alſoo vertrock hy, of veel liever, hy ontruckte hem uyt de vrees, die hy voor ſijn vyanden had, alhoewel niemand der ſelver van ſoo moedigh een hert voorſien was, datſe Man voor Man tegens hem ſouden hebben derven veghten. Soo haeſt hy t'huys ghekoomen was, wierd hy gehouwlijckt aen de Dochter van een voornaem Heer, *Tyranio* genoemd. *Cerealis* (ſoo was de naem van de Bruyt) koght, gelijck men pleegh te ſeggen, de Kat in de ſack, en wiſt niet, dat deeſen geen Koopmans goed, en met ſulcken vuylen onreynigheyd bevleckt was, voor datſe gewaer wierd, dat hy haer, door d'Echte bywooningh, dit quaed had toegebraght; voelende ſigh alſoo onſchuldigh gegeeſſeld met de gard der Onkuyſheyd.

15. Sy vergrimde ſigh derhalven ſeer hevigh tegens haeren Man, en ſpoogh hem, met d'onreynigheydt, oock veel ſmaed en ſcheld-woorden in 't aengeſight. Daer nae openbaerdeſe dit ſtuck aen haer Heer Vader, die *Procopius* de dood wenſchte, en hem terſtond uyt ſijn huys verjoegh. Een geruyme tijd voorby gegaen ſijnde, ſtelden de wederzijdſche Vrienden een Gaſt-mael aen, in voorneemen, van *Tyranio* met ſijn Dochters Man te verſoenen. Als nu, door den dronck, de vrolijckheyd in de Gemoederen verweckt was, quam *Procopius* in de Kamer, viel voor de voeten van ſijn Schoon-vader neer, en bad hem om vergifnis. *Tyranio*, ſoo wel van den Toorn als van de

Wijn

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Wijn verhit sijnde, ontstack in soodaenigen gramschap, dat hy een Mes in de hand nam, en 't selve sijn Schoon-soon in de Borst stiet, die door deese wonde, nae drie uyren tijds, de Geest moest opgeven. *Tyranio* wierd, door droefheyd over sijn begaene daed, uytsinnigh. *Cercalis*, in tegendeel, liet sigh lightlijck troosten, wijlse haeren Man, sonder afschrick, niet sou konnen sien noch aenroeren hebben.

16. Diergelijck een eynd hebben alle verhitte Hoereerders te verwaghten; welckers loon is, in dit leven de Maden en Wormen ten Erfdeel, en nae dit le- in d'eeuwige Duysternis weeninge der oogen en knerssinge der tanden; waer van sy aen de gedachte Françoische kranckheyd een Voorbeeld hebben. Insonderheyd diend dit verhael tot een waerschouwing voor alle jonge Lieden, welcke in vreemde Landen veelerley gelegentheden en Aenlockingen tot Sondigen vindende, sigh de Geschiedenis van *Procopius* gedurigh behooren voor oogen te stellen; verseeckert sijnde, dat gelijck God de kuysheydt met tydlijcke welvaert begenaedight (gelijck onder andere aen Joseph en Pineas gesien is) hy oock even alsoo d'onreynigheyd niet ongestraft laet. Soodaenige honden moeten buyten blijven, wijl niet onreyns in 't Nieuw Jerusalem sal in gaen. 't Houwlijck (seyd dien grooten Gods-gesant Paulus) is eerlijck onder allen, en het bedd onbevleckt; maer Hoereerders en Overspeelders sal God oordeelen, Heb. XIII. 4.

IV.

De Verradersche Swaeger.

'T YSer verschaft veel goeds; 't Goud in tegendeel veroorsaeckt veel quaeds. De Stof-scheyders (Chymisten) beweeren, dat dit Sonne-

metal

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Metal van God niet geschapen is, om daer mêê te woeckeren, of hooghmoedt te bedryven (twee Sonden, regelreght tegens hem aenlopende) maer om hertsterckingen en verquickingen, nae de konst der Kruyd-mengers, daer van te bereyden. Doch deese boose Tijd houd het Goud in soo een hooge weerde, dat het geaght werd als de vijfde Hooft-stof, sonder welcke niets bestaen kan. Met volkoomen reght seyd dien grooten Leeraer der Heydenen, 1 *Tim.* VI. 9. Die rijck willen worden, vallen in versoeckingh, en in den strick, en in veel dwaese en schaedlijcke begeerlijckheden, welcke de Menschen doen versincken in verderf en ondergangh. Onsen Salighmaecker vergelijckt de sorge voor 't tijdlijck onderhoud, en den Rijckdom deeser Weereld by de doornen: Die daer mêê omgaet, kan sigh lightlijck verseeren. De bekommeringen blyven, terwijl de vreughd, die men daer door geniet, met de haest verwelckende Roosen daer heenen valt.

2. Dit is *Tygris* met'er daed gewaer geworden. Hy was een Krijghs-man, die sijn Geluck door Dapperheyd moest bevorderen; want wijl hy den jonghsten sijner Broederen was, wierd hy genoodsaeckt, sijn onderhoud buyten sijns Vaders Erfdeel te soecken. Hy braght het oock soo verr', dat hy een Hooftmanschap onder des Koninghs Lijf-Regiment verkreegh, en by yder een goede Naem en groote Lof had. Insonderheyd was hy een Lief hebber van de Jaght, en beminde deese Krijgh tegens de wilde Dieren boven alle andere dingen.

3. In den tijdt dat Vranckrijck, onder Koningh Henrick, den vierden van dien Naem, de lieflijcke Vreede genoot, lagh sijn Vaendel in 't Gebied van Lyons. Hy maeckte kennis met *Nilaman*, een Edellingh, dicht ontrent hem woonende, die hem, wegens de Jaghtlust, als sijn Broeder beminde, dick-

mael

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

mael dit tijdtverdrijf met hem genoot, en hem niet weynighmael in ſijn Slot braght; ſoo dat hun vertrouwde vriendſchap ſoo groot wierd, dat den eenen niet ſonder den anderen kon ſijn.

4. Deeſen *Nilaman* had een ſeer ſchoone Suſter, *Criſpina* genoemt, die ſigh verluſtighde, in deeſen vriendlijcken Jaeger door haer oogen te verſtricken. *Tygris*, in tegendeel, verhoopte een grooten Rijckdom, 't welck hem een wenſchlijck Wild-braed was, met deeſe Jonck-vrouw te ſullen vangen, en wendde derhalven neerſtigheyd aen, om haer ten Houwlijck te bekoomen. *Eutrope*, haer Moeder, en *Nilaman*, haer Broeder, lieten haer ſijn verſoeck niet miſhaegen. Daer wierd derhalven een Houwlijck tuſſchen haer opgereght, alhoewel verſcheydene andere haer beſt deeden, om *Criſpina* ten deel te mogen werden.

5. *Tygris* kreegh tot een Houwlijcks-gift, een ſtuck van *Eutrope's* Landgoederen, en leefde, met een groot vergenoegen, in een vreedſaeme Liefde. Hy wierd met een byſonderen Echt-zeegen, 'k wil ſeggen, met veel kinderen verrijckt, of veel meer verarmt. Ter deeſer oorſaeck ſagh hy de Goederen en Inkomſten van ſijn Swager met begeerlijcke oogen aen. Boven dien, hy traghte nae middelen, om deſelve aen hem en ſijn Erfgenaemen te brengen; onaengeſien den wijsſten aller Koningen geſeyd heeft, dat onreght verkregen goed geen voordeel doet. Schatten der Godlooſheyd doen geen nut; en in tegendeel, de zeegen des Heeren maeckt rijck, en hy voeght'er geen ſmerte by. Spreucken x. 2. 22.

6. Hy wiſt wel, dat hy *Nilaman* noch met den Degen, noch met Vergif, ſonder ſijn eygene ſchade, beſchaedigen kon. Hy moeſt derhalven eenigh ſeeckerder middel bedencken, om deeſen ſijnen Swaeger uyt de wegh te ruymen. *Maximus*, een Edelman daer ontrent, vrydde een Adelijcke rijcke

Weduw.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Weduw. *Tygris* gaf *Nilaman* den raed, sijn Geluck by deese vast te setten, en haer ten Houwlijck te versoecken. Doch aen d'ander sijde braght hy te weegh, dat *Maximus* hem liet uytdaegen, waer door *Tygris* de saeck alreeds half gewonnen meende te hebben: Want indien *Nilaman* sijn Tegen-strever om 't leven braght, soo sou hy noodsaecklijck 't Land moeten ruymen; of indien *Maximus* hem de dood veroorsaeckte, soo was hy gantsch van hem ontslaegen.

7. 't Eerste gebeurde; waer door *Nilaman* sigh gedwongen vond, nae Italien te vlieden; soo dat 't opsight en de regeeringh der Goederen van *Eutrope* op *Tygris* quam. Doch nae verloop van eenige Jaeren wierd *Nilaman* met de vrienden van *Maximus* versoend, soo dat hy weer 't huys derfde koomen; en wijl hy sigh in groote schulden had gestoocken, moest hy sijn goederen verpanden, en traghte een rijck Houwlijck te mogen doen; 't welck *Tygris* geduerig verhinderde, terwijl hy scheen, hem daer in behulpigh te willen sijn: Wijl hy wel wist, dat sijn kinderen geen deel aen *Nilamans* goederen te verhopen hadden, indien hy een Vrouw nam, en selfs Erfgenaemen kreegh.

8. Onder andere Personen, die *Nilaman*, geduerende sijn Uytlandigheyd, geldt op goed onderpand verschaft hadden, was oock *Apollinus*, een seer rijck Koopman; die nu betaeld won sijn, en by 't Gerigt aenhield, dat de verpande Goederen van *Nilaman* hem in Eygendom toegeweesen moghten werden. *Tygris* hitste sijn Swaeger op, dat hy den Koopman laeten uytdaegen, en met den Degen de gemaeckte schuld afreeckenen sou; gelijck dan oock geschiede. *Apollinus* verstond sigh beeter op den Woecker, als op 't Geweer. Hy liet derhalven *Nilaman* antwoorden, hy moest hem met Goudt, en niet met Y[illegible] taelen; wijl hy met sulcke Wissel-brieven geen de Lust liet afdoen.

9. Hier over vertoornde *Nilaman* sigh seer hevig, en dreyghde *Apollinus* te dooden, waer hy hem oock bejegenen moght. *Tygris* beloofde, hem hier in getrouwlijck by te sullen staen; doch liet ondertusschen *Apollinus* voor sijn Swaeger waerschouwen, op dat hy dies te lighter vermoord moght worden. 't Geweld bedeckt den mond der Godloose; en den mond der Godloose spreeckt enckele verkeertheyd, seyd den selven Salomon in 't selve voor-aen-getoogene Hooft-stuck, op de 6. en 32. verdeelingh. Als beyde deese Swagers eens ter Jaght waeren, quam *Apollinus* met eenighe andere daer aen rijden. *Nilaman* wou met *Tygris* en sijn Kneght stracks op haer aenvallen, meenende dat de Med-gesellen van *Apollinus* soo vertsaeght waeren, als hy (den Koopman) was. Doch hy wierd van *Tygris* verlaeten, van d'andere omringt, en van *Apollinus* ter aerden geschooten, gelijck te vooren van *Tygris* besteld, en tusschen hem en *Apollinus* besproocken was, onder voorwaerde, dat de Koopman de helft van de Schuld sou laten vallen.

10. Als nu *Tygris* de Goederen van *Eutrope*, die ondertusschen deese Weereld verlaten had, op deese wijs aen sigh had gebraght, soo vertrouwde hy sijn begaene verradery aen sijn Vrouw *Crispina*; die daer over, wijlse haeren Broeder seer beminde, een groot misnoegen ontfingh. Korts daer nae verhief sigh een Huys-strijd tusschen haer beyde, en wijl *Crispina* sigh niet anders wist te wreecken, soo verweerse haeren Man, dat hy haer Broeder de dood had veroorsaeckt, hem aen *Apollinus* verradende. Dit maeckdese oock onbedaghtelijck haer gantsche Maeghschap bekend.

11. Geen ongeluck komt alleen, seyd het gemeene spreeck-woord. Dit bevondmen oock hier waeragh- [illegible] E[illegible]en ter selver tijd wierd een van de geene, [illegible] [illegible]inus geholpen had in de Moordt van *Nilaman*,

man, wegens een andere Misdaed in Gevanckenis geleyd. Deesen bekende, dat hy *Tygris* en *Apollinus* den gedaghten Doodslagh had helpen begaen. *Tygris* van deese beschuldigingh kennis gekregen hebbende, ruymde 't Land, doch kon geen ruymte voor sijn boos Gewisse vinden. Hy liet hem voorstaen, dat hy 't bloed sijns Swaegers van d'aerd nae den Hemel hoorde roepen, even gelijck Cain 't bloed Abels. Hy nam de vlught nae Duytschland, sonder eenige rust in sijn gemoed gewaer te werden, en verloor daer nae in den Oorlogh 't leven.

12. Soo sietmen, dat een boose daed noyt wel uytvald. Hy verliest alles, die alles door list meend te bekoomen. Sijn Aenslaegen sijn gelijck 't lichte Kaf, 't welck de Wind verstroyt, schoon het vol Koorn schijnd te sijn. In tegendeel, die sijn beroep waerneemt op den wegh der Gereghtigheyd, is gelijck een Boom, geplant aen de Water-beecken, welckers bladeren niet verwelken, en die sijn Vrught geeft op sijnen tijd. Tot deese Geschiedenis van *Tygris* kan gevoeghlijck gebraght werden de Spreuck van Micha: Bewaerd de Deuren uws monds voor haer, die in uwen schoot leyd, *Mich.* VII. 6. Die sijn mond bewaerd, seyd Salomon, bewaerd sijn leven. De Spaenjaerds hebben een aenmerckens-weerdigh Spreeck-woordt: Wie sijn Geheymen openbaerd (seggende) die verkoopt sijn Vryheyd, en moet een Slaef sijn van eens anders stilswygentheydt.

V.

De dubb'le Broeder-moordt.

GElijck in 't voorgaende Geval de Gierigheyd een Doodslagh veroorsaeckte, soo sal oock 't volgende ons voor oogen stellen, dat de Lust

(wy

(wy ſpreecken van een ongeoorlofde) niet minder bequaem is, om een even diergelijck quaed aen te righten. Oogenluſt aen Geld en Goed; vleeſchlijcke Luſt in onbetaemlijcke vermengingh; en een hovaerdigh leven in een groote Eere-ſtand, doet de Weereld in't booſe leggen, en maeckt haer een Schend-Bruyd des Duyvels.

2. De Weduwen ſijn niet weynighmael verleydende Lock-vogels, veel meer als d'Eenvoudige Jonck-vrouwen, wijlſe veel liſtiger ſijn, en meer kennis hebben, om de Jongelingen in haer Net te vangen. Dit ſegh ick ten opſight van *Parmena*, een jonge Weduw van ontrent twintigh Jaeren; die, door de dood haers ouden Mans, in't beſit van een groote Rijckdom was gebleven, waer doorſe geen gebreck van Vryers en Verſoeckers had; wijl ſulcken honigh bequaem genoegh is, om de Byen tot ſigh te locken. Deeſe Seyl-ſteen kan ſelfs yſere herten nae ſigh trecken.

3. Onder veele der ſelver was oock *Prilidiaen*, een Edelman van ontrent dertigh Jaeren; die, ſoo wel ſijn Suſter als ſijn Broeder uytgeſet hebbende, al de naegelaetene Goederen van ſijn Ouders alleen in ſijn geweld had. Deeſen wou den Haen in de korf ſijn, en al d'andere by *Parmena* affteecken. Deeſe Weduw had in haer eerſte Houwlijck den raed haerer Vrienden gevolght, doch wou nu haer eygene oogen volgen, en aen deſelve de keur laeten; welcke verkieſingh, onder ſoo veele, vry wat ſwaer viel. 't Geen haer 's morgens behaeghde, miſviel haer 's avonds; en 't geenſe heden dierbaer hield, aghteſe des volgenden daeghs verwerplijck te ſijn; ſoo dat haer hert ſoo veranderlijck was als de Maene-ſchijn, en ſoo beweeghlijck als een We'erhaen.

3. *Prilidiaen* wiſt haer te gemoet te voeren, dat al te groote Eer en Rijckdom gantſch onbeſtendigh;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

al te laegh en arm, veraghtelijck was. Hier door geluckte 't hem, soo wel hoger, als geringer, uyt den Sadel te lighten, en in tegendeel hem selven, wijl hy een middelbaere Staet voerde, daer in te dringen. Hy wierd van *Parmena* gehoord, jae oock bynae verhoord; soo dat hy hoop kreegh, deese Weduw tot sijn deel te sullen bekoomen. Maer ondertusschen quam *Babylas*, sijn jonger Broeder, uyt den Oorlogh weer t'huys, die deese toekoomende Bruydt, als sijn aenstaende Schoon-suster, dickmael uyt Hoflijckheyd besoght, en met vriendlijcke Redenen onderhield.

Parmena liet haer den jonghsten Broeder beeter behaegen als den oudsten. In 't begin gaffe hem haere genegentheyd met verbloemde, naederhand met gantsch duydlijcke woorden te kennen. *Babylas* verontschuldighde sigh, dat hy haer hier in, tot naedeel van sijn eygene Broeder, niet gehoorsaemen kon: Maer buyten dat sou hy soodaenigen geluck, 't welck hy hem selven niet weerdigh kende, met d'hooghste Danckbaerheyd geerne willen aenneemen.

6. *Parmena* deese verhinderingh verstaen hebbende, stiet daedlijck *Prilidiaen* met veraghtelijcke en weynigh-betaemende woorden voor 't hoofd; soo dat hy, door droefheyd, sigh in een Klooster begaf, voorgenoomen hebbende, sijn leven in 't selve t' eyndigen. Van dien tijd af aen stelde *Babylas* sijn liefde op *Parmena*; verhoopende door dit Houwlijck een rijck Heer te sullen werden: Evenwel gingh hy seer bedaghtsaem en voorsightigh hier in te werck. Terwijl nu *Prilidiaen* in 't Proef-jaer sijns Ordens leefde, speelde *Babylas* de Meester in sijn aghtergelaetene Goederen; doch wou sigh aen *Parmena* niet verlooven, voor dat hy (sijn Broeder de Klooster-belofte gedaen hebbende) van sijn geestlijcke stand verseeckert sou sijn.

7. *Parmena* nam dit uytstel van *Babylas* voor een ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

veraghtingh op; en ſchreef derhalven aen *Prilidiaen* ſoo een vriendlijcken Brief, dat hy weer nae de Weereld keerde; verlaetende alſoo 't eenſaem en ſtrenge leven, 't welck hem alreeds verdrietelijck had gevallen; onaengeſien hy van ſijn Meede-broederen tot volſtandigheyd aengemaend wierd. De veranderlijcke *Parmena* had nu weer de keur van de geweeſene Monick en Krijghs-kneght. Nae eenige overweging, lietſe haer den jonghſten voor den oudſten behaegen. Hier over yverde *Prilidiaen*, en had 'er oock gewiſſelijck reden toe. Jae, hy beſchuldighde ſijn Broeder van onlijdelijcke ontrouw en valſcheydt.

8. *Babylas* verantwoorde ſijn onnoſelheyd, voorwendende, dat hy tot noch toe geweygerd had, ſig aen *Parmena* te verloven; en datſe hem, (*Prilidiaen*) om deſe weygeringh, weer uyt het Klooſter had geroepen. 't Stond in ſijn magt niet, de ſinnen van deeſe Weduw te veranderen; oock kon hy nu ſijn geluck niet langer met voeten van hem ſtooten. Ondertuſſchen had hy (*Prilidiaen*) dubbel ongelijk, dat hy hem (*Babylas*) miſgunde, en ſoght t'ontrecken, 't geen hy ſelfs niet kon bekoomen: Daer by voegende, dat hy over hem, als over een Lijf-eygene Slaef, dwinghlandy ſoght te voeren.

9. Doch hier mêê wou *Prilidiaen* ſigh niet te vreeden laeten ſtellen, wijl den yver hem ſoodaenigh verblinde, dat hy de wel-gegronde Redenen ſijns Broeders niet voor gewightigh genoegh kon aenſien. Hy gebood *Babylas*, ſigh weer nae den Oorlogh te begeven, en van deeſe Weduw af te ſtaen; of ſoo hy hem noch eens by haer vond, ſoo wou hy hem leeren, hoedaenigen gehoorſaemheyd een jonger Broeder aen den oudſten ſchuldigh was. *Babylas* gaf hier op ſulck een antwoord, dat *Prilidiaen* genoeghſaem daer uyt kon afneemen, dat hy noch voor zijn woorden, noch voor zijn wercken vreeſde, ſoo langh hy den Deegen aen zijn zijde droegh.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

10. Dit verschil was d'oorsaeck datse van malkander scheyden. *Babylas* gingh by een sijner Vrienden woonen, en verscheen daeghlijcks voor *Parmena*, die hem volkoomene beloften van Houwlijck deed, en in tegendeel aen *Prilidiaen* haer huys verbood; die van dien tijd af bynae een geduerige Schildwaght ontrent haer wooningh hield. Als nu beyde deese Broeders malkander eens op seeckeren avond by 't huys van *Parmena* bejegenden, vergrimde *Prilidiaen* door de Sieckte der Liefde, 'k wil seggen, door een raesenden yver, en trock sijn Geweer uyt. *Babylas* deed desgelijcks; en alsoo vielense vyandlijck op malkander aen; elck sijn best doende, om sigh selven tot naedeel van den anderen, te beschermen.

11. 't Eynd van hun Geveght was soodaenigh, dat *Prilidiaen* op de plaets dood bleef, en *Babylas* den volgenden morgen sijn Geest opgaf. Yeder gaf de wanckelsinnige *Parmena* de schuld van deese Broedermoord; en wijlse (om de tael der Rooms-gesinde te gebruycken) door haeren Minnebrief God een Siel ontvoerd had, soo heeftse sulcks met de haere willen vergoeden: want sy begaf sigh in een Klooster, en heeft haer leven in 't selve geeyndight,

12. Wy sien in deese Geschiedenis d'onbestendigheyd der Vrouws-persoonen. En ter deeser oorsaeck heeft eenen seer wel geseyd: Als alles by een verliefde Bruydt nae wensch gesteld is, soo sal evenwel niemand lightelijck Burgh willen werden, dat alles beydersijdts soodaenigh blyven sal. Ondertusschen willen wy de Mans-persoonen van deese Laster niet vryspreken. Insonderheyd sijn der selver Sinnen in den Ouderdom even soo wanckelbaer, als die van de Vrouwen. Kortelijck, daer is niet bestendigs op deese Weereld. Daer waeyd niet altijd eenerley Wind. Alle menschen sijn gelijck 't Riedt, 't welck lightlijck beweeghd werd. Evenwel moeten wy geduerigh traghten,

ten, ons bestendig te sijn in 't goede, en ons op 't neer-stighste te waghten voor allerley onbestendigheyd, die ons selven of andere schaedlijck sou mogen sijn.

13. Een diergelijke saeck, doch van bysondere omstandigheden, is oock in Gasconje voorgevallen. Wy sullense hier byvoegen, om den Leeser een onnoosele Broeder-moord te doen sien. *Gandulf*, een Edelman van middelmatig vermoogen, had een Broeder, die, om d'armoede t'ontvlieden, wijl hy de jonghste was, sijn Vrystad in 't geestelijk leven sogt. Hy begaf hem derhalven tot de Boeck-oeffeningh, en vond daer in sijn vergenoegingh: Ja sijn bequaemheyd was soo aengenaem, dat hy tot een eerlijcke plaets in 't beste Capittel van die plaets bevoorderd wierd. Dese vond sig op de Jaght der geestelijcke Goederen, en vingh'er niet weynige, alhoewel deselve weynigh scheenen; soo dat hy middel had, om soo wel en rijckelijck te leven, als sijn oudste Broeder *Gandulf*: Die, om sijn Goederen te vermeerderen en rijke Weduw ten Houwlijk sogt te bekomen, well maer een eenig kind had. Doch sy was voornemens, haeren Rijckdom selfs te behouden, en nae eygen wil te regeeren; soo dat *Gandulf* meende te bekomen, 't geen hy niet sou hebben.

14. *Gandulf* besoght en versoght deese Xantippa niet alleen, maer moest sien, dat andere meer begunstight waeren als hy, die van aengesight niet wel gesteld was, en de sinnen van een Krijgs-man had, soo dat hy beeter met den Deegen, als met het Vrouw-volck wist om te gaen: Oock hield hy 't voor lighter, een Stad als een trots Wijf te winnen. In sijn Gespraecken betoonde hy sigh seer onbescheyden, en yverde om 't geen hem noch niet toebehoorde. *Eutropia*, (soo was de gedaghte Weduw genoemd) had te vooren een redelijck Man gehad, doch seer Arghwaenigh, en tot toorn ghenegen. Sy wou sigh derhalven niet tweemael

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

aen eenen steen stooten, maer in deese keur soo voorsightigh te werck gaen, datse in 't toekoomende, hoe 't oock gaen moght, van geen blindheyd en onbedagtsaemheyd sou mogen beschuldight werden.

15. Dit bemerckte de Broeder van *Gandulf*, die hem derhalven onderrighte, dat hy onder de Vogelen die hy soght te vangen, met geen knuppels moest werpen; en dat hy, indien hy van eersten af aen sijn raed gevolght had, veel light beeter te reght sou sijn gekomen. Hy voeghde daer by: Soo hy in sijn plaets had willen treden, dat'et hem aen geen middelen ontbroocken sou hebben, om sigh bemind te maecken. Deesen *Peregrin* had weereltlijcke sinnen in een geestlijck Kleed, soo dat hy andere Meesterlijck kon onderrighten in de Liefde-konst, die Ovidius uyt Romen verdreef. Terwijl nu den Domheer sigh bemoeyde, om sijn Broeder een goedt woord te verleenen, en ten dien eynde de Kneghten en Maeghden van *Eutropia* op sijn zijde kreegh, braght hy te weegh, datse *Gandulf* meer begunstighde als voorheenen; doch niet om sijn schoon aengesights wil, maer wegens de bevallijckheyd des Voorspraecks, diese vyerigh begon te beminnen; wel weetende, dat hy in den geestlijcken staet soo diep niet verward was, of een goed Houwlijck soud'er hem wel weer konnen uyt trecken. Deese hoop vertrooste haer; en sy gaf haer meeningh genoeghsaem aen *Peregrin* te kennen.

16. Hy verstond haer tael wel, doch wou sijn Broeder niet hinderlijck sijn. In tegendeel soght hy haere genegentheyd op *Gandulf* te doen keeren. Ter deeser oorsaeck seydese op seeckere tijd tot hem: Indien hy voor hem selven soo beweeghlijck sprack, als hy voor een ander deed, dat hy misschien met een vrolijcke antwoord sou konnen afgeveerdight werden. Hy bedanckte haer hooghlijck voor de gunst, datse in sijn woorden en gebeerden behaegen nam;

en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

en maeckte oock deese redenen sijn Broeder bekend: Die hier over begon te yveren, meenende dat hy van *Peregrin* verraeden was; en derhalven voor hem nam, sigh strengelijck te wreecken. *Peregrin* in tegendeel bewees hem alle eerbiedigheyd, en trooste sigh met sijn opreght gemoedt. Ondertusschen wou *Eutropia*, door Vrouwlijck ongeduld aengedreven zijnde, een eynd van de saeck maecken, en begeerde, dat *Peregrin* het geestelijck kleed sou uyt trecken, en haer ten Houwlijck neemen. Hy antwoorde, dat hy dit voor een uytsteeckend geluck sou houden, indien 't niet tot naedeel van sijn lieve Broeder streckte: Doch indien hy afliet van haer te dienen, soo wou hy deese aengeboodene gunst met d'hooghste vergenoegingh aenneemen. Maer dit moest van langer hand en met groote bedaghtsaemheyd geschieden, op dat niemand oorsaeck gegeven wierd, om qualijck van haer te spreecken.

17. Maer hoe is 't mogelijck, dat het lanckmoedigh geduld eenen tred sou konnen houden met de hevige begeerten van een Wijf? Soo haest *Gandulf* sigh hier nae weer by *Eutropia* bevond, om haer met vriendlijcke Gespraecken t'onderhouden, heeftse hem met suicke harde woorden afgeweesen, dat hy genoodsaeckt was, alle hoop te laeten vaeren. Sy voeghde oock noch, als voor 't laetste afscheyd, daer by, dat sijn Broeder haer liever was, als hy, wijl hy meer verdiensten had, om sigh gelieft te maecken. Uyt deese onbescheydene woorden der onbedaghte *Eutropia* besloot *Gandulf*, dat sijn vermoeden een seeckere waerheyd was, en vergrimde sigh soodaenigh daer over, dat hy, als woedend, nae 't Huys van zijn Broeder liep, sonder op des selven Stand aght te neemen. By hem gekoomen zijnde, ontblootte hy den Deegen, en sonder eenige andere woorden te spreecken, als hem Verraeder te noemen, viel hy soo gewel-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

digh op hem aen, dat *Peregrin* gedwongen was de vlught nae een Kamer te neemen, die hy toegrendelde, en nu verseeckert meende te sijn, hoopende met eenen, dat deese gramschap haest sou overgaen.

18. Maer *Gandulf* kreegh een Bijl, en hieuw de Deur daer meede in stucken. Wijl nu *Peregrin* geen ander middel sagh, om sigh te verdedigen, soo stelde hy hem aghter een Taefel; greep een korten Deegen, en hield den selven sijn raesenden Broeder voor, die hem met de Bijl t'hoofd meende te klooven. Deesen onbesonnen, en door den toorn verblinden Mensch, liep van selfs in 't Geweer van *Peregrin* (sonder oyt sijn verantwoordingh te willen aenhooren) en wondde sigh soodaenigh in de Borst, dat hy nae weynigh uyren deese weereld verlaeten moest. Dit droevigh Geval was *Peregrin* van gantscher herten leed, schoon hy ontschuldigh was, en noyt gedaght had, *Gandulf* te beleedighen, maer veel meer sijn welstandt te bevoorderen. Hy gaf derhalven d'Ovrigheyd deese saeck te kennen, van welcke hy, nae ondervindingh der waerheyd, vrygesproken wierd.

19. Als nu *Peregrin* sigh soo onverwaght den Erfgenaem van sijn Vaderlijcke Goederen sagh te zijn, nam hy voor hem, weer Weereldlijck te willen werden, en sijn Geslaght voort te planten, door *Eutropia* ten Houwlijck te neemen. Doch hy vond haer niet minder onbescheyden, als onbestendigh, soo datse hem niet eens begeerde te sien, noch hooren spreecken; segghende, datse geen Broedermoorder ten Man begeerde, op dat het niet schynen moght, eenige raed tot deese daed gegeven te hebben. Jae, den haet, diese tegens *Peregrin* opvatte, was veel grooter als haer voorige Liefde, soo datse korts daer nae een ander ten Houwlijck nam. Deese

ver-

veraghtingh der onbestendige *Eutropia* veroorsaeckte in *Peregrin* een veraghtingh van alle weereltsche handelingen, soo dat hy besloot aen den geestlijcken Oever te blyven, en sigh niet meer op de groote Zee der Aerdsche Ydelheden te waegen. Hy liet derhalven sijn Vaderlijcke Goederen aen sijn Susters en der selver Kinderen, en begaf sigh in een strenge Monicks-orden, daer hy den gantschen tijd sijns levens, in den Lof van een seer goeden wandel te voeren, doorbraght.

20. Als wy menschen maer met een woord beledight werden, of ons beledight aghten te zijn, soo willen wy ons met alle geweld wreecken; en met deesen *Gandulf* den Belediger dood hebben. Maer als wy God beledigen (gelijck door soodaenige Wraecknemingh geschied) soo souden wy wel willen, dat hy sigh stil hield, en ons, als vroome Kinderen, geen straf toevoeghde. Maer neen; de Heere is geen God, die lust heeft aen Godloosheyd; de boose sal by hem niet verkeeren; d'ontsinnige sullen voor sijn oogen niet bestaen. Psalm. V. 5.6. Wilmen sigh niet bekeeren, siet, soo sal hy sijn swaerd wetten, sijnen boogh spannen, en doodlijck geschut daer op leggen.

V I.

D'Ongeluckige Vader-Moordt.

DE Vriendschap, die sigh eyndight, seyd Seneca, heeft noyt een waere Vriendschap gheweest. Evenwel sijn'er somtijts soodaenige Gevallen, dat de Vrienden sigh wel moeten veronteenigen, sonder dat de dood soodaenigen Vriendschaps-band met zijn Zeys in stucken komt te snyden. Oock konnen eenige Verhinderingen te weegh brengen, dat sig de Vriendschap niet erflijck op de Nakomelingen kan

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

voortplanten; gelijck uyt de volgende Geschiedenis genoeghsaem sal konnen blijcken.

2. *Fidele* en *Honorius*, twee Edel-lieden, uyt een Land geboortigh, wierden gesaementlijck in den dienst van Henrick den derden, Koningh van Vranckrijck, opgevoed, en daer nae Oorloghs-mackers in Vlaenderen; alwaerse malkander met Lijf en Leven bystonden, in soo een volmaeckte getrouwheyd, als oyt van een waere Vriendschap te verwaghten kan sijn. Alsse nu naederhand weer t'huys gekoomen waeren, trouwdese beyde twee Susters, onder welcke een hert en een Sin was, even gelijck onder de gedaghte twee vrienden. En ter deeser oorsaeck genootense eenige Jaeren langh een stil en gerust leven; behalven dat een Reghts-gedingh, 't welckse behouwlijckt hadden, haer groote ongelegentheden veroorsaeckte, en haer lieflijcke wel te vredenheyd vergalde.

3. *Fidele* sette al sijn vermoogen mêê by, doch sonder eenige vrught. Hy moest oock gewaer werden, dat het langh uytstel der Gerights-vonnissen niet het minste deel der Ongereghtigheyd selfs is; en dat het veel beeter waere, soodaenige Verschillen door 't Lot te scheyden, als veel onkosten aen een handel te leggen, die verlooren kan werden, hoe gereghtigh den selven oock sijn moght, door den Reghter, door de Voorspraeck, door valsche Getuygen, door gebreck van bewijs, of door eenige andere diergelijcke beletselen. Als nu *Fidele* nevens 't sijne, oock een deel van sijns Vriends vermogen verreght, en bynae niets met allen overig gehouden had, quam sijn huysvrouw te sterven, hem een eenige Dochter naelaetende, van ontrent twaelf of derthien Jaeren, *Urbania* genoemd.

4. Deese vertrouwde *Fidele* aen sijn Vriend *Honorius*, en begaf sigh in 't Krijghs-bedrijf, om t'huys

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

geen honger te lijden. *Honorius* nam deese Dochter gewilligh op, en beloofde deselve aen sijn oudsten Soon ten Houwlijck te sullen geven, wanneerse beyde oud genoegh souden geworden sijn, om deesen Staet aen te vangen, wijl hier door haer voorige getrouwe Vriendschap erflijck gemaeckt, en alsoo vereeuwight kon worden. *Dioscorius*, de Soon van *Honorius*, had *Urbania* bemindt van d'eerste Kinderjaeren af aen, en 't scheen ten vollen, dat maer eene Ziel in beyde deese Lighaemen woonde. Doch als deese *Urbania* een meer als Aerdsche Schoonheyd begon te vertoonen, en dat de Vrouw van *Honorius* oock gestorven was, veranderde hy sijn voorneemen, en soght deese Dochter, die hy sijn Soon had toegedaght, voor hem selven te bekoomen.

5. *Urbania*, die in haer Hert de Soon geen minder liefde toedroegh, als hy haer deed, wou liever d'opgaende als d'ondergaende Son aenbidden. Sy gaf derhalven *Honorio* te verstaen, datse hem alle Eer en gehoorsaemheyd, als haer Vader, schuldigh was; doch yets meer kon hy van haer, als sijn Wees-dochter, niet begeeren, sonder d'hooghste ongevoeghlijckheyd te begaen, en sijn Gewisse te quetsen; vermitsse, met bewilligingh van haer Heer Vader, en sijn eygene aenbiedingh, aen sijn Soon ten Houwlijck beloofd was, derhalven hy oock sijn woordt niet weer terugh kon neemen. *Honorius* sond hier op sijn Soon nae Parijs, om sigh daer in allerley Ridderlijcke bedryven t'oeffenen; en schreef aen sijn ouden Vriend *Fidele*, dat hy, nu Weduwenaer geworden sijnde, voorgenomen had, van *Urbania* sijn Echte Bed-genoot te maeken, indien hy gesind was, in dit Houwlijck te bewilligen, en hun oude Vriendschap door dit verbond voort te setten.

6. *Fidele* verheughde sigh over deese tijdingh seer hooghlijck, en stelde de belofte, aen *Dioscorius* gedaen,

daen, ter zijden. *Honorius* meende 't spel nu al gewonnẽ te hebben, en liet zigh voorstaen, dat *Urbania* de wil van haer Vader sou moeten gehoorsaemen. Doch 't was'er verr' van daen. Deese dochter had sigh uyt zijn Huys begeven, en woonde nu by een van haer Moeyen, om alle Arghwaen, en de gelegentheyd tot eenigh quaed t'ontvlieden. Eer *Dioscorius* vertrock, bekraghtighden sy beyde haere Liefde met dierbaere beloften, en onderhielden deselve door geduerige Briefwisselingh. *Urbania* maeckte hem oock bekend, hoe hevigh sy van *Honorius* vervolgt, en van haer Vader geparst wierd, den selven te beminnen: Biddende hem derhalven, dat hy traghten sou, spoedigh weer t'huys te koomen, om haer te redden.

7. *Dioscorius* haestede sigh te rugg, en smeeckte zijn Vader *Honorius* op 't alderootmoedighste, dat hy hem doch *Urbania*, die nu alreeds voor lange Jaeren de sijne geweest was, geliefde te laeten behouden. De Vader vertoornde sigh over dit billijck versoeck, en nam deese onderdaenige beede soodaenigh op, als of zijn Soon hem tijdt, wet en ordre had willen voorschryven. Hy ontblootte derhalven in grote grimmigheyd den Degen, en wou den selven, door een vergalde yversugt aengedreven, *Dioscorius* door de Ribben stooten: Doch hy ontweeck de steeck, vlood nae de Deur toe, en wou zigh geenzins tegens zijn Vader te weer stellen. Maer als *Honorius* hem naejoegh, en dat hy gantsch geen gelegentheyd sagh, om hem t'ontvlugten, trock hy desgelijks zijn Geweer uyt, en bood zijn Vader de punt, meenende den selven hier door alleen van hem af te houden, en sig te verdedigen, sonder den genen, die hem 't leven gegeven had, te beledigen.

8. *Honorius* wierd hier over gelijck als raesend, en liep, uyt een blinde onbedaghtsaemheyd, in 't spits van zijns Soons Deegen, soo dat hy plotselijck dood ter aerden neer viel. De meenighte van traenen, die

Diosco-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Dioscorius hier over vergoot, sijn onuytspreecklijck. Evenwel vertrooste hy sigh eenighsins, wijl hy meende, door dit ongeluck 't geluck te sullen hebben, van *Urbania* voortaen sonder verhinderingh te mogen beminnen en genieten. Doch sy sagh hem, nae deese daed, niet meer aen als haer Bruydegom, maer als een Vader-moorder, en begeerde hem niet meer te sien noch te hooren spreecken. *Dioscorius* nam sijn toevlught tot *Fidele*, en verhaelde hem alles, wat sigh tusschen *Honorius* en *Urbania* toeghedragen had: Oock bad hy hem, om de voltreckingh des Houwlijcks; ontwijffelijck hoopende, dat hy zijn voormaels gedaene belofte nu met'er daed sou volvoeren.

9. *Fidele* had soo groot een afgrysen van deese ongevallige Vader-moord, dat hy hem zijn Dochter rondelijck weygerde, wijl hy genoegsaem voorsien kon, dat dit Houwlijck geen geluckigen uytgangh sou konnen neemen. Deese antwoord veroorsaeckte in *Dioscorius* soo grooten droefheyd, dat hy van *Fidele* sijn afscheyd nam, en niemand weet, tot op den dagh van heden, waer heenen hy gekoomen moght zijn. Eenige hebben wel vermoeden gehad, dat hy sigh in een Vloed geworpen, en alsoo hem selven in 't Water versmoord heeft, doch of sulcks waeraghtigh is, is alleen God bekend; immers, hy is noyt weer verscheenen, noch in de tegenwoordigheyd van *Urbania*, noch voor d'oogen zijner Vrienden.

10. Ach ongeluckige Soon, die den geenen gedood hebt, van wien gy, naest God, het leven had ontfangen! Ach ongeluckige Vader, die, door een onregtveerdige gramschap, in al uw sonden omgebragt wierd van den geenen, die ghy selfs geteeld had! Ghy hebt beyde verlooren 't geen ghy beyde wenschte. Wel hem, die sijn begeerten door 't vernuf kan regeeren. Wee hem, die zijn toorn ruymte geeft, en sigh opsettelijck

van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

van alle verstand berooft. Ter deeser oorsaeck beeld den voortreflijcken Spaenjaerd Saavedra een Eenhoorn af, met dit Opschrift: PRÆ OCULIS IRA, om sijn Vorst te leeren, dat hy den hoorn sijner sterckte tusschen d'oogen moet hebben. Werd ghy toornigh, seyd den Heyligen David, soo sondight niet. Toornigheyd is een onderpand van berouw, en een verblindingh des Gemoeds. Die sijn Huys in brand steeckt, is gantsch onbesonnen; maer noch onbedaghter is hy, die sijn Ziel met toorn aensteeckt; want een toornigh mensch heeft de voncken des helschen vyers alreeds in sijn herte.

V I I.

Den stinckenden Hoeren-henghst.

Lighter soumen een Moor wit wasschen, of de vlecken van een Luypard verdryven, als yemand op het padt des Deughds brengen, die een gewoonte gemaeckt heeft, van te wandelen op den weg der Lasteren. 't Geen David eens in een anderen sin geseyd heeft, is oock waeraghtigh van de geene, die sigh aen d'Ontught gelijck als overgeven: Hun wonden stincken en etteren, van wegen haere dwaesheyd. Van de Weereldlingen en dertele Weduwen, die sigh in haere geylheyd koesteren, seyd den Heyligen Paulus, datse als levendigh dood sijn. Onse Verlosser weende over Lazarus, die drie daegen in 't Graf gelegen had, en nu begon te stincken: Ten voorbeeld van eenen in swaere Sonden leggenden Sondaer, die sonder een bysondere en kraghtdaedige genaede Godts, niet weer kan opgeweckt werden; waer van de volgende Geschiedenis ons een Voorbeeld sal geven.

2. In een kleyne Stad des Franschen Koninghrijcks

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

rijcks woonde een Leer-meeſter der vrye Konſten; die wy den Naem van *Epaphroditus* ſullen geven. Hy nam ſijn beroep waer met een groote naerſtigheyd, en toonde in 't ſelve een byſondere bequaemheyd; maer in die dingen, welcke de welvaert van ſijn Siel betroffen, was hy boven maeten naelaetigh. Veeltijdts ſalmen groote Weetenſchap ſonder een goed Geweeten, en in tegendeel een goed Geweeten ſonder groote Weetenſchap vinden: Waer van deeſen *Epaphroditus* ons, onder veel andere, een Voorbeeld en getuyge kan ſijn. Hy was als een Slaef van ſtercken Dranck en Welluſt; een Speeler en Hoeren-kneght. Deeſe laetſte Laſter beroofde hem inſonderheyd van al ſijn Wijſheyd. Dertigh Jaeren tijds braght hy door, met lightveerdige Vrouwen en onreyne Deernen, in een oneerlijcke bevleckingh, ſoo dat nu de gewoonte by hem geen Sonde meer was. Wat ergernis hy de Jeught gaf, en wat voor een ſwaeren Vloeck hy ſigh ſelven op den hals haelde, is lightlijck af te meeten, wijl hy ſigh niet ontſagh, ſtoutelijck op ſijn grouwelen te roemen, en oock andere tot deſelve aen te leyden.

3. In ſijn Ouderdom hield hy een jonge Hoer by hem, en was yverſughtigh tegens al de geene, die haer aenſaegen; jae ſoo onmaetigh, dat hy, indien een Mugg' op haer Wangen geſeeten had, wel gevraeght ſou hebben, of deſelve van 't Manlijck of van 't Vrouwlijck geſlaght geweeſt was; en indien van 't Manlijck, ſoo had hy gewiſſelijck de Dood niet ontgaen konnen. Seven Jaeren langh leefde hy met haer in deeſe ſchandlijcke onreynigheyd; maer als hy nu de langhmoedigheyd des Reghtveerdigen Gods Godlooſlijck tot een oorkuſſen der Sonde miſbruyckt had, bevond hy ſigh eyndlijck in ſtaet van te moeten ſterven, door de Napelſche Sieckte, van welcke hy al voor langen tijd beſmet geweeſt, doch nu ten vollen van deſelve vermeeſtert was.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

4. Verscheydene Geestlijkke Persoonen quaemen hem in deesen ellendigen Stand besoecken, hem vermaenende tot berouw over sijn Sonden, en met eenen tot afveerdigingh over sijn oneerlijcke Byslaepster. Doch deese goede Lessen konden by deesen ouden Susannas boef en vereelden Hoeren-jaeger geen plaets vinden. Hy gaf voor, dat hy nu oud en sieck geworden was, en derhalven yemand van doen had, om op hem te passen. Daerenboven, hy wou sijn langh-vergaederde Potpenningen by sijn leven niet overleveren; en deese schendlijcke Schand-hoer wou sigh met leedige handen niet laeten afwijsen. Ter deeser oorsaeck beloofde hy haer goudene Bergen, maer ter sulcker tijd, als hy sijn goederen niet meer sou konnen gebruycken.

5. De Biecht-vader wou deesen stervenden van sijn Sonden niet ontbinden, sonder de gedaghte wercklijcke betooningh van Boetveerdigheyd, door een afsweeringh van sijn voorgaende Godloos leven, en een weghsendingh van de geene, met welcke hy soo veel quaeds bedreven had. Hy was genoodsaeckt deese wegh in te gaen, indien hy anders, op de Roomsche wijs, 't laetste Reys-geld begeerde t'ontfangen. Nae gedaene Biecht quam de Hoer weer in sijn *Huys*; nam met veele traenen oorlof van hem, en vertrooste hem, door de hoop, van noch een langh en vrolijck leven te konnen genieten.

6. Sy voeghde veelerley vleyende en aenlockende woorden tusschen haere redenen, met welcke wy ons pappier geensins verontreynighen willen; soo dat hy, hier door verhit werdende, belofte deed, van haer niet te sullen verlaeten, alhoewel hy aen sijn Biecht-vaeder sulcks had moeten toeseggen. Jae, hy liet sigh voorstaen, dat hy wel haest geneesen sou sijn, indien se hem noch eenmael naeckt omhelsen, en hem verwarmen wilde. Deese dwaese deed 't geen den stinckenden Bock begeerde; maer terwijl hy sijn swacke armen om haer

lighaem

lighaem ſloegh, en al ſijn overige krachten by een verſaemelde, wierd ſijn op de lippen ſittende Ziel van hem genoomen, en alſoo bleef hy dood, onder ſijn ontughtige Kuſſchingen; 't ſy door een al te groote beweegingh, of door een maghteloose bemoeyingh, of om dat ſijn ſterf-uyr gekoomen was.

7. Waer ſijn Ziel heenen gevaeren is, is lightlijk te giſſen. Belangende 't Lighaem, 't ſelve heeft van dat eygen' oogenblick af ſoo grouwlijck een ſtanck van hem gegeven, dat ſigh niemand noch in de Kamer, noch in 't gantſche huys heeft konnen onthouden. Seer beſwaerlijck konmen eenige Lieden by malkander krygen, om hem te begraeven; en deeſe waeren noch ſoodaenige, die de heymelijcke Gemacken ſuyveren; wijl niemand anders ſigh daer toe wou laeten gebruycken. Deeſen ſtinckenden *Epaphroditus* wierd in de Kerck ſes voeten diep in d'aerd gheſet; doch door den onlijdelijcken ſtanck moeſtmen hem weer uyt het Graf neemen, en op 't Kerck-hof brengen. Evenwel verontreynighde hy de Lught ſoo geweldigh, datmen hem eyndlijck in 't Water heeft moeten werpen, in 't welcke korts daer nae meenighte van Viſſchen dood gevonden wierden.

8. Alles wat deeſen ellendigen *Epaphroditus* ſijn Hoer gemaeckt en in handen geſteld had; wierd van ſijn Vrienden voor kraghteloos en van geener waerde gehouden. Den handel quam tot een Reghts-gedingh, en ſy behielden d'overwinningh, ſoo dat deeſe onreyne Slaevin der Ontught in groote ellend' en armoede jammerlijck aen een uytteerende en verdorrende Sieckte geſtorven is. Al de Genees-meeſters oordeelden dat deeſe quael haer veroorſaeckt was, door d'inſuygingh van den adem des Godloosen en ſtinckenden Hoeren-henghſts, tot een reghtveerdige ſtraf van haer ſchendelijck bedrijf.

9. Hier uyt blijckt, dat d'onkuyſheyd een laſter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

aller lasteren is, die Siel en Lighaem, Goed en Bloed, Eer en Vreughde te gelijck vernietight. Indien'er niet onreyns in 't Koninghrijcke Gods ingaen sal, en de honden daer buyten blyven moeten, soo is de reeckeningh lightelijck te maecken, wat deesen *Epaphroditus* weervaeren is, en wat al de geene, die hem gelijck sijn, te verwaghten hebben. Die de Hoeren vermijd, vermijd een groot ongeluck. In tegendeel, een grooten dwaes is 't, die om een korte vreughd een langhduerige, jae eeuwige droefheyd over sigh haeld. God is soo reyn van oogen, dat hy geenerley quaed aenschouwen kan; maer vooral niet deese schendlijcke onreynigheyd, die onder de Christenen niet behoorde genoemd te werden, *Ephes.* V. 3. 4. Wy besluyten met de woorden en vermaeningh van den Heyligen Paulus, 1 *Cor.* VI. 13. 15. 18. 't Lighaem is niet voor de Hoerery maer voor den Heere. Weet ghy niet, dat uwe lighaemen Christi Leden zijn? Sal ick dan de Leden Christi neemen, en maeckense Leden eener Hoere? Dat sy verre. Vlied de Hoerery. Alle sonde die de mensch doet, is buiten 't ligchaem; maer die Hoerery bedrijft, sondigt tegens sijn eygen ligchaem.

Een geylen Bock, die d'ontught soeckt,
Is van den hooghsten God vervloeckt,
En moet, oock selfs noch in dit leven,
Der Hellen Reuck-werck van sigh geven.

VIII.

De Treurige verwarringh.

GElijck de welgeregeltheyd (Ordre) alles goeds met sigh brenght (waerom oock de Heere onse God, 't hooghste Goed, een God der Ordre ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

genoemd werd) ſoo is in tegendeel de verwarringh en onordre 't begin en 't wercktuygh van alle quaed, afkoomende van de Duyvel, de Vader der Verwarringh. Hier op doeld de volgende Geſchiedenis, in welcke wy ſien ſulien, hoe, door een ſonderlinge Verwarringh, 't eene Onheyl in 't andere gevloghten wierd,

2. Voor ſeer weynigh Jaeren verloor een Rijcks-vorſt (wiens Naem hier billijck verſweegen werd) ſijn Gemaelin door de tijdlijcke dood. Sy liet hem eenige jonge Heeren, doch maer een eenige Dochter nae; welcke laetſte hy betrouwde aen *Milburgina*, een ſeer verſtandige Hof-meeſterſſe; die van haer overledene Man (ſijn Hof-meeſter *Victorijn*) een Soon en een Dochter had, die met de gedaghte Vorſtlijcke Jonckvrouw tot alle Deughden en goede Seeden opgevoed wierden.

3. *Juliana* (ſoo was de Dochter van *Milburgina* genoemd) bevond ſigh in haer friſſche en ſchoonſte Jaeren, als *Ariſtian*, een jonge Graef, die ſigh ter dier tijd aen 't Hof ophield, op haer verliefde, en by alle voorvallende gelegentheden haer op-paſte. Men ſtroyde uyt, dat hy haer ten Houwlijck ſou neemen, wijl hy haer op geen andere wijs ſou konnen bekoomen, vermits haer Vrouw Moeder haer bewaerde, even gelijck de Draeck de goudene Appelen. Sijn Vrienden verſoghten aen den Rijcks-Vorſt, dat hy doch deeſen verliefden Graef, door ſijn geſagh, van ſijn voorneemen wou doen afſtaen; 't welck hy wel beloofde te ſullen doen, doch haer met eenen den raed gaf, datmen hem *Edelberte*, een Princes van ſijns gelijcken Stand, ten Houwlijck ſou geven, door welck middel *Juliana* lightlijck uyt ſijn gedaghten ſou geraecken.

4. *Ariſtian* liet ſigh beweegen, om hem van *Juliana* nae *Edelberte* te wenden, wijl hy verhoopte, van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

deese meer als van geene te sullen verkrygen; oock wierd hy van *Edelberte* gantsch vriendlijck ontfangen. *Juliana* beklaeghde sigh hier over by haer Moeder, en beschuldighde deselve, datse, door haer bevel, haer gheluck had moeten verwaerloosen. *Milburgina* had langh aen 't Hof gewoond, soo dat allerley listen en treecken haer wel bekend waeren. Sy vertrooste derhalven haer Dochter, en gaf haer den raed, sigh wel nauw te waghten, van den Vorst eenige veraghtelijcke of verwijtende woorden te geven. In tegendeel, sy sou sigh Hoflijck tegens hem betoonen, en haer gelaeten, als of sijn Liefde tot *Edelberta* haer onbekend geweest was. Ondertusschen wouse te weegh brengen, dat *Aristian* sigh gewisselijck weer tot haer sou keeren.

5. Deesen vond der Menschlijcke wijsheyd was 't verderf van *Juliana*, gelijck in 't vervolgh gesien sal werden. *Milburgina* wist, dat *Polycarpus* grootelijcks in de gunst van *Edelberte* gestaen had. En alhoewel hy by *Aristian* niet te vergelijcken was, soo wecktese echter sijn Yver-sught op, en hitste hem soodaenigh aen, dat hy *Edelberte* van Onbestendigheyd en Ontrouw beschuldighde. Aen d'ander sijde braghtse te weegh, dat *Edelberte* aen *Polycarpus* beloofde, *Aristian* te sullen afschaffen; 't welckse oock met sulck een onbescheydenheyd verrighte, dat hy sigh weer na *Juliana* begaf. Maer om deese gantsche saeck op noch een vaster voet te brengen, soo moest *Juliana*, door den raed der listige *Milburgina*, goede woorden aen *Polycarpus* geven; *Polycarpus*, in tegendeel, moest *Juliana*, in de tegenwoordigheyd van *Edelberte*, dienen en oppassen; wijl d'Yver-sught de Liefde verhit en brandend maeckt.

6. Ondertusschen soghten de Vrienden van *Aristian* sijn komst by *Juliana*, soo veel haer doenlijck was, te verhinderen, en daer tegens het Houwlijck

met

met *Edelberte* te bevoorderen. Seer onbedaghtsaem gaen soodaenighe Moeders te werck, die haere Dochters geerne in 't Vyer willen sien, en evenwel niet begeeren datse sigh branden souden. Op dat dan *Juliana* voor de tweedemael *Aristian* niet verliesen moght, gaffe haer selven meer aen hem over, als wel betaemelijck was; jae, sy verloor haer Eer, om een Houwlijck te bekoomen. *Aristian* sou haer wel geerne ghetrouwd hebben, doch sijn Vrienden, en insonderheyd de Vorst, hielden hem met gheweld daer van af, ter welcker oorsaeck hy een heymelijcke Echtsverbintenis met haer opreghte, en door soodaenighen middel sijn wil van haer bequam. Dwaese menschen, die voor den bequaemen tijd Ooghsten willen! Sulcke Houwlijcken hebben alleen de vleeschlijcke Lust tot haer Doel, en konnen derhalven niet geluckigh sijn.

7. *Milburgina* had van deese al te nauwe vriendschap geen kennis; maer verhoopte door de Vorstlijcke Jonck-vrouw te sullen uytwercken, dat de Vorst, haer Heer Vader, eyndlijck in dit Houwlijck sou bewilligen. Doch aen de Vrughten kendmen de boose Boomen; en deselve rijp geworden sijnde, moeten afvallen, gelijck dan de moeder sulcks ten laetsten gewaer moest werden. De Princes verdreef *Juliana* van 't Hof, soo haest deesen oneerlijcken handel haer blijcklijck wierd. *Aristian* moest, op verlies van sijn leven, haer trouwen, en Bruyloft houden in alle nooddruftigheyd. *Victorijn*, de Soon van *Milburgina*, moest onschuldigh lijden om de Misdaed van sijn Suster, wijl hy (de Stal-meester der Vorstin zijnde) van sijn Dienst afgeset wierd.

8. Als nu de Graef *Aristian* sijn vlammen, door de vryheyd des Echten-staets, geblusht had, sagh hy sijn *Juliana*, als een Steen des aenstoots, met

scheele oogen aen; en sy hem desgelijcks, als d'oorsaeck van haer Val en veraghtingh. Of dit een goede en geruste Echt gaf, kan lightlijck afgemeeten werden. Hy verliet haer; begaf sigh weer nae 't Hof, en daght nergens minder aen, als aen sijn Gemaelin. Ondertusschen moest hy sien, dat *Polycarpus* en *Edelberte* hun beyder Houwlijcks-dagh, nae de gelijckmaetigheyd van haeren Stand, met een groot Vreughde-Feest vereerden. Waer door hy oorsaeck nam, om tegens deesen sijn geweesenen Meede-vryer te yveren; alhoewel hy sagh, dat sigh 't Spel nu geeyndight had, en dat'er voortaen niets voor hem te winnen was.

9. *Polycarpus* was een van de schoonste en Hoflijckste Ridders, die aen 't gantsche Hof te vinden waeren; en even hierom was hy 't Vrouw-volck boven maten aengenaem. Dit veroorsaeckte, dat hy sigh liet verleyden, om, onaengesien hy nu door den band des Houwlijcks aen sijn Gemaelin verbonden was, met andere sigh in een oneerlijcke vermengingh in te laeten. *Edelberte* wierd deesen handel gewaer, en had derhalven oorsaeek om te yveren. *Aristian* had alreeds te vooren dit Slot half gewonnen gehad, en bood haer aen, deese ontrouw aen *Polycarpus* te willen wreecken, indiense hem met gelijcke Munt betaelen wou. Hy bespiedde, dat *Polycarpus* sigh aen een Echte Vrouw hingh, en haer bed verontreynighde. Dit maeckte hy aen de Man bekendt, die van dien tijd af alle list aenwendde, om haer eens by malkander te vinden.

10. Onlanghs daer nae betrapte hy beyde deese Echt-breuckige op de daed, en braght haer oock beyde, door den bystand van *Aristian*, om 't leven. *Edelberte* gaf soo weynigh teeckenen van droefheyd over de dood haers Mans, dat veele menschen in vermoeden vielen, offe niet wel deselve had mogen helpen bevoorderen. Op dat nu *Aristian* oock vry wierd, om te

te mogen trouwen, ſoo braght hy ſijn Gemaelin *Juliana* vergif toe, door welck middel ſy haer leven jammerlijck eyndighde. *Milburgina* deed wel haer Aenklaght tegens haar Dochters Man, doch kon geen Recht bekoomen, ſchoon den Arghwaen van ſijn Miſdaed op geen kleyne redenen gegrond was, wijl hy de nieuwe Weduw *Edelberte* daeghlijcks beſoght, en dat alreeds den roep gingh, dat hy haer binnen weynigh tijds ten Houwlijck ſou neemen. 't Gingh hier met *Ariſtian*, gelijck ick in mijn groot Poëtiſch Werck de VRYER-PLIGHT een verongelijckte Spaenſche Dochter tot haer Reghters doe ſpreecken:

'k Beken wel, dat ick heb op't alderhooghſt miſdreven,
Wijl ick de wraeck niet heb de Rechters opgegeven;
Maer 't Reght werd hedenſdaeghs ſoo ſchandelijck miſbruyckt,
Dat dickmael geld of gunſt des Reghters ooge luyckt.
't Reght ſchijnd nu maer alleen op 't ſleghte volk te paſſen,
Maer wat aenſienlijck is, is boven 't Recht gewaſſen.
Het quaed der Groote werd voortaen geen quaed genoemt,
Maer al haer ſchelmery geooghluyckt of verbloemt.
Het Reght is niet meer blind, gelijck in oude tijden:
De Strop en heeft geen klem, het Swaerd en kan niet ſnijden
Als om en in den hals des volcks van ſlechten ſtaet:
Soo dat het Straf-Reght maer ontrent de kleyne gaet.

11. *Victorijn*, ſiende dat het Reght ſliep, beſloot by hem ſelven, de dood van ſijn Suſter in eygener Perſoon te wreecken. Hy nam derhalven eenige ſijner Med-geſellen tot hem, overviel *Ariſtian* in ſijn Huys, en vermoorde den ſelven, wijl hy (behalven de laetſte miſdaed) ſijn Geſlaght verontеerd, en daer door veroorſaeckt had, dat hy van ſijn dienſt verſtoo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ten was geworden. Soo haest deese Moord verright was, nam hy de Vlught nae een andere Heerschappy; doch in sijn afweesen wierd hy tot de Strop veroordeeld, en al sijn Goederen (verbeurd verklaerd zijnde) wierden aengeslaegen. *Milburgina* sigh soo jammerlijck van haer Kinderen berooft siende, bekommerde sigh soodaenigh daer over, datse in een doodlijcke Sieckte viel, die haer, in groot herten-leedt, nae weynigh tijds uyt deese Weereld ruckte.

12. Uyt 't geen wy hier verhaeld hebben, konnen wy sien, dat de Liefde tusschen Echte Lieden een deel des Godlijcken Zeegens is; sonder welcke deesen Staet met volkoomen reght des Duyvels Treurspel genoemd magh werden; 't welck met Sonden begonnen, met verdriet voortgeset, met tijdlijcke en eeuwige Straf geeyndighd wordt: Gelijck dan buyten twijffel, indien niet alle, immers eenige persoonen in deese Geschiedenis wel gewaer sijn geworden. Boven dat konnen wy van *Aristian* leeren, dat het God, wanneer d'Ovrigheyd haer plight niet waerneemt, aen geen middelen ontbreeckt, om de Mannen des bloeds, en andere Misdaeders, op een bysondere wijs, en buyten 't Swaerd des Scharp-reghters, te straffen. Hier van heb ick in de voor-gedaghte myne VRYER-PLIGHT wijd-loopigh gesproocken, en deese Leere met verscheydene Voorbeelden bekraghtighr. 'k Sal alleen de volgende acht regels daer uyt aenteeckenen.

Maer schoon de Reghters sijn van haeren plight geweken,
Ten sal God echter noyt aen middelen ontbreecken
Om dit vervloeckte volck te straffen met de dood,
Of immers eens hier nae door vyer en helsche nood.
Schoon Amnon niet en quam om 't leven, nae de Vetten,
Wanneer hy Thamars eer had schendigh gaen besmetten,
God wist hem evenwel te straffen buyten dat,
Selfs doe hy wel gemoed ter voller Tafel sat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Dat dan de Groote ſigh niet verlaeten op haeren Rijckdom, Aenſienlijckheyd of Ontſagh: Want ſchoonſe de handen der Reghters ontgaen, ſy ſullen 't Oordeel des Reghtveerdigen Gods niet ontkoomen, by wien geen aenſien der perſoonen is, en die een opreghten Bedelaer dierbaerder acht als een Godlooſen Koningh.

I X.

De Tover-Liefde.

EEn goed Land, ſeyd het gemeene Spreeckwoord, geneerd booſe menſchē. In tegendeel, een ſleght en onvrughtbaer Land heeft arbeydſaeme en ſin-rijcke Lieden; die door haere naerſtigheyd vervullen, 't geen aen den Aerdbodem komt t'ontbreecken; gelijk dan den honger een vinder veeler Konſten geweeſt is, die anders veellight noyt te voorſchijn gekoomen ſouden hebben. Voornaementlijck blijckt dit Spreeck-woord waeraghtigh te ſijn in 't Koninghrijck, of veel meer Landſchap Valençen, daer de Winter bynae gantſch onbekend is, en de hitte des Somers van de See-winden ſeer verminderd en gematight werd; ſoo dat de Lente en den Herfſt, in de voortbrengingh van allerley lieflijckheden, met malkander ſchijnen gelijck als te ſtrijden; alhoewel men daer anders van geen Strijdt hoord ſpreecken, en dat ſchier een yeder onbekend is, wat de Krijghs-kneghten voor Menſchen ſijn.

2. Ter deeſer oorſaeck leven hier de Lieden in een dertele ledigh-gangh, ſijnde de beeſigheyd der geene, die niet anders te doen hebben, als te Minnen, en de Vrouws-perſoonen op te paſſen; jae ſoo t'eenemael, dat het bynae even 't ſelve is, van Valençen gheboortigh, en verlieft te zijn. De Minnery voeght inſonderheyd d'oude Narren niet wel, die met de Jaeren ſoodaenighe Vlammen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

behoorden uyt te bluſſchen, en niet aen te houden onder d'aſch van haer ſwacke kraghten. 't Is een Franſch Spreeck-woord, dat te gelijck verſtandigh en verlieft te ſijn, oock ſelfs de Goden niet toegelaeten is. En d'Italianen ſeggen, dat geen Siecke haere ſmerten beminnen, als alleen de geene, die ſigh aen een Wijf overgeven. Jae de Liefde maeckt deeſe Verliefde ſoo ſinloos, datſe ſigh, om een ſnel-voorby-gaende Welluſt, in een eeuwigh-duerende onluſt, en in den Afgrond der Hellen ſtooten; gebruyckende, door een vertwijffelde booſheyd, de hulp des Duyvels, om tot haere begeerte te koomen.

3. Sulck een onbeſonnene, of veel meer Godlooſe dwaeſheyd, heeft oock begaen *Cardenio*, een Edelman van Valençen, die de ſchoone *Hyolda* wanhoopelijck beminde, doch volſtandelijck van haer gehaet wierd, wijlſe ſigh, met bewilligingh haerer Ouders, aen *Luciaen*, een ander Edelman, had overgegeven. Evenwel liet *Cardenio* niet nae, deeſe Juffer te bedienen, en ſijn genegentheyd haer te betuygen, door voor haer Deur te laeten ſpeelen, haer Lof-gedighten toe te ſenden, en haer met de Hoflijckſte redenen te liefkooſen. Ondertuſſchen vond hy geen gebreck aen deeſe Schoone, als alleen dat van de Danckbaerheyd; want de plaets van haer hert was ſoo wel beſet, dat hy t'elckens met ſchande moeſt aftrecken.

4. *Febronia*, een ander Juffer in de gedaghte Stad, waer van dit Koninghrijck de Naem voerd, was in 't begin van *Cardenio* bemind, doch naederhand, alsſe ſigh door een wettige Trouw aen hem meende te verbinden, van hem verlaeten geworden. Deeſe *Febronia* liefde *Cardenio* ſoo ſeer, als hy *Hyolda* deed; en 't was haer onmogelijck, ſijn Naem uyt haer Gedaghtenis te laeten vallen. Sy bad, ſy ſchreef, ſy klaeghde, en ſoght *Cardenio* weer tot haer te trecken; doch *Hyolda* had ſijn hert al te ſeer overweldight, om voor deeſe

een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

een plaets te moogen inruymen. De Schaemte, die den sterckſten band der Deughden by 't Vrouwlijck geſlaght is, of immers behoorde te zijn, was door deeſe brand in ſtucken geſprongen; ſoo datſe *Cardenio* naeliep, en naeſond, even gelijck de verlaetene Dido haeren Æneas pleegh te doen.

5. Als nu *Febronia* alle bedencklijcke Middelen te vergeefs by der hand genoomen had, ſoghtſe eyndlijck raedt by een oude Toveres, *Affra* genoemd, welcke ſigh beroemde, datſe al de Sieckten der Liefde op een gantſch heymelijcke wijs wiſt te geneeſen. Deeſe *Affra* beloofde *Febronia*, een dranck der Vergeetenheyd voor haer te willen toerighten, door welckers kraght ſy aen den onbeſtandigen *Cardenio* noyt meer ſou ghedencken; of anders oock een dranck des haets, die haer Liefde in een vergalde haet ſou veranderen. Neen, ach neen, antwoorde *Febronia*, ick bemin hem, ſelfs in ſijn onſtandvaſtigheyd; en indien ghy my in 't leven wilt behouden, ſoo maeckt, dat hy my ten deel werd. Hier moeſt nu de Toveres bekennen, dat haer konſt niet maghtigh genoegh was, om den wil der menſchen te dwingen, en noch minder, om eenige bevorderingh te doen tot den Echtenſtaet (die van haer Meeſter ghehaet en verhinderd werd) doch dit wouſe wel te weegh brenghen, dat *Cardenio* haer voor *Hyolda* ſou aenſien en houden, tegens welcke hy met ſoo hevige vlammen ontſtoocken was.

6. *Febronia*, door Yver-ſught aengedreven zijnde, had dit middel niet geerne by der hand genoomen; doch eyndlijck, ſiende dat'er geen anderen raed was, heeftſe daer in bewilligt, en bad de Toveres, haer Konſt in 't werck te willen ſtellen. Terwijl ſigh nu *Affra* hier mee bemoeyde, vervoeghde *Cardenio* hem by *Capor*, een anderen Duyvels-Konſtenaer, en een goed vriend van *Affra*, ſoeckende deſgelijcks raed by hem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

hem, om de schoone *Hyolda* tot sijn wil te moghen krijgen. *Capor* was van meeningh, hem een oud Wijf, onder de gedaente van *Hyolda*, toe te brengen, op dat hy 't geld bequam, en *Cardenio* sijn luft boeten moght: Doch als hy van *Affra* 't opset en voorneemen van *Febronia* verstaen had, vondense dit weersijds seer dienstigh voor haeren handel, wijlse *Cardenio* de verlaetene *Febronia*, onder de gestalte van *Hyolda*, lightelijck konden toevoegen,

7. Dit vervloeckte bedrijf deed deese Duyvels-dienaers veel Ducaten verdienen, wijl d'arme Duyvelen haer niet anders rijck konden maecken; en dat het Goud, 't welck uyt de Voor-Hel, uyt d'onderste Aerde, gegraven werd, by deese Helle-kinderen oock sijn werckingh niet verliest. Doch de tijd begon te naerderen, in welcke soodaenigen bedrogh sou openbaer werden, en de Misdaedighe hun behoorlijcke Straf ontfangen moesten; ghelijck dan allen wandel en handel der duysternis ter reghter tijd in 't light werd gebraght, of schoon de Maet der sonden wel groot, en derhalven soo haest niet vervuld is. *Cardenio* vond de valsche *Hyolda*'s naghts seer verhit, maer de waere over dagh gantsch Ys koud, en vol van veraghtingh. Als hy haer van d'Echts-beloftenis yets begon voor te houden, en te seggen, dat haer Eer alleen door 't Houwlijck weer hersteld kon werden, woufe noch daer van hooren, noch yets van 't geschiede weeten.

8. Hier over beklaeghde *Cardenio* sigh by *Capor*, die hem tot antwoord gaf, dat sijn Konsten wel d'uyterlijcke Sinnen, maer niet d'innerlijcke beweghen konden, onder welcke oock de geheugenis gheteld moest werden. Voorts vermaende hy hem, hier van stil te swijgen, en 't verder vervolgh aen de Tijdt te beveelen. Ondertusschen wierd het Houwlijck tusschen *Hyolda* en *Luciaen* vast gesteld, en den Bruy-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Bruylofs-dagh beſtemd. Hier kon nu *Cardenio* niet langer ſwyghen, maer toonde een Houwlijcks-verbintenis, tuſſchen hem en de ghewaende *Hyolda* (maer in der daed *Febronia*) opgereght, en van haer beyde onderteeckend; vaſtlijck betrouwende, haer door dit Schrift te ſullen bekoomen. *Hyolda* wou hier van gantſchlijck niet weeten, maer loogchende dit Beſpreck met ſeer groote gramſchap, derhalven *Cardenio* ſigh opentlijck beroemde, dat hy haer meenighmael beſlaepen, en alſoo de belofte door 't Echte werck voltrocken had.

9. Boven dit was hy ſoo gantſch onbedaght, dat hy ſigh niet ſchroomde te ſegghen, deeſe ſaeck door den Toveraer *Capor* te weegh ghebraght te hebben. *Luciaen* dit verneemende, wou in 't beſtemde Houwlijck niet verder voort treeden; ter welcker oorſaeck al de weerſijdſche Vrienden goed vonden, datmen *Cardenio* aen *Hyolda* ſou laeten trouwen, om 't gheheele Maeghſchap van verdere ſchande te bevryden. Aengaende ſijn begaene misſlagh, ontrent den Tover-handel, deſelve wierd verſchoond met de kraght der Liefde. Maer *Hyolda*, een goed Ghewiſſe hebbende, wou geenſins daer in bewillighen, rondelijck verklaerende, datſe onſchuldigh was, en met *Cardenio*, die haer, door ſoo een valſche Laſteringh beledighde, in 't alderminſte niet te doen ghehad had. Daer benevens boodſe ſigh aen, haer van eerlijcke Vrouwen te willen laeten beſightighen, en alſoo te betoonen, datſe noch een ongheſchondene Maeght was. Maer *Luciaen* wou met dit bewijs, 't welck alleen in de woorden van Wijven beſtaet, geenſins te vreeden ſijn.

10. Terwijl nu *Cardenio* noch meende, *Hyolda* eyndlijck ten deel te ſullen krijgen, quam *Febronia* daer tuſſchen, en ſtelde haer teghens deeſen

handel,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

handel, wijlſe ſigh ſwanger van hem bevond. Hier door wierd het Tover-bedrijf van deeſe beyde ontdeckt, waer op *Affra* en *Capor* terſtond de vlught verkooren, maer *Cardenio* en *Febronia* wierden in Gevanckenis geleyd. *Hyolda* wierd onſchuldigh bevonden; *Febronia* van een yeder beſpot, en als een geſchondene Deerne veraght: Aengaende *Cardenio*, hy wierd van de gedaene Echt-belofte vry-geſproocken, wijl deſelve op *Febronia* niet aengeſien was geweeſt. Stracks daer op begaf hy ſigh nae Italien, op dat hy de Bruyloft van *Hyolda* en *Luciaen* niet behoefde aen te ſien. Nae verloop van eenige Jaeren begaf hy ſigh in een Klooſter, gelijck oock *Febronia* desgelijcks deed. *Capor* en *Affra* geraeckten in handen van 't Gereght, en wierden levendigh verbrandt.

11. Hier uyt is te ſien, wat onheyl een blinde Liefde-brand met ſigh brenght, en hoe bedrieghlijck de Duyvel met onſe Sinnen weet om te gaen. Die hem diend, heeft gewiſſelijck een booſen Heer, en ſoodaenige Sonde-kneghten geeft hy de Helſche Vlammen ten Loon. Oock ſtaet hier aen te mercken, hoe verr' God de Duyeel eenige Maght toelaet, naementlijck, maer alleen een Heerſchappy over 't Vleeſchlijcke, en een verdervingh van 't tijdlijcke. Doch de Vroome hebben deeſen liſtigen Zielen-vyand niet te vreeſen, ſchoon hy ſigh in haere gedaente, jae oock ſelfs in een Engel des Lights vermommen kan. Eenige andere Aenmerckingen ontrent den Toverhandel kan den Leeſer vinden in onſe GROOTE SCHOUWPLAETS DER LUST-EN-LEER-RYCKE GESCHIEDENISSEN, in 't XI. Geval, voerende 't Opſchrift van *de Toverringh*. In 't XVI. *'t Redelijck Bedrogh*. In 't XXXII. *De Verblindingh door Tovery*: Welcke laetſte Geſchiedenis met deeſe nu verhaelde een groote overeen-kooming heeft. Wy ſullen hier noch een ander Voorbeeld van Tover-liefde byvoegen, voor weynigh

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

nigh Jaeren te Napels voorgevallen, ten tijde als de Heer Harſdoffer, die dit Geval beſchreven heeft, ſigh daer onthield.

12. Een Duytſch Edelman had ſigh langen tijd in de gedaghte Stad opgehouden, en met een Hof-Deerne, welckers Deur voor een yeder open ſtond, een vyerige, doch oneerlijcke Liefde gepleeght, in welcke ſy ſoo t'eenemael verſoopen waeren, dat deeſe anderſins ligtveerdige Hoer ſigh voor een geruyme tijd van alle andere Geſelſchappen onthield, en alleen ten dienſt van deeſen Duytſch ſtond. Die Italien door-reyſt heeft, weet wel, hoe 't met deeſe Syreenen geleegen is, en dat den geenen, die nae der ſelver Geſangh luyſterd, geen Geld in de Beurs houd, en veeltijds geen geſond lidt aen ſijn lighaem daer vandaen brenght. Deeſen Duytſch, die wy *Bringreur* ſullen noemen, moeſt de Liefde-luſten van *Doriclea* wel dier betaelen, en gewaer werden, dat hy een onverſaedelijcke menſchen-vreetſter ten deel was gevallen; alhoewel de Liefde ſoo verblindt is, dat hy gewillighlijck deed, alles wat in ſijn vermoogen was; waer door hy dan, in plaets van allerley Ridderlijcke Oeffeningen te leeren, al ſijn Geld by *Doriclea* vervoght, en hem ſelven t'eenemael ontblootte.

13. Nae eenige tijd wierd hy weer t'Huys ontbooden, doch van deeſe Goud-treckende Diamant noch veele weecken opgehouden. Eyndlijck moeſt het evenwel geſcheyden zijn; derhalven noodighde *Doriclea* deeſen Vreemdeling te gaſt, en braght, nae de gedaene Maeltijd, allerley Suycker-geback en ingeſulte Leckerheden op Taefel; onder welcke yets was, 't geenſe hem mêê gaf, om op de wegh, tot een hertſterckingh te gebruycken; wijl hy, 't ſy uyt droefheyd, of eenige andere opgenoomene onluſt, ſeer weynigh had gegeeten. Ten laetſten nam hy ſijn afſcheyd van haer, niet ſonder vergietingh van veele

Trae-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Traenen; wijlſe ſigh (gelijck hy geloofde) als een Echte Vrouw by hem ghedraegen had. Als hy nu de helft van de wegh tuſſchen Capua en Napels had afgeleyd, viel ſijn Paerd onder hem ter aerden, ſonder dat hy 't, wat hy oock deed, weer op de been kon krijgen.

14. Hy ſat derhalven af, ontſaedelde en onttoomde het Beeſt, doch het bleef, als half dood, neerleggen. Wijl hy nu niet anders by hem had, 't welck tot verquickingh van 't Paerd dienen kon, ſoo gaf hy 't ſelve in, 't geen hem van *Doriclea* mêê gegeven was, om voor hem ſelven te gebruycken. Nauwlijcks had dit Dier de ſmaeck daer van wegh, of 't ſtond veerdigh weer op, liep te rugg' nae Napels, met ſoodaenighen ſnelheyd, dat het onderwegen van niemand opgehouden kon werden, en bleef ſtaen voor de Deur van *Doriclea*. *Bringreur* volghde ſijnen Henghſt nae, ſoo geſwind als hem mogelijck was, en door geduerige naevraegingh, quam hy eyndlijck daer hy den ſelven vond, ſlaende gelijck als raeſend, op de Deur van *Doriclea;* die hy, ſoo haeſtſe buyten 't huys gekoomen was, beſpringen wilde. Hier door wierd openbaer, dat hem toegedaght was geweeſt, 't geen dit Paerd ingenoomen had.

15. *Bringreur* dit geſien hebbende, huerde ſtracks een ander Paerd, en danckte God, dat hy hem voor ſoo een valſch bedrogh bewaerd had, wijl hy daer door niet alleen ghedwongen ſou geweeſt ſijn, ſijn Reys te verſuymen, en weer nae *Doriclea* te loopen, maer dat hy oock gewiſſelijck uytſinnigh en raeſend ſou gheworden hebben; ghelijck dan diergelijcke Liefde-ſpijſen en Drancken gemeenlijck ſulcke werkingen plegen te hebben. Hoe dit toegaet, is (ſeyd d'Heer Harſdorffer) uyt natuerlijcke oorſaecken genoeghſaem bekend. Een Hond, die brood eet, 't welck onder mijn Oxſelen verwarmt is geworden, ſal

ſal my naeloopen, wijl hy de Geeſten, die ſigh daer in onthouden, deelaghtigh werd. Waer een Dief heenen treed, laet hy in ſijn voetſtappen ſoo veel nae, datmen hem daer door kan doen weerkeeren. Waerom ſou dan niet een Vrouw yets van haer ligchaem('k wil niet ſeggen wat) een Man konnen ingeven, waer door hy haer ſou moeten begeeren. De geene, voegd hy daer by, welcke de *Tranſplantatione morborum*, of van de Verplantingh der kranckheden gheſchreven hebben, houden deeſe ervaerentheyd voor een ontwijffelbaere grond. Wat eygentlijck van deeſe dingen is, laet ick aen 't oordeel der Geleerde. Ondertuſſchen evenwel ſoud' ick dit gevoelen, dat onder diergelijcke Liefde-drancken, die alleen ontrent een perſoon wercklijck ſijn, de Duyvel ſijn hand mêê in 't ſpel heeft. In mijn VRYER-BAECK, ſijnde 't Tweede Deel van mijn groot Poetiſch Werck de VRYER-PLIGHT, druck ick mijn meeningh hier van aldus uyt.

Pleeght oock, ô Jongelingh, geen andre vuyle rancken,
Noch treckt geen Maeght tot u, door kraght van liefde-drancken,
't Sy dat die enckelijck van kruyden ſijn gemaeckt,
Of dat de Duyvel is daer in aen werck geraeckt.
Wat 't eerſte ſlagh belanght, geen kruyd en ſal u baten,
Om eens bemind te ſijn, van die u pleegh te haeten:
Mengh duyſend dingen t'ſaem, ick aght het alles niet,
Indien het niet met een door Tovery geſchied.
Ick weet wel, dat'er kraght in kruyden komt te ſitten,
Die tot de vuyle luſt de menſch kan doen verhitten:
Maer dat'er eenigh kruyd in gantſch de weereld waſt,
Dat onſe Sinnen kan aen yemand maecken vaſt,
Of onſe Geeſten tot byſond're Min beweegen,
Om die te minnen, die men noyt was toegenegen,
Is buyten mijn Geloof; hy ſtel het vaſt, die wil.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Doch 'k wil hier, om dit stuck, niet komen in geschil:
∴ Sy dat'er kragt in is, of niet is, om de sinnen
Van eenigh jonge Maegt te dwingen tot beminnen,
Noyt moet een Jonghman dit ter handen nemen, noch
Daer deel in hebben; want ten eersten, 't is bedrogh;
En nimmer voegen aen een Christen sulcke kueren
Ten tweeden, sulck een dranck kan gantsch niet lange dueren;
En als dan naederhand de saeck werd openbaer,
Soo neemt de Duyvel dit wel tot zijn voordeel waer,
Op dat'er twist, ja noch meer onheyl uyt mogt komen.
Ten derden, dit heeft dick een ander eynd genomen,
Als 't ooghmerck was geweest. Want door een Liefde-dranck
Sijn veele dol gemaeckt voor al haer leven lanck.
Veel andre zijn daer door voor immermeer bedorven,
En veele desgelijcks in aller haest gestorven,
Derhalven dit van elck behoort te zijn verdoemd.

En een weynigh daer nae:

—— —— Maer waght u boven allen
Wel nauw, dat gy een Maeght nöyt Liefde-dranckēn geeft,
Daer eenigh Toveraer of Duyvel deel in heeft.
Al 't geene wy voorheen van Duyvels-konsten spraecken,
Moet oock van dit bedrijf een afkeer in u maecken;
Want Tovery is doch geduerigh Tovery,
En Godt een grouwel, 't sy hoedaenigh dat se sy.
Soo ghy de Duivel oyt een Deure wilt beginnen
T'ontsluyten, voor gewis, hy raeckt ten vollen binnen:
En wie door sulck een daed hem immer plaetse maeckt,
Versaekt sijn God, en word oock weer van God versaekt.
Wat rampen allezins uyt Tover-dranckenrijssen,
Kan ons d'ervaerentheyd in overvloed bewijssen,
En soo ick al 't verdriet, uyt dit bedrijf ontstaen,
In dight vervatten wou, ick hadde noyt gedaen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

16. De Leere, uyt het voorgaende Geval, kan deese sijn, datmen sigh voor quaed geselschap moet waghten; en insonderheyd voor Vrouws-persoonen in vreemde Landen. Gaet niet om, seyd den wijsen Syrach, met de Snaeren-speelsters, dat ghy niet t'eeniger tijd gevangen werd in haere handelingen. Geeft uw Ziel den Hoeren niet over, op dat ghy uw Erfdeel niet verliest. Wend uw ooghen af van een schoone Vrouw, en beschouwd geen vreemde schoonheyd, want door de schoonheyd der Vrouwe sijn veele verleyd gheworden: Leght u niet weer in haere armen, *Syrach.* IX. 4. 6. 8. 9

X.

De Schand-daedt.

Deese in 't boose leggende Wereld werd van den Heylighen Johannes niet te vergeefs beschreven, datse vervuld is met Oogen-lust der Verliefde, met Vleeschlijcke Lust der Hoereerders, en met Grootsheyd des Levens der wreveligeMenschen en niemand ontsiende Booswighten. 't Is met bloedige Traenen te beweenen, dat by de Christenen sulcke grouwel-sonden in swangh gaen, van welcke de Heydenen selfs een afgrysen gehad hebben. Eenige sullen missschien seggen, dat soodaenige Schand-daeden beeter verswegen als beschreven dienden: Doch de sulke antwoorden wy, dat diergelijcke Bedryven in de heylige blaederen selfs niet voorby ghegaen werden; waer van wy in de Voorreden van onse voorgaende Groote Schouw-Plaets gewagh gemaeckt hebben. Soodaenige Voorbeelden werden aengeteeckend tot een Waerschouwingh voor alle Wellustige, op datse leerden betraghten 't Eynd haers levens, en den ondergangh deeses Weerelds, waer op volgen sal

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Gods strengh en reghtveerdigh Gericht.

2. Agen is een lustige Stad in Guienne, gelegen aen de Garonne, in een goed Land, 't welck (gelijck in d'Inleydingh van de voorige Geschiedenis geseyd is) boose Lieden pleegh te geneeren, wijl d'Overvloed Ledighgangh, en de Ledighgangh alle ongeluck veroorsaeckt. De dertele Jeught is hier op allerley middelen bedaght, om haer oneerlijcke lusten te moogen boeten, en de Mey-Roosen niet te versuymen, soo datse op alle plaetsen de teeckenen, waerse vrolijck geweest sijn, achter laeten willen, gelijck de Heylige Schrift van de Weerelds-kinderen spreeckt. Onder deselve vonden sigh Geestlijcke, nae den Naem, maer Vleeschlijcke met'er daed; en dan oock Koninghlijcke Rent-meesters, die de Fransche Financiers noemen, reghte Bloed-Egels, die sigh geneeren van anderer Lieden schaede. Tot deese quaemen eenige jonghe Boeck-oeffenaers van Tholouse, die de Vrouwen wilden dienen, maer ondertusschen alle moedwil geweldtdaedighlijck by der hand naemen.

3. Dit driederley slagh van Jonghelingen was de Stad Agen soo verderflijck, als de drie Ruyters in d'Openbaeringhe Johannis; den KRYGH der Geestlijcke teghens de vreese Gods, de DIERTE der Gereghtigheyd teghen 't ghemeene nut, en de PEST der Liefde-sieckte teghens de Vrouwen en Jonckvrouwen. Deese drie Lasteren, loopende tegens God, tegens de Liefde des Naesten, en tegen alle Tught en Eerbaerheyd, pleghen malkander op de hielen te volgen. Jae, sy wierden, wijlse ongestraft bleven, voor een Gewoonte en Deughd gehouden, diemen sonder schroom of berouw pleeghde, en op welcke men sigh beroemde. Ghelijck nu den eenen Afgrond den anderen roept, soo volghde oock uyt sulck een woest en oneerlijck leven Moorderyen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ryen en Doodslaeghen. Veel veyliger hadmen by naght door d'onveylighe Wildernissen, als t'Agen over de Straeten moghen gaen. Belleforeest, uyt wien de volghende Gheschiedenis ghetrocken is, betuyght, dat hy even ter selver tijd, als de saeck voor 't Reght hingh, in de gedaghte Stad geweest is, en deese ongeregeltheyd der Inwoonders ten deelen met eygene oogen gesien heeft.

4. Onder andere woonde hier een schoone en eerlijke Jonckvrouw, geboortigh van Lairac, een Steedeken, ontrent twee Mijlen van Agen gelegen; die ten Houwlijck ghegeven wierd aen een Koninghlijcken Dienaer, *Secondaet* genoemd. Op deese wierd een Domheer verlieft, en om sijn schandlijcke begeerten te mogen volbrengen, hield hy vriendschap met de Man, die sigh meenighmael van huys moest begeven, om sijn Dienst te verrighten. Hier door vond hy gelegentheyd, om de Vrouw te besoecken, en traghte, in 't afweesen van *Secondaet*, des selven Luytenant te worden; 't welckse hem eerst met beleefde en vriendelijcke, maer naederhand met ernstighe en toornige woorden afsloegh: Met eenen aen hem versoeckende, dat hy, in 't affijn haers Mans, haer Huys t'eenemael sou mijden, wijl 't, als een eerlijcke Vrouw sijnde, haer plight was, niet alleen 't quaede niet te doen, maer oock den schijn daer van 't ontgaen. Den Domheer was soo dom, dat hy sigh met soodaenige woorden niet wou laeten afwijsen, maer betoonde sigh t'eenemael onbeschaemd, en gebruyckte sulck een heylloose tael, die een eerlijcke Vrouw met geduldigh stilswyghen niet aenhooren kan.

5. Sy wierd derhalven niet weynigh vertoornd, en verbood hem, voortaen meer in haer Huys te koomen, of datse haer anders nae Lairac by haer Ouders sou begeven, tot dat haer Man weer te rugg' quam;

dienſe dan bekend wou maecken, wat voor een valſchen vriend hy aen hem had. Sy voeghde daer by, dat haere Bloed-verwanten, die 't aen geen Aenſienlijckheyd ontbrack, niet naelaeten ſouden, ſijn oneerlijken hooghmoed te ſtraffen, indien hy haer verder parſte, om deſelve aen haer t'openbaeren. De Domheer dit Deughde-wijf ſoo vergrimt ſiende, ſeyde, datſe ſigh voor hem niet behoefde te verberghen; dat hy wiſt, hoedaenigh de herten der Vrouwen geſteld waeren: Doch indien 't haer ernſt was, ſoo vreeſde hy geenſins voor haer Vrienden, en indienſe oock van daer wou vlieden, ſoo had hy wel ſoo veel maght, om haer te doen vaſt houden, en met geweld te neemen, 't geenſe hem door veraghtingh niet geven wilde. 't Gingh ſoo 't gingh, 't moeſt nae ſijn wil gaen: Der Vrouwen Eerbaerheyd was maer een Lantaern, diemen alleen op de Straet gebruyckt, maer 't huys onder de banck ſet.

6. Deeſe Eeren-Vrouw meende over deeſe redenen uytſinnigh te werden, en laſterde den Domheer met al de Smaedwoorden, die den Yver voor haer Eer haer in de mond kon geven. Eyndlijck verweetſe hem, dat hy een Duyvels-kind, en een Geeſtlijcke, maer van den booſen Geeſt beſeten was, die als een brieſſchende Leeuw rondom gingh, om d'onſchuldige te verſlinden. Sy voorſeyde hem, dat den toorn Gods over ſijn hooft ſweefde, die hem te grond werpen en verpletteren ſou, met de Godlooſe Suſanna's-Boeven. De Domheer hier over in gramſchap uytbarſtende, maeckte ſigh van daer; dreygende, dat hy haer ſou doen weeten, met wienſe te doen had, of veel meer, met wienſe niet te doen wou hebben. In 't uytgaen van de Deur ſeyde hy tot de Dienſtmaeghd: Segh uw Vrouw, dat ick my, indien ick 't leven behoude, ſoodaenigh aen haer wreecken ſal, datſe myner noyt ſal vergeeten; en ſy ſal gewiſſelijck verneemen, wat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

voor een vyand ſy ſal hebben aen den Domheer, dien-ſe niet voor een Vriend heeft begeeren aen te nee-men.

7. De Dienſt-maeght braght deeſe dreygh-woorden aen haer Vrouw over; die ſigh verheughde, wijlſe nu ontſlaeghen meende te ſijn van d'Overſpeelighe Hoflijckheden deeſes wreveligen Booſwighrs, Aengaende ſijn dreygh-woorden, ſy hield die meer voor nietigh als gewightigh; en kon haer ſelven geenſins inbeelden, hoedanigen verraedery hy tegens haer eens ſou ter hand neemen. Ondertuſſchen quam haer Man weer t'huys, en ſy maeckte ſwaerigheyd, hem t'ontdecken, wat ſigh met den Domheer, ſijn gewaenden goeden Vriend, had toegedraegen; vreeſende, dat'er miſſchien eenigh onheyl uyt ſou mogen ontſtaen. Als hy haer derhalven op ſeeckere tijd vraeghde, wat'er in de weegh moght ſijn, dat de Domheer hem niet meer quam beſoecken? gafſe tot antwoord, dat ſulks ſijn onbeſtendige ſinnen toegeſchreven moeſt werden, door welcke hy nu dit, en haeſt daer nae weer een ander Geſelſchap ſoght.

8. Nae verloop van eenigen tijd vond den Godlooſen Domheer gelegentheyd, om aen ſijn Ontughtmackers en vertrouwde Meede-genooten t'ontdecken, hoe ſchimpelijck hy van *Secondaets* Huyſvrouw was afgeweeſen geworden; en bad haer, hem te willen byſtaen, om deeſe ſijne veraghtſter behoorlijck te moogen ſtraffen; wijl geenſins te gedoogen ſtond, dat een Vreemde, gelijk ſy was, ſoodaenigh een hooghmoed tegens d'Ingeboorne ſou oeffenen. Sy moght (voeghde hy daer by) ſigh naederhand beroemen, datſe alleen, in deeſe Stad, een eerlijcke Vrouw was gebleven, en deeſen Roem ſtaet ons geenſins te lijden. Alsſe hem nu beloften van hulp gedaen hadden, voeghden deeſe Booſwighten ſigh op ſeeckere Naght by een, even ter ſulcker tijd, als *Secondaet* nae

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

buyten vertrocken was, en in eenige daeghen niet t'huys sou koomen.

9. De Domheer sond een Jongen vooruyt, met een Brief in de hand, welcken aen 't huys koomende, voorgaf, dat den selven van *Secondaet* quam, die hem bevoolen had, dit Schrift alleen in de handen van sijn Vrouw over te leveren. Ter deeser oorsaeck wierd de Deur geopent: Maer soo haest deese deughdelijcke Vrouw van uyt haer Boven-Kamer beneden in 't Voo huys was ghekoomen, vielen eenighe Dienaers van den Domheer schielijck daer binnen, en droegen haer wegh. Sy begon wel te roepen, maer een der selver sette haer een Dolck op de keel, en dreyghde haer te vermoorden, indiense niet stil sweegh. Doch alsse den Domheer gewaer wierd, konse sigh niet onthouden, hem met Smaed-woorden aen te tasten, en hem een overspeeligen Eeren-moorder te noemen; insonderheyd als hy sigh tot haer vervoeghde, en, met de hulp van d'andere, sijn beestelijcke wil gewelddadelijck volbraght.

10. Hier by bleef het niet; maer al d'andere, die by hem waeren, hebben desgelijcks gedaen, jae oock selfs haere Dienaers en Jongens deesen grouwel toegelaeten. Noch was den vervloeckten Domheer hier mêê niet vergenoeght, maer braght, met bystand van d'andere Booswighten, deese onnosele verkraghte by de Beul, diense met geld bewillighden, om deese half-doode Vrouw noch verder te verontreynigen. Jae, sy souden oock sulcks selfs van de vuylste Siecken hebben laeten doen, indien de Poort op gestaen had, op dat haer Man een afkeer had mogen hebben, van haer immermeer weer aen te roeren. O onghehoorde Schand-en-Grouwel-daedt, van welckers ghelijcke onder d'ongeloovighe Heydenen noyt gehoord is gheworden, en die in eenighe deelen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

deelen noch verr' overtreft d'ontught der Gibeoniten met het Bywijf des Levitischen Mans; welcke geschiedenis geleesen werd in 't Boeck der Righteren XIX. 25.

11. Dit tegens haeren wil geschondene Eeren-wijf wierd den volgenden Morgen dood gevonden, even gelijck het voorgedaghte Bywijf. De schendelijcke Booswighten en Belials Kinderen maeckten sigh uyt het stof, doch konden evenwel haer boos Gewisse niet ontvlieden. Deese daed 't Maeghschap ter ooren gekoomen sijnde, en de Man bericht daer van ontfangen hebbende, braght deselve voor sijn Overigheyd, jae oock voor alle Gerights-hoven (Parlementen) van Vranckrijck, welcke deese wrevelige Eeren-moord meer vervloeckten als straften. De Meede-helpers van den Domheer sijn noyt in handen van 't Gereght gekoomen, doch evenwel is geen van haer allen een natuerlijcke dood gestorven. Eenige sijn door andere om 't leven geraeckt; d'overige hebben haer selven, door eygene handen, op een raesende wijs de dood veroorsaeckt. Ja, men heeft oock bysonderlijk aengemerckt, dat al der selver Geslaghten te grond sijn gegaen.

12. Alleen den Domheer, als de Stighter van deese grouwlijcke Misdaed, wierd in heghtenis ghebraght, en te Parijs openbaerlijck opgehanghen. Sijn Vader, die een Koninghlijck Raedsheer, en in een seer groot Aensien was, bemoeyde sigh wel ten hooghsten, om voor hem genaede by den Koningh te verwerven, doch te vergeefs; in tegendeel, de gedaghte Majesteyt deed hem een bitter verwijt, en strafte hem, wegens de gedaene Voorbeede, wel dapper in de Beurs.

13. De Ledighgangh is een bittere Wortel, uyt welcke alle onheyl voortspruyt, als opgeblaesenheyd, Nijdigheyd, Achterklap, Twist, Hoerery en Echtbreuck; soo dat deese Laster al d'andere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

aen den Rey voerd. Ter deeser oorsaeck heeft den Oudvader Bernhardus de Ledigheyd niet t'onreght genoemd der Deughden Stief-vader, des Duyvels Oorkussen, de Roest eens eerlijcken Gemoeds, 't Onkruyd eens onbesaeyden Ackers, d'Hooft-stad van alle Onheyl, de Leer-meester alles quaeds, en 't Onderpand der Hellen. Waerlijck, die niet doet, kan niet als quaed doen. Een ledigh Mensch voed boose gedaghten. In leedige Huysen, seggen de Duytsche, regeeren de Bolder-geesten. Konmen de Ledighgangers afschaffen, so souden veele lasteren afgeschaft sijn: Ondertusschen staet hier waer te neemen, datmen niet alleen met de handen, maer oock met de herssenen kan arbeyden. Boven dien, een eerlijcke en matige Uytspanning is voor geen ledighgang te houden; want dan verlaetmen voor een kleyne tijd den arbeyd, om daer nae met dies te meer kraghten te konnen arbeyden. Oock is hier niet onder te reeckenen de van God bevoolene Sondaghs-rust, door welcke den innerlijcken Mensch opgebouwd en versterckt werd.

X I.

D'Onreghtveerdige Bloed-schender.

VAn den Basilisk, of Haen-Draeck (waer van Ulysses Aldrovandus kan naegesien werden) schrijven de Natuer-kondige, datmen hem met een groot Spiegel kan dooden; vermits de vergifte straelen sijner oogen, door de weerschijn des Spiegels, hem selfs om 't leven brengen. De Menschlijcke loosheyd heeft even soodaenigh een vergifte Draecken-aert, wijlse andere daer door dooden, maer eyndlijck, door de weerschijn der waerheyd, haer selven oock in 't verderf brengen. Loosheyd is geen

geen wijſheyd, wanneermen door Looſheyd verſtaet de liſtige treecken en ſlimme rancken, welcke tot een quaed voorneemen ghebruykt werden; en door Wijſheyd, goede en opreghte middelen, om tot het eynd van een eerlijck voorneemen en wettige ſaeck te geraecken.

2. Dit had billijck behooren te weeten ſeecker Edelman in Churland, *Fingius* ghenoemt, van een goed Geſlaght, eerlijck opgevoed, in de Vrye Konſten treflijck ervaeren, en in alle Ridderlijcke Oeffeningen boven maeten wel onderweeſen. Hy had een Natuerlijcke bequaemheyd en ſeer goed Verſtand; ſoo dat hem van God, boven veel andere ſijns gelijcke, uytſteeckende Gaven verleend waeren; doch hy heeft deſelve gantſch qualijck aengeleyd, en ſigh daer door in een eyndlijck verderf gheſtort. Met reght ſeggen de Latynen: *Qui ſibi non ſapit, cui ſapit?* Wie is wijs, als hy voor ſigh ſelven niet wijs is? Deeſen Edelman tot een bequaemen Ouderdom gekoomen ſijnde, nam een Jonckvrouw, die ſijn Staet ghelijck was, ten Houwlijck, en teelde by de ſelve een Dochter, welckers Schoonheyd, met d'aenwaſſende Jaeren, tot ſoo een hooge volmaecktheyd rees, dat een yeder ſigh over haer verwonderde.

3. Haer Moeder had haer de wegh tot alle Deugden aengeweeſen; en inſonderheyd haer onderright, ſoo in de Heylige Schrift, als in andere goede Boecken; ter welcker oorſaeck ſy wegens haere Schoonheyd gepreeſen, wegens haer goede Seeden geëert, en wegens haer aengenaeme Geſpraecken ghelieft wierd. Als nu een al te vroege dood deeſe verſtandige Tught-meeſterſſe uyt het Land der levende had wegh geruckt, ter ſulcker tijd, als *Innocentia* (ſoo ſullen wy deeſe Jonckvrouw noemen) noch geen veerthien Jaeren oud was gewotden, ontſtack de Vader in een oneerlijcke Liefde tegens ſijn eygene Dochter.

En

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Een bynae noyt meer gehoorde ſaeck; een grouwlijcke Miſdaed, tegens de Geeſtlijcke, Weereltlijcke en Natuerlijcke Reghten, waer van niet alleen de Chriſtenen, maer oock ſelfs de Heydenen, een walgh en af keer hebben. Wy willen ons veerdigh hier van daen maecken, even als van een vuyl-ſtinkende plaets; doch moeten evenwel eenige noodwendige Omſtandigheden verhaelen.

4. *Innocentia* weerſtond d'onkuyſche, jae Duyvelſche driften haers ſchandelijcken Vaders; die haer ondertuſſchen ſoght wijs te maecken, dat deeſe grouwel-daed geen Sonde was; dat Loth, den Prediker der Gereghtigheyd, op een gelijcke wijs ſijn Dochters beſlaepen, en, door den Godlijcken zeegen, groote Volckeren daer uyt voortghebraght had; en datſe daer tegens niet ſou konnen vinden, dat hy of ſijn Dochters over dit ſtuck beſtraft ſijn gheworden. Siet, ſoo wiſt deeſen liſtigen bedrieger en vervloeckten Booſwight ſijn verfoeylijcke begeerten, tegens ſijn eyghen weeten en Geweeten, te verſchoonen, en ſelfs wreveligh met de Heylighe Schriftuer te vermommen. *Innocentia* wiſt wel daer op niet t'antwoorden, dat Loths Dochters deeſe Bloed-ſchande begaen hadden, niet uyt Ontught, maer uyt Liefde tot Kinderen, meenende datſe nu alleen in dat Landt overgebleven waeren; en dat Loth dit quaed bynae onweetend had bedreven, in ſluymeringh en Dronckenſchap: maer echter wouſe geenſins in deeſe Schanddaed bewilligen.

5. Deeſen ouden had (gelijck light te gelooven is) bequaeme gelegentheyd, om ſijn Dochter ongekleed t'overvallen, en genoeghſaeme kraghten, om ſoo een ſwacke Jonckvrouw t'overweldigen; gelijck hy dan oock dit ſtuck op een ſeeckere tijd in 't werck ſtelde. *Innocentia* was in haer Ghewiſſe wel ſeer bedroeft en beanghſtight, doch wou evenwel haere nood aen nie-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

niemand openbaeren. Siet hier nu, hoe aenlockklijck de ſonde, en voornaementlijck die van d'ontught is. Sy verloor allenxen de ſchaemte; en deeſen Grouwel wierdt haer ſoo gemeen, datſe den ſelven, indien niet een goed, immers geen quaed werck heeten wilde. De Vader wendde wel verſcheydene middelen aen, om haer uyt te Houwlijcken, doch ter ſelver tijd openbaerde ſigh niemand, die haer verſoght; buyten twijffel door een byſondere Godlijcke ſchickingh, op dat deeſe Miſdaed niet bedeckt blijven, maer aen den dagh koomen, en openbaerlijck geſtraft werden moght.

6. Alsſe nu deeſen Sonden-handel tot in 't derde Jaer gedreven hadden, bevond *Innocentia* haer bevrugt, en openbaerde deeſe ſaeck aen haer Bloedſchendige Vader; die over deeſe Tydingh niet weynigh verſchrickte, Hy bedaght allerley middelen, om ſigh uyt de ſchand' en ſtraf van dit grouwlijck miſbedrijf te moghen ontwickelen; doch verkoos ſoodaenigh een vond, die bequaem was, om hem van ſijn booſheyd t'overtuygen: Want hy gingh, met een onbeſonnene ſtoutheyd, voor d'Ovrigheyd van de Plaets daer hy woonde, welcke hy te kennen gaf, dat ſijn Dochter *Innocentia* nu een geruyme tijd lang Hoerery gepleegt had, ſonder ſigh door eenige Vaderlijcke Vermaeningen, Waerſchouwingen en Tughtigingen daer van te willen onthouden: Maer in tegendeel, datſe hem dreygde, ter dier oorſaeck ſigh aen hem te willen wreken. Hy bad derhalven, dat 't Gereght haer, in deeſe geſtaltenis der ſaecke, gevanckelijck intrecken, en verneemen wilde, offſe door deeſen lightvaerdigen handel niet Swanger was geworden.

7. *Innocentia* wierd terſtond in heghtenis genoomen, en d'Aenklaght haers Vaders wierd haer voorgehouden. Sy bekende, nevens de Hoerery, oock haere Swangerheyd; en verhaelde, op welck een

wijs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

wijs hy haer tot deese misdaed bepraet had; daer by-voegende, dat hy, en niemand anders, de Vader was van 't Kind, 't welckse in haer ligchaem droegh. Hier op quam den ouden Nar (gelijck de Wijseman sulcke Lieden soo noemt, Syrach. xxv. 1.) oock in Gevanckenis, en deese beyde wierden op verscheydene tijden afsonderlijck verhoord. De Dochter bleef volstandigh by haer gedaene bekentenis; de Vader in tegendeel loogchende de Misdaed hardneckighlijck. De hooge Gaven van deesen Edelman waeren alle menschen bekend, derhalven wou niemand deese Sondengrouwel hem toeschryven. Men hoorde haer persoonlijck tegens malkander; *Innocentia* seyde ghelijck voorheenen, datse van geen anderen Man wist, als van haer Vader, die haer tot d'Ontught gedwongen, en met veelerley redenen daer toe bepraet had.

8. In tegendeel braght *Fingius* voort, dat sijn Dochter, buyten twijffel, hem met deese Lasteringh beswaerde, door ingeven haers Minnaers, wijl hy haer, door Vaderlijcke bestraffingen, van haer boos leven had willen af houden; ter welcker oorsaeck sy oock gedreyght had, hem soodaenigen treck te willen speelen, die hy haer noyt sou konnen toevertrouwt hebben. Ghy, mijn verstandige en voorsightige Reghters (voeghde hy daer by) overweeght doch mijn tegenwoordigen Ouderdom; mijn voorigh leven van der Jeught af aen; mijn onbesproockene wandel, en mijn Eerlijcken Stand. Gedenckt daer benevens, dat het mijn plight geweest is, deese mijne Dochter onder de roede te houden. Doch haere Boosheyd heeft mijn Opsight overwonnen; haere Misdaed is mijn Tughtigingh ontwassen, en haer ongehoorde Wreveligheyd heeft over mijn reghtveerdige Aenklagt door een valsche Tegenklaght wraeck willen neemen. Betraght, dat dit mijn onaerdigh Kind een swacke Vrouws-persoon, een geschondene Deernis, die niet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

eens rood werd, alsſe haer eygene oude en eerlijcke Vader toemeet, 't geen haer ſchendelijcke Boelen met haer gepleeght hebben.

9. Alsſe nu in ſijn woorden vallen, en de bygegebraghte redenen weerſpreecken wilde, heeft hy geroepen, datſe raeſend was, en ſtelde den Reghter in ſoodaenigh een Verwarringh, dat hy niet wiſt, hoedaenigen Vonnis hem in deeſe ſaeck ſtond uyt te ſpreecken. Eyndlijck evenwel wierd *Innocentia* veroordeeld, om door 't Swaerd openbaerlijck 't hooft te verlieſen, wijlſe gewiſſelijck de Dood verdiend had, 't ſy dan, wegens de gepleeghde Bloed-ſchande, of wegens d'ongehoorde valſche beſchuldigingh tegens haer eygene Vader. Terwijlſe haer nu bereyde om te ſterven, wierd haer op nieuws gevraeghd, of haer Vader, of yemand anders, Vader was van 't kind, 't welckſe dood ter weereld had ghebraght. Sy antwoorde, dat 't geenſe van 't begin af aen, en oock in de ſmerten des baerens geſeyd had, t'eenemael waerachtigh was: Datſe daer op nu begeerde te ſterven; en datſe den geheelen handel nam op de Saligheyd of Verdoemenis van haer Siel.

10. Nae deeſe woorden ſloegh de Beul haer 't Swaerd door de Neck; en de Vader wierd aen een Venſter der Gevanckenis gevoerd, wanneer 't doode ligchaem daer voorby wierd gedraegen. Men berighte hem, hoedaenigh ſy daer op geſtorven was, dat hy, op ſulck een wijs, als wy nu verhaeld hebben, de Bloedſchand met haer bedreven had. Hy dit gehoord hebbende, is met de waerheyd voor den dagh gekoomen, en bad ſtracks om een genaedigh Vonnis; 't welck men hem dan oock vergunde; want hy wierd te Mittau in Churland deſgelijcks door 't Swaerd onthoofd. Waerlijck, een al te geringe Straf voor ſulk een afgrijſlijcke Miſdaedt, die ſonder ſchrick niet gehoordt noch geleeſen kan werden. Dit heeft ſigh

too-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

toegedragen in 't Jaer nae onſe Verloſſingh 1641.

11. Uyt 't geen nu verhaeld is konnen wy, tot onſe waerſchouwingh aenmercken, tot welcke grouwelen de Menſchen koomen te vervallen, wanneerſe haer vuyle Luſten en ſchendelijcke begeerten in 't begin niet beteugelen; jae tot ſulcke grouwelen, van welcke ſtaet *Deut.* XXVII. Vervloeckt ſy hy, die by 't Wijf ſijns Vaders (ſijn Stiefmoeder) light, en al 't volck ſal ſeggen, Amen. Vervloeckt ſy hy die by ſijn Suſter light, en al 't volck ſal ſeggen, Amen. Vervloeckt ſy hy, die by ſijn Schoon-moeder light, en al 't volck ſal ſeggen, Amen. Van ſoodaenigh een Miſdaeder ſeyd den groote Leeraar der Heydenen tot die van Corinthen: Men hoord gantſchlijck, dat'er Hoerery onder u is, en ſoodaenigen Hoerery, die oock onder de Heydenen niet genaemd werd; ſoo dat'er oock een ſijns Vaders Huyſvrouw heeft. Doch ick heb alreeds beſlooten, den geenen, die dat alſoo bedreven heeft, den Satan over te geven. 1 *Corinth.* V. 1. 3. 5. Is d'Ontught met een Stief-moeder ſoo een verſchricklijcke, en ſelfs onder de Heydenen ongehoorde ſaeck, hoe veel te meer dan die van een Vader met ſijn eygene Dochter. Doch wy ſcheyden hier af, als van een vuyligheyd, die ons een groote walgingh en ontroeringh veroorſaeckt.

XII.

Den Bedrogenen Hoorn-drager.

GElijck Trouw en Geloof houden tuſſchen d'Onderdaenen een band haerer Eenigheyd is, en een langhduerige welſtand veroorſaeckt, even ſoo is oock d'Echte plight de verbintenis van alle Geluck, wanneer Man en Wijf malkander getrouw ſijn, en t'ſaemen wel overeen koomen. Doch ſoo een van beyden

beyden Bond-breuckigh werd, soo sal alle Heyl en Zeegen van haer Huys verdwynen. De waerheyd hier van betuyght ons de daeghlijcksche Ervaerentheyd, en insonderheyd is 't aenmerckens-weerdigh. dat God sigh verheughd over d'eenigheyd der Echte Lieden, *Syr.*xxv.2. In tegendeel, de Duyvel vervrolijckt sigh over haer' oneenigheyd, en voerd de twistige en meyn-eedige Bed-genooten soo langh aen sijn Stricken om, tot dat hy haer eyndlijck in sijn Groeven neerstort, tot haer alderuyterste verderf.

2. Dit sijn oock, onder veel andere, gewaer geworden *Emilia* en *Camillo*, geboortigh van Arezo, een Stad in 't Florentijnsche Gebied. Deese beyde waeren met malkander opgewassen, en hadden, van haer tederste Jeught af, met malkander omgegaen; schoon *Camillo* van een gantsch sleghte Afkomst, en, wegens sijn Armoede, van *Emilia's* Vader uyt ontfarmingh in sijn Huys genoomen en opgevoed was. Dat de Liefde een Kind is, heeft sigh ook by deese Kinderen, in volkomene Onschuld, betoond waerachtig te sijn. Als nu de Jaeren haer van een deeden scheyden, en dat *Camillo* by een Orgel-speeler in de Kost was besteld, hebben de genegentheden van deese twee, doch met alle bescheydenheyd, geduerigh toegenoomen, soo datse met een opreghte Liefde aen malkander als verbonden wierden; alhoewel *Camillo*, wegens de geringheyd van sijn Afkomst, geen hoop kon hebben, van *Emilia* uyt ten Houwlijck te sullen bekoomen.

3. Soo haest *Emilia* haer manbaere Jaren bereyckt had, wierdse van haer Ouders, doch tegens haer wil, aen *Cornelio*, een oud en seer rijck Koopman, ten Houwlijck gegeven. Sy had haeren *Camillo* (die haer in Jaren en Schoonheyd veel gelijker was als *Cornelio*) in 't Hert, en den Ouden in haer Armen. Een gedwongen Eed, seyd het gemeene Spreek-woord, is God leed; en een gedwongen' Echt veroorsaeckt een geduerigh

duerigh Wee. De grootste Liefde-vlammen van jonge Lieden werden dickmael uytgebluscht; is 't dan vreemd, dat deselve, onder d'uytgebrande asch der oude Grysaerts niet langh konnen behouden werden? Om kort te sijn; *Emilia* beminde *Camillo*, en wierd van hem desgelijcks bemind, soo dat hy gelegentheyd soght, om in haer Huys te mogen overnaghten, en sijn Overspeelige gedaghten in 't werck te stellen, nae den wensch van hun beyder herten.

4. Als dit nu meer als eenmael geschied was, soo gebeurden 't op seeckere tijd, dat *Camillo* in 't huys als een Dief aengevallen, en van de Waght nae de Gevanckenis gebraght wierd. Hy bekende, dat hy had willen steelen, doch in sijn voorneemen verhinderd was geworden. De Bisschop van die plaets, onder wiens gebied hy (als een Orgel-speeler) stond, bestrafte hem hardelijck, met byvoegingh van eenige hevige Dreygh-woorden, wijl men, wegens een seeckere Dief-stal, geen goed vermoeden op hem had. Deese oneerlijcke Gelieven lieten evenwel daerom niet nae, in haer sondigh en schandigh leven voort te gaen; doch wijlse 't gevaer beminden, moestense eyndlijck daer in omkoomen; gelijck 't vervolgh ons bekend sal maecken.

5. Eenigen tijd daer nae onthield sigh de schoone *Emilia* op haer Land-goed, een Dorp, niet verr' van Arezo gelegen. Haer Man *Cornelio* had, wegens sijn Koop-handel, een Reys nae Florençen moeten aenneemen, derhalven vervoeghde den Orgel-speeler sigh daer heenen, om sijn *Emilia* te besoecken. *Cornelio* had daer eenige Waghters besteld, onder de schijn, van haer voor een vyandlijcken, of veel meer voor een vriendlijcken Inval te verseeckeren. Ter deeser oorsaeck gaffe deselve een goed deel Wijns te drinken, en heeft alsoo haeren *Camillo* by Naght een wegh gebaend, om sonder eenige verhinderingh by

hae

haer te moogen koomen, en den voorigen handel weer te hervatten.

6. Als nu *Cornelio* te Florençen in sijn Koopmanschap 't Gewin, doch in sijn Huys de niewlijcks uitgeschootene hoornen vergroot had, wierd van een sijner Vrienden tot hem geseyd, dat hy *Camillo* niet meer op 't Orgel hoorde speelen; waer door hy vermoedde, dat hy sigh met eenigh ander werck beesigh moest houden. *Cornelio* wierd hier over dapper ontroerd, sette sigh stracks te Paerd, en haestede sigh nae Huys, om hem van sijn Arghwaen te verseeckeren. Nauwlijcks was hy op sijn Land-goed aengekoomen, en van sijn Paerd afgeseeten, of hy ylde nae sijn Slaepkamer, maer vond deselve gesllooten. *Emilia* en *Camillo* wierden in haeren arbeyd verstoord, en wisten niet, wat haer best ter hand stond te neemen; doch eyndlijck, nae een korte overweging h, verstackse haeren Boel achter eenige plancken, daerse meende, dat hy genoeghsaem verborgen sou konnen sijn.

7. Hier nae stondse op, opende de Deur van haer Kamer, en geliet sigh, als offe eerst uyt een diepen slaep ontwaeckt was. De Man sagh rondom, soght gintsch en herwaerts, en gaf (wegens de hem opgesette Ossen-kroon) een bysondere gevoellijckheyd en beswaernis te kennen. *Emilia* kon haer lightlijck inbeelden, wat hem in 't hoofd speelde; en begon derhalven (meenende dat *Camillo* wel verborgen was) haeren Hoorn-draeger een Lof-spreuck te singen, van meer scheld-naemen, als'er letteren in 't gantsche A. B. C. sijn. Als nu *Cornelio*, om sijn vergrimt Wijf t'ontwijcken, sigh uyt de Kamer wou begeven, wierd hy *Camillo* tusschen de gedaghte plancken gewaer; doch liet gantschlijck niet blijcken, dat hy hem gesien had; maer sloot de Kamer wel vast toe, en liep met aller haest nae de Vrienden van sijn Vrouw (die even doemaels in 't Dorp ter Kerk-mis gekoomen waren)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

om deſelve te haelen, en *Emilia* van haer ſchande t'overtuygen, op dat hy oorſaeck had, ſigh, wegens deeſe Echt-breuck, van haer te laeten ſcheyden.

8. Soo haeſt *Cornelio* wegh gegaen was, beraedſlaeghden deeſe twee, wat'er te doen ſtond, om haer uyt deeſen anghſt te redden, wijl de Deur ſoo wel van buyten gegrendeld was, dat haer onmogelijck gevallen ſou hebben, deſelve t'openen. Eyndlijck beſlootenſe, dat ſigh *Camillo* aen een Slaep-laecken uyt het Venſter nae beneden ſou aflaeten; 't welck ſy oock geluckelijck verrighte. Als nu 't Maeghſchap aenquam, en geen Mansperſoon in de Kamer van *Emilia* gevonden kon werden, beſtraftenſe den ouden Grysaert niet weynigh, en maeckten hem wijs, dat hy, door den valſchen Bril der Yverſught, gheſien had, 't geen'er niet was. Hier door wierd hy gedwongen, *Emilia* om vergifnis te bidden. Ondertuſſchen wou *Camillo* deeſe Vreede niet meer vertrouwen, maer begaf ſigh nae Florencen; vreeſende, dat hy wel lightelijck de derde mael d'oude Schuld t'eenemael ſou moeten betaelen.

9. Als nu *Emilia* meende, door haer looſheyd alle menſchlijcke Straf ontkoomen te ſijn, begon de Godlijcke ſtraf haer te naerderen. Gods Wraek-ſwaerd overviel haer, om de wraecke des Verbondts, 't welck ſe ſoo trouwlooſlijck tegens God en haer Man verbroocken had, te wreecken. By de Peſt quam een ſchielijcke ontſteltenis der Sinnen, in welcke ſy niet anders deed, als van haeren *Camillo* te raeskallen; ontdeckende alſoo openbaerlijck haer verborgene grouwel-daed, dieſe door een valſche liſtigheyd bedeckt had gehouden. Sy ſtierf ſonder eenigh berouw van haer Sonden, waer door men lightlijck kan afmeeten, hoedaenigh haeren loon geweeſt is. *Cornelio* en ſijn gantſche Huyſgeſin wierd deſgelijcks door de gedaghte Sieckte weghgeruckt. *Camillo* deeſe treurige

ty dingh

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

tydingh gehoord hebbende, bedroefde sigh soo seer daer over, dat hy gelijck als ontsinnigh wierd, door de Wildernissen heenen liep, en (wijlmen naederhand noyt yets van hem vernoomen heeft) veellight hem selven om 't leven braght; nadien de Duyvel, die soodaenige Lieden geestlijcker wijs besit, niet aflaet, voor dat hy sigh van haer, door een diergelijcke of andere Dood, verseeckert heeft.

10. Die met een Vrouw overspel doet, seyd den wijssten aller Koningen, is verstandeloos: Hy verderft sijn Ziele, die dat doet: Plage en schande sal hy vinden, en sijn smaed sal niet uytghebluscht werden. *Spreuck.* VI. 32. 33. Waerom soud ghy in een vreemde doolen, ende den schoot der onbekende omvangen? Want een yegelijcks weghen sijn voor d'oogen des Heeren, en hy weeght al sijn gangen. Den Godloosen sullen sijn ongeregtigheden vangen, en met de banden sijner sonden sal hy vast gehouden worden. Hy sal sterven, om dat hy sonder tugt geweest is, en in de grootheyd sijner Dwaesheyd sal hy verdwalen. *Spreuck.* V. 20-23. De lippen der Vreemder Vrouwe druypen van honighseem, en haer gehemelt is gladder dan oly. Maer 't laetste van haer is bitter als Alssem, scherp als een tweesnydend Swaerd. Haer voeten daelen nae de dood; haer treden houden de helle vast. Maeckt uwen wegh verre van haer, en naederd niet tot de Deur van haer huys. Drinkt water uyt uwen back, en vloeden uyt het midden van uwen Born-put. *Spreuck.* V. 3-8. 15.

XIII.

De Doodlijcke Schrick.

DE Waerheyd en Valscheyd konnen gevoeglijck vergeleecken werden met het Yser en Pottebackers Leem, aen de voeten van Nebucad-

nezars Rijcks-beeld; 't welck de Man Gods Daniel op de Laetste Tijden geduyd heeft, *Dan.* II. 33. 41. 42. Yser en Leem kan wel soo wat aen malkander kleven, maer niet onder, of met malkander vermengt werden, vers 43. Even alsoo vind sigh ook wel de Waerheyd en Valscheyd in eene saeck by malkander gevoeght, gelijck 't Goud en 't Silver in 't hooft en de borst des gedaghten Beelds, vers 32. doch elck moet onderscheyden, en eyndlijck moet openbaer werden, dat de Waerheyd van Godt is, die een grouwel heeft van alle valsche herten; en de Leugen van den Duyvel, die een welbehagen heeft aen list en bedrogh, gelijck de volgende Geschiedenis te kennen sal geven.

2. *Basian*, een Fransch Edelman, had, nae groote en langhduerige moeyte, een schoone en Edele Jonkvrouw ten Houwlijck bekoomen, die wy den naem van Ephesia sullen geven. In 't begin was haerer beyder liefde opreght, en haer genegentheyd van gantscher herten; soo datse niet anders hadden konnen wenschen, als een onveranderlijcke bestandigheyd in deselve. Eenen heeft van den Stand des Houwlijcks, niet sonder reden, geseyd, dat wanneer nu alles nae wensch verrigt is, en yeder sijn volkoomen vergenoegen heeft, niemand evenwel met verseeckertheyd Borgh kan blyven, dat den selven in een geduerige Welstand sal voortgaen en eyndigen. 't Is een Vraegh, die dickmael op de Baen gebraght werd: Of de Liefde, door 't besit van de geliefde Persoon, afneemt? Doch wy willen d'Antwoord tot op een gelegener plaets spaeren, om in dit tegenwoordigh geval voort te gaen.

3. Eenigen tijd nae hun beyder Bruylofs-dagh verloopen sijnde, vergenoeghde *Basian* sigh niet met de Vrugten, die hem geoorloft waeren, maer kreegh oock lust, om de verbodene te proeven, die *Ephesia* hem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

hem genoeghsaem (alhoewel buyten quaed vermoeden) als voor de mond leyde, wijlse tot een Dienstmaeght in Huys haelde seeckere Dochter, *Agar* genoemd, een wonder schoone Deern, soo dat haer bynae niemand, sonder Liefde-neygingh te gevoelen, vermoght aen te sien. *Ephesia* hield haer van d'Echte getrouwigheyd haers Mans soodaenigh verseeckert, datse gantsch geen aght nam, hoe seer *Basian* tegens haer Dienst-maeght ontsteecken wierdt, voor dat alle Middelen versuymd waeren, en te laet quaemen, om 't gevolghde Onheyl te weeren.

4. *Agar* was jongh en nieuwsgierigh; ter deeser oorsaeck gaffe haer Heer, in sijn onbetaemelijcke begeerten, meer gehoor, alsse wel had behooren te doen. Jae, sy veraghte selfs haer Vrouw, wijlse sigh boven haer bemind sagh; soo dat deselve haer ten laetsten uyt haer huys en dienst wou stooten; doch *Basian* begeerde sulcks geensins te laeten geschieden: En even daer door ontdeckte hy noch opentlijcker, hoedaenigen grouwel hy in sijn hert opvoedde en koesterde. Hier uyt nu ontstond een groote Yversught in 't Gemoed van *Ephesia*; en de groote Liefdevlammen van *Basian* wendden sigh geheel nae een andere Wind; doch 't is onnoodigh, sulcks met veel ketelige Omstandigheden en woorden hier aen te wijsen.

5. Soo vriendlijck *Ephesia* te vooren geweest was, soo vyandlijck wasse nu in 't Huys; ter welcker oorsaeck *Basian* haer de hand op den twist-en-kijfveerdigen Mond moest leggen, wijl hy 't geduld van Socrates niet had, als sijn wijf begon te Xantippiseeren. Een kleyn weynigh Alssem verderft een gantsche Pot met Hoonigh. Een weynigh Suerdeessem maeckt het geheele Deegh suer. Een eenigen Yver-sughtigen Arghwaen kan de gansche Huys-vreede verstooren, en in een ellendige verwoestingh stellen. Deese

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Sieckte is d'Ooft-wormen gelijck, die de ſchoonſte en beſte Vrughten niet verſchoonen. *Baſian* begingh een ſchendelijcke misſlagh, dat hy, van een eerlijcke Liefde walgende, ſigh wendde nae een oneerlijcke. Maer hier tegens droegh ſigh oock *Epheſia* niet verſtandigh noch betaemelijck, meenende door roepen, kijven en ſchelden haer bemindt te maecken, wijl deeſe dingen veel meer haet veroorſaecken.

6. Maer wat begind deeſe yvrende *Epheſia*? Sy neemt in haeren dienſt een ſeer ſchoonen Edel-knaep, wiens ouderdom niet boven de thien of elf jaeren bereyckt had; en bewees hem, in 't by ſijn haers Mans, ſoodaenigh een vriendlijckheyd, welcke een eerlijcke Vrouw ſeer qualijck-voegend' is, alhoewel hy noch niet bequaem was, om eenige daedlijcke ontught te volvoeren. *Baſian* vermaende haer, van deeſe lightveerdigheyd af te laeten; doch ſy, bemerckende dat hem dit verdroot, wou ſigh op deeſe wijs over haer Man, weghens de Dienaeres *Agar*, wreecken. Want hedenſdaeghs ſullen'er weynighe ſulcke goede Vrouwen ghevonden werden, als Sara was, die (uyt begeerte van Kinderen te hebben) ſelfs haeren Man bad, ſigh by haer Dienſt-maeghd te willen leggen.

7. *Baſian* (om verder onheyl voor te koomen) koght een Dolck, van ſoodaenigen ſlagh, alsmen gewoon is in Bly-en-Treurſpeelen te ghebruycken, welckers Klingh in 't heght te rugh wijckende, de Toeſienders doet geloven, dat deſelve door 't Ligchaem ghegaen is, en 't bloed (in 't heght verborghen ſijnde) daer heeft doen uytſpatten. Als nu *Epheſia* eens op een avond den Edel-knaep omhelſde en kuſte, geliet ſigh *Baſian*, geheel vertoornd te ſijn, en ſtiet (om haer een ſchrick aen te jaeghen) eerſt de Jonghen, en daer nae haer, met den valſchen Dolck op hun Borſt. *Epheſia*, van verbaeſtheyd overwel-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

weldight, viel plotselijck dood ter aerden neer, alhoewelse d'alderminste wonde niet ontfanghen had.

8. Stracks wierd door de gansche Stad een gerught verspreyd, dat *Basian* sijn Wijf in Echt-breuck betrapt, en op de daed vermoord had. De Bloedreghter liet hier op ondersoeck doen, en de saeck wierd bevonden soodaenigh gestelt te sijn, gelijck wy deselve hier boven beschreven hebben. Oock was den Edel-knaep, die sigh soo seer niet ontsteld had, in 't leven, en wierd, wegens sijn teedere Jonckheyd, van de daed des Overspels onschuldigh ghehouden. Aen 't gantsche Ligchaem van *Ephesia* was geen wonde te vinden; den Dolck was voorhanden; en al de Genees-meesters seyden ghesaementlijck, dat de Schrick haer de dood veroorsaeckt had, wijl al 't bloed daer door nae 't hert was ghevloden (waerom oock alle verschrickte Menschen bleeck werden) en 't selve verstickt had.

9. *Basian* betreurde sijn onschuldige *Ephesia*; doch wijlse hem, wegens den Edel-knaep, mishaeghlijck geweest was, soo wou niemand gelooven, dat dit uyt een goeden ernst voortquam. De Broeder van d'overledene *Ephesia* wou deese haere Dood wreecken, wijl *Basian* van d'Ovrigheyd niet gestraft wierd. In dit voorneemen wierd hy noch dies te meer versterckt, wijl hy vernam, dat *Basian* beslooten had, *Agar* te trouwen. Hy liet hem derhalven uytdaegen, en sy beyde verscheenen op de bestemde plaets. *Eulogius* (soo werd de Broeder van *Ephesia* ghenoemt) doorstack sijn Swager, soo dat hy met den Degen gelijck als aen d'Aerde vast geheght bleef, en in een oogenblick tijds met de Ziel oock te gelijck het leven verloor.

10. Soo straft de Heere onse God de Bloedgierige

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

gierige en Valſche Menſchen; want van den Man des bloeds en des bedroghs heeft hy een grouwel, *Pſalm* V. 7. ſchoon oock ſelfs 't bedrogh tot een goed eynd aengeſien moght ſijn; gelijck dan *Baſian* hier geen voorneemen gehad heeft, om ſijn Wijf te dooden, maer alleen te verſchricken. De Bedriegers werden van Capaccio vergeleecken met Perillus, die een Konſtige Kopere Stier maeckte, waer in de geene, diemen dooden wilde, geſtoocken ſijnde, door de gloed gedwongen wierden te kermen, 't welck dan 't gebulck van een Os gelijck ſcheen te ſijn. Doch de Koningh liet deeſen Konſtenaer d'eerſte proef van ſijn Meeſter-ſtuck doen, en ſoo moeſt hy door ſijn eygene vond verbranden. Onder d'Afbeeldingh van deeſe Geſchiedenis ſou men de volgende Verſſen konnen ſtellen:

Die eerſt dees Vyer-konſt had bedoght,
Wierd door de vlam eerſt omgebroght.
Wie oyt ſijn Naeſten daght te ſchaeden,
Pleegh ſelfs 't gevaer op hem te laeden.

De Vrouwen moeten hier oock gewaerſchouwd ſijn, datſe, noch in daed, noch in ſchijn, quaed met quaed moeten traghten te vergelden. Voor al moetenſe ſigh waghten, eenige Yverſughtige en Arghwaenende gedaghten in hun Mannen t'ontſteecken; wijl niet weynighmael groote Onheylen daer op pleghen te volghen. Indien *Epheſia* dit behoorlijck bedaght, en ontrent haers Mans miſbedrijf haer Ziel in geduld beſeeten had, haer eynd ſou ſoo ellendigh niet geweeſt ſijn.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

XIV.

De gestrafte Echt-breuck.

DE kleyne Schutter werd niet sonder oorsaeck als een blind en naeckt Kind, met Pylen, en Vyer voorsien, afgebeeldt, om daer door te beduyden, d'onverstandige blindheyd der Verliefde, die alle andere dingen, tegens haer begeerten gesteld sijnde, veraghten, en, even gelijck de Kinderen, sigh met haer eygene Wapenen verseeren; soo datmen boven sijn Pijl-kooker gevoeghlijck sou mogen setten: HINC OMNE MALUM; dat is: HIER UYT KOMT ALLE ONGELUCK. Dit is bevestight door verscheydene voorheenen verhaelde Gevallen, en de waerheyd daer van sal in de volgende (of immers in een goed deel der selver) noch klaerder blijcken, tot een ghetrouwe Waerschouwingh der Jonckheyd, datse, indiense deesen Blinden volgen, en sigh van haer sondige begeerten laeten verblinden, noodwendigh beyde in de Graght moeten vallen.

2. Dit is oock gewaer geworden *Pia*, de Dochter van *Tolomeus*, uyt de Stam der Edele Senenseren in Italien, welcke sigh in den Echten-staet moest begeven, niet nae haeren, maer nae haers Vaders wil, die, als een oud Spaerman, hem liet duncken, dat de liefde met goudene Pylen schoot; en dat den Rijckdom soo wel der Jonge, als der Oude, grootste vergenoeging was. *Pia* wou de gunst van haer Vader niet geerne vermallen; en nam derhalven, in 't aghthiende Jaer haers Ouderdoms, een Jongelingh van vijf-en-vijftigh Jaeren, die haer Groot-vader had konnen sijn. Yeder lagchte om deese blinde Liefde, en veele oordeelden, dat soodaenigh een Houwlijck geen geluckigh eynd sou neemen.

3. Den

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

3. Den Bruydegom was genoemt *Nello de la Pietra*, een van de rijckste der Stad, die sijn Land-goed te Maremne had legghen. Hy was een reghte Suerkorst, Twist-sughtigh en Arghwaenend; woonende daerenboven in soodaenighen Land, daermen deese laetste Laster voor een Deught en groote Voorsighrigheyd houd, wijlmen niet weynigh oorsaeck daer toe heeft. De Man was oud, en leefde in Eensaemheyd; 't Wijf was jongh, en verlanghde nae beter Geselschap. Ongelijck baerd Ongeluck, seyd het Spreeck-woord. Eycken en Dennen hout laet sigh niet aen malkander lijmen. Groen en dor hout brand gantsch ongelijck; als 't groene verhit werd, soo is 't dorre al verylamt.

4. *Nello* kreegh een verschil met sijn Naebueren, wegens de Grensen, of Land-scheydingh. Hy moest sigh derhalven nae de Stad Siena begeven, waer heenen hy sijn jonghe Vrouw niet geerne mêê wou neemen, om soodaenige redenen, als onsen Leeser lightlijck by hem selven raeden kan. Niet te min, hy verhoopte soo wel op haer te passen, en haer soo nauw in de kaert te sien, datse, indiense de Konst niet had, om haer selven onsightbaer te maecken, hem niet sou konnen bedriegen. O wat een groote Dwaesheyd! Niemand kan de Vrouwen hoeden; en 't behoeft niet, of 't helpt niet. Dit wierd in *Pia* bewaerheyd, welke haer weerwil en onvergenoeghen tot noch toe had verborgen gehouden: Doch nu voorneemens geworden was, haer bevreedingh met meer vryheyd te willen soecken.

5. Onder d'Eedele van deese Stad was'er een, *Augustijn Gchisy* genoemt, die sigh verstoutte, om by alle gelegentheden op den dienst van *Pia* te passen, en sigh aen te geven, om haers Mans Luytenant te mogen sijn. Doch wijl hy geen middel kon vinden, om met haer, nae wensch te spreecken, soo diende hy sigh van de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

de Pen, die de Tongh der Afweeſende is, en gaf haer ſijn Aenleggen in een Brief met groote hoflijckheyd te kennen. Dit geſchrift liet hy haer, door een van haer Vriendinnen, die haer dickmael gingh beſoecken, ter hand ſtellen; ſonder evenwel te derven geloven, datſe 't ſelve ſou willen aenneemen. *Pia* den Brief geleeſen hebbende, beklaeghde ſigh by de Bodin, over haer Gevanckenis en ellendigen toeſtand, waer in ſy gebragt was, door de Gierigheyd haers Vaders; beginnende daer nae ſeer bitterlijck te weenen. Om kort te ſijn, deeſe Koppelaerſter braght den Overſpeeligen Minnaer een trooſtelijcke Tydingh, en daer nevens een goudene Ringh, tot een Getuyge en Onderpand van haer genegentheyd t'ſijnwaerts.

6. *Auguſtijn* ſond ſijn Beminde *Pia* een langh Danck-Gedight over, waer in hy haer Venus, haeren *Nello* Vulcanus, en hem ſelven Mars noemde; daer by voeghende, dat'er nu niet anders aen ontbrack, als alleen de gelegentheyd, om de gelijckenis met'er daed uyt te wercken. Wijl nu de Reghtsſaeck van *Nello* noch ſoo haeſt geen eynd ſou bekoomen, ſoo moeſt hy beſluyten, dien Winter over in de Stad Siena te blyven; en ten dien eynde liet hy allerley noodige Voorraed van ſijn Land-goed derwaerts brengen. Op den ſelven tijd vergaederde hy eenighe Reghts-geleerde by een, om ſigh van haeren Raed te dienen: En by deeſe gelegentheyd liet *Pia* haeren *Auguſtijn* weeten, dat hy onder de Sacke-draegers ſigh daer binnen vervoegen, en nae verrighten Arbeyd te rugh blyven ſou.

7. Wat is'er, dat de Liſt der Vrouwen te boven gaet? *Auguſtijn* dit beſcheyd ontfanghen hebbende, bleef geenſins in ghebreecke; en ſchoon 't draegen van de Sack hem ſeer ſwaer viel, ſoo liet hy echter niet nae, haer te ghehoorſaemen. Op deeſe wijs dan vond hy ghelegentheyd, om met *Pia* te ſpreec-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

spreecken. Wat voor een Reghts-saeck onder deese twee verhandeld wierd, kan met stilswijgen genoegh verstaen werden. Voor dien tijd quam *Augustijn*, in sijn Sacke-draegers Kleederen, daer van, sonder dat yemand aght op hem geslaegen had: Maer naederhand beslootense, een van de Dienst-maeghden op hun sijde te krijgen, om door haer middel malkander in 't toekoomende noch meermael te mogen besoecken.

8. *Livia* (soo was de Naem van de Maeghd, diese van deesen handel aensprack) voerde *Pia* te ghemoet, wat voor een groot ghevaer met deese misdaed vermenght was; doch wou evenwel de ghewaende gunst, en 't voordeel, van haer Geheymweetster te sijn, niet afslaen. *Pia* bekende wel, haer waerschouwingh goed en hooghnodigh te sijn, doch kon sigh uyt het Net haerer begeerten niet los maecken, maer liet haeren *Augustijn*, op veelerley wysen vermomd sijnde, by haer koomen. Ondertusschen seyde *Livia* op een seeckere tijd tot haer: Mevrouw, indien ghy wist, dat onder een soeten Dranck een fel Vergif verborgen was, soud ghy daer van wel willen drincken? Neen, antwoorde *Pia*, want dien dronck sou my 't leven kosten. Maer wat soud ghy doen, vervolghde *Livia*, indien ghy seer grooten Dorst had? 'k Sou, hernam *Pia*, evenwel niet willen drincken. Maer soo men u noch geld daer toe bood, vraeghde *Livia*? Geensins soud' ick het willen doen, seyde *Pia*. Maer, gingh *Livia* voort, indien u den dranck seer soet en wel-smaeckend was? 'k Wou, berighte *Pia* daer op, my om een korte vreughd in geen onweerbrenghlijcke schaede werpen. Wel, besloot *Livia*, deesen giftigen Liefde-dranck brenght u uwen *Augustijn*. Dien wil ick niet weygeren, borst *Pia* uyt, al sou ick oock daer over moeten sterven. O raesende dulligheyd der oneerlijcke begeerten!

9. *Nello*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

9. *Nello* had een seer getrouwe Dienaer, die met hem opgewassen was. Deesen ontmoette op seeckere tijd *Augustijn*, even soo als hy, in de Kleederen van een Sacke-draeger, uyt de Kamer van *Pia* gingh; doch kende hem niet. Evenwel vermomde sigh *Augustijn*, van dien tijd af aen, in Vrouwe kleederen, en quam daer in huys, onder den schijn van allerley Wijve-snuysteryen veyl te hebben. De gedaghte Kneght kreegh, wegens sijn Manlijcke gebeerden, quaed vermoeden op hem; 't welck *Livia* wel gewaer wierd, doch sulcks aen haer Vrouw niet ontdecken wilde, vreesende, datse eenige vertwijffelde Raedslaegen byder hand sou mogen neemen, wijlse wel wist, met wat voor een onmenschlijcken Dwingland sy te doen had. Onderwijl kon de Kneght niet langer swijgen, maer openbaerde sijn Heer, wat hy gemerkt had; doch daer byvoegende, dat hy van de saeck noch niet verseeckert was: Maer indien deselve waeraghtigh moght sijn, dat *Livia* gewisselijck kennis daer van hebben moest. Den ouden Grysaert geloofde lightelijck 't geen, waer aen hy voorheenen al getwijffelt had; wijl hy sijn Wijf veel vrolijcker sagh, als oyt te vooren; en nam derhalven een besluyt, van sigh wredelijck over haer te wreecken.

10. Hier op beval *Nello*, datmen al sijn Huysraed t'saemen packen, en weer nae Maremne keeren sou; daer hem niemand in sijn voorneemen verhinderlijck kon sijn. 't Gewisse van *Pia* overtuyghde haer, dat de maet haerer Sonden vol, en den tijd der Straffe nu voor de Deur was. Sy had wel geerne haer toevlught tot haer Ouders genoomen, doch dit haestigh vertreck liet haer sulcks niet toe. Oock had de vertrouwde Dienst-maeght voorgenoomen, veel liever alles te willen lijden, als haer Vrouw te verraeden. Doch sy vond sigh bedrogen, gelijck haest gehoord sal werden. Te Maremne aengekoomen sijnde, was

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Livia d'eerste, die wegens den Lief-handel van *Pia* ondervraeght wierd. In 't begin deed *Nello* haer groote beloften, indiense de waerheyd bekennen wilde. Doch hier door niets verkrygen konnende, dreyghde hy haer te vermoorden, soose niet een reghte Biecht deed. Als nu *Livia* de bloote Poock op haer boesem sagh, bekendese den geheelen handel; den dienst, diese, door bevel, hier in had moeten verrighten, en hoe ghetrouwlijck sy *Pia* voor dit verborgene vergif gewaerschouwd had. Nauwlijcks hadse voleyndight te spreecken, offe wierd van de Dienaers met een Strop verworght.

11. Soo haest *Pia* dit ellendigh eynd van *Livia* vernoomen had, konse lightelijck reeckeningh maecken, dat het haer niet beeter sou vergaen. Sy riep derhalven God aen, om vergifnis haerer Sonden, en weende bitterlijck, om datse den getrouwen raed van *Livia* niet ghevolght had. Stracks beval *Nello* aen sijn Kneghts, of veel meer Beuls, datse d'Echt-breeckster oock verworghen souden. Deese bonden de bedroefde *Pia* op haere Knyen; welcke, met betraende oogen, versoght te mogen Biechten, en ootmoedelijk bad, dat *Nello* al de sonden, diese tegens hem begaen had, haer vergeven wilde. Dit heeft hy haer, als een groote genaede, toegelaeten, en terstond daer nae isse, op goed Turcks, gestrangeleert geworden. Van deese *Pia* singht den Florentijnschen Dight-konstenaer Dantes in sijn Vagevyer. Wy sullen traghten hem Duytsch te doen spreecken.

Ick ben die Pia, *die te Sena was gebooren,*
Die in 't Maremner Slot het leven heb verlooren,
Wijl ick uyt dwaese Liefd vergat mijn Echte Trouw,
Waer van den Weder-galm doet klinken 't droef-woord Rouw.

Nello derfde sigh, nae deese Moord, niet in de Stad laeten

la..en sien, vreesende dat de Vrienden van *Pia* haeren Dood souden mogen wreecken, wijl de daed niet beweesen was, en niemand haer oyt yet quaeds toebetrouwd had. Ondertusschen meende hy, sijn bevleckte Eer met het bloed der gedoodde afgewasschen te hebben; en wenschte ook *Augustijn* te mogen verworgen, indien hy hem soo goed koop had konnen bekoomen.

12. Dit verschricklijck Voorbeeld behoorden van veele dertele Vrouws-persoonen wel aengemerkt te werden, op datse dit soete vergif (gelijk *Livia* verstandelijk sulcks soo noemde) vermijden, en sigh in soo een schandelijcke Misdaedt niet inlaeten moghten, indiense haere dwaesheyd niet met een al te laet berouw beweenen willen. Wanneermen d'eerste gedaghten (die de Liefde-pijl in de herten gewoon is in te drucken) uyt de Sin slaet, soo sal de wonde niet dieper voort-eeten. Doch soo men aen deselve blijft hangen, en daer in bewillight, soo heeft de Lust ontfangen, en sy sal vervolgens de daedlijcke Sonde baeren, welcke gevloden kan werden, door 't vermijden der Gelegentheyd. Doch laet ons by deese vermoorde, een Moordende Echt-breeckster voegen.

13. In de Stad Groeningen had een seer schoone Dochter een Jongelingh ten Houwlijck ghenoomen, wiens bywooningh sy nae d'eerste aght daeghen sat wierd, bevleckende haer Echte Bed met een ander, door schandlijck Overspel. Hier door wierd haer voorige vyerige Liefde verkoud, jae eyndlijck in een vergalden haet verandert; soo datse haer goede Man, door haer geduerige scheld-en-smaedwoorden dickwijls uyt den Huys joegh, waer door hy dan sig allen xen tot de Herbergen begon te gewennen. Als hy nu eens 's Naghts wat laet t'huys quam, lietse de Welspreeckentheyd, of liever Veelspreeckentheyd in de Kijf-konst, meesterlijck hooren, ontfangende den goe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

den Man met booſe woorden; die hy met een ghe-duldigh ſtilſwijghen verdroegh, en onder deeſe Muſijck (ghelijck Argus by de Fluyt van Mercurius) in ſlaep geraeckte; miſſchien van de Wijn, die hy wat te veel ingenoomen moght hebben, niet weynigh hier toe geholpen ſijnde. Sy, ſiende dat haer woorden te vergeefs waeren, en dat de Man haer Meeſter-lied niet meer hooren kon, nam een onmenſchlijcke en verſchrickelijcke daed ter hand.

14. Sy greep een Scheermes, ſneed den ſlaependen de Gorgel af; en, op dat deeſe Moord verborghen moght blijven, hieuw 't Ligchaem met een Bijl in ſtucken, werpende 't ſelve daer nae in een oude Put, in voorneemen, van naederhand haer Man aen te klaeghen, dat hy haer booſlijck verlaeten had, en dan haeren Overſpeelder te trouwen. De Vrienden vraeghden haer nae haer Bed-genoot? Sy beklaeght ſigh over ſijn afweeſentheyd; gheliet ſigh, als offe ghehoord had, dat hy verdroncken was, en weende over dagh bitterlijck; doch 's naghts lietſe haer Boel binnen koomen, en vermaeckte ſigh met hem. Evenwel, deeſe Moord en Echt-breuck kon niet langher ongheſtraft blyven. Een oud Man ſagh by gheval in de Put, diemen nu niet meer ghebruyckte, wijl'er niet dan ſtinckend Water in was, en wierd gewaer, dat'er eenigh wit Lijnwaet boven dreef. Hy nam derhalven een haeck, ſoght het boven te trecken, en wijl 't het Hembd des vermoorden was, ſoo haelde hy met eenen een ſtuck Menſchen-vleeſch op. Hy verſchrickte hier over boven maten ſeer, en gaf de ſaeck aen d'Ovrigheyd te kennen; welcke bevel gaf, 't gheheele Ligchaem uyt de Put te trecken, en vermits men 't ſelve noch kennen kon, ſoo wierd d'Over-ſpeeldſter hier op ondervraeght. Sy loogchende in 't begin wel, eenighe kennis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

hier van te hebben; doch als verscheydene Bloed-druppelen (in 't Bed ghevonden werdende, en niet wel uytghedaen sijnde) teghens haer ghetuyghden, heeftse de daed bekend; waer op haer, door een Beul, eerst de hand, daer nae 't Hooft wierd afghehouwen, en voorts 't Ligchaem op een Rad gesteld.

14. Sie hier, hoe d'een Sonde d'andere op de hielen volght. Veraghtingh des Mans baerde in deese Vrouw Lust tot een ander. De Lust 't Overspel. 't Overspel een vinnigen haet. Den haet Twist; en de Twist Moord.

Blusch dan, ô Menschen-kind, den eersten vonck van 't quaed,
Soo ghy niet wilt dat een groot vyer daer uyt ontstaet.

X V.

De Trouwloose Minnaeres.

WAt voor een wanckelbaer Dier werd in de gantsche Natuer ghevonden, 't welck by de Menschlijcke Sinnen vergeleecken kan werden? Wat voor een Cameleon en Protheus kan sijn Med-ghesel sijn, wijl hy een reghte Paradijs-vogel is? Konnen d'onstuymige Baeren in den Euripus deselve, in altijd-duerende veranderingen, wel te boven gaen? Maer soo wy enckelijck op de sinnen der Vrouwen willen sien, sijn die niet bysonderlijck en eygentlijcker deesen Vogel gelijck; welcke, vermits hy swaerder van Vederen als van Ligchaem is, op de genaede des Winds rondom sweeft?

In Zee en by het vyer toont sigh 't gevaer bysonder
Aen d'Hemel oock, als hy beweegt word van den Donder;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Een onbeſtendigh Wijf dit al te boven gaet,
Want alles wat ſe ſpreeckt in Leugenen beſtaet.

De Geſchiedenis, die wy hier op 't Tooneel brengen (in Vranckrijck nae de dood van den *Grooten Henrick*, voorgevallen, doch onder de verdighte naemen van andere Landen en Perſoonen van d'Heer ROSSET beſchreven) ſal de waerheyd der verhaelde woorden betuygen, en een yeder doen ſien konnen, dat noch minder verſeeckeringh te vinden is by de geene, die ſigh uytgeven voor d'alderſtandvaſtighſte in haere Liefde, als by een Wolck, die ſigh nae de Windt right. Wy ſullen, in de Vertaelingh van dit gedenckweerdigh Geval, eenige dingen wat verkorten; andere, die de ſaeck alleen uytbreyden, geheel overſlaen, om den Leeſer, door een te groote langheyd, niet verdrietelijck te ſijn.

2. *Nicander*, Heer van Meden, was ſeer beroemd, wegens ſijn veelerley voortreflijcke hoedaenigheden. Hy had aen ſoo veel verſcheydene plaetſen ſijn Moed en Sterckte laeten blijcken, dat ſijn goed gerught hem den Eernaem, van den Manlijckſten Krijghsman in Aſien te ſijn, opdroegh. In den gedenckweerdigen Veld-ſlagh voor Ivree liet hy 't ſijn Vorſt ſien; wijl 't hem aen geen goede Krijghs-kneghten ontbrack, die bequaem waeren, om den hooghmoed der Otthomannen te bedwingen, en den Kruys-draegher uyt Thracien te verjaegen. Eyndlijck van den Oorlogh vermoeyd ſijnde, en nae dat den *Grooten Alcander* de Vreede (die men in 't Koninghrijck Perſien niet anders, als alleen met den Naem kende) verleend had, begaf hy ſigh op een ſijner Luſt-huyſen, werdende bevoghtight met een der ſchoonſte Vloeden deeſes Lands; op 't welck hy oock gebooren was. Hy was alreeds met *Floreſte* in Houwlijck verknoght; waerlijk een Perſoon, die in haer Geboorte van de Gunſt-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

godinnen voorſien was met al de Schoonheden en andere hoedanigheden, die een Vrouws-perſoon ten vollen volmaeckt konnen maecken. Den Hemel had haer een Soon en Dochter gegeven, die in hun Jonckheyd, wegens haer voortreflijcke Geſtelteniſſen, yets, 't geen ſigh boven den gemeenen Stand verheft, beloofden. Maer gelijck wy ſien, dat even den ſelven Hemel luſt heeft, om ſijn volkomenſte Werckſtucken te verbreecken, of veel liever, deſelve weer nae ſigh te trecken, om ſigh met ons verlies te verheerlijcken; ſoo ruckten ook de woedende Parken deeſen jongen Edelman, door een droevigh en al te beklaeghlijck Toeval, tot haer; waer van 't verhael deeſe Geſchiedenis geen voordeel kan toebrengen, en ter dier oorſaeck van ons overgeſlaegen werd.

3. Als nu de Vader en Moeder langhen tijd d'onſchuldige Sterren beſchuldight hadden, vertrooſtenſe ſigh ten laetſten door 't Vernuf, en met d'overgeblevene Vrught. *Hypolite* was haer Dochter, welcke, boven de heerlijcke gaven des Ligchaems, ook met een voortreflijcke Geeſt voorſien was. 't Vijfthiende Jaer haers Ouderdoms bereyckt hebbende, ſtack haer ſchoonheyd en vriendlijckheyd door haer oogen aen, al de gene, die 't gerught van ſoo veel Hemelſche gaven door d'ooren nae ſigh trock. Haer Vader, die haer boven maten lief had, en die in ſijn Ouderdom een vaſte Staf aen haer geloofde te ſullen hebben, had niets geſpaerd, om haer in allerley eerlijcke Oeffeningen te laeten onderrigten. Wat voor een luſt was 't, alsſe een Luyt nam, of eenigh ander Speeltuygh geluyd deed ſlaen? D'omſtanders moeſten bekennen, dat het hooghſte goed des Weerelds ſigh in d'Ooren onthield. Terwijl deeſe Schoonheyd beroemd was aen alle plaetſen, daer de Son haer eerſte ſtraelen uytbreyd, wierd een jongh Heer, *Amador* genoemt, op haer verlieft, jae verdwaeſt. 'k Wil my niet inlaeten

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

('t sijn de woorden van d'Heer ROSSET) om van sijn Moedigheyd, Sterckte en andere Hoedanigheden te spreecken, wijl deselve soo bekend sijn, dat hy gewisselijck gantsch geen kennis moest hebben, diese niet kennen soude. Deesen dapperen Held sagh *Hypolite* in den Tempel der Godin Isis (wy hebben in onse Inleydingh geseyd, dat alles onder verdighte Naemen voorgesteld werd, om persoonen van soo grooten Aensien, en die in den tijd des Schrijvers noch meerendeel leefden, niet naeckt op 't Tooneel voor te stellen) welckers Feest yeder Jaer, aen een beroemde plaets te Feline, gevierd werd.

4. *Amador*, die door geenerley gheweld oyt had konnen weerstaen werden, nu dit gesight niet weerstaen konnende, voelde sigh overwonnen te sijn, eer hy tijt had, om sijn Neerlaegh te voorsien. *Hypolite* had in haer geselschap een voortreflijcke en deughdrijcke Vrouw, sijnde van *Amadors* Maeghschap. Deese gaf hem middel, om by haer te koomen, en alsoo d'eerste kennis met haer te maecken. Hy sette sigh in haer Karos, alsse weer te rugg' nae Huys wou keeren, en sat teghen over deese Schoone; die hem, terwijl hy sijn oogen gheduerigh op haer sloegh, door haer al t'overmaetige glantsch verblindde. Soo veel uytmuntende gaven, die uyt het schoone Aengesight van *Hypolite* afschitterden, waeren soo veel stricken, die de vryheyd van deesen Edelman boeyden, en sijn tongh als vast bonden. Eyndlijck, als 't Spraeck-lidt weer los-ghelaeten was, braght sijn hert deese lieflijcke, en met eenen aensienlijcke Reden voort: Kon ick, schoonste *Hypolite*, soo schoone woorden gebruycken, als uw schoonheyd my wel schoone ghedaghten geeft, soo soud' ick my verstouten, om uw Verdiensten en mijn Lijden u voor ooghen te stellen. Maer waer vindmen soo een welspreeckende Geest, als ghy een schoon Lig-

chaem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

chaem hebt, die u verteeren kon met den lof, die met uw volmaecktheden vergheleecken moght werden? 'k Moet bekennen, wijl sulcks onmogelijck is, dat ick my alleen daer over moet verwonderen; uyt vrees, van deselve door mijn lof niet te veronteeren. Geluckigh was ick, indien ick u ghenoeghsaem kon eeren, en dat uw opper-uytneementheyd mijn geloften met een gunstigh oogh gheliefde t'aenschouwen, laetende d'Offerhande geschieden, waer toe beyde Schuld en Erkentenis my verplighten; om u naederhand te vereeren.

5. Terwijl hy deese woorden vol-eynde, betoonde hy soo veel Lijden door den brand van sijn gesight, datmen oogen-schijnlijck oordeelen kon van de bewegingh sijns herten. De schoone *Hypolite*, die de schoonheyd en bevallijckheyd deeses Edelmans alreeds wel bemerckt had, en sigh eenighsins aengestoocken vond van een Vyer, 't welck onse bewilligingh tot een Swavel-stock diend, gheliet sigh in 't eerst, deese woorden niet te verstaen. Evenwel gaffse hem met een lieflijck half-lagchend ghelaet dit volghende tot antwoord: Indien de Mans-persoonen soo waeraghtigh waeren, alsse sigh aenstellen, soo soud ghy, mijn Heer, wel lightelijck konnen maecken, dat ick my, door uw ydelen roem liet verleyden. Doch mijn geringe verdiensten, en 't gevoelen 't welck ick heb, dat dit maer alleen geschied, om uw voortreflijcken Geest te doen bemercken, bewegen my, om van uw redenen te geloven, datse immers soo weynigh my, als een ander, gelden: Soo dat d'eer, van sulck een persoon te winnen, mijn gedaghten noyt bedrieghen sal. *Amador* dit Gespreck ghehoordt hebbende, en soo een gheopende wegh tot sijn voorneemen siende, nam den toom wat ruymer, en seyde; datse te seer tot nadeel van haer Schoonheyd sprack, die al te sigtbaer aen haer selven was, om door

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

eenige woorden verduyſterd te konnen werden. Hy voeghde noch verder daer by; Wijl ſijn Siel ſigh tot ſoodaenigh een kennis bequaem vond, dat hem, om ſijn geluck te vervullen, niets meer ontbrack, als hem te willen gedoogen, dat hy haer op d'hooghſte wijs eeren, en ſigh voor haer Slaef uytgeven moght.

6. *Hypolite* wou hem gheantwoord hebben, doch wierd van haer Moeder daer in verhinderd, en op een andere t'Saemen-ſpraeck ghebraght. Ondertuſſchen quaemenſe aen de plaets, daer de ſchoone *Hypolite* ſigh ophield; en van dien tijd af liet *Amador* niet nae, haer dickmael te koomen beſoecken. Hy was jongh, ſchoon en rijck; daerenboven noch van ſoodaenigh een Stam voortghekoomen, die ſigh beroemde, te ſijn van 't Geſlagt der Half-Goden, welke voortijts te Sarmacande geregeert hadden: Soo dat de Vader en Moeder van *Hypolite* hem geerne ſaegen. De gewoonlijkſte oeffening des Perſiſchen Adels, in den tijd van vreede, is, nae den Ringh te rennen, Steeck-ſpeelen aen te reghten, en den Bal te ſlaen. *Amador* liet niet nae, ſijn geſwindheid en Hoflijcke gebeerden in deeſe Tijdverdryven te betoonen; en wierd derhalven voor een der gheſchickſte Edel-lieden van gantſch Perſien ghehouden. Onderwijl wiſt hy 't, door ſijn volſtandigheyd, ſoo verr' te brengen, dat hy allenxen 't Ys van dit hert, 't welck 't Vyer van de Liefde noch niet gevoeld had, deed ſmelten. *Hypolite* begunſtigde *Amador*, onder ſoo veel Adelijcke Jongelingen, van welcke een yeder, by ſoo koſtlijck een Bruydt, den Jaſon ſoght te ſijn. Sy toonde hem een eerlijcke Liefde, en liet hem ooghſchijnlijck genoegh bemercken, dat het maer alleen van hem voortquam, dat haer ſchoone ooghen lighteden en glinſterden. Maer alhoewel hun beyder Sielen ten laetſten in een evengelijcke luſt brandden, ſoo haddenſe echter geen and're verluſtigingh, als die uyt d'aenſchouwingh veroorſaeckt werd.

7. Ama-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

7. *Amador*, om sijn wel-te-vreedenheyd uyt te drucken, nam somtijds de Luyt in handen, wijl hy bysonder wel daer op speelen kon, en paerde sijn lieflijcke Stem met de klanck van deselve, gevende, door seer aerdige Verssen, te verstaen, de grootheyd van sijn Liefde, en de volmaecktheyd van sijn Lieffste. Maer indien hy, met woorden en daeden, groote betuyginghen van sijn vyerige genegentheyd gaf, soo weeck hem oock *Hypolite* geensins in wederliefde. De naem van *Amador* was haer geduerig in de Mond; en in d'uyren, die de menschen dienen moeten ter gewoonlijcker rust van den daeghlijckschen arbeyd, overdaghtse met groote onrust haer minnend lijden, en sprack van de gesteltheyd haerer liefde, die ter dier tijd gheweldiger was, alsse naederhand bestendigh bleef; gelijck in 't vervolgh deeser Geschiedenis gesien sal werden.

8. Terwijl het nu scheen, als of de beloften, diese malkander deeden, van tot in 't Graf toe getrouw te blyven in haere Liefde, noyt souden konnen veranderd werden, wierd *Amador* genoodsaeckt, voor eenige tijd de Myrthen van Venus te verlaeten, om de Lauren van Mars te gaen ooghsten. Hy moest sigh veerdigh maecken, nae 't Land Clarimene te trecken. om 't selve voor een gevaerlijcken Vyand, die 't sigh eygen soght te maecken, te beschermen. De groote *Parthenie* had haer Boden aen hem gesonden, en hem laeten opdraegen, een Regiment Ruyters te werven. 't Sou een groote klad aen sijn Eere geweest sijn, sigh in soo loflijcken voorneemen 't soeck te willen maecken. Derhalven, of schoon deese saek hem op 't alderhooghst bekommerde, soo besloot hy evenwel, sigh tot gedult te bereyden, en las sijn Lieffste den Brief voor, die de Keyserin aen hem geschreven had. De schoone *Hypolite*, overweghende aen d'een sijde 't Krijghs-gevaer, en aen d'ander sijde d'onwil van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ſoo een ſtrenghe afweeſentheyd, had ſeer groote moeyte, eerſe tot dit Affcheyden bewillighen kon. Haer ſchoone ooghen wierden een Traenen-vloed, en de minſte onder haer traenen betuyghden by dit vertreck ſoo veel ſmert en miſmoedigheyd, als duyſend tonghen hadden konnen doen. Haer ſchoone oogen, ſegh' ick, die te vooren maghtigh ghenoegh waeren, om yeder, door haer glinſterende ſtraelen te verbranden, waeren nu niet min bequaem, om yeder te verdrencken. Wat deed *Amador*, als hy de geene, die hy meer als hem ſelven beminde, ſoo bekommert ſagh? Hy was bereyd, om de betredingh van *Hypolite* boven ſijn eyghen' Eer te ſtellen, indienſe niet eyndlijck haer verdwaeld Verſtand weer te reght geroepen, en moed gevat had, om hem verlof te vergunnen.

9. Daer op ſcheydenſe van een; en in dit vertreck voeghden hun ſchaemaghtighe Kuſſen niet alleen haere lippen 't ſaemen, maer ſy vermenghden ſigh oock als met malkander, wijl hun ſchoone Monden ſoo dight aen een waeren. 'k Acht onnoodigh, hier den aenvangh des Oorloghs te beſchryven. Alleen ſal ick dit ſegghen, dat ſoo veel Edelmoedighe Perſoonen, die, malkander ten trots, in d'uytvoeringh van ſoo een dappere daed verſchijnen wilden, ter dier plaets ſoo veel ghedenck-weerdige proeven van haer ſterckte gaven, dat haeren Roem geen andere grenſen, als die van d'Eeuwigheyd hebben ſal. Onder andere hield ſigh *Amador* daer ſoo uytmuntend, dat een Donder-ſlagh, ter plaets daer hy heenen vaert, geen meer merck-teeckenen van ſijn geweld kan laeten ſien, als hy deed, in al de Schermutſelen, waer in hy ſigh bevond. Maer wijl hy niet van Yſer ghemaeckt was, ſoo wierd hy oock in een bloedighen Veld-ſlagh onvoorſiens ghewond. Stracks daer nae heeftmen een gerught van ſijn dood uytgheſpreyd,

spreyd, en *Hypolite* vernam oock yets van deese valsche tijdingh. Den Hemel weet, in wat uyterste nood sy sigh hier over bevond. Haer hert wierd daer van soo beswaerd, en haer oogen hadden sulck een haet teghen 't Sonne-light, datse als dood ter aerden neer viel. Maer naederhand haer ghevoelen weer bekoomende, wierpse haer handen met gheweld aen haer schoone hayren, en begon soo erbarmlijck te spreecken, dat haer woorden bynae maghtigh ghenoegh gheweest souden sijn, om de Son in haeren loop stil te houden. 'k Weet niet, wat van haer geworden sou sijn, indien niet een andere waeraghtighe tijdingh haer had doen weeten, dat *Amador* noch levendigh, en redelijck gesond was: Waer van deesen volgenden Brief, die hy haer toesond, haer een waeraghtige getuygenis gaf.

10. Daer is geen ghevaer, 't welck my sou konnen schaeden, wijl de ghedaghtenis uwer Schoonheyd mijn alle oogenblick uyt de bloedighste Schermutselen treckt. Dat sijn de werckingen van een Hemelsche saeck, welcke sy in afweesentheyd voortbrenght, om de wonderdaeden haerer Volmaecktheyd te laeten sien. Uwe Godlijckheyd, welckers afbeeldingh van mijn Siel immers soo onafscheurlijck is, als de schaduw van 't Ligchaem, heeft my, midden onder dood en wonden, behouden, op dat ick middel had, om u mijn beloften verder te voldoen. Vaer soo voort, mijn Schoone, in den geenen, die onder den Naem van uw Slaef te sijn, sijn hert altijt verheffen sal, voor te lighten, op dat hy 't geluck hebben magh, van sigh te mogen bevinden aen

alle

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

alle plaetſen, daer Eer en gevaer is. De Lof, die ick daer door verwerven kan, ſal my dies te roemweerdiger maecken, wijlſe van ſulck een oorſaeck ſal voortkomen, aen welcke al 't geluck mijns levens hanght.

11. Ghy, die dit Liefde-geval leeſt, behoeft niet beſwaerd te ſijn, om te geloven, dat de ſchoone *Hypolite* een groote vergenoegingh vond in 't ſien en herſien van de Letteren deeſes Briefs. Sy hernam de roode Rooſen, die deeſe gantſch treurighe tydingh van haer Aengheſight had wegh ghenoomen; en ſtack haer oogen weer aen, of veel meer de Fackelen, daer de Liefde ſigh van diende, op hoop, van de Ziel te verbranden. Ondertuſſchen wouſe haeren Minnaer geen antwoord laeten ontbreecken, maer ſchreef hem deeſe Regels.

12. Even ter dier tijd, als ick uwen Brief ontfingh, geloofde ick, noyt eenigen anderen trooſt te ſullen ſcheppen, als die, die de Wanhoop de menſchen verſchaft. De tijdingh van uw dood had my alreeds gereed ghemaeckt, om van dit leven te ſcheyden, om my te redden uyt de veelvoudighe anghſten, in welcke ick verſoncken lagh, indien dit ongeval ſoo waeraghtigh als ongeluckigh gheweeſt waere. Siet waer toe my den roem, van een ingebeeld gelijck Lot te verwerven, heenen voerd: En ſoo ick yets op u vermagh, ſoo neemt uw leven in aghtingh, op dat ghy bequaem ſijn mooght, om oock 't mijne te behouden. Dit is 't al, wat ick tegenwoordigh van u begeer, en ick kan niets meer van u eyſſchen, wijl 't my een en deſelve ſaeck is, ſonder u te leven, of te ſterven.

13. Wat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

13. Wat grooter getuygenis van Liefde kon *Amador* van ſijn Lieffste ontfangen, als even deeſe? Kon hy wel grooter proeven van opreghte ghenegentheyd wenſchen, alsſe hem daegelijcks bewees? Soud hy wel konnen vermoeden, dat dit hert, waer in de Minne-God 't Beeld van *Amador* ſoo natuerlijck ſcheen ingedruckt te hebben, ſou gemaeckt geweeſt ſijn van Waſch, of yets anders, bequaem om allerley gedaenten aen te neemen? Neen, neen; hy geloofde 't ſelve veel meer van Marmel te ſijn, of van eenighe andere Stof, welcke 't Yſer weerſtaet, en eer in ſtucken gebroocken werd, als datmen'er eenige andere geſtalte ſou konnen inhouwen, verſcheyden van de geene, die'er alreeds in ſtond. Maer vermits hy noch geen volkoomene kennis had van d'onbeſtandighe Sinnen deeſes Geſlaghts, 't welck 't Ligchaem van der aerden heeft, doch de Geeſt en 't gemoed uyt de Lught en See ſchept, ſoo bedroogh hy ſigh ſelven in ſijn meeningh.

14. Als de toegeſondene hulp van de groote *Parthenie* in 't Land Clarimene wonderen ghedaen, en de vyanden ghedwongen had, aghterwaers te wijcken, quam *Amador* weer ter plaets, daer ſijn Geſternt, (om welckers wil ſijn ghedaghten haer openden en toeſlooten, nae dat het of tegenwoordigh of afweeſend was) ſigh ophield. Wie ſou de luſt van beyde deeſe verliefde konnen uytſpreecken? Sy ſelfs moeſten de pen hier toe ghebruyckt hebben. Oock laet ſigh ſulck een blijdſchap en wel-te-vreedenheyd veel beeter inbeelden als beſchrijven. Eyndlijck, nae veelerley teekenen van een overmaetige Liefde en weerliefde, bekraghtighden en beſwooren ſy haer eerſte beloften, van malkander in eeuwigheyd te beminnen. 't Scheen hier, als of al de Beſtendigheyd des gantſchen Weerelds alle andere Menſchen verlaeten had, en ſigh alleen in de Sielen van beyde deeſe Gelieven

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

onthield. Maer sie nae soo veel schoone Bloemen de steeckelige Doornen koomen, die de Siel van *Amador* seer wredelik sullen prickelen.

15. 't Rijck van Persien moest een Man hebben, om, wegens een seer gewightigen handel, nae seecker Vorst afgesonden te werden. De Keyserin vond goed, *Amador* hier toe te gebruycken, en liet hem sulcks schriftlijck weeten. Soo haest hy den Brief ontfangen had, liet hy niet nae, den Inhoud sijn Liefste bekend te maecken; die nu soo veel swaerigheyd niet vond, om hem verlof te geven, als wel d'and're mael, doe hy nae Clarimene trock, om 't Land by te staen. Op sijn vertreck vernieuwdese haer nu alreeds oude Toeseggingen en Eeden; doch die van de wind haest in de Lught wegh gevoerd wierden, op datmen sien moght, dat in die dinghen, die van de Liefde voort koomen, niets bestendigh is, als alleen 't vermoeden.

16. *Amador* verrighte sijn handelingen geluckelijck by den Vorst, tot wien hy afghesonden was, sijnde een van de voorsightighste en Hoflijckste Princen sijns tijds; die hem oock, om sijn voortreflijcke hoedaenigheden, langer by hem hield, als hy wel voorgenomen had, aen sijn Hof te blijven. Maer terwijl hy hier allerley gunst en eer ghenoot, bereydde 't Geluck hem d'aldergevoellijckste smerten, die hem oyt souden konnen ontmoeten. *Pallante*, diemen (ten tijde als des grooten *Alcanders* Voorsaet 't Rijck van Persien beheerschte) den onvergelijckelijcken noemde, verloor in dien grooten Slagh, waer in Neptunus sijn eer en leven verloor, oock sijn leven, nae dat hy hem selven veel Lauwren verworven had. Sijn Soon *Amador* was doemaels twee of drie Jaeren oud; en sijn Gemaelin *Belliana* gingh ter selver tijd van een andere Soon swangher, in wiens geboorte sy overleed, en in 't Graf van haer liefste Man geleyd wierd; soo dat *Palimedes* (soo was *Amadors* jonge Broeder

ge-

genoemd) haer de dood veroorsaeckte, in d'eygene uyr, alsse hem 't leven gaf. Stracks daer nae nam een haerer Broederen 't opsight over de Persoonen en Goederen van deese twee Weesen, de schoonste Schepsels, diemen oyt had mogen vinden.

17. Want indien de Natuer sigh tegens *Amador*, in alle uytsteeckende gaven des Ligchaems, seer milddaedigh betoond had, om hem volmaeckt te maeken, gelooft vryelijck, datse aen *Palimedes* niet vergeeten had. Ter selver tijd als sijn Broeder *Amador* op de schoone *Hypolite* verlieft wierd, hield sigh deesen jongen Heer op in de groote Stad, die *Semivanis* met Mueren deed vercieren; en daer alle deughdsaeme oeffeningen beeter van der hand gaen, als in eenige andere plaets van Asien. Twee Jaeren daer gheweest sijnde, kreegh hy lust, om sijn Vaderland weer te besoecken, en quam in sijn Huys te Farelle aen, ontrent een daghreys vau Feline gelegen, alwaer *Hypolite*, in 't affijn van *Amador*, sigh doemaels onthield. Sijn vrienden quaemen hem van alle kanten verwelkomen, en een onder deselve verhaelde hem de Liefde die'er was tusschen sijn Broeder *Amador*, en *Hypolite*, wiens schoonheden hy op 't hooghst roemde. *Palimedes* had alreeds daer van hooren spreken, doch hy wou oock sien, offe den Lof, diemen haer gaf, verdiende. Hy ruste zigh derhalven heerlijck toe, en begaf hem, met twee of drie sijner Vrienden, nae 't Huys van *Hypolite*. Sy, die van zijn aenkomst alreeds kennis gekregen had, verwelkomde hem met alle vriendlijckheyd, als de Broeder van haer liefste *Amador*. Maer, o Hemel! wat veranderingh? Sy had deesen Edelman soo haest niet gesien, offe wierd t'eenemael ontroerd, eerse tijd had, aen deese beweegingh te denc-ken. De voncken van zijn gitswarte oogen doorschoten haer hert met duysend pijlen, en sijn gekruysde hayren bonden haer Siel met duysend ketenen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

18. Maer ſooſe ſigh nae deeſe aenſchouwingh gantſch verlooren bevond, gelooft vryelijck, dat *Palimedes* in geen minder verwerringh was, ſiende ſoo veel aenritſingen en ſoo veel betoveringen. Evenwel hield hy ſijn lijden verborgen, en, de gewoonte der Perſianen volgende, kuſte *Hypolite* voor de mond. Maer, o Liefde! wat voor een Kus? 't Was een vonck van een veel hittiger Vyer, als 't geen uyt den brandenden Oven in een Bergh Lypare vlieght. In deeſe eerſte beſoeckingh onderhieldenſe malkander alleen met gemeene Geſpraecken; en hy verhaelde haer eenighe byſonderheden van Babylon, ghelijck oock, welcke Schoonheden boven andere daer uytſchitterden. Ondertuſſchen verrighteden hun oogen 't ampt haerer tongen, en ſy beyde gaven klaerlijck te kennen, wat voor een goed ſy malkander wenſchten. Den tijd des vertrecks gekoomen zijnde, nam *Palimedes*, met dickmael herhaelde en gedempte ſughten, ſijn Afſcheyd van deeſe Schoone; die hem, met een dierghelijcke half opgekropte Sught, haer ſchoone handen gaf, en de ſijne ſeer lieflijck druckte. Een wonderlijcke ſaeck! dat een teedere hand, die in witheyd by de Sweeuw te vergelijcken was, door een tegenſtrydige eygenſchap een hert met duyſend heymelijcke Vlammen ontſteecken kon. Even ſoo ſien wy, dat twee ys-koude Keyen voncken van zigh geven, wanneerſe tegen een geſlaegen werden. Eyndlijck ſcheydenſe van een nae 't Ligchaem, maer niet nae de Liefde; en *Palimedes* weer nae huys keerende, hield met ſijn Vrienden, die by hem geweeſt waeren, d'Avond-maeltijd.

19. Maer in plaets van t'eeten, verluſtighde hy zigh met duyſendderley gedaghten en overleggingen. Sijn vrienden hem ſoo treurigh en verward ſiende, daer hy te vooren gantſch vrolijck en luſtigh was geweeſt, wierden over deeſe ſchielijcke veranderingh

ſeer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

seer bekommerd; en hem nae d'oorsaeck daer van gevraeght hebbende, kregen tot antwoord, dat hy sigh eenighzins qualijck gevoelde. Dit was d'oorsaeck, datse niet langh by hem bleven, op dat hy hem dies te eer ter rust begaf. Hy leyde sigh wel haest te bed, gequetst zijnde van een meer gevoellijcke als sightbaere wonde. O wat verscheydene invallende gedaghten verontrusteden doemaels zijn verwarden Geest! Wat voor tegenstrijdige Gemoeds-bewegingen gevoelde hy niet, die d'een op d'ander volgden, even gelijck de golven der See. Aen d'een zijde quam hem voor oogen, d'eer en de plight, die hy zijn Broeder *Amador* schuldigh was; 't onreght, dat hy hem traghte aen te doen, en 't verdriet, dat hy hem sou veroorsaecken, indien hy zigh met *Hypolite* in Liefde inliet. Aen d'ander zijde wierd hy seer geweldigh van zijn knaegende begeerten beoorloght (die hem vertoonden, 't geluck der genietingh van soo een schoone saeck) en aengedreven door de kraght der Liefde. Al zijn klaghten te verhaelen, sou hier te langh vallen. 't Sal genoegh zijn, te seggen, dat hy, nae veelerley bedenkingen en herdenckingen, eyndlijck besloot, deesen Basilisk (de Liefde) die hem doodde, t'ontvlieden, en zigh wel verr' van daer te maecken.

20. Maer hy veranderde wel haest van voornemen, als de schoonheyd en lieflijckheyd van *Hypolite* hem weer in gedaghten quam, die dit edelmoedigh besluyt terstond uyt zijn gemoedt verbandde. Hy oordeelde, dat hem onmogelijck was te leven, indien hy van 't Light deeser schoone oogen beroofte moest zijn. Hy verontschuldigde sig, dat hy haer beminde, niet uyt een vrye wille-keur, maer door een noodwendige dwang: En eyndlijck stelde hy vast, haer te willen lieven, wat'er oock van koomen moght. Maer indien *Palimedes* door veelerley tegen-een-strijdende gedaghten gintsch en herwaerts gedreven wierd, *Hypolite*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

vond ſigh niet minder van even dierghelijcke vervolght. 't Beeld van deeſen nieuwen Adonis ſweefde haer geduerigh voor oogen, en ſy kon ſigh geenſins daer van ontſlaen. Evenwel bemoeydeſe ſigh, haer ghemoed van *Palimedes* af te trecken, door de volmaecktheden van *Amador* teghens de ſijne te ſtellen. Doch haer hert was te ſwack, om af te keeren de pijlen van dien Afgod, dienſe alreeds de helft van haer bewilligingh overgegeven had. Sy beklaeghde haer over 't vermogen der Liefde, en haer eygen onvermogen; voegende eyndlijck daer by: Vergeef my, braeven *Amador*, dit gebreck. 'k Moet bekennen, dat ick u ſoo ſeer als my ſelfs bemind heb: Doch deeſe Liefde was veel meer een wel-toegenegentheyd, als een Liefde. Doe uws Broeders verdienſten my onbekend waeren, beminde ick u, als een Afbeeldſel des geenen, dien 't beſluyt des Hemels my gebied te beminnen. 'k Weet wel, dat 't gemeene volck my van lightveerdigheyd ſal beſchuldigen; maer de volmaecktheden van *Palimedes* ſullen my voor deeſe ſchande wel verdedigen; en hier in wil ick my ſelven gheruſt ſtellen.

21. Sie daer nu, hoe deeſe twee beſlooten hadden, malkander te lieven. 't Was onnodigh, dat *Palimedes* veel ſmeeckingen gebruyckte, om de gunſt van *Hypolite* te winnen. Sy bewees hem ſoo veel teeckenen van haer Liefde, dat hy ontwijffelijck gewaer wierd, hoe hevigh ſy brandde in 't ſelve vyer, 't welck hem verteerde. Van dien tijd af aen was deſen Jonghen Edelman geduerigh by haer, jae oock dickmael bynae gheheele Naghten; ſonder dat yemand eenigh quaed vermoeden van hun By-een-komſten had. In tegendeel, elck geloofde, wijl *Palimedes* de Broeder van *Amador* was, dat hem deeſe vriendſchap niet gheweygerd kon werden. Sy gingen, met haer beyde alleen, wandelen in de Boomgaerden en dicke Luſt-
Boſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Boſſchen, daer de Satyren en Woud-Godinnen getuygen haerer hitte waeren. 't Is buyten twijffel, dat deeſe Schoone (nae een Houwlijcks-belofte verkregen te hebben) haeren *Palimedes* de tot noch toe van niemand aengeroerde eerſte Roos hier wel duyſendmael heeft laeten afbreecken. O dapperen *Amador*! wat voordeel hebt ghy nu van uwe Sterckte, die u door gantſch Aſien beroemd maeckt? Waer is de belooningh, die ghy voor ſoo grooten dienſtbaerheyd verwaghtte? Deeſe nieuwe Ghelieven bleven meer als een Maend langh in deeſe vrolijcke Luſtigheyd. *Hypolite* had altijdt haer oogen ſeer ſtijf op deeſen jongen Medor geveſtight; en offe hem ſchoon daeghlijcks aen den hals hingh, ſoo waeren echter haere begeerten noyt verſadight.

22. Maer terwijlſe in hun Liefde gantſch verſoopen waeren, quam *Amador* weer te rugh; die, ſoo haeſt hy de groote *Parthenie* reeckenſchap van ſijn Verrightingh had gedaen, begeerigh was, om de ſoete oorſaeck ſijner beloften weer te mogen aenſchouwen. Hy quam daerſe ſigh onthield, en geloofde, de gewoone gunſten van ſijn *Hypolite* te ſullen genieten; maer vond haer veel kouder als de Sneeuw op de Noordſche Geberghten, in plaets datſe te vooren ſijnenthalven meer hitte, als de brandende Steenen van den Bergh Gibel, betoond had. 't Is lightelijck te bedencken, hoe ſeer hy over deeſe veranderingh ontroerd wierd; en alderbeſt konnen daer van oordelen de geene, die, nae datſe vyerigh bemind hebben, en vyerigh bemind waeren, door een kleyne afweeſentheyd in diergelijck een ongeval gheraeckt ſijn. Hy traghte d'oorſaeck van ſijn ongeluck uyt te vinden, en ondervraeghden zijn Vrienden, of oock yemand in ſijn afweeſen 't hert van ſijn Lieffte hem ontrooft moght hebben? Maer kreegh daer op tot antwoord, dat niemand anders, als alleen ſijn Broeder *Palimades*,

d'Eer gehad had, van *Hypolite* vriendlijck te besoeken. Den gedaghten zijnen Broeder, d'aenkomst van *Amador* vernomen hebbende, had sig terstond van daer nae Farelle begeven, op dat *Hypolite*, in zijn afzijn, middel had, om hem, door ongewoone hardigheden, vertsaeght te maecken; of ten minsten, de schimp en versmaedingh in zijn Siel in te drucken.

23. Maer gelijck het soo veel als onmogelijck is, een Liefde, die sulcke vaste en waeraghtige Wortelen geschooten heeft, uyt te royen, soo verstoutte sigh oock *Amador*, om weer te bekoomen 't geen hy verlooren had. En siende dat zijn Liefste hoe langer hoe strenger wierd, nam hy zijn toevlught tot haer Vader *Nicander*, dien hy zijn lijden openhertigh bekende, en den selven bad, hem voor zijns Dochters Man te willen aenneemen. *Nicander*, die alreeds voorgenoomen had, *Hypolite* aen hem te geven, verseeckerde hem, zijn Dochter aen niemand anders te willen Houwlijcken. *Amador* bedanckte hem voor d'aengedaene Eer; en *Nicander* beloofde hem, zijn Toeseggingh binnen weynigh daegen te sullen vervullen. Hy besoght derhalven noch dien selven dagh zijn Dochter *Hypolite*; en nae haer voor oogen gesteld te hebben de Hoogheyd, Adel, Moedigheyd, Schoonheyd en Sterckte van *Amador*, voeghde hy daer by, dat hy, indiense haeren wil nae den sijnen wou righten, gelijckse verplight was te doen, uyt kraght der gehoorsaemheyd, diese hem schuldigh was, als haer Vader, die haer met soo een tedere Liefde had opgevoed, soo wou hy met haer bewilligingh 't Jawoord, 't welck hy deesen Edelman gegeven had, verder bekraghtigen.

24. Sy, die 't aen rancken en loose vonden niet ontbrack, en die haer alreeds gespitst had op al d'ongelegentheden, die haer in dit geval voorkoomen moghten, antwoorde hem: Datse zigh altijdt bemoeyd

moeyd had, om haeren wil den ſijnen t'onderwerpen. Datſe, ſooſe anders deed, niet weerdigh ſou ſijn 't leven te genieten, 't welckſe van hem had ontfangen. Datſe aen hem ſchuldig was alles watſe beſat; en derhalyen, indienſe weygerde 't geen hy van haer eyſchte, dat het even ſoo veel waere, als offe hem 't ſijne benam. Dat hy ter dier oorſaeck aen haer gehoorſaemheyd niet behoefde te twijffelen: Alleen badſe hem, te willen verſchaffen, dat *Amador* niet te haeſtigh moght zijn, om 't eynd ſijner begeerten te bekoomen; maer dat haer tijd gelaeten wierd, om haer beloften, aen de Godin Iſis gedaen, te mogen volbrengen; nae welcke verrightingh haerer Aendaght ſy hem wou vergenoegen en te vreeden ſtellen. Hier toe verſoghtſe niet meer als vijfthien daegen uytſtel, met eenen biddende, dat binnen dien tijd noch *Amador*, noch eenigh ander Mans-perſoon met haer moght ſpreecken. *Nicander* deeſe redenen hoorende, en haer bedrieghlijcke woorden gelovende, bewillighde in haer verſoeck. Daer nae haer goede naght gewenſcht hebbende, gaf hy aen *Amador* te kennen, wat hy verright had; die niet minder als de Vader bedrogen zijnde, de woorden van *Hypolite* geloof gaf; waer op hy van *Nicander* afſcheyd nam, en nae Huys trock, om aldaer te beſchicken alles wat ſijn Bruyloft op 't heerlijckſte ſou moogen vereeren.

25. 's Anderen daeghs quam hy te Farelle aen, daer ſijn Broeder *Palimedes* hem met d'hooghſte vriendſchap verwelkoomde. *Amador* verwittighde ſijn Broeder van 't voorgenoomene Houwlijck, die ſijn oordeel prees, wijl hy ſoo een volmaeckte Schoonheyd (die hy in zijn afweeſen eenige reyſen had beſoght) voor hem uytverkooren had. Maer ſchoon zijn tongh dit ſprack, zijn hert daght geheel tegenſtrijdige dingen. Niet ver van 't Huys van *Hypolite* ſtond

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

een hollen Boom, dienſe korts te vooren aen *Palimedes* getoond, en hem geſeyd had, datſe de Brieven, dieſe aen hem ſchreef, daer in wou leggen. Den jongen Edelman begon hier aen te gedencken, vervoegde ſigh nae twee of drie daegen (onder den ſchijn van ter Jaght te gaen) daer heenen, en quam, ontrent ter Middernaght, by d'aengeweeſene plaets. Hy ſtack ſijn hand in de holheyd des Booms, en vondt'er een Brief in, die hy nam, en daer mêê nae de naeſt-gelegene Boeren-Hofſteede gingh. Daer aen gheklopt hebbende, liet de Boer (die *Palimedes* gheheel wel kende) hem terſtond binnen, en wou hem nae vermoghen, volgens den Stand van ſijn Hoogheyd, onthaelen; doch hy verſoght alleen een Kamer te hebben, om maer voor een uyr daer in te mogen ruſten. Dit hem vergund ſijnde, en ſigh gantſch alleen bevindende, trock hy den Brief van ſijn Lieffte uyt ſijn boeſem, en las daer in de volgende woorden.

26. 't Is tijd, mijn hert, dat ghy u ſchickt, om my te verloſſen uyt d'ellende, in welcke ick gheraeckt ben. Soo de verſeeckertheyd uwer Liefde my niet trooſte, gelooft vryelijck, dat uw afweeſentheyd my alreeds 't Leven benoomen had. Soo haeſt ghy deeſen Brief ontfangen hebt, moet ghy niet naelaeten, u 's anderen daeghs, ontrent ter Middernaght, weer ter ſelver plaets te vervoegen. Sie wel toe, dat ghy niet aghter blijft; anders ſoud ghy oorſaeck ſijn van 't verlies der geene, die niet leeft, als om u te lieven. De proeven, die ſy u ſoo dickmael daer van gegeven heeft, ſullen u genoegſaem konnen vergewiſſen.

27. *Palimedes* deeſen Brief gheleſen hebbende, gingh geſwind uyt ſijn Kamer, en riep, datmen terſtondt

stondt sijn Paerd sou saedelen. Hy sat op, en reed soo schichtigh voort, dat hy sigh noch voor 't aenbreken van den dagh te Farelle bevond. Hier rustte hy drie of vier uyren, en trof daer nae sijn Broeder aen, die sigh veerdigh maeckte, nae Feline te reysen, om Paerlen en Diamanten te koopen voor de geene, die geheel wat anders voorgenomen had, als hem ten Houwlijck te neemen. Deese reys van sijn Broeder quam hem geheel wel te pas, om sigh, sonder eenigen arghwaen, weer te vervoegen daer *Hypolite* hem bescheyden had. Hy bleef oock in geen gebreck, van sigh daer te laeten vinden. Sy verwaghte hem alreeds aen de bestemde plaets, nevens *Sylvestre* (de Dochter van haer Voedster) en *Riparus* haer Broeder. Soo haest *Hypolite* haerer *Palimedes* gewaer wierd, wierpse sigh om sijn hals; en terwijlse een geheele beeck van tra enen vergoot, verteldese hem, met weynigh woorden, 't standvastigh aenhouden van *Amador*, en watse bedaght had, om sigh t'ontslaen van den dwangh haers Vaders *Nicander*. Sy voeghde daer by, dat hy wel wist, datse, nae de wet der billijckheyd, niemand anders als hem ten deel kon werden, wijl hy, behalven d'Echt-beloften, van haer genooten had, alles wat een Man van sijn Vrouw ontfangen kan. Derhalven moest hy sigh verstouten, om in 't werck te stellen, 't geense alreeds besloten had, indien hy beyde haer Eer en Leven begeerde te behouden.

28. *Palimedes* antwoorde, datse hem ongelijck sou doen, indiense aen sijn getrouwheyd twijffelde, wijl hy geen andere vergenoegingh had, als te doen 't geen haer behaeghlijck was, schoon het hem oock selfs 't Leven sou kosten. Hy wou haer altijd met dien prijs betuyghen, dat sijn eynd hem ten hooghsten roemlijck was, wyl 't selve haer sou konnen vergewissen van sijn onverbreecklijcke genegentheyd. Hier op omhelsde *Hypolite* hem noch hertlijcker, en verhaelde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

verhaelde hem, hoese den handel bestelt had. *Riparus* had een Broeder, *Celindre* genoemt, Hooftman op 't Slot te Senbergh, sijnde een onwinbaere plaets, hier nae toe wildese zigh begeven, en daer den tijd verwaghten, die den toorn haers Vaders, en den Yver van *Amador* sou moogen versaghten. *Palimedes* vond deesen Aenslagh goed; soo datse drie daegen daer nae al haer Ringen en kostlijckste Kleynodien by een packte, en des naghts met *Sylvestre* en *Riparus* sigh ter plaets vervoeghde, daer *Palimedes* haer met een sijner Vrienden, twee Kamer-dienaeren en eenige goede Paerden verwaghtte, rijdende soo gesaementlijck nae Senbergh, met soodaenigen haest, datse 's morgens vroegh daer aenquaemen.

29. Den Hooftman *Celindre* was alreeds van haer aenkomst verwittight, soo dat hy sigh veerdigh hield, om haer te verwelkomen. *Hypolite* had hem duysend Kroonen belooft, die *Palimedes* hem oock dien selven dagh aentelde, onder verdere belofte, van hem voortaen sijn geluck deelaghtigh te sullen maecken. Sie hier nu, hoe *Amador* in sijn hoop bedrogen wierd. En deese slagh was voor hem dies te swaerder, wijlse hem van twee soodaenighe persoonen wierd toegebraght, die hy daer toe niet de minste oorsaeck had gegeven: Jae van twee sulcke, die hy billijck tellen moest onder den hoop der geene, die hem 't alderliefst waeren. De tijdingh deeser vlught wierd terstond bekend door de volgende gelegentheyd. *Nicander*, die maer alleen deese Dochter had, welcke hy als hem selven beminde, had seven of aght daegen laeten voorby gaen, sonder haer te besoecken, vreesende, dat hy haer in den geveynsden Aendaght had mogen verhinderen. Maer niet langer waghten konnende, om te weeten hoe 't haer gingh, soo begaf hy sigh na haer Kamer, en klopte aen de deur. Niemand antwoorde hem; derhalven klopte hy noch harder: Maer geen ge-
wagh

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

wagh verneemende, beelddde hy sigh eenigh ongeval in. Ter deeser oorsaek liet hy eenige Dienaers komen, die de Deur ter aerden wierpen; waer op hy binnen gingh, maer niemand vond. Hy, seer verschrickt sijnde, ondervraeghde 't geheele Huysgesin, wegens *Hypolite* en *Sylvestre*; doch te vergeefs. Men soght overal, maer hoe meer men sigh daer mee bemoeyde, hoe minder men haer vond. Eyndlijck gingh *Nicander* weer nae de Kamer van sijn Dochter, en vond deesen Brief daer leggen. 'k Heb (seyd de Heer *Rosset*) niets daer in veranderd; en men magh vryelijck geloven, dat dit even de selve woorden sijn die daer in stonden. Ick spreeck daer van (vervolght den selven Heer) als eenen, diese gesien heeft. *Nicander* heeft my d'eer gedaen, van my deselve te toonen.

30. Mijn Heer Vader, 'k weet wel, dat ghy deesen handel vreemd sult vinden, doch als ghy betragten sult 't geweld der Liefde, die ghy t'anderen tijden beproeft hebt, en de verdiensten van de persoon, die my daer toe genoodsaeckt heeft, soo sult gy veel light meedelijden hebben met 't geen u nu tot toorn verweckt. 'k Moet u bekennen, dat ick, so haest ick *Palimedes* sagh, soodaenigh in Liefde tegens hem ontsteecken wierd, dat my onmogelijck was te leven, sonder hem de volle besitting van mijn Ziel te schencken. Dit is evenwel geschied onder de Wetten des Houwlijcks, welckers pleghtigheden gevierd sullen werden, als 't u gelieven sal de saghtmoedigheyd boven de gestrengheyd, en de barmhertigheyd boven den harden toorn te stellen. Ten minsten siet ghy, dat de keur, die 'k ghedaen heb, niet van soo een gheringh ghewight is, datse niet een grooter geluck waerdigh sou sijn.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

'k Weet wel, dat ſig *Amador* hier over ſeer qualijck houden ſal; doch hy heeft noyt yets van my ontfanghen, 't welck hy tot ſijn voordeel kon trecken, ten waere miſſchien de toegenegentheyd van een Suſter, die ick noch tot hem heb, indien hy my d'Eer doet, van my daer voor te houden.

31. Indien *Nicander* over deeſe Vlught verbaeſt was, noch meer was hy verſchrickt over dit nieuwe Houwlijck. 't Is onnodigh, ſijn klaghten en traenen hier uyt te drucken. Hy beval, haer over al te ſoecken, doch men kon nerghens de minſte tijdingh van haer bekoomen. 't Gerught van dit geval wierd overal verbreyd, en quam derhalven oock ter ooren van *Amador*. Hoedaenigh hy ontſteld was, wat voor een duyſt're Wolck ſijn oogen verblindde, hoedaenigh een koudt ſweet van al ſijn Leden afliep, en hoe ſijn wanghen getuygenis gaven van d'onmaght ſijns herten, kan niet bedaght, doch noch beter bedaght als beſchreven werden. Hoe laſterde hy de Lightveerdigheyd van d'onbeſtandige *Hypolite*, en de verradery van ſijn Broeder! Hoe nam hy voor, om 't onreght, hem aengedaen, wredelijck te wreecken, door *Palimedes*, die hem ſoo grouwelijk beledight had, op een grouwlijcke wijs te dooden! Hy wierd van ſoo grooten woede overvallen, als of zijn Ziel van meer als duyſend Duyvelen beſeeten waere geweeſt. Doch deeſe Raſerny voor 't Vernuf een weynigh geweecken ſijnde, ſprack hy, ſijn armen kruys-wijs over een leggende, en ſijn ooghen ten Hemel verheffende, deeſe woorden: Maer wat voordeel ſoud' ick van ſijn dood hebben, wijl hy alreeds geooghſt heeft, 't geen ick geſaeyd had? Ach ick ellendige! 'k heb onreght, dat ick deeſe Godlijcke Schoonheyd ſou willen beledigen, die my, nae ſoo veel aengedaene overlaſt, noch onder haer ghehoorſaemheyd heeft. 'k Geloof niet, dat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

dat het haer niet leed sou zijn, datse mijn Liefde soo verwisseld heeft: Maer 't is 't besluyt des Hemels, die haer tegens my heeft opghemaeckt, en wie kan sigh tegen den wil van 't Noodlot stellen.

32. Terwijl *Amador* deese klaghten uytstorte, waren sijn Broeder en sijn onbestendige Liefste in haere Liefde als verloopen, en begaven sigh tot hun ghewoonlijcke wellusten. Den bedroghenen Edelman siende, dat zijn quaed ongeneeslbaer was, begaf sigh uyt Persien nae Thracien, om hem in den Oorlogh, die zigh daer verheven had, te laeten vinden. *Nicander*, bemerckende dat tot gedaene dinghen geen herdoen was, verkropte zijn herten-leed, en liet het Houwlijck toe; want *Palimedes*, wegens deesen Roof, aen te klaegen, was zijn Dochter, die hy soo hoogh beminde, in de hooghste schande te stellen. Ondertusschen begaf *Amador* zigh in 't heetste van alle Geveghten, en toonde sulcke ongelooflijcke blijcken van zijn dapperheyd, dat hy den roem van alle andere Krijghs-mannen verdonckerde. Maer onse daegen zijn van eeuwigheyd geteld, en wy leven in deese Weereld, om eens te sterven. Hy, die zijn leven als niets aghte, stelde zigh soo dickmael in de grootste gevaeren, dat hy eenmael, in een gantsch bloedige Slagh, betaelde, 't geen alle Menschen aen de Natuer schuldigh zijn. Sijn Ligchaem wierd nae zijn Huys te Nielle gevoerd, en in de Begraef-plaets zijner Voorvaderen geleyd.

33. Sijn Broeder *Palimedes* betoonde een groot gevoel van smerten, wegens zijn dood, en *Hypolite* selfs beweende hem met heete traenen. Den Hemel (seyd d'Heer *Rosset*) wil haer 't onreght niet vergelden, datse beyde hem aengedaen hebben. Sy genieten tegenwoordigh twee groote Erffenissen, en den Hemel geef, dat *Amadors* leven, 't welck sy [soo veel in haer is] verkort hebben, niet weer van haer of haere

Nae-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Naekomelingen afge-eyscht werde. Men heeft my (vervolght den gedaghten Heer) verhaeld, dat *Palimedes* en sijn Vrouw, om deese Mishandelingh te versoenen, een reys nae de H. Stad gedaen, en van den Hooghen-priester vergiffenis van deese Misdaed verkregen hebben. Ick besluyt deese Geschiedenis met de Verssen, die op 't Graf van den Strijdbaeren *Amador* gesteld wierden. Dus luydense in onse Tael.

Indien ons van de Dood kon vryen 's Ligchaems kragt,
Soo waere deesen Held te geener tijd weervaeren,
Dat hy soo jongh en vroegh wierd in dit Graf gebraght
Wijl hy, in dapperheyd, was 't wonder onser Jaeren.

En dit is dan 't waeraghtigh verhael van d'ongeluckige Liefde des Strijdbaeren *Amadors*.

34. Dit geval schijnd een Uytneemingh des gheineenen Reghels van de Leere der Godlijcke Gheregh tigheyd te zijn, wijl den Onschuldighen hier komt te lijden, jae te sterven, en de schuldige vry te gaen. Doch hier moeten wy bedencken, dat d'Oordeelen des Alderhooghsten een diepen Afgrond zijn. Waerom God dit aen *Amador* toeghesonden heeft, 't sy ten goede, 't sy ten quaede, is ons onbekend: Ondertusschen is hy altijd rechtveerdigh in sijn Oordeelen, en reyn in sijn Gerighten, Aengaende *Palimedes* en *Hypolite*, sy waeren beyde noch in 't leven, doe onsen Schryver hun gheschiedenissen beschreef, soo dat wy niet weeten, hoedaenigh haer eynde geweest magh zijn. Of sijnse op een gemeene wijs den wegh alles vleeschs gegaen, soo weeten wy niet, hoedaenigh haer bekeeringh in dit leven was, of hoedaenigh haeren Staet nae dit Leven is. Niemand sondige op dit Voorbeeld, maer overweege liever 't Woord des waeraghtigen Gods, die niet missen sal, waer te maecken 't geen hy gesproocken heeft, ten sy wy met hem

hem versoend werden door 't bloed Christi: Een yegelijck die valschlijk sweerd, sal van hier, volgens den selven vloeck, uytgeroyt worden. *Zach.* V. 3. God sal de Leugen-spreeckers verdoen; van den Man des bedroghs heeft de Heere een grouwel. *Psalm.* V. 7. In tegendeel, die met sijn herte waerheyd spreeckt, en die niet veranderd, schoon hy geswooren heeft tot sijn schaede, dien sal verkeeren in de Tente Gods, en woonen op den Bergh sijner Heyligheyd. *Psalm.* XV. 1. 2. 4.

XVI.

't Wreveligh bestaen.

DE Mensch, die kort van daegen, en sat van onrust is, leeft in geduerige Strijd op aerden, *Job.* XIV. I. VII. I. Dit is insonderheyd waeraghtigh by d'Eersughtige Franschen; die, uyt gebreck van vyanden, hnn Gheweer tegens hun Vrienden moeten ontblooten. Die een Kraem van Eere wil oprreghten, moet met veel bekommeringh en kosten groote ruymte daer toe soecken. Ter deeser oorsaeck heeft eenen seer wel geseyd, dat in de hoornen der Eere geen Margh der Vreughde groeyd; en dat jonghe Lieden deselve afstooten, alsse die meenen op te setten.

2. Dit heeft ervaeren *Speusippus*, even ter sulcker tijd, als hy de Zeege en Buyt in handen meende te hebben. Hy was een Edelman, uyt Aquitania gheboortigh; en had met *Liberatus*, een sijner Landslieden en Krijgs-gesellen, soo een vertrouwde vriendschap ghemaeckt, datse malkander niet anders als Broeders pleghen te noemen. Als nu Koningh Henrick de IV. de lieflijcke Vreede aen gantsch Vranckrijck weer gebraght had, heeft sigh een

yeder

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

yeder weer onder zijn Wijn-ſtock en Vygeboom begeven, veranderende de Deegens in Ploegh-yſers, en alſoo genietende den Zeegen der vreedſaeme geruſtheyd.

3. Deeſe beyde hadden hun Wooningen dight by den anderen, en quaemen meenighmael t'ſaem by een, als vertrouwde Naebueren en t'ſaem-vereenighde Vrienden. *Liberatus* begaf ſigh in d'Echte ſtaet met *Mela*, een ſeer ſchoone en deughdrijcke Jonckvrouw. *Speuſippus* toonde ſigh over dit Houwlijck boven maeten ſeer verheught te ſijn, en noemde *Mela* ſijn Suſter, wijl haer Man (volgens hun oude en gemeene Tael) ſijn Broeder was. Sy, daer teghens, noemde hem haer Broeder, en dit was in 't begin een ongeveynſde en onghevetwde boertery, doch die eyndlijck op de ſijde van *Speuſippus* in een oneerlijcke Liefde uytbrack.

4. Jonathans oogen wierden verlight, als hy een weynigh van den verbodenen honigh geſmaeckt had, 1 *Sam.* XIV, 27. 29. Maer d'oogen van *Speuſippus* wierden opgedaen, wijl hy van den verbodenen honigh niet kon ſmaecken, en om dat *Mela* ſijn dwaeſheyd met een verſtandighe en volſtandige Kuyſheyd bejegende. Sy voerde hem te gemoet, hoe hoogh hy ſijn beſte Vriend, door ſulck een wreveligh beſtaen, beledighde. Datſe maer een Hert en een Ligchaem had, 't welck haeren *Liberatus* door d'Heylige Echt overgegeven, en nu niet meer in haer geweld was. Dat haer ſchuldige plight tegens God en haeren Man ſijn ſondighe begeerten weerſtreefde. En eyndlijck dreyghdeſe hem, indien hy niet aflaeten wilde, datſe genoodſaeckt ſou ſijn, haer Man ſulcks t'ontdecken.

5. Uw Man, antwoorde den verliefden *Speuſippus* hier op, kan my 't leven beneemen, gelijck ick hem desgelijcks kan doen, doch van mijn vyerighe Liefde t'uwaerts kan hy my niet beroven; en even hier

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

hier door sou geen van ons beyden geholpen konnen sijn. *Mela* was grootlijcks bekommerd voor een treurigen uytgangh, en verdroegh deesen beswaerlijcken Dienaer met een ongemeen gheduld. Doch als hy geensins van haer afliet, gafse eyndlijck haeren *Liberatus* te kennen, wat voor een onbroederlijcke saeck deesen sijnen Broeder aen haer versoght; en bad hem, den selven sijn Huys te willen verbieden, eer eenigh onheyl uyt deesen handel ontstaen moght; 't welck hy dan wel deed, doch met al te saghte en on-ernstige woorden.

6. *Speusippus* kon d'afweesentheyd van *Mela* geensins verdraegen; derhalven besloot hy, door een seer listige wegh, tot sijn voornemen te koomen. Hy veranderde sijn ghelaet door d'afsnijdingh van Hayr en Baerd. Daer benevens vermomde hy sigh in andere Kleederen, nam een Doos met seer schoone Vrouwlijcke Cieraeden, en begaf sigh (als hy wist dat *Liberatus*, om eenige verrightingh, uytgegaen was) gelijck een Genuees Kramer, in 't Huys, en daer nae in de Kamer van *Mela*. Sy koght hem verscheydene dingen af, voor een geheel laege prijs; en hield sigh soo langh by hem op, dat hy ghelegentheyd vond, om de Deur wel vast te sluyten. Stracks daer nae gaf hy sigh te kennen, en eyschte noch een andere gunst voor sijn Koopmanschap. Doch als *Mela* gheduerigh in haer weygeringh volharde, ontblootte hy een Dolck, en dreyghde haer te dooden, indiense sijn beestlijcke begeerten niet versaedigen wilde.

7. *Mela* in soodaenigen anghst sijnde, riep tot God en haer Huys-genooten. Tot alle gheluck liep een Dienst-maeghd door een andere deur binnen, en maeckte soodaenigh een geschreeuw door 't gantsche Huys, dat de Stal-kneghten toeliepen, *Speusippus* van haer Vrouw afruckten, sigh van sijn persoon (nae dat hy een der haere met sijn Dolck dood ghestoocken

had)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

had) verseeckerden, en hem daer nae in een Kamer beslooten, tot dat hun Heer weer sou t'huys gekoomen sijn. *Liberatus* gehoord hebbende, wat deesen vermeetenen en wreveligen Mensch ten tweedenmael begonnen had, wou evenwel d'oude Vrienschap tegens hem aen sijne zijde niet vernietigen, maer liet hem, nae hem een kleyn verwijt gedaen te hebben, in vryheyd uyt sijn Huys gaen; vertrouwende, dat hy nu van sijn dwaesheyd aflaeten, en sijn Gemaelin niet verder bedroeven sou; insonderheyd, wijl hy in dit oneerlijck bestaen in sijn arm, alhoewel niet gevaerlijck, gewondt was geworden.

8. Hier in was de goede Man met de Geyt in de Versieringh te vergelijcken, die de jonghe Wolf geneerde, maer daer nae, als hy groot geworden was, van den selven verscheurd wierd. Soo haest *Speusippus* geneesen was, liet hy *Liberatus* uytdaegen, om met hem te veghten, wegens *Mela*. *Liberatus* had sigh wel genoeghsaem konnen verontschuldigen, wijl *Mela* alreeds sijn Huysvrouw was, en dat oock, volgens de Wetten, geen Weduw haers Mans Doodslaeger ten Houwlijck magh neemen; doch hy wou ten laetsten d'ondanckbaerheyd van deesen wreveligen Booswight straffen. Hy verscheen derhalven op de bestemde plaets, voorsien met een Deegen en een Dolck. Nae eenige Scheld-woorden vielense op malkander aen, en de Klingh van *Liberatus* Geweer sprongh in stucken; derhalven wou sijn ouden Vriend en niewen Vyand hem dwingen, hem sijn *Mela* over te laeten, of een besluyt te neemen van te sterven.

9. Geen van beyde deese dingen behaeghde *Liberatus*, seggende, dat hy wel 't leven, maer geensins d'Eer van hem en sijn Gemaelin kon verliesen. Terwijl nu *Speusippus* op hem aendrongh, begaf hy sigh op de vlught, doch onvoorsiens struyckelende, viel hy ter aerden. *Speusippus* met een dollen Yver hem naelopen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

lopende, viel desgelijcks over sijn Ligchaem, en beschaedighde sijn Hooft seer hevigh. *Liberatus* dit gewaer werdende, vermande sigh, stond op, en stiet hem sijn Dolck in den Buyck, soo dat de Godloose Siel aen haer bescheydene plaets gingh.

10. Gelooft een Vriend niet, en vertrouwd niet op een voornaemsten Vriend, staet'er *Mich*.VII.5. Dit is *Liberatus* gewaer geworden. Oneerlijcke Liefde en Eygen-baet sijn de twee Klippen, waer aen de ghetrouwste Vriendschap Schip-breuck kan komen te lijden. Laet ons dan traghten goede Vrienden te mogen hebben; maer ondertusschen met die voorsightigheyd, dat wy ghedencken, sy konnen onse Vyanden werden. Werd geen vyand (vermaend ons *Syrach* VI.1. en ach of *Speusippus* dit wel bedaght had) in plaets van een Vriend: Want sulck een Mensch sal een boosen naem, schaemte en verwijt be-erven. Maer laet ons by deesen wreveligen en onbedaghten *Liberatus* een anderen voeghen, die wy met naem en bynaem noemen sullen.

11. *Claudia*, d'on-echte Dochter van *Sinebald Fiesco*, Graef van Lavagne, een seer schoone Maeghd, soo wel in Verstand als Aengesight, wierd ten Houwlijck gegeven aen *Simon Ravaschier*, een Edelman van Chiavary; die, onder de beschermingh van soo een ontsaghlijck Maeghschap, meende door te dringen seecker Reghts-gedingh, opgeheven tegens *Lando*, een Graef van Placencen; want in deese Landen sijn alleen d'Ambaghts-lieden Edellingen, al d'andere sijn Graven en Marck-graven. De Vrouws-persoonen van Genua hebben eeniger-maeten de vryheyd der Fransche, soo datse sigh in Geselschappen derven laten vinden, en met eerlijke Lieden wel spreken mogen: Daer in tegendeel de Vrouwen aen andere plaetsen als gevangene opgesloten moeten sijn. *Ravaschier* wist ten vollen, dat hy een eerlijck en bysonder kuysch

Wijf had; ter deeser oorsaeck liet hy haer alle betaemlijcke vermaecklijckheden toe, waer door dan *Joan de la Tour* hoop nam, om de liefde-neygingh, tegens *Claudia* opgevat, eens in 't werck te sullen stellen.

12. Hy had in 't Huys van *Ravaschier* genoeghsaeme kennis, en derhalven gelegentheyd, om met *Claudia* affonderlijck te mogen spreecken; die hy sijn Aenleggen ontdeckte, met veelerley vleyende woorden en vyerige betuygingen. *Claudia* wierd gantsch verbaest over sijn oneerlijck versoeck, en gaf hem met ronde woorden te verstaen, dat hy, of soodaenige redenen, of haer Huys en tegenwoordigheyd, moest vermijden. Daer byvoegende, indien hy haer soodaenighe dingen oyt weer voorhield, datse haer Man en Broederen sulcks te kennen wou geven, die deesen wrevel behoorlijck souden weeten te straffen. Den onbedaghten Minnaer kon door dit stercke Geneesmiddel niet geheeld werden, maer plaeghde sigh selven geduerigh door smertlijcke liefde-gedaghten. Op seeckere tijdt gaende wandelen ontrent een Rots by Rocca-Taja, daer de Vloed Graveja in de Zee loopt hieuw hy dit Vers in de selve.

Soo langh des Waters-loop de snelle vloeden drijft,
Soo langh oock deese Rots en mijne Liefde blijft.

Op een Granaet-Appelboom schreef hy deese Regels:

Gelijck den Boom wast alle daegh
Soo wast oock steeds mijn Liefde-plaegh.

Veel andere diergelijcke Versen sneed hy op Boomen, of graefdese in Rotsen, of songhse in sijn eenigheyd onder 't geklanck van sijn Luyt; welckers vertaelingh

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

taelingh ick voorby gae, om datse den Leeser misschien verdrietigh souden sijn.

13. Door deese Liefde-dwaesheyd aengedreven sijnde, ondernam hy sigh een wrevilige daed, overeen-komende met die van *Liberatus* in 't voorgaende Geval. Hy besloot door geweld te bekoomen, 't geen hy door vriendschap en Heflijckheyd niet had konnen verwerven. Op seeckere tijd vernam hy, dat *Ravaschier* te Genua in eenige gewightige saecken besigh was: Derhalven sloop hy heymelijck, soo haest het doncker wierd, in 't Huys van *Claudia*; en wijl alle gelegentheden hem bekend waeren, soo quam hy, buyten yeders kennis, in haer Slaep-kamer, daer hy sigh onder 't Bed verstack, verhoopende in de duystere naght sijn slagh waer te neemen.

14. *Clandia* binnen gekoomen, en nu gantsch ontkleed sijnde, om op 't bed te treden, liet haer Hayrnaeld vallen, derhalven haer Kamenier een Kaers nam, om deselve te soecken, en op te beuren: Doch ondertusschen wierdse den overspeelighen Minnaer onder 't Bed gewaer, ter welcker oorsaeck sy seer verschrickte, en aen haer Vrouw ontdeckte, wat'er verborgen was. Stracks liep *Claudia* uyt de Kamer, en riep luydkeels om hulp, even als of se alreeds overweldight was gheworden. Hier over ontwaeckten, niet alleen drie van 't Huysgesin, maer oock selfs de Naebueren. *La Tour* vreesde, als een Dief, wiens hand in een anders buydel steeckt, betrapt te sullen werden. Derhalven sprongh hy, om dit gevaer, en misschien de dood t'ontgaen, uyt een Venster, en deed een ongenadige val; doch nam echter soo veel moeds, dat hy noch van daer kroop, sonder in handen van 't volck te geraecken.

15. *Claudia* doorsoght haer Kamer, in 't bysijn van haer Huysgenoten, doch deesen vermeetenen Mensch niet vindende, en bemerckende dat hy uyt 't Venster

gesprongen was, soo sondse een Brief nae Genua aen haer Man, den selven ontdeckende, wat *La Tour* in sijn afweesen sigh onderstaen had; hem met eenen biddende, deese saeck oock aen haere Heeren Broederen bekend te maecken, en haer eere te redden. *Ravaschier* vertoornde sigh geweldigh over d'ontrouw van sijn ghewaende Vriend; toonde de *Fiescos* den Brief; en daer op naemense een eenstemmigh besluyt, om deese Schande in 't bloed van *La Tour* af te wasschen.

16. Stracks wierden nae alle plaetsen Bespieders afgesonden, om te verneemen, waer *La Tour* sigh onthield. Maer ondertusschen had deesen wreveligen Minnaer alle Liefde-grillen laeten vliegen, en hield sigh te Genua in een vreemd Huys verborghen. Doch hy wierd door de Heel-meesters verraeden, soo dat *Ravaschier*, in 't geselschap van de *Fiescos*, hem by naght overviel. Sy stelden hem met korte woorden voor ooghen, hoedaenighen verraed en schande hy had meenen in 't werck te stellen, en braghten hem voorts seer jammerlijck om 't leven, onaengesien hy maer alleen de wil gehad had, om quaed te doen; en seer ernstigh versoght, hem soo veel tijds te willen vergunnen, dat hy sigh biechten en ter dood bereyden moght.

17. Hier moght gevraeght werden, *Of een Man door sijn Overspeeligh Wijf in schande gheset kan worden?* d'Antwoord kan Jae en Neen sijn. Jae, indien hem, eer hy haer ten Houwlijck nam, haeren lightveerdighen aerd bekend is geweest; of soo hy haer Echtbreuck goedwilligh door de vingeren siet; of soo hy, door een ongheregeld en oneerbaer leven, haer oorsaeck of aenleydingh daer toe geeft. Neen, indien 't sonden-leven van sijn Vrouw hem onbewust is; of so hy, sulcks weetende, sigh met alle behoorlijke middelen daer tegen steld, of sigh van haer afscheyd. Soodae-

nige

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

nige Mannen sijn veel meer medelijden, als bespottingh weerdigh, wijlse, sonder haere schuld, met een boos en God-vergeeten Wijf geplaeght sijn.

XVII.

Den ongeluckigen Gierigaert.

MEn seyd, dat den Dauw op geen Veld valt, in 't welcke Geld begraven leyd, en desgelijcks, dat de Sneeuw veel gheswinder daer op versmelt. Immers dit is waetaghtigh, dat de Heylighe Geest niet op de Gierigaerts valt, die van hun Rijckdom gevangen gehouden werden; en dat de Sneeuw, soo wel van haer hoop, als van haer Overmoed, lightlijck tot Water werd. Daer Goud en Silver 't hert vervuld heeft, kan geen plaets sijn voor Gheloof, Liefd, noch Hoop. Een yeder Gierigaert is een ongereghtige, 't sy dan, dat hy onreghtveerdigh versaemeld, of 't versaemelde onreghtveerdigh bewaerdt, van 't welcke sy billijcke Uytdeelders, maer geen Opper-hoofdighe Eyghenaers moesten sijn; En derhalven geld hem 't geen wy leesen *Rom.* 1. 18. De toorn Gods werd gheopenbaerd over alle Godloosheyd en onghereghtigheyd der Menschen. De waerheyd hier van sal uyt de volgende Geschiedenis blijcken.

2. Onder de schoone en Scheep-rijcke Vloeden des Franschen Koninghrijcks is de Garonne wel de voornaemste, welckers begin de twee groote Steeden, Tholose en Bordeaux, besluytende, haeren loop voortset door veel Vlecken en Dorpen aen beyde sijden. Inde lustighe Daelen van deese beroemde Vloed sietmen gintsch en herwaerts veel Adelijcke Slooten, en in de selve werden de Krijghslieden (ghelijck eenen van de Thraciers schrijft)

gebooren. Dit Gewest bevatte in sigh de Geboorte-plaets van een ongheluckigh gierigh Edelman, die oock een plaets sal vervullen in deese *Schouw-plaets der jammerlijcke Bloed-en-Moord-geschiedenissen.* Wy sullen hem *Crispian* noemen, om sijn Adelijcke Stam onder dit Woord verborgen te houden.

3. Sijn Vaeder had hem, als een éenige Soon, al sijn groot vermoogen alleen aghter gelaeten, onder voorwaerde, in sijn laetste wil uytgedruckt, dat hy yeder van sijn Susters, die twee in getal waeren, thien duysend Kroonen sou moeten uytkeeren, op datse, 't sy in of buyten den Houwlijcken Staet, eerlijck nae haeren Stand leven moghten. *Crispian* was met soo een rijck Erfdeel noch niet vergenoeght, maer traghte, oock de gedeelten van beyde sijn Susters aen hem te brengen: Want dit is den aert en d'eygenschap der Gierigheyd, datse noyt genoegh heeft, maer daeghlijcks noch meer wenscht. Hy trouwde *Eugenia*, de Dochter van een rijck en voornaem Raeds-heer: Oock braght hy soo veel te weegh, dat sijn jonghste Suster *Martha*, 't besproockene Vaderlijck Erfgoed in sijn handen laetende, de voet in 't Klooster sette, om de wreedheyd eens Broeders t'ontvlieden, die haer daegelijcks als pynighde, om haer dit besluyt te doen neemen.

4. *Crispian* maeckte een verdragh met d'Abdis, en koght *Martha* in 't Klooster voor vijfthien honderd Kroonen, meenende d'overige voor hem selven te behouden. Doch eerse sigh, door belofte, aen 't Nonneleven verplighte, lietse haer laetste wil op papier brengen, en maeckte 't overschot haerer goederen aen haer oudste Suster *Spinella*, wijlse wel wist, dat haer Broeder en arghste vyand met een genoeghsaem overvloedige Rijckdom voorsien was. Nae eenigen tijdt eyschte *Spinella* dit Geld, 't welck *Crispian* alreeds voor 't sijne gehouden had. Deese Uyterste wil quam

hem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

hem gantsch onverwaght voor, en hy pooghde deselve, als kraghteloos en van geener waerden, om verr' te stooten. Hy verkoor hier toe geen anderen Reghter, als sijn gramschap, die 't Vonnis met lasterlijcke woorden uytsprack, en d'uytvoeringh met de vuyst in 't werck stelde; soo dat hy sijn Suster met veele slaegen buytens huys stiet; die hier door gedwongen was, sigh by een van haer nae-bestaende Vriendinnen t'onthouden, en de saeck voor den Reghter te brengen.

5. *Spinella* wierd haeren eysch toegeweesen, doch onder bedingh, dat *Crispian* de goederen van beyde de Susters in handen sou houden, ter tijd toe, dat deese sigh in den Houwlijcken Staet sou begeven. Hier over wierd *Crispian* niet weynigh bedroeft, wijl hy gemeend had, *Spinella*, even gelijck *Martha*, door een quaed onthael in 't Klooster te dwingen. Verscheydene Jongelingen waeren begeerigh, om een vleesch met haer te werden; doch *Crispian* stelde alle listen in 't werck, om sulcks te verhinderen. Sommige schrickte hy af door leugenen; andere door dreyghwoorden: Maer gelijck het onmogelijck is, alle Muggen uyt een volle Keucken te jaegen, soo kon hy oock alle Minnaers van deese rijcke Jonckvrouw niet afwendigh maecken. Onder veele, die afweecken, bleef'er een bestendigh; naementlijck *Sidonius*, de jonghste Soon eens armen Edelmans in Gasconien; die meer hert in 't Lijf, als gereed geld in den Buydel had.

6. Deesen liet sigh noch door bidden noch door dreygen afschricken, wijl hy van *Spinella's* weerliefde verseeckert was, die niet anders wenschte, als tot d'Echts-verbintenis voort te moogen gaen. *Crispian* sette sigh met een seer grooten yver daer tegen; seggende, dat hy sijn Suster aen soodaenigen Bedel-boef niet kon laeten volgen. Oock braght hy, door middel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

van den Raeds-heer sijn Schoon-vaeder, te weegh, dat *Sidonius* en *Spinella* verbooden wierd, malkander niet meer aen te spreecken. Dit Verbod was deese twee Verliefde een Gebod, en ghelijck als 't Waeter in de Smis. Haer gloeyende Liefde wierd hier door dies te meer verhit. Oock liet *Sidonius* niet nae, sijn Beminde meenighmael te koomen besoecken, door gunst en toelaetingh der geene, by welcke *Spinella* sigh ophield.

7. Alsse nu bemerckten, dat het voorneemen van *Crispian* door de tijd niet veranderd kon werden, soo besłooten deese blinde Verliefde, de vlught te neemen, en door de deur des Houwlijcks te gheraecken tot de besittingh van haer verlangen; meenende dat *Crispian* een ghedaene saeck in de beste vouw slaen, en bewillighen sou, 't geen hy niet vermoght te verhinderen: Doch 't viel gheheel anders uyt. Soo haestse sigh wegh ghemaeckt hadden, nam *Crispian* deese gewenschte gelegentheyd waer, en klaeghde *Sidonius* aen, als een Maeghden-rover. Hy versoght, dat dit Houwlijck voor kraghteloos verklaerd, 't Beeld van *Sidonius* aen de Galgh gehangen, en sijn Suster in een Klooster ghestoocken moght werden. Men stond hem dit alles toe; en uyt kraght van dit Vonnis bleef hy in 't besit van al de Goederen.

8. Geen Verdragh kon by *Crispian* plaets vinden, hoe seer oock de Vlughtelinghen daerom lieten aenhouden. In teghendeel, d'Afbeeldingh van *Sidonius* wierd aen de Galgh ghehangen; en wijl sijn Suster niet gevonden kon werden, soo verheughde hy sigh, dat hy de kosten, om haer in 't Klooster te koopen, verspaeren kon. 't Beeld van *Sidonius* wierd by Naght, door eenighe sijner Vrienden, van de Galgh ghenoomen. *Crispian* liet een ander maecken, en stelde Waghters daer by, op dat het

het niet weer afgehaeld wierd. 't Maeghschap van *Sidonius* soght deese schande af te bidden, en traghte *Crispian*, of liever deesen Draeck, te versaghten; doch te vergeefs. Sy versaemelden sigh derhalven by een, en terwijlse de Waght verdrijven, en 't Beeld, 't welck tot schande van haer Geslaght opghehangen was, weghneemen wilden, wierd een van de gedaghte Waeckers door *Eleazar*, een gantsch vertrouwde Vriend van *Sidonius*, soodaenigh doorstoocken, dat hy dood op de plaets neer viel.

9. *Crispian* braght door sijn Schoon-vaeder te weegh, dat *Eleazar*, die sigh door de vlught had moeten redden, veroordeeld wierd in de selve Straf van *Sidonius*. *Eleazar* hier over vertoornd sijnde, liet *Crispian* uytdaegen, om, ontrent een half Mijl van de Stad af, den Deegen teghens malkander te meeten. *Crispian* verscheen op de bestemde plaets; doch sond eerst eenighe Gerights-dienaers in 't Bosch, die *Eleazar* gevangen souden neemen: Welcken, ghewaer werdende dat hy verraeden was, en geen ghelegentheyd siende, om te konnen ontkoomen, soo vergrimt wierd, dat hy sijnen Verraeder *Crispian* den Deeghen door de Ribben joegh; en oock sigh selven in sijns Vyands Gheweer wondde. *Crispian* viel dood ter aerden neer, en *Eleazar* moest sigh ghevangen geven. De Raedsheer, Schoon-vaeder van den ghedoodden *Crispian*, wist de saeck met sulck een ernst aen te dringen, dat *Eleazar* veroordeeld wierd, sijn Hooft door 't Swaerd des Beuls te verliesen; welck Vonnis men oock met'et daed volvoerde.

10. *Crispian* liet een Soon nae, nevens sijn Vrouw, die nu over deses Maenden swanger gheweest was, welcke de droevige Tijdingh, dat haer Man soo plotselijk in al sijn Sonden was gestorven, vernomen hebbende, een dood kind ter Wereld bragt, thien weecken

voor den gewoonlijcken tijd; en sy selfs verloor oock korts daer nae 't Leven. Sommighe daegen daer nae stierf oock *Crispians* eenigh-aghter-gelaetene Soon. *Sidonius* en *Spinella*, nae dat al deese dingen sigh soodaenigh toegedraegen hadden, naemen hun Toevlught tot Koningh *Henrick*, den vierden diens Naems, en verkregen een genaedige quijtscheldingh van haer bedrevene Misslagh; nevens d'inruymiugh van al de goederen, die *Spinella*, door de dood van haer Broeder *Crispian*, aenbestorven waeren, welcke de Schoon-vaeder des Overledenen alreeds in sijn geweld had genoomen, doch nu weer daer van afstaen moest.

11. Hier uyt blijckt nu, dat de Gierigheyd een Wortel is van Nijdt, Moord, onversoenlijcke Vyandschap en Onbarmhertigheyd: Desgelijcks, dat deselve eyndlijck, tot een waerschouwingh van alle Vrecke, met een jammerlijck eynd van den Reghtveerdigen God gestraft werd. Seer wel heeft Syrach geseyd: 't Oogh des Gierigaerts werd met geen deel versaedight, en d'ongereghtigheyd des Boosen doet sijn Siele uytdrooghen, *Syr.* XIV. 9. Indien een Man honderd kinderen won, seyd dien alderwijsten Koningh, en veele Jaeren leefde, soo dat de daegen sijner Jaeren veele waeren, doch sijn Ziele niet versaedight wierd van 't goed, en hy oock geen Begraefnis had: Ick segge, dat een Misdraght beeter is als hy, *Predick.* VI. 3. Laet ons by deesen Gierigen *Edelman* een gierige *Priester* voegen, die op een seldsaeme en verschricklijcke wijs gestraft wierd. Sommige sullen misschien dit Geval meer geleesen hebben, doch aen veele sal 't noch onbekend sijn.

12. *Johannes Maria*, den eersten Hertoge van Milaenen, was een seer grooten Geweldenaer, en wou door sijn Lasteren hem selven een grooten Naem maecken, wijl hy die van de Deughd niet te verhoo-

pen

pen had. Hy hield groote Honden gelijck Wolven, aen sijn Hof; en als hy yemand straffen wilde, soo moesten deese Honden hem, in sijn tegenwoordigheyd verscheuren en op eeten. Dit geschiede dickmael om seer geringe oorsaecken. Sijn voornaemsten Dienaer was *Squartio Girame*, die oock naederhand met hem dood-geslaegen wierd. Onder de Dwinghlandy van deesen ghevleeschten Duyvel is 't gebeurd, dat sigh een groot geschrey in de Stad verhief, even soo als den Hertogh sigh te Paerd geset had, en daer ontrent voorby reed. Een vrouw was uyt haer Huys op de Straet gelopen, en deese wrongh haer handen t'saem, klaeghde, en weende met een groot gehuyl; ter welcker oorsaeck den gedaghten Hertogh een van sijn Volgh-dienaers heenen sond, om te verneemen, wat d'oorsaeck van dit misbaer was.

13. 't Wijf vertelde aen den Afgesondenen met korte, en t'elckens door haer sughten en traenen afgebroockene woorden, dat haer man van dien Naght was gestorven, en dat de Paep, onder wiens opsight sy stond, hem de begraefnis niet vergunnen wilde, wijlse d'Onkosten, die in 't gemeen daer op liepen, en die hy voor hem selven eyschte, niet kon betaelen. Want soose de weynige Goederen, en al haer kleynen Huysraed nu al verkoopen wou, soo souse echter in soo grooten haest geen Koopman konnen vinden; en ondertusschen souse 't Ligchaem haers Mans voor haer oogen moeten sien verrotten. Derhalven lietse sigh beduncken, oorsaeck genoegh te hebben, om over deesen onchristelijcken en gierigen Paep wraeck te roepen voor den Reghter-stoel des Reghtveerdigen Gods. Den Hertogh dit alles uyt de mondt sijns Dienaers verstaen hebbende, seyde tot d'Edele, die by hem waeren, dat hy op sijn eygene beurs den Dooden laeten begraeven, en den Paep nae verdiensten loonen wou.

14. Dit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

14. Dit wierd van de vleyende Hovelingen ghe-roemd, een seer grootmoedige Helde-deughd te sijn; soo dat den Hertogh, hier door in sijn voorneemen noch meer versterkt werdende, den gedaghten Volg-dienaer henen sond, om de Paep voor hem te doen ko-men; dien hy, so haest hy verscheenen was, bevel deed, van den Dooden eerlijk te doen begraven: Aengaende d'Onkosten, hy wou deselve door sijn Rent-meester doen betaelen, en oock hem insonderheyd nae ver-diensten doen beloonen. De Priester verstond niet, hoe den Hertogh deese woorden meende; derhalven stelde hy een statelijcke Lijck-praght aen, liet al de klocken luyen, en verhoopte, een goed deel gelds en groote gunst daer door te sullen bekoomen. Den Hertogh en de gantsche Hof-staet volghde de Baer; doch te voo-ren had hy den Dood-graver doen aenseggen, dat hy 't Graf wijd en diep genoegh maecken sou; 't welck hy gehoorsaemlijck volbraght; wel weetende, dat de gramschap van een Vorst de Voorboode des Doods pleegh te sijn.

15. 't Ontbrack noch aen Sangers, noch aen Mis-sen; en de Paep wendde groote vlijt aen, om den Her-togh te mogen behaegen. Alles verright sijnde, traeden deese twee nae 't geopend Graf, en den Hertogh sey-de tot den Paep met seer toornige woorden, Dat sijn Huychelaery en onversaedelijcke Gierigheyd hem genoeghsaem bekend was, en wijl hy deesen Dooden voorheenen niet levendigh had willen begraeven, soo moest hy hem nu in de dood gheselschap houden. Stracks liet hy den dicken Paep op 't doode Ligchaem binden, en te gelijck in 't Graf werpen. Den Gieri-gaert wou sigh verontschuldigen, maer veel te laet. 't Bevel van den Hertogh moest volbrocken werden: En schoon hy belofte deed, van de Weduw een Jaerlijcks onderhoud te sullen verschaffen, soo moght hem sulcks evenwel niet helpen. Hy versoght, eerst

ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

gebiecht te mogen werden, doch te vergeefs; en alſoo moeſten de Levendigh-doode deeſen in Sonden-doode onder d'aerd delven, tot een groote ſchrick van al d'Omſtanders.

16. Weynigh tijds daer nae is deeſen Hertogh van de Milaeners ſelfs, wegens ſijn onlijdelijcke Dwinglandy, vermoord geworden, en heeft een eynd genoomen met ſchrick; gelijck dan alle Bloed-honden gemeenlijck nae de Wet der gelijcke Vergeldingh geſtraft werden. Soo veel dit ſijn Vonnis belanght, daer was geen gelijckmaetigheyd tuſſchen de ſtraf en de miſdaed. De Gierige Paep had wel geſondight tegens de Chriſtelijke Liefde, maer had evenwel daerom, na de Menſchlijcke Wetten, 't Leven niet verbeurd. Derhalven is 't Vonnis van deeſen Hertogh veel gelijckvormiger geweeſt de daed van een geweldenaer, als van een Chriſten. Soo haeſt de Paep op de verhaelde wijs levendigh begraeven was, heeft den Hertogh al ſijn Goederen aen de Weduw overghegeven, ſoo datſe in haer droefheyd meer ſtof van vrolijckheyd kreegh, alsſe oyt had konnen hoopen. Indien dit geſchied waere, en dat den Paep in 't leven gebleven was, 't gedaghte Vonnis ſou reghtveerdiger gheweeſt ſijn; wijl hy, die ſigh ontrent de Goederen des ghelucks beſondight had, met reght aen de ſelve ſou geſtraft geweeſt hebben.

17. 'k Vertrouw den Leeſer niet verdrietlijck te ſullen vallen, dat wy deeſe Vraege: *Waerom doch de Menſchen, hoeſe meer hebben, dies te meer noch begeren,* hier te berd brengen, en deſelve uyt de Schriften van d'Heer *Harſdoffer* beantwoorden. Eerſt (ſeyd hy) moetmen weten, of de ſaeck oock in der daed ſo gelegen is, en of d't Spreeck-woord doorgaens waeraghtigh bevonden werd. 't Schijnd, dat d'Arme ſulks, uyt Nijd, tegens de Rijcke op de baen gebraght hebben; meenende, dat een yeder haer gelijck behoorde te ſijn.

Een

Een opgevulde Maegh begeerd geen ſpijs meer, gelijck wel een ledige en hongerige doet; en d'ontledigingh der ſelver is d'oorſaeck, datmen weer luſt tot eeten krijght. Die niets heeft, kan qualijck Huys houden; en wijl de gemeene Lieden met het geld niet weeten om te gaen, en gewoon ſijn alles te verteeren, ſoo meenenſe, dat oock een yeder ſoo aghteloos en quiſtigh, als ſy, behoorde te ſijn, ſonder ſigh t'ontſetten voor dat afſchouwlijck Dier, 't welck men Armoede noemt. Wel en ſpaerſaem huys houden, is geen Gierigheyd; in tegendeel, die de ſijne niet verſorght, is arger als een Heyden, en heeft het Geloove, en de Chriſtelijcke Liefde (die hy verbonden is, inſonderheyd aen de ſijne te betoonen) verloogchend. In ſulck een goede Huyſhoudingh beſtaet de Welvaert van 't Gemeene beſt: En ſoodaenige ſpaerſaemheyd is een Deughd, gelijck de Gierigheyd een Laſter, en de bittere Wortel van alle Ondeughden is: Jae een Wortel van ſulcken aert, datſe met d'aenwaſſende Jaeren ſigh verjonght, en hoe langer hoe arger vrughten draeght. d'Arme behoeven weynigh, om haer te vergenoegen, doch een Rijcke moet veel hebben, en noch is hem alles te weynigh; ſoo dat hy, even gelijck het Vyer, noyt ſeyd, 't Is genoegh. Ter deeſer oorſaeck werd de Gierigheyd met de Water-ſught vergeleecken, in welcke 't veel drincken noch meer dorſt verweckt. Soodaenige Siecke hebben noyt ghenoegh, voor dat haer de Mond met Aerde geſtopt is; gelijck den voorgedaghten Geeſtlijcken Gierigaert geſchiede. Men ſeyd oock, dat de Wijven Gieriger bevonden werden, als de Mannen, wijlſe vreeſaghtiger ſijn, en 't gebreck meer ſchroomen. Oock hebbenſe minder middel, om haer te geneeren, en nae de dood haerer Mannen de haere te verſorgen. Alsſe nu oud werden, en overdencken, dat haer, geduerende haer Leven, niet weynigh ontbroocken heeft, deſgelijcks,

lijcks, datſe in haer Jonckheyd, ſoo door kleederen als andere dingen, veel gelds verpronckt en verquiſt hebben, ſoo begeerenſe in haeren Ouderom ſoo veel te meer Teer-penninghen, alsſe te korter reys nae 't Graf hebben; wel niet voor haer, maer voor haere Kinderen, en uyt Moederlijcke Liefde. Hier van ſijn d'oude Mannen oock niet uytgeſlooten. Sy hebben haer 't verſaemelde Goed ſuer laeten werden. Sy ſijn bewuſt, dat in geen Dorp meer valſche Vrienden ſijn, als in deeſe Weereldt. Dat gereed geld in de Kas ons de beſte Trouw betoond, en een goed Pand is, 't welck ſijn Heer loſſen kan..... Ondertuſſchen is de Gierigheyd haer eygene Stiefmoeder; gelijck dan een Gierige over ſijn Goederen noyt vrolijck is. Hy heeft het Geld niet, maer 't Geld heeft hem.... Door wettige Middelen ſigh te verrijcken, is een Seegen Gods, welcke van Salomon de Kroon der Wijſheyd genoemt werd. Alle Rijcke ſijn niet Gierigh, en alle Gierige ſijn niet Rijck. Alleen die ſijn gierigh, die haer herte aen 't Goed hangen; en welcke ſoo wel ontbreeckt 't geenſe hebben, als 't geenſe niet hebben. *Dien is Rijck,* ſeyd het Spaenſche Spreeckwoord, *die in verlangen en geld-begeerte Arm is.* In alle aengenaeme Saecken is 't ſeer ſwaer, beſcheydenheyd en maet te houden; inſonderheyd ontrent den Rijckdom, die de Suycker is, welcke geen Kandeel bederft. Dit hebben de Dight-konſtenaers afgebeeld, door den Dorſt van Tantalus, die wel Water had, maer 't ſelve niet genieten kon.... De Rijckdommen, ſeyd *Hugo Carenſis* ſeer wel, ſijn de Doornen gelijck: Sy ſteecken, wanneerſe met moeyte verkregen werden: Sy ſteecken, wanneerſe met vreeſe beſeeten werden! Sy ſteecken, wanneerſe met ſmerten verlooren werden. Deeſe werden meeſt geſoght van de geene, die alderminſt daer mêê weeten om te gaen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

XVIII.

De valsche en getrouwe Vriendt.

DE Valscheyd (die altijd met veel andere Lasteren vergeselschap gaet) is een grouwel voor Godt en de Menschen. Hier van spreeckt David in den LV. Psalm, sigh beklaegende over Achitophel: 't Is geen vyand, die my hoond; anders soud' ick het gedraegen hebben: 't Is mijn haeter niet, die sigh tegens my groot maeckt; anders soud' ick my voor hem verborgen hebben. Maer ghy (Achitophel) ghy sijt het o Mensch als van mijne weerdigheyd; mijn Leyds-man en mijn bekende: Die wy t'saem in soetigheyd heymelijck raed pleeghden; wy wandelden in geselschap ten Huyse Gods..... Maer ghy, o God, sult die doen neerdaelen in den put des verderfs; de Mannen des bloeds en bedroghs sullen haere daegen niet ter helfte brengen. Gelijck dan Achitophel oock weervaeren is, die hem selven, door een Strop, van 't Leven beroofde. Van soo een verraedersche Valscheydt sal de volgende Geschiedenis gewagh maecken.

2. *Cratis* en *Politiaen*, twee Fransche Edel-lieden, waeren, van haer Kindsche Jaeren af, met een seer naeuwe Vriendschap aen malkander verbonden, tot dat het blinde Liefde-kind hun beyder herten door sijn brand verdeelde, en hun getrouwheyd in Ontrouw en Valschheyd veranderde. Sy waeren beyde in hun bloeyende Jeughd, en tot soodaenighen Ouderdom ghekoomen, in welcke men de dienstbaerheyd van den Houwlijcken Staet pleegh nae te jaegen. *Politiaen* wierp sijn oogen op *Phebe*; een Jonckvrouw, die met seer grooten Rijckdom, maer met noch grooter Schoonheyd begaeft was. Waerlijck, twee hoedae-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

daenigheden, van welcke een alleen meer als genoegh is, om de Jongelingen tot Liefde gelijck als aen te prickelen.

3. Haer Vooghd had groote begeerte, om ſigh van deeſen laſt eens ontſlaegen te ſien; te meer, om dat hy eenige moeylijcke Reghts-gedingen van haeren 't weghen moeſt waerneemen. Aen d'ander ſijde wou *Phebe* liever een Man als een Vooghd hebben; en ſagh derhalven *Politiaen*, dien 't noch aen Hoflijckheyd, noch aen ſchoone woorden ontbrack, geerne in haer gheſelſchap. Sy vond groote luſt in ſijn Ghe-ſpraecken, en nam vermaeck in ſijn lief-kooſingen, ſoo dat uyt deeſe genegentheyd en Liefde eyndlijck een Echte verbintenis ſtond te volgen. *Politiaen* liet derhalven *Phebe* aen haer Maeghſchap ten Houwlijck verſoecken, wijlſe, ſonder bewilligingh van haer Vrienden, hem geen belofte doen wilde: Doch deſelve hadden gheheel andere gedaghten, en lieten ſigh voorſtaen, dat *Politiaen* veel meer 't goed, als de Perſoon, ſoght te beſitten.

4. *Politiaen* hield ſigh verſeeckert van de de beſtandige Liefde deeſer Jonckvrouw, indien men ſigh verſeeckeren kan van een ſaeck, die ſoo beweeghlijck is, als de bladeren der Boomen. Om nu de Vrienden op ſijn ſijde te krijgen, gebruyckte hy ſijn Vriend *Cratis*, dien hy alle getrouwigheyd toevertrouwde, en die hem oock in 't begin opreghtelijck diende. Maer nae dat de Liefde hem d'oogen had opgedaen, begon hy *Phebe* aen te ſien als een rijcke Jonckvrouw, die hem niet qualijck ſou konnen dienen, om voor altijdt goede daegen te hebben. Hy oordeelde, dat hy hem ſelven (als hem ſelven de naeſte ſijnde) de meeſte Trouw ſchuldigh was. En met deeſe gedaghten handelde hy ſoodaenigh in de ſaeck van ſijn vriend *Politiaen*, dat het Maeghſchap van *Phebe* hoe langhs hoe meer in hun Weygeringh verſterckt wierd.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

5. Ondertuſſchen bood hy de Jonckvrouw ſijn dienſten aen, en voerde haer te gemoet, dat een Man aen te ſlaen een langhduerige koop was, die niet als door de Dood te niet gedaen kon werden, en datmen derhalven met groote omſightigheyd hier in te werck moeſt gaen. Hy voeghde daer by, dat *Politiaen* een oude, twiſtgierige en onlijdelijcke Moeder had, die aen geen Schoon-dochter de regeeringh van 't Huys ſou willen overlaeten. *Phebe* liet ſigh bepraeten. Sy ſtelde ſigh voor oogen, dat dit de waerheyd was, en datſe genoeghſaeme redenen had, om *Politiaen* af te wijſen, ſchoonſe malkander alreeds veele dingen belooft hadden. *Cratis* had het Spel nu half gewonnen; want wijl hy ſijn Vriend de Voor-koop afgheloopen had, ſoo was de Waer meer als half de ſijne.

6. Aen d'ander ſijde wiſt hy (wiens mond een tweeſnydend Swaerd genoemt moght werden) *Politiaen* ſoo veel naedeelighe dingen van *Phebe* voor te draegen, dat hy gewillighlijck alle hoop liet vaeren, en naederhand van haer afſtond. Hier door kreegh *Cratis* gelegentheyd, om de Bruyt t'huys te voeren. Maer 't is met het bedrogh even ſoo gelegen, als met het Blancketſel der Vrouwen: 't Duerd beyde een korte tijd, en 't neemd een boos eynd. *Cratis* eenigen tijd in den Echten ſtaet geleeft hebbende, hield *Phebe* niet verborgen, door hoedaenigen liſt hy haer bekomen had. Hy meende, wegens de looſheyd ſijns verſtands, van haer gepreeſen te ſullen werden: Doch 't gingh verr' buyten ſijn giſſingh. Een looſen handel is geen geluckigen handel.

7. Weynigh tijds daer nae ontſtond tuſſchen haer beyde een kleyne Huys-ſtrijd. *Phebe* vertoornd werdende, verweet haer Man, dat hy haer bedrogen, en op een verraederſche wijs haer Vrienden en *Politiaen* om den thuyn geleyd had. Dit verdroot *Cratis* ſoo geweldigh, dat hy haer in gramſchap een harde Kinneback-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

nebackſlagh gaf. *Phebe* deeſen hoon ontfangen hebbende, nam voor, ſigh over haeren Man te wreecken. Sy ſoght derhalven met *Politiaen* te ſpreecken, en trad met den ſelven ſoo verr' in onderhandelingh, dat d'oude Liefde door een ſchendlijcke Echtbreuck vernieuwd wierd. De Sonde is van ſoodaenigh een eygenſchap, datſe in 't begin met ſchroom, maer naederhand met wrevel begaen werd, en ſonder eenige vrees haer Naem komt te verlieſen.

8. Als nu d'Overſpeelige *Phebe* beyde deeſe Vrienden gemeen was geworden, ſoo gebeurden 't op ſeeckere tijd, dat *Cratis* onverwaght in Huys komende, *Politiaen* in dit oneerlijck werck betrapte. 't Is light te bedencken, in hoedaenigen gramſchap deeſen gehoornden ſigh bevond. Ondertuſſchen evenwel won *Politiaen* ſoo veel tijdts, dat hy een Dolck (welcke hy altijd onder 't Hooft-kuſſen leyde) in handen kreegh, en den ſelven ſijn geweeſene Vriend in de borſt ſtiet. Stracks daer nae wierden *Politiaen* en *Phebe* van de Gereghts-dienaers, die *Cratis* met ſigh genomen had, aenghetaſt, en in de Ghevancknis gebraght. Voorts wierd haer Vonnis gemaeckt, en ſy moeſten beyde een ſmaedelijcke dood ſterven.

9. De Deughde-vriendſchap, ſeyd *Villeroy*, moet ſijn gelijck helder Water, 't welck de vuyle Vlecken des Aengeſights aenwijſt, en met eenen 't middel aenbied, om deſelve af te waſſchen. Doch als dit Waeter beroerd en onklaer is, ſal 't veel meer beſmetten, als de ſmetten wegh neemen. De Vriendſchap der Krijghs-knegten beſtaet in 't Gevaer. De Vriendſchap der Koop-lieden in 't Gewin. De Vriendſchap der Hovelingen in vreeten, ſuypen en allerley dertelheyd. Doch de Deughde-vriendſchap heeft geen ander opſight, als de Chriſtelijcke Liefde, welcke God en Menſchen aenghenaem is. Met recht heeft Syrach van de valſche Vrienden gheſeyd, en deeſe twee

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

(*Cratis* en *Politiaen*) sijn 't beyde gewaer gewerden: Met sijn oogen sal hy weenen, en indien hy gelegene tijd sal vinden, soo sal hy niet versaedight konnen werden van uw bloed. En hem stellende als een Mensch die helpen wil, sal hy uw hiel doorklieven. *Syr.* XII. 16. 17. Doch wy willen, om onder soo veel droevighe Geschiedenissen oock een bly-eyndighe te hooren, twee getrouwe Vrienden op onse Schouwplaets brengen.

10. Voor weynigh Jaeren, als den Land-verderflijcken Oorlogh en de bloedige Wapenen in Duytschland vergeselschapt gingen met Moorden, Roveryen en Brand-stightinghen, wierd een Jode op de wegh geplondert, en met goede slaegen, in plaets van Reysgeld voorsien. Deese Jode had eenen der Rovers seer nauw in 't Aengesight gekeecken, en des selven ghestaltenis wel in sijn gedaghtenis gedruckt. Maer voorts moest hy geduld neemen, en God dancken, dat hy 't leven noch tot een Buyt daer van ghebraght had. Hy begaf sigh, nae deese berovingh, nae seecker Stedeken in Duytschland, by sijn Geloofs-ghenooten, klaeghde haer sijn ongeluck, en wierd van d'Oudste der selver met soodaenig een onderhoud versorgt, dat hy niet behoefde te gaen bedelen; volghens de ghewoonte van dit volck, die niemand der haere in sulck een nood sullen laeten vervallen, dat hy gedwongen sou werden, van de Chriestenen eenige Aelmissen te bidden. 't Waere te wenschen, dat oock onder de Christenen deese wercken der barmhertigheyd bespeurd wierden, op dat'er geen Bedelaer onder haer gevonden moght werden.

11. 't Ghebeurde, dat twee Boeck-oeffenaers, korts nae de ghedaghte Plonderingh door de Stad reysden, daer de Jode sigh doemaels bevond; en wijl den eenen een van de Rovers in ghedaente ghelijck was, soo quam den Beroofden, met veele

der

der ſijne, onder een groot gheroep van Vrouwen en Kinderen, op hem aenvallen, en braghten hem, als een Dief nae de Ghevanckenis. Al ſijn verontſchuldiginghen en ontkenninghen waeren veel te ſwack, om dit daedlijck gheweld te weerſtaen. Daer hiep noch bidden noch ſmeecken; *Oreſtes* wierd in boeyen gheſlaegen, en op 't naeſt-ghelegene Slot in bewaeringh gheſteld, daer hy tijd vond, om ſijn onſchuldigh ongheluck t'overdencken, en ſigh met zijn goed Ghewiſſe te vertrooſten: Doch dit alles ſou hem niet ghered hebben, ſonder den goeden byſtand ſijns getrouwen Vriends, diemen niet had begeeren ghevancklijck aen te houden.

12. Deeſen, dien wy *Pyleas* ſullen noemen, bleef beſtendigh by *Oreſtes* in zijn ongheval, en vraeghde den Jode, in de teghenwoordigheyd des Reghters, wanneer, waer en op wat wijs den voorghegevene berovingh gheſchied was? De Jode verhaelde al d'omſtandigheden, en deſelve wierden aengheteeckend. Ondertuſſchen moeſt *Oreſtes* in een harde Ghevanckenis by Dieven en Schelmen blijven, en gheduld neemen, tot dat ſijn onſchuld aen den dagh quam. *Pyleas* bad den Reghter van deeſe plaets, ſijn ten onreght beſchuldighden Vriendt in een ſaghter Ghevanckenis te willen ſetten, wijl hy aennam, binnen korten tijd te ſullen bewyſen, dat deeſen Boeck-oeffenaer noyt een Krijghsman, en op den ghenoemden tijd met hem te Wurtſburgh, in de Herbergh daer de Raven uythanght, gheweeſt was; waer uyt dan de valſche Aenklaght van den Jode ghenoeghſaem ſou konnen blijcken.

13. De Jode wierd over deeſe Aenbiedingh hevigh ontroerd, en begaf ſigh terſtond nae Wurtſburgh, daer hy oock eenighe uyren voor *Pyleas* aenquam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Hy ondervraeghde nae de Herbergh van den Raven, en hoorende dat de Getuygenis van de Waerd met die van *Pyleas* overeen quam, soo beloofde hy den selven en sijn Huys-vrouw, ghelijck oock de Dienst-maeghd, yeder een dubbele Ducaet, indiense, Ghereghtlijck ondervraeghd werdende, seggen wilden, dat in veele weecken tijds geen Studenten by haer ter Herbergh gelegen hadden. Door deese list meende hy sijn quaede saeck goed te maecken, en vond hier toe by sijn Geloofs-genoten geen minder hulp en bystand, als *Orestes* by *Pyleas* een dadelijcke vriendschap bespeurde.

14. *Pyleas* braght te weegh, dat de Getuygen gheréghtlijck gehoord wierden, en sy waeren soo eerlijk, darse de waerheyd rondelijk bekendden, tot voordeel der Boeck-oeffenaers, en naedeel van den Jode. Jae sy bekenden noch daerenboven, dat de Jode haer door geld tot een valsche Getuygenis had soecken te bewegen. Dit alles braght *Pyleas* voor den Reghter van de plaets, daer sijn Vriendt ghevangen sat; die de Jode oock soght om te koopen, doch te vergeefs. Eyndlijck wierd de saeck voor den Vorst gebraght, die de waeraghtige gelegentheyd van den gantschen handel ghehoord hebbende, den Ghevangenen op vrye voeten stelde, verwysende den Jode in al d'Onkosten, tijdversuym, hoon en Spot, belopende t'saem een goed deel gelds; die hy (of sijn Geloofs-verwanten in sijne plaets) opbrengen moest, eer hy los gelaeten wierd. Daerenboven moest hy noch honderd Rijcksdaelders betaelen, tot een straf voor sijn ghepleeghde valschheydt.

15. Siet, soo laet de Heere de sijne in de Versoeckingh niet versincken, maer doet haer een goed eynd van haere verdruckingh sien. Oock is *Orestes* gewaer geworden, wat een kostlijcke saeck het is, een goedt vriend te hebben, op welcken men sigh betrouwen

magh;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

magh; ſonder wien de hy Pijn-banck, en miſſchien (door een uytgeparſte bekentenis) de dood niet ontgaen ſou konnen hebben; wijl niet te vermoeden ſtond, dat de Jode een vreemd menſch, ſonder oorſaeck, ſou willen beſchuldigen, en wegens ſijn berovingh in Gevanckenis brenghen, gelijck hy nu uyt dwaelingh, veroorſaeckt door de ghelijckheyd der Aengeſighten, gedaen had.

XIX.

De Geſtrafte Trotsheydt.

DE Wraeck is de Vrolijckheyd der Treurighe, alsſe te voltrecken ſtaet; en de Treurigheyd der Vrolijcke, alsſe voltrocken is. Een geleerd Man heeft deſelve afgebeeld door een Egel, die de Natuer met veel ſcharpe pinnen gewaepend heeft, en een hand, die met alle maght op deſelve ſlaet; om daer mêê te beduyden, dat yemand, die ſigh wreecken wil, hem ſelven de grootſte ſchaede doet. Eenen, die wraeck oeffend, weerſtaet het onreght niet, maer begaet een nieuw onreght. Een dapper en hoogh gemoed, doet niet 't geen ſijn Vyand verdiend heeft en weerdigh is, maer 't geen met ſijn Lof en goeden Naem overeen komt. *Cardanus* houd het voor een groote dwaeſheyd, datmen eenige vyandſchap laet blijcken, eermen gelegentheyd heeft, om ſigh te wreecken: Doch wy verfoeyen deeſen ghemeenen Regel der Italianen. Ondertuſſchen is 't een noodſaecklijcke Les, datmen niemand behoord te beledighen, wijl'er niemand is, die ſigh niet ſou konnen wreecken. 't Volgende Verhael ſal ons een gedenckweerdigh Voorbeeld daer van geven.

2. *Flodoard*, een arm Edelman van geboorte, woonende op de Grenſen van Lotthringen, wierd verlieft

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

op *Cedrina*, een Jonckvrouw van geringe Afkomſt, doch verçierd met een uytſteeckende ſchoonheyd. In 't eerſt wouſe hem nauwlijks hooren ſpreken, doch eyndlijck lietſe ſigh, door den raed haerer Vrienden, bepraten, om een Houwlijks-verbintenis met hem aen te gaen. *Artaban*, een Heer van Graeflijcken Standt, begaeft met ſeer groote Eer, en geen kleynen Rijckdom, wierd deſgelijks gevangen door de Schoonheyd van *Cedrina*; Maer vermits d'eerbaerheyd van deeſe Jonckvrouw hem alle ghelegentheyd van een ontughtige genietingh afſneed, ſoo was hy gedwongen, een beſluyt te neemen, van haer ten Houwlijck te verſoecken, en door de Deur van de Kerck tot in haer Bed te koomen.

3. 't Viel *Cedrina* ſeer light, den geenen uyt haer hert te laeten, dienſe nauwlijcks plaets in haer ghedaghten ghegeven had. Sy ſou *Flodoard* alleen ten Houwlijck genoomen hebben door den raedt haerer Vrienden, ſonder eenige eygene Liefde-neygingh, en derhalven viel 't haer niet ſwaer, hem teghens een anderen, van meerder aenſien, te verwiſſelen. Als den Dagh aenbreeckt, gaet de Naght te rugg'; en 't kleyne Sterre-light moet wijcken voor de Sonne-glantſch. *Cedrina* begon in haer ghedaghten gantſch opgeblaeſen te werden, en toonde oock haer nieuwe hooghmoed met de wercken; meenende, datſe, als een Genaedige Gravin, oorſaeck had, om *Flodoard*, een ſleght Edelman, ongenaedigh te zijn, en hem niet aen te ſien, als met veraghtingh.

4. *Flodoard* deeſe veranderingh vernoomen hebbende, vervoeghde ſigh tot *Artaban*, dien hy met alle beſcheydenheyd te gemoed voerde, hoe grooten ongelijck hy, ter oorſaeck van hem, lijden moeſt; biddende met eenen, dat hy doch van *Cedrina*, ſijn verloofde Bruydt, gheliefde af te ſtaen. *Artaban* antwoorde hem op een hooge Toon, en veraghte deeſen

deesen Edelman met seer smadelijcke woorden. *Flodoard* gaf hem daer op te verstaen, dat hy een Krijghsman was, die d'Eer had, van den Deegen te draegen; en derhalven, dat hy soodaenige woorden niet verdraegen kon: Want schoon hy wel wist, hoedaenighen Eerbiedigheyd hy aen *Artaban* schuldigh was, soo was hem echter oock niet onbekend, wat hem te doen stond, tot reddingh en handhaevingh van sijn Eer.

5. Deese en diergelijcke redenen nam *Artaban* voor een Uytdaeging op; en gaf *Flodoard* tot antwoort, dat hy niet van meeningh was, met soo een sleght Gesel in een Geveght te treden. Soo hy 't oock niet voor een groote genaede wou aghten, dat hy hem in vreede liet vertrecken, soo wou hy sijn Dienaers bevel doen, van hem in een oogenblick uyt het Venster nae beneden te senden. *Flodoard* wierd hier over bedroeft en vertoornd. Hy nam voor, deese hooghmoedige woorden met een felle wraeck te betaelen. Maer wijl *Artaban* met een meenighte van Dienaers omringt was, so was 't onmogelijck, sigh aen hem te maecken. Nae veelerley overleggingen besloot hy ten laetsten, de trotse *Cedrina* een quaden treck te willen speelen, en koght, met soodaenigen opset, een nieuw Scheer-mes.

6. Daer nae vervoeghde hy sigh by haer, onder den schijn, van sijn laetste Affscheyd te willen neemen. *Cedrina* d'oorsaeck van sijn komst (soose meende, en gelijck hy voorgaf) verstaen hebbende, hoorde sulcks seer geerne, gelovende hier door van hem los te sullen werden; en ontfingh hem derhalven met groote vriendlijckheyd. *Flodoard* bejegende haer met een bysondere Hoflijkheyd, seggende, dat hy sigh hooghlijk over haeren Eeren-stand verheugde, schoon den selven hem soo gantsch naedeeligh was. *Cedrina* liet het aen geen beleefde antwoord ontbreeken; doch kon echter haer trots en hooghmoed niet verborgen houden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Sy liet ſigh voorſtaen, met haer hooft den Hemel te bereycken, en gaf genoeghſaem te kennen, datſe op ſulcke geringe Lieden (als *Flodoard* en ſijns gelijcke) niet neerwaerts kon ſien.

7. Alsſe ſigh nu tot geen langer Geſpreck verledigen wou, haelde *Flodoard* ſijn Scheermes voor den dagh, en gaf haer een Snee over 't gantſche Aenghesight, door welcke oock haer reghter oogh jammerlijck verſeerd wierd. Terwijl nu *Cedrina* half dood ter aerden neer ſeegh, ſette hy ter vlught ſigh op een Poſt-Paerd, 't welck hy al van te vooren gereed had ghemaeckt, en begaf hem met aller ſpoed in Lotthringerland, wijl hy wel wiſt, dat *Artaban* in groote vyandſchap met deeſen Hertogh ſtond, en dat hy onder ſijn beſchermingh een goede Vry-ſtad ſou konnen hebben; gelijck dan oock geſchiede.

8. *Artaban* liet wel niet nae, alles by der hand te neemen, wat tot de geneeſingh van *Cedrina* oyt dienſtigh kon ſijn; doch ſiende, dat d'oorſaeck ſijner Liefde, deeſe te vooren ſoo hoogh gepreſene Schoonheyd, gewond, doorſneeden, en met ſoodaenigh een ſchram geteeckend was, datſe voortaen een-oogigh, en meer afſchouwlijck als aenghenaem ſou moeten ſijn, ſoo wierd oock al ſijn genegentheyd tegens haer t'eenemael veranderdt. Evenwel kon hy de ſpijt en hoon, hem aengedaen, niet verſwelgen. Hy liet derhalven *Flodoard* een Twee-gheveght aenbieden, ſchoon hy hem 't ſelve eerſt met trotſe woorden had afgeſlaegen. Hier toe wierd hy inſonderheyd aengehitſt door de noch opgheblaſene, doch niet meer ſchoone *Cedrina*.

9. *Flodoard* wou ſigh geenſins laeten verbluffen, maer verſcheen op de beſtemde plaets; en had het geluck (of veel meer, de behendigheyd der Jonckheyd, teghens eenen, die alreeds taemelijck bejaerd was) dat hy *Artaban* ſijn Deegen door de Gorgel ſtiet,

en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

en alsoo sijn voorige hooghmoedige woor den strafte in de selve plaets, daerse uyt opgeborreld waeren. De Graef dan bleef dood, doch *Flodoard* wierd oock soodaenigh gewond, dat hy, nae weynigh tijds, desgelijcks 't leven verloor.

10. De Leere, die ons insonderheyd hier waer te neemen staet, is ons beschreven van dien Koninghlijcken Harp-slaeger, in den LXXIII. *Psalm*; daer hy seyd, dat God de hovaerdige, de Geweld-oeffenende en de wraeckgierige op gladde plaetsen steld, en haer doet vallen in verwoestinghen. Over welcke saeck dien Man nae Gods hert, als gantsch verwonderd, uytroept: *Hoe worden sy, als in een oogenblick, tot verwoestingh! neemen een eynd! werden te niet van verschrickingen!* Laet ons derhalven waerneemen de Vermaeningh van *Salomon*: Segh niet, ick sal 't quaed vergelden: Waght op den Heere, en hy sal u verlossen. *Spreuck.* xx. 22. Wie hem selven wreeckt, sal van den Heere wraeck vinden, en hy sal sijn Sonden seekerlijck bewaeren. Vergeeft uwen Naest en 't Onreght, dat hy u gedaen heeft; en dan, wanneer ghy sult gebeden hebben, sullen uw sonden u vergeven werden. *Syrach.* XXVIII. 1.2. Siet voorts 't geen wy van de Wraeck gheseyd hebben, in onse GROOTE SCHOUW-PLAETS DER LUST-EN-LEER-RYCKE GESCHIEDENISSEN, op 't XVII. en XX. Geval.

X X.

d'Ondanckbaere Maeghden-Rover.

MEt recht heeft *Syrach* gheseyd, dat den Vloeck niet wij[illegible]en sal van 't Huys eens ondanckbaeren. 't Quaede met quaed te vergelden, is een seer swaere sonde; hoe veel meer dan, 't goede met quaed te vergelden. Alle Weldaeden sijn by een ondanck-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

danckbaeren verlooren, even gelijck 't Waeter in 't Sand. De Son treckt de Wolcken om hoogh, en even deselve staen hem naederhand in 't Light. Soo doen oock d'ondanckbaere, en een soodaenigen sullen wy hier op onse Schouw-plaets ten toon stellen.

2. Een Koopman in Provencen, die wy *Eupelome* noemen, was Vooghd over *Arcesilas*; een Jongelingh, die den eerst-genoemden met een Vaderlijcke Voorsorgh opvoedde, en hem bynae sijn geheelen handel toevertrouwde. Sijn bedrijf in de Koopmanschap streckte sigh uyt tot in Spaenje, en insonderheyd nae Barcelona, daer *Philonde*, een ander Koopman van goede Middelen, woonde; met wien hy voornaementlijck handelde. Als nu eyndlijck *Eupelome* sijn Neef *Arcesilas* bequaem en verstandigh genoegh sagh, om sijn Goederen selfs te regeeren, soo soght hy hem tot een goed Houwlijck te bevorderen, en braght het soo verr', dat *Marina*, de Dochter van een Koopman in dat Land, hem, met een eerlijcke Uytsettingh, soo veel als toegeseyd wierd.

3. *Arcesilas* had yets te Valencen in Spaenje te verrighten, en gingh t'huys leggen by *Inigo*, een Koopman, die grooten handel met sijn Oom *Eupelome* dreef. Hier verliefde hy op des selven Dochter, *Cratea* ghenoemd, welcke beter behaegen had in de witheyd van deesen Fransman, als in de Mooren-verw der Spaenjaerden. Hy nam voor, haer ten Houwlijck te versoeken; doch vond tweederley verhinderingen; eerst, dat hy niet rijck genoegh was; daer nae, dat *Idelphonso*, een Jongelingh uyt deselve Stad geboortigh, sigh alreeds aengegeven, en ten deelen 't Jaewoord van de Vader bekoomen had. *Cratea* was deesen Vreemdelingh veel gunstiger, als den Ingeboornen: Derhalven soghtse de saeck met *Idelphonso* uyt te stellen, en verders aen de Tijdt te beveelen, 't geense nu niet sagh te konnen bekoomen,

4. Alsoo

4. Alſoo dan bleefſe beſtendigh, terwijl *Arceſilas* weer nae Huys was vertrocken. Jae, doe hy ſijn afſcheyd van haer nam, ſwoerſe met diere Eeden, hem tot de dood toe ghetrouw te ſullen blijven. Hy, voor ſijn deel, had haer deſelve beloften gedaen. Weer in ſijn Land gekoomen ſijnde, liet hy ſigh bepraeten tot een Echts-belofte met *Marina*; doch vermits hy tijdingh van *Cratea* bequam, datſe ſeekerlijck beſlooten had, op hem te waghten, ſoo ſchorte hy de volvoeringh van 't Houwlijck met *Marina* op, en begaf ſigh nae Spaenje, gelijck hy gewoon was alle Jaer te doen; meenende de Rijcke *Cratea*, of ſoo dat immers misluckte, dan eerſt de Schoone *Marina* tot een Echt-genoot aen te neemen.

5. Soo haeſt hy weer te Valencen gekoomen was, en de volſtandige Liefde van *Cratea* bemerckt had, verſtoutte hy ſigh, om haer van haer Vader ten Houwlijck t'eyſſchen. Sy deſghelijcks opende den ſelven d'onveranderlijcke gedaghten van haer hert; naementlijck, datſe of geenen Man, of alleen deeſen *Arceſilas* begeerde. *Inigo*, een ſeer voorſightigh en verſtandigh Man zijnde, vermoedde daedlijck, dat de ſaeck alreeds ſeer verr' gekoomen moeſt ſijn, en wou derhalven 't ronde Neenwoord ſoo terſtond niet uytſpreecken. Alleenlijck ſeyde hy, dat'et hem leed was, ſijn Dochter alreeds aen een ander verlooft te hebben; en dat hy ſigh van ſijn ghegeven woord niet wiſt t'ontſlaen; doch indien *Idelphonſo* begeerde af te ſtaen, ſoo ſou de ſaeck noch te helpen zijn.

6. Deeſe antwoord was gelijck Oly, waer door de vlammen van deeſe twee Ghelieven noch meer verhit wierden. Sy meenden lightlijck vergifnis te ſullen verkrijgen, ſchoonſe, of door de Vlught, of door een heymlijck Houwlijck, een misſlagh begingen. Op dit vertrouwen packte *Cratea* al haer koſtelijckſte Cieraeden en Kleynodien by een, en begaf ſigh met

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

met *Arcesilas* in een Schip, 't welck hy te vooren ghehuerd, en tot d'afvaert veerdigh gehouden had. Sy voltrocken op 't Water haer ghedaene Echt-belofte, niet sonder eenige Voorteeckenen van een aenstaende Onbestandigheyd. De Wind, die te vooren tot haer voorgenoomene Reys geheel dienstigh geweest was, viel haer vlack teghen, en wierp haer weer te rugh.

7. De Vader sond daedlijck volck uyt, soo te Water als te Land, om de vlughtelingen t'aghterhaelen; ghelijck dan oock nae weynigh tijds gheschiede. Sy wierden beyde van de Gerights-dienaers aenghetast, doch als deselve haer weer te rugg' wilden voeren, soo koght *Cratea* haer, door groote Geschencken, om, op datse *Arcesilas* los lieten. Wat haer aengingh, sy verhoopte by haeren Vader lightlijck genaede te sullen verwerven. Deesen Lightveerdighen, Ondanckbaeren en Eer-vergeetenen Mensch had soo veel Getrouwheyd en Liefde van *Cratea* ontfanghen, als oyt eenigh Minnaer van sijn Beminde ghenooten heeft, doch hy vergat wel haest sijn ghedaene belofte, en spoeyde sigh met alle vlijt nae Vranckrijck, om *Marina* ten Houwlijck te neemen.

8. Dit kon echter soo veerdigh niet in 't werck gesteld werden, of *Eupelome* wierd te vooren, door een Brief, van den geheelen handel bericht; in welken *Inigo* alles nae waerheyd verhaeld had. De goede Man had hier in een seer smertlijck misnoeghen, en wou geensins toelaeten, dat deesen lightsinnighen Gesei twee Vrouwen sou hebben. De Vrienden van *Marina* wilden even soo weynigh daer in bewilligen. Daerenboven, *Inigo* liet *Arcesilas* een groot Houwlijcksgoed aenbieden, indien hy weer koomen, en sijn ghesch ondene Dochter ter eeren brengen wou. Hy bewillighde daer in, en begaf sigh nae Valencen, sonder te bemercken, hoedaenighen doodlijcken

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Angel onder dit lieflijck Aes verborghen was.

9. *Cratea* had oorsaeck ghenoegh, om deesen ondanckbaeren te verstooten, wijl hy haer, onder Trouw-beloften, geschonden, en stracks daer nae sigh beneerstight had, een andere ten Houwlijck te neemen; doch de Liefde bedeckte sijn Misslagh, en sy haestede haer, om hem t'ontfangen, als een verloorne en weergevondene Soon. De Vader *Inigo* liet toe, dat *Arcesilas* sijn Dochter opentlijck trouwde, en gaf hem, met dit roerende Goed, noch een statelijck deel Gelds in handen. Maer siet, een boose daed kan noyt een goeden uytgangh hebben. Sulck een eer-vergeetene lightveerdigheyd en trouwloose ondanckbaerheyd moest op d'een of d'ander wijs ghestraft werden.

10. 's Avonds, als hy sigh verheughde tegens dat hy te bed sou gaen, wierd hy nae de Ghevanckenis ghevoerd. De beschuldigingen tegens hem wierden gehoord; sijn Vonnis wierd gemaeckt, en hy moest, als een Maeghden-Rover, door 't Swaerd van een Beul sijn Hooft verliesen. *Cratea* kon niet onbekend sijn, dat *Idelphonso* den Aenleyder en Beleyder van dit werck geweest was; die sigh nu aenbood, om haer, als de Weduw des Onthoofden, te trouwen. Sy seyde Jae met de mond op 't geen, daer haer hert Neen toe seyde: Maer soght hier door gelegentheyd, om sigh over deesen Indringelingh te wreecken; gelijck dan oock geschiede: Want sy vergiftighde seecker Brood, daerse beyde van aten; soo dat, nae weynigh uyren tijds, haer Bruyds-Bed in een Doodkist veranderd wierd.

11. Waer over sullen wy ons hier meer verwonderen? Over de groote Ontrouw en Ondanckbaerheyd van *Arcesilas*? Of over de getrouwe Liefde van *Cratea* tegens dien Trouwloosen? D'al te vyerige Liefde is een Strick des Duyvels, om ons t'omvatten met wan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

wanhopige gedaghten. Ter deeſer oorſaecke heeft *Epictetus* de Dood den Afgod der Verliefde ghenoemd, die deeſe Blinde in al hun nooden te hulp roepen. D'Oude pleegen die geene gheluckigh te noemen, die Heeren van haer Gemoed waeren, en hun Begeerten regeeren konden. Die dit niet doen kan, ſal in den loop ſijner Sonden voortvaeren, tot dat hy eyndlijck, nae dit Leven, eeuwighlijck in de Hel neergeſtort werdt.

XXI.

De dubbele Maeghden-Roof.

SOo langh de Weereld geſtaen heeft, ſijn de Vroome met de Booſe vermenght gheweeſt; en ſoo langh deſelve noch ſtaen, ſullen'er veel meer Booſe als Vroome te vinden ſijn; wijl meeſt alle menſchen veel lighter, door argernis, tot de Laſteren ſigh laeten verleyden, als door goede Voorbeelden tot den wegh der Denghden leyden. De Sonden ſijn gelijck 't Vergif en de Peſt, welcke, ſonder datmen 't bemerckt, andere beſmetten en om 't Leven brengen; inſonderheyd ſoodaenige Ligchaemen, die met quaede Voghtigheden vervuld ſijn. Soo dat het quaed der Sieckte andere bevangen, in tegendeel de Geſondheyd andere geen voordeel toebrengen kan. Van deeſe Vermengingh der Booſe met de Vroome ſal de volgende Geſchiedenis handelen.

2. In Normandyen onthield ſigh een arm Edelman, *Martellus* genoemt; wiens Dapperheyd meer Gelds waerdigh was, als hy oyt daer door had konnen bekoomen. Deeſe verſtoutte ſigh om de Dochter van een voornaem Lands-heer (wy ſullen haer *Aldegonde* noemen) op te paſſen, en ſijn dienſten aen te bieden. Hy had toegangh by *Philippijn*, haer Heer Vader,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Vaeder, wijl hy den ſelven, in eenige gevaerlijcke ontmoetingen, een goede en ghetrouwe byſtand beweeſen had. D'Ootmoedigheyd, Hoflijckheyd en Beſcheydenheyd van *Martellus* maeckte hem by de Jonckvrouw aenghenaem, ſoo dat hy hoop had, haer gunſt eens te ſullen genieten. Doch d'Armoede was 't tegen-gewigt ſijner Deughden, welke hem byna deed wanhoopen, van ſigh oyt ſoo verheven te ſullen ſien.

3. Evenwel won hy allenxen de genegentheyd van *Aldegonde*, ſoo datſe by haer ſelven beſloot, noyt yemand anders in haer hert plaets te ſullen geven. Sy moeſten beyde ſeer voorſightigh en behoedſaem hier in te werck gaen, op dat *Philippijn* geen oorſaeck moght neemen, om *Martellus* ſijn Huys te verbieden, en hem alſoo te beroven van 't Aengeſight ſijns Alderliefſte, 't welck hem veel weerdiger was, als 't Light des Daghs. Terwijl nu deeſe twee haere Liefde-vlammen door ſughten en tranen hoe langhs hoe meer de[illegible]n aenwaſſen, quam *Epolon*, een oud en onruſtigh Heer, weer uyt Vlaenderen, de reghte Schouw-plaets der Helde-deughden. Hy was een Weduwenaer, en d'Eenſaemheyd niet gewend; derhalven verſoght hy *Ba[illegible]mena* ten Houwlijck, een jonge Weduw, die hy [illegible]ertijds bemind had, en welckers Man voor ſoo ko[illegible]tijd overleden was, dat'er noch eenige Maenden verloopen moeſten, eer 't Rouw-jaer ten eynde ſou zijn. Ondertuſſchen evenwel wouſe ſijn verſoeck noch beſoeck geenſins afſlaen.

4. *Epolon* viel de tijd te langh, en kon, of wou, ſoo langh niet waghten: Derhalven, nae eenige beraedſlaegingh, vindenſe beyde dit middel uyt, te weeten, een heymelijck Houwlijck onder haer op te regten, en deeſe Verbintenis met'er daed te voltrecken, doch d'openbaere Trouw en Bruyloft uyt te ſtellen, tot nae de voleyndigingh van 't Treur-jaer. Dit gheſchied ſijnde, wierd *Epolon* deeſe ſijne Verloofde haeſt ſat

 (veel-

(veellight tot een reghtveerdige ſtraf van haer oneerlijcke onbetaemlijckheyd) en begaf ſigh derhalven weer nae den Oorlogh. Nae een gheruyme tijd op nieuws t'huys gekoomen zijnde, ſagh hy *Aldegonde* in ſeecker gheſelſchap, en hoe deſelve van *Thraſie* (een ſeer rijck Edelman in haer Buert) gediend wierd, met voorneemen, van haer ten Houwlijck te bekomen, waer toe *Victor*, de Broeder van *Aldegonde*, hem nae alle vermogen bevoorderlijck ſoght te ſijn.

5. Maer gelijck de Maen en Sterren wijcken moeten, wanneer de Son ſigh vertoond, ſoo moeſten oock alle andere Minnaers te rugg' treden, ſoo haeſt *Epolon* verſcheen. *Philippijn* wiſt dit Houwlijck haeſt uyt te reeckenen nae den Guldenen Regel, en verloofde ſijn Dochter aen *Epolon*, Doch als hy *Aldegonde*, wegens dit Houwlijck, aenſprack, en den Ouderdom van *Epolon* verontſchuldigen wou, ſoo gafſe hem tot antwoord, dat den jongen *Thraſie*, en den ouden *Epolon* haer even veel gold; derhalven, datſe alles aen ſijn believen ſtelde, en dat hy in deeſe ſaeck nae ſijn wil moght handelen. De Vader prees deeſe Kinderlijcke gehoorſaemheydt op 't alderhooghſt; liet ſigh voorſtaen, dat hy 't nu gewonnen had; en geloofde, dat *Aldegonde* de goudene Pillen van deeſen Ouden geerne ſou inſlicken.

6. *Thraſie* klaeghde ſijn groote Vriend *Victor*, dat haere voorgenoomene Swagerſchap nu ſtondt tot Water te ſullen werden. Deeſen gaf hem den raed, dat hy *Aldegonde* wegh voeren, en aen een verſeeckerde plaets brengen ſou. Ondertuſſchen wou hy op middelen bedaght zijn, om hem by ſijn Heer Vader te verſoenen. Terwijl nu deeſen handel in ſoodaenigen ſtaet ſtond, quam *Barſimena* by *Aldegonde*, en verhaelde haer, onder beloſte van geheym-houdingh, wat ſigh tuſſchen haer en *Epolon* toegedragen had, nae dat een heymelijcke Echts-verbintenis tuſſchen haer op-

gereght

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

gereght was; diese Schriftlijck aen *Aldegonde* toonde; doch aen welcke *Epolon* soo weynigh daght, als aen de Sonden sijner Jonckheyd.

7. *Aldegonde* traghte nergens meer nae, als om *Epolon* en *Thrasie* te mogen afwijsen, om haeren *Martellus* te mogen besitten. Sy bad derhalven *Barsimena*, 't Houwlijck van *Epolon* met haer te willen stutten: Doch wijl deese Wednw beschroomt was voor een laughduerigen Reghts-handel, soo versoghtse op *Aldegonde*, datse, op haer Bruylofs-dagh, haer in haere plaets wou laeten treden; en dan wouse, voor al de genoodighde Gasten, de schriftlijcke Echt-belofte toonen; en by *Epolon* aenhouden, om de voltreekingh derselver. De Kerck lagh wat verr' van 't Slot, en de Trouw sou laet in den avondt ghefchieden, soo dat *Barsimena* (die haer eenige daegen te vooren in de Kamer van *Aldegonde* verborgen had ghehouden) sigh lightlijck voor de Bruyt uytgeven, en oock voor deselve geaght kon werden.

1. *Thrasie* en *Victor* hadden een Aenslagh gemaeckt, om *Aldegonde* wegh te voeren; en ten dien eynde den Koetsier omgekoght, soo dat hy, alsse quaemen, stil houden, en de Bruyt laeten roven sou. Soo haest den Avond genaederd was, trock *Barsimena* de Bruytskleederen aen, en vermomde haer Aengesight. De Vader, Bruydegom, en voorts al de Vrienden reden nae de Kerck; doch als *Barsimena* (de ghewaende Bruydt) haer volghde, wierdse van *Thrasie* uyt de Koets genoomen; op een Paerd geset, en met aller haest wegh gevoerdt. De Tijdingh van deese daed quam in de Kerck. Yeder begaf sigh, om den Rover nae te jaegen; doch alsse eyndlijck, ontrent den Morgen-stond, denselven aghterhaeld hadden, vondense sigh aen beyde sijden bedrogen, tot geen kleyne ontsteltenis van haer allen.

9. *Epolon* was gedwongen, sijn Hand-schrift en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Echt-belofte te bekennen; doch wou van deſelve ontbonden zijn, wijl *Barſimena* ſigh een gheheele Naght by *Tharſie* opgehouden had. *Tharſie* verdeedighde d'Eer van *Barſimena*; en als *Epolon* hem daer in tegenſprack, quaemenſe beyde van woorden tot ſlaegen. 't Geweer wierd ontbloot, en 't Geveght begonnen. *Philippijn* en *Victor* konden deeſe twee ſoo veerdigh niet van een ſcheyden, of *Epolon* ontfingh eerſt een doodlijcke wond in ſijn Sijde, aen welcke hy nae drie daeghen overleed, als hy *Barſimena* te vooren ghetrouwd had. *Tharſie* moeſt ſigh, om deeſe daed, op de vlught begeven.

10. Ondertuſſchen had *Aldegonde* den bequaemen tijd waerghenoomen, en met *Martellus* haer Vaederlandt geruymd. Sy quaemen in Vlaenderen aen, en wierden daer opentlijck aen malkander ten Houwlijck gegeven. Korts daer nae quam *Philippijn*, door groote ontſteltenis en droefheyd, ſchielijck t'overlijden. *Martellus* verſoende ſigh met ſijn Schoon-moeder en Swaeger, ſoo dat hy weer nae ſijn Land keerde, en 't Erfdeel van ſijn Gemaelin in een geruſte vreede en goede welſtand beſat.

11. De Reghtveerdige God ſtraft veeltijds d'Ongereghtige op een noyt verwaghte wijs. Wie ſal de wercken ſijner Gereghtigheyd verkondigen, of wie ſalſe verdraegen? Wie kan ſijn Wegen bedencken! Sy ſijn gelijck een Storm-wind, welcke de menſch niet ſien kan. *Syrach*. XVI. 22. 21. In 't herte des Mans zijn veele gedaghten, maer den Raed des Heeren ſal beſtaen. *Spreuck*. XIX. 21. In deeſe Geſchiedenis ſtaet oock aen te mercken, de dwaeſheyd van *Barſimena*, daer in beſtaende, datſe haer eer aen een ſleght Papier vertrouwde: D'Ontrouwigheydt van *Epolon*, die ſigh niet ontſagh twee Vrouwen te willen hebben: De Beſtendigheyd van *Martellus*

en *Aldegonde*, doch die vergeselschapt gingh met een seer groote Vermeetenheyd; welcke, schoonse wel uytviel, echter gantsch gevaerlijck aengevangen wierd; en derhalven moetense oock van niemand hier in naegevolght werden. De Wijse (seyd den Wijsen Salomon) vreest, en wijckt van het quaede, maer de Sot is oploopende, toornigh en sorgeloos. Daer is een wegh, die yemand reght schijnd, maer het laetste van dien sijn wegen des Doodts. *Spreuck.* XIV. 16. 12.

Het honigh-soet vergif veroorsaeckt ons de dood;
Een Alssem-bittren dranck helpt veelen uyt de nood.
Die alles wat hy siet zijn sinnen laet behaegen,
Sal eens met groot berouw veel smerten moeten draegen.

XXII.

D'Overgroote Ontrouw.

DE Soone des Menschen, als hy komt, sal hy oock geloove vinden op der Aerden? vraeghde onsen Salighmaecker, *Luc.* XVIII. 8. Eenige verstaen deese woorden van een Burgerlijck Geloof, bestaende in d'opreghtigheyd en getrouwheyd, ontrent de naekomingh van 't geen men yemand schriftlijck of mondelijck toegeseyd heeft; en meenen, dat dit blijcken kan soo uyt de Gelijckenis van den Onreghtveerdigen Reghter, als oock uyt de woorden van 't 7. vers. Sal dan God geen reght doen sijnen uytverkoornen, die dagh en naght tot hem roepen... Doch de Soone des Menschen, als hy komt, e. s. v. Andere leggense uyt van 't Saelighmaeckend Geloof. Ondertusschen, 't een hanght aen 't ander. Een opreght-geloovigh Christen sal noyt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

trouwloos handelen; een Trouwloos Mensch kan geen opreght-gelovigh Christen sijn. Alle valschheyd en bedrogh is een grouwel voor God, als voortkomende van den Vaeder der Leugenen, en sal derhalven niet ongestraft blyven.

2. Een Voorbeeld hier van kan ons verstrecken *Armilla*, eens Koopmans Dochter t'Arles; die, wegens d'overgroote Ontrouw teghens haer Echt-ghenoot, een wel verdiend jammerlijck eynd genoomen heeft, en buyten twijffel van de tijdlijcke Dood tot d'eeuwige overgestapt is, ghelijck uyt het vervolgh lightelijck sal konnen beslooten werden. In den tijd, als Vranckrijck, door Inlandsche Oorlogen, een groote Verwoestingh onderworpen was, woonden t'Arles twee Koop-lieden, *Adalgar* en *Hornhold*, wiens handel (diese t'saem in gheselschap dreven) in allerley welrieckende Droogen bestond. In Rijckdom waerense beyde malkander gelijck; doch hier in ongelijck, dat *Adalgar* veel Kinderen had, en derhalven swaere Onkosten draeghen moest: *Hornhold* in tegendeel was noch ongetrouwd, en kon ter dier oorsaeck opleggen, 't geen den anderen genoodsaeckt was uyt te geven.

3. Den eenen beklaeghde sigh over de groote Uytgiften, welcke op d'onderhoudingh van sijn Huysgesin liepen. Den anderen bekommerde hem over d'Eensaemheyd, en dat hy niet wist, voor wien hy sijn Goederen spaerde. Soo gaet het gemeenlijck met alle Menschen; niemand is met zijn Stand te vreeden: En terwijlse voor 't toekomende besorght zijn, berovense sigh van de tegenwoordighe rust. *Adalgar* had een Manbaere Dochter, *Armilla* genoemd; die, door bemiddelingh van goede Vrienden, aen *Hornhold* ten Houwlijck wierd gegeven, als hy nu alreeds in 't vijftighste Jaer sijns Ouderdoms was getreden. Sy meenden, dat hun gesaementlijcken handel hier door onver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

onverdeyld en in een goeden welſtand ſou blyven, ſonder te bedencken, dat ſulcke Ongelijcke Paerden (als Mannen en Kinderen) den Wagen niet wel voort trecken.

4. *Armilla* had nauwlijcks haer ſeventhiende Jaer bereyckt; en vond in deeſen Ouden ſoo een groot behaegen, als een killigh Menſch in een geſchilderd Vyer. *Adalgar* had alleen ſijn ooghmerck op den Rijckdom, en parſte ſijn Dochter ſoodaenigh, datſe alle tegenſtand laeten vallen, en *Hornhold* tot haer Man aenneemen moeſt. Soo haeſtſe nu een Vrouw was geworden, begeerdeſe ſchoone Kleederen en allerley Vrouwlijcke Cieraeden te hebben; waer in *Hornhold*, alhoewel ongeerne, echter uyt Liefde, haer overvloedigh genoegh ten wil was; ſoo dat hy veel meer haer Dienaer of Rent-meeſter, als haer Echte Man, ſcheen geworden te zijn. Dus vercierd en opgepronckt zijnde, ſoghtſe daeghlijcks goede, of veel meer quaede Geſelſchappen: En den goeden Ouden liet haer een eygenwillighe Vryheyd; waerom men ſigh dan oock niet verwonderen moet, dat dit Schip ſonder Stierman, op ſoo een gevaerlijcke See van de Baeren en Winden voortgedreven werdende, aen de naeſte Klip Schip-breuck moeſt lijden.

5. Sy kon lightlijck een Jongelingh vinden, die haer liever en aenghenaemer was, als haer Ouden Man; van wienſe ſoo veraghtelijck ſprack, datmen genoeghſaem daer uyt bemercken kon, hoe ſeer haer een verwiſſelingh behaeght ſou hebben; dieſe oock wel haeſt met eenige jonge Gaſten beſloot. Met reght heeft ſeecker Kercken-Leeraer geſeyd, Dat het een groote weldaed Gods is, d'eerſte Sonde te kennen, op datmen niet blindelingh tot de tweede en derde voort ſtapte. *Hornhold* wierd van eenige ſijner goede Vrienden gewaerſchouwd, dat ſijn Vrouw oock behaegen in andere had; en ter dier oorſaeck ſigh in quaed ver-

moede stelde; doch hy wou deese Aenbrenging geensins geloven, maer verontschuldighde alles met haere Jonckheyd, en sagh haer niet eens suer aen: Soo dat hy gantsch niet yver-sughtigh was, reght tegens den aert van andere oude Mannen, die jonghe Vrouwen hebben.

6. Onder veel andere Op-passers van deese noyt kuysche *Penelope*, bevond sigh oock een Krijghs-kneght, een frisch Gelucks-kind, die sigh bemoeyde, om hem niet minder door den Deegen, als door de Liefde beroemd te maecken; gelijck dan oock onder 't Gesternt Mars en Venus dickmael in een Huys gevonden werden. Deesen was aldermeest van *Armilla* bemind, soo datse hem sijnen arbeyd rijcklijck beloonde; even gelijck in de Heylige Blaederen van 't Huys Israels staet, dat het, als een Hoer, noch geld toegaf aen haere Boelen, die haer naeliepen, gelijck een hittigen Henghst de Moeder-paerden. Sy hielden veelerley Raedslaegen met malkander, om t'saemen tot een Houwlijck te treden; soo haestse maer een Kind sou bekoomen hebben, om sigh alsoo van *Hornholds* Goederen te verseeckeren; want om hem van kant te helpen, souden haer geen middelen ontbreecken. Maer God, die geen lust heeft aen Godloosheyd, sloot de Baer-moeder van *Armilla*, soo datse onvrughtbaer bleef.

7. Ontrent een half Mijl van de Stad leyd een Dorp, en in 't selve een seer beroemde Kerck. Hier heenen vervoeghde *Armilla* sigh dickmael, onder den schijn van een sonderlinge Aendaght. Niet verr' daer van daen was een Huys, 't welck de Goud-regen haer geopend had, om te zijn de Schuyl-hoeck van hun Sonden-handel. Die God meend te bedriegen, sal sigh ghewisselijck bedrogen vinden. Dit is *Tetrande* (soo was de Krijghs-kneght ghenoemd) gewaer geworden; die (van een Bende vyanden gevangen genoo-

men

menzijnde, wijl Vranckrijck soo wy geseyd hebben, vol Inlandsche beroerten was) sijn Herbergh in 't onderste van een diepen Toorn moest neemen. Hy bood een goed deel gelds, om los te mogen koomen; en meende op sijn woord, trouw en geloof (een al te sleghten onderpand voor een ghemeen Krijghs-kneght) van daer te sullen geraecken. Doch den Hooftman van 't Slot wou hier mêê sigh niet laeten vergenoegen.

8. *Tetrande* maeckte hem derhalven bekend, hoe gheluckigh hy was, als bemind werdende van de schoonste Vrouw in gantsch Arles; en bad hem, dat hy, door een Tromslaeger, haer een Brief wou doen behandigen, niet twijffelende, offe sou hem terstond, als haer welverdiende Minnaer, doen lossen, *Damas* had groote begeerte, om dit schoone Wijf oock eens te sien. Ter deeser oorsaeck verdroegh hy zigh met *Tetrande* over 't Los-geld soodaenigh, dat *Armilla* 't selve in 't gedaghte Dorp persoonlijck sou koomen brengen. Op den bestemden tijd voerde *Damas* sijnen Gevangenen selfs daer heenen: Maer nauwlijcks had hy *Armilla* in 't gesight gekregen, of hy wierd hevigh op haer verlieft, soo dat hy haer van daer wegh voerde, en *Tetrande* in tegendeel op vrye voeten stelde.

9. Deesen wou dit verhinderen, eerst met woorden, daer nae met 't Geweer, doch wierd daer over door de Krijghs-lieden van *Damas* dood ghesschooten. *Armilla*, die ghedwongen was mêê te gaen, beklaeghde sigh over den Hooftman, en verweet hem, dat hy noch Trouw noch Geloof hield; doch moest, tot vergeldingh, van hem hooren, datse selfs haeren Man (dienſe voor 't Aengesighte Gods en der Kercke Trouw en Geloof had ghesworen) noch Trouw noch Geloof gehouden had. Hy voeghde daer by,

 dat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

dat hy 't Los-geld voor *Tetrande* niet begeerde; maer dat hy hem los gelaeten, en haer daer tegens aengehouden had. *Armilla's* traenen, over de dood van *Tetrande*, wierden opgedrooght door de Kussen van *Damas*; en sy vond aen deesen, 't geense aen den anderen had verlooren; soo dat haer de Ghevanckenis een soete Vryheyd, maer de Vryheyd by haer oude Man een harde Gevanckenis was.

10. *Hornhold* kreegh de tijdingh, dat *Armilla*, uytgegaen zijnde om haer Aendaght te verrighten, ghevancklijck was wegh ghevoert. Hy wierd hertelijck hier over bedroeft, doch hield sigh van haer Eerbaerheyd soo wel verseeckerd, dát hy niets minder, als eenigh bedrogh vermoedde. Sonder eenigh vertoeven schreef hy een vriendlijcken Brief aen *Damas*, en bood hem duysend Kroonen, voor 't Los-geld van sijn Huys-vrouw; biddende met eenen om een Vrybrief, op dat hy 't ghedaghte geld selfs in persoon moght overbrenghen. *Damas*, alreeds van *Armilla's* Liefde vermoeyd zijnde, volgens den aert van sulck een oneerlijcken handel, bewillighde lightlijck hier in, en had nu 't Goud liever als de Vrouw.

11. Soo haest *Hornhold* in 't Slot van *Damas* aengekoomen was, viel dit trouwloos Wijf hem om den hals; omhelsde hem; prees *Damas* hooghlijck, dat hy haer Eere beschut had, en bedanckte hem (haer Man) voor de groote Liefde, die hy nu met'er daed aen haer had laeten blijcken. *Hornhold* geloofde deese valsche woorden, en betoonde, dat hy sijn hoornen lief had, wijl hy d'oorsaeck daer van soo dier begeerde te koopen. Hy telde de duysend Kroonen aen *Damas*, die sigh daer mêê wel te vreden hield; en ontdeckte daer nae aen sijn Wijf, dat hy noch duysend Kroonen by hem genoomen had, wijl hem onbekend geweest was, of sigh *Damas* met d'andere oock vergenoeght sou gehouden hebben. Soo haest *Armilla* dit ver-

verſtaen had, begaſſe haer nae den Hooftman; beklaeghde ſigh, dat hy haer, buyten haer kennis, aen haeren Ouden verkoght had, en bad hem, den ſelven te laeten dooden, en haer daer nae ten Houwlijck te neemen.

12. *Damas* gaf haer hier op tot antwoord, dat hy geenſins van meeningh was, ſijn Naem met ſulck een Ontrouw te bevlecken, wijl hy hem vry geleyde toegeſeyd had. Wel dan, vervolghde deeſe Eer-vergeetene, ſoo wil ick hem vergif ingeven, op dat hy de duyſend Kroonen, die hy noch by hem heeft, aen u en my, aghter laeten magh. D*amas* wierd boven maten ſeer ontroerd over d'uytſteeckende Ondanckbaerheyd van dit aldertrouwlooſte Wijf; en vreeſde, datſe hem naederhand een dierghelijcken treck ſou moogen ſpeelen; of ten beſten genoomen, dat hy onder haer bevel ſou moeten ſtaen hebben. Hy ſloegh derhalven voor, datſe doch ſulck een quaed tegens haer Man niet ter hand ſou neemen; doch ſiende, datſe in haer voorneemen voort wou vaeren, nam hy voor, ſoo een Duyvelſche daed te verhinderen, en met eenen te wreecken.

12. 's Morgens liet hy de Vroegh-koſt verſchaffen, en *Hornbold* mêê aen Taefel ſitten; die nauwlijcks drie beeten in ſijn Mond geſtoocken had, wanneer *Armilla* hem den vergiften Dranck in handen gaf. *Damas* dit gheſien hebbende, trock den Beecker nae hem, en ſeyde, in de Tegenwoordigheyd van al zijn Bevel-hebbers: Hou op, goede Vriend, en hoord d'overgroote Ontrouwigheyd en Verraedery van uw Eer-vergeetene Vrouw. Daer op begon hy te verhaelen, alles wat ſigh tuſſchen *Tetrande* en hem toegedragen had; deſgelijcks, hoeſe hem nu, door deeſen vergiftigen Dranck had gemeend om 't leven te brengen. Als hy nu genoeghſaem op de Daecken gepredickt had, 't geen in 't verborgen geſchied was, ſette hy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

hy *Armilla* een Dolck op de keel, en dwongh deeſe vervloeckte Echt-breeckſter, 't vergiftigh menghſel, 't welckſe haeren Man toegedaght had, ſelfs te moeten uytdrincken.

13. Den Dranck ingenomen hebbende, hadſe noch hoop, datmen haer een Tegen-gif toe ſou brengen; doch vond ſo veel tijds niets, datſe had konnen biechten, maer viel, met uytſteeckende ſmerten, dood ter aerden neer; en alſoo heeft d'Ontrouw ſijn eygene Heer geloond. *Hornbold* danckte God, dat hy ontſlagen was van deeſe Wolvin, die ſoo hittigh nae Menſchen-vleeſch hongerde, en keerde met ſijn twee duyſend Kroonen weer nae Arles, wijl *Damas*, uyt Grootmoedigheyd, 't Los-geld niet behouden wilde, naedien beyde de Gevangenen Dood waeren. Naederhandt heeft hy de gantſche tijd ſijns Levens ongetrouwd doorgebraght; een afkeer hebbende van te handelen met ſulck een bedrieghlijcke Waer, als de Wijven zijn.

14. Hier uyt ſien wy, hoe de Gereghtigheyd Gods de booſheyd der Menſchen weet te ſtraffen. De Rooſen, naeſt Knoploock geplant ſijnde, ſullen dies te ſterker riecken. Even alſoo oock werden de Deughden door de kennis der Laſteren bevorderd, en der ſelver goeden Reuck werd dies te meer openbaer. D'eerſte Trap tot goed doen, is 't quaede te vlieden; 't welck niet afſchouwlijcker afgebeeld kan werden, als nevens de ſwaere Straf, die daer op gevolght is. Wy beſluyten dit met de woorden Syrachs, geſproocken van d'Overſpeelighe Vrouwen: Haer gedaghtenis ſalſe tot een vervloeckingh naelaeten, en haere verſmaedheyd ſal niet uytgewiſcht werden. En de naegelaetene ſullen bekennen, dat'er niets beeter is, dan de vreeſe des Heeren; en niets ſoeter, dan dat yemand aght neemt op de Geboden Gods. *Syr.* XXIII. 33. 34.

XXIII.

De God-vergetene Yver-ſught.

AL wat de Dight-kouſtenaers van de Helſche Godinnen (dieſe Furien noemen) verſierd hebben, vind ſigh wercklijck by d'Yver-ſughtighe en Wraeck-gierige Lieden. Sy ſijn ſelfs haer eygene Beuls; pijnigen haer ſelven dagh en naght; verteeren haer ſelven door geduerige bekommeringh, ontbranden in haere gramſchap, en hebben een ongeruſt Gewiſſe: Soo dat van de ſulcke waeraghtigh is, 't geen wy leeſen *Syrach*. XL. 5. 6. 7. Wanneer het tijd is, om te ruſten in 't bed, ſoo veranderd de ſlaep des Naghts ſijn kennis. Hy heeft weynigh, jae gelijck als geen ruſt, en daer nae ſlaept hy, gelijck in de daegen der Schild-waght. Hy word ontroerd door 't geſight ſijns herten, gelijck een die uyt den Krijgh ontvlooden is, e. ſ. v. Hier by voeght ſigh noch dickmael een valſche waen, door welcke ſoodanige menſchen in 't geen niet in weeſen is, Arends oogen hebben, en in de waerheyd ſoo blind ſijn als een Mol.

2. Dit heeft met ſijn Voorbeeld vertoond *Muſon*, een voornaem Man te Ravenna, als hy *Lucretia*, een arme, maer ſeer ſchoone Jonckvrouw (die voor heenen *Germin*, een jongh Edelman, beminde) ten Houwlijck had genoomen. Geen Bergh-wercken ſijn ſeer onder malkander vermenght, offe konnen door 't Scheyd-waeter van een gheſondert werden: En geen Verbond is ſoo wel geſlooten, 't welck niet door Goud en Eygen-baet te vernietigen is. Deeſen ouden Gryſaert meende, dat ſijn Geld hem weer jongh, en aen de Jonckvrouw ſoo behaeghlijck kon maecken, als hem ſijn Rijckdom was, alhoewel hy, ten aenſien, en van de Jaeren, haer Groot-vader had

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

had konnen zijn; daerenboven oock alreeds volwassene Kinderen had, die hem de Les der Kuyschheyd hadden behooren indaghtigh te maecken.

3. *Lucretia* volghde wel de wil van haere Vrienden, die dit Beeld alleenlijck in hooge waerde hielden, wijl 't een goude Voet-gestel had; doch wenschte in haer hert, dat *Germin* met eeren in sijn plaets had mogen staen. *Muson* meende, dat hy geen Vrouw getrouwd, maer een Lijf-eygene Slavin gekocht had; die hy genoeghsaem als in een Gevancknis bewaerde, yverende selfs over de Muggen, die voorby haer aengesight vlogen, en sou wel gevraeght hebben, offe Mannekens of Wijfkens waeren. Al zijn Huysgenooten gaf hy bevel, om in 't geheym geduerigh op al 't doen en laeten van zijn Gemaelin te passen; maer insonderheyd betrouwde hy sigh op *Celestina*, een oude Dienst-maeght, welcke hy *Lucretia* toegevoegt had, om haer te dienen.

4. Deese had wel, boven haer Jaerlijcksche Huer, eenige bysondere Vereeringhen, om datse de Verspiedster van *Lucretia* sou zijn; doch deselve waeren seer geringh, wijlse van een boven-maten gierighe hand uytgedeeld wierden. Hier tegens toonde *Germin* sigh seer milddadigh, en versilverde de handen van *Celestina* soo rijcklijck, datse sigh liet bewegen, om sijn Brieven en Boodschappen aen *Lucretia* over te brengen; die in deesen staet levendigh dood was, en haere wooningh aensagh, als een duyster Graf der overledene. In 't begin wouse de Brieven van *Germin* niet aenneemen; doch eyndlijck lietse sigh door *Celestina* overwinnen, om deselve t'openen; in hoope, dat haeren Ouden Grysaert eens sterven, en hy dan naederhand haer Man werden moght. Ondertusschen evenwel beantwoordese geen van al deselve?

5. *Germin* kon niet naelaeten, meenighmael ontrent het Huys van *Muson* te gaen wandelen, op hoop,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

of hy miſſchien *Lucretia* eens in 't Venſter had mooghen ſien. Dit wierd *Muſon* van de beſtelde Kondſchappers daedlijck aenghedraegen, en oock hy ſelfs ontmoette hem op ſeeckeren dagh. Hier door kreegh hy vermoeden, dat *Lucretia* in Overſpel met hem leefde: En ſonder eenigh verder bewijs, ſette hy haer een Dolck op de keel, begeerende, datſe d'Echt-breuck, dieſe noyt begaen had, bekennen ſou. Sy, haer ſelven in deeſen Staet ſiende, verſoght een korte tijd, om te moogen biechten; en beſloot, daer nae in haer Onſchuld gewilligh te willen ſterven, en haer Ziel geduldigh aen God op te offeren.

6. *Muſon* braght een ouden Monnick by haer, die bynae geen gehoor had, ſoo datmen met een ſeer luyde ſtem tot hem ſpreecken, of liever roepen moeſt. Hy ſelfs hield ſigh verborgen in een kleyn Vertreck, naeſt de Kamer van zijn Gemaelin, daer hy al de woorden van haer Biecht ſou konnen hooren; niet twijffelende, of hy ſou van ſijn waen ten vollen verſeeckert werden. Als nu *Lucretia* tot het ſevende Gebod gekoomen was, bekendeſe voor God en deeſen Biecht-vader, als een Perſoon die ſterven moeſt, datſe *Germin* voor deeſen in behoorlijcke Kuyſheyd bemind had: Doch geduerende haeren Echten Staet had hy noyt met haer geſproocken, als door eenige Brieven, dieſe gedwongen was geweeſt t'openen, door de geduerige aenhoudingh van *Celeſtina*. Doch al deſelve behelſden niet anders, als alleen, datſe haer ghenegentheyd voor hem bewaeren wilde, tot nae t'overlijden haers Mans. Evenwel hadſe hem noyt eenige antwoord daer op laeten toekoomen.

7. *Muſon* dit ghehoord hebbende, wendde ſijn grimmigheyd van *Lucretia* op de bedtieghlijcke *Celeſtina*, die hy een Poock in de Borſt ſtiet. Sijn andere Huyſgenooten, die voor een diergelijck onthael bevreeſt waeren, gingen in aller-haeſt deeſe daed ontdecken,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

decken, ſoo dat hy in de Gevanckenis gheworpen wierd, eer hy noch yet anders by der hand kon neemen. Als nu, door de gedaene Biecht en eygen bekentenis, ſijn ongelijck openbaer geworden was, en dat hy de Moord, aen *Celeſtina* begaen, niet ontkennen kon, wierd hy ter dood veroordeeld; en dit Vonnis is oock met'er daedt voltrocken. Eenigen tijd hier nae heeft *Lucretia* 't geduld van *Germin*, tot ſijn hooghſte vergenoegingh, met een lieflijck Houwlijck beloond, levende met den ſelven in een gewenſchte vreede en geruſtheyd.

8. Yet diergelijcks leeſtmen oock van een Koopman in Calabrien, die ontrent de tijd van Paeſſchen ſigh in 't Gewaed van een Geeſtlijk Perſoon vermomde, en alſoo de Biecht van ſijn Vrouw hoorde, waer door hy verſeeckerd wierd, datſe met andere Echtbreuck had bedreven. Over deeſe Belijdenis wierd hy ſoodaenigh vergrimt, dat hy haer, alsſe uyt de Kerck quam, opentlijck op de volle ſtraet met een Dolck in 't hart ſtack: Om welcke daed hy oock door de handen des Beuls heeft moeten ſterven.

9. Den Yver is een Vrees, van te verlieſen 't geen men bemind: Een Grimmigheyd, die de Menſch als buyten hem ſelven brenght, jae, hem onmenſchlijck doet raeſen, en alle Vernuft verlieſen. Eenighe yveren ſelfs over 't Laecken, waer op de geliefde Perſoon ſigh neerleyd. Dit is een van de wonderlijckſte Neygingen des Gemoeds, diemen (gelijck eenige Beentjens in d'Ontledinghs-konſt, d'ongenoemde geheeten) niet eygentlijck uytdrucken kan. Sy is de Geyt ghelijck, van welcke 't Spreeckwoord ſeyd, datſe veel Melck geeft, doch den Emmer met de voeten weer om ſtoot. Soo komt oock den Yver van de Liefde, en drijft de Liefde weer te grond. Laet dan een yeder gewaerſchouwd ſijn, den Yver onbedaghtelijck geen plaets te geven, op datſe hem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

hem niet werde tot een Strick der Sonde, en d'oorsaeck van sijn eygen verderf.

XXIV.

De Getuygenis des Bloedts.

INdien de Jeughd sigh onthield van Hoerery, en dat een yeder sijn vat wist te besitten in Heylighmaeckingh en eere, de Weereld sou op verre nae soo vol grouwelen niet zijn; en de Geschied-schryvers souden soo veel stof niet hebben, om hun Boecken met bloedighe Ghevallen te vervullen. Onder deese Sonde van Hoerery moeten oock ghereeckend werden de heymelijcke Houwelijcken, waer van ick wijd-loopigh handel in mijn groot Poëtisch werck de VRYER-PLIGHT. Hier sullen wy een Voorbeeld op onse Schouw-plaets brenghen, dat den Leeser sal doen sien, wat voor boose Vrughten uyt deese snoode Wortel opwassen, en derhalven, hoe seer dit quaed, als een Strick des Duyvels te vermijden staet.

2. Binnen seeckere Stad in Vlaenderen (daer een Hooge-School is) woonde een jong Boeck-oeffenaer, van Gelder geboortigh, die sigh beneerstigen sou om een Reghts-geleerde te worden, in soodanigh een Ouderdom, die de Wetten niet onderworpen sijn, noch 't Reght geen plaets geven wil. Deesen *Apion* (soo sullen wy hem noemen) wierd verlieft op *Amee*, de Dochter van sijn Waerdin. Hy won allenxen de genegentheyd van de jonge Maeght, soo datse eyndlijck malkander met seer diere Eeden Trouw beloofden, doch die nae eenigen tijd eerst voltrocken sou werden. Ondertusschen kreegh hy in tegenwoordigheyd, 't geen haer beyde langh daer nae, doch te laet berouwde. 't Viel haer light, d'oogen van de Moeder

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

te verblinden, die haer Dochter alles goeds toevertrouwde, terwijlse beesigh was, om op haer Huysbedrijf aght te slaen. Beyde waerense onder een dack; en deeden gelijck de Troef-kaerten, welcke over dagh t'saem gestreden hebbende, 's Naghts by malkander leggen.

3. *Caride*, de Dienst-maeght, verweet *Amee* deesen onbehoorlijcken handel, en dreyghde haer, den selven te willen ontdecken. Maer wat kan 't Silver niet te weegh brengen? *Apion* deed haer sulcke rijcke Vereeringen, datse haer beyde in dit sondigh Leven behulplijck is. Deesen handel kon niet langh sonder winst gedreven werden. *Apion* gaf *Amee* soo veel te drincken, datse de Vrouwlijcke Water-sught kreegh, en sigh Swanger bevond. O dwaese Dochter, die u verlaet op de Beloften van een Minnaer, wiens Eeden veel lighter zijn als de Veeren! Ghy soeckt een geluckigh Houwlijck, daer ghy met schand' en spot de dood sult vinden.

4. Soo haest *Apion* bemerckte, dat de saeck een gevaerlijcke Uytgangh sou willen neemen, trock hy heymelijck wegh, en vergat al sijn gedaene beloften; doende hier in even als de Metselaers, die de houte boogh weer af breecken, wanneer 't steene Verwelfsel gemaeckt is. Hy quam dan t'Huys, en liet het met *Amee* gaen soo 't wou en kon. Men kan lightlijck bedencken, hoedaenige klaghten deese verlaetene *Ariadne* uytstorte. Sy had haer oogen geerne verborgen gehouden, en sou vergif ingenoomen, of sigh in een Put geworpen hebben, indien de Dienst-maeghd *Caride* sulcks niet verhinderd had; die haer vertrooste, met de hoop dat *Apion* weerkoomen, en haer niet in schande laeten sitten soude.

5. De Moeder kon uyt de Vlught van *Apion*, en de droefheyd van haer Dochter lightlijck reeckeningh maecken, wat sigh onder haer beyde toegedraegen had;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

had; en moeſt te weeten koomen, dat haer ſorge en bekommeringh al te waerachtigh, maer veel te laet aengewend was. Ondertuſſchen beloofde *Caride*, 't Kind by *Apion* te ſullen brengen; doch datmen den handel verborgen moeſt houden. Dit was nu weer een kleyne vertrooſtingh voor *Amee*. Eyndlijck quam de tijd haers Baerens, en ſy braght een jonge Dochter ter weereld. *Amee* en *Caride* hadden te vooren t'ſaemen opgeſteld, 't Kind even nae de geboorte te verſticken, en in den Hof onder een Boom te begraeven, gelijck dan d'onbarmhertige Dienſt-maeght ſulcks oock verrighte, met kennis en toeſtemmingh van *Amee*.

6. De Moeder wiſt niet anders, als dat *Apion* het Kind liet opvoeden, en ter gelegener tijd weer ſou koomen, om haer geſchondene Dochter ten Houwlijck te neemen, en alſoo weer ter eeren te brengen, gelijck het gemeenlijck genoemt werd; doch 't was verr' daer van daen, want deeſen Trouwlooſen had ſigh wegh ghemaeckt nae Duytſchland. Nae twee gantſche Jaeren vertrock deeſe Moeder met haer Dochter uyt dit Huys, en een ander, die daer weer in quam, liet den geheelen Hof omgraeven. D'Arbeyders in dit werck beeſigh ſijnde, vonden 't Kind van *Amee*, noch ſoo friſch en onverteerd, als of 't maer alleen twee of drie daegen begraeven gheweeſt was. *Amee* wierd, nevens haer Moeder, daer by gehaeld; en ſoo haeſtſe dit Kind in 't geſight kreegh, wierd haer Aengeſight bleeck, haer hert begon te beven, en al haer Ledematen t'ſidderden. Daerenboven, dit kleyne Ligchaem begon door Neus, Mond en Oogen bloedt uyt te werpen.

7. De gantſche Buert was by dit wonderlijck Geval tegenwoordigh; en d'Ovrigheyd van die plaets kreegh als in een ooghenblick de weet daer van. De Moeder en Dochter wierden beyde in Heghtenis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

genoomen; en nae scharpe ondervraegingh quam aen den dagh, 't geen nu soo langh verborgen gheweest was. Op de bekentenis van *Amee* wierd *Caride* oock in de Gevanckenis ghehaeld. Korts daer nae sprack men haerer aller Vonnis uyt. *Amee* en *Caride* wierden, als Kinder-moordsters, veroordeeld, hun Hoofden door 't Swaerd des Beuls te verliesen; gelijck dan oock openbaerlijck geschiede. Aengaende d'oude Moeder, sy wierd uyt de Stad gebannen, om datse op haer Dochter geen beeter aght geslaegen had.

8. Niets geschiedt'er soo verborgen, 't welck niet eyndlijck ontdeckt werd. Wie is soo wreveligh, die de Godlijcke Gereghtigheyd meend te sullen bedriegen? De Sonde en de Straf sijn ghelijck de Schaduw en 't Ligchaem, 't welck in de Son staet. Vliet ghy de Straf, sy sal u naevolgen. De plaets en tijd kan wel eenigh uytstel geven, doch deselve niet wegh neemen. Wel dien, die reyn van herten is, en niet wandeld op den wegh der Sondaeren. Gewisselijck, de hand des Heeren is niet verkort. En of schoon onse Misdaed voor de menschen bedeckt bleef, soo is nochtans daerom ons de Sonde niet vergeven. Woude God, dat de Jonckheyd door diergelijke Voorbeelden wijs wierd, en leerde weeten, wat tot haeren Vreede diend! Jae, Ach datse wijs waeren, en in alle dingen het Eynde bedaghten, op datse nimmermeer sondighden!

XXV.

D'Onbeschaemde Echt-breecker.

MEn vind sulcke onheylige, onbeschaemde en Eer-vergeetene Menschen, die de Sonde voor een Deughd houden, en sigh op hun Lasteren beroemen. Hier in gelijk sijnde een ongenoemd Edelman in Duytschland, die sijn Boer bestrafte, om dat hy sigh had vol gesoopen; 't welck hy meende, alleen een

een Voorreght des Adels te sijn, die soodaenigen Inbreuck geensins verdraegen konden. Waerlijck, dit is Eer in schande soecken, en lof door boosheyd te willen behaelen.

2. *Macrobius*, een Koopman in Burgundien, was een van deese ligtveerdige Lieden. Hy handelde sijn Echtgenoot met woorden en vuysten seer qualijk; 't welckse alles, als een seer eerlijcke Vrouw, met een meer als Vrouwlijck geduld verdroegh. Oock selfs als hy hout uyt haer Keuken droegh, en soodanige Misdaden oeffende, op welcke God de straf des Doods gesteld heeft, heeftse sigh op geenerley wijs aen hem willen wreecken; als wel weetende, dat het eene quaed door 't ander niet verbeeterd noch gereghtveerdight werd. In 't begin, als *Goudena* haer Mans milddaedigheyd buytens huys, en sijn karigheyd in 't Echte Bed bemerkte, wierdse wel van den Yver aengestoken; doch alsse daer door sijnen toorn op haren hals haelde, en wredelijck van hem geslagen wierd; namse voor, geen woorden meer hier over te verliesen, maer alles met stilswygen te verdragen, en haer Ziel in geduld te besitten; waer doorse oock eenighsins den Huys-vreede behield.

3. Dit seldsaem geduld wierd van *Macrobius* misbruyckt; die een lightveerdige en seer stoute Deern in huys haelde, met welcke hy, ten trots van sijn goede Huysvrouw, in een schendelijcke Echt-breuck leefde. Hier nam den Voorraed van al de verdraeghsaemheyd, die *Goudena* by een versaemeld had, een eynd, wijl de beledigingh al te langh duerde. 't Geen wy niet sien, beweegt ons soo seer niet, als wel 't geen in onse tegenwoordigheyd geschied, 't welck veel dieper in 't hert dringht. *Goudena* begon tegens haeren onbeschaemden Echt-breeker te morren, en dreyghde hem, indien hy dese Hoer niet buytens Huys deed, den handel voor d'Ovrigheyd te sullen brengen, die haer

 de

de hand souden bieden, wijl de haere te swack was, om dit quaed te stuyten.

4. *Macrobius* liet sigh van deese woorden niet afschricken, maer gebood sijn Bysit *Silvana*, datse *Goudena* alle spijt sou aendoen, die haer mogelijck was te bedenken. Ondertusschen sou hy haer in sijn beschermingh houden. Dit bevel was d'eerloose Hoer een groote vreughd. Sy liet het, gelijck voorheenen, niet meer by Scheld-woorden blijven, maer sette haeren hooghmoed voort, in de goede Vrouw te Leugenstraffen, en Kinneback-slaegen te geven. Dit alles was by *Macrobius* reght en wel gedaen, wijl hy haer sulcks bevoolen had. God had den geduldigen Job al sijn Kinderen ontnoomen, doch hem sijn boose Vrouw, als een Werck-tuygh des Duyvels, ghelaeten, om hem tot ongheduld te beweghen: Hoe sou dan eenighe Vrouw sulcke wrevelige daden met stilswygen konnen laeten voorby gaen.

5. Wy willen hier niet verhaelen, wat *Macrobius* met *Silvana*, in de tegenwoordigheyd van sijn Echte Vrouw, bedreef; welcke meende, dat haer 't hert daer over in stuck gesprongen sou hebben. Boven dit alles, deese Agar moest niet alleen van Sara gediend en opgepast werden, maer sy nam gantschlijck haer Echte Bed in. Jae, *Goudena* wierdt somtijds gedwongen, sigh nevens *Macrobius* aen d'ander zijde van de Hoer, te leggen, indiense niet had willen met een Dolck vermoord, of met één Hand-bus doorschooten werden. Alsse nu eens deesen Overspeeligh en handel moest aensien, spronghse van 't Bed af, vatte 't gelaedene en gespannene Zinck-roer, 't welck op de Tafel lagh, in de hand, en doorschoot haer beyde in hun schricklijck bedrijf (gelijck eens *Pineas* diergelijcke persoonen met sijn Spies doorstack) soo datse na weynigh uyren, sonder eenige bekeeringh, daer heenen stierven.

6. Deese

6. Deeſe *Amazoon* had ſigh lightlijck door de vlught konnen redden, maer kreegh gantſch andere gedaghten. Sy ſtelde ſigh voor d'Ovrigheyd, en verhaelde de begaene daed, nevens d'oorſaecken, die haer daer toe bewogen hadden. Men ondervraeghde de Nabueren, gelijck oock de Bloed-vrienden, en uyt der ſelver getuyghenis wierd haer voorgeven waeraghtigh bevonden. De Reghters hielden deeſe afgheparſte wraeck veel meer vergiſnis als ſtraf weerdigh: Te meer, wijl 't oock een Man toegelaeten is, in een diergelijcke ſaeck ſigh op de daed te mogen wreecken. Sy gingh derhalven, van de Reghters ghereghtveerdight, nae haer Huys. Maer hoe 't voor den Opperſten Reghter met d'Overſpeelige gegaen is, is lightlijck te giſſen. Deeſe Daed wierd in weynigh tijds Stad en Landkondigh, en bynae van een yeder hooghlijck gepreſen. Als ſigh oock yet diergelijks tuſſchen Man of Vrouw toedroegh, pleegh men te ſeggen: 't Sal hem of haer gaen, als *Macrobius* of *Silvana*; ſoo dat hier door veel quaedts vermijdt wierdt. Gave God, dat haer Voorbeeldt in 't toekomende noch veele moght afſchricken.

7. Den Heyligen Gods-geſant Paulus teld d'Echtbreuck onder d'openbaere wercken des Vleeſchs; welcke tegen 't Geweeten begaen werden; en ſeyd, dat die ſulcks doen, 't Rijck Gods niet be-erven ſullen, *Gal.* V. 19. *Epheſ.* V. 5. Doch vermits wy op eenige plaetſen alreeds van deeſen Grouwel yets geſproken hebben, en in 't toekomende noch meer daer van moeten ſpreecken, ſoo ſullen wy tegenwoordigh hier van afſcheyden, en beſluyten met de woorden des Oudvaders *Gregorii*, die in *Macrobius* waeraghtigh bevonden ſijn. Soo haeſt d'Onkuyſheyd (ſeyd hy) 't gemoed des Menſchen eens ingenoomen heeft, ſoo laetſe hem qualijck yets goeds dencken. Want de begeerlijckheden ſijn aenklievende. Uyt d'Aenſchouwingh komt de

 gedaghte,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

gedaghte: Uyt het gedaghte de ghenegentheyd: Uyt de ghenegentheyd, vermaeck: Uyt het vermaeck, bewilligingh: Uyt de bewilligingh de daed: Uyt de daed gewoonte: Uyt de gewoonte overgevenheyd: Uyt d'overgevenheyd Voorstand: Uyt de voorstand beroemingh: Uyt de beroemingh de Verdoemenis.

XXVI.

De Doodlijcke Losmondigheyd.

EEn Woord, 't welck buyten den omvangh der Tanden, en over de Slagh-boomen der Lippen gegaen is, kan niet weer te rugg' genoomen werden. Deese dubb'le omsluytingh van de Tongh wil ons te kennen geven, dat wy niet snel moeten sijn in 't spreecken, insonderheyd niet ontrent saecken, die gevaerlijck souden konnen sijn; maer dat het ons nodigh is, tweemael t'overdencken, 't geen wy eens willen seggen. De Visschen werden door den Angel-haeck, maer de Menschen door haer woorden gevangen. Ter deeser oorsaeck heeft Syrach seer wel geseyd: Eer en Oneer is in 't spreecken; en des Menschen Tongh brenght hem ten val. *Syr.* V. 15. En Salomon: Dood en Leven sijn in 't geweld der Tonge. *Spreuck.* XVIII. 21. Had *Antipas*, een Edelman van Poitiers, hier voorsightelijck aght op genomen, soo soud' hy hem selven niet in een ontydigen en smaedelijcken dood gestort hebben; gelijck blijcken sal, uyt 't geen wy nu verhaelen sullen.

2. Sijn oogen vonden behaegen in een Jonckvrouw van sijns gelijcke Stand en Ouderdom, alhoewel hem gantsch ongelijk, ten opsight van de Goederen des gelucks; doch ter dier oorsaeck hem dies te meer aengenaem. De Waen maeckt hedensdaeghs dit Sonne-metael veel Edelder, als een Edele Afkomst, en een lange

Ge-

Geslaght-ry van dappere Voor-vaders. *Antipas* wierd van haer Ouders afgeweesen; doch hy soght sigh op allerley wijs by *Ardelia* bemind te maecken. Hoe meer men hem de wegh afsneed, hoe begeeriger hy was, om tot sijn voorneem te geraecken. Niets is soo wil-keurigh als de Liefde; en niets is de wil meer tegenstrijdigh, als Dwangh. Gelijck de Vlam door de Wind werd aengeblaesen, even soodanigh vermeerderd sigh oock de Liefde door de tusschen-koomende Verhinderingen. Ondertusschen gebeurden 't dat *Abond*, een Ouden Grysaert, die een Silver wit Hooft, maer een Goudrijcke Buydel had, *Ardelia* ten Houwlijck hoopte te bekoomen, steunende op de veelheyd sijner Goederen, en sigh derhalven by haer aengaf.

3. *Ardelia* deed alles wat haer mogelijck was, om sigh by deesen ouden Vryer onaengenaem te maecken; en had veel liever d'arme Jeughd van *Antipas*, als den rijcken Ouderdom van *Abond* verkooren, indiense sigh de Gehoorsaemheyd van haer Ouders had konnen ontrecken. Evenwel liet *Abond* sigh voorstaen, datse door d'Echte vriendschap en groote Geschenccken lightelijck veranderd sou konnen werden; meenende, dat het Geld een yeder soo aengenaem was, als hem. *Ludolph*, de Vader van *Ardelia*, verloofde sijn Dochter blydelijck aen *Abond*, wijl hy geen ander Houwlijcks-goed, als alleen dit beweeghlijcke, van hem eyschte; en dwongh haer met goede en quaede woorden, jae oock met bedreygingen en slaegen, datse sigh, tegens haer wil, aen deesen Ouden moest laeten trouwen. *Antipas* was hier over boven maten seer vertoornd; riep Hemel en aerd om wraeck aen; en dreyghde *Ludolph* en *Abond* de dood.

4. Hy beschuldigde *Ardelia* van een Eer-vergetene Lightveerdigheyd, en wierp voorts alles uyt, wat in diergelijcken Geval een grammoedigh mensch voor de mond kan koomen. Onder andere onbedaght-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ſaemheden ſwoer hy in een groot Geſelſchap met een dieren Eed, dat *Abond* 't Geluck, daer hy hem van berooft had, niet langh ſou genieten: Daer by voegende, dat hy den ſelven, ſoo haeſt hy hem ontmoette, een Deegen door de Ribben wou jaegen. In 't eerſte deel van ſijn lichtveerdighe Reden heeft ſijn Wisſeggingh niet ghefeyld. Op d'eerſte Naght der Bruyloft wierd in een kleyne Kamer, daer deeſe twee Nieuw-getrouwde ſlaepen ſouden, wegens de koude des Winters, een Vyer van gedoofde koolen aengeleyd; veellight om den Ouden te verwarmen. Maer de dompighe Roock deeſes gloeds heeft haer beyde ſoodaenigh verdooft, en de herſſenen opgevuld, dat vermoedelijck d'een nae d'ander geſtorven is; immers ſy wierden 's morgens nevens malkander dood in 't Bed gevonden.

5. Eenige meenden, dat *Ardelia* haer Oude Man vergif ingegeven, en daer nae oock haer ſelven om 't leven gebraght had; maer andere leyden de ſchuld op de gedoofde koolen. *Antipas* deeſe tydingh gehoord hebbende, vond ſijn Gemoedt geheel ingenoomen van twee tegen-een-ſtrijdende Herts-toghten. Hy ghevoelde een byſonder groote blijdſchap over de dood van ſijn grootſten Vyand *Abond*; maer in tegendeel een uytſteeckende droefheyd weghens de dood van ſijn liefſte Vriendin *Ardelia*; wijl hy gehoopt had, haer, nae de haeſt aenſtaende Begraefnis des Ouden, noch te ſullen beſitten. Ter deeſer oorſaeck viel hy in ſulck een ſwaermoedigheyd, dat hy niet langher wenſchte te leven, en om dies te veerdiger te mogen ſterven, liet hy ſigh verluyden, dat hy *Abond* door Vergif had omghebraght. Deeſe woorden quaemen *Ludolph* ter ooren, die deeſen valſchen roem daedlijck voor d'Ovrigheyd braght.

6. *Antipas* wierd in heghtenis genoomen, en overtuyght, dat hy deeſe woorden geſproocken had. De

luſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

luſt tot Sterven was hem nu al vergaen; derhalven loogchende hy de daed. Maer wijl hy ſelfs ſoodaenige onbedaghte redenen uytgeworpen had, vond hy geen geloof by de Reghters, die hem ter dood veroordeelden. Op deeſe wijs wierdt hy een Doodſlaeger van ſigh ſelven. Want indien hy een Overſpeelder is, die eens anders Vrouw aenſiet, om deſelve te begeeren; ſoo is hy oock een Doodſlaeger, die ſigh ſelven de Dood op den hals begeerd te haelen. Dit kon geſeydt werden van al de geene, die uyt vertwijffelingh nae de Dood wenſchen. Als hy nu onthooft ſou worden, betuyghde hy, onſchuldigh te ſijn aen de Dood van *Abond* en *Ardelia*, doch ſtierf evenwel gewilligh; en wierd alſoo gewaer de waerheyd van de woorden Salomons: Die ſijn Mond bewaerd, behoud ſijn Ziele; maer voor hem is verſtooringh, die ſijn lippen wijd open doet, *Spreuck.* XIII. 3. Deeſen *Antipas* wierd, door ſijn Losmondigheyd, onſchuldigh ter dood veroordeeld: Wy ſullen hier noch een andere Geſchiedenis byvoegen, van eenen, wiens onbedaghte Tongh hem reghtveerdighlijck de Dood veroorſaeckte.

7. De Godlijcke Gereghtigheyd heeft veelerley ons onbekende Geheymeniſſen, die gelijck als Afweegen ſijn, om de Sondaers onweetende tot haer verdiende Straf te voeren. God is Reghtveerdigh, en ſijn Oordeelen ſijn reght. Sijn Yver ſiet in het duyſter, en 't verborgene brenght hy in 't Light. Derhalven heeft eenen de wrevelighe Booſdoenders vergeleecken met d'eenvoudighe Veld-hoenderen, die 't Hooft verbergen, en meenen, dat haer gantſche Ligchaem dan verſeeckerd is. Of men ſchoon de begaene Miſdaeden voor de Menſchen verborgen kon houden, ſoo volght daerom evenwel niet, datſe God onbekend ſouden zijn. 't Is genoegh, ſeyd Seneca, dat ghy 't ſelfs weet, wanneer ghy yet quaeds gedaen hebt;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

hebt; Uw Geweeten is daer van een onverwerpelijcke Getuyge. Wee u, ellendigh Mensch, indien ghy deselve verwerpen woud.

8. Dit is seecker Burger in een beroemde See-stad, *Maximiniaen* genoemd, wel gewaer geworden, die vermoeden had, dat sijn Vrouw een Echt-breeckster was, en haere Onkuysheyd versaedighde (indien'er anders versaedigingh in d'Onkuysheyd is) met een Jongelingh in sijn Huys. Sy kon oock dit troef-spel soo wel niet verborgen houden, datmen niet somtijds een herte blad gesien sou hebben. De Duytsche yveren sou onbedaghtelijck niet, als wel d'Italianen en Spaenjaerds. Doch als haer sulcke gedaghten eens in den sin sijn gekoomen, soo gaense gantsch onbesonnen te werck, en dencken dagh en naght op een grouwelijcke wraeck. Soo gingh 't oock met *Maximiniaen*, die den Echt-breecker by sijn Wijf soght te betrappen. Oock sou hem dit geluckt hebben, indien 't den Overspeeler niet ter nauwer-nood met een koorde-ladder waer' ontkomen geweest; soo dat nu 't Wijf haer schande niet meer loochenen kon, maer met groote vleyingen om vergifnis bad; met eenen belovende, in 't toekomende soodanigen quaed niet meer te sullen begaen.

9. 't Is lightelijck te vermoeden, dat d'ontvlogene Vogel de Stricken had leeren kennen, en sigh niet meer liet gelusten, om van de Spijs des Vogelaers te proeven. Hy maeckte sigh derhalven van daer, niet alleen uyt het Huys van *Maximiniaen*, maer oock gheheel uyt de Stad. De Hoorn-rijcke Man meende, dat hy deselve niet soo light sou konnen afstooten, als wel de Herten doen; en dat de geene, die hem soo ghekroond had, niet ongheſtraft behoorde te blijven. Aengaende sijn Wijf, hy kon haer nae de ghedaene daed niet dooden, maer moestse op deselve betrapt ghehadt hebben.

ben. Sijn ſchande aen d'Ovrlgheyd t'ontdecken, daght hem niet geraedſaem te zijn. Hy bedaght derhalven een heymelijck middel, noch veel verborgener als vergif, doch dat deſelve werckingh ſou hebben.

10. Sigh te baeden, is in Duytſchland een ghemeene ghewoonte; en *Quadrata* deed dit ſeer dickmael, als een Lief-hebſter der reynigheyd. Alsſe nu op een tijd in de Bad-ſtoof was, gaf hy de Kneghten en Maeghden eenigh ander werck te doen, ſloot de Deur toe, en ſtoockte den Oven ſoo gheweldigh, dat ſijn Overſpeelſter in Onmaght viel, en verſtickte. Dit gheval wierd voor een hart-vanck of Popelſy ghehouden; en deeſe daed was geen Menſch, als alleen den Daeder bewuſt. Oock kon niemand eenigh quaed vermoeden op hem ghehad hebben. Daer verliepen veele Jaeren, ſonder dat *Maximiniaen* eenigh berouw van deeſe Moord had. In teghendeel, hy liet ſigh tot het Hoeren-leven verleyden, en was daegelijcks in de Herbergen; daer hy eens, dronckenzijnde, hem ſelven verried, door 't volgende voorval.

11. Een van ſijn Suyp-geſellen had een ſeer twiſtſughtighe Vrouw, op wien hy 't ſelve vermoedde, 't geen *Maximiniaen* aen *Quadrata* bevonden had; wijlſe met een groot Heer in byſondere ghemeenſaemheyd leefde. Den gheduldigen Hoorn-draeger derfde ſigh tegens deeſen niet waegen, maer ſoght ſijn gramſchap over ſijn Overſpeelige Echt-genoot uyt te gieten; doch wiſt niet, hoe hy ſulcks ſou moogen verrighten, ſonder ſigh ſelven in ghevaer te werpen. Als hy nu met *Maximiniaen* in 't heymelijck hier van ſprack, ſeyde den ſelven tot hem: Mijn Broeder, ick wil u een trouwen raed geven, die ick, in een diergelijck gheval, ſelfs goed

bevon-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

bevonden, en my daer door van mijn Hoeraghtigh Wijf ontslaegen heb. Besluyt uw Vrouw in 't Bad, en stoockt den Oven wel heet, soo moetse noodwendigh versticken. Op deese wijs kond ghy u, sonder Mes of Deegen, alleen met verbrand hout wreecken.

12. Deesen sijnen Med-gesel was geen bloed-gierigh Mensch; prees den raed, en seyde, sigh daer van te willen dienen, doch had de minste gedaghten niet, om sulcks te verrighten. Naederhand ghebeurden 't, dat beyde deese Vrienden Vyanden wierden, en, wegens seecker Verschil, sigh voor d'Ovrigheyd vervoeghden. Wijl nu *Marcialus* de saeck verloor, wist hy sigh niet anders te wreecken, als door de schoone konst der boose Wijven in 't werck te stellen; en verweet *Maximiniaen* eens, dat hy sijn Vrouw vermoord had. Deesen had noyt meer gedaght aen d'ontdeckingh van sijn Geheym; en wierd niet weynigh verschrickt over deese beschuldigingh, die evenwel qualijck te bewysen geweest waere, indien sijn Losmondigheyd hem niet verder in 't verderf gewickeld had. Hy antwoorde *Marcialus*, dat sijn Wijf een Overspeelster geweest was, gelijck de sijne. Dit hoorde een sijner Swagers, die deese schande op sijn Suster niet wou laeten; en derhalven Gereghtelijck versoght, dat hy deese woorden weer-roepen, en voorts nae behooren gestraft werden soude.

13. D'Echt-breuck kon hy niet bewysen, en moest derhalven 't geseyde, als een Lasteringh, weer door sijn Hals haelen. Maer wegens de Moord, die hy, van sijn Gewisse overtuyght zijnde, bekennen moest, wierd hy ter dood veroordeeld; en heeft alsoo 't oude Spreeck-woord waeraghtigh gemaeckt, dat een quaden Raed den Raed-gever quader is, als diese hoord en gebruycken wil. 't Bedrogh bedrieght den Bedrieger, terwijl hy sijn Misdaed onbedaghtelijck ontdecken,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ken, en sigh eyndlijck schuldigh bekennen moet. Hier uyt blijckt oock de langhmoedigheyd Gods, die *Maximiniaen*, in soo veel Jaeren tijds, tot boete had behooren te leyden; en met eenen de Godlijcke Gereghtigheyd, die hem deed vallen in de Groeve, welcke hy voor een ander ghegraven had. Alsoo proeft d'Almaghtige Herten en Nieren, en doorsoeckt onse Gedaghten.

14. De Geschiedenis van *Antipas* moet ons dienen tot een waerschouwingh, om aght te geven op de woorden *Syrachs* XXVIII. 28. Siet toe, omtuynd 't geen ghy besit met doornen, en maeckt voor uwen mond deuren en grendelen. Maeckt voor uwe woorden een weegh-schael. En met den selven uyt te roepen: Wie sal my een Waght aen mijn Mond stellen, en een scharpsinnigen Zegel op mijn lippen, op dat ick niet schielijck viele van wegen mijne tongh, en sy my niet verdierve. *Syrach*. XXII. 31. Uyt het geval van *Maximiniaen* konnen wy aenmercken, dat de tongh des Sondaers tot een Scheermes moet werden, om haer eyndlijck de gorgel af te snyden. Doch hier van sal op een andere plaets yets meer gesproocken werden.

XXVII.

De Gedoodde Gyselaers.

DE Getrouwigheyd, en d'onderhoudingh van 't geen men belooft, is 't Pand der Menschlijcke Ghemeenschap, en een verborgene Weldaed Gods, van wien den Heyligen Paulus seyd, dat sijn Beloften Ja en Amen zijn, 2 Cor. 1. 20. De Duyvel, in tegendeel, werd een Leugenaer van den Aenbeginne ghenoemt; die een Geest is in den Mond der Valsche, en een Regeerder van de Tongh der Achterklappers.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

klappers. Om nu soodaenigen Getrouwigheyd onder de Menschen te verseeckeren, geeftmen malkander, boden d'uytgesproockene Woorden, Zeegelen en Brieven; jae oock wel Gyselaers of Pands-mannen, waer van de volgende Geschiedenis ons een gedenckweerdigh Voorbeeld sal geven.

2. Als onder de Regeeringh van Koningh Henrick, den Derden diens Naems, 't Koninckrijck Vranckrijck door inwendighe Beroerten verdeeld was, en sigh selven verteerde, hebben twee Edel-lieden sigh Meester gemaeckt van twee stercke, en niet verr' van malkander gelegene plaetsen. D'eene was aen een Hooft-vloed gelegen, en sneed derhalven een groote Stad alle Toevoer af. D'andere lagh op een Bergh, en deed, door Roven en Plonderen, bysonder groote schaede. Voortijds heeftmen onderscheyd gemaeckt, tusschen de vyandlijcke Goederen, welcke Vry of Onvry waeren, ten opsight der Besitters, die sigh of gewilligh vyanden toonden, of sigh by de vyanden onthouden moesten: Gelijck de Burgers en Boeren, die met den Oorlogh niet te doen hebben, wanneerse daer toe niet gedwongen werden.

3. Dit onderscheyd is in d'Inlandsche Oorlogen niet te vinden. Daer word alles voor Vriend of Vyand ghereeckend. Jae, die Schuts-heeren souden zijn, maecken sigh tot Nuts-heeren, en visschen in beroerd water. *Andegar* en *Pepin*, aen wien beyde deese plaetsen vertrouwd waeren, trocken van alle kanten geld byeen, onder voorwendingh, van 't Volck en haere Goederen te sullen beschermen: 't welck oock soodanigh in 't werck gesteld wierd, dat'er geen Paerd, Os noch Koe in 't Land meer overigh bleef; wijl de Boeren niet maghtigh waeren, om beyde deese tegeneen-gekantte Hooft-lieden genoegh te doen. Ondertusschen sond de voorghedaghte Stad Gesanten aen beyde deese Slooten, en liet der selver Hoofden ver-

soecken,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ſoecken, den Oorlogh op ſulck een wijs te willen voeren, dat den armen Land-man by 't ſijne blyven, en die gheheele Land-ſtreeck niet verwoeſt werden moght.

4. Beyde deeſe Hooft-mannen gaven tot antwoord, datſe in een derde plaets by een koomen, en over deeſe ſaeck met malkander handelen wilden. Doch om haere Perſoonen te verſeeckeren, ſoo ſou een Verwiſſelingh van ſommighe Gyſelaers aengeſteld werden. *Andegar*, die op de ſijde van 't Eed-gheſpanſchap (Ligue) was, ſtelde tot Pands-mannen *Varle*, ſijn Soon; en *Baron*, een Hooftman. Hier tegens beloofde *Pepin* ſijn Broeder *Tophan*, en een Rit-meeſter *Nicar* over te ſenden. Den dagh der verwiſſelingh was vaſt geſteld. *Tophan* en *Nicar* waeren rijckelijck gekleed; naemen Geld by haer, om door 't Spel haer tijd te korten, en quaemen ter reghter uyr in 't Slot van *Andegar* aen, van wienſe met alle Hoflijckheyd ontfangen, en boven maeten wel onthaeld wierden.

5. Terwijl nu *Varle* en *Baron* ſigh nae 't Slot van *Pepin* begaven, bejegende haer eenige Snap-haenen, die haer in een Boſch voerden, en de dood dreyghden (wijl ſoodaenighe Rovers altijd vyanden zijn van de geene die wat te verlieſen hebben; wat voor volck ſy oock aentreffen moghten) 't welck van yemand, die juyſt ter ſelver tijd daer ontrent voorby gingh, ghehoord ſijnde, ſoo begaf den ſelven ſigh nae *Andegar*, hem bekend maeckende, dat ſijn uytgeſondene Gyſelaers verraedelijcker wijs vermoord waeren, en dat *Pepin* deeſen handel ſoodaenigh beſteld had. Deeſe valſche tijdingh wierd voor waeraghtigh aenghenoomen; en *Andegar*, ten hooghſten vergrimt zijnde, wou ſijn Gyſelaers, *Tophan* en *Nicar*, terſtond laeten om hals brengen. Echter bedaght hy ſigh voor ſoo verr', dat hy eerſt een Bode nae 't Slot van *Pepin* ſond, om te verneemen, of ſijn Soon en *Baron* daer aengekomen waren, of niet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

6. *Pepin* antwoorde, dat hy haer noch niet vernoomen had; maer dat haer de toegeſeyde Verſeeckeringh opreghtelijck gehouden ſou werden. De Boode deeſe Tijdingh te rugg' gebraght hebbende, ſoo geloofde *Andegar* vaſtelijck, dat ſijn Soon verraedelijck ghedood was. Hier door ontſtack hy in ſoo hevigen Toorn, dat hy, ſonder eenigh verder onderſoeck, beyde de Gyſelaers, die by hem gekoomen waeren, 't leven deed verlieſen. 't Geen gedaen is, kan niet weer veranderd werden: Derhalven moetmen een ſaeck, eermenſe doet, wel overwegen, en niet onbedaght daer in te werck gaen; inſonderheyd niet tegens ſulcke Perſoonen, welcke oock ſelfs by de Heydenen voor Heyligh ghehouden, en in beſchermingh aenghenoomen wierden. Ondertuſſchen wierden *Varle* en *Baron* berooft, naeckt uytgeſchud, en eerſt in de Naght weer los gelaeten, om te moghen gaen daerſe wilden.

7. In ſoodaenigen ſtaet quaemenſe aen 't Slot van *Pepin*, daerſe binnen gelaeten, en van alle nodige behoeften wel voorſien wierden. Nauwlijcks was den dagh aengebroocken, of 't gerught wierd overal verbreyd, dat *Andegar* ſijn Gyſelaers had laeten dooden. *Pepin* wierd geweldigh verſchrickt over de dood van ſijn Broeder, en had bynae vaſt geſteld, ſijn Pandsmannen even 't ſelve te laeten weervaeren. Doch hy bedaght ſigh beeter; wou in deeſe ſaeck niet al te ſeer haeſten, maer den handel naerder en nauwer onderſoecken, wijl 't daer nae noch tijds genoegh was, om dit voorneemen uyt te voeren; en betoonde daer door, veel voorſightiger en verſtandiger te ſijn, als ſijn Tegenſtrever *Andegar* geweeſt was.

8, *Andegar*, de gantſche gelegentheyd van de ſaeck gehoord hebbende, bekende ſijn onreght wel, doch wiſt niet, hoe deeſe gedaene daed te verbeteren moght zijn. Nae langh beraed, ſond hy eyndlijck een Trompetter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

petter aen Pepin, en bad om 't Leven van ſijn onſchuldige Soon, met aenbiedingh, dat hy 't ſijne geerne in ſijn plaets wou geven, Pepin by hem ſelven overwoghen hebbende, dat de Dood van *Varle* ſijn dooden Broeder 't Leven niet weer kon leveren, liet Andegar aenſeggen, dat hy voor 't Los-geld ſijns Soons de Veſtingh, die hem toevertrouwd was, in ſijn handen ſou overgeven; of ſoo niet, dat hy ſijn Soon terſtond ſou laeten dooden. De Vaderlijke Liefde overwon hier de ſchuldige plight. *Andegar* ruymde *Pepin* 't Slot in, en begaf ſigh, met eenighe weynighe van ſijn Krijghsknegten, in een Stad, die met 't Volck van 't Eedgeſpanſchap beſet was.

9. Hier over wierd hy ſwaerlijck beſchuldight, als die 't Leven van ſijn Soon boven 't voordeel van 't gemeen geſteld, en ſijn Eed trouwlooſlijck gebroocken had. 't Oordeel wierd geveld; en hy moeſt, door de handen eens Beuls, 't Hooft verlieſen, nae dat hy eerſt van ſijn Ampt en Eer afgheſet was. Naederhand is ſijn Soon aen de ſijde des Koninghs overgegaen, en heeft de dood ſijns Vaders aen deſelve Stad veelvoudigh gewroocken.

10. De Wraeck eens toornigen werd gevoeghlijck afgebeeld door een hand, ſlaende op een Egel, met dit Boven-ſchrift: GHY SLAET U SELVEN. De Wijſe, ſeyd Salomon, vreeſt, en wijckt van 't quaede, maer de Sot is oplopende, toornigh, en ſorgeloos. Die haeſtigh is tot toorn, ſal dwaeſheyd doen. De Lanckmoedige is groot van verſtand; maer die haeſtigh is van Gemoed, verheft de Dwaeſheyd, *Spreuck.* XIV. 16. 17. 28. Sijt dan niet haeſtigh in uwen geeſt, om te toornen, want den toorn ruſt in den boeſem der dwaeſen, *Predick.* VII, 9. En de hevigheyd ſijns toorns is hem ten val. *Syrach.* I. 22.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

XXVIII.

De Blinde Onkuysheydt.

BEyde, de Toornigheyd en de Liefde, werpen blinde Jongen, gelijck de Honden. De begeerten sijn blind, en overhaesten sigh altijd. Jae, in 't gemeen sijn alle Sonden een Overhaestingh: Want indien de Sondaer sigh wel en ghenoeghsaem bedaght, scharpelijck overwegende 't eynd van 't geen hy beginnen wil, soo sou hy noyt in de Sonde begeeren te bewilligen; volgens de woorden van een oud Kercken-Leeraer: Indien onse oogen geduerigh saegen op 't eynd der dinghen, die onbetamelijck sijn, wy souden den aenvangh noyt ter handen neemen. De volgende Geschiedenis sal te kennen geven, waerom wy dit, tot een Inleydingh, voor uytgesonden hebben.

2. *Hermione*, een Wonder der Schoonheyd, verweckte in veelen een groote lust, doch in weynige een hoop, om deselve oyt te sullen boeten. Sy was op d'eene sijde de swarte Seyl-steen gelijck, die 't Yser nae sigh treckt; en aen d'ander sijde de witte Seylsteen, die 't Yser van sigh stoot. Onder de meenighte haerer Minnaers bevonden sigh oock *Paciaen* en *Lancelas*, twee voornaeme Edel-lieden. Niets was'er kouder, als d'oorsaeck van haer Liefde-vlammen. Alle Mans-persoonen golden haer even soo veel, als offe van haer Geslaght geweest waeren. Kortelijck, sy scheen een Marmere Beeld te zijn, onbequaem om eenige Liefde plaets te geven. Sy veraghte veel meer deese twee Edellingen, als datse deselve eenige tegenneygingh sou doen blijcken hebben. Evenwel volhardense in hun dienstbaerheyd; meer uyt nijd, wijl d'een d'ander geensins begeerde te wijcken, als uyt hoop,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

hoop, van yets te sullen verkrijghen. Ondertusschen liet *Lancelas* sigh voorstaen, dat *Hermione* sijn Meedevryer *Pacian* meer begunstighde, als hem; en des selven Gespraecken met langer geduld aenhoorde, alsse de sijne deed.

3. Als hy nu hier over langen tijd met sijn gedaghten raed gepleeght had, besloot hy by hem selven, sigh aen sijn veraghtster te wreecken; en sulcks te doen met het Swaerd der Wijven, te weeten, de Tongh, die d'Eere dood slaet, welcke dierbaerder is als 't Leven. Om nu dit voorneemen in 't werck te stellen, soo versierde *Lancelas* seer boose dingen van *Hermione*, en verbreyde deselve door de gantsche Stad, om haer, tot wraeck van haere veraghtingh, weer in veraghtingh te brengen. De Lasteringh is veel arger als d'Achterklap; wijl de laetste alleen de waerheyd, op een onbehoorlijcke tijd en plaets, met veraghtingh, maer d'eerste enckele Onwaerheyd uytwerpt. Dit alles quam *Hermione* ter ooren; en wijlse, volgens de gewoonte der Schoone, trots en hooghmoedigh was, soo besloots e, aen deesen Eer-dief sigh ernstelijck te wreecken. D'eerste gelegentheyd was haer de beste. *Pacian* haer eens voordraegende sijn schuldige plight en bysondere genegentheyd, om haer te moogen dienen, voeghde daer by dat hy daer in niet naelaetigh sou zijn, schoon 't oock sijn leven sou mogen gelden.

4. Hoe kond ghy, antwoorde *Hermione*, seggen dat ghy my bemind, naedien ghy met stilswygen aenhoord, dat *Lancelas* mijn eerlijcken Naem, door sijn Adder-tongh schand-vleckt? *Lancelas*, seyde *Paciaen*, spreeckt qualijck van *Hermione* ter sulcker plaetsen, daermen haer en oock hem kend. Ick houd het daer voor, dat soodaenigen wrevel alleen met veraghtingh behoord gestraft te werden; wijl een yeder ten vollen weet, dat sijn Lasteringh valsch is. Deese Valschheyd,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

hernam *Hermione*, moet met een daedlijcke Straf te rugg' gedreven werden; en indien ghy my aen deesen mijnen vyand wreecken wilt, soo sal ick u met'er daed te kennen geven, hoe hoogh ick deesen dienst en uw persoon aghten sal. *Paciaen* bemerckte hier uyt, dat den haet op *Lancelas* de Liefde t'sijnwaerts veroorsaeckt had. Derhalven sou hy niet alleen een, maer duysend levens gewaeght hebben, om *Hermione* te mogen dienen. Hy liet dan *Lancelas* uytdaegen, om tegens hem voor d'eer van *Hermione* te veghten; ghelijck sulcks by d'Oude een ghebruyck was, daer een beschuldighde Jonckvrouw een Ridder verkoor, die een Kamp voor haer aennam.

5. *Lancelas* liet sigh op de bestemde plaets vinden; doch wierd van *Paciaen* doorstoocken, en gedwongen te bekennen, dat het quaed Gerught, 't welck hy van *Hermione* uytgestroyd had, valschlijck van hem versierd was geworden; en dat hy niet anders als eer en deughd van haer wist te spreecken. Op deese wijs behield *Paciaen* de Zeege, doch deselve stond hem dier genoegh, wijl hy in 't Geveght drie wonden ontfingh, waer van de twee bynae doodlijck waeren. Evenwel wendden de Heel-meesters al hun vlijt aen, en kregen hoop, hem in 't leven te sullen behouden, indien hy nae haeren Raed begeerde te doen. *Hermione* was met deese wraeck ten vollen vergenoeghd, en begon van dien tijd af aen *Paciaen* vyerigh te beminnen. Sy haeste sigh, om hem te gaen besoecken; ontfingh haeren Kamp-veghter met een Danck-kus; weende van blijdschap aen sijnen hals; beloofde, hem ten Houwlijck te sullen neemen, en gingh noyt van sijn Bed af, maer bleef dagh en naght by deesen Siecken; die sigh nu begeerde te draegen, als een Bruydegom, en hem begon stercker te maecken, als wel sijn wonden hem wouden toelaeten.

6. Wat doet ghy *Paciaen*? Wat onderstaet ghy u?

Uw

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Uw blinde en onbedaghtſaeme Onkuyſheyd ſal u 't Bruyds-bed in een Doodkiſt doen veranderen; en de wonden van u Hert ſullen de wonden van u Ligchaem vernieuwen. 't Echte Werck werd by de Vallende Sieckte vergeleken. Al de geeſten des gantſchen Ligchaems werden deeſe ſtercke beweegingh, door de terugg'-houdingh des Verſtands, deelaghtigh. Waerom dan oock de Natuer-kundige twijffelen, of d'Inbeeldinghs-kraghten, die in ſoodaenighen werck op 't ſwackſte ſijn, by de Vrught in 's Moeders Ligchaem yets verrighten konnen; gelijck hier van naegeſien kan werden *Garzzon. nel. Seraglio de* 1. *Stupori Stantz.* 5. *f.* 23. Doch om niet verder van ons ooghmerck af te wijcken, en dit geval kortelijck te verhandelen, *Paciaen* gaf de Geeſt in d'armen van ſijn Liefſte, wijl al de Wonden ſigh onder de Banden openden, en al ſijn kraghten hem te gelijck ontgingen. Men kan lightlijk bedencken, hoe geweldigh *Hermione* ſigh over deeſen Bloed-Bruydegom verſchrickte. Sy wierd uytgeroepen voor de Moordſter van *Paciaen*; en 't geen haer met onwaerheyd naegeſeyd was, heeftſe door een blinde Onkuyſheyd waeraghtigh en Landtkondigh gemaeckt; ſoo datſe, met groote droefheyd, in een Klooſter gingh, en haer leven daer eyndighde.

7. Uyt 't geen hier nu verhaeld is, konnen wy bemercken, dat de Schilders Cupido met goede redenen blind, en als een onverſtandigh Kind af beelden. De Jonckheyd weet niet, wat tot haeren Vreede diend; en laet ſigh door haer ongeduldighe vleeſchlijcke begeerten verdwaeſen; jae van den Stighters aller Sonden in gevaer van Ligchaem en Siele ſetten. Ter deſer oorſaek heeft den ouden Tobias ſijn Soon ſeer wel vermaend: Kind, gedenckt t'allertijd des Heeren onſes Gods, en wilt niet ſondigen, noch ſijn Geboden overtredẽ. Wagt u van alle Hoerery, en wend u niet hovaerdighlijck in uw herte van uwe Broederen: Want in de

hovaerdye is verderf, en veele ongestadigheyd; en in trotsheyd verminderingh en groot gebreck. *Tob.* IV. 6. 13. 14. De Heer Bisschop van Belley verhaeld noch een andere Geschiedenis, deese bynae gelijck. Wy sullense hier byvoegen, om van eenerley saeck geen twee bysondere Opschriften te maecken.

8. Aen de Vloed Dordaigne in Vranckrijck wierd een seldsaeme Schoonheyd gebooren, en in haeren Doop *Sarmina* genoemt. Maer soo schoon haer ghedaente was, soo woest was haer Ghemoed: Jae de voortreflijckheydt van haer Aengesight maeckte haer soo hooghmoedigh en trots, datse geen mensch ter weereld weerdigh aghte, haer te moogen dienen. Maer gelijck de geene, die veel van haer selven houden, oorsaeck geven, datmen weynigh van haer houd; en die andere veraghten, van deselve weer veraght werden, soo geschiedde haer even desgelijcks; wijl men van haer seyde, datse wel niet berispelijcks aen haer Ligchaem, maer oock niet lofweerdighs aen haer Gemoed had. Den Engel, die den naem van 't Light draeght, moest, wegens sijn hooghmoed, een Geest der Duysternis werden: Want God weerstaet den hovaerdigen, maer den nedrigen geeft hy genaede. *Sarmina* had veel Minnaers, die alle behaeghen hadden in de schors van deesen onbekenden Boom; maer insonderheyd waeren'er twee, *Abib* en *Emat*, die hun diensten haer soghten op te dringen, en aengenaem te maecken,

9. Deese verdroegen gheduldelijck al de veraghtingh en schande, die deese opgeblasene haer aendeed. Yeder traghte de naeste te sijn, doch sy wou geen van beyden eenige toegangh vergunnen. *Abib* viel de tijd der Dienstbaerheyd te langh; en nam derhalven, nae een langh gheduld, sijn wegh nae een andere plaets, met afwerpingh van dit onverdraeghlijck Jock. Sijn Liefde veranderde in Haet; even gelijck d'oproerige

Onder-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Onderdaenen den Vorſt haeten, tegens wienſe ſigh opgeworpen hebben; ſchoonſe hem te vooren gehuldight, bemind, ge-eert, en als een God op Aerden gehouden hadden. Deeſen Laſteraer hield ſigh niet vergenoeght, met qualijck van *Sarmina's* trotſheyd te ſpreecken, maer ſtroyde noch daerenboven ſulcke oneerlijcke handelingen van haer uyt, die haer noyt in gedaghten gekomen waeren: Hooghmoed en Opgheblaeſentheyd is by God en Menſchen haetelijck; maeckt de ſchoonheyd veraghtelijck, jae lelijck; en ſteld oock ſelfs de Kuyſheyd in gevaer; indien niet wercklijck, immers in woorden, en booſe naeſpraeck van 't volck. De Kuyſheyd is een Schild der Schoonheyd; maer ſooſe niet op den grond van Ootmoedigheyd geveſtight is, ſoo ſtaen alle andere Deughden los, en werden veraghtelijck.

10. *Emat* hoorde de redenen van deeſen Grootſpreecker, en ſchoon hy geen beeter onthael genoot, als *Abib* ontfangen had, ſoo bleef hy evenwel beſtendigh, en overwon d'Ongeduldigheyd door een volhardende Liefde. Als nu deeſe twee eens t'ſaem in een Geſelſchap waeren, daer van *Sarmina's* hooghmoed geſproocken wierd, ſoo belagchte *Abib* deſelve in 't eerſt; doch veraghte daer nae oock de perſoon, ſeggende: Datſe hier door voor eerlijck wou gehouden ſijn, ſchoonſe haer Kransje al voor langh vermalt had. Dit, voer *Emat* daer op in, is onwaeraghtigh; en ick ben gereed, om haer Onſchuld met den Deegen te beweeren. *Abib* wou deeſe Leugen-ſtraffingh met de vuyſt wreecken; doch ſy wierden van d'andere Heeren geſcheyden, ſoo datſe voor dien tijd niet aen een konden geraecken, om t'Huys, waer in ſy ſigh bevonden, niet te veronteeren. Maer ſoo haeſt ſy van daer gegaen waeren, ſteldenſe de ſaeck aen haer Geweer. In dit Geveght wierd A*bib* van E*mat* doorſtoocken, en alſoo ſijn Laſteringh met ſijn bloed

uytghewiſcht. *Emat* gheraeckte met het leven daer van, nochtans niet, ſonder eenige wonden ontfangen te hebben.

11. 't Verloop van dit geval quam wel haeſt ter ooren van *Sarmina*; die, nae de gewoonte der Vrouwen, terſtondt van ſin veranderde; en ſigh verplight gevoelde, *Emat* te beminnen; derhalven ſy oock beſloot, deeſen dienſt danckbaerlijck te beloonen, door een echtelijcke overgevingh van haer eygen Perſoon. De bewilligingh van haer Moeder konſe lightelijck bekoomen, wijl hy haer Eere, met gevaer van ſijn Leven, beſchermt, en haer geluckighlijck aen haeren vyand gewroocken had. Met dit voorneemen gaetſe, in 't geſelſchap van haer Moeder, *Emat* beſoecken; doch liet hem te vooren haer komſt bekend maecken, op dat de ſnelle veranderingh van *Sarmina* niet een diergelijcke by *Emat*, tot verargeringh van ſijn Staet, moght veroorſaecken; wijl een ſchielijcke en groote blijdſchap de Siecke meenighmael ten hooghſten naedeeligh is. 't Is onnoodigh te verhaelen, wat voor woorden tuſſchen deeſe twee ghewiſſeld wierden. 't Beſluyt der ſelver was een Echt-belofte, die volvoerd ſou werden, ſoo haeſt hy geneeſen ſou ſijn.

12. Nae dien tijd begon *Emat* van dagh tot dagh te beeteren, ſoo dat nu alle gevaer genoeghſaem voorby was. Hy ſond Geſchenken aen ſijn Lieffte, en ſy deſgelijcks aen hem. Sijn grootſte begeerte was, geſond te moogen ſijn, om den loon ſijner Liefde met'er daed te ghenieten. Ondertuſſchen evenwel moeſt hy ſigh verborgen houden, wijl'er een gerught gingh, datmen hem, op d'Aenklaght van *Abibs* Vrienden, in Gevankenis brenghen, en een quaed beſcheyd laeten hooren ſou. Om nu dit Onheyl t'ontvlieden, ontweeck hy op 't Slot van een groot Heer, daer hy voor de Gereghts-Dienaers wel verſeeckert was. Als hy eyndlijck ſijn wonden ten naeſten by geneeſen gevoelde, dreef ſijn vyerigh

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

vyerigh verlangen hem nae ſijn ſchoone *Sarmina*, en quam 's naghts, in veranderde Kleederen, by haer. Hier door verhinderde hy ſijn volkoomene heelingh; te meer, wijl hy dickmael geheele Naghten en Daeghen in 't Huys van *Sarmina* bleef, en ſigh van daer weer in ſijn Seeckerheyd begaf. *Abibs* Vrienden ſetten ondertuſſchen hun Aenklaght voort, en riepen om Gereghtigheyd, verhopende, een ſcharp Vonnis tegens *Emat* te ſullen bekoomen, 't welck dan of aen ſijn Perſoon, of aen ſijn Afbeeldingh voltrocken ſou werden. Ter deeſer oorſaeck wierd hy geraeden, ſigh nae 't Hof te begeven, en van den Koningh genaede te gaen verſoecken.

10. Hy beſloot dit te doen; doch wou te vooren ſijn Houwlijck met *Sarmina* klaer maecken: Gelijck dan oock een Echts-verbintenis tuſſchen haer beyden opghereght, en in volkoomene Leden beſchreven wierd. Doch wijl *Emat* ſigh niet derfde laeten ſien, ſoo voltrockenſe hun Houwlijck gelijck Man en Wijf; ſpaerende d'openbaere Bruyloft, tot op ſchooner We'er. De Naght, die d'Aenvangh van haer hooghſte vreughd ſon ſijn, was der ſelver eynd, en 't begin van haer hooghſte droefheyd. *Emat* was noch niet ten vollen geneſen, ſoo dat ſijn wonden ſigh openden, in d'armen van de ſchoone *Sarmina*. Hier door wierden al de levendige Geeſten hem ontnoomen, en hy overleed in 't midden ſijner Welluſten. Dit treurigh Gheval kon, weghens de noodwendighe Begraefnis, niet verborghen blijven. *Sarmina* wierd niet minder, als de voorghedaghte *Hermione*, ghelaſtert, en alſoo merckelijck vernaedeeld door de dood des geenen, die ſoo Ridderlijck voor haer gevoghten, en haer ſchande ſoo Zeege-rijck gewroocken had.

14. Op deeſe wijs wierd den Hooghmoed van *Sarmina* vernederd: En ſchoonſe ſigh door de Schrifte-

lijcke

lijcke Echt-belofte soght te verdedigen, soo konse echter de tongen der Menschen niet ontgaen, die haer niet anders als de Bloed-Bruydt noemden, wegens de twee Bloed-Bruydegoms. Dit kan oock alle Manspersoonen tot een Les verstrecken, datse sigh in soodaenige ongelegentheden onthouden van den Arbeyd der Liefde, wijl deselve dan ten hooghsten ghevaerlijck is: Of indiense op haer selven, door een onghemaetighde dertelheyd, geen aght wilden neemen, soo behoorden immers de Vrouwen haer in hun voorneemen te stutten, om sigh aen der selver verderf niet schuldigh te maecken.

XXIX.

't Ellendigh Eyndt.

SOO yemand meend te staen, die sie toe dat hy niet en vall. De Jaegers kennen 't Wild aen 't Spoor haerer Voet-stappen. 't Leven des Menschen moetmen leeren kennen aen de Dood, of den uytgangh van 't selve. Een schoonen Dagh kan 's avonds eerst gepreesen werden. Een heldere tijd is op de See een Voorboode van Onweer. Hier sullen wy een ellendigh Eynd van een gheluckigen aenvangh hooren. Doch van een dingh wil ick, eer ick voortgae, den Leeser gewaerschouwd hebben, naementlijck, dat hy, soo hy van een Onroomsche Gods-dienst is, sigh niet en argere aen eenige tusschen-loopende Redenen (die niet voorby gegaen konden werden, sonder naedeel aen de Gheschiedenis te doen) welcke in 't volgende Geval, en in 't andere, dat daer aengekoopt is, gevonden sullen werden. Hy ghelieve te gedencken, dat de Bisschop van Belley (uyt wiens Schriften deselve genomen sijn) een Rooms-gesinde zijnde, oock haer Taele heeft willen en moeten gebruycken. Een be-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

bescheyden Oordeel sal de saeck oock bescheydentlijck konnen aenmercken, en tot sijn eygen Nut weeten aen te wenden.

2. *Parmenon*, een Kind van geringe Afkomst, doch van hoogh verstandt, had het, eensdeels door de weldaedigheyd van goede Lieden, andersdeels door sijn vlytige Diensten en Geschicktheyd, soo verr' gebraght, dat hy Hof-meester wierd by de Soon van een voornaem Heer, die de Regeeringh van een Landschap in Vranckrijck toebetrouwd was. Deesen Jonck-heer was den Geestlijcken Staet toegeeygend, en nam d'onderwijsingh van *Parmenon* soo voorspoedigh aen, dat de Vader sigh ten hooghsten daer over verheughde, en met de Leer-meester geheel wel te vreden was. Een wijltijds hier nae quam in't gedaghte Landschap een Abdy open te vallen, met welcke plaets *Parmenon* voorsien wierd, wijl den jongen Heer sijn Opsight en Tught nu ontwassen was. In 't begin droegh hy sigh gantsch wel: Maer ghelijck swacke Herssenen den Wijn niet wel verdraegen konnen, soo kan oock een geringh Persoon niet langh een groot gheluck gebruycken. *Parmenon* vergat sijn uytgestaene Armoede, en al d'ontfangene Weldaeden, jae oock hem selven. Hy beswaerde sijn hert met Brasseryen en Dronkenschappen, die hem verleydden tot Slaepkameren en Ontughtigheden.

3. De Kerck-tooren sietmen in een Stad van verr', als hy reght overeynd staet. Een Prediker werd van een yeder in sijn leven en wandel gekend, wanneer hy niet buyten de plight van sijn Ampt gaet, maer de Storm-winden der boose begeerlijkheden tegenstand doet. Hoedaenigen Argernis *Parmenon* aen de Huysgenoten (soo noemt de Heer van Belley die van den hervormden Gods-dieust) gaf, is onuytspreecklijck. En wijl hem niemand intoomde, soo voer hy geduerigh voort (als eenen die met blindheyd geslaegen is)

in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

in allerhande Sonden en Lasteren, sonder eenighe schroom of schaemte. Onder veel andere behaeghde hem een Jonckvrouw, *Sara* ghenoemd, welckers schoonheyd soo een vyerige Liefde in hem verweckte, dat hy sonder haer, nae sijn meeningh, niet sou konnen leven hebben. De Dochter, in tegendeel, wou hem geensins hooren spreecken, als onder voorwaerde van een Echte Verbintenis (sy volghde die van den gesuyverden Gods-dienst) daer hy geensins in bewilligen kon, sonder verlies van sijn vette Kercken-dienst. Sy soght hem te bedriegen. Hy soght haer te bedroeven; en gaf voor, dat d'Insettinghen der Menschen de Geestlijcke Echt verbieden, alhoewel deselve in Grieckenland getrouwde Lieden waeren.

4. Eyndlijck, *Parmeno* beloofde deese *Sara* ten Houwlijck te sullen neemen, doch onder bedingh, datse sulcks te geener tijd aen yemand sou openbaren, wijl hy anders in groote schand' en Armoede geset sou werden. Hy voeghde daer by, dat diergelijke Houwlijken onder die van haren stand gebruyklijk waren, en dat de Paus haer toegelaeten had, heymelijck Echte Wijven te mogen hebben. *Sara*, die wel wist dat de Kerken-dienaers onder haer de Echt-genoten namen, en noyt van een andere Godsdienst, als van de hare had horen spreken, gaf de woorden van den Heer Abt volkoomen geloof. Sy berigte haer Moeder en Suster van desen handel; die deselve, wegens haer' Armoede, voor een gantsch aenneemlijke gelegentheyd hielden. Daer op wierd de Houwlijks-voorwaerde van een seer vertrouwden Geheym-schrijver op 't papier gebraght; in welke 't Houwlijks-goed van *Sara* hare Schoonheyd, en 't berouw de Morgengaef was. De Waerheyd is een Dochter van de tijd; en werd oock allenxen uyt den diepsten Put boven geschept. *Sara* wierd Swanger, en meende, dat alles eerlijk en wel toeging, terwijlse van eenige, spots-wijs, de Vrouw *Abdis* genoemd wierd:

't Welckse een bysonder groote Eer hield te sijn.

5. Maer eyndlijck bemerkende, datse daer door gehoond wierd, en verder ondersoeck op de saeck doende, bevondse met groote verwonderingh, datse jammerlijk bedrogen was. Ontrent de selve plaets woonde een voornaem en aensienlijck Man, die sijn Soon geerne in dese Abdy ingedrongen had. Hy diende sigh derhalven van dese Misdaed, om den vreemden Inkomelingh, uyt te stooten. Ten deesen eynde liet hy den gantschen handel Schriftlijck in een volkomene vorm vervatten, en braght sijn Aenklaght, in den naem der gantsche gemeente, voor den Bisschop: Die den Abt daer over hoorde, en, nae eenige nietige verontschuldigingen, in de Gevanckenis liet setten. Om nu verdere straf t'ontgaen, gaf hy sigh uyt, van den hervormden Gods-dienst te sijn; en door deese voorwendingh 't Graf der levendige ontkomen sijnde, liet hy sigh aen *Sara* trouwen; wijl hy sag, dat hy nu van al sijn Inkomsten berooft, en een beeter in sijn plaets gesteld was: Hoe ellendigh hy sigh hier door gemaeckt heeft, is lightelijck af te meeten. De vette Keucken was hem gesloten: Wijf en Kinderen wouden eeten hebben. Wercken wilde hy niet, Bedelen schaemde hy hem.

6. Hy verbergde sijn Aengesigt, en haette zijn Eva, die hem, so hy meende, in deese ellende geworpen had. Hy toonde sigh tegens haer als een Leeuw, vloeckende, kijvende en slaende: Soo dat *Sara* nu eerst bevond, wat een gantsch swaer Jock den Echten staet is, alsse niet behoorlijck aenghegaen en beleeft werd. *Portiaen*, de Broeder van *Sara*, een dapper Krijghsknecht, voor weynigh tijds uyt den Oorlogh t'Huys gekoomen, nam deese verdruckingh van zijn Suster ter herten, en dreygde zijn Swager, dat hy de hand op hem leggen, en een weereltlijck-geestelijcke van hem maken wou, indien hy zijn Suster eenigh onvriendlijk woord meer gaf. *Parmeno* liet evenwel niet nae, sijn Wijf qualijck te handelen; doch wierd daer over van

Por-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Politiaen jammerlijck gestock-slaeght, soo dat hy de gedenck-teeckenen daer van een gheruymen tijd op sijn rugh moest draegen. *Parmenon* nam voor, sigh te wreecken; en schoot op seeckere Naght sijn Swaeger, als hy gantschelijck op geen vyandschap daght, met een hand-bus dood. Hier over wierd hy gevangen, en tot de Strop veroordeeld, neemende alsoo een ellendigh eynd met schrick, gelijck de H. Schrift van de Godloose spreeckt.

7. Dit Geval steld ons voor oogen, hoedaenigh alle Sonden, gelijck de Schaeckels van een Keeten, aen malkander hangen; en veeltijds door den Overvloed veroorsaeckt werden. By *Parmenon* was d'eerste Schaeckel aen deese Keeten een ongeregeld Leven: De tweede, Gulsigheyd en Dronckenschap: De derde Hoerery: De vierde, Bedrogh: De vijfde, een geveynsde verloogcheningh van sijn Gods-dienst, uyt vrees van de straf: De sesde, Toornigheyd: De sevende, Doodslagh. Ter deeser oorsaeck heeft den Oudvaeder Bernhardus God gebeden, dat hy hem doch sijn eerste Sonde te kennen wilde geven, op dat hy sigh voor d'andere waghten moght, en niet, als een blinde, daer in voort voer. Wy sullen by deese Geschiedenis noch een andere diergelijcke, uyt den selven Schrijver, voegen.

8. Een voornaem Geestlijck Persoon onder de Bedel-Monicken hield de Soon van sijn Suster tot de Boeck-oeffeningh, en deed hem onderwijsen in alle Deughden; waer in hy soo wel scheen toe te nemen, dat hy groote hoop gaf, van eens tot hooge diensten te sullen geraecken. *Valfroy* (dit was den Naem van den jonghen Monick) vondt het Jock des Kloosterlevens een onverdraeghlijcke Last voor sijn Neck te zijn. Hy soght, onder een goede schijn, boose t'Saemen-spreeckingen met Vrouws-persoonen te houden, en daer door de wercken der duysternis deelaghtigh

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

te werden. Deese Dieren sijn noyt gevaerlijcker, dan alsse tam zijn; voor de wilde behoeftmen sigh niet te vreesen, Als hy hem nu in deesen handel ingelaeten had, droegh hy sigh soo argerlijck, dat een yeder qualijck van hem sprack; en niet alleen van hem, maer oock van al zijn Meede-broeders, die zijn misdaed ontgelden moesten; en in soo een quaed gerught quamen, dat bynae niemand haer eenige Aelmissen meer begeerde te geven.

9. Ter deeser oorsaeck wierd *Valfroy*, om verder onheyl te voorkoomen, [Wat? Nae behooren ghestraft, en nauw ingebonden? Neen; maer] nae een andere Stad gesonden, om aldaer de Vasten-Predikatien te verrighten, wijl hy welspreeckend, en in de Strijd-vraegen gantsch doortrapt was; oock, om dat in deese plaets sigh veel Hugenotten onthielden. *Ruth*, een seer schoone Hugenottin, geraeckte met deesen Prediker in kennis; soo dat hy van eenige saecken met haer begon te twist-redenen, die in Bellarmijn niet te vinden waeren, en haer, gelijck Boaz, met sijn vleugelen bedeckte, nae een Houwlijck met haer opgereght hebben. Deese Monick veranderde daer op sijn Gods-dienst, en Predickte voor de geene, tegens welcke hy tot noch toe 't woord gevoerd had; wijl hy, gelijck wy geseyd hebben, een seer welspreeckend en geleerd Man was, die alle dingen tot sijn voorneemen wist te trecken.

10. Seecker Abt, die niet verr' van daer woonde, gingh *Valfroy* besoecken, en wierd ghenoeghsaem gewaer, dat niet een bysondere drift van Gods Geest, maer Vleesch en Bloed hem bewooghen had, om van Godts-dienst te veranderen; oock bemerckte hy, dat hy voor de vier Kinderen, die *Ruth* hem gebooren had, sorge droeg. Hy beloofde hem derhalven, indien hy weer in 't Klooster wou gaen, dat hy haer alle een rijckelijck onderhoud sou verschaffen, en een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

volkomene Aflaet by den Paus sou te weegh brengen. Terwijl nu *Valfroy* deese Bekeeringh, of Verkeeringh, uytstelde, wierd hy van een hittige Koorts overvallen, die hem geheel van sijn verstand beroofde.

11. Den Abt dit ghehoord hebbende, quam den Siecken besoecken, en bemoeyde sigh ernstigh, om hem 't genoomene besluyt te doen voltrecken; doch veel te laet: Want in sijn geduerige Swackheyd gaf hy, op alle vraegen, niet anders tot antwoord, als 't woord onses Salighmaeckers tot de dwaese Maeghden: *Nescio vos*; Ick kenn' u niet: Ick kenn' u niet. En alsoo is hy, sonder eenigh verstand of berouw, daer heenen ghestorven. Soo hier een Roomsch-gesinde wou inbrengen, dat dit misschien een straf is gheweest van sijn overgaen tot den hervormden Gods-dienst: 'k Sal den selven maer kortelijck antwoorden. Eerst, dat hy niet waerlijck overgegaen is, en derhalven, dat sijn onheylighe gheveynstheyd en spottery met den Gods-dienst hem deese Straf veroorsaeckt heeft. Daer nae: Soo hy al waerlijck overgegaen was, dat hy dan gestraft is geworden, om dat hy weer op nieuws heeft willen overlopen, omsiende nae de Vleesch-potten van Egypten, 't gemackelijck en onbesorght Klooster-leven. Doch 't is ons voorneemen niet in dit Werck te Twist-redenen, maer alleen alghemeene Leer-stucken aen te wijsen.

12. Dit sien wy hier uyt, alhoewel den Houwlijcken Staet een Heyligen en God behaeghlijcken Stand is, soo kan hem den selven echter in de Weerelts-kinderen en soodaenighe Ongeestelijck-geestelijcke mishaeghen. Hoe eenige saeck beeter is, hoe 't misbruyck van deselve schaedelijcker is. 't Houwlijck is eerlijck by allen, en 't Bed onbevleckt, doch de middelen daer toe moeten eerlijck en wettigh zijn: Anders werd het Brood, 't beste voedsel der Menschen, tot vergif, en den soeten Honigh tot Gal. Den Echten-

ten-ſtaet heeft driederley opſighten. I. De Voortplantingh des Menſchlijcken Gheſlaghts, ter eeren Gods. II. Hulp en byſtand aen malkander. III. Vermydingh van Hoerery en allerley Onreynigheyd. Die alleen op de luſt ſiet, is beeſtelijck geſind. En ter deeſer oorſaeck ſegh ick in mijn VRYER-PLIGT, nae de voorſtellingh van de gedaghte drie opſighten, of Eynden des Houwlijcks.

Wie dit niet reght bedenckt, en treed in echte banden,
Die raeckt de reyne Trouw met vuyl bemorſte handen;
Die trouwd niet in den Heer, en ſal oock volgens dien
Den Zeegen onſes Gods niet op ſijn Houwlijck ſien.
Wie maer om welluſt trouwd, die komt de Trouw te ſchenden,
Wat Vyge-blad hy oock hier tegens voor moght wenden.
God geeft ons ſpijs, op datmen voor den honger at,
Niet om ſigh gulſighlijck te vullen vol en ſat.
God geeft ons dranck, op dat den dorſt ons niet moght quellen,
Maer niet om vol en dol ons als een beeſt te ſtellen:
Soo heeft oock onſe God geſteld den Echten band,
Op dat van ons geweerd wierd allen vuylen brand;
Op dat ſijn weerde Kerck geduerighlijck moght groeyen,
Op dat het Vaderland in welſtand ſoude bloeyen:
Maer niet, op datmen ſou verteeren in dit Vyer,
En branden in de Luſt, als een onreedlijck Dier.

XXX.

D'Uytſteeckend Trouwloose Minnaer.

'T IS my leed (ſeyd de Heer *Roſſet*) in deeſen ellendighen tijd ſoo veel Voorbeelden van Ontrouw t'aenſchouwen. Den hoop der ſelver is ſoo groot, dat ick, terwijl ick my beeſigh houde, om de wankel-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

baerheyd der Liefde voor oogen te stellen, niet weet, wat voor een Geval ick, onder soo veele, sal uytkiesen, om 't selve hier op ons Tooneel te brengen.

Als yemand sig bemoeyd een Bloemkrans t'saem te binden,
Soo loopt hy hier, en daer, en gintsch, en overal.
Hy pluckt, hy leyd weer neer, hy weet niet wat hy sal,
Vermits'er in den Hof zijn duysenden te vinden.

Even soodaenigh gaet het my oock. De groote veelheyd der Trouwloose Minnaers houd mijn Pen meenighmael op, en verhinderd my in de voltrecking van 't geen ik belooft heb te sullen doen. 'k Moet evenwel op deesen Twijffel-wegh niet geduerigh stil blyven staen; maer wil u deese Geschiedenis, van een niet minder trouwloose Minnaer, als meededoogens-weerdighe Minnaeres, vereeren. Sijt derhalven soo onverdrietigh om deselve te Leesen, als ick daegelijcks sorghvuldigh ben, om u yet Nieuws te laeten toekoomen.

2. Aen den Oever van de groote Vloed Phrat [*De Geschiedenis is in Vranckrijck voorgevallen, onder de Regeeringh van den Grooten Henrick de Vierde; doch de Schrijver veranderd niet alleen de Naemen der Persoonen, maer oock der Landen en Waterstroomen, om de Geslaghten, die meerendeel noch in weesen en aensien zijn, geen smaedt of droefheyd te veroorsaecken*] leyd een Stad, Malix genoemd. 't Is onnodigh, de bysondere gelegentheden van deese Plaets, en de Vrughtbaerheyd des Lands hier te beschryven. 't Is soo een bekende saeck, dat de geene, die daer van niet hebben hooren spreecken, buyten alle twijffel van hun ooren berooft moeten sijn. Niet seer langh is 't geleden, dat in deese Stad *Palimedes* geboren wierd. Hy was een braef Edelman, en een dapper Krijghsheld, van onse Geschied-Schryvers gesteld onder de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ry der voortreffelijckste Lieden. Hy was den geenen, die in de Belegeringh van Pentapolis liet sien, dat de Stercke, en een goed Besluyt, sigh met de Donder vergelijckt, die hem selven van onder de Wolcken, welcke hem omvanghen, een gat weet te maecken, om door te dringen, en alsoo een uytbreeckingh kan vinden, door 't gheweld sijner kraght. Maer als hy nu, wegens sijn Jaeren, en de Wonden, die hy in veelerley Bestormingen, Slaghten, en in noch meer Schermutselen bekomen had, van d'Ongemacken des Oorloghs ontslaegen was gheworden, soo begaf hy sigh nae zijn Huys Arsites, om daer sijn overige tijd gerustelijck door te brengen.

3. Dit Huys is gebouwd aen 't eynd van een Brugg', niet min verwonderlijck, weghens de manier der Bouw-konst, als weerdigh geëerd te werden, wegens den grooten Ouderdom. Xerxes lietse maecken, ter dier tijd, als hy nae Grieken-land trock, om sig selven tot een Eenigh-Vorst, soo wel over Europa, als over Asia, te verheffen. Wijl nu deese Brugg' een Overgangh is voor al de geene, die sigh nae Armenien, en andere Beroemde Landen, willen begeven, soo leydt dight daer ontrent een Vleck, 't welck voortijds een groote Stad gheweest is. *Palimedes* had ter selver tijd een Soon, *Eurymedon* ghenoemt; die hy nae Susa had ghesonden, om sigh daer te bevlijtigen in d'oeffeninghen, waer in zigh den Persischen Adel ghemeenlijck beesigh houd. Deesen *Eurymedon* was met sulck een wonder-seldsaeme Schoonheyd begaeft, dat seer weynige oyt tot die volmaecktheyd gekoomen zijn. *Apelles*, *Xeuxis*, en al de voortreflijkste Schilders souden moeyte genoegh gehad hebben, om met al haer Konst en Verwen soo een wel-ghemaeckt Mensch af te beelden. Maer indien hy volkomen was in d'uytmuntendheden des Ligchaems, ghewisselijck, die van sijn schoone Geest maeckten hem niet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

minder beroemd. Oock was hy ſoo groot-hertigh, datmen noyt in yemand een verhevener Moedigheyd geſien heeft. Al t'ſaemen dingen, die, in een Menſch by malkander koomende, den ſelven verwonderlijck maecken.

4. Maer ghelijck in deeſe Weereld niets ſoo volmaeckt is, 't welck niet eenigh gebreck ſou hebben; ſoo was oock deeſen *Eurymedon* ſeer Eergierigh, en vol Ydelheyd. Een Laſter, die inſonderheyd de ſoodaenige aenkleeft, welcke van de Natuer yets, boven andere, voor uyt gegeven is. Dit deed, dat hy ſomtijds onder zijns gelijcke niet wel te verdraegen was, ſoo dat hy ſigh altijd in eenige Moeylijckheyd wickelde; doch hy wiſt ſigh tegens de geene, die 't hert hadden, om hun Deeghen by de zijne te meeten, ſoo wel te verweeren, dat hy tot ſes maelen toe, in byſondere Twee-Gheveghten, ſijn Tegenſtrevers gheduerigh 't Leven benam of ſchonck. Den Grooten *Alcander* (Henrick de Vierde) had ter ſelver tijd al de Verwarringen ſijns Rijcks in Ordre gebraght. Doch de Perſianen (Franſche) zijn van ſoodaenighen aert, datſe, wanneer 't haer aen gelegentheyd ontbreeckt, om hun Moed en Sterckte teghens de Vyanden in 't werck te ſtellen, deſelve tegens haer ſelven aenwenden. Deeſe groote Vorſt, wiens Naem alleen, een langen tijd nae zijn dood, de Geeſten der Oproerighe heeft doen t'ſidderen, kon (ſchoon hy in alles wat hy voornam niet ſwaers vond) deeſe Onreghtveerdighe Twee-geveghten noyt beletten, hoe ſcherpe Verboden hy oock liet uytgaen.

5. Naederhand heeft dit oock niet vermoght de groote en wijſe *Parthenie* [de Koninghlijcke Weduw van *Henrick de Vierde*] alhoewelſe hier toe aenwendde de Wijſheyd, Voorſightigheyd, Gereghtigheyd en Neerſtigheyd, dieſe in al haer andere onvergelijckelijcke Daeden heeft laeten ſien. Dit is ſoo een aen-

ge-erfde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ge-erfde Dolligheyd onder haer, dat d'aldergauwſte Artzen in de Regeeringh ghedwongen zijn, deſelve haeren loop te laeten, tot dat eenigh goed Geſteınte de geene, die daer mêê behebt zijn, eens weer op de Baen der Reden ſal voeren. *Eurymedon* in d'Hooge-School van Riveglosus gheleerd hebbende alles wat Perſoonen van zijn Stand in aenſien kan brenghen, hield zigh te Suſa op, alwaer de Hof-houdingh te dier tijd ſeer groot was. Tot op dien dagh toe hadden de Betoveringen van een ſchoon Aengezight op hem niet vermogen te winnen, 't geen anders ſeer ſwaer is t'ontgaen in een Ouderdom, die tot de Liefde aenleydingh geeft; inſonderheyd, wanneermen zigh bevind in een weeldrige en aen de welluſten overgegevene Ledighgangh. Maer vermits hy alleen geen Afgheſonderde zijn wou uyt het midden van ſoo veel Slaven des kleynen Gods, die geen oogen heeft, ſoo ſagh hy zigh hier oock haeſt onderworpen gemaeckt 't gheweld van een wonderlijcke en bynae meer als Menſchelijcke Schoonheydt.

6. Deeſe was *Lydie* genoemd. Sy had ſoo veel Aenhitſingen in haer ſchoone Oogen, dat den geenen die haer aenſagh, en zijn Vryheyd niet aghter liet, ſigh onweerdigh moeſt aghten, om in ſoo een ſchoone Gevanckenis vaſt geboeyd te ſijn. Al haer andere volmaecktheden te willen beſchrijven, was een onmoghelijcke ſaeck. Men kan ſigh beeter daer over verwonderen, als deſelve op 't Papier brengen. Verghenoeght u hier mêê, dat *Eurymedon*, ſoo veel wonderen, die hem geſaementlijck op eenen tijd voor oogen quaemen, niet weerſtaen kon, maer van dat oogenblick af duyſendderley Liefde-ſmerten in ſigh gevoelde. En hy ſelfs, welcke meende tot alle andere ſaecken, uytgenoomen tot de verwonderingh, onbequaem te zijn, liet ſigh beduncken, dat deeſe Schoonheyd alleen ter dier oorſaeck in de Weereld was, om ſigh, hae-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

naerenthalven, verdiend te maecken, en haer Offer-handen te doen. Hier over wierd hy veel Swaermoediger, als zijn ghewoonte pleegh te zijn. Hy begon sijn nieuw lijden t'overdencken, en sigh t'ontrecken van allerley Geselschappen, tot seer groote verwonderingh van al de geene, die d'Eer hadden, van met hem om te gaen. Als hy nu nae gelegentheyd traghte, om 't Vyer, 't welck sijn Siel verteerde, t'ontdecken aen haer, van welcke hy de geneesingh verwaghte, verleende de Liefde hem hier toe haeren bystand.

7. Onder veelerley Vreughde-Feesten en kortswijlen, die doemaels te Susa gehouden wierden, wierden oock tweederley Spel-Danssen aengheright; D'eene van d'Onbestendigheyd, d'andere van de Kick-vorsschen. Van 't Dans-spel der onbestendigheyd sal op een andere tijd gesproocken werden. Hier willen wy maer alleen dat van de Kick-vorsschen kortelijck aenroeren. 't Beleyd en de Vindingh van 't selve is weerdigh, dat de Naekomelinghen kennis daer van hebben. 't Vertoonde *Latone*, vliedende voor de Vervolgingh van *Juno*. In den eenen arm hieldse haeren Soon *Apollo*; in den anderen haer Dochter *Diana*. Alsse nu seer vermoeyd en gantsch dorstigh was, riepse *Jupiter*, de Vader van haer Kinderen, om hulp aen; die, wonderbaerlijcker wijs, een Springh-Bron voor de voeten van de weemoedighe *Latone* liet voortkoomen. Sie hier de redenen, diemen haer deed spreecken.

Moet ick geduerighlijck dan gintsch en herwaerts loopen,
En is'er niet een plaets ter Weereld voor my open,
Daer ick eens mogt bevrydt sijn van mijn droeve smert,
En hebben, als voor heen, een onbekommerd hert?
Moet dan den Yver en de Wangunst steeds my quellen,
En tot een Voorbeeld van de swaerste rampen stellen?
Ick draef nu hier, nu daer, te Water en te Land,

Maer

Maer alles wat'er is, is tegens my gekant,
Niet anders als de dood kan my met trooſt verrijcken,
Vermits ſelfs Jupiter moet voor mijn onheyl wijcken.
Ach, Juno, door een ſchicht van Yver-ſught geraeckt,
Den gantſchen Hemel ſelfs my tot een vyand maeckt.
Sy doet van dagh tot dagh my ſchrickelijcke plaegen,
En Laſten boven maet in alle dingen draegen.
Hier ſtae ick, en ſoo veel en werd my niet gejond,
Dat ick mijn dorſtigh hert, en uytgedrooghde mond
Maer eens ververſſchen moght met Water uyt de Vlieten.
Maer Hemel! wat geluck doet ghy my hier genieten?
Ick ſie nu noch een vonck van uwe vriendlijckheyd,
En dat ghy my uw gunſt niet gantſch en hebt ontſeyd.
Den Hemel heeft ſijn toorn gelieven te bedaeren,
En wil my waerlijck in mijn hooghſten nood bewaeren:
Mijn jammer is hem leed. Dit blijckt nu voor gewis;
Hy geeft my Water, tot gewenſchte Laeffenis.

8. Als nu deeſe ſeer bekommerde *Latone* haer Hoofd neerboogh, om haeren Dorſt uyt deeſe vlietende Beeck te ſtillen, ſoo verhinderden eenige grove en onbeleefde Boeren haer, uyt deſelve te drincken, wijlſe 't water door 't werpen van ſteenen en allerley vuyligheden beroerd en onklaer maeckten. *Latone*, om deeſe Beeſtelijcke Menſchen tot Meedelijden te bewegen, wendde ſigh t'haerwaers, en ſprack haer aen met de volgende woorden:

Mijn Vrienden, ſeg, wat maekt u doch ſoo ſeer verbolgen,
Om my, een arme Vrouw, ſoo bitter te vervolgen?
Miſgund ghy, Hemel! my de Hooft-ſtof, die elck een,
Hoe boos hy oock magh ſijn, op aerden is gemeen.

Eyndlijck veranderde ſy die Boeren in Kick-vorſ-ſchen; welke de Liefde, die ſig met verbondene oogen vertoonde, weer in Ridders hervormde. *Latone*, de

Kin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Kinderen, de Beeck, de Liefde en deese Ridders waren soo wel voor oogen ghesteld, dat het veel meer een waeraghtige, als een voorgebeelde saeck scheen te zijn.

9. Terwijl deese Spel-dans geschiede, vond *Eurymedon* middel, om by de schoone *Lydie* te koomen, en deselve sijn lijden t'ontdecken. Hy seyde haer, dat den roem, die een yeder der Menschen haer verdiensten toe-eygende, maer noch veel meer de straelen der Godlijckheyd, die hy selfs in haer schoon Aengesight sagh blincken, hem soo moedigh gemaeckt hadden, dat hy voor haer derfde verschijnen, om zijn wil aen haere Volmaecktheyd op te offeren. Hy beswoer haer, haer oogen veel meer te willen slaen op sijn overmaetige Liefde, als op haer verdiensten. Hy bad haer, hem niet te willen versmaeden, maer veel liever hem te stellen onder den hoop der geene, die sigh daeghelijcks aenbooden, om haer hun vryheyd te vereeren. *Lydie*, die alreeds een genegentheyd had, om deesen Edelman wat goeds te gunnen, alhoewelse sulks verborgen hield, liet in 't begin eenige kleyne proeven van hardigheyd sien, volgens de gemeene gewoonte der schoone Jonckvrouwen. Sy gaf hem tot antwoord: Indien 't Gerught haer eenige Lof gaf, datmen dien roem veel meer de Waen, als de Waerheyd moest toeschrijven. Belangende de Godlijckheyd, daer van hy gesproocken had, sy was noch soo ydel, noch soo vermeeten, datse niet sou konnen bemercken, deese redenen alleen uyt boertery voort te koomen, en geensins uyt een voorneemen, van haer te willen prijsen.

10. Eyndlijck voeghdese daer by, wijlse sagh, dat den Lof, die hy haer gaf, verdight was, soo oordeeldese oock, dat de goede wil, die hy haer vereerde, niet anders, als alleen een versierde saeck kon zijn. *Eurymedon* braght hier tegens in, datse al te seer tot nae-

deel

deel van haer Schoonheyd ſprack; welcke, naedien deſelve waeraghtelijck ſchoon was, ſoo moeſtſe oock in hem en ſijns gelijcke waeraghtige ghedaghten en voorneemens baeren, van haer opreghtelijck te willen dienen. Sy ſouden in dit Geſpreck verder voort ghevaeren hebben, maer wijl *Lydie* bevreeſt was, dat yemand van haer Geſpeelen d'ooren daer toe had moogen leenen, ſoo badſe *Eurymedon* vriendlijck, en met een half lagchende mond, deeſe redenen tot op een andere tijd en plaets uyt te ſtellen. Van deeſe uyt af ſtelde ſigh deeſen dapperen Edelman ſoo onghedulden aen, om de goede gunſt van deeſe ſchoone *Lydie* te moogen winnen, en betoonde haer ſulck een diepe onderdaenigheyd, en ſoo veel teeckenen van een uytſteeckende Liefde, dat hy 't gheluck kreegh, van in haeren Dienſt aengenoomen te werden.

11. Daer wierden aen 't Hof geen Steeck-ſpeelen, Ringh-ſteeckingen, of eenighe andere Ridderlijcke Oeffeningen aengeſteld, in welcke *Eurymedon* niet verſierd was met allerley Gunſt-teeckenen van zijn Lieffſte *Lydie*. Hun beyder Liefde nam binnen weynigh tijds ſoodaenigh toe, dat indien 't Hert des eenen vol Vlammen was, 't Gemoedt van d'andere geen minder hitte gevoelde. 'k Roep hier van tot getuyge de Brieven, dieſe aen malkander ſchreven, in den tijd, dat het haer verbooden was, malkander te ſien. 'k Heb (ſeyd de Heer *Roſſet*) eenige der ſelver in handen gehad; en inſonderheyd den naevolgenden van *Eurymedon* aen *Lydie*, met d'antwoord van *Lydie* aen *Eurymedon*: Waer uyt men de grootheyd van hun beyder Liefde ghenoeghſaem bemercken kan. Dus luyd d'eerſt-gedaghte.

12. 'k Heb u, ſchoone *Lydie*, mijn lijden ſoo dickmael betuyght, dat mijn hand ſigh niet beſwaerd vind om u te ſchrijven, 't geen mijn mond en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

en mijn daeden u ſoo dickmael kondigh gemaeckt hebben. Heb ick nu de Stoutmoedigheyd gehad, om mijn Siel te verheffen tot de kennis uwer Verdienſten, ſoo wilt deſelve nu oock vergeven, datſe my noch verder beveeld, om een Godlijckheyd de beloften van een ſterflijck menſch aen te bieden. 'k Weet wel, dat dit een al te grooten beſtaen is, maer evenwel mooght ghy de Goden, die ghy ghelijck ſijt, wel naevolgen, en 't Offer van mijn hert voor goed aenneemen, wijl ſy op andere tijden de Offeren van onvernuftige Dieren niet afgeſlaegen hebben. Indien ick ſoo veel gunſt genieten magh, ſoo ſweer ick by uw ſchoone Oogen, dat de Vlam, die my verteerd, my ſoo lief ſal ſijn, dat ick na geen Water ſal traghten, om deſelve te leſſchen. 'k Wil het Dier Pyralide gelijck ſijn, 't welck nergens anders in leeft, als alleen in ſijn Hooft-ſtof. Geluckigh ben ick, indien ghy, in 't midden van ſoo een ſoete gloed, my d'eere doet, van te bewilligen, dat ick den geenen ſy, diemen veel eer in 't Graf ſal ſien, als ſonder begeerte vinden, om u een meer als Aerdſche Eere te betoonen.

13. Waerlijck, ſchoone Toeſeggingen, die, nae den uyterlijcken ſchijn, een eeuwige Dienſtbaerheyd beloofden. Maer indienſe naederhand ſoo gewis gebleven waeren, alsſe ſigh in den aenvangh beſtendigh betoonden, ſoo ſouden wy geen reden ghehad hebben, om deeſe Gheſchiedenis te ſtellen onder de Bloedighe, die wy op onſe Schouw-plaets brengen. Maer laet ons oock d'Antwoord van *Lydie* Leeſen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

14. 't Is onnodigh, dat ghy my de grootheyd van uw Lijden op 't Papier afbeeld. De Liefde, die uw opreghtigheyd en Verdiensten in mijn Ziele ingegraven heeft, steld my genoeghsaem voor oogen, dat ghy my bemind. 't Een maeckt my bequaem, om u op een gelijcke wijs te minnen, en 't ander verbind my daer toe. Leeft in die verseeckeringh, dat ick u oorsaeck sal geven, om in dit besluyt vast te blyven, wijl uwe Daeden sigh altijt nae uwe woorden righten. Soo 't oock schoon aen 't eene moght ontbreecken, soo sou echter 't ander onbequaem sijn, om my in te drucken, yet anders van u te geloven. Ick vertrouw meer als alles goeds van uw statelijck Gemoed; welckers vryheyd my niet minder aengenaem is, als de begeerte die ick heb, om u mijn genegentheyd te betuygen.

15. Braeven *Eurymedon*, wat soud ghy grooter verseeckeringh van de gunst uwer Beminde eysschen of wenschen konnen? Sijn deese Regelen niet meer als genoegh, om u tot den roemweerdighsten en gheluckighsten Mensch te maecken? 't Hert van sulck een verwonderlijcke Schoonheyd te besitten, is dat niet te hebben 't genot van al de vergenoegingh en wel-te-vredenheyd, diemen op de gantsche Weereld sou mogen wenschen? Seeckerlijck, ghy gevoeld dit oock wel; en sijt door soo veelerley gunsten soodanigh opgevuld en verderteit, dat gy uwen roem met die van d'onsterflijcke Goden derft vergelijcken. Maer gelijck'er niets in de Lust der Menschen ten vollen verseeckert is (gelijck wy nu alreeds meenighmael ghesevd, en door Voorbeelden betoond hebben) soo moest u oock, als ghevalliger wijs, yets voorkoomen, 't welck uw rust verontruste, en veelerley angh-

anghsten over uwen hals haelde. Hoedaenigh dit toegingh, sullen wy den Leeser terstond bekend maecken.

16. 't Was nu al een geruyme tijd geleden, dat den dapperen *Athis* en den Manhaften *Dorilas* een seer groote twist met malkander gehad hadden. De vier opperste Hooft-lieden van Persien waeren, door 't bevel van den Grooten *Alcander*, dickmael by een gekoomen, om haer te versoenen. Doch wijl alle aengewende moeyte te vergeefs was, soo had dien grooten Vorst, op Lijf en Levens straf, haer ghesaementlijck laeten verbieden, met eenigerley Wapenen teghens malkander aen te gaen. Dit ernstigh bevel had kraght, om de gramschap van deese jonge Edellingen te bedwingen; ter tijd toe, datse sigh beyde in een geselschap bevonden, alwaer eenige woorden en handelingen van *Athis* den gedaghten *Dorilas* oorsaeck gaeven, om te doen 't geen hem soo uytdrucklijck van den Koningh verboden was. Dit bewoogh hem, sijn Neef *Eurymedon* te bidden, deesen volgenden Uytdaeginghs-Brief van sijnen 't wegen aen zijn Tegenstrever te willen behandigen.

17. Ick kan d'ydelheyd uwer redenen niet langer verdraeghen. En ter deeser oorsaeck moet ick weeten, of uw Deegen soo wel snyden kan als uw Tongh. Indien ghy soo veel houd van d'Eere, als ghy laetdunckentheyd in u hebt, soo willen wy de proef daer van sien, op sulcken uer, en aen soodaenigen plaets, als deesen Edelman u bekend sal maken. Sijn opreghtigheyd is u niet onbewust; en de mijne behoeft ghy in geen twijffel te trecken; soo dat ghy geen reden hebt om swaerigheyd te maecken, van u daer heenen te vervoegen.

18. *Athis*, wiens genegentheyd meer nae soodaenige

nige

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

nighe Twisten en Geweer-oeffeningh, als nae rust traghte, nam deesen Ontsegh-brief aen, met meer vergenoegingen, als een jonge Dochter kan vinden in 't maecken van een schoone Bloem-krans. Hy verseeckerde *Eurymedon*, dat hy sigh ter bestemder plaets sou laeten vinden, op d'uer die hem voorgeschreven was, om sijnen Deeghen met dien van *Dorilas* te meeten. Dit Twee-geveght dan aldus besloten zijnde, voer *Eurymedon* verder voort, en versoght op *Athis*, dat hy noch eenen anderen met sigh brengen wilde, wijl hy voorgenoomen had, geen ledige Toekijcker te willen sijn. *Athis* bewillighde sijn begeerte; en, soo haest *Eurymedon* wegh gegaen was, vervoeghde sigh by *Prasinde*, de Broeder der schoone *Lydie*, die, wegens sijn bysondere sterckte, soodaenigen roem aen 't Hof verkregen had, dat hy geen van d'andere Edellingen yets daer in behoefde toe te geven. Hy liet hem den ghedaghten Uytdaegh-brief van *Dorilas* leesen, en bad hem, in deesen Twist sijn tweede Man te willen zijn. *Prasinde* vond weynigh swaerigheyd, om dit versoeck van sijn Vriend te bewilligen; wijl d'Edelen deeses Lands soo begeerigh zijn nae diergelijcke bloedige en onreghtveerdige Geveghten, om daer door een ydele Eer te behaelen, datse selfs tot aen 't eynd des Weerelds souden loopen, om sigh by deselve te laeten vinden.

19. Indien nu deese Uytdaegingh heymelijck toegegaen was, gelooft vryelijck, dat de voltreckingh met geen minder versweegenheyd en haest in 't werck gesteld wierd. Deegens en Dolcken verrightten deselve: Doch ick wil my ontrent d'omstandigheden van deese Bloed-strijd niet langh ophouden. Den Leeser gelieve sigh hier eens in te beelden, in hoedanigen staet *Eurymedon* hem selven bevond, als hy de Broeder van sijn Alderliefste *Lydie* sigh op de Veght-plaets sagh vertoonen. Hier stond hy tusschen twee

onver-

onvermijdelijcke quaeden; Want hy moest, of gewisselijck sterven, of een ongenaede op sijn hals haelen, die hem arger was als duysend dooden. Had hy sigh, sonder naedeel van sijn Eere. uyt deesen twist konnen wringen, o hoe geerne sou hy 't gedaen hebben! Doch 't was nu al te verr' gekoomen. Men moest de handen aen 't Geweer slaen, en sigh selven verdedighen. 'k Meen niet, dat oyt schoonder Geveght tusschen vier Persoonen gesien is geworden. Sy braghten malkander Steecken toe, en sloegense af, met soodaenigen behendigheyd, dat het verhael daer van ongelooflijck sou schijnen. Eyndlijck wierd *Dorilas*, viermael doorstoocken zijnde, ghedwongen in 't gras te bijten, en zijn Nood-lot, 't welck in den braefsten bloey zijner Jaeren hem de dood beschooren had, te wijcken.

20. *Athis* was oock niet weynigh gewond, jae soo seer, dat hy sigh nauwlijcks op de beenen kon houden. *Eurymedon*, die tot een vyandt had den Broeder der geene, van welcke hy al 't geluck sijns levens is verwaghte, droegh sigh in deese saeck soodanigh, dat de geene, die hem in dien handel gesien he[illegible] hem niet voor soo strijdbaer gehouden souden [illegible] wey[illegible] als hy wel in der daed was. Doch als hy sigh ghevoelde aen drie of vier plaetsen ghewond te zijn, maeckte 't verlies sijns bloeds hem soo moedigh en toornigh, dat hy op *Prasinde* aenviel; en, alle gebied over hem selven verlooren hebbende, dien ongeluckigen doorstack; doende hem, terwijl hy sijn Deegen weer nae sigh trock, te gelijck met een Stroom van bloed, oock 't Leven verliesen. O rampspoedige Steeck! wat voor onheylen sult ghy niet al veroorsaecken? O onreghtveerdige Vryheyd, van soo lightveerdigh met malkander te veghten! Sal dan noyt een middel konnen ghevonden werden, om soodaenighe grouwelen verre wegh te drijven? *Eurymedon* den ongeluckigen

Pra-

Praſinde om 't Leven ghebraght hebbende, en ſiende dat *Dorilas* op d'aerde uytgeſtreckt lagh, verſuymde ſigh niet langh aen deeſe plaets, maer gingh daedlijck te Paerd ſitten, en reed nae een ſijner Huyſen, op den Bergh Lariſſe gelegen; met hoedaenigen droefheyd, laet ick den Leeſer oordeelen.

21. 'k Heb my (ſeyd de Heer *Roſſet*) wel honderdmael verwonderd, dat hy hem ſelven de dood niet veroorſaeckte, om de beledigingh, die hy geloofde ſijn Liefſte aengedaen te hebben, daer door te verſoenen. Maer wie ſou hier konnen verhaelen den onwil des Vaders van *Lydie*, gelijck oock de Klaghten en Verwijtingen van deeſe Schoone? De vertellingh van 't eerſte laet ick aen de ſoodaenige, welcke Kinderen van ſeer grooте hoop met een teedere ſorghvuldigheyd opghevoed hebbende, ſigh van deſelve berooft vind[illegible]n, alsſe alderminſt op ſulck een verlies daghten. 't Ande[illegible] kan beſt gheſchieden van de verliefde Herten, die [illegible] grootelijcks beledight ſien door 't geenſe alder[illegible]ſt beminnen. *Lydie*, ſoodanigh een belediging gevoelend[illegible] ſtond niet meer op haer voorige Liefde; en na een[illegible] [illegible]egen op haer ſchoonen Boeſem gedaen te heb[illegible] [illegible]chuldighdeſe *Eurymedon* van wreedheyd en [illegible]trouw. O ghy Moordenaer mijns Broeders, ſeydeſe, is dit [illegible]e vrught der Liefde, die ghy my geſwooren hebt. O ghy Trouwlooſe, die ſoo veel wreedheyd verberght onder een ſoo bedrieghlijck als ſchoon ghelaet, zijn dit de belooningen, die ghy de geene geeft, welcke noyt andere Miſdaed tegens u begingh, als datſe u te ſeer beminde?

22. 'k Sou, i[illegible] d'uytdruckingh van de Klaghten der ſchoone *Lydie* [illegible]ortvaeren, indien 't meedelijden, 't welck ick over haer droefheyd gevoel, mijn Pen niet verhinderde te ſchrijven, en mijn oogen geen Traenen uytparſte. Oock werd my ſulcks niet toegelaten, wegens de naeuwe bepaelingh, in welcke ick voor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ghenoomen heb, deese Geschiedenis te besluyten. Beeld u in, terwijl ick tot andere dingen voortgae, dat *Eurymedon* aen sijne zijde niet minder bedroeft en bekommerd is. Den grooten *Alcander*, die *Prasinde* seer weerd had gehouden, wou de geene, die levendigh uyt dit Gevegt gekoomen waeren, geen genaede laeten weervaeren; en onsen Minnaer had oock geen hoop, om vergifnis van sijn Liefste te sullen bekoomen. Maer gelijck alle dingen des Weerelds t'eenemael wisselvalligh zijn, soo gebeurden 't oock, dat den Sophy een Oorlogh teghens den Vorst van Antiochien ter hand nam. 'k Wil den Leeser niet ophouden, met een verhael van d'oorsaecken, die *Alcander* had, om sigh over deesen Vorst te beklaegen. *Eurymedon* betoonde in deesen Krijgh soo een bysondere Moedigheyd en Sterckte, dat hy hier den roem verwierf, van een der Manhaftigste Krijghs-lieden in gantsch Asien te zijn.

23. Hy was den geenen, die de Poort van Barris, een seer vaste plaets, innam. Hy beklom aldereerst de Mueren van Teronne, nae dat hy te vooren verscheydene teeckenen van een ongelooflijcke Dapperheyd had laeten sien. Hy bekommerde sigh weynigh over de Dood; jae hy soght deselve in 't midden van de grootste gevaeren; om door 't eynd van sijn Leven een eynd van sijn Wanhoop te mogen vinden. Maer sijn Noodlot, 't welck hem tot noch andere dinghen bewaerde, wou sigh noyt met sijn wil vereenighen. Ondertusschen verwonderde sigh den grooten *Alcander* over d'uytneemende daeden van deesen dapperen Edelman; begunstighde den selven hooghlijck, en vergat de begaene Misdaed. Jae, hy vereerde hem met groote Ampten; en *Eurymedon* droegh sigh in deselve soo weerdigh en roemlijck, dat oock de Nijdt selfs geen stof kon vinden, om sijn bedrijf eenighsins te lasteren. De Vreede getroffen zijnde, quam *Eurymedon* weer

weer aen 't Hof, vercierd met de Lauweren der Oorloghs-Eer. 't Gebrack hem, wegens d'opgehoopte maet van sijn geluck, nu nergens aen, als alleen aen een Middel, om weer in de gunst van sijn Lieffste *Lydie* te geraecken, die hy veel hooger aghte, als al sijn voorspoed.

24. Hy wist wel, dat hy haer boven maeten seer beledight had; doch als hy sigh weer te ghemoet voerde, hoe gunstigh sy hem voortijds geweest was, soo was hy in sijn wanhoopighe Liefde niet soo seer van alle hoop berooft, dat hy sou willen geloof t hebben, t'eenemael en voor altijd uyt haer goede genegentheyd verbannen te zijn. Hy bedroogh sigh oock geensins in deese meeningh: Want de Tijd, die de beweegingh der Gemoederen allenxen bevreedight en in rust steld, begon oock eeniger maeten de hardsinnigheyd van de schoone *Lydie* te veranderen. D'Adelijcke *Dalinde* was een seer bequaem Wercktuygh hier toe: Sy wist haer Gespeel seer levendigh voor ooghen te stellen, aen d'eene zijde de gheweldighe Dwinghlandy der Eere, en de schande, die op *Eurymedon* sou gevallen hebben, indien hy sigh dit Geveght had willen ontrecken. Aen d'ander zijde, hoedaenige groote Levens-gevaeren hy over hem had laeten gaen, eer hy sijn Deegen tegens haeren Broeder gebruyckt had: En bluschte daer door meerendeel in *Lydie*, uyt de hittigheyd, die haer aendreef om een felle wraeck teghens *Eurymedon* t'oeffenen. Onsen Minnaer had *Dalinde* gebeden, hem deesen goeden dienst te willen doen; en sy deed noch meer, hem belovende, indien hy een Brief wou schrijven, den selven sijn Lieffste te sullen behandigen. Derhalven, als de Liefde soo een goeden wegh aen *Eurymedon* gheopend had, schreef hy deese volgende regelen, die *Dalinde* aen de schoone *Lydie* overbraght.

25. Indien ick (schoone en goedertierne *Lydie*)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

deesen Brief schreef, om my te verontschuldighen van de groote misdaed, die ick teghens u begaen heb, soo soud' ick my bemoeyen, om deselve met wijdghesoghte woorden te bemantelen. Maer wijl de Goden, wiens Beeld ghy hier op aerden draeght, als men der selver barmhertigheyd soeckt, veel meer eysschen Belijdenis als Verontschuldigingh, soo werp ick my voor uwe Voeten neer, bekenn' mijn Misdaed, en verootmoedigh my onder de straf van uwen reghtveerdigen toorn. Ick belijde, ghesondight te hebben, en ick verdien soodaenigh een Tughtigingh, dat de Naekomelinghen sigh daer aen spieghelen moghten. Ick aght mijn Leven niet hooger, als de behoudingh van uw goede gunst. Want wijl 't eene eynd van 't ander is, soo is 't my oock een' en deselve saeck, te sterven, of van u niet ghelieft te werden. Ach, in hoedaenighen ongheluck viel ick, doe ick my ghedwonghen sagh, mijn handen te besoedelen met het bloed des geenen, die u soo lief was? Ick segg' gedwongen; wijl ick niet soo schuldigh ben, dat ick geen redenen sou konnen vinden, om mijn feyl te verminderen. 'k Magh wel seggen, dat al de Sterren t'saem-ghespannen waeren, om my doemaels een Ongeluck toe te righten; willende, nae soo veel soetigheden, al haere boose Invloeyinghen over mijn Hoofd uytschudden. De ghedaghtenis van dit Ongheval bekommert my soo seer, dat'er geen plaghen

met

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

met mijn ongheval te verghelijcken konnen sijn. Aen u hanght het eynde mijns Onghelucks, 't sy dat ghy my ter dood verwijst, of ghenaede betoond. 't Eerste kan my niet langh missen, indien ick langher van uw teghenwoordigheyd verbannen moet blijven, en soo ghy niet de Goedertierenheyd boven 't Reght, de Barmhertigheyd boven de Straf steld; hier in naevolgende het doen der onsterflijcke Goden, die haer laeten ghelieven, de Berouw-hebbende Sondaers veel meer 't Leven te schencken, als haer 't selve te beneemen.

26. *Lydie* deesen Brief gheleesen hebbende, vergoot een gheheele Beeck van traenen over den selven. En ghewisselijck, sy had'er reden toe. Want aen d'eene zijde steldese sigh de dood haers Broeders voor ooghen, die alle barmhertigheyd uyt haer Ziele wegh joegh. Aen d'ander zijde vertoonde haer de Liefde de Verdiensten van *Eurymedon*; en sulcks soo Levendigh, datse ghedwongen wierd, hem gunstigh te zijn, hoedaenighe beledigingen sy oock daer tegens had mooghen stellen. Siet, soo vondse sigh door twee teghen-een-strijdende dinghen gintsch en herwaerts ghedreven; doch eyndlijck behield de Liefde d'overhandt, teghens welcke alle weerstand te vergeefs is; en overwon, gheholpen zijnde door de soete benraetinghen van *Dalinde*, al de verhinderinghen, die de dood haers Broeders in de wegh moghten werpen. Nae veelerley overdenckinghen Schreefse aen *Eurymedon* deese volgende antwoord.

27. Ick meende ghenoeghsame kraght te hebben,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ben, om 't besluyt, 't welck ick genomen had, van u noyt meer te willen sien, te vervullen. Uw wreedheyd had my daer toe oorsaeck gegeven, en uw ondanckbaerheyd had my behooren te bewegen, daer in volstandigh te blijven. Doch ick sie wel, dat de Liefde meer maght over ons heeft, als wy selve. Als ick my den Moordenaer mijns Broeders voor oogen stelde, was mijn Siel van soo een reghtveerdigen en overmatigen toorn ingenoomen, dat'er geen vermoeden kon vallen, om u oyt mijn gedaene toeseggingen te houden, wijl ghy soo quistigh waert in 't vergieten van mijn eygen bloedt. Maer gelijck de Liefde seer wonderlijck in sijn daeden is, soo heeft hy my oock mijn swackheyd laeten sien, en my gedwongen, deesen Brief aen u te schrijven, om u te berighten (wijl ick geen andere wil heb, als die ghy my geeft) dat ick u bemin, sonder betraghtingh van de billijcke oorsaecken die ick heb, om u te haeten. Ach hoe ongeluckigh is de gelegentheydt der Menschen, wijl se niet vry moogen zijn in hun Wille-keur! Ghy, gebruyckt mijn wil en voorneemen op 't alderbescheydenste dat u mogelijck is. Ghy weet, indien de geene, die my 't leven ghegeven hebben, de minste kennis hier van kregen, dat ghy moeyte genoegh soud vinden, om weer te bekoomen, 't geen de tijd lightelijck aen uw geduld kan bewilligen.

28. Deese antwoord deed, dat onsen Krijghsman de neerghesonckene moed weer oprighte. Hy leefde waerlijck ten verdriet, doch was Dood, wegens de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Lust. Deese beyde wisten, eenigen tijd langh, hun Rol soo wel te speelen, datse eenige bestemde plaetsen hadden, om malkander heymelijck te sien; behalven de Brieven, in welcke sy tot malkander spraecken. Maer gelijck'er geen vyer soo verborgen is, dat niet eenighe Roock van sigh geeft, soo wierd oock eyndlijck 't Vyer haerer Liefde door een Yver-sughtigh Mensch openbaer, en door den selven aen de Vader van *Lydie* ontdeckt. Oordeeld nu, wat voor een overmatigen toorn hem in nam, als hy wist, dat sijn Dochter verdragen kon 't besoek en de Minlijke vergeselschapping des genen, dien hy noyt vermoght aen te sien, sonder een geheele veranderingh van sijn bloed te gevoelen. Hy was evenwel soo voorsightigh, dat hy in deese saeck niet begeerde te handelen, gelijck gemeenlijck de soodaenighe doen, die schielijck van diergelijcke toevallen besprongen werden: Maer wou dit quaed door kloeck beleyd voorkoomen, en *Eurymedon* de hoop van sijn opset beneemen.

29. *Menander*, de Soon van den Opper-Hooftman *Pamphilus*, had langen tijdt ghetraght nae de goede gunst van *Lydie*, oock had hy deselve alreeds ten Houwlijck doen versoecken. Doch wijl hy duysenderley veraghtingen in deese hooghmoedige Schoonheyd bemerckte, soo was hy eenighsins uyt haeren dienst geweecken; maer niet van 't besluyt, om haer geduerighlijck te beminnen. Haer volmaecktheden hadden hem al te geweldigh betoverd, om oyt daer heenen gebraght te werden, dat hy haere Verdiensten vergeeten sou hebben. De Vader der schoone *Lydie*, die tot noch toe sijn Jaewoord niet had willen geven, tot volvoeringh deeses Houwlijcks, wou nu, dat het selve, ten naedeel van *Eurymedon*, voltrocken sou werden. De weersijdsche Vrienden naemen dit aen, en den handel quam in sulck een staet, dat *Lydie* gedwongen wierd, de Houwlijcks-voorwaerden t'onderteekenen,

kenen, eermen eens nae haer wil en toeſtemmingh gevraeght had. Waerlijk, een harde Wet, of veel meer een wreede Dwinghlandy in Perſien, die Vaeder en Moeder ſoo een gheweldigh gebied over haere Kinderen geeft, ſonder eenigh aenſien, of 't geenſe van haer hebben willen, in haere maght ſtaet of niet.

30. De groote Onheylen, die daegelijcks daer uyt ontſtaen, geven d'onbillijckheyd van deeſe Wet ten vollen te kennen; en vertoonen levendigh genoegh, dat het ten hooghſten noodtſaecklijck is, deſelve te veranderen. *Lydie* wou in 't begin deeſe Bedinghen niet onderſchrijven, maer verſoght tijd, om haer te beraeden. Haer Vaeder, die van d'oorſaeck haerer Uytvlught niet onweetend was, begon gantſch ongheduldigh te werden. Hy beſchuldighde haer, datſe ſchuldigh was aen 't vergootene bloed haers Broeders, en verweet haer de Liefde, dieſe *Eurymedon* toedroegh. Eyndlijck, hy dreyghde haer de Dood, of een eeuwighe Gevanckenis, indienſe ſigh niet bequaem maeckte, om te willen 't geen hy wou. *Lydie* bekommerde ſigh ſoo weynigh over de Dood, als over de Gevanckenis, en wijlſe haer Liefde niet begeerde te vervalſchen, ſoo bleefſe vaſt by haere meeningh; voorghenoomen hebbende, veel eer allerley ellenden uyt te ſtaen, dan yemand anders, als *Eurymedon* ten Houwlijck te neemen. Haer Moeder wendde alle ſmeeckinghen en bedreygingen aen, om haer tot de ghehoorſaemheyd van haers Vaeders wil te brenghen, doch moeſt geduerigh deeſe woorden hooren:

Den Hemel maeck het ſoo hy wil in alle dingen;
Soo veel als my belanght, ick ſta beſtendigh, en
Wil altijd blijven die, die ick op heden ben:
't Is maer een ydel dingh, de wil te willen dwingen.

Gelijck

Gelijck een harde Rots sal altijt staende blijven,
Al valt een felle wind als woedend daer op aen,
Al komt de dolle Zee daer raesend tegen slaen,
Soo sal my ook geen dringh van mijn getrouwheyd dryven.

31. De Vader siende, hoe weynigh deese Dochter sijn wil begeerde te volghen, wierd in sijn overmatige gramschap noch verbolgender; die hem aendreef, om *Lydie*, in een beslootene Koets, op sijn seer sterck Huys Lanise te voeren. Hier slooت hy haer, alleen met eene Jonckvrouw verghesel schapt zijnde, op een Toorn; en swoer, haer daer soo langh te sullen laeten blijven, tot datse haer hertneckigh besluyt veranderd sou hebben. *Eurymedon* quaemen al deese harde handelinghen ter ooren, en ghevoelde een uytneemend verdriet, niet soo seer om sigh selfs wil, als wel om quaed onthael, 't welck sijn Liefste, sijnenthalven, moest uytstaen. Hy wierd van toorn en uytsinnigheyd t'eenemael beseeten. Daer ontbrack weynigh aen, dat hy, alle vernuf vergeetende, deese wreede Vaeder geen berouw van sijn dwaesheyd deed hebben. Doch vreesende, dat hy hier door alles verliesen, en 't geen hy met soo groote moeyte weer verworven had, t'eenemael verderven moght, soo bedaght hy een ander middel, om sijn Alderliefste uyt haer Ghevanckenis te verlossen. Siet doch eens, waer toe een overmatighe Liefde ons brengen kan, en watse de Menschen niet doet ter hand neemen.

32. *Eurymedon* niet langer verdraeghen konnende de hardigheden, welke haer daegelijcks van haer Ouders aengedaen wierden, en die haer betoonen wilde, dat de Liefde (die sigh met geen andere oorsaken bekommerd, als met die, welcke van haer selven voortkoomen) hem alle dingen mogelijck kon maecken, bereyde sigh, om yets ter hand te neemen, 't welck soo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

vaerlijck was, wegens den Uytgangh, als ſwaer, wegens de verrightingh. Sijn Vader *Palimedes* had noch eerſt onlanghs deeſe Weereld verlaeten, en hem ſeer groote Middelen naegelaeten, die voornaementlijck in geld en allerley koſtlijckheden beſtonden. Hy braght al deeſen Schat by een, en lighte op d'onroerende Goederen ſoo veel gelds, als hy bekoomen kon. Als hy nu aen deeſe kant den handel voorſightigh genoegh beſteld meende te hebben, nam hy twintigh Krijghs-kneghten aen, die hy byſonderlijck kende, als voortijds onder ſijn Vaen gediend en geſtreden hebbende. Hy betaelde haer, 't geen hy haer belooft had; liet haer toeruſten als Boeren, en kleedde ſigh op de ſelve wijs. Op ſeeckere Morgen-ſtond, even als de Dagheraed haer roode Rooſen over onſe Geſight-kringh begon uyt te ſtroyen, ſtelde hy ſigh, met vier deeſer Huerlingen (terwijl d'ovrige ſigh verborgen hielden) voor de Poort van 't Slot, waer binnen de ſchoone *Lydie* gevangen lagh.

33. Soo haeſt deſelve geopend wierd, maeckte hy ſigh Meeſter daer van; verſloegh twee of drie van de geene, die hem tegenſtand booden, en nam voorts 't geheele Slot in, door den byſtand der andere, die, op 't gegevene teecken, hem te hulp quaemen. Daer nae trock hy de ſchoone *Lydie* uyt haer ghevanckenis, en begaf ſigh nae een verſeeckerde plaets. Evenwel betrouwde hy ſigh daer niet langh; maer in de naeſte Haven een Schip afgehuerd hebbende, liet hy, ſoo met de Seylen, als met de Riemen, ſoodaenigen vlijt aenwenden, dat hy ſigh, nae weynigh tijds, met ſijnen Roof in Egypten bevond, daer hy voor allerley gevaer genoeghſaem bevrijd was. Wy ſullen hem ſoo langh in dit Land laeten, tot dat de gelegentheyd van ſijn handel ons weer derwaerts ſal roepen, om ondertuſſchen te hooren, wat in Perſien van hem geſproocken werdt.

34. De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

34. De Vader van *Lydie* 't verlies van ſijn Dochter, veroorſaeckt door *Eurymedon*, gewaer werdende, bevond ſigh van ſoo veel ſmerten overweldight, dat hy, nae d'uytwerpingh van al de Scheld-woorden (nu tegen d'een, dan tegen d'ander) die de ſpijt en woede oyt in haer School aen yemand leeren kan, en nae de vervloeckingh van hun beyder Liefde, ſigh te bed leyde, en nae weynigh daegen den Tol, die alle menſchen aen de Parken ſchuldigh zijn, betaelde. Sijn Gemaelin *Cleonide* was in dit verlies veel moediger. Want nae datſe aen haer oogen tijd gegeven had, om den overloop der traenen in te ſluyten, begaffe ſigh nae den grooten *Alcander*, deed een voetval voor hem, en riep ſijn Gereghtigheyd te hulp. Deeſen uytſteeckenden Koningh, die al ſijn Onderdaenen een gelijke billijckheydt liet toekoomen, vernoomen hebbende de daed van *Eurymedon*, de dood van *Nereus*, Vader van *Lydie*, en daerenboven hem voor oogen ſtellende den om 't Leven gebraghten *Praſinde*, ſchold deeſen handel van *Eurymedon* ſeer heftigh; en, vermits hy van ſijn vlught nae Egypten niets met allen wiſt, beval den Groot-vooghd ſijns Hofs, kennis te gaen haelen, van alles wat ſigh toegedraegen had, en de perſoonen, die daer aen ſchuldigh waeren, gevangen te neemen. Deeſen begaf ſigh met ſijn Lijf-waght ſtracks nae 't Slot Laniſe, om te verrighten 't geen hem bevoolen was: En terwijl hy hem bemoeyde, om te weeten, waer *Eurymedon* ſigh nae toe had begeven, wierd hem van yemand geſeyd, dat hy t'Scheep gegaen, en wegh gevaeren was.

35. Als hy nu de waerheyd van de vlught deeſes Edelmans vernoomen had, keerde hy weer te rugg' na Suſa, en deed den grooten Sophy reeckenſchap van ſijn verrightingh; den ſelven met eenen verhaelende, war hy van *Eurymedons* vlught te weeten was gekoomen. Den grooten *Alcander* was hier over ſeer ontruſt:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ruſt: Want de Liefde, die hy *Eurymedon* toedroegh, was ſoo ſterck, dat hy voorneemens was, den handel in vriendſchap te verghelijcken. Maer hy had noch veel meer oorſaeck, om ontruſt te zijn, alſmen hem de tijdingh braght, dat deeſen Edelman na 't Hof van den Soudaen geweecken was. Hier over wierd hy ſoo gheweldigh vertoornd, dat hy toeliet, een Reghts-ghedingh tegens *Eurymedon* aen te vangen, niet alleen, wegens den begaenen Roof, maer oock, om dat hy ſigh aen ſijn Hooge Ovrigheyd vergrepen had; waer van hy beſchuldight en overtuyghd wierd, door d'ongehoorſaemheyd tegens ſijn Overſte Leen-Heer. Evenwel wierd de voltreckingh van 't Vonnis, tegens hem gheveld, opgheſchort, door 't bevel van deeſen ſeer ſaghtmoedighen Koningh, die altijd met gheduld verwaghte, of ſijn onghehoorſaeme Onderdaenen ſigh met berouw weer op den reghten wegh begeven wilden. Ick roep hier tot ghetuyge d'ondanckbaerheyd des geenen, over wien, nae ſijn ongeluckigh eynd, deeſe Verſſen gemaeckt wierden:

Dat trots en wrev'lig hert, dien Man van ſtout beſtaen,
Die met geweld drongh door in der vervloeckten Baen,
Wanneer hy weygerd' om in 's Koninghs gunſt te leven,
Moeſt ſeggen, ſoo ſijn Geeſt eens voor ons oogen trad,
Dat jae Alcander ſelfs des Hemels goedheyd had,
Die langhſaem is ter ſtraf, en veerdigh in 't vergeven.

36. Doch 't is tijd, dat wy gaen ſien, hoe 't *Eurymedon* op ſijn Vlught vergingh. De Winden waeren hem tot ſijn voorneemen ſoo gunſtigh, dat ſijn Schip, nae weynigh daegen, de Haven van Alexandriën inliep. Aen Land ghetreden zijnde, trock hy nae de groote Stad Alkair; welke eenige meenen, de beroemde Stad Memphis te zijn, alhoewel andere ſigh daer teghen ſtellen,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ſtellen, en beweeren willen, dat Memphis aen d'ander ſijde van de groote Vloed de Nijl gelegen heeft. Doch dit ſy ſoo als 't wil, *Eurymedon* wierd van den Baſſa, die 't geſagh daer binnen had, wel ontfangen. Maer als deeſen Edelman hem openbaerde, wie hy was, en voorts den ſelven bad, te weeg' te willen brengen, dat den Soudaen hem in ſijn beſchermingh wou neemen, onder beloſte, van hem ſoo getrouw te ſullen dienen, als hy te vooren den Sophy gedaen had, ſoo wierd deeſen Stad-houder des Soudaens boven maten vrolijck over deeſe bejegeningh. Als hy derhalven *Eurymedon* vermaend had, tot volſtandigheyd in dit beſluyt, ſchreef hy deeſe ſaeck aen ſijn Meeſter over, en verkreegh voor deeſen Edelman alles wat hy ſou mogen wenſchen hebben.

37. Even ter deeſer tijd maeckte den ghedaghten Soudaen ſeer groote Krijghs-bereydſelen, wijl *Alcander* en hy malkander ontſeyd hadden. Den Baſſa van Egypten was Opperſte Luytenant over 't gantſche Krijghs-volck; en deeſen ſtelde *Eurymedon* tot Veld-Maerſchalck. 't Is mijn voorneemen hier niet, u affonderlijck voor ooghen te ſtellen, wat ſigh tuſſchen beyde deeſe vyandlijcke Oorloghs-Heyren toedroegh, noch wat *Eurymedon* in deeſen Krijgh verrighte. Die nieuwsgierigh zijn, om ſulcks te weeten, konnen de Boecken der Perſiaenſche Gheſchied-ſchrijvers op-ſlaen, welcke, voor 't ghebruycken van haer Pen, een rijcklijcke Beſoldingh genieten. Dit ſal ick alleen ſeggen, als *Eurymedon* ſijn Wapenen teghens ſijn Vorſt en Vaederland aenwendde, verwierf hy onder de Turcken ſulck een uytnemend grooten Lof, dat het gherught van ſijnen Naem wel haeſt ter ooren van den grooten Heer des Rijcks quam. Hy was den geenen, die ſigh door de Poorten, diemen d'yſere noemt, en welcke de Rijken van deeſe twee grootſte Vorſten des Werelds

van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

van malkander ſcheyden, doorſloegh; en hem ſelven, door de veroveringh van veele plaetſen, in ſijn Vaderland immers ſoo gehaet maeckte, als hy by d'Otthomannen een uytſteeckende roem verwierf.

38. Nae 't eynd deeſes Oorloghs wou de Soudaen hem ſien. Hy bewees *Eurymedon* duyſendderley Vriendſchappen; en korts daer nae betoonde hy hem ſijn toegenegentheyd, als hy hem de Regeeringh des Egyptiſchen Lands, 't welck even doemaels open ſtond, door 't affterven van den *Ali Baſſa*, overgaf. Siet hier nu, op wat voor een hoogen Trap des Ghelucks hy opgeſtegen was; ſoo dat hy tot ſijn Lieſte *Lydie* had mogen ſeggen, 't geen *Temiſtokles* eens tot ſijn Kinderen ſeyde: Wy waeren verlooren, ſoo wy niet verlooren gheweeſt waeren. Als nu den grooten *Alcander* d'ongehoorſaemheyd van deeſen hardneckigen ſagh, beval hy, datmen 't uytgeſproockene Vonnis tegens hem uytvoeren, en al ſijn goederen aenſlaen ſoude. Hier over ontſtack *Eurymedon* in noch een veel vergiftiger haet tegens de Perſianen; ſoo dat hy noyt meer vergenoegingh genoot, als ter ſulcker tijd, wanneer hy der ſelver Koningh eenigh ongeluck veroorſaecken kon: Eyndlijck, hy deed niet anders, als geduerigh Roven en Plonderen; treckende daer nae weer nae de plaets ſijner Regeeringh, belaeden met een ſeer grooten Buyt, de ſoodaenighe ontweldight, voor welcke hy ſijn Leven had behooren op te ſetten.

39. *Lydie* was ter dier tijd ſeer vrolijck en wel te vreeden, wijlſe nu beſat den geenen, dieſe eenighlijck beminde, en om wiens wil ſy niet alleen de plaets haerer geboorte, maer oock die, aen wienſe haer Leven ſchuldigh was, vergeeten had. Sy braghten in deeſe blijdſchap twee of drie Jaeren door, ſonder yets te gevoelen, 't welck haer luſt of ruſt bedroeven mogt. Oock daghtenſe niet eens, dat alle Menſchlijcke geluck-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

geluckſaeligheden, en inſonderheyd die van de Minnaers (die op d'onbeſtendigheyd ſelfs gebouwd zijn) geduerigh in gevaer van veranderingh ſtaen. 't Is derhalven een daed van wijſe voorſightigheyd in de geene, die ſigh van de Liefde laeten inneemen, datſe ſigh tegens deeſe gewoonlijcke Toevallen altijd ghewaepend houden, en een goeden raed teghens 't onheyl bedencken, eerſe 't ſelve gevoelen: Anders ſtaetmen in gevaer, van in 't ongeluck te ſullen verſincken; gelijck dan deeſe twee Gelieven gebeurde, wijlſe niet by tijds een goed beſluyt naemen, hoedaenigh ſy in eenige voorkomende ongelegentheden handelen ſouden. *Eurymedon*, die door ſijn Dapperheyd en Hofſlijcke Seden de ghenegentheyd des Soudaens t'eenemael ghewonnen had, wierd daegelijcks in allerley hooge Rijcks-geſchaften gebruyckt: En hy liet ſoo veel vrymoedigheyd en ghetrouwigheyd blijcken, dat ſelfs de geene, welcke gemeenlijck de Vreemdelingen ſoodaenigh een geluck misgunnen, ghedwongen waeren, ſijn uytſteeckende bequaemheden opentlijck te roemen.

40. Hy was den geenen, die den Soudaen nae Europa ſond, om 't Vreede-beſluyt, 't welck den Keyſer in de Chriſtenheyd hem had inghewillight, t'onderteeckenen. Daerenboven, hy was den geenen, die, nae ſijn weerkomſt d'altijd-duerende Proeven ſijner ſterckte liet ſien in den gedenckweerdigen Slagh, die de Turcken aen d'Armeniſche Grenſen verlooren; brenghende 't grootſte deel des Krijghs-volcks daer van, en voorts behouden binnen Conſtantinopol. Waerom oock den Soudaen, om hem ſoo veele dienſten te vergelden, hem ſijn Opperſte Vizier maeckte, een Ampt, dat van een Groot-Hofmeeſter ghelijck zijnde. Jae, hy wou hem noch een grooter teecken van ſijn gunſt toonen, en bood hem een van ſijn Natuerlijcke Dochters ten Houwlijck; welcke met ſoo

uyt-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

uytmuntende Schoonheyd en bevallijcke Seeden begaeft was, dat de geene, die maer oogen hadden, om ſulck een volmaecktheyd te ſien, onbequaem waeren, om hun vryheyd te bewaeren. Die nu maer een weynigh kennis heeft van de Turckſche Wetten, ſal wel weeten, dat het haer gheoorloft is, meer als een Wijf te neemen; en derhalven moetmen niet vreemd vinden, dat den Soudaen *Eurymedon* ſijn Dochter *Alderie* ten Vrouw wou geven, ſchoon hy alreeds aen *Lydie* getrouwd was.

41. Deeſen Edelman, die, ſoo wy nu al gheſeyd hebben, boven maeten eergierigh was, en in wiens Ziel de volmaecktheden van *Alderie* alreeds een gat hadden beginnen te maecken, overwoogh by hem ſelven, of hy in dit Houwlijck wou bewilligen, of niet. Eyndlijck liet hy zigh van d'Ydelheyd en de gemeene Lightveerdigheyd der hittighe Jonckheyd verleyden; welcke ghewoonlijck yeder dagh haer Offerhanden aen d'Onbeſtandigheyd doet. De vrees die hy had, van de gunſt des Soudaens te ſullen verlieſen, ſette hem noch meer tot dit voorneemen aen; ſoo dat hy ten laetſten in dit Houwlijck toeſtemde. Dit is d'eenighſte reden, die ick, onder al ſijn verontſchuldigingen, van eenigh ghewight kan oordeelen; alhoewel men in der daed geen oorſaeck voort kan brengen, die deeſe daed ſou konnen billijcken, indienmen wil aenmercken, wat *Lydie* om ſijnent wil ghedaen had. En gewiſſelijck, ſy had hem ſoo veel openbaere ghetuygeniſſen van haere ghetrouwigheyd getoond, dat hy, eer hy ſijn hert in twee ſtucken ſneed, liever zijn Leven, en alles wat den Menſch t'alderkoſtlijckſt houd, indien men ſigh hier noch wat koſtelijckers kan inbeelden, had behooren te verlieſen. Maer d'ydelheyd en eergierigheyd hadden hem te ſeer vermeeſterd.

42. Evenwel liet hy deeſen handel ſijn eerſte Ge-
maelin

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

maelin Schriftlijck weeten, gelóvende, darſe ſigh bequaem ſou maecken, om ſoodaenige tweeſpalt en verdeylingh te gedoogen. Doch hy bedroogh ſigh ten hooghſten, wijl de geene, die oprecht beminnen, geen Meede-genoot in de beſittingh van 't gheliefde dingh lijden konnen, maer een gelijcke tegen-liefde begeeren betoond te hebben. En hoe konſe ſulcks den geenen bewijſen, die niet meer als een hert hebbende, 't ſelve in tweën deylde, en een ander gemeen maeckte. Maer ſiet hier den Brief, of veel meer 't Doods beſluyt, die *Eurymedon* over ſond aen de geene, die hy voortijds ſoo ſeer bemind had.

43. Indien ick geloven kon, dat ghy eenigh miſtrouwen van mijn Liefde had, ſoo ſoud' ick tegenwoordigh de moeyte niet neemen, om deeſen Brief aen u te ſchrijven. Maer wijl ick weet, dat de kennis, die ghy van deſelve hebt, allen Arghwaen uyt uw Ziel verband, ſoo heb ick ghedaght, dat ick (u berightende van 't geen aen 't Hof des grooten Heers, tot ons gheluck, verhandeld werd) voldoen ſou de plight, die ick ſchuldigh ben aen de geene, die niet gantſch onweetend is van d'opreghtigheyd mijner gedaghter. Onſen genaedighſten Heer, om ſijn gewoone gunſten dagelijks te vermeerderen, wil, dat ick ſijn Dochter *Alderie* ten Houwlijk neem, om my door deſen band volkomentlijck in ſijn dienſt te mogen houden. Ick roep den Hemel tot getuyge, dat ick, ſoo ick my van deſe groote Eere ontſchuldigen kon, u, door de weygeringh der ſelve, wou laeten ſien, dat mijn hert niet bequaem is, om eenige andere Liefde, als d'uwe, daer in te huys-veſten. En ick wil u altijdt

betuy-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

betuyghen, sulcks waeraghtigh te sijn, schoon het schijnen moght, als of 't geluck, door deese nieuwe Houwlijcks-verbintenis, van malkander wou scheuren, 't geen de Liefde soo wel t'saem-ghevoeght heeft. Sijt derhalven vryelijck hier van verseeckert, en aght my niet soo ondanckbaer tegens de veele weldaeden, waer door ick aen u verplight ben, en teghen 't geen ick my aen uw verdiensten schuldigh ken, datmen my niet veel eer in 't Graf, als de Slaef van een andere Schoonheyd sou sien.

44. Wat voor een Pen sou bequaem konnen zijn, om uyt te drucken d'uytneemende smerten, die de schoone *Lydie* over 't leesen van deesen Brief ontfingh. De droefheyd, diese gevoelde, deed haer te rug over op't bed neervallen. Sy had haer armen kruyswijs over een geslaegen, haer oogen om hoogh verheven, en begon al soo de misdaed van deesen trouwloosen t'overdencken. Sy stelde sigh voor, dien geenen, die haeren Broeder 't Leven benoomen, haeren Vader de Dood veroorsaeckt, en haer uyt haer Vaderland weghgevoerd had. Sy overwoogh, wat een ellendige betaelingh sy daer door ontfingh. Sy voerde sigh te gemoedt, alles watse om sijnentwil gedaen, en ter Liefde van hem verdraegen had; selfs sigh niet ontsien hebbende, die geene t'ongehoorsaemen, die haer ter weereld ghebraght hadden. Eyndlijck wiesch den Yver soo sterck in haer aen, datse, met een groote ontsinnigheyd, op de volgende wijs begon uyt te barsten.

45. Kond ghy u dan, o Meyn-eedige, niet vergenoeght houden, met soo een ontrouw Schelm-stuck te begaen, maer moet ghy my 't selve noch in een Brief overschrijven? Wat voor Verradery salmen oyt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

in de Gheschiedenissen der vervoerde en bedroghene Minnaeressen leesen konnen, die met uwe Meyneedigheyd te verghelijcken kan sijn, wanneermen overweeght mijn verdiensten, en de verplightinghen, die u tot mijnen Schuldenaer maecken? Ach my Ellendige! heb ick niet om uwent wil de Moord mijns Broeders vergeeten, en de hardigheyd mijns Vaders verdraegen? Heb ick niet sijnen Dood vervoorderd, en gantsch onbedaghtelijck mijn Ouders en Vrienden verlaeten, die nu oorsaeck sullen hebben, om mijn quaed te belagchen, en zigh over mijn ongheluck te verheughen. Wat voor een Wolvin heeft u in d'eensaemste Hoolen voortgebraght? Wat voor een onstuymige en onbestendige See heeft u uytgeworpen? Wat voor een Onghedierd heeft u gheteeld, dat ghy (o wreede!) die geene aen de Dood overgeeft, welcke soo sorghvuldigh voor uw Leven gheweest is. Sy sou in haer klaghten noch verder voort ghevaeren hebben, doch haer overmatighe smerten verhinderden haer; soo datse van haere verwijtinghen moest ophouden.

46. Sy sprongh van 't Bed af; leyde haer schoone handen vyandlijck aen haer goud-gelijcke Hayren, diese met geheele vuysten vol uytruckte, en gaf meer als duysend slaegen op haer Alabastre boesem. Alsse nu van deese ghewelddaedigheyd eyndlijck afgelaeten had, wierpse sigh weer op haer bed, en haelde soodaenige diepe sughten en snicken uyt haer holle Ligchaem op, dat selfs de hardste Steenen daer door tot meedelijden souden beweeght geworden zijn. Ten laetsten, in haer grimmigheyd gheduerigh voortvaerende, deedse haer Koffer op; nam eenigh toegeright vergiftigh Quick-silver, deed het in een glas; goot'er water op, en dronck deesen doodlijcken dranck in haer Ligchaem. Sy had even te vooren, Pen, Inct en Pappier op de Tafel geset; derhalven schreefse, eerse

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

haeren Geest noch opgaf, deese volgende laetste woorden aen haeren Ongetrouwen Minnaer.

47. Alhoewel ick geensins kan hoopen, dat deese woorden eenighe traenen der barmhertigheyd uyt uwe ooghen souden trecken, soo heb ick evenwel niet konnen naelaeten, deselve te schrijven, op dat ghy van d'oorsaeck mijns doods niet onweetende moght zijn. Den Hemel, (ô onghetrouw en Meyneedigh Mensch!) sal uwe valschheyd en ongereghtigheyd righten; anders soud' het te vergeefs sijn, dat hy sigh de Straf der Boosdoenders voor-behield. Misschien sal hy u noch soo veel tijdts geven, van in uw selven te moghen gaen, en te bekennen 't onreght, dat gy de gene doet, welcke, om datse uw trouwloos heyd niet heeft konnen verdraeghen, heeft willen, door een droevigh en ghewelddaedigh eynd, raed soecken, om haer smerten te verkorten.

48. Deesen Brief toegevouwen hebbende, bondse een swart sijde Lint om den selven. Daer nae riepse *Arnide*, een van haer Kamer-Jonckvrouwen, en gaf haer dit Geschrift in handen, nae datse haer had doen sweeren, 't selve aen *Eurymedon* te sullen overleveren. 't Vergif, 't welckse ingenomen had, begon terstond te wercken; soo dat deese schoone oogen, die soo veel Vlammen en Lighten van haer gaven, in weynigh uyren t'eenemael killigh en duyster wierden. De Dood, die al de schoonste dingen nae sigh treckt, bedeckte haer met een donkere wolck, en wischte de Roosen en Lelyen van haer bevallijck Aengesight. 't Gerught van dit schielijck overlijden liep terstond door geheel Alkair. Alle Menschen, sonder onderscheyd, beweenden en beklaeghden soo een schoone en verstandighe Vrouw.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Vrouw. Den geenen, die in 't afweesen van *Eurymedon* de Stad regeerde, liet terstond een Schip afvaeren, om den selven van dit droevigh Geval te verwittigen. *Arnide*, die Persien verlaeten had, om met *Lydie* goed en quaed uyt te staen, trad in 't gedaghte Schip, om selfs de boodschapster van soo een droevighe Tijdingh te zijn, en den Brief, die haer Vrouw haer gegeven had, in persoon aen *Eurymedon* te behandigen. 't Schip liep met soo een goede Voor-wind voort, dat het binnen weynigh daegen in de Haven van Constantinopol aenquam.

49. *Eurymedon* had doemael de schoone *Alderie* alreeds getrouwd, en men sprack nergens anders van, als van Gasteryen, Dansseryen en Steeck-speelen, om de Bruyloft te vereeren. Doch als de tijdingh van dit ongeval hem ter ooren quam, kon al de verghenoegingh, die hy van de schoone *Alderie* ontfingh, hem niet bevredighen, wegens 't quaed dat hy ghevoelde over 't verlies van soo een lieve Schoonheyd. Hy gingh in een Kamer alleen, en gaf daer, door mismoedighe traenen, ghenoeghsaeme getuygenissen van sijn ghevoellijcke smerten. Maer insonderheyd vermeerderde sijn bekommeringh, als hy *Arnide* ghewaer wierd; welcke, van haer ooghen een Traenen-bron maeckende, hem den Brief overleverde, die wy hier boven uytgeschreven hebben. *Eurymedon* beval al de geene, die in de Kamer waeren, daer uyt te gaen. Daer nae opende hy den ghedaghten Brief, en las 't geen daer in stond. Stracks wierd sijn Aengesight boven maten droevigh, en t'eenemael ontverwt. Een doodlijck sweet liep van al sijn Leedemaeten af; en d'uyterste ghevoellijckheyd van een uyterste smert maeckte hem gantsch ongevoellijck. Doch sijn verwarde Geesten weer by een vergaederd hebbende, stond hy op van de Stoel, in welcke hy sigh neergeset had; wandelde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

vijf of sesmael de Kamer over en weer over; en, nae dat hy by sigh selven beslooten had wat hy doen wou, brack hy in deese woorden uyt:

50. Soo ben ick dan (ick vervloeckte Moordenaer!) d'oorsaeck uws doods? Ach ongeluckige! die niet weerdigh zijt der Sonnen klaerheyd te genieten, kond ghy noch Leven, nae dat ghy de geene, die om uwent wil beyde haer Eer en Leven in de waegh-schael stelde, aen de Dood hebt overghegeven? Neen, neen, liefste *Lydie*, 't Voorbeeld uws Doods is my soo lief, als uw Dood my verdrietelijck is. Deese myne laetste daed sal u doen sien, dat ick, indien ick 't hert ghehad heb, om u te beledighen, oock noch ten minsten 't selve hert heb, om, door een genoeghsaeme betooningh van berouw, en door 't eynd mijns Levens, mijn misdaed te versoenen. Geluckigh ben ick, indien ghy deese laetste plight gelieft aen te neemen tot een ghenoeghdoeningh voor mijn misbedrijf. Dit gheseyd hebbende, trock hy, in groote ontsinnigheyd, een Dolck uyt, die hy aen sijn zijde droegh; en stiet den selven, met d'uyterste kraght, tot aen 't Heght toe in sijn Ligchaem. Daer nae trock hy dit bloedigh Ghe weer uyt sijn borst, wierp sigh aghter over op een bed, en hield d'oogen geduerigh nae den Hemel gheslaegen. Hy had deesen steeck hem selven met sulck een gheswindheyd toeghebraght, dat *Arnide* niet anders wist te doen, als een seer luyd gheschreeuw te maecken. Op dit geroep liep 't geheele Hof-gesin toe; en soo een erbarmlijck Schouw-spel voor haer ooghen siende, vervuldense 't gantsche Vorsten-Hof met gehuyl en geklagh.

51. De Soudaen kreegh wel haest de tijdingh hier van. Hy liep, met een groot getal Bassen en Janitsenren, nae de Kamer van *Eurymedon*; doch wijl hy sonder traenen soo een beklaeghlijcke saeck niet kon aensien, soo begaf hy sigh stracks weer van daer; met

sulck

sulck een droefheyd en bekommeringh, dat deselve niet grooter had konnen sijn over de dood zijner Liefste Kinderen. Hy beval, datmen *Arnide* voor hem sou doen komen; welcke hem liet sien den Brief van *Eurymedon* aen *Lydie*, en d'antwoordt van *Lydie* aen *Eurymedon*. Den Grooten Heer sigh over hun beyder Liefde verwonderende, en hun wreede voorneemens hevigh scheldende, gebood, datmen 't Ligchaem van *Lydie* nae Constantinopol sou voeren. Ondertusschen liet hy in de Kerck van Sophie een seer heerlijck en praghtigh Graf oprighten, in 't welck de Ligchaemen van deese twee ongeluckige neer-gheleyd wierden. Daer nae liet hy hun beyder Geschiedenissen op de Sarck uythouwen, nevens eenige Verssen, waer van dit den Inhoud is.

Dit Paer was door de Min soo sterck en vast verknoght,
Dat oock de bleecke Dood *haer selfs niet scheyden moght.*
Weend, ghy die gaet voorby, al ghy sult onderreght,,
sijn.
Waeromse door 't bevel des Koninghs hier geleght,,
sijn.

Dit nu is de waeraghtighe Geschiedenis van den Manhaften *Eurymedon* en de schoone *Lydie*. Sy is niet minder gewis, als beklaeghlijck; alhoewel de Persoonen en Landen onder andere Naemen vermomd zijn. Die geene, die sigh met het gevleugeld Kind inlaeten, en van haer eygen lijden laeten vervoeren, hebben haer aen de vertwijffelde voorneemens van deese beyde, die op 't hooghst te Lasteren, maer geensins na te volgen zijn, wel te spiegelen.

52. Maer insonderheyd moeten wy hier uyt leeren, dat wy door geenerley tegenspoed of droefheyd (veel min dan door een ydele raserny van Liefde of Yversught) ons van Ongeduldigheyd laeten vermee-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ſteren; want hier door werd den Duyvel plaets gegeven, tegens de ghetrouwe vermaeningh van dien grooten Gods-geſant, *Epheſ.* IV. 27. Laet ons veel liever in allerley rampſpoed onſe Zielen in gheduld beſitten. Geduld is de Suycker van alle ongevallen en beſwaerniſſen. Door Lijden overwindmen alle ongelucken. In tegendeel, Ongeduld is 't grootſte wercktuygh van de Duyvel. Die hy daer toe kan bewegen, kan hy light in de Hel brengen: Want die ongeduld binnen laet, ruymt met eenen plaets voor de grouwlijkſte Sonden: En kan de Duyvel, door dit middel, in de Kerck koomen, hy ſal oock wel op den Altaer geraecken. 't Geen *Arthur Warwick* ſeyd van de Geſondheyd en Kranckheyd, ſullen wy hem doen ſpreecken van de Voorſpoed en Teghenſpoed. Sijn woorden (deeſe twee alleen veranderd zijnde) luyden in onſe Tael aldus: Voorſpoed maghmen genieten; Tegenſpoed moetmen verdraegen. 't Ligchaem is deeſe beyde onderworpen, en God is den Gever van beyde. Soo hy my dan Voorſpoed geeft, ick ſalſe danckbaerlijck genieten, en deſelve niet te goed aghten, nadien 't ſijn barmhertigheyd is, dieſe geeft. Soo hy my Tegenſpoed toeſend, ick ſalſe geduldigh verdraegen, en deſelve niet groot aghten, naedien 't mijn ſonde is, dieſe verdiend. In Voorſpoed ſal ick traghten die te bewaeren, door hem te prijſen: In Tegenſpoed ſal ick traghten die wegh te neemen, door hem te bidden. Hy ſal mijn God zijn in Tegenſpoed en in Voorſpoed: En mijn vertrouwen ſal ick op hem ſtellen in Voorſpoed en in Tegenſpoed. Alſoo ſal ick in Voorſpoed niet behoeven te vreeſen de Tegenſpoed; noch in eenige Tegenſpoed wanhoopen van Voorſpoed.

XXXI.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

XXXI.

D'Ongeluckige Voorseggingh.

VEel groote Heeren sijn even soodaenigh gesind, als Nebucadnezar was, die op sijn Bed overdaght, wat nae hem sou mogen ghelchieden. Maer sy moeten oock, alsse door ongeoorlofde middelen sulcks willen naevorsschen, verwaghten, dat haer 't arghste voorseyd werd; even gelijck Saul bejegende, als hy, door de Toveres van Endor, den valschen Samuel deed opkoomen. Wy moeten alleen op God betrouwen, en de toekomende dingen voor een Raedsel houden, 't welck de Tijd oplossen sal. Jae, selfs de Duyvel weet van geen toekomende saeken, als alleen door vermoeden, en van de soodaenige, die, van God vervreemd zijnde, aen hem sijn overghegeven. In 't eerste Deel van mijn VRYERPLIGHT deese Stof verhandelende, stel ick, onder veel andere, oock deese regelen:

De Duyvel weet oock niet, wat ons sal wedervaeren,
Ten sy het onse God gelieft hem t'openbaeren;
En dat en doet hy niet, ten sy dan tot een straf
Des geenen, die sijn hert soo aen hem overgaf.
't Is waer, dien Hel-hond kon wel nae een saecke gissen,
Soo dat het nu en dan hem niet en komt te missen;
Gelijck dan oock een mensch, die nauw op alles siet,
Somtijts wel yets voorseyd, dat waerlijck soo geschied.
Hy is doortrapt en loos; hy merckt der Menschen sinnen,
Wat die genegen sijn te haeten of te minnen:
De kennis der Natuer is in hem niet geringh;
Hy weet, wat in 't gemeen op sulck of sulck een dingh
Wel pleegh te volgen; en gaet dan daer uyt besluyten,
Sulcks kon nu weer geschien. Maer dat hy oyt kan uyten

Yet seeckers uyt hem selfs, is grouwelijck geseyd;
Al wat toekomend is, raeckt Gods verborgentheyd.
Als evenwel een Mensch sigh toond soo God-vergeeten,
Dat hy sigh onderstaet van Toveraers te weeten
Wat hem gebeuren sal, soo laet God somtijds toe,
Dat hy de waerheyd raed, op dat hy straffe doe
Aen sulck een boose Ziel. Noyt sal 't hem wel gelucken,
Die van de Duyvel sigh soo verre laet verrucken,
Dat hy sijn herte keert tot Toveraers geral,
Op dat hy weeten moght wat hem weervaeren sal.
Gewis, 't is onse plight, door middel van gebeden
En met voorsightigheyd tot eenigh dingh te treden:
Men moet met wackerheyd sijn altijd in de weer,
Maer laeten d'uytkomst voorts bevoolen aen den Heer.
Indien wy anders doen, en dwaeslijck ondersoecken
Wat ons gebeuren sal, God sal ons doen vervloecken:
En die in dit geval tot Tovery sigh keerd,
Die is 't, dat in der daed den Duyvel nae hoereerd.

Daer op volght dan een wonderlijck Voorbeeld van seeckere jonge Juffer, die begeerigh was, om in een Spiegel haer toekoomende Echt-genoot te sien. Veel beeter is 't, dat de Menschen het toekomende niet en weeten, want soo 't goed was, hy sou sigh meer daer op verlaeten, als op God. Was 't quaed, hy sou meer daer voor vreesen, als voor den vyand Gods selfs; en voeren alsoo, of een sorgeloos, of een ellendigh Leven.

2. *Kariton*, een Edelman t'Urbino, had sigh van der Jeught af met de geoorlofde Weetenschappen niet laeten vergenoegen, maer wou veel liever Geleerd als Godvrughtigh zijn. Seer wel heeft den Latijnschen Dight-konstenaer geseyd:

Ah! miser est sapiens, qui sapit absque Deo.

Dat

Dat is:

Wie wijs is ſonder Godt,
Heeft jammer, noodt en ſpot.

Inſonderheyd liet ſigh deeſen Edelman geluſten, om toekomende dingen te weeten; en de Duyvel had hem, door de Sterrekijck-kunde, met een by geval ghetroffene waerheyd veelerley Leugenen verkoght. Hy had den loop der Sweef-Sterren, gelijck ſigh deſelve in zijn Geboorte-uyr bevond, op pappier gebraght. Hy had oock andere in deſelve Konſt ervarene Mannen daer van laeten oordeelen; welcke geſaementlijck eenſtemmigh beſlooten, dat hy geen Natuerlijcke Dood ſou ſterven, maer dat hy door een van zijn Dochters Mannen vermoord ſou werden.

3. Dit ſpeelde hem geduerigh in gedaghten; en gelijck quaede Tijdingen ons meer ter herten gaen, als de goede, ſoo wierd deeſe Vrees hem genoeghſaem als een Beul, en ſweefde hem boven 't Hooft, even als 't Swaerd boven 't Hoofd van *Demokles*. Hy had drie Dochters, en deeſe alle dwongh hy in een Klooſter te gaen, op dat hy immers geen gevaer van een Dochters Man te verwaghten moght hebben. De twee oudſte bewillighden geerne in dit eenſaem leven: Maer de jonghſte en friſchſte *Eugeſta* genoemd, nam tijd, om ſigh te bedencken; dienſe geduerigh verlenghde, en eyndlijck rond uyt ſeyde, datſe geen Nonne-vleeſch aen haer Ligchaem had: Dat deeſe wijs van Leven haer onverdraeghlijck daght te zijn; en datſe ſigh tot deeſen Staet van God niet geroepen vond. Als hy nu, noch door beloften, noch door dreygen, yets op haer winnen kon, ſoo beſloot hy haer in een Ghevanckenis op ſijn Land-goed, daer noch Son noch Maen haer beſchijnen kon; meenende hier

hier door te maecken, datſe noch wel blijde ſou zijn, in een Klooſter te gaen.

4. Den Opſighter van dit Land-huys had niet weynigh meedelijden met deeſe onſchuldige Gevangene, en vertelde *Marſo* (een Edelman, die ſigh in de Stad Urbino niet derfde laeten ſien, wegens een begaene doodſlagh, maer in Boere kleederen op dit Slot ontvloden was) dat *Eugaſta* hier als in Heghtenis moeſt leggen, om 't Overgeloof van haer Vader *Kariton*. Deeſen *Marſo* wierd verlieft van hooren ſeggen, en begaf ſigh, onbekender wijs, in den dienſt van deeſen Opſighter; waer door hy nae weynigh daegen gelegentheyd bequam, om deeſe *Eugeſta* te ſien, te beminnen, en van haer bemind te werden. Beyde deeſe Verliefde, wiſten wel, dat den ouden *Kariton* haer Houwlijck geenſins ſou willen toeſtaen, om d'oorſaeck, die alreeds verhaeld is: Derhalven beſlootenſe, de Vlught te neemen, en nae Livorne te wijcken; 't welck dan oock met d'eerſte gelegentheyd geſchiedde.

5. *Kariton* wierd terſtond bekend gemaeckt, dat ſijn Dochter de Huyſlijcke Ghevanckenis ontkoomen, en met een Boeren-kneght, *Sylvio* genoemt, nae Livorne vertrocken was. Hier over bedroefde hy ſigh dagh en naght; te meer, om dat hy den geenen niet kende, die buyten twijffel nu alreeds ſijns Dochters Man was geworden. Soo dickmael als eenigh onbekend hem voorquam, meende hy, van den ſelven omgebraght te ſullen werden. 't Gebeurde ondertuſſchen, dat *Kariton* den Hertogh van Urbino, door eenige booſe redenen, beledighde, en derhalven nae Livorne moeſt wijcken, wijl eenige honderd Kroonen op ſijn Hooft geſet waeren. Hy was voorneemens, van Livorne nae Spaenje te vaeren; doch wierd hier van *Marſo* gekend, wijl den ſelven hem te vooren aen 't Hof geſien had. *Kariton*, in tegendeel,

gendeel, kende *Marſo* niet. Maer ſiet nu, wat hier uyt volghde.

6. *Marſo* en *Eugeſta* beſlooten met malkander, een voetval voor *Kariton* te doen, om haer Miſdaedt by hem af te bidden. Daer op begaf ſigh *Marſo*, met twee van ſijn Vrienden, nae *Kariton*, en verſoght, met hem te mogen ſpreecken. Deeſen beeldde ſigh in, dat het Gereghts-dienaers waeren, die hem grijpen, en in Gevanckenis brengen wilden. Hy nam derhalven ſijn Hand-bus en Deegen, en begaf ſigh met deeſe Wapenen nae de Kamer-deur. Terwijl nu *Marſo* ſigh voor hem neerboogh, ſchoot hy over ſijn Hooft af; ter welcker oorſaeck *Marſo* hem liet voorſtaen, dat ſijn Schoon-vaeder hem ſoght te vermoorden. Hy ontblootte derhalven ſijn Gheweer, om zigh te verdedighen; en *Kariton* liep onbedaghtelijck in 't ſelve, ſoo dat hy, doodlijck gewond, ter aerden neerſonck; na dat hy *Marſo* eerſt in den arm gequetſt had.

7. *Kariton* leefde noch tot den avond toe, en verhaelde, wat miſverſtand tuſſchen hun beyden geweeſt was. Hy had noch tijd, om berouw van ſijn Overgeloof te hebben, en ſoo wel ſchriftlijck ſijnen Vorſt, als mondlijck ſijn Schoon-ſoon om vergifnis te bidden; gelijck hy dan oock den ſelven ſelfs voor 't Gereght vryſprack, en hem tot Erfgenaem van ſijn Goederen ſtelde. Korts daer nae wierd *Marſo*, wegens den begaenen Doodſlagh, met den Hertogh verſoend, ſoo dat hy weer nae ſijn Land trock. Gelijck den Reghtveerdigen ſijns Geloofs leeft, ſoo moet oock den onreghtveerdigen in ſijn Overgeloof ſterven. Wie het toekoomende wil weeten, 't welck God hem ſelven alleen voorbehouden heeft, ſal ghewiſſelijck niet ongeſtraft blyven. De volgende Geſchiedenis, met de voorgaende een groote over-een-komingh hebbende, ſal ons tot een nieuw Voorbeeld hier van verſtrecken.

8. *Ar-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

8. *Arcon*, een Poolsch Palatijn, lagh aen deselve Sorgh-Sieckte kranck, en was seer begeerigh om te weeten, wat voor gheluck of ongeluck sijn eenighe Soon *Macarick* over 't Hooft hingh. Hy liet derhalven door eenige, die sigh beroemden in de Sterre-voorsegh-kunde ervaeren te zijn, den toestand der dwaelsterren, in d'uyr sijner Geboorte, op pappier brengen; en daer uyt quam een swarte, 'k wil seggen, droevige Wisseggingh voort; te weeten, dat *Macarick* door sijn Moeder, en de Moeder door hem om 't Leven sou koomen. Om dit nu te verhinderen, soo liet *Arcon* deesen Jongen te Krakouw opvoeden, en in allerley Ridderlijcke Oeffeninghen onderwijsen; waer in hy, met d'aenwassende Jaeren, meesterlijck ervaeren wierd, soo dat hy veele van sijnen Ouderdom te boven gingh, en seer weynige met hem gelijck te stellen waeren.

9. De Moeder had seer groot verlangen, om haer eenige Soon eens te sien, wijlse seer veel tot sijn Lof hoorde spreecken. Doch de Vader wou he[m] geensins t'Huys laeten koomen, wegens de gedag[te] Voorseggingh; en braght derhalven veelerley Uytvlughten voort. Eyndlijck nam de Moeder voor, een Reys nae Krakouw te doen; doch de Man begeerde sulcks niet toe te laeten, maer maende haer ernstlijck daer van af: Ter welcker oorsaeck sy begon te vermoeden, dat haer Kind dood moest zijn, en datmen dit voor haer soght te verbergen. Nae eenige daegen begasse sigh heymelijck op wegh, en vond haer ghe[liefde] liefde Soon in een volkomene Welstand. Hier over ontfinghse een uytneemende blijdschap, die beeter van een Moederlijck hert gevoeld, als van eenige Pen beschreven kan werden. *Arcon* wierd het vertreck van sijn Gemaelin soo haest niet gewaer, of hy begaf sigh oock nae Krakouw, besoght sijn Soon, en liet sijn Vrouw weer te rugh voeren.

10. Deese

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

10. Deese Heeren in Poolen zijn als kleyne Koningen, die geen maghtiger over haer hebben: Oock mogense niet afgeset werden, ten waere datse tegen 't gemeene best des Rijcks handelden; en alleen in sulck een geval hebben d'andere Palatijnen maght, om deese uyt haer Ampt te stooten. Alle andere Misdaeden, diese begaen moghten, blijven van den Koningh ongestraft. Door deese ongebondene Vryheyd had *Arcon* volle Maght, om d'ongehoorsaemheyd sijns Wijfs nae eygen goeddunckcken te straffen; en liet haer derhalven in een Kercker besluyten, daerse, met traenen-brood gespijst werdende, sigh soo geweldigh bekommerde, datse korts daer nae overleed. *Arcon* meende, dat door haer Dood de Wisseggingh ophield; dat sijn vrees nu oock gestorven was, en dat sijn Soon 't gedreyghde Ongheluck niet meer onderworpen kon zijn. De begeerte, om sijn Gheslaght met meer Zuylen t'ondersteunen (want hy had niet meer als deesen eenigen Soon) deed hem een andere Echt-genoot soecken; en hy verkoor daer toe een hatelijcke, doch jonge en dertele Dochter, *Pelicana* genoemt, over welcke hy wel Groot-vaeder had konnen zijn, ten aensien van de Jaeren.

11. Tot deese heerlijcke Bruyloft wierd oock sijn Soon geroepen; die sigh in allerley Ridder-speelen soo dapper betoonde, behalven noch de Hoflijckheyd en wel-gemaecktheyd sijns Persoons, dat sijn Stiefmoeder liever den jongen Soon, als den ouden Vader gehad wou hebben. Oock sou veel meer gelijckheyd tusschen deese twee geweest zijn; vermits, na 't oude Spreeck-woord, roode Monden (der Vrouwen) en witte Hayren (der Mannen) sigh niet wel by een willen schicken. Korts hier na moest *Macarick* 't schricklijck versoeck van sijn Moeder met uytnemende verbaestheyd aenhooren. Hy vermaende haer wel ernstlijck, soodaenige gedaghten niet te koesteren; maer even-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

evenwel namſe alle gelegentheden waer, om hem tot haer bloed-ſchendige wil te bewegen. Sy braght hem eens in haer Slaep-kamer, en voerde hem te gemoet, 't geen Potiphars Wijf den kuyſchen Joſeph voor oogen leyde; doch desgelijcks te vergeefs; want *Macarick* nam de vlught; wel wetende, dat hy overwind, die in diergelijcke voorvallen wijckt.

12. Ondertuſſchen begonſe uyt alle maght te ſchreeuwen, en ſigh te beklaegen, dat hy haer had willen verkraghten. Dit wierd van al 't Huyſgeſin gehoord, en 't quam oock ter ooren van *Acron*, die, door gramſchap verblind zijnde, terſtond bevel gaf, datmen den gewaenden Bloed-ſchender in de Gevanckenis werpen, en daedlijck verworgen ſou. De Dienaers moeſten deeſen Laſt, door d'aenhitſingh des Wijfs, ſonder eenigh uytſtel gehoorſaemen. Deeſe ellendige meende de waerheyd daer door t'onderdrucken; maer gaf daer door gelegentheyd, om deſelve uyt de Duyſternis aen den dagh te doen koomen. *Macarick* betuyghde zijn Onſchuld; doch de Dienaers waeren niet gekoomen, om deſelve te hooren. Als hy derhalven ſagh, dat hy onnoſel ſterven moeſt, beval hy zijn Ziel aen de barmhertigheyd Gods, en bad ſijn Beuls, datſe zijn Heer Vader doch ter hand wouden ſtellen de Minne Brieven, die hy van ſijn Stiefmoeder ontfangen had; uyt welcke ſijn onſchuld genoeghſaem, nae zijn dood, ſou konnen blijcken.

13. Als nu *Macarick* ſoo ellendigh verworght was geworden, wierd de Vader, uyt de gedaghte Brieven, overvloedigh genoegh gewaer, ſoo wel de ſchuld van ſijn Wijf, als d'onſchuld van ſijn Soon. Hy beval derhalven, ſijn Gemaelin oock in de Kercker te werpen, voorneemens zijnde, haer ſchricklijcke Ontrouw door een ſmertelijcke dood te vergelden. Doch ſy voorquam hem, en verhingh haer ſelven in de Gevanckenis, uyt vrees, datmen haer verbranden, of noch ſwaer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ſwaerder quellingh aen doen moght. En aldus is de Voorſeggingh, doch op een andere wijs als *Arcon* verſtaen en gemeend had, vervuld geworden. Sijn dwaeſe Nieuwsgierigheyd berouwde hem naederhand niet weynigh; en deeſe Moord-geſchiedenis bekommerde hem ſoo hertelijck, dat hy den tijd ſijns levens door groote treurigheyd (om menſchlijcker wijs te ſpreecken) af korte; 't welck dan een reghtveerdige Straf van ſijn Overgeloof was. Wy ſullen hier noch een ander Voorbeeld van een andere Overgelovigheyd aenhangen, welcke hier tijdlijck wel geen treurigen uytgangh (ten opſight van den Overgelovigen ſelfs) gehad heeft; maer welckers ſtraf veellight tot d'Eeuwigheyd geſpaerd is geworden.

14. Sommige geloven d'Almanack-maeckers, om dat hun Voorſeggingen ſomtijds gelucken, waer doorſe met eene waerheyd veele Feylen verkoopen konnen. Alsſe op eenigen dagh het toekomende geraden hebben, ſulcks hebbenſe noch aen den Hemel, noch op der Aerden geſien: En moeten ſelfs bekennen, dat de Sterren geen Dwangh, maer alleen een Neygingh wercken, en ſulke dingen te kennen geven, die (*Contingent*) ghebeurlijck zijn. Even alſoo maeckt oock d'Overgelovigheyd niets ſoo geloofweerdigh en aengenaem, als dat ſomtijds yets gebeurd, 't geen d Overgelovige Lieden haer ſelven ingebeeld hadden; daer het doch alles ſonder grond, en al 't toekoomende een enckel Raedſel is, 't welck de Tijd oploſſen moet. Hier van handeld de volgende Geſchiedenis.

15. *Monitor*, een Edelman in Champagne, was van ſijn Jeught af aen ſeer genegen geweeſt tot Overgelovige Handelingen. So haeſt hy opſtond, lette hy op de Vogelvlugt, 't Hanen-geſchrey, en diergelijke dingen. Hier uyt maeckte hy reeckening, of dien dag hem geluckigh of ongeluckigh vergaen ſou. Alhoewel nu deeſe Waerſegginghen en Teecken-beduydinghen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

in 't Woord onses Gods uytdruckelijck verboden, en op een nietige waen gegrond zijn; soo heeft echter deese Waerneemingh hem eens 't leven doen behouden; gelijck wy in 't vervolgh sien sullen. *Ceniberta*, een Echte Vrouw, wierd van deesen *Monitor* bemind; en wijlse met haer Man *Mitram* niet wel vergenoeght was, soo wierd de Koop haest geslooten. Sy hielden deesen Sonden-grouwel seer heymlijck: Evenwel vertoonden sigh eenighe voncken haerer Liefde-vlammen door de duysternis, en blickerden in d'oogen van *Mitram*; ter welcker oorsaeck hy oock voor hem nam, dit Onreght met Onreghtveerdigh bloed af te wassen, oordeelende sulcks de beste Seep te zijn, om diergelijcke Eer-bevleckingen te reynigen.

16. De Volgh-dienaer, die de Boodschappen over en weer over droegh, om tijd en plaets te bestemmen, wierd van *Mitram*, door middel van eenige Vereeringen, omgekoght; soo dat hy den selven openbaerde, hoe en wanneer deese twee te betrappen souden zijn. Op deese wijs quam den ghehoonden te weeten, dat *Monitor* gewoon was, met een Koorde-ladder over de Muer van den Hof te klimmen, om sijn Vrouw in haere lusten te dienen. Hier verwaghte hy hem, met een sijner Kneghten, yeder met een ghelaedene Hand-bus voorsien zijnde. Als nu *Monitor*, volgens voorgaende bespreck, op wegh was, om sigh by *Ceniberta* te vervoegen, sagh hy een Wolf loopen over 't Padt 't welck hy begingh; oock hoorde hy een Rave graffen, en een Naght-uyl huylen: Derhalven wou hy te rugh gaen, vreesende, dat deese teeckenen hem niet goeds beduyden souden. Niet te min, sijn blinde Onkuysheyd dreef hem voort, en overwon sijn Over-geloof, soo dat hy tot aen de Muer quam, en de Koorde-ladder alreeds aengeworpen had, om over te klimmen.

17. Sijn

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

17. Sijn Kneght was gewoon 't Paerd te houden, terwijl hy by *Ceniberta* ſijn werck verrighte. Maer als hy nu op wou klimmen, quaemen hem de gewaende Ongelucks-teeckenen weer in gedaghten; ſoo dat hy ſijn hert niet bepraeten kon, deſelve in de wind te ſlaen. Hy beval derhalven ſijn Dienaer, eerſt op te klimmen, om te ſien, of de Vrouw al gekoomen was. D'Echtbreeckſter verwaghte hem met uytgeſtreckte armen, meenende dat het *Monitor* ſelfs ſou zijn; doch eerſe haer dwaelingh gewaer wierd, ſchoot *Mitram* op de Kneght los, ſoo dat den ſelven dood ter aerden neer viel. Daer nae gaf hy hem, met een Dolck, noch eenige ſteecken, alhoewel hy deſelve niet van doen had, om zijn Leven te doen eyndighen. *Monitor* dit gerught gehoord hebbende, daght terſtond wel, dat'er eenige Verraedery op handen was; ſette ſigh derhalven ſtracks te *Paerd*, en reed, op 't ſnelſte dat hem mogelijck was, daer van daen.

18. 's Morgens wierdmen de dwaelingh ghewaer, en men bevond, dat den onſchuldigen Kneght (indien hy onſchuldigh genoemd magh werden, die ſigh ontrent ſnoode handelingen laet ghebruycken) voor ſijn ſchuldigen Heer had moeten betaelen. *Mitram* moeſt ter deeſer oorſaeck 't Land ruymen. Maer *Monitor* wierd hier door in ſijn Overgheloof verſterckt, en hield, ſoo wel den Wolf, als de gedaghte Vogels, voor Wisſeggers van ongelucken; welckers Waerſchouwingen men billijck behoorde te volgen. Treckende alſoo ſijn Vertrouwen van God af, en zigh verlaetende op diergelijke Nietigheden, die buyten twijfel de Duyvel (door een reghtveerdighe toelaetinge Gods) hem voor ſtelde, om hem t'eenemael in Ongeloof te verſtricken. Ontſet u niet, ſeyd de Heere, voor de teekenen des Hemels (veel min dan noch der Aerden) wijl de Heydenen ſigh voor deſelve ontſetten. Wy weeten, dat by den Menſch ſijnen wegh niet

en is: Het is niet by een Man die wandeld, dat hy sijnen gangh righte. *Jer*. x. 2, 23. D'Egyptenaers plegen een Tol te stellen op soodaenige Persoonen, die by de Sterrekundighe gingen, om toekomende dingen te weeten, en noemden de selve den Narren-Tol. Een goed Ghewisse is de beste Wiseggingh; een quaed Gewisse de quaedste Wisegger.

XXXII.

De Vryer in alle Straeten.

DE Vloed, die den Koningh van Persien wou uytdroogen, heeft hy in veel kleyne Armen verdeeld. En even hier door werden wy gheleerd, dat een Verstand, 't welck veel dingen te gelijck bevatten wil, sijn Kraghten op niet seeckers kan leggen. Die nae twee Haesen te gelijck Jaeght, sal geen van beyden vangen. Boomen die dickmael verplant werden, beklijven niet. Dit is den geenen gewaer geworden, van wien wy nu spreecken sullen.

2. Twee groote Heeren hadden met malkander beslooten, hun langh-onderhoudene getrouwe Vriendschap door een Houwlijck tusschen hun Kinderen voort te setten, en erflijck te maecken. *Gorgias*, de Soon van *Agathareides*, sou *Mongina* de Dochter van *Cremon*, ten Houwlijck neemen. Deese jonge Kinderen speelden dickmael met malkander; doch de Liefde kon geen plaets by haer vinden, wijl 't Hout noch soo groen was, dat'er geen Vyer aen vatten kon. *Gorgias* d'aenkomende Jongelinghs-jaeren bereyckt hebbende, wierd nae Parijs gesonden, om allerley Ridderlijke Oeffeningen te leeren. Hy had gantsch vlughtige Sinnen, en vond wel een genegentheyd om te beminnen, maer niet een persoon alleen. Sijn gedaghten liepen op veele te gelijck; soo dat hy op eenen tijd drie

verſcheydene Dochters bediende, wegens drie verſcheydene Oorſaecken, te weeten, om d'Eer, om 't Geld, en om de Welluſt; nae welcke alle Menſchen haer doen en laeten plegen te righten.

3. *Sybilla*, de Night van een Vorſtin, was een van de Voorwerpen ſijner Liefde, daer toe aengedreven zijnde van d'Eerſught; meenende, dat het hem een groot geluck ſou zijn, indien hy aen ſoo een verheven Maeghſchap quam te trouwen. *Juliana*, een rijke Weduw van ontrent twintigh Jaren, die van een oud Man een ſeer maghtigh Goed naegelaeten was, was de tweede, die ſijn dienſten rijcklijck vergelden kon. De derde was *Charlotte*, een van de ſchoonſte Jonckvrouwen in gantſch Parijs, doch van geringe Afkomſt, en van noch geringer vermoogen. Deeſe beminde hy, en wierd oock weer van haer bemind. D'andere gaven hem gelegentheyd, om de Proeven van ſijn Hoflijckheyd te betonen. *Sybilla* verhoopte een hooger Houwlijck, als dat van *Gorgias*, te ſullen aentreffen: *Juliana* wou geen Vreemdelingh, en had oock geen genegentheyd tot deeſen Edelman. Hy evenwel beſoght nu d'eene, dan d'andere, met ſoodaenige woorden, als of hy haer alle drie te gelijck trouwen wilde.

4. Sijn Ouders deeſen handel vernoomen hebbende, en vreeſende, dat hy ſigh ergens vaſt moght maecken, ſchreven hem, dat hy ſigh ſpoedigh nae Huys ſou haeſten, wijlſe voorgenoomen hadden, 't Houwlijck tuſſchen hem en *Mongine* te beſluyten. Doch hy antwoorde haer niet, wijl hy meer behaegen vond in 't tegenwoordighe, als in 't afweeſende. Men ſond hem d'afbeeldingh van *Mongine* over, doch hy hield deſelve, teghens de ghedaente van *Charlotte*, gantſch lelijck te zijn. Men voerde hem te gemoet. ſoo wel den grooten Rijckdom, die hy alreeds met haer ontfangen ſou, als de groote Erf-goederen, dieſe noch te verwaghten had; maer dit aghte hy als

niets, tegens den Rijckdom van *Juliana*. Men ſteld hem voor oogen, den grooten Eeren-ſtand, tot welcke d'Ouders van *Mongine* verheven waeren, doc ſeyde daer op, datſe noch van geen Vorſtlijck bloe was, gelijck *Sybilla*. Ter deeſer oorſaeck vergat hy zijn Vaderland, even als of hy van de Vrught Lote gegeeten had.

5. Ondertuſſchen voeren d'Ouders van *Gorgia* voort, en maeckten 't Houwlijcks-beſluyt vaerdigh in goede hoop, dat haeren Soon haer gehoorſaemen en naederhand, als hy tot hem ſelven gekoomen was, haer bedancken ſou. Als nu de Houwlijcks-voorwaerden hem overgeſonden wierden, om deſelve t'onderteeckenen, antwoorde hy ſoo veraghtelijck daer op, dat d'Ouders van *Mongine* haer woordt herriepen, en een Eedt deeden, van haer Dochter noyt aen deeſen ondanckbaeren Gaſt te ſullen geven. Dit leckere beetje bleef niet langh in de Schotel leggen; maer ſoo haeſt deeſen handel rughtbaer wierd, gaven ſigh verſcheydene aen, om deeſe Jonckvrouw te mogen genieten; en uyt deſelve wierdt *Liſimachus* verkooren, om den Bruydegom van *Mongine* te zijn. Terwijl ſigh dit toedroegh, ſpotte *Sybilla* met deeſen Vryer in alle Straeten; doch wijl hy geen bedeckte afſeggingh verſtaen wou, ſoo gaffe hem met gantſch duydlijcke woorden oorlof.

6. *Juliana* had een veel bequaemer gelegentheyd aengetroffen, en trad in d'Echte ſtaet, tegens den wil van *Gorgias*. Aengaende *Charlotte*, ſy wou hem de Koop wel toeſlaen, doch haer Vrienden begeerden haer voor geen Geld te verkoopen; en baeden derhalven *Gorgias*, van haer beſoeckingh te willen aflaeten, op datſe niet in eenigh boos gerught moght koomen, Als hy uu op ſoodaenigen wijs wel geblauweſcheent was, en ſijn Ouders hem d'onkoſten tot ſijn wellüſtig leven niet meer verſchaffen wilden, keerde hy weer

nae

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

nae huys, even ter selver tijd, als 't Houwlijck van *Lisimachus* met *Mongine* volvoerd sou werden. Hy liet sigh nu voorstaen, dat hy in deese hem eerst aengebodene Bruyt alles vond, 't geen hy in *Sybilla*, *Juliana* en *Charlotte* te Parijs aghter gelaeten had; en 't berouwde hem, deese gelegentheyd soo onbedaghtlijck veraght te hebben.

7. De saeck was nu te verr' gekoomen, en hy wist geen ander middel te bedencken, als den Bruydegom, door een Ontsegh-Brief, uyt te daegen: Doch *Lisimachus* spotte met hem, en wou deesen Jongelingh niet verweerdigen, dat hy met hem in een Geveght sou treden. Een Gasconjer moest een deel gelds van een Picard hebben; en als hy deese Schuld eyschte, wou den anderen hem met den Deegen betaelen. De Gasconjer sond hem derhalven de Gerights-dienaers op den hals, om hem in de Ghevanckenis te brenghen; en liet hem seggen: Als ghy my betaeld hebt, soo sullen wy daer nae van een Geveght spreecken. Even soo seyde oock *Lisimachus* tot *Gorgias*: Als ick mijn Liefste t'huys ghevoerd heb, wil ick uw en wrevel straffen: Tegenwoordigh is 't de tijd niet, om mijn handen in uw bloed te wassen. Alsoo wierd de Bruyloft voltrocken; en wijl d'Ovrigheyd d'Uytdaegingh van *Gorgias* ter ooren was gekoomen, soo wierd hy nae gespoord; ter welcker oorsaeck hy de Vlught moest neemen.

8. Weer te Parijs gekoomen zijnde, vond hy *Charlotta* oock gehouwlijckt aen een seer rijck Edelman. Als hy sigh nu aen alle plaetsen verstooten sagh, begaf hy sigh nae Vlaenderen, en wierd een Krijghs-man; doch verloor, nae weynigh tijds, in deesen Staet sijn leven, tot een reghtveerdige straf van sijn lightveerdige wispeltuerigheyd, en d'ondanckbaere Ongehoorsaemheyd, aen sijn Ouders beweesen. Een Schip, 't welck van veelerley Dwarlwinden aenghe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

vallen werd, kan lightelijck tegens een Rots of Sand-plaet in ſtucken geſlaegen worden. Dit is, behalven den gedaghten *Gorgias*, oock gewaer geworden, een Franſch Edelman, *Hircaen* genoemd; diemen ghe-voeghlijck een blind Beeld der Onbeſtandigheyd had mogen noemen. Geen Spiegel kan ſoo meenigerley Aengeſighten, door ſijn weerſchijn, vertoonen, als hy wel verſcheydene Liefſtens gehad heeft, van welcke wy hier maer eenige gedencken ſullen.

9. *Aſteric* was d'eerſte, welckers Jock hy ſijn Vryheyd onderworpen maeckte. Doch wijl de Deughden deeſer Jonckvrouw hem de verhoopte gunſt niet deelaghtigh wilden maecken, als onder 't Zeghel des Houwlijcks, ſoo trock hy 't Hooft haeſtelijck te rugg', en nam ſijn wegh nae Ita-lien, daer hy de witte Marmer-ſteene Klippen vond, aen welcke hy naederhand Schip-breuck leed. Hy hield ſigh te Siene op, een van de keurighſte Steeden, ſoo veel de Spraeck en Seeden belanght, die in 't gantſche gedaghte Land ghevonden worden; en quam in kennis met *Portia*, een jonge Weduw; die 't Quickſilver van ſijn vlughtighe ſinnen een tijd langh ophield. En gewiſſelijck, indien de weldae-den Keetenen zijn, om de herten aen ſigh te verbin-den, ſoo was *Hircaen*, door veelerley koſtelijcke Ge-ſchencken, ſoo vaſt aen deeſe Italiaenſche Vrouw ver-knoght, dat hy meer als ghenoeghſaeme oorſaeck had, om den gantſchen tijd ſijns levens niet van haer te wijcken. By deeſe *Portia* hield hy ſigh een gantſch Jaer op, ſonder dat hy eenighe de minſte onkoſten behoefde te betaelen. In teghendeel, hy had volkoomene maght over haer en al haer vermoo-gen.

10. 't Is als een Eyghenſchap van d'Italianen, datſe ſonder Maet beminnen en haeten. En alsſe alles watſe hebben aenwenden, tot de vergenoegingh

van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

van haere genegentheyd, ſoo meenenſe echter, dat'er noch te weynigh, of gantſch niets ghedaen is. *Portia* oock van dit ghevoelen zijnde, ſtorte ſigh, om deeſen ondanckbaeren te moghen behaeghen, in 't verderf, en aghte dit de minſte plight haerer Liefde te zijn. Ten eynde van 't Jaer was *Hircaen* van deeſe Weduw verſaedight, en begaf ſigh weer nae Vranckrijck, onder den ſchijn, van ſijn dinghen daer te willen redden, en dan weer te koomen, om haer opentlijck ten Houwlijck te neemen. *Portia* hield wel met groote ſmeeckingen by hem aen, op dat hy daer bleef; doch hy maeckte ſigh by haer los, door veel ſchrickelijcke Eeden (die al t'ſaemen in de lught gheſchreven wierden) en nam maer een korte tijd tot ſijn weerkomſt.

11. *Portia* deed hem heerlijcke Vereeringhen, ruſte hem tot de reys uyt, en verrighte voorts alles, wat hy oyt van een getrouwe Minnaeres had konnen wenſchen. Maer uyt'er ooghen, uyt'er herten. Alle weldaden wierden van *Hircaen* vergeeten, 't welck Seneca de ſchandelijckſte Ondanckbaerheyd noemt. Eyndlijck quam hy t'Huys, en ſagh *Aſteria* aen, als een perſoon, die hy van al ſijn leven niet gekend had; maer viel ſtracks in 't Net van *Zamaris*, een andere Dochter; en 't ſcheen, dat hy ſigh daer uyt niet ſou konnen ontwardt hebben, als door den band des Houwlijcks. Een oud Edelman, *Eucer* ghenoemt, ſagh deeſe Jonckvrouw deſghelijcks met verliefde ooghen aen; doch was ſoo welkom niet als den anderen. Evenwel wierdſe van haer Vrienden gedwongen, den jongen te verlaeten, om den ouden te neemen.

12. *Turianne*, een bedaeghde rijcke Weduw, wou haer Dochter aen *Hircaen* ten Houwlijck geven; doch deeſe was ſoo volkomen lelijck, dat hy ſigh liet-voor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ſtaen, niet anders als Miſgeboorten van haer te konnen bekoomen. Deeſe Weduw was in de Lente haerer Jeught ſchoon geweeſt; en had in den Herfſt haerer Jaeren noch yets daer van over behouden, ſoo dat *Hircaen*, weetende datſe rijck was, in plaets van de Dochter, de Moeder ten Houwlijck nam. Doch hy was geen Man voor een oude Vrouw; en gebruyckte derhalven verſcheydene jonge: Waer over *Turianne* ſoo toornigh en Yver-ſughtigh wierd, datſe een Gereghtlijcke Echt-ſcheydingh tuſſchen haer beyden te weegh braght.

13. *Portia* drie Jaeren langh met groot geduld gewaght hebbende, maeckte ſigh eyndlijck op, trock nae Vranckrijck, quam by *Hircaen*, en vertoonde hem de ſchriftlijcke Echt-belofte; doch hy beſpotte haer, loogchende dat het ſijn hand was, en verkreegh by 't Gereght, dat *Portia* haeren eyſch ontſeyd wierd. Hier op namſe haer toevlught tot de Godlijcke Gereghtigheyd, wijl d'Aerdſche haer niet begeerde te helpen; en ſagh oock met luſt, hoedaenigh het den Godloosen, Ondanckbaeren en Onbeſtendighen *Hircaen* vergingh. *Zamaris* had den ouden *Eucer* tegens haeren wil genoomen, ghelijck voor heenen geſeyd is; en lockte *Hircaen* weer tot haer, die ſigh niet langh liet bidden, om haer Man met d'Oſſe-kroon te verrijken. Doch den ghehoonden en ghehoornden dit ghewaer werdende, belaeghde deeſe twee Overſpeelighe ſoo wel, dat hy haer op ſeeckere Naght in den Hof by een vond, en haer beyde met een Vyer-roer doorſchoot.

14. Op deeſe wijs wierd den onbeſtendighen en ondanckbaren *Hircaen* geſtraft, beveſtigende met ſijn Voorbeeld de waerheyd van de woorden Syrachs, dat het Ongheluck niet wijcken ſal van 't Huys des Ondanckbaeren. Van deeſen *Hircaen* pleegh men te ſeggen, dat een We'erhaen beſtendiger was als hy, ſchoon

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ſchoon deſelve van de Winden gintſch en herwaerts omgedreven wierd. Dat hy een Weerelt-kind was, die met het Gelucks-Rad op en af klom. En ſeeckerlijck, ſoodaenighe Lieden is ſoo weynigh een reght Kleed te maecken, als de Maneſchijn. Maer vermits wy hier van d'Ondanckbaerheyd gheſproocken hebben, ſoo komt my in gedaghten de Verſieringh in mijn LEERSAEME FABULEN. 'k Vertrouw, dat het niet onaengenaem ſal zijn, deſelve hier in te voegen.

HEt Paerd was in een Reghts gedingh,
Om ſeeck're ſaeck daer veel aen hingh:
Doch wijl hy lange had gepleyt,
Was al ſijn Geld daer aen geleyd;
En doe hy niet meer geven kon,
Het Reght oock geenen voortgangh won.
Als hy nu, door gebreck van geld,
Hem op het hooghſte vond verſteld,
En niets ter handen wiſt te ſl.en,
Soo is hy tot de Muyl gegaen,
Aen wien hy deed ten vollen kond,
Hoe dat het met den handel ſtond,
En hoe hy viel in 't Reght te ſwack,
Vermits het hem aen geld ontbrack.
Want yemand die een Pleyt-ſaeck heeft,
En niet met heele ſacken geeft,
Soo hy in 't Reght noch over wind,
't Is 't grootſte wonder datmen vind.
De Muyl vol meededogentheyd
Was daedlijck tot ſijn hulp bereyd.
Hy leyd hem dieper in het Woudt,
En leend hem twintigh ponden Goudt;

Byñac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Bynae het meeste van den Schat,
Die hy soo langh vergaederd had.
Als 't Paerd nu had een volle beurs,
Voor Reghters en voor Procureurs,
Soo gingh het stuck heel anders staen,
Als 't wel te vooren had gedaen.
Maer waer toe dit in 't lang' geseght?
Hy won ten laetsten 't gantsche Reght,
Waer door hy wierd soo maghtigh rijck,
Dat niemand schier was sijns gelijck.
Als hy nu lustigh, wel te pas,
In eer en grooten rijckdom was,
Heeft sigh de Muyl tot hem gekeerd,
En 't afgeleende weer begeerdt.
Maer siet, in plaets van danckbaerheyd,
Heeft hy hem alle leed geseyd.
Hy maeckt hem wonder lelijck uyt,
En dreyght hem noch, als tot besluyt,
Soo hy hem verder maenen wou,
Dat hy 't hem wel vergelden sou.
De Muyl, als hy dit had gehoord,
Wierd boven maeten seer verstoord
Derhalven hy het Paerd beklaeght,
En voor den Reghter heeft gedaeght.
Het Paerd, soo haest het dit vernam,
Wierd op het alderhooghste gram,
En door sijn toorn verdwaest geheel,
Nam hy den Esel en 't Kameel
By hem, en sloegen t'saem den Muyl
Veel wonden en schier buyl op buyl.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Dit was den loon voor al ſijn geld,
't Welck hy het Paerd had aengeteld,
Wanneer 't ſigh in den nood bevond.
Soo haeſt de Reghter dit verſtond,
En overwoogh 't gepleeghd geweld,
Heeft hy het Vonnis dus geveld;
Te weeten, dat op ſtaende voet
't Paerd aen den Muyl betaelen moet
De twintigh ponden Gouds, en dan
Betaemelijcke Rent daer van.
Voorts, die den Muyl ſoo roſten af,
Die ſouden, tot verdiende ſtraf,
En tot vergoedingh van ſijn ſmert,
Hem brengen moeten ſtracks te berd
Van 't ſijnſte Goud juyſt honderd Marck.
Dit moeſt ſoo daedelijck in 't werck
Geſteld ſijn; maer het arm Kameel
Kon niet betaelen 't minſte deel,
Dies wierd het, met de grootſte ſchand,
Gebannen uyt het ganrſche Land.
Den Eſel, nae des Reghters Wet,
Wierd in Gevanckenis geſet
Alwaer hy, tot ſijn Loon, verwierf,
Dat hy in groot' ellende ſtierf.
Maer 't Paerd, de roer-vinck van al 't quaed,
Moeſt ſtracks betaelen met'er daed,
't Geen hem geleend was niet alleen,
Maer al de koſten oock met een:
Waer door hy dan ſtond byſter naeckt,
En gantſch tot armoe is geraeckt.

Doe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Doe moght dit trots ondanckbaer beest
Wel seggen met een droeven Geest:
Die schuldigh is, en niet betaeld,
Verderf en onheyl op hem haeld.
D'Ondanckbaerheyd is 't snoodste quaed,
En dat de Menschen 't lelijckst staet.
Nochtans is 't een gemeene plaegh
By groot' en kleyn', by hoogh en laegh.
Hoe dick ontfanghtmen 't meeste leed,
Van diemen niets als goed en deed?
En die eens was, door ons beleyd,
Gered uyt sijn behoeftigheyd,
Die werd wel veeltijds naederhand
Op 't vinnighst tegens ons gekant:
Soo dat de weldaed, diemen aen
Ondanckb're Menschen heeft gedaen,
Ons dickmael tot een Mes gedijd,
't Welck in ons eygen herte snijdt.
Maer God, de hooghste Reghter, sal
Eens reght doen over dit geval,
En eysschen van soo snooden Kop
De weldaed met de woecker op;
Hem tot het uyterste verdriet,
Gelijck het Paerd hier is geschied.
Maer onderwijl bedenck, mijn Ziel,
Hoe dick ick in dit quaed verviel.
Wat heeft my God niet al gedaen,
Van d'eerste dagh mijns levens aen!
Hy heeft my steeds vergund, al wat
Ick op de weereld nodigh had:

Jae,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Jae, door ſijns Soons vergooten bloed
My van den helſchen brand behoed.
Maer ſie, in plaets van Danckbaerheyd
Te toonen aen ſijn Majeſteyt,
Soo heb ick niet als enckel quaed
Vergolden voor ſoo grooten daed.
En my getoond, van ſulck een aert
Te ſijn, als dit ondanckbaer Paerd.
Maer nu, mijn Ziele, wilt voortaen
Doch eens op beeter weegen gaen,
Wilt ghy niet, dat u werd' bereyd
Den loon der booſ' ondanckbaerheyd.
Dit ſtuck voerd ons oock te gemoet,
Dat wie de booſe byſtand doet,
Tot leed en onderdruckingh van
Een eerlijck en onſchuldigh Man,
Met haer oock lijden ſal de ſtraf,
Die God altijdt aen ſulcke gaf.

XXXIII.

D'Ontdeckte Verraedery.

QUaed met quaed te vergelden, is een ſeer ſwaere Sonde. Quaed voor goed te vergelden, is noch afſchouwlijcker; Maer alderafſchouwlijckſt is 't, yemand quaed toe te voeghen, om dat hy geen quaed doen wil, en dien men ſelfs eerſt quaed toegevoeght heeft; gebruyckende ten dien eynde liſtige en bedrieghlijcke vonden. 't Eerſte is een ongeoorlofde Wraeck: 't Andere een ſnoode Ondanckbaerheyd: 't Laetſte een ſchendelijck Verraed; en hier aen heeft

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

heeft sigh schuldigh gemaeckt een Vrouws-persoon, daer de volgende Geschiedenis van sal handelen.

2. In de droevige tijden des Franschen Koninghs, *Karel de* IX. was 't Spel in Vranckrijck soo t'eenemael verward, dat dickmael de naeste Vrienden, wegens 't verschil in den Gods-dienst, d'arghste vyanden waeren. 't Was dan niet vreemd, dat dit Rijck, in sigh selven oneenigh zijnde, woest werden, en 't eene Huys over 't andere vallen moest. In deese tijd leefden te Poitiers *Hernippe* en *Vivanda*, twee Verliefde, die beyde een Hert en een Sin waeren, Niet verr' van deese Stad (die aen de sijde des Koninghs bleef) lagh een Stedeken, waer in seecker Edelman, die wy *Urbin* sullen noemen, 't bevel had. Deese Plaets had sigh tegens den Koningh gesteld, en soght sigh, soo veel moghelijck was, voor de maght van den selven te verseeckeren. 't Verwantschap tusschen *Urbin* en *Hernippe* was wel niet seer nae; doch haere vriendschap was dies te nauwer verbonden, wijl de Moeder van *Hernippe* de Vaeder van *Urbin* tot haer tweede Man ten Houwlijck ghehad had; ter welcker oorsaeck sy malkander oock Broeders noemden.

3. *Urbin* moest te deeser tijd een Belegeringh uyt staen, wijl 't Volck des Koninghs hem in sijn aenbevolene Stad omringht had. Hy versoght derhalven Raed en Hulp aen sijn Vrienden; en *Hernippe* was den eersten, die hem meer aen deesen Oorlogh, als aen sijn Houwlijck met *Vivanda*, liet ghelegen zijn: Oock hield hy sigh in alle vyandlijcke bejegeningen soo dapper, dat *Urbin* hem sijn Luytenant maeckte. Doch in seeckeren Uytval wierd *Urbin* soodaenigh van een Kogel getroffen, dat hy drie daegen daer nae aen 't Graf overgegeven moest werden. Daer op trad *Hernippe* in sijn plaets, en nam de Regeeringh aen; waer in hy oock naederhand van den Vorst bevestight wierd. *Petronie*, de naeghelaetene Huysvrouw van *Urbin*,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Urbin, verliet ſigh op niemand meer, als op *Hernippe*, als den geenen, die haeren Man alle mogelijcke byſtand betoond had, en oock van den ſelven verkooren was, om Vooghd en Voorſtander van ſijn Soon te zijn.

4. Maer ondertuſſchen begonden ſigh in den boeſem van *Petronia* eenige Liefde-vlammen t'openbaren, die geduerigh grooter wierden. Sy gaf *Hernippe* in 't eerſt de begeerten van haer Hert te kennen door ſtomme woorden, 'k wil ſeggen, met d'oogen en gebeerden; doch hy geliet ſigh de Spraeck niet te verſtaen, in welcke hy gheſind was ſijn *Vivanda* t'antwoorden. Eyndlijck ontdeckte *Petronia* ſigh opentlijck, doch wierd met meer Eerbiedigheyd als Liefde-neygingh bejegend: En alsſe geduerigh aenhield, ſoo verontſchuldighde hy ſigh met de plight, door welcke hy aen *Vivanda* verbonden was.

5. Deeſen handel kon ſoo heymelijck niet toegaen, of *Vivanda* kreegh daer kennis van; die hier over in gramſchap en Yverſught ontſteeckende, aen *Hernippe* gebood, van daer wegh te trecken, en ſigh by haer te vervoegen; onaengeſien ſy wel wiſt, dat deeſe plaets hem aenbetrouwd, en van de Koninghlijcke Volckeren belegerd was, of indien hy dit weygerde te doen, datſe dan voor waeraghtigh ſou houden, 's geen van hem en *Petronia* gheſeyd wierd. Als nu *Hernippe* ſigh met ghenoeghſaeme Oorſaecken verontſchuldighde, en d'hooghſte onmogelijckheyd voorwendde, meendenſe verraeden te zijn, en geloofde (wijl'er te vooren groote Liefde-neygingen tuſſchen deeſe twee gheweeſt waeren) dat d'oude vlammen zigh in hem en in *Petronia* weer vernieuwdt hadden.

6. Ter deeſer oorſaeck ſoghtſe ſigh door een ghelijcke Onbeſtandigheyd (ſooſe ſigh inbeeldde) te wreecken; en toonde ſigh tegens *Beroſo*, die haer,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

nevens *Hernippe*, langen tijd bemind had, veel vriendlijcker en gunstiger als voorheenen; jae soo t'eenemael, dat'er een Echts-belofte tusschen hun beyden opgereght, en oock volvoerd wierd. Hoe vreemd deese Tydingh *Hernippe* voorquam, is light te bedenken. Ondertusschen vergeleeck sigh den Vorst (die deesen oproer veroorsaeckt had) met den Koningh, en *Hernippe* wierd van sijn Dienst ontslaegen; die hem daer op nae Huys begaf, en *Vivanda* haer onbestendigheyd persoonlijck verweet, met een daedlijcke betuygingh, dat hy *Petronia* geensins begeerd, en datse derhalven sonder oorsaeck, en door een valsche waen verblind zijnde, tegens hem geyverd had.

7. *Vivanda* had groot berouw van haer onbedaghten handel; en haer tegenwoordigen staet bedroefde haer boven maeten seer. *Petronia* deese verhinderingh haerer Liefde uyt de weegh geruymt siende, kreegh een nieuwe hoop, en braght het eyndlijck soo verr, datse *Hernippe* ten Houwlijck bequam; levende alsoo beyde in een reght geluckige Echt, en in een ghelijck verknoghte Liefde. Ondertusschen brandde *Vivanda* op nieuws in een seer hittighe begeerte tot *Hernippe*, en soght boose Middelen, om *Beroso* van haer, en *Petronia* van hem af te sonderen. Sy schreef ten deesen eynde veelerley Brieven aen *Hernippe*, om hem te bewegen, dat hy sigh weer tot haer sou vervoegen. Doch hy begeerde geensins in haeren Raed te bewilligen; welcke was, sijn Wijf vergif toe te brengen, ghelijckse hem beloofde, even 't selve aen haer Man te sullen doen.

8. *Hernippe* vermaende haer ernstelijck, van soo een schrickelijck en vervloeckt voorneemen af te staen: Jae hy dreyghde haer, dit opset aen d'Ovrigheyd bekend te sullen maecken, indiense oyt diergelijcke redenen weer tegens hem ghebruyckte. Deese Antwoord veroorsaeckte soodaenigh een onrust in 't ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

gemoed van *Vivanda*, datſe by haer ſelven met diere Eeden ſwoer, ſig over ſulck een veraghting hardelijk te ſullen wreecken. En ſiet hier hoeſe haer onreghtveerdighe wraeck in 't werck meende te ſtellen. Sy liet haer Man *Beroſo* een gantſchen bondel Brieven ſien, van *Hernippe* aen haer gheſchreven, eer hy ſigh met *Petronia* in d'Echt had verbonden. Sy gaf voor, datſe deſelve binnen weynigh tijds ontfangen had; en bad haeren Echt-genoot, deeſe ſmaed door de Wapenen te willen wreecken en uytwiſſchen.

9. *Beroſo*, een ſeer toornigh Man, gaf deeſe ſchendelijcke Bedrieghſter geloof, en deed *Hernippe* tot een Twee-geveght uytdaeghen; die ſigh op de beſtemde plaets liet vinden. Sy gingen, ſonder eenighe woorden-wiſſelingh, tegens malkander aen, en *Hernippe* kreegh d'Overhand, ſoo dat *Beroſo* om 't Leven moeſt bidden; 't welck den anderen hem gewilligh ſchonck; die met eenen nae d'oorſaeck van deeſe Uytdaegingh vraeghde. *Beroſo* meende een reghtveerdige ſaeck te hebben, en toonde hem de Brieven, die hy met eygener hand aen ſijn Vrouw *Vivanda* geſchreven had. Doch als hem 't Jaer en den Dagh (daer hy te vooren niet op ghelet had) aengeweeſen wierd; en daer benevens oock den Brief vertoont, in welcken ſy belooft had, haer Man door vergif om 't Leven te ſullen brengen, ſoo vond hy ſigh van 't bedrogh overtuyght, en de Verraedery wierd ontdeckt. Daer op liet hy ſijn trouwloos Wijf in een Gevanckenis ſluyten, waer in ſy, weynigh tijds daer nae, haer leven ſeer ellendigh eyndighde.

10. Met volkoomene waerheyd is van oude tijden af geſeyd gheworden, dat Ontrouw ſijn eygene Heer treft; en dat den geenen, die voor andere een Kuyl graeft, aldereerſt daer in gevangen werd: Buyten twijffel door een Godlijcke toelaetingh en beleyd, die gewoon is, de wijſheyd der Wijſe, en de Looſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

heyd der Roeckloose ter schande te maecken. Valsche Lippen zijn den Heere een grouwel, maer die trouwlijck handelen, zijn sijn welgevallen. Een waerachtighe Lip sal bevestight werden in eeuwigheyd; maer een valsche tongh is maer voor een oogenblick. *Spreuck.* XII. 19.22.

XXXIV.

De Verworghde Keyser.

GElijck de geene, die goed Brood eten, niet vraegen wanneer het ghesaeyd, of op welcken dagh het geooghst is; even alsoo is'er oock weynigh aen gelegen, op welcke tijd d'een of d'ander van deese by een vergaederde Gheschiedenissen sigh toegedraegen heeft; of op wat Orde deselve geset zijn. 't Is genoegh, alsse maer bevonden werden met ons Voorneemen over een te koomen. Schoon wy oock van meeningh waren, de Geschichten van groote Opper-Heeren niet aen te roeren, wijl deselve gemeenlijck in de Jaer-boecken van andere Schrijvers gevonden werden, soo vinden wy echter eenige der selver soo selden beschreven, en in onse Tael over gebraght, dat wy niet voorby konnen zijn, de soodaenige op onse Bloedige Schouw-plaets te brengen.

2. De Hooft-persoon van dit Treur-spel sal sijn *Sultan Osman*, Turcks Keyser, die ontrent aghthien of negenthien Jaeren oud was, als hy een gherught liet loopen, dat hy een Bedevaerd wou doen naē Mecha in Arabien, daer de Leugen-propheet Mahometh begraeven leyd: Alhoewel andere sulcks ontkennen, en segghen, dat sijn Graf te Medina Talnabi is. Tot soodaenigh een eynd vergaederde hy groote Schatten by een; liet al 't Silver, Goud, Eedele Gesteenten, en voorts alles wat hy kostelijcks had,

had, in veertigh Kisten t'saemen packen. Soo met deese dierbaere dingen, als oock met allerley Voorraed van Levens-middelen en andere behoeften, liet hy verscheydene Roey-scheepen bevraghten; 't welck de geene, die van de Turcksche Rijckdommen geen kennis hebben, misschien een ongelooflijcke saeck sal schijnen.

3. Veele lieten sigh beduncken, dat hy een gantsch ander ooghmerck moest hebben, als 't Graf Mahomets te gaen besoecken; wijl hy 't Graf van sijn Vader *Sultan Achmeth* beroofde, en alles wat yets weerdigh was daer uyt nam, om, soo hy 't volck deed ghelooven, 't selve te ghebruycken tot d'opbouwingh van 't Graf deeses Verleyders, haeren ghewaenden Propheet. Hier nae stelde hy op alle dingen goede orde, op dat, in sijn afweesen, alles binnen Constantinopol wel en verseeckerd toegaen moght; sond thien Roey-scheepen nae de swarte See, om den inval der Kosacken te verhinderen, en noch thien andere op de Middellandsche See, om sijn Gebied voor de Christenen te beschermen. De Reys wierd van Maend tot Maend, van Weeck tot Weeck, van Dagh tot Dagh uytghesteld; soo dat het Grauw daer over begon te morren; wel weetende, dat de ghedaghte Reys in anderhalf Jaer niet verright, en den Rijckdom des gantschen Landts, sonder groot naedeel, daer heenen niet gebraght kon werden.

4. Wijl nu *Osman* weynigh tijds te vooren een Veldslagh tegens de Poolen verlooren had, soo kregen veele vermoeden, dat hy den Stoel des Turckschen Rijks van Constantinopol nae een ander vergheleghen en meer verseeckerd Land wou overvoeren. Deesen Arghwaen wierd dies te meer gheloofd, wegens een Brief, die hy ghenschreven had aen den *Bassa* van Alkair in Egypten; waer van den Inhoud was, dat

hy hem met 't Egyptische Krijghs-volck te Water en te Land te gemoet sou koomen, wijl hy voorneemens was geworden, sigh met sijnen en sijns Vaders Schat, om veelerley oorsaecken wil, van Constantinopo nae Alkair te begeven. Dit besluyt ontdeckte hy oock aen drie van zijn vertrouwste Dienaers, *Quessillar, Sillictar* en *Capaga*, die hem dit met wel-gegronde redenen afrieden; doch konden zijn opset niet veranderen. Derhalven siende, dat hy van deese gedaghten niet af te brenghen was, en vreesende in zijn onghenaede te gheraecken, soo hebbense daer in bewilight, en 't Hooft volgens haer gewoonte, ter aerden gebogen.

5. *Sillictar-Aga* was in een seer groot aensien, en ontdeckte 't voorneemen van *Sultan Osman* aen de voornaemste Hooft-lieden en Righters; desgelijcks oock, hoe de Roey-scheepen, nu vollaeden zijnde, des volghenden daeghs souden afvaeren. Hier over ontstond een groot gheroep in de Stad, dat de Keyser haer verlaeten, en tot een Roof haerer vyanden overgeven wilde. In min als een uyr tijds waeren meer als aght duysend *Janitseren* en *Spahi* (Voet-kneghten en Ruyters) by een vergaederd, die sigh terstond nae 't Keyserlijck Hof begaeven, om de persoon van *Sultan Osman* in versekering te houden. Hy dit verneemende, en nu alreeds langen tijd daer voor gevreest hebbende, sond een van sijn Heeren nae buyten, om t'ondersoecken, waer deesen Oploop van daen quam, en wat den selven beteeckende. Maer de verbitterde Krijghs-lieden hieuwen deesen Ghesant in kleyne stucken, als hy noch nauwlijcks twee of drie woorden gesproocken had; gelijck oock noch eenige andere, die haer vermaenen wilden, sigh gerust te houden.

6. Daer op vertoonde *Sultan Osman* hem aen een getralijt Venster, om d'oorsaeck van deesen Oproer te

te verneemen. Een van de Hooft-lieden ſeyde, dat hy (de Keyſer) alleen d'oorſaeck daer van was, wijl hy de Schatten, dieſe van de Vyanden veroverd hadden, wegh voeren, en den Keyſerlijcken Stoel nae een andere plaets overbrengen wilde. Dat hy voor hem ſelven wel moght vertrecken; maer dat hy al de Gelden en Goederen, van welcke ſy betaeld moeſten werden, daer ſou moeten laeten: Datſe wel een anderen Keyſer verkieſen konden, en veel andere dierghelijcke woorden. *Sultan Oſman* gaf tot antwoordt, dat hy van haer ſeer qualijck gediend wierd: Dat hy haer meenighmael onghetrouw bevonden, en ſelfs voor haer moeten vlughten had: Dat ſijn Wisſeggers den ondergangh van de Stad Conſtantinopol voorſeyden; doch wijl hy ſagh, dat ſijn vertreck ſulck een onruſt veroorſaeckte, ſoo wou hy by haer blijven; en wierp haer met eenen van deeſe ſaeck een ſchriftlijcke belofte toe.

7. Stracks eyſchten deeſe Oproerige de Hoofden van drie der voornaemſte Heeren; te weten van *Koja*, Groot *Vizier*, van *Queſillar-Aga*, en van den *Taſſarda*, of Geheym-ſchrijver; wijlſe hem deeſe reys aen geraeden, of immers niet afgeraeden hadden. Daer nae woudenſe verder ontdecken, wat haere begeerte was. *Sultan Oſman* ſeyde, dat deeſe onſchuldigh, oock ter deeſer tijd niet aen ſijn Hof waeren: Doch moeſt hooren, datſe deeſe Hoofden begeerden te hebben, en niet langer als vierentwintigh uyren tijds nae deſelve wilden waghten; dreygende, indien ſulcks niet gheſchiede, *'t Sarrail*, of 't Keyſerlijck Hof, te willen beklimmen. Hier na gingen de Krijgskneghten aen haere plaets, terwijl *Sultan Oſman* ſigh beraedſlaeghde, en een beſluyt nam, de begeerde Hoofden haer niet te ſullen geven. Ondertuſſchen verliep de beſtemde tijd, en 't Krijghs-volck quam in noch veel grooter getal voor 't Hof, beklommen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

't selve, openden de Poorten, liepen voor de Kamer des Keysers, en eyschten op nieuws de ghedaghte Hoofden der drie genoemde Heeren.

8. Als nu *Sultan Osman* sagh, dat hy sijn Leven niet verseeckeren kon, als door de dood van sijn liefste Vrienden, soo liet hy haer nae buyten brengen; en staens-voets wierdense seer wredelijck in stucken gehouwen. De Keyser wierd voor dien tijd wel verschoond, doch d'Oproerighe hadden besloten eenen anderen te verkiesen, te weeten, *Sultan Mustapha,* Oom van *Osman,* die, als een Monick, in een Cel van 't Hof opgesloten was. Alsse nu deesen voor den dagh braghten, en hem t'eenemael vertsaeght saegen, sonder eenighe verw' in 't Aengesight te hebben, soo boodense hem *Cherbet* aen, zijnde een Dranck van ghesooden Waeter, met Honigh en Suycker vermenght. Doch hy, meenende datmen hem vergif toebraght, weygerde te drincken, maer bad alleen, datmen hem 't Leven sou verschoonen; belovende, van alle Reght en Aenspraeck tot de Kroon te sullen afstaen: Gelijck dan een yeder soodaenigh genegen is, dat hy liever in ellende langh Leven, als in een hoogen Eerenstand haest sterven wil.

9. Als nu deesen *Mustapha* klaer Water ghedroncken had, bevond hy zigh mercklijck verquickt te sijn. Stracks daer nae wierd hy van de *Janitsaren* op de Schouderen ghedragen, met het gewoonlijck Feestgheroep: Geluck, en Leve den Koningh *Sultan Mustapha. Sultan Osman* dit hoorende, wierd bynae Uytsinnigh van schrick en gramschap. De nieuwgekoorne Keyser liet al de Ghevangene los, om sigh door deese daed aenghenaem te maecken; en betoonde sigh in deesen nieuwen Eeren-stand soo grootmoedigh, als oyt yemand te vooren gheweest was. De Krijghs-kneghten gaeven voor, dat *Sultan Osman,* een *Zaon,* dat is, een Verraeder, of Bond-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

breecker, en een ongetrouwen Heer gheaght moeſt werden, die 't Rijck had willen beſteelen, om des ſelfs Goederen de Vyanden toe te voegen: En datſe derhalven oorſaeck genoomen hadden, om deeſen af, en een anderen Keyſer in te ſetten. 't Gemeene volck gheloofde deeſe woorden, en lieten ſigh deeſe nieuwe Verkieſingh wel ghevallen, wijl doch 't Grauw altijd tot Nieuwigheyd en Veranderingh geneegen is.

10. Ondertuſſchen wierd *Sultan Oſman* van al zijn Raeden en Dienaers verlaeten. En wijl hy lightelijck giſſen kon, hoe 't met hem afloopen ſou, ſoo vermomde hy ſigh in andere Kleederen; deed een witte Wapen-ruſtingh aen; quam, ſoo toegheruſt, in 't Huys van ſijn vertrouwde Vriend, den *Janitſar-Aga*, en liet den *Uſſin-Baßa* ontbieden, dien hy, als een opreghten en beſtendighen Dienaer, tot Grooten *Vizier* maeckte, alhoewel hy niet maghtigh was, hem by deeſe Weerdigheyd te behouden. Deeſe drie beraedſlaeghden met malkander, wat in deeſen Handel verder te doen ſtond; en beſlooten, dat den *Aga* en *Baſſa* d'oproerighe *Janitſaren* Geldt ſouden aenbieden, naementlijck, yeder t'ſeſtigh Ducaten; nevens verhoogingh van hun Beſoldingh. Doch nauwlijcks hadden deeſe twee den Voorſlagh gedaen, en aen 't Krijghs-volck den gunſtighen wil des Keyſers geopenbaerd, alsſe d'onghenaede der *Janitſaren* ghevoelen moeſten, en van de ſelve neerghezabeld wierden.

11. Stracks daer nae liepen d'Oproerighe heenen, om den afgheſetten Turckſchen Keyſer te ſoecken; naemen den ſelven ghevangen, en braghten hem voor ſijn Oom *Muſtapha*; die hem noch ſien noch hooren ſpreken wilde; maer bevel gaf, datmen hem ſou wegh

S 5 voeren,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

voeren, en handelen nae 't welbehaegen der *Janitsaren.* Op dit verlof settense hem op een seer slegh Paerd, en braghten hem in de Gevanckenis, met seer groote bespottingh, en een lasterlijck verwijt, dat hy haer had willen besteelen. Onderweghen moest hy sien 't Hoofd van sijn liefste Vriend *Ussin-Bassa*, 't welck op een Lans voor hem heenen ghedraegen wierd: Soo dat deesen Grooten Heer, die te vooren al de Maghtighe deeser Weereld had doen vreesen, sigh veel ongeluckiger aghte, als een van d'alderge-ringhste Roey-kneghten oyt sijn moght. Hy riep dickmael tot de Krijghs-kneghten, die hem begeley-den; datse hem dooden, en met een Neusdoeck, die hy selfs om sijn Hals deed, verworghen souden; doch niemand wou de handen aen hem leggen, voor datse eerst naerder bevel ontsanghen souden hebben.

12. Haest daer nae quam den nieuwen *Vizier*, van *Mustapha* verkooren, hem aensegghen, dat hy terstondt moest sterven. *Osman* soght nu wel de schuld van sijn voorghenoomen vertreck te schuyven op de Raeden, die alreeds om 't Leven gebraght waeren, doch geen verontschuldigingen moghten hem helpen. Hy versoght Geweer te hebben, om niet ongewroocken te mogen sterven; doch men liet alleen ses daer toe bestelde Mannen binnen koomen, tegens welcke hy sigh met vuysten verweerde, tot dat hy eyndlijck overmand, en met een sijde Strop verworght wierdt. Soo haest dit gedaen was, sneed den Grooten *Vizier* hem t'eene Oor af, en braght het, in een Neusdoeck, voor *Mustapha*, om hem te verseeckeren, dat hy dood, en sijn Rijck daer door bevestight was.

13. Drie Weecken voor sijn Dood had *Sultan Osman* gedroomd, dat hy, sijn Reys nae Mecha verrigh-tende, en op een groote Kameel sittende, in de Lught hingh, wijl 't ghedaeghde Dier sigh van onder hem

wegh

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

wegh begaf, en hem alleen de Teugel in de hand liet. Deeſen Droom wou hem niemand uytleggen, als ſijn Oom *Muſtapha*; die, als een *Drevis*, of Turckſche Monick, tot hem ſeyde, dat het Kameel ſijn Rijck beteeckende, 't welck hem ondergeven was, doch hem haeſt uyt de hand geruckt ſoude werden, laetende hem alleen den Toom in de handen blijven, terwijl noch by ſijn Leven een ander tot de Keyſerlijcke weerdigheyd verheven ſou werden.

14. De Leer', die uyt deeſe Geſchiedenis waer te neemen is, heeft den wijſen Koningh *Alphonſus* te verſtaen ghegeven, als hy ſeyde, dat de Kroon en Rijcks-ſtaf ſoo ſwaer waeren, dat niemand, die de-ſelve, nevens hun Laſt en ſorge, reght kende, en wiſt, wat gevaer daer mêê vergeſelſchapt gingh, die ſou willen op beuren, ſchoon hy ſe by de wegh vond leg-gen; maer veel liever verkieſen een geringen en ver-ſeeckerden, als een hoogen en beſwaerlijcken, jae gevaerlijcken Stand. Niets is'er veyliger, als met Se-neca te ſeggen,

Mijn Ruſt verſaedigt my; 'k leef onbekend in 't Land
En laet, aen dien 't gelieft, den Burgermeeſter ſtand.
Als my de bleecke Dood ſal naerder koomen treden,
Soo vaer ick ſtil daer heen, en ben in my te vreeden.
Wee, die van elck gekend en hoogh gehouden werd,
Maer die hem ſelven niet kend in ſijn eygen hert.
Wel hem, dien niemand om ſijn hooge ſtaet kan roemen,
Maer die den Deughden-roem zijn Eygendom magh noe-
men.

Laet ons hier by voeghen de woorden van den meer-gedaghten ſeer gheleerden Engelsman *Arthur Warwick*: 'k Wil (ſeyd hy) neerſtigh zijn, om te ver-dienen mijns Princen gunſt: 'k Wil niet begeeren te ſijn eens Princen Gunſtelingh. Indien ick val van

waer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

waer ick was, ick kan van selfs weer opstaen: Maer van om hoogh neer geworpen te worden, is over-yld en neer ghestort te werden door een wanhoopighen val. Ick stel de Middelmaet, schoon niet al te vet, voor een grooter voortreflijckheyd, verghesel-schapt met verr' een grooter gevaer. En op een andere plaets: Een Godtsaligh Mensch besit, in sijn ghe-ringen Stand, meer vergenoeghsaemheyd in God, als een Koningh of Keyser in al sijn aerdsche pragh en heerlijckheyd.... Indien ick dan weynigh heb in mijnen Staet, ick sal veel hebben in verghe-noeghsaemheyd. Godtsaeligheyd sal mijn grooten Rijckdom zijn, wijl ick my te vreeden houde met 't geen ick besit.

XXXV.

De Vrouwlijcke Wraeck.

DE Vertwijffelingh voerd de geene, die sigh aen haer overgeven, boven uyt en nergens aen, ghe-lijckmen in een gemeen Spreeck-woord pleegh te segghen; soo datse meer doen willen, als in haer vermoghen is, jae oock dickmael yets doen, 't geen boven vermogen schijnd te zijn. Den voortreflijcken Krijghsman *Brasidas* beesigh zijnde om een Muys te dooden, die sigh in een Vyge-korf verborghen had, wierd van deselve in de vinger gebeeten; ter welcker oorsaeck hy tot sijn Spies-gesellen seyde: Siet doch, daer is geen Diertje soo gheringh, 't welck sigh niet verweerd, wanneer 't hem 't Leven geld; maer wat moeten dan wy doen, die Helden zijn? 't Is een ghe-meen seggen, dat de Vrouwen, ghelijck in alle andere Herts-toghten, even soo oock in haeren toorn veel heviger zijn als de Mannen, die sigh meer bedencken, en 't Verstand grooter ruymte geven. De volghende

twee

wee Gheſchiedeniſſen ſullen ons tot Voorbeelden hier van verſtrecken, om te doen ſien de waerheyd van 't geen wy geſeyd hebben.

2. Aen de Vloed Dordogena woonde, in ſeeckere Koop-ſtad, een Jonckvrouw, die van Aengheſight gantſch ſchoon, maer van Goederen ſeer arm was. Sy hield Huys met haer Moeder, een bedaegde Weduw, wijl haer Vaeder al voor langhen tijd overleden was. Haer gedaente trock wel verſcheydene Minnaers tot haer; doch haer armoede dreef deſelve geſaementlijk weer te rugh. *Hellonius*, een rijck Edelman in haere Buert, hield alleen ſtand; en al haer Vrienden gaven haer den raed (hun reeckeningh nae den Gulden Regel maeckende) datſe dit gheluck niet uyt haer handen ſou laeten ontſlippen. *Valeria* was niet weyghe-righ, om dit bevel te gehoorſaemen; en gaf den Edelman geen kleyne blijcken van weerliefde; jae oock een opene toegangh, doch met voorweeten van haer Moeder, die niet anders wenſchte, als haer Dochter aen ſoo een ſtatelijck Man te mogen Houwlijcken.

3. Dit was niet anders, als den brand met Oly leſſchen. *Valeria* hield ſigh verghenoeght met een Echtbelofte van *Hellonius*; en beghingh daer op in 't heymelijck een daed, die haer langh daer nae berouwde, en haer opentlijck in ſchande ſtelde. Want ſy wierd Swangher, en had verlooren, 't geenſe van al haer Leven niet weer kon vinden. *Hellonius* wou den uytgangh deeſes handels niet verwaghten; eenſdeels, wijl hy deeſe Deerne ſat was, anderſdeels, om dat hy vreeſde voor de gramſchap ſijner Vrienden. Hy maeckte ſigh derhalven uyt het ſtof, en nam de vlught nae een groote Stad, daer hy in 't verborghen, als een Vreemdelingh, leven kon. Ondertuſſchen ontdeckte *Valeria* aen haer Moeder, hoedaenigh het met haer geſteld was; die haer beval, deeſe

saeck

ſaeck geheym te houden, en aen niemand yets daer van t'ontdecken.

4. De tijd ghekoomen zijnde, braghtſe een Soon ter Weereld, in ſoodaenigh een ſtilligheyd, dat geen Menſch eenighe kennis daer van had, als alleen haer Dienſtmaeghd. Terwijl ſigh dit toedroegh, kon *Hellonius* ſoo verborgen niet leven, of hy moeſt ſigh, door gebreck van Geld-middelen, aen ſijn Ouders openbaeren; welcke hy om verlof bad, tot d'aenneemingh van een verdere Reys; 't welck hem, wegens de bewuſte Liefde-neygingh, lightelijck vergund wierd; en met eenen verkreegh hy alles, wat hem tot ſijn voorneemen nodigh moght zijn. Op deeſe wijs wierd de Plaets, daer hy ſigh onthield, door ſijn Vrienden rughtbaer gemaeckt; en *Valeria* dit te weeten gekomen zijnde, ſchreef aen hem, dat hy komen ſou, om haer opentlijck ten Houwlijck te neemen, of datſe anders gedwongen ſou zijn, den gheheelen handel t'openbaeren.

5. *Hellonins* ſtelde de ſaeck uyt van den eenen tijd tot den anderen, en ſpijſde *Valeria* met ledige woorden, uyt vrees, dat hy ter deeſer oorſaeck had moogen onterft werden. Ondertuſſchen hingh hy ſigh aen *Phazela*, een Jonckvrouw van geen hooger Stand als *Valeria*; die ſigh desgelijcks, nae gedaene Echtbelofte, aen hem over gaf; ſoo dat hy twee Vrouwen had, ſonder wettelijck getrouwd te zijn. De Tijdt, die alle verborgene dingen ontdeckt, maeckte oock, ſoo wel aen ſijn Vrienden, als aen *Valeria*, d'onbeſtendigheyd deeſes Edelmans openbaer. Sy ſonden derhalven eenen uyt haer Maeghſchap daer heenen, om den handel eygentlijck t'onderſoecken. Daer nae quam oock *Valeria* met haer Echt-belofte voor den dagh; en betoonde de beveſtigingh der ſelver door den jongen *Titus*, die ſijn Vader t'eenemael van ghedaente gelijck was.

6. De

6. De Groot-vaeder van *Phazela* was d'oudste cheepen in 't Houwlijcks-Ghericht, en braght te eegh, dat de laetste Echts-verbintenis voor bondigh, aer d'eerste voor kraghteloos uytghesproocken ierd. Dit bedroefde *Valeria* niet weynigh, wijlse aer Eer verlooren sagh, en door dit onreghtveerdigh onnis 't overige van haer leven in schande doorbren-en moest. Maer wat derf een vergrimd Wijf niet be-aen? Sy neemt een kleyne Hand-bus, gelaeden met erscheydene ronde Steenkens; vervoeghd sigh daer eê by haeren ondanckbaeren *Hellonius*; steld hem erst voor ooghen sijn onredelijck bedrogh, en bad em daer nae, indien hy haer niet ten Houwlijck kon eemen, dat hy ten minsten sijnen en haeren Soon van ehoorlijck onderhoud voorsien wilde.

7. Jonckvrouw Moeder, antwoorde *Hellonius* haer antsch spottelijck, ghy kond sulcke schoone Kinde-en ter Weereld brengen, dat ghy billijck uw Hand-erck daer van behoorde te maecken, en u daer mêê geneeren. Op deese Hoon-rijcke woorden hael-ese haer Hand-bus voor den dagh, en schoot *Hello-ius* door 't Hooft, soo dat hy dood ter aerden neer el. Nae deese daed wouse haer selven oock om 't even brengen, doch wierd van eenige Lieden, die op e gedaene scheut quaemen toeloopen, in haer voor-eemen verhinderd, en nae de Gevanckenis gebraght. Den Handel naerder ondersoght zijnde, wierd be-onden, dat het onghereghtigh Vonnis en de Lightveerdigheyd van *Hellonius*, deese bedroefde en be-rogene Dochter reghtveerdighe oorsaecken ghe-even hadden, om soodaenigh een wraeck t'oeffe-en.

8. Daer op wierd een ander Vonnis geuyt, te wee-en, dat d'eerste Echts-verbintenis bondigh sou ghe-ouden werden. De Soon van *Hellonius* wierd sijn root-vaeder toegesonden. Aengaende *Valeria*, sy

wierd

wierd veroordeeld, voor al haer Leven in een Kloo-
ster te sullen blijven; ghelijck dan oock gheschiede
Hier uyt behoorden alle Jongelingen en Dochters t
leeren, sigh noyt in eenighe Smockel-Houwlijcken i
te laeten, maer te waghten nae de bewilligingh hae-
rer Vrienden, en d'openbaere Inseegeningh, onder d
gebeden en geluckwenschingen der Gemeente Gods.
Men sal seer weynighe Voorbeelden vinden, dat soo-
daenige Sluyphandelingen een goeden uytgangh ghe-
noomen hebben, wijlse God geensins behaegen kon-
nen. Wy sien hier oock, wat een verbitterde Vrouw
niet te weegh kan brengen, soo dat geen saeck haer t
swaer valt, om deselve uyt te voeren, jae, al soud he
haer oock selfs 't leven kosten; ghelijck de volgend
Geschiedenis ons voor oogen sal stellen.

9. *Flavius*, een Jongelingh van voortreflijck Ghe-
slaght in Italien, wierd hertelijck verlieft op *Cleria*
een Jonckvrouw, die hem in Afkomst niet onghelijc
was, en versoght haer derhalven dickmael ten Houw-
lijck; doch wierd, om sijn onbetaemlijck leven, ghe-
duerigh afgeslaegen. *Anteus*, in tegendeel, een ande
Edelman, was haer, om sijn opreghten wandel e
goede hoedaenigheden, ten hooghsten aengenaem, e
sy nam hem oock eyndlijck tot haer Echt-ghenoo
aen. Nae de volvoeringh deeses Houwlijcks hiel
Flavius sijn Liefde-vlammen wel verborgen, en ver-
kropte de weygeringh van *Cleria* met een gheveyns
gheduld, doch waghte ondertusschen op ghelegent-
heyd, om sijn voorghenoomen besluyt in 't werck t
stellen, en sigh nae sijn wil te wreecken. Juyst ghe-
beurden 't, dat *Anteus* eens, in een Burgerlijcken Op-
loop, midden onder sijn vyanden verward stond, e
alsoo in 't hooghste gevaer was, van sijn Leven daer t
sullen verliesen.

10. *Flavius*, als een persoon van groote moed e
dapperheyd, hem soo nae aen sijn dood siende, vie
me

met een groote woede op de Beſpringers aen, en verloſte *Anteus* uyt haere handen; die hem, om ſijn danckbaerheyd te betoonen, naederhand ſulcke uytſteeckende proeven van vriendſchap gaf, dat hy waerlijck voor den gedaenen dienſt wel beloond wierd. *Flavius* moeſt dagelijcks in 't Huys van *Anteus* ſijn, en deeſen laetſten hield den anderen als voor ſijn Broeder. Door deeſe ghemeenſaemheyd wierd *Flavius* hoe langhs hoe meer op *Cleria* ontſtoocken; en ſweefde gheduerigh tuſſchen vrees en hoop. Want als hy aen d'een ſijde bemerckte, hoe hertelijck *Cleria* haeren Echt-ghenoot beminde, en hoe neerſtigh ſy haer waghte voor alles wat hem teghens de borſt moght zijn, ſoo was hy ghedwongen te wanhoopen, van oyt tot ſijn begeerte te ſullen koomen. Maer aen d'ander ſijde aght neemende op haer uytſteeckende Schoonheyd, ſoo hield hy 't voor onmogelijck, dat deſelve met groote Eerbaerheyd vergeſelſchapt kon gaen; ſonder te bedencken, dat de ſchoonheyd ſoo wel kuys kan ſijn als de lelijckheyd.

11. *Anteus* begaf ſigh op ſeeckeren dagh, in 't geſelſchap van *Flavius*, ter Jaght; doch moeſt, eer hy uytgingh, ſijn Liefſte Gemaelin beloven, ſigh tegens geen wilde Swijnen, of dierghelijcke grimmighe Dieren, te ſullen waeghen. Alsſe nu in een dight Boſch gekoomen, en de Honden los gelaeten waeren, vertoonde ſigh een ſeer groot wild Vercken, en quam met ſoodanigen grimmigheyd aen, dat al de Jagers, ongewapend zijnde, ſigh op de vlught begaven. *Flavius* en *Anteus* bleven alleen ſtaen, als te moedigh zijnde om wegh te lopen. Ondertuſſchen begon *Flavius* gedaghten te krijgen, dat dit een gewenſchte gelegentheyd was, om gevoeghlijck tot ſijn voornemen te geraken. Hy wendde ſigh derhalven tot *Anteus*, en ſeyde: Sullen wy ook vlieden, gelijk onſe Dienaers, en

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

sulck een schoone kans ons laeten ontgaen? Waerom volgen wy, elck met onse Swijnspiet, dit Dier niet in aller haest nae, 't welck ons ghewisselijck niet sal konnen ontgaen, indien wy maer moed hebben om aen te vallen.

12. *Anteus* gantsch geen bedrogh vermoedende, was meer als gewilligh hier toe; derhalven begaeven se haer spoedigh nae 't Swijn, 't welck sigh nae haer toewendde, en gelijck als in twijffel scheen te staen, op wien van beyden het eerst sou aenlopen. *Anteus* dit gewaer werdende, schoot toe, en gaf het Beest een steeck met sijn Spies, doch op een plaets, daer 't weynigh schaedelijck was. Ondertusschen nam den verraederschen *Flavius* sijn tijd waer, en gaf, met sijn Deeghen, 't Paerd van *Anteus* soo gheweldigh een steeck, dat het met sijn Heer ter aerden neerviel. Stracks liep het Swijn toe, en beroofde den goeden *Anteus* binnen weynigh tijds van 't Leven; waer toe den moorddaedigen *Flavius* geen kleyne hulp deed, wondende den geenen, dien hy had behooren by te staen, in verscheydene plaetsen sijns Ligchaems. Dit verright zijnde, liet hy sigh voorstaen, dat een yeder de schuld sijns doods op 't Swijn sou leggen; 't welck hy, nae dat *Anteus* de geest ghegeven had, oock aen kant hielp.

13. Deese Moord-daed kon evenwel niet langh verborgen blyven, gelijck *Flavius* sigh ingebeeld had te sullen gheschieden. Seecker Jongelingh, die sigh daer ontrent bedeckt had gehouden, om Vogelen te vangen, had den gantschen handel beloerd; en door deesen is de misdaed uytgekomen, ghelijck in 't vervolgh ghehoord sal werden. Als nu de Jaegers, die gintsch en herwaers gevloden waeren, geen gewagh meer vernaemen, grepense moed, en gingen hun Heeren door 't Bosch soecken. Eyndlijck hoordense den verraederschen *Flavius* geweldigh huylen en klagen,

om

om door deese gheveynsde droefheyd sijn boosheyd te vermommen. Op dit gerught stracks aenkomende, saeghense, dat hy 't doode Ligchaem van *Anteus* in sijn armen hield, werpende ondertusschen niet weynigh wanhopige woorden uyt; doch aldermeest, als de Jaegers hem begonden te naerderen. Dit droevigh Geval wierd terstond door de gantsche Stad verbreyd; en ter dier oorsaeck liep veel volcks nae buyten, om dit jammerlijck Schouw-spel te sien; en vonden *Flavius* nevens den dooden *Anteus* sitten, maeckende een seer wonderlijck misbaer.

14. Sijn liefste Gemaelin *Cleria* deese tijdingh oock gehoord hebbende, haestede sigh nae deese ellendige plaets; viel in onmaght op 't Levenloose Ligchaem haers Mans, en 't verschilde weynigh, datse niet gantsch dood bleef. *Flavius* deed niet anders, als jammerlijcke klaghten uytwerpen, noemende den overledenen *Anteus* sijn ghetrouwste Vriend, sijn beste Medgesel, sijn alderliefste Broeder. Soo haest deesen ongeluckigen begraven was, nam *Cleria* voor, haer selven oock van 't Leven te beroven, niet door Strop of Mes, maer door Honger. Sy sou haer besluyt oock volvoerd hebben, indien *Flavius* haer daer in niet verhinderd had, die deese wanhoopige tot betere sinnen braght, soo door hem selven, als door haer Ouders en andere goede Vrienden. Evenwel waeren haer smerten, over 't verlies van sulck een dierbaeren Vriend, soo hevigh, datse dagh en naght niet anders deed, als weenen en klaegen.

15. Den Moorddaedigen *Flavius* kon niet waghten, tot dat haere droefheyd door de tijd eenighsins versaght moght werden; maer sprack haer, in 't midden haerer grootste bekommeringh, van een nieuw Houwlijck aen. Dit verdroot haer boven maten seer; en gaf haer vermoeden, dat hy ghewisselijck tot de dood van haeren Liefsten *Anteus* geholpen moest heb-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ben. Van dien tijd af aen daghtse nergens anders op, als hoese sigh sou mooghen wreecken: Doch hield sulcks voor dien tijd gheheym, wijl soo wel haeren Arghwaen, als 't middel tot de wraeck, noch onseker was. Terwijlse nu neerstigheyd deed, om de waerheyd nae te vorschen, quam juyst de Vogel-vanger, die ontrent de Moord geweest was, by haer, en ontdeckte de gantsche verborgentheyd van deesen handel. Alsse zigh nu van haer vermoeden verseeckerd bevond, begonse een uytneemend misbaer te bedryven, haer hayren uyt te rucken, en soo erbarmlijck te klaeghen, dat selfs de steenen daer door souden beweeght geworden hebben.

16. Van doe af aen namse ernstigh voor, zigh aen deesen Verraeder te wreecken, en daer nae oock ghewilligh te sterven, om haer Liefste *Anteus* in 't Graf te vergeselschappen. Ondertusschen liet *Flavius* niet nae, *Cleria* gheduerigh moeyelijck te vallen, om haer in een Houwlijck met hem te doen bewilligen, jae, hy gingh hier in met een onlijdelijcke onbeschaemtheyd te werck. Sy in tegendeel, gaf hem met veel sughten en traenen, oock somtijds met eenige vriendlijcke woorden te verstaen, dat hy noch wat gheduld moest hebben, tot datse haer overleden Man behoorlijck betreurt had: Doch hy liet sigh hier mêê niet vergenoegen, maer begon haer te dreygen, en soght op eenigerley wijs tot sijn begeerte te geraecken. Alsse dan van hem niet ontslaegen kon werden, soo verloofdense zigh aen hem, onder voorwaerde, dat hun Bruyloft tot op 't eynd des Treur-jaers sou uytgestelt blijven; waer in hy geerne bewillighde, indien hy ondertusschen sijn begeerten vergenoegen moght.

17. *Cleria* beval hem, de volgende Naght in vermomde Kleederen, en op 't alderheymelijkste, sonder eenigh ghesellschap, op seeckere uyr aen haer Huys te koo-

koomen, en maer eens voor de Deur te fluyten, soo wouse hem inlaeten, en sonder light op haer Slaep-kamer brengen. Over deese nieuwe tijdingh was *Flavius* uytneemend verheughd. Hy bleef in geen ghebreecke, om wel nauw op de bestemde tijd te passen; en wierd oock, van een oude Vrouw, in de Kaemer ghebraght, sonder dat hy eenigh quaed vermoeden had. Vermits nu *Cleria* daer niet teghenwoordigh was, soo onderhield deese Oude hem met allerley Gespraecken; seggende, datse soo haest noch niet sou konnen koomen, wijlse nu even yets in haers Vaders saecken te verrighten had, door dien hy schielijck sieck was geworden, en haer bystand behoefde. Ondertusschen settese hem eenige Spijsen, en een goeden dronck Wijns voor, doch met soodaenigen Sap vermenght, datse bequaem was om een seer diepen Slaep te veroorsaecken.

18. Nauwlijcks had hy een goede teugh hier van gedroncken, of hy viel in suyselingh ter aerden, en geraeckte soo vast in slaep, dat oock selfs een kleyn Kind hem had konnen vermoorden. Stracks riep d'oude Vrouw *Cleria* binnen, en toonde haer den gewenschten Roof. Dit wraeck-gierigh ghemoed trad hem gheheel woedend met voeten. O ghy onghetrouwen Medgesel mijns lieven Echt-genoots (riepse uyt) is dit de hand, die met het bloedt van mijn alderdierbaersten Schat besoedeld is? Sijn dit d'oogen, die my, tot mijn grootste naedeel aenschouwd hebben, maer nu in soo een diepen slaep bedolven sijn; tot een teecken der toekomende duysternis? Maer, o Godloose Schelm, ghy behoeft niet te dencken, dat ick u vermoorden sal, ghelijck ghy mijn Liefste Man ghedaen hebt. Neen, neen; dit sou niet ghenoegh zijn, om my te wreecken, naedien de dood op deese weereld een eynd van alle droefheyd en ellend' is. Ick wil veel meer, dat gy noch langh leven mooght,

om een jammerlijck Schouw-ſpel voor alle Verraeders en Moordenaers te zijn, en geduerigh geplaeght te worden op de Pijnbanck van uw boos Gewiſſe.

19. Dit geſeyd hebbende, namſe haer Hayr-naeld, en ſtack hem in deeſen diepen ſlaep beyde d'ooghen uyt. Terwijl nu deeſen Rampſaeligen, door de groote ſmerten, op d'Aerde om en om wentelde, ſonder te konnen ontwaecken, wijl den Dranck ſijn werckingh noch niet volvoerd had, nam *Cleria* den Deegen van haer overleedene Echt-genoot, gingh daer mêê nae ſijn Graf, en ſtack den ſelven in haer Hert, ſoo datſe in een oogenblick dood neerviel, en ſtracks daer nae, ſoo haeſt deeſe daed bekend was geworden, by haer Man gheleyd wierd. *Flavius* weer bedaerd zijnde, en ſigh van ſijn geſight berooft vindende; daerenboven oock verſtaende, hoedaenigh het met *Cleria* ghegaen was, liet ſigh nae ſijn Huys leyden, bekende ſijn verraederſche Moord, en begeerde niet langer te Leven, maer veroorſaeckte hem ſelven de dood, door wanhopighlijck in ſijn Swaerd te vallen.

20. Deeſe Geſchiedenis doet ons ſien, dat geen Miſdaeden, hoe heymelijck men deſelve meend te begaen, verborgen blijven. God is een God der Ghereghtigheyd, en op den geſetten tijd, op den dagh der wraecke, in d'uyr der vergeldingh en der t'huysſoeckingh, ſal hy onverwaght de ſonden ontdecken, en den Sondaer verdelgen. Wy konnen hier uyt oock bemerken, dat de wraeck begeerte in't Hert van een Vrouw, die ſigh beledight gevoeld, ſeer hevigh is; en dat haeren toorn ſeer grouwlijcke Uytwerckinghen heeft: Ten welcken opſight Jeſus Syrach geſeyd heeft: Dat alle booſheyd kleyn is, teghens de booſheyd eens Wijfs, *Syrach.* XXV, 17.23.

XXXVI.

XXXVI.

De dubb'le Echt-breuck.

GOd wil den Echten-ſtand heylighlijck onderhouden hebben. Sijn lieve Kerck vergelijckt hy by een ghetrouwde Vrouw, en hem ſelven by haer Echte Man, die ſigh met haer ondertrouwd heeft in eeuwigheyd en gereghtigheyd, *Hoſ.* 11. 18. Uyt d'eyghenſchap der tegenſtellingh is lightlijck te beſluyten, dat d'Echt-breuck ontſtaet en voortkomt van de Duyvel, als den vyand Gods zijnde; die ſigh bemoeyd om t'ontbinden 't geen Godt gebonden, en te ſcheyden 't geen hy t'ſaem-ghevoeghd heeft. Sulcks kan oock, onder andere bewijſen, daer uyt blijcken, dat d'Echtbreuck veel verdoemelijcke Laſteren, en oock ſelfs tijdlijcke ſtraffen nae ſigh treckt; waer van de volgende Geſchiedenis ons een Voorbeeld ſal geven.

2. In 't Franſche Landſchap Provence is een kleyn Stedeken, la Graſſe genoemt, niet verr' van Nice gelegen, in een ſeer vrughtbaer Geweſt, daer 't gemeene Spreeck-woord waeraghtigh bevonden werd: Hoe beeter Land, hoe booſer Lieden. In dit Aerdſche Paradijs is een Slot Chabrie geheeten, welckers Heer de Dochter van een ſijner Naebueren ten Houwlijck nam, die haere Jeught in een roemlijcke Kuyſheyd overgebraght, en ter dier oorſaeck een goed gerught onder al haer Geſpeelen gekregen had. Sy won by den gedaghten haeren Man vier Kinderen, en beſat met den ſelven een ſeer vreedſaeme Echt, tot op 't veertighſte haers Ouderdoms; ter welcker tijd ſigh heeft toegedraegen, 't geen den Inhoud van deeſe treurige Geſchiedenis ſal ſijn.

3. Men ſeyd, dat jonge Kluyſenaers oude Duy-

 vels;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

vels; jonge Hoeren oude eerbaere Wijven; en Kuysche Jonckvrouwen oude Hoeren werden; vermitsse niet alleen de Wangen, maer oock haere Gebeerden blancketten, en 't meeste deel der selver de Geveynstheyd en Huychelingh als aengebooren is: Soo dat de geene, die haer ten vollen begeeren te kennen, niet alleen een Mud, maer een geheel Voeder Souts met haer gegeten moest hebben. Dit wierd waeraghtigh bevonden in *Alcina*, de Vrouw des gedaghten Heers van Chabrie, die den roem van haer bloeyende Jeughd vernaedeelde door een schandelijcken Ouderdom, en haer Man beroofde van 't geen hy maer eens hebben, en noyt weer krijgen kon.

4. Seecker Pleyt-besorger diende de Heer van Chabrie in eenige Gerights-gedingen. Hy was gehouwlijckt, en derhalven hadmen dies te minder Arghwaen op hem; soo datmen, in d'afweesentheyd des Mans, hem veroorlofde in de Slaep-kaemer van de Vrouw te gaen; daer dan, volgens 't ghemeene Spreeckwoord, de gelegentheyd den Dief maeckte. Een opene Geld-kas, seggen d'Italianen, doet oock selfs d'opreghte sondigen. Hoedaenigh sy beyde malkander verleyd, en deese dubb'le Echt-breuck veelmael gepleeght hebben, wil ick met stilswijgen voorby gaen, als een werck der duysternis, 't welck niet weerdigh is, aen 't Light gebraght te werden.

5. Den eenen Afgrond der Sonden roept den anderen. Deese Overspeelige lieten 't by den grouwel des Echt-breucks niet blyven, maer pooghden de hinder-pael haerer Misdaed uyt de wegh te ruymen. Sy bestelden derhalven twee heymelijcke Moordenaers, die de Heer van Chabrie dight by sijn Huys vermoordden, en stracks na de daed hun verseeckertheyd voor een wijl tijds in een ander Land soghten. 't Herten-leed, dat deese Echt-breeckster over de dood haers Mans scheen te ghevoelen, was onuytspreecklijck.

ijck. Sy ſtelde ſigh in woorden en gebeerden ſoodaenigh aen, dat niemand de minſte oorſaeck kon hebben, om eenige ſchuld aen haers Mans dood op haer te vermoeden.

6. *Tolonius*, ſoo werd de Pleyt-beſorger genoemd, haeſtede ſigh nae deeſe Weduw, onder den ſchijn van haer te willen vertrooſten. Oock beloofde hy, haer met Raed en Hulp te ſullen byſtaen, wijl den Gerights-handel van d'overledene Heer, haer Man, hem ten vollen bekend was. Hier door vond hy gelegentheyd, om dickmael in 't Slot te koomen, en hun voorigh Sonden-leven weer t'hervatten. Dit wierd van d'oudſte Soon bemerckt; die, ſchoon hy wiſt dat *Tolonius* getrouwd was, en dat hy derhalven voor ſijn Stief-vaderſchap niet behoefde te vreeſen, ſigh echter niet onthouden kon, ſijn Vrouw Moeder met alle beſcheydenheyd te vermaenen, 't Huyſgeſin doch geen oorſaeck te willen geven, om van haer groote gemeenſaemheyd met *Tolonius* een booſe Arghwaen op te neemen.

7. Deeſe valſche Raven-moeder verontſchuldighde ſigh wel, dat haer gepleeghde vryheyd geenſins qualijck geduyd moeſt werden; daer byvoegende, dat hy noch niet geleerd had, hoedaenigh men Lieden, die haer ſoo noodwendigh waeren, als *Tolonius* was, door vriendlijckheyd moeſt winnen en op hun ſijde houden; maer nam ondertuſſchen voor, ſchoonſe de minſte gramſchap niet liet blijcken, deeſe tweede Hinder-pael oock uyt de wegh te ſetten. Daer was een hooge Gangh tuſſchen beyde haere nevens malkander ſtaende Huyſen, waer op haer Soon ghewoon was, dickmael te gaen wandelen. Om hem nu aen kant te helpen, ſoo lietſe *Tolonius* by naght twee plancken los maecken, en ſoodaenigh weer toeleggen, dat hy, daer op treedende, noodſaecklijck vallen en den Hals breecken moeſt; ghelijck dan even

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

't selve daer op volghde, soo dat den jonghen Edelman sijn Leven jammerlijck en onschuldigh verloor.

8. De tweede Soon haette *Tolonius* van Natueren en gaf hem somtijds soo onbescheydene woorden, dat de Moeder hem hardelijck verbieden moest. Op dat nu oock deesen hun godloosen handel niet hinderlijck moght zijn, soo bestelde *Tolonius*, met voorweeten van *Alcina*, een van de Moordenaers haers Mans, die deesen Jongelingh, op de Jaght gegaen zijnde, van een hooghe Rots afwierp, soo dat hy dood beneden quam. Evenwel vondense sigh in haer Ghewisse en overspeeligh Leven noch niet vry, wijlse sigh voor 't Huysgesin bevreesen moesten. Sy besloten derhalven, malkander ten Houwlijck te sullen neemen; en om hier toe te geraecken, soo verworghde *Tolonius* sijn goede Huysvrouw, voorgevende, datse schielijck van de Popelsy gestorven was; 't welck hy de Lieden met veele traenen soght te doen ghelooven: En dit was de vierde Doodslagh van deese Echt-breuckighe On-menschen.

9. De Vaeder van d'overledene Vrouw quam om sijn Dochter te beweenen, en nae 't Graf te begeleyden. Doch eer d'uytvaerr geschiede, wierd hy ghewaer, dat haer Aengesight opgeswollen, en den Hals gantsch swart gheworden was, wegens 't geronnene bloed, 't welck sigh ontrent de gorgel by een had versaemeld. Hy vervoeghde sigh derhalven by d'Ovrigheyd, en versoght, dat het doode Ligchaem besightight moght werden. Stracks wierden eenighe Heelmeesters uytgesonden, en *Tolonius* wierd met eenen daer over aenghesproocken; die over soo een onverwaghte vraegh t'eenemael verschrickt stond, en niet een woord tot sijn verontschuldigingh wist voort te brengen, onaengesien hy anders een van d'alderwelsprekenste in de gantsche Stad was.

10. Hier

10. Hier op wierd *Tolonius* in Gevanckenis ghebraght; en bevel gegeven, datmen hem pijnlijck sou ondervraegen, wegens deese vermoedelijcke Moord. Doch hy verwaghte deesen ernst niet, maer bekende, de Moordenaer van sijn Overledene Huysvrouw te zijn. Daerenboven beleed hy oock, dat hy d'Heer van Chabrie en beyde sijn Soonen om 't Leven had doen brengen; met beschuldigingh van *Alcina*, die hem alleen tot deese grouwelen verleyd en aenghemoedight had. Wijl nu deese Moorddaeden ten hooghsten straflijck waeren, soo heeft d'Ovrigheyd deeser Plaets de saeck voor 't Gherighs-Hof van Aix ghebraght: Daer 't Vonnis uytgesproocken wierd, dat *Tolonius* weer nae de Stad *la Graße* gevoerd, en op de Gerights-plaets levendigh ghevierendeeld sou werden; 't welck dan oock gheschiede, met een bysondere vreughd-betooningh van al de Vrouwen deeser gedaghte Stad.

11. Soo haest *Alcina* de Ghevanckenis van haeren *Tolonius* vernoomen had, heeftse al haer Geld en voornaemste Kostlijckheden by een gepackt, neemende de Vlught in d'hooghste Yl-veerdigheyd, die haer mogelijck was. Naederhand hoordese oock d'Uytvoeringh van 't geweesene Vonnis, en met eenen, datmen haer overal liet soecken. Sy hield sigh derhalven in 't Gebied van Savoyen niet verseeckerd te zijn, maer weeck nae Genua. Haeren Dienaer, dien se aengenoomen had, wijlse sigh op geene van haer Huysgenooten vertrouwde, nam de ghelegentheyd waer, als sijn Vrouw op seeckere tijd in de Kerck ghegaen was (wijlse berouw van haer begaene Sonden begon te gevoelen) en beroofde haer van al haere goederen; waer doorse in soodaenigh een Armoede geset wierd, datse andere dienen, om loon arbeyden, en buytens Lands, in een vreemde Stad, welckers Spraeck sy niet verstond, in d'hooghste ellende sterven moest.

12. Alsoo

12. Alsoo moeten d'Echt-breeckſters gewaer werden, hoe bitter het is, den Heere te verlaeten, en sijn ghebooden wreveligh t'overtreden. Miſſchien heeft de boetveerdigheyd van *Alcina* haer gered uyt de handen des Beuls, want dit is de ſtemme des Heeren onſes Gods: De godlooſe verlaete ſijnen wegh, en d'ongereghtige Man ſijne gedaghten, en hy bekeere ſigh tot den Heere, ſoo ſal hy hem ſijner ontfarmen; en tot onſen God, want hy vergeeft meenighvuldelijck. *Eſai.* LV. 7. Een Voorbeeld hier van hebben wy in dien grouwlijcken Achab, die, om dat hy ſigh vernederde voor den Heere, (alhoewel maer voor een korten tijd) van hem deeſe belofte ontfingh: Daerom, wijl hy ſigh vernederd voor mijn Aengeſight, ſoo en ſal ick dat quaed in ſijne daegen niet brengen: Inde daegen ſijns Soons ſal ick dat quaed over ſijn Huys brengen. 1 *Kon.* XXI. 29. Ondertuſſchen ſtaet ons wel aght te neemen, wat al onheylen uyt d'Onkuyſheyd koomen t'ontſtaen, welcke in 't volgende Vers ſeer aerdigh vervat ſijn:

Corpus, Opes, *Animam*, Ingenium, *Famam*, Virtutes:
Debilitat, perdit, *negat*, impedit, *inficit*, aufert.

't Welck wy in onſe Tael aldus ſullen overbrengen:

Het Ligchaem, 't Goed, *de Ziel*, 't Verſtand, *de Naem*, de Deught:
Krenckt, Swackt, *Verdoemd*, Verderft, *Verlieſt* en Rooft de Jeught.

Wie hem verheughd in quaed doen, ſal verdoemd werden; maer die de Welluſten weerſtaet, kroond ſijn Leven, ſtaet'er *Syrach.* XIX. 5.

XXXVII.

De Schaedelijcke Beroemingh.

TEn tijde van Koningh *Henrick den Vierden*, was in Vranckrijck eenighe Jaeren langh soo een vreedelijcke Welstand, dat de Liefde en Welust overal innestelden, en niet weynigh seldsaeme Misgeboorten voort braghten. Al de besigheyd des Adels was niet anders als Ledighgangh, Spel, Minnaery, en den tijd in allerley vleeschlijcke vrolijckheden door te brengen: Gelijck dan gemeenlijck de Sonden in Vreedens-tijden veel meer d'overhand neemen, als in d'Oorlogen, die met een goede orde gevoerd werden. In schoone daegen behoordmen op een toekoomend Onweer bedaght te zijn: 't Is derhalven oock niet buyten 't Spoor gelopen, dat wy, in tijdt van Oorlogh ghedencken, wat sigh in tijd van Vreede toegedraegen heeft.

2. *Triphon*, een dapper, en aen 't Hof welberoemd Edelman, woonde op sijn Slot, om met sijn goede Vrienden en Naebueren de Herfst-maenden in blijdschap door te brengen. Als hy nu, gelijck een Bye, sijn oogen liet sweven over de verscheydene Bloemen der daer ontrent woonende Jonckvrouwen, sette hy deselve eyndlijck neer op *Stactea*. Een andere Pen, die weyniger te schrijven heeft, magh den aenvangh en voortgangh deeser Liefde op 't papier brengen; voor ons sal 't ghenoegh sijn te seggen, dat niemand reden had, om deselve te Lasteren, wijl haer ooghmerck doelde nae een geoorloft Houwlijck, soo datse met gelijcke ghenegentheden aen malkander verbonden waeren, tot groote vergenoegingh van de weersijdsche Vrienden.

3. *Triphon* had eenige Schulden aen 't Hof in te manen;

nen;

nen; en wou, eer hy sigh te rust begaf, dit verdiend
Geld by malkander brengen, om also door de gouden
Deur in den Echten Staet te treeden, en dies te rijck
lijcker te moogen teeren. Daerenboven verhoopte h
sulck een Dienst te sullen bekoomen, die hem bove
d'andere Edellingen verhoogen, en tot groot Aensie
brengen soude. Hy trock derhalven nae 't Hof too
door den raed van sijn Liefste (gelijck dan by dees
swacke Werck-tuygen d'Eergierigheyd alderstercks
is) en met voorweeten der weerlijdsche Vrienden
die 't voor seer light hielden, dit sijn voorneemen uy
te wercken, en gantschlijck niet twijffelden, of de
Koningh sou de getrouwe Diensten van *Triphon* na
eygen wensch traghten te vergelden.

3. Evenwel vond hy veel meer verhinderingh, al
hy maghtigh was uyt de wegh te ruymen. Hy wa
wel een dapper Hovelingh, doch wist sigh ondertus
schen in sijn eygene handel niet al te wel te behelpen
Hy moest gewaer werden, dat diergelijcke Saecken
de Visch-fuycken gelijck sijn, welckers ingangh wijd
en light, maer den uytgangh swaer, en bynae noyt te
vinden is. Daer was nu alreeds een Jaer verloopen, en
hoe *Triphon* sijn stuck meer meende te bevorderen,
hoe weyniger hy 't eynd daer van kon bekoomen, en
hoe meer onkosten hy moest aenwenden. *Stactea*
waghte met seer groote ongheduld, en riep *Triphon*
door veele Brieven te rugge; doch kreegh geen ander
antwoord, als uytstel en vele ontschuldigingen, sonder
eenighe seeckere tijd van sijn weerkomst te vernee-
men. Ter deeser oorsaeck scholdse hem veel meer
Eergierigh als Verlieft te zijn, alhoewelse selfs inder
daed schuldigh daer aen was, ghelijck haest gehoord
sal werden.

5. *Philostratus*, een jongh Heer, van veel hooger
Staet als *Triphon*, wierd op *Stactea* verlieft; welcke,
wegens 't langh uytstel, allerley vreemde gedaghten
begon

[b]egon op te vatten, en ſigh liet voorſtaen, dat hy [d]en't Hof in een nieuwe liefde verward moeſt ſijn. Sy [g]af derhalven haer eerſte genegentheyd lightelijck [v]oor een tweede; en liet ſigh vergenoegen met een [E]cht-beloſte van *Philoſtratus*, die nae de dood van [s]ijn Heer Vader voltrocken ſou worden. Doch on[d]ertuſſchen begon hy *Stactea*, op reeckeningh, tot [s]ijn wil te brengen. *Triphon* wierd hier van, door ſijn [V]rienden verwittight, die hem waerſchouwden, dat'er [v]ermoedelijck een heymelijck Houwlijck tuſſchen *Philoſtratus* en *Stactea* opgereght was. Deeſe tijdingh [d]eed hem ſtracks nae Huys ylen, om den Afval van [s]ijn Lieffte te voorkoomen; doch te laet, wijl hy ter[s]tond bemerckte, dat hy verſtooten, en *Philoſtratus* in [s]ijn plaets aengenomen was.

6. De liſtige Yver-ſught gaf hem veel vley-woor[d]en en geveynſde redenen in de mond, ſoo dat hy *Sta[c]tea* haer Echts-belofte, aen *Philoſtratus* gedaen, deed [b]elijden. 't Ovrige kon hy lightlijck vermoeden. Al [h]aere verontſchuldiginghen beſchuldighden haer van Ontrouw en Eergierigheyd. *Triphon* toonde uyterlijck een groot miſnoegen hier over; en wijl *Stactea*, met verlof van *Philoſtratus*, deeſen handel verborgen ſoght te houden, ſoo gelietſe ſigh overal, als of tuſſchen haer en *Triphon* d'oude Liefde noch in weeſen geweeſt was; jae ſoo t'eenemael, datſe haer niet ontſagh, 's naghts ſigh in geſpreck met hem in te laeten: 't Welck *Triphon* alles tot ſijn voordeel ſoght te trecken. Hy trotſte hier door den jongen Heer; en wijl den ſelven daer over begon te yveren, ſoo vond hy ſijn luſt daer aen, en beroemde ſigh, dat hy ſoodaenige gunſten van *Stactea* genoot, die *Philoſtratus* niet te verhoopen had.

7. Door deeſe beroemingh, alhoewel deſelve valſch was, meende *Triphon* ſijn Meede-vyer af te ſchricken, doch deſelve viel uyt tot ſijn hooghſte ſchaede.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

schaede. *Philostratus* wou, nae de gemeene gewoonte der Fransche, hem selven door den Deegen regh verschaffen; en liet derhalven *Triphon* uytdaegen, die op de gesette plaets verscheen, sijn Tegenstrever door den Arm stiet, en hem dwongh, om 't Leven te bidden. Als nu de Dienaers van *Philostratus* haeren Heer gewond saegen, vielense op *Triphon* aen, voornemens zijnde, den selven aen kant te helpen; doch sy wierden van hun Meester en d'andere Bystanders terugh ghedreven, soo dat hy voor dien tijd levendigh (alhoewel gewond) daer v..n quam. Ondertusschen was *Stactea* hier mêê niet vergenoeghd, maer meende *Philostratus*, door *Triphons* dood, van haer Liefde te verseeckeren.

8. Sy koght even deselve om, die *Triphon* te vooren gewond hadden, en ter dier oorsaeck van haer Heer *Philostratus* uyt den dienst verstooten waeren. Deese Ghesellen naemen aen, hem te vermoorden, maer moesten hem een seer langen tijd belaegen, wijl hy selden uytgingh, sonder gesellschap by hem te hebben. Terwijl nu den handel in soodaenigen staet stond, drongh *Stactea* daeghlijcks *Philostratum* aen, dat hy haer opentlijck ten Houwlijck sou neemen. Deesen verontschuldighde sigh nu niet meer met de verhinderingh van sijn Heer Vader, maer wende voor, datse van *Triphon* beslaepen was, gelijck hy selfs, nae datse weer vrienden gheworden waeren, opentlijck uytstroyde; wijl hy, van Wraeck-begeerte aengedreven zijnde, sigh bemoeyde, om deese onbestendige op allerley wijs gehaet te maecken.

9. Deese Lasteringh en valsche beroemingh veroorsaeckte, dat *Stactea* de Moordenaers door Gaven en beloften aenmoedighde, om d'aengenoomene daed te voltrecken; gelijck dan oock volghde; wijlse *Triphon* heymelijck in sijn Bed overvielen, en jammerlijck om 't leven braghten. Een van de Daeders wierd

in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

in Gevangen gekregen, en beleed, dat *Stactea* de vindſter en oorſaeck van *Triphons* dood was. Deeſe gelegentheyd nam *Philoſtratus* waer, om ſigh van haer los te maecken, en braght, nevens de Vrienden van *Triphon*, ſoo veel te weegh, datſe in heghtenis genoomen, van de miſdaed overtuyght, en opentlijck door de handen eens Beuls onthooft wierd.

10. Deeſe Geſchiedenis kan ons doen ſien, wat booſe Vrughten d' Onbeſtandigheyd voortbrengt. Sy veroorſaeckt Eergierigheyd; en deeſe werd gevolght van Yver, Beroemingh, Laſteringh, Wraeckbegeerte, Bedrogh, Ondanckbaerheyd, Blindheyd, Toorne, en een erbarmlijck Eynd. Had *Stactea* waergenoomen 't Spreeckwoord der Oude: *Hoed u altijd voor de daed; tot de leugen is wel raed*; en gehoord nae de Stemme Gods: Mijne is de Wraeck, ick ſal't vergelden, haer dood ſou ſoo ſchandelijck en ellendigh niet geweeſt ſijn. Van *Triphon* moeten wy leeren, onſe mond te ſnoeren, op datſe geen laſteringen uytwierp, of ſigh beroemde in eygene ſchande, tot naedeel van een ander. Onder alle ydelheden is een valſchen roem d'alderydelſte; en evenwel werdſe vande menſchen ſoo begeerigh geſoght. Wie ſigh ſelven roemd, ſchend ſigh ſelven, en werd van andere voor een Nar gehouden; ten waere hy genoodſaeckt wierd, ſigh ſelven te moeten beroemen, 't ſy dan tot afweeringh van een opgeleyde ſchande, of tot onderſtand der Waerheyd; in welcke gevallen eygene lof oock plaets kan vinden. Wy hebben 't voorgaende Geval 't Opſchrift van de *Schaedelijcke Beroemingh* gegeven: Wy ſullen noch een andere Geſchiedenis daer by voegen, die 't ſelve Opſchrift magh voeren, wijlſe met de voorige in eenige Omſtandigheden over een komt.

11. *Berard*, een Franſch Heer, was van Aengeſight ſchoon, en van Ligchaem welgeſteld. Sijn grootſte beſigheyd was, ſijn hayren çierlijck te kruy-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ven, en wou liever een onreyn hert, als een bevleckt Kleed hebben. Of hy de bemoeyingh der leedige, 'k wil seggen de liefde, en de besoeckingh der Jonck-vrouwen waernam, is lichtelijck te vermoeden. Al die in kleederen overmatige praght bedryven, doen sulcks, om dertele Vrouws-persoonen te behaegen; want voor de Mannen is't onnodigh. Even 't selve kan oock van de Vrouwen met geen minder waerheyt geseyd werden. Sijn sinnen waeren vluchtigh en hadden d'eygenschap van een Spiegel, die t'elcken een andere Afbeeldingh vertoondt. *Stratonia* was d'eerste, die hy begon te beminnen; waerlijck, een van de schoonste Jonckvrouwen in't gantsche oude Koninckrijck van Arles, daer sigh deese saeck toegedraegen heeft. Haere Hoflijckheyd hield hy een seer vyerige genegentheyd te sijn; en stack derhalven 't hooft op boven alle andere, die haer bedienden. Doch als hy by haer niet vinden kon 't geen hy soght, soo liet hy sijn liefde, die aen een swacke draed hingh, lightelijck verbreecken, en wende sigh van haer af.

12. Dit sou noch eenighsins te verontschuldigen geweest sijn; doch hy liet het daer by niet blijven; maer bevleckte d'eerlijcke Naem van deese Jonckvrouw met seer schandelijcke Lasteringen, die hy valschelijck versierde. Hy beroemde sigh, van haer verkregen te hebben, 't geen haer noyt in gedaghten gekomen was, aen yemand (buyten wettigh houwlijck) te geven. D'Eer der jonge Dochters is als een Bloem, die door een scharpe Wind lightelijck verflauwt en t'eenemael verwelckt. De tweede, die *Berard* beminde, was *Sigismunda*, een seer verstandige Iuffer, die 't gebreck van deesen Edelman wel kende, doch wegens sijn Rijckdom niet begeerde te sien; wijl 't Geld, hedensdaeghs meer als oyt, alle feylen bedeckt. Sy liet sigh voorstaen, dit vlughtigh Quicksilver wel te sullen ophouden, en sijn tongh op

een

een andere wijs te betoomen. Sy toonde haer derhalven, op't goedvinden haerer Vrienden, seer vriendelijk tegens hem, en meende hem, door een wettigh houwlijck, onder haer gebied te brengen. Maer dit nam desen hoogmoedigen op, voor een schuldige pligt tegens sijn hooge verdiensten. Den Rook is gewoon, sigh altijd na boven te begeven: en even soodaenigh wil ook d'hovaerdy overal opwaerts dringen.

13. *Sigismunda* dit uyt al sijn redenen gewaer werdende, kon sulcke overmoedige woorden niet verdraegen; wou sigh oock deesen laetdunckenden niet onderworpen maecken, maer gaf hem, nae een langh geduld, sijn Afscheyd. Dit had hy ook wel haest vergeten, en traghte stracks aen een andere plaets, onder den naem van een Dienaer, de Meester te speelen. *Macrina* was de derde klip, aen welcke sijn vryheyd Schipbreuck leed. Deese was niet onbekend, dat sijn swijmelsughtige herssens gewoon waeren gintsch en herwaerts te sweven, sonder sigh ergens t'Anckeren. Sy wees hem derhalven tot de gene, die hy voor deesen bemind had, op datse van sijnen laster, of veel meer van sijn lasteringen, ook niet besmet moght werden. Doch *Accursius*, haer Broeder, hield dit een seer dienstig persoon voor sijn Suster te sijn, wijl hy 't Suycker in den Buydel droegh, waer mêê men alle ongelucken versoeten kan; en beval haer derhalven, deesen Vogel niet uyt het Net te laeten.

14. Als nu ondertusschen de saeck geduerigh uytgesteld wierd, en dat deesen Minnaer sigh voor geen Bruydegom wou aengeven, soo seyde *Accursius* hem eens in't aengesight, dat hy een besluyt moest neemen of hy sijn Suster ten houwlijck begeerde, of niet. *Berard* was hier over so seer verschrkt, als ofmen hem in een Ghevanckenis had willen voeren, derhalven versoght hy tijdt, om sigh te mogen bedencken: En wijl hy oock even 't selve van *Macrina* hoorde, soo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

nam hy oorlof aghter de deur, en stroyde soodaenig[e] dingen van haer uyt, dat alles, wat hy van *Straton*[ia] en *Sigismunda* geseyd had, niet anders als Roose[n] tegens deese Doornen geweest waeren. Hy berught[e] *Macrina*, een openbaere Hoer te sijn, die haer Ee[r] om geld verkoght, en om eenen Gast (meenende hem selven) geen Uythanghbord boven de deur stelde.

15. *Stratonia* wierd, onder meer andere, van *Eufrasto*, en *Sigismunda* van *Servulo* bemind en gedienc[t]. Deese beyde waeren, soo wel als *Accursinus*, ongeduldigh, wegens de schandelijcke lasteringen van *Berard*. Sy lieten hem derhalven uytdaegen, om noch twee Bystanders tot hem te neemen, en op een plaets t[e] verschijnen, daerse den goeden Naem van deese eer[e]lijcke Jonckvrouwen wilden verdedigen. *Berard* was gewoon, sigh meer voor't Spiegel, als in eenigen Strijd te vertoonen: Evenwel kon hy dit spel niet af-slaen, vreesende, dat hy anders, tot sijn eeuwige schande, met stocken dapper afgerost moght werden. Hy verkoos derhalven, tot sijn meedehulpers, twee boose Boeven, die den roem hadden, datse sigh op den Deegen wel verstonden; en alsoo verscheenen deese ses persoonen op de bestemde plaets.

16. De twee Bystanders van *Berard* wierden door hun Tegenstrevers stracks ter neer gestooten; waer op dan *Eufrasto* en *Servulo* (overwinners van *Berards* medgesellen) *Accursinus* te hulp quaemen, van wien *Berard* alreeds gewond was geworden. En wijl hy niet bekennen wou; de gedaghte drie Ionckvrouwen valschelijck in haer Eere verkort te hebben, soo is hy eyndlijck van haer alle drie te gelijck doorstoocken en omgebraght. Ick segg' van alle drie, wijl de Bystanders (die de Fransche in hun Tael *Seconden* noemen) meede genomen en tot het Geveght gebraght werden, om de hooft-persoonen des twists (nae datse hun eygene Tegenstrever overwonnen hebben) alle mogelijcke

lijcke byſtand te betoonen. Hy had, met ſijn valſche tongh, drie Dochters in d'Eer geſtoocken. Den loon hier voor was, dat ſijn ligchaem met drie Degens doorſtoocken wierd. Waerlijck een Oordeel Gods, 'twelck ſeer bedencklijck is.

17. Van yeders monds vrught ſal ſijn ziel verſaedight werden; hy ſal verſaedight werden van d'inkomſt ſijner lippen, ſeydt dien wijsſten aller Wijſen, *Spreuck*. XVIII. 20. En wederom: De lippen den Sots koomen in twiſt, en ſijn mond roept nae ſlaegen. De mond des Sots is hem ſelven een verſtooringh, en ſijn lippen een ſtrick ſijner Ziele, *Spreuck*: xviij. 6. 7. Een valſch getuyge ſal niet onſchuldigh ſijn, en die leugenen blaeſt, ſal niet ontkoomen, *Spreuck*: xiv. 25. De woorden eens laſteraers ſijn als ſlaegen en ſteecken, gaende door't hert van een eerlijck Man, of Wijf. Soo langh een Woord een Woord, en een Man een Man bleef, heeft het over al wel gegaen; maer ſoo haeſt valſchheyd en bedrogh heeft beginnen te heerſchen, en 't hert niet met de mond over een geſtemd heeft, is alle ongeluck daer op gevolghd.

XXXVIII.

De wreede Moeder.

'T IS een ſeeckere, en door d'ervaerentheyd ſeer bekende ſaeck, dat de tweede Vrouwen-liefde der Vaders aen de Kinderen van 't eerſte Bed of Haet of immers minder liefde veroorſaeckt. Deſgelijcks ſal een Weduw, een ander Man neemende, haer eygene Voorkinderen dickmael ſeer qualijck houden, jae oock wredelijck handelen, wijl deſelve aen haer nieuwe liefde vlammen, en de nieuwe liefde-vlammen aen de Kinderen hinderlijck ſijn. Inſonderheyd geſchied dit ontrent dertele Weduwen, die haer onbe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

hoorlijcke, jae onkuysche driften den lossen Toom laeten. Hier van hebben wy een Voorbeeld ghesien in't voorgaende XXXVI. Geval, voerende 't opschrift van de Dubb'le Echt-breuck: En 't selve sal noch verder bekraghtight werden door de volgende jammerlijcke Geschiedenis.

2. Een rijck Koopman in de Stad Breemen, door de Dood van deese Weereld scheydende, liet sijn Vrouw *Bibiana* seer groote Goederen nae. Men had van haer moogen seggen, 't geen *Balsac* in een diergelijcke gelegentheyd schrijft: 't is niet te geloven, dat een Weduw haer Gheluck sou beweenen, over 't welck sy oorsaeck heeft sigh te verheughen. Een stuck Aerde van ses voeten lenghte ('t Graf) brenght jaerlijcks eenige duysenden van guldens op. Men had haer moeten vertroosten weghens 't leven van haer Man, en niet wegens sijn dood; want sy sou oorsaeck van droefheyd hebben, indien hy weer van de Dood opstond; e. s. v.

3. Deese Weduw dan had het besit en 't ghenot van een seer groot Vermoogen en Inkomst, wijl haer Soon en Dochter minder-jaerigh waeren. Sy hield Dienaers, die de Koop-handel waernaemen, en daer door haere Goederen jaerlijcks noch merckelijck vergrootten. Onder deese was een Deenmarcker, *Themiste* ghenoemd, een seer listigh en door-trapt Ghesel, die niet alleen het Geld, maer oock het hert van *Bibiana* beheerschte, en een oneerlijcke Echt-handel met deese Weduw oprighte. Dit wierd in't begin wel verborghen ghehouden, doch kon echter niet langh bedeckt blijven, maer moest, tot een openbaere Argernis, aen andere bekend werden, ghelijck wy haest sullen hooren.

4. *Monica*, de Dochter van *Bibiana*, kon sigh niet onthouden, haer Moeder dit boos en oneer-

lijck

lijck leven met bescheydenheyd te verwijten; doch haelde hier door een grooten haet op den hals, soo datse ten houwlijck ghegeven wierd aen den eersten sleghten Ghesel, die haer ten Gemaelin versoght. Ondertusschen even-wel was de Soon *Fulgentius* deesen Meester-Dienaer en sijn Moeder een Doorn in d'oogen, wijl hy haer verdaghte gemeensaemheyd met malkander somtijds schamperlijck, somtijds ernstelijck bestrafte. *Themiste* hier tegens droegh sigh als Heer van't Huys, en woude Meester over hem speelen, als sijn toekomende Stiefvader. Hy volghde hier in den gemeenen aert der gheringhe Lieden, die selden verstands ghenoegh hebben, om in een hooger of gheluckiger Stand sigh voorsightigh te draegen.

5. *Fulgentius* tot sijn mundige Jaeren ghekoomen zijnde, moest hooren, dat in alle Geselschappen van *Themiste* gewagh gemaeckt, en den selven spottelijck sijn toekoomende Stiefvader genoemd wierdt. Hier door nam hy oorsaeck, om *Themiste*, sijn Dienaer, aen te spreecken, als een Erfghenaem en Soon in't Huys; verbiedende hem met eenen, eenige gemeenschap met sijn Moeder t'onderhouden. Doch deese trotse Knecht gaf hem sulck een hooghmoedige Antwoord, dat *Fulgentius*, vertoornd werdende, hem een Kinneback-slagh gaf; waer tegens hy van *Themiste* twee diergelijcke ontfingh, en alsoo ghewaer wierd, dat in dit Spel, tegens soo een starcke Tegenstrever, voor hem niets te winnen was.

6. *Bibiana*, welcke dit verschil, en't geen daer op gevolgt was, niet onbekend kon sijn, gaf *Themiste* gelijck, en prees hem, dat hy dit jonge Vogelken 'tgeel van den Snavel ghewischt had. In tegendeel dreyghdense *Fulgentius*, datse hem, indien hy sigh diergelijke heerschappy oyt weer aen maetigde, van stonden aen uyt haer huys wou jaegen. 't Was geen gewoonte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

(voeghdese daer by) dat d'Ouders sigh van de Kinderen lieten tegenspreecken, of verbluffen. *Fulgentius* hier over bynae uytsinnigh werdende, nam voor hem, sigh aen deesen Heer Dienaer te wreecken, of 't leven te verliesen. Met dit opset voorsagh hy sigh van een Deegen en Handbus, even ter selver tijd, als hy wist, dat *Themiste* in de Kamer van sijn Moeder beslooten was. Hy brack de Deur op, en binnen koomende, sprong *Themiste* (alhoewel hy t'eenemael naeckt was) uyt een der Vensteren op de straet. *Fulgentius* miste hem met de Handbus te raecken; doch sloegh het met den Deegen een wonde in 't Hooft; waer van de Slaep-muts, die hem in de vlught ontviel, genoeghsaeme getuygenis kon geven.

7. Terwijl sigh dit toedroegh, begaf *Bibiana* sigh nae haer Soon, om hem te verhinderen in sijn voorgenoomen werck, en quetste selfs haer hand onvoorsightelijck aen sijn Geweer. Ondertusschen liep *Themiste* nae 't Huys van een sijner Vrienden, daer hy sijn Hooft-wonde, die gantsch niet doodlijck was, liet verbinden, en met d'aenkomst van den volgenden Morgen de vlught nae Deenmarcken nam; laetende sigh voorstaen, dat *Fulgentius* hem op de hielen naevolghde. *Bibiana* had een seer groot Buere-gerught ghemaeckt, soo dat bynae een yeder quam toeloopen. *Themiste* was de handen van *Fulgentius* wel ontkoomen, maer echter beroemde sigh deesen onbedaghten Jongelingh, hem met sijn Handbus geschooten, en met sijn Deegen soo wel gewond te hebben, dat hy niet verr' sou konnen loopen. Dit bevestighde oock de wraeckgierige Moeder, willende veel liever haeren Soon, als haeren Boel verliesen: En om hier toe te raecken, bedaghtse de volgende List.

8. *Themiste* had een seer vertrouwden Vriend binnen Breemen, sijnde een Handwercks-man van taemelijcke Middelen. Aen deesen liet *Bibiana* een valsche

ſche Tijdingh brengen, dat *Themiſte* aen ſijn wonden geſtorven was, doch voor ſijn Dood bevoolen had, hem aen te ſeggen, dat hy, uyt kraght van hun oude vriendſchap, ſijn Moordenaer voor 't Gerigt bekla-ghen, en hier in *Bibiana*, die hy deſgelijcks had ſoec-ken om 't Leven te brengen, hulp en byſtand bewij-ſen ſoude. *Balderich* (ſoo was deeſen Vriendt van *Themiſte* genoemd) braght den Handel voor de Bur-germeeſters en Raed der Stad; waer op daedlijck be-vel gegeven wierd, datmen *Fulgentius* ſou aentaſten en in Gevanckenis brengen; gelijck dan oock ſonder uytſtel geſchiede.

9. *Bibiana* wierd verhoord, en deeſe oneerlijcke wreede Moeder ſeyde, datſe *Themiſte*, haeren Die-naer, tot haer ondertrouwde Man had aengenoomen; ter welcker oorſaeck haeren Soon hem, en oock haer, nae 't Leven had geſtaen: Waer op dan eyndlijck ge-volght was, dat hy hem doorſchooten, en voorts doodlijck gewond had, gelijck de Slaep-muts en al de Bueren betuygen konden. Daer nae had hy haer oock in de hand gequetſt, wijlſe hem van deeſe Moord had willen afhouden; en ſou haer buyten twijffel om 't Leven gebraght hebben, indien de Bueren haer niet te hulp gekoomen waeren. Siet hier, hoe d'oneerlijcke Liefde van deeſe ſchendelijcke *Bibiana* en vervloeck-te Moeder, tot haeren onreynen Boef veel grooter was, als tot haer eygene Soon; ſoo dat in haer waer-aghtigh wierd 't geen eenen geſchreven heeft:

——— ——— ——— *De geyle Min der Wijven*
Kan ſelfs de Moeder-liefd uyt 's Moeders hert verdryven.

10. *Fulgentius* bekende, dat hy *Themiſte* doodlijck gewond had; doch niet als ſijn Stiefvaeder, maer als een Eere-ſchender van ſijn Moeder en gantſche Geſlaght. Van haer Echts-belofte aen *Themiſte* ghe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

daen wist hy niets met allen. Belangende dat hy sijn Moeder nae 't leven sou gestaen hebben, hy betuyg-de, sulcks valsch te zijn, en was in sijn Gewisse ten vollen daer van verseeckerd. Dit alles moght hem evenwel niet helpen; maer hy wierd op de Pijn-banck gheleyd, daer hy, door groote smerten, bekende 't geen hy niet gedaen en had, soo wel als 't geen hy gedaen had. Hier op wierd hy, als een werckelijcke Moordenaer sijns Stiefvaders, en een voor-genemene Dood-slaeger van zijn Moeder, tot het Swaerd ver-oordeeld: Welck Vonnis oock volvoerdt is ghewor-den. Al sijn Goederen vielen hier door op *Bibiana*; die nu meende, deesen handel voorsichtelijck aenge-vangen, en geluckelijck volvoerdt te hebben.

11. Dit alles schreefse aen haeren *Themiste* over, die sigh tot dus langh binnen Koppenhagen opgehou-den had; en nu weer te rugg' koomende, *Bibiana* opentlijck ten Houwlijck nam. *Balderich*, d'Aen-klaegher van den onschuldigen *Fulgentius*, maeckte sigh stracks van Breemen wegh, wijl hy hoorde, dat van dit Bloed-vonnis verscheydentlijck ghesproocken wierd. Eenige seyden, dat de Richters te veront-schuldigen waeren, wijl se 't Oordeel geveld hadden op sijn Beschuldigingh en ingebraght bewijs. Andere hielden 't daer voor, dat dit alles van de listige *Bibia-na* soodaenigh besteld was geworden; gelijck dan de Heere onse God veelerley middelen heeft, om 't ver-borgene Onreght aen den dagh te brengen, en mee-nighmael de Vroome d'alderheymelijckste gedagh-ten der Godloose doet invallen.

12. *Themiste* wierd van sijn Dienstbaerheyd tot den Stand van een Heer verheeven. Yeder sag hem aen als eenen, die uyt d'andere Weereld weer gekoomen was, en hield hem voor een seer geluckigh Mensch, soo datmen van hem had mogen seggen met den Hey-ligen David: Ick was nydigh op de dwaese, siende

der

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ler Godlooſen Vreede: Want daer zijn geen banden tot haeren Dood toe, en haere kraght is friſch. Sy zijn niet in de moeyte als andere menſchen, en worden met andere menſchen niet geplaegt: Daerom omringhtſe d'Hovaerdy als een Keeten, 't gheweld bedecktſe als een gewaed. Haer oogen puylen uyt van vet; ſy gaen d'inbeeldingen des herten te boven.... Siet, deeſe zijn Godloos, nochtans hebbenſe ruſt in de Weereld; ſy vermenighvuldighen het vermooghen. Maer ondertuſſchen, wat is het eynde van deeſe? God ſetſe op gladde plaetſen, hy doetſe vallen in verwoeſtingen. Sy werden in een oogenblick tot verwoeſtingh, neemen een eynde, worden te niet van verſchrickingen. *Pſalm*: LXXIII. 3.4.5.9.7.18.19.

13. Dit is ook waeragtigh bevonden in't Voorbeeld van *Bibiana* en *Themiſte*; want al haer geluck der Ydelheyd, en al haeren Voorſpoed der ongeregtigheyd is verdweenen, gelijck een Droom nae't ontwaecken. *Themiſte* wierd ſijn Oude Vrouw haeſt ſat, en *Bibiana* kreegh al vroegh een miſnoegen in *Themiſte*, wijl hy niet meer Knecht, maer Heer wou zijn, en haer niet voor een Vrouw, maer voor een Dienſtmaeghd hield. Hier over onſtond daegelijcks een Huys-krijgh onder haer. Daerenboven was *Bibiana* ſeer yverſugtigh, wijl haer Man groote gemeenſchap hield met eenige Vrouws-perſoonen, die haer verdaght waeren. Ter deſer oorſaeck verweetſe hem eens in groote gramſchap, datſe om ſijnent wil haer eygene Soon opgeoffert, en in Beuls handen overgegeven had, maer dat hy haer ſulcks met geduerigen ondanck vergold.

14. Dit quam haer Dochters Man, die aen *Monica* getrouwt was, ter ooren; welken ſig geliet, op de ſijde van ſijn nieuwe Swaeger te zijn; en eyndelijck, door liſtigheyd, te weeten quam, dat den onſchuldigen *Fulgentius* door haer beyde verraederlijcker wijs aengeklaeght en veroordeeld was geworden. Dit braght

hy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

hy d'Ovrigheyd, met al d'omſtandigheden aen; e
nae dat nu de waerheyd uyt den diepen Put der ver-
ſwegentheyd voor den dagh was gebraght, hebbe
deeſe beyde een ſmaedelijcke dood moeten ſterven.
En alſoo heeft deeſe grouwlijcke Moeder de wreed-
heyd, tegens alle Natuerlijcke Neygingen aen hae-
ren Soon geoeffent, met een al te laet berouw moete
boeten.

15. Deeſe Geſchiedenis brenght my in gedaghten
de woorden Salomons, *Spreuck.* XII.10. De Reght-
veerdige kend het Leven ſijner Beeſte; maer de
barmhertigheden der Godlooſe ſijn wreed. De Vrou-
wen hebben eens, in den dieren tijd van Samaria haer
eygene Kinderen gegeeten, 2 *Kon.* VI.28.29. Mae
ſulcks gheſchiede door een wanhopigen Honger.
Doch ſiet hier een Moeder, die haer onſchuldige Soon
in de handen eens Beuls ter dood overleverd, alleen
door een oneerlijcke Liefde aengheparſt ſijnde; er
leerd hier uyt, de geyle driften in tijds te betoomen,
wijl wy ſien, dat haere raſerny niet minder is, als de
woede des Hongers.

XXXIX.

De Valſche Getuygen.

DE booſe Vyand, die van 't begin af een Leuge-
naer geweeſt is, heeft hier op Aerden ſijn Voor-
ſpraecken, die hy beloond met tijdlijcke en eeu-
wige Ongelucken. In tegendeel, de Godt der Waer-
heyd weet d'onſchuldige uyt de Verſoeckingh te ver-
loſſen, en aen 't ligt te brengen 't geen in 't verborgene
gedaen werd. Soo heeft hy d'onnooſele Suſanna, door
Daniel, gered van de valſche aenklaght der twee oude
Overſpeelige Reghters; en den ſelven Daniel uyt
den Kuyl der Leeuwen geholpen, in welcke ſijn on-
reght-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

reghtveerdighe Beſchuldigers naederhand omquaemen. Een dierghelijck aenmercklijck en bynae noyt meer gehoord Voorbeeld ſal de volgende Geſchiedenis ons voor oogen ſtellen.

2. *Johan Beliard*, een rijck Koopman te Marſilien, in Vranckrijck, had aen eenen *Georgh Melue*, woonende te Tul, vijf honderd Kroonen geleend, waer voor *Eſprit Ventier*, Oom van den gedaghten *Georg*, die te Monaſque woonde, Borgh ghebleven was; onder voorwaerde, dat de betaelingh over een Jaer ſou geſchieden: En hier van wierd een behoorlijcke Schuldbekentenis in Schrift vervat. Nae twee Jaeren eyſchte *Beliard* dit geleende geld van ſijn Schuldenaer *Melue* weer, die ſijn onvermogen voorwende, en den Geloof-gever bad, met hem nae Monaſqua tot ſijn Oom te willen gaen, die, als Burgh voor hem ſtaende, wel middel tot de betaelingh ſou konnen uytvinden. *Beliard* bewillighde lightlijck hier in, wijl 't maer een vermaecklijcke Wandelwegh was; en *Ventier* ontfingh deeſen ſijnen Gaſt met Hoflijckheyd, die, gelijck oock ſijn Neef *Melue*, dien Naght over by hem Huysveſten moeſt, wijl de Son alreeds begon onder te gaen, vermits deeſe twee ſoo langh opgehouden wierden.

3. Terwijlmen de Maeltijd bereyde, gingenſe geſaementlijck in den Hof wandelen. Ondertuſſchen ſeyde *Melue* tot ſijn Oom, dat *Beliard* betaeld wou zijn, en dat dit d'oorſaeck van haer komſt was. *Ventier*, een boven maeten gierigh en ghewinſughtigh Menſch, hoorde deeſe tijdingh met ſeer groote droefheyd; en ſeyde tot *Melue*, dat hy te dier tijd geen geld by der hand had: Derhalven moeſt *Beliard* waghten, of indien hy niet en wou, ſoo moeſtmen eenigh ander middel bedencken. D'Avond-maeltijdt geeyndight zijnde, begon *Ventier* tot *Beliard* te ſeggen, dat d'oorſaeck van ſijn Reys hem wel bekend was, doch dat hy nu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

nu geen geld had, om hem te vergenoegen. Doch h moeſt geduld neemen, en noch een jaer waghten; indien niet, ſoo ſoud'et hem miſſchien wel mogen be rouwen. *Beliard*, een ſeer goed Man zijnde, ſo ſeer light zijn te vreeden geſteld geweeſt, indien e Dreygh-woorden achter ghebleven waeren: Do nu antwoorde hy, dat hy voor haer Verbluffinge niet vreeſde; en vraeghde wyders, of dit d danck voor ſijn weldoen was? daer by voeghende niet van daer te willen gaen, voor dat hy betaeld ſo zijn.

4. Korts daer nae wierd *Beliar* te Bed geweeſen en *Ventier* liet eenige van ſijn Bedrogh-genooten ha len, die hy tot veelerley Schelmſtucken gebruyckt Deeſe in de Naght by hem gekoomen zijnde, ſeyde h tot haer, dat hy een middel uytgevonden had, o haer geſaementlijk rijck te maecken; en daer op wier de ſaeck onder haer beſlooten, gelijckſe ſtracks dae nae verright is gheworden. 's Morgens vroegh ſeyd *Ventier* tot *Beliard*, dat hy een goed Vriend gevonde had, die hem vyf-hondert kroonen wou verſchieten derhalven ſou hy maer gheduld hebben, tot nae d Middagh toe. Ondertuſſchen quam *Pieter Lardayre* een Koninghlijck Beampt-Schrijver, daer in huys, e verſoght *Ventier*, met hem te willen gaen, om ee ſeeckere Ruylingh van Wijnbergen tuſſchen *Piete Bremond* en *Johan Hodoul* te ſien zegelen, en als ge tuyghen daer over te ſtaen. Hy voeghde daer by dat'er een ontbijt bereyd, en een goede Wijnkoop af geſproocken was.

5. *Ventier* vraeghde, wie de tweede Ghetuygh ſou zijn? *Lardayret* antwoorde, dat hy noch nie mant anders aengeſproocken had. Daerop verſogh tenſe beyde aen *Beliard*, dat hy met haer wou gaen ghelijck dan oock gheſchiede, wijl deeſe Koopma

d

de minste gedaghten van Verraed niet had. Alsse nu over Tafel saeten, en al de Dienaers wegh gesonden waeren, gaf *Ventier* 't bestemde teecken, en stracks begonnen deese vier gelijckelijck te roepen, dat *Beliard* teghens God en sijn Heylighen onghehoorde lasteringhen uytgeworpen had, die met voordaght hier niet op't papier gesteld werden, wijlmen den Naem des Heeren onses Gods niet te vergeefs (veel min op een versoeylijcke wijs) magh gebruyken. Indien de saeck waeraghtigh gheweest was, *Ventier* had seer wel gedaen, deesen grouwel voor d'Overigheyd brengende, nae't bevel Gods *Levit.* V. I. Als nu een Mensch sal gesondight hebben, dat hy ghehoordt heeft een stemme des Vloecks, daer van hy ghetuyghe is, 't sy dat hy't ghesien of gheweeten heeft, indien hy't niet te kennen geeft, (te weeten, aen den Richter, *Deut.* XVIII. 9.) soo sal hy sijn ongereghtigheyd draegen.

6. *Beliard* riep *Ventier* tot Ghetuyghe, dat de Beschuldiging onwaeraghtigh was: Doch *Ventier* seyde, dat hy hem hier in gheensins behulpigh kon zijn, wijl dit stuck teghens d'Eere Godts liep, en dat derhalven de saeck niet versweeghen kon werden. Sy braghten 't oock daer toe, dat d'onschuldige Koopman in de Gevanckenis wierd geworpen. De Getuygen wierden gehoord over de voor-ghewende Gods-lasteringh; en deese seyden ghesaementlijck, dat sigh den handel in waerheyd soodanigh toeghedraeghen had. *Beliard* loogchende; doch wierd van de Verraeders overtuyght, en wist sigh op niemand anders, als op God en sijn goed Gheweeten, te beroepen. 't Is onnoodigh hier uyt te drucken, in hoe grooten anghst deese goede Man sigh bevond. Hy had *Ventier* de vyfhondert Kroonen geerne wille quyt-schelden, indien hy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

hy maer uyt de Ghevanckenis had konnen gherae-ken.

7. De Heeren van 't Gerights-Hof t'Aix woud- sigh in deeſe ſwaere ſaeck niet verhaeſten, maer ſo- den yemand uyt het midden van haer nae Marſilie- om te verneemen, wat voor een Leven en wand- den aengeklaeghden *Beliard* van der Jeughd af ghe- voerd had. Yeder ſprack alles goeds van hem, en be- tuyghden, dat hy altijd een eerlijck, vroom en op- reght Man geweeſt was. Ter deeſer oorſaeck wierde- de Getuygen noch eens gehoord; en nae dat d'Aen- klaght, in ſijn tegenwoordigheyd, door haer Getuy- geniſſen op nieuws beweeſen was, wierd het Oordee- ſoodaenigh uytgeſproocken, dat *Beliard* van de Beu- door de Stad gevoerd ſou werden, met een Strop om den Hals, en een Waskaers in de hand. Daer na ſou hy voor de Hooft-kerck op beyde ſijne Knyen God, den Koningh, en de Gemeente om vergifnis bidden. Di- gedaen zijnde, ſou de Beul hem op de Right-plaets de Tongh uyt de Keel ſnijden, deſelve, nef-fens ſijn Ligchaem verbranden, en d'Aſch in de Wind- ſtroyen.

8. Sijn Gõederen wie... verklaerd aen de Ko-ninghlijcke Kamer vervallen te zijn; doch van de-ſelve ſouden afgaen voor yeder Getuyge vijf honderd Ponden; maer aen *Ventier*, als den Aenklaeger, en een byſonderen Yveraer voor d'Eere Gods, ſouden twee duyſend Ponden betaeld werden. Met wat ooren *Be-liard* dit Vonnis aenhoorde, en in hoedaenigen anghſt ſijn gemoed was, is lighter te bedencken, als te be-ſchryven. Maer laet ons nu beſien, hoe God d'on-ſchuldige niet verlaet, maer deſelve haeren luſt aen hun vyanden laet ſien. De Vrienden van *Beliard* nae-men ſigh ſijner aen, en Leverden een Verſoeck-ſchrift aen 't Gerights-Hof in; ſigh met eenen aen-biedende, ſijn onſchuld te willen bewijſen. Hier toe

wierd

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

wierd haer aght daegen tijds vergund. Stracks lieten-ſe de Getuygen weer voor 't Gerigt daegen, en baeden de Reghters, haer over haere Aenklaght wat omſtandiger te willen onderſoecken.

9. Deeſe Godlooſe Menſchen verſcheenen, behalven *Johan Roland*, die doodelijck Sieck was geworden, en *Melue*, die, uyt vrees van een boos gevolgh, vertrocken was. D'andere Getuygen bleven by haer voorgaende Verklaeringh; en *Beliard* beriep ſigh alleen op God, den Kenner aller herten, dien hy vyerighlijck bad, ſijn Onſchuld aen den dagh te willen brengen; gelijck hy dan oock ghenaedelijck, en op een gantſch onverwaghte wijs ghedaen heeft. *Iohan Roland*, die, gelijck ſtracks geſeyd is, ſieck lagh, begon een wroegingh in ſijn Gewiſſe te ghevoelen, en kreegh berouw van de gegevene valſche Ghetuygenis. Als hy gebiecht had, bad hy ſijn Biechtvader, d'onſchuld van *Beliard* (ſoo haeſt hy overleden ſou zijn) te willen openbaeren. Deeſe Biechtvader beſtrafte hem ſeer hard over ſoo een ſwaere en opſettelijcke Miſdaed: Daer byvoegende, dat het tegens ſijn plight was, de gheheymen der Biecht t'ontdecken; dogh dat hy hem oock in ſooda[nigen] Staet geenſins van ſijn Sonden ontbinden kon. [M]aer gaf hem den raed, door een Koninghlijck Bea[m]pt-ſchrijver deeſen handel te laeten op't papier brengen, en 't Schrift met eygene hand te onderteecker[e]n.

10. *Iohan Roland* ernſtig van den Biechtvader hier toe aengepord zijnde, heeft dit alles op de gedaghte wijs volbraght, hoopende dies te ſaeliger te ſullen ſterven. Met dit ſchriftelijck beſcheyd ſpoedighde ſigh de Monick nae Aix, en quam even ter ſelver tijdt daer aen, als't eerſte Vonnis tegens *Beliard* weer op nieuws uytgeſproocken en bekraghtight was. Hy dit verſtaende, vervoeghde ſigh by de Voorſpraeck van den beſchuldighden, en braght ſoo veel te weegh,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

dat de ghetuygenis ſijner Onſchuld juyſt ter reght tijd in-gebraght, en alſoo de valſchheyd der ande ondeckt wierd; die ſtracks in de Gevanckenis gh worpen, en daer nae op de Pijnbanck geleyd wierde *Hodoul* en *Bremuud*, voor de ſmerten gheweldigh ve ſchrickende, bekendden haere Miſdaed, en ſeyden datſe van *Ventier* hier toe opgemaeckt en aengepar waeren, om *Beliard* te verderven, en haer ſelven verrijcken. Op deeſe Belijdenis lietmen den Beamp ſchrijver ontbieden, die even 't ſelve verklaerde.

11. Deeſe gantſche Verraedery ſoodaenigh on deckt zijnde, wierden van't Gerights-Hof vier by ſondere Vonniſſen gheveld, die oock ten vollen in haere deelen uytgevoerd zijn geworden. Eerſt wier *Beliard* op vrye voeten geſteld, t'eenemael onſchul digh verklaert, en van alle Onköſten ontſlaeghen Daer nae wierd *Ventier* (die diergelijcke ſchelm-ſtuc ken meer geſpeeld had) gedoemd in d'eygene Straf die over den onſchuldigen *Beliard* uyt-gheſproocke was geweeſt; te weeten: Al ſijn goederen wierde aen den Koningh vervallen verklaerd, behalven thien duyſend Ponden, die aen den onnoſelen beklaeghde ſouden betaeld worden. Sijn Rijckdom bevondme mercklijck grooter te zijn: Doch eer hem de Tong uyt-geſneeden, en met het ligchaem verbrand wierd heeft hy opentlijck bekend, dat hy door diergelijck valſchheden tot de beſitting van ſoo groote goedere geraeckt was. Ten derden wierden de twee valſche Getuyghen levendigh gheradbraeckt. Ten laetſte wierd d'Afbeeldingh van *Melue* (toegheruſt als op een Rad leggende) aen de Galg op-gehangen. D'oud-ſte Soon van *Ventier* (die deeſe valſche Getuygen by een gehaeld had) wierd uyt het Land gebannen; doc den jonghſten onſchuldigh verklaerd.

Siet, ſoo ſien wy noch daegelijcks de waerheyd van de woorden Salomons: Een Belials menſch, een on-

ondeughdſaem Man, gaet met verkeertheid des monds om.... In ſijn hert zijn verkeertheden; hy ſmeed t'alder tijd quaedt; hy werpt twiſten in: Daerom ſal ſijn verderf haeſtelijck koomen; hy ſal ſchielijck verbrooken werden, dat'er geen geneeſen aen en ſy. *Spreuck.* VI. 12. 14. 15. T'arbeyden om Schatten met een valſche tongh, is een voort-gedrevene ydelheyd der gene, die de dood ſoecken; de verwoeſtingh der godlooſe ſalſe doorſnijden, *Spreuck.* XXI. 6. 7. Laet ons dan dit Voorbeeld tot een waerſchouwingh dienen, om geen valſche getuygenis te ſpreeken tegens onſen Naeſten; want een ſoodaenigen is een hamer, een Sweerd en een ſcherpe pijl; hy ſal niet onſchuldigh zijn, en die leugenen blaeſt, ſal niet ontkoomen

XL.

De Billijcke Droefheyd.

MEn leeſt, dat Pythagoras, door de weerſchijn van een groote Spiegel, eenige bloedige letteren of andere Teeckenen in de Maen dede verſchijnen. Deeſe Wereld kan bequaemelijck by de Maen vergeleecken werden. De Sondaers zijn in al haer doen ſeer veranderlijck, en deſelve moeten de bloedige Moort-geſchiedeniſſen voorgeſteld werden, als Voor-beelden van de rechtveerdige Oordeelen Gods. Men moet haer geduerigh toeroepen de woorden der Heylige Schrift Vlied de Sonde als een Slange. De beſoldingh der Sonde is de Dood. Die de Sonde doet is uyt den Duyvel, en is een Knecht der Sonde. Den Godlooſen ſal't niet wel gaen, hy ſal de daegen niet verlengen. De volgende Geſchiedenis ſal als een Spiegel zijn, die bloedige vlecken ſal doen verſchijnen in een ongeluckigh Maene-kind.

2. Vranckrijck kan niet wel in ruſt zijn. Haer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Vreedens tijdt is even als de Vertooningh onder een Treur-spel, welcke maer een weynigh tijd duerd. Mars en Venus sijn daer steeds op't Tooneel. Sy verberghen sigh wel voor een korte tijd, maer treden haest weer te voorschijn. Veele hebben derhalven gheoordeeld seer dienstigh te sijn, dat sulke dappere Volckeren, als de Fransche, in geduerige beesigheyd tegens eenige Buyten-vyanden behoorden gehouden te werden, op datse, hun Paerden aen den Tuyn hunner Naebueren bindende, in haer eygen Land geen onrust verwecken moghten. Ghewisselijck, dit Konighrijck is even als een Spiegel, welckers veelvoudighe Bloed-teeckenen ghelijck als een weerschijn teghens den Hemel aenghegeven.

3. *Landulph*, een stoutmoedigh, of veel meer een vermeeten Krijghsman (ick segg' vermeeten, wijl de Dapperheyd de middel-plaets heeft tusschen een vertsaeghde blôôhertigheyd en een stoute Dol-koenheyd) diende, in den tijd onser Vaderen, de geene, die in Vranckrijck Hugenotten ghenoemd werden. Als nu ten laetsten tusschen den Koningh en sijn Onderdaenen een Verdragh getroffen was, sagh hy *Orlandina*, een seer schoone en deughdrijcke Jonckvrouw. Deese was, in Stand, hem niet gantsch gelijckvormigh; doch als hy 't oog op haere Schoonheyd sloegh, soo hield hy sigh veel te geringh, om haer Dienaer te zijn. Daer was geen andere Deur, om in de Kamer en't Bed van *Orlandina* te koomen, als die van een Echte verbintenis, en de Vader van deese Jonckvrouw hield dit een ghewenste gelegentheyd voor sijn Dochter te zijn, wijl hy nu alreeds nae't Graf begon te hellen, en sijn saeken in groote verwarring sagh; vermits den Oorloogh gemeenlijck een boos gheselschap naelaet; 't welck ghenoemt werd, Seeckere, Twijffelaghtighe

Ver

Verloorne , Onsterffelijcke Schulden.

Ondertusschen gingh deese Vader van *Orlandina* de wegh alles vleeschs ; eenige Soonen naelaetende , die de gemaeckte Schulden betaelen , de Weerschulden inmaenen , en 't overighe deylen souden. Doch hier toe wierd tijd vereyscht , en soodanigen Uytstel viel *Landulph* en *Orlandina* seer verdrietigh. Daerenboven was deesen Krijghsman sijn toekoemende Swaegers seer verdaght , wijl hy teghens den Koningh gediend had , dien se altijd getrouw gebleven waeren. Om nu de moeylijckheyd des waghtens af te korten , soo braght *Landulph* een Echts-belofte op 't papier , en onderteeckende deselve met sijn Bloed ; niet sonder een heymelijcke beduydingh van 't bloedigh geval, 't welck daer op gevolght is. *Orlandina* daght nergens minder op , als op 't geen haer daer nae bejegende , en droomde niet eens , dat *Landulph* haer oyt soo ontrouw sou konnen worden hebben, alsse naederhand , tot haer hoogste hertenleed, gewaer wierd.

5. Sy proefde dan van de verboodene Vrught , die haer daer naer soo veel traenen koste , en waer op wel haest een bitter berouw volghde , wijlse sigh , tegens hoop , swanger bevond : Evenwel vertroostense sigh met de mondlijke en schriftlijcke Echt-beloften van *Landulph*. Seeckerlijck , die den Houwlijcken staet op sulck een wijs aenvangen , moeten verneemen, dat se niet voorsightigh gehandeld hebben. Als een Jongman sijn wil (buyten wettig Houwlijk) van een Dochter bekomen heeft, soo sal hy lightelijck in vermoeden geraeken datse oock misschien aen een ander niet sou willen weygeren , 't geense hem soo lightveerdigh overgeeft ; wijl de gebrecklijkheyd der Vrouwen sigh so verr' uytstreckt, als haer begeerlijkheyd bereycken kan. Ter deeser oorsaeck heb ick in mijn VRYERPLIGT niet sonder reden en buiten waerheid geseyd.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Een die de Schaemtte voor haer Bruygom heeft verloren,
Sal by een ander sigh niet draegen nae behooren;
En dieniet eerbaer is voor haeren Echten Man,
Oock selden eerbaer by een ander weesen kan.

6. Ondertusschen gebeurden't, dat *Landulf* nae't Hof moest vertrecken; en begaf sigh derhalven op Reys, laetende aen *Orlandina* alleen een blood handschrift, nevens een ongeluckigh Pand van sijn geoeffende Liefde. Uyt'er oogen uyt'er herten, seyd het gemeene Spreeck-woord. Wat afweesend is, kan de Weeghschael niet houden tegen 't geen teghenwoordigh is. Soo haest hy aen't Hof gekoomen was, en soo veel Schoonheden voor hem sagh, wierd hy verlieft op *Asola*, de Vriendin van sijn Vorst: Oock vond hy soo veel gunst en ghenegentheyd by deesen sijnen Heer, dat de ghedaghte Deern nae korten tijd aen hem verlooft, en sijn langduerige dienst door soodaenigh een Houwlijck beloond wierd. Deese manier, om Dienaers te bevredigen, is niet ongebruyklijck. De Kneghten, heeft eenen schamperlijck gheseyd, kooptmen om hoop, en alsmen wel van haer gedient is geweest, betaeldmense met een Hof-pop.

7. 't Gerught, 't welck veel ooren en tongen heeft, maeckte *Orlandina* deesen handel wel haest bekend, en wijl met het uytstel veel ghevaer vermenght was, soo begaffe sigh spoedighlijck nae Parijs, om den eer en eed-vergetenen *Landulph* in sijn nieuw Houwlijck te verhinderen. Doch hy lagchte met haere bestraffingen en dreygh-woorden; seggende, dat de Neus hem bloedde, doe hy haer Echt-beloft onderteeckende. Hy voeghde daer by, Datse sigh aen't Papier mogt houden, wijl 't selve sijn Borgh geworden was. Dit verschil borst uyt in een Reghts-gedingh, en terwijl 't Vonnis met geduld verwaght wierd, had *Orlandina* tijd, om sigh van haeren last t'ontslaen. Sy braght een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

een schoone jonge Dochter ter Weereldt, meer een Engeltje als een Mensch gelijck sijnde.

8. Dit Kind sondse *Landulph* t'Huys, om hem daer door tot sijn plight te beweegen: Dogh sijn nieuwe Liefde had het Spinneweb sijner ghedaghten soo hoogh opgehangen, dat sijn Eergierigheyd hem deedt volherden in de begeerte van *Asola* te verkrijgen; en derhalven sond hy dit Pack met schampere hoonwoorden weer te rugh. Men behoeft niet te twijffelen, of oock *Orlandina* sigh hooghlijck hier over bedroefde; en seeckerlijck, sy had'er billijcke oorsaeck toe. Ondertusschen vertrooſtense sigh met de hoop, datse by de Rechters Reght sou vinden; ghelijck dan oock volghde, wijl d'eerste Trouw-beloften voor bondig, en de laetste voor kraghteloos uytgesproocken wierden. *Landulph* wou sigh echter deese Uytspraeck niet onderwerpen, maer braght de saeck voor 't Opper-Gerigħt, daer sijn Heer hem soodaenigh de hand bood, dat het Vonnis veranderd, en d'eerste Echt, als ter sluyck ghechied zijnde, van geener weerde geoordeeld, doch de tweede voor een wettigh Houwlijck verklaerd wierd.

4. Evenwel wierd *Landulph* opgeleyd, sijn by *Orlandina* ghewonnene Dochter te moeten opvoeden, en eerlijck t'onderhouden; waer in hy geerne bewillighde, en stracks daer nae *Asola* opentlijck ten Houwlijck nam. *Orlandina* bedreef hier over, als een tweede Ariadne, die van haeren Theseus verlaeten was, seer erbarmlijcke klaghten. Haere sughten waeren meenighvuldigh; haere traenen niet minder; en onder d'uytstortingh der selver, daghtse op meenigerley Middelen, om sigh over soo een groote Ontrouw aen dien Ongetrouwen te wreecken. *Remolin*, een arm Edellingh, haer Buerman, liefde en bediende deese half-doode Weduw, om haer sonderlinge gaven en schoonheyd. Deesen gaffse te kennen,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

dat hy, indien hy haer ten houwlik begerde, een Bloedbruydegom moest werden, haer wreeckende aen den trouwloosen *Landulph*, en in sijn bloed afwasschende d'Oneer, die hy haer toegevoegd had: of dat hy, so hem deese Voorwaerde niet aenstond, gantsch geen hoop behoefde te hebben, om haer oyt te sullen bekoomen.

10. *Remolin* was met dit bespreck seer wel te vreden; oock soght hy korts daer nae gelegentheyd, om *Landulph* te bespringen, en hem sijn boose Daed met Eerroerige woorden te verwijten, soo dat den selven sigh genoodsaekt vond, dese smaed met den degen te wreeken: En even dit was de saek die *Remolin* sogt. Hy, een seer dapper Man sijnde, en de saeck van een onnoosele Vrouw verdedigende, voght soo geluckig, dat hy den trouwloosen en meyneedigen mensch doorstack, en so doodlik gewond ter aerden deed vallen. Eer *Landulph* noch overleed, bekende hy sijn Misdaed, tegens *Orlandina* begaen, en beleed, dat God dit ongeluck hem toegesonden had, tot een welverdiende straf sijner ontrouw; doch had weynigh tijd om sigh te bekeeren.

11. Wegen deese Dood van *Landulph*, geraeckt *Remolin* in de Gevanckenis. *Asola* en haer gantsch Maegschap lieten niet nae, hem op't yvrighste te vervolgen, soo dat de Reghters gereed waeren, om 't Vonnis des Doods tegens hem uyt te spreecken. Maer *Orlandina* deed een Voetval voor den Koningh, en verhaelde de waeraghtige saeck van dit twee-geveght. Den gedagten Koningh wierd hier door soodanigh beweeght, dat hy *Remolin* uyt de gevanckenis los liet, en aen *Orlandina* overleverde. Korts daer nae wierden deese twee opentlijck aen malkander getrouwd; en wijl *Landulph* by *Asola* noch geen Kind gewonnen had, soo wierd de Dochter van *Orlandina* Erfgenaem van haers Vaders Goederen verklaerd, die het tweede Wijf tot de laetsten penningh toe overleveren moest, niet sonder hertknaegende spijt en raesende droefheyd.

10. Soo

12. Soo heeft *Orlandina* de dwaesheyd haerer ligtgeloovigheyd moeten gewaer werden, door't gevoelen van ſoo veelerley haer overkoomene ſmerten en ſmaedheden. Alle Dochters, die haer Eere (den dierbaerſten Schat dieſe hebben, en die eens verloren ſijnde, noyt weer gekregen werd) waegen op de beloften en Eeden eens lightveerdigen Minnaers, hebben niet beeters te verwaghten: Of indien haer ſchoon ſoodaenigh een ſtraf hier niet treffen moght, haere Sonde is daerom niet te minder. 'kSal derhalven alle Maegden hier aenſpreecken, met eenighe Regels uyt het Eerſte deel van mijn VRYER-PLIGHT, daer ick deeſe Stof wijdlopigh verhandel.

Laet dan een teere Maeght oock uyt dit Voorbeeld leeren.
Hoe ſchoon een Jonghman ſpreekt, hoe dier hy ſelfs moght ſweeren,
Dat ſy hem evenwel haer maegdom niet en jond,
Voor dat ten vollen is beveſtight haer verbond.
Eerſt, op dat ſy haer niet moght in gevaer begeven:
Daernae, op dat van haer geen ſonde wierd bedreven.
Hoe meenigh dwaeſe Maegd heeft jammerlijk betreurd
Om even't ſelve, dat deeſ' Dochter is gebeurd.
Al kan een Jonghman ſigh opreght en deughtſaem houwen,
Gy moet hem evenwel uw eere niet vertrouwen:
Schoon dat hy duyſendmael u Trouw-beloften deed,
Gelooft hem echter niet; 't is maer een Minnaers Eed.
Jae ſchoon ghy van ſijn trouw al moght verſeeckert weſen,
En dat u geen bedrogh in't minſte ſtond te vreeſen,
Noch moet ghy evenwel niet komen tot die daed,
Om datſ' in d'oogen Gods is haetelijck en quaed.
De byſlaep voor de Trouw, hoe ſeer men't mag verbloemen,
Is waerlijck anders niet, als Hoerery te noemen.
Al is men ſchoon verlooft, ſoo langh niet in de Kerck
De Trouw beveſtight is, is 't een oneerlijck werck.

En op een ander plaets in't ſelve Deel, nae't verhael van een vreemd Geval, deeſen handel betreffende:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Maer daer hier boven al de Jonckheyd op moet letten,
En, als een Zegel, haer op't herte staet te setten,
Is, datse nimmermeer de lusten van het Vleysch
Soo laeten sonder toom, soo geven haeren eysch,
Datsy het dertel soet van geyle driften plegen,
Eer over haer verbond gesproocken is den Zegen:
Het baet niet, datmen seyd voor God te sijn getrouwd
't Is God, die dese daed selfs voor een grouwel houd.
Men magh het soo men wil de schoonste namen geven,
Die sigh hier in verloopt heeft Hoerery bedreven;
En yeder, die dit stuck soo dwaesselijck begaet.
Bedrijft in Israël een schendelijcke daed.
Wat sijn hier menighmael al tranen om vergooten?
Wat is van tijd tot tijd hier onheyl uyt gesprooten?
En schoon het dees' of die geen hinder heeft gedaen,
Hier tegens is't niet wel aen duysenden vergaen.

't Sal den Leeser niet gelieven te verdrieten, dat ich (wijl't op de verhaelde Gheschiedenis te pas komt hier by voeg' eenige regelen van de Les, die de Jongelingen ter selver plaets gegeven werd.

Doch soo een Jonghman quam, soo verre te vervallen,
Dat hy sigh selfs vergat in dit oneerlijck mallen,
Waer op noyt kuysch gemoed de sinnen heeft gehegt,
Soo dat hy, onder schijn van een toekomend' Echt,
Een Dochter braght ten val; en haer soo deed verliesen,
't Geen yder waere Maeghd voor't leven staet te kiesen,
O dat hy niet en sy soo God-vergeeten boos,
Dat hy belofte breeck, en haer werd trouweloos.
Indien hy eens sijn Ziel gingh door de wellust wonden,
O dat hy die niet meer beswaer met nieuwe Sonden!
O dat hy niet en doe noch arger tot het quaed.
En soo des Heeren toorn op Ziel en Lighaem laed.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

XLI.

't Godloos Geſelſchap.

VIer Kinderen ſpeelden t'ſaemen in een Huys, en bedreven ſeer groote Moedwilligheyd: 't Eene viel, 't andere ſtiet ſigh; 't derde verkreupelde hemſelven, 't vierde wierd ſtof in d'oogen geworpen. D'eerſte twee ontkenden, datſe moedwilligheyd ter hand ghenomen hadden, en meenden de Vaderlijcke Roede t'ontvlieden. Deeſe wilden over een ſmalle planck loopen, maer vielen in een diep Water, en verdroncken. Doch d'andere twee quaemen tot haeren Vader, bekennende haere Miſdaeden, en baeden om Vaderlijcke genaede en weldaedige hulp. Deeſen Vader was een ſeer barmhertigh Man, vergaf haer 't quaed, en liet haer door ſijn gehoorſaemen Soon weer geneeſen.

2. De beduyding van deeſe Verſieringh ſal uyt de volghende Geſchiedenis bekent werden; die wy 't Opſchrift van 't Godloos Geſelſchap ghegeven hebben, en ſigh toeghedraeghen heeft, ſoo te Goldin in Koerland, als in 't daer omleggende geweeſt. Wy willen niet vertrouwen (ſeyde de Heer *Harſdorffer*) dat ſigh yemandt, die miſſchien van 't Maeghſchap of kennis der Edellieden, die met naemen genoemt ſullen werden, moghten zijn, hier door beleedight ſal vinden, naedien 'er geen Geſlagt in de Weereld is, waer in niet eenighe onaerdige en verbaſterde Menſchen ghevonden konden werden; gelijck 'er ook geen Menſch is, die ſijn hert gereynight heeft van alle gebreecken. Duſdaenige Vertellingen, alhoewelſe van een groote Godlooſheyd handelen, gebruycken wy, gelijck 't vergif in de Theriack.

3. In de gedaghte Stad Goldin woonden voor wey-

nigh

nigh Jaeren drie Edellieden en een Kleermaecke[r]
die sigh van der Jeught af tot alle Sonden, Schande[n]
en Lasteren gelijck als overgegeven hadden. Sy li[e-]
ten sigh voorstaen, nae de gemeene ghewoonte d[er]
hedendaeghsche Weereldlingen, dat hun ondeugde[n]
behoorden gesteld te werden op de lijst der Deugde[n]
en dat haere schandelijcke Daeden welvoegende Se[e-]
den waeren. De naemen deeser Edellieden waere[n]
Ganzon, *Bloembergh* en *Princk*. By de selve vergeseld[e]
sigh oock de Kleermaeker, wijl hy haers gelijcke was
en, volgens 't Spreeckwoord, Vogelen van eenerle[y]
Vederen vliegen geerne by een.

4. Deese vier swoeren met seer groote Eeden, dat s[y]
binnen den tijd van aght Jaeren, Eerstelijk, geen Vade[r]
Ons noch eenigh ander Gebed bidden; Ten anderen
sigh niet wasschen; Ten derden, geen hayr laeten af
scheeren; Ten vierden, geen Naegelen korten souden.
Uyt dese God en Eer vergetene Beloften is genoegh-
saem af te neemen, wat voor een Godloos geselschap
dit geweest is; en hoe seer sy sigh tot deesen hande[l]
verswooren hebben, is lightelijck te vermoeden; wij[l]
de boose Geest in soodanig een volck sijn werckplaets
heeft, door welcke, en in welcke, hy werckt al 't quaed
dat van haer bedreven werd.

5. Geen Sonden waeren haer te veel noch te groot.
Sy vermoorden veele menschen op de wegen, niet om
haer te beroven van 't geense by haer droegen, maer al-
leen uyt hoogmoed en wrevelige wreedheyd, om hae-
ren spot met de stervende te drijven. Noch heden op
den dagh staet een opgeright Kruys niet verr' van de
gedagte Stad Goldin, onder 't welk een Vreemd Rey-
send Man begraeven leyd, die van deese Moordenaers
gedood was. Sy hadden de konst (indien 't so genoemd
magh werden) om haer selven hard en onquetselijk te
maeken. Hoerery en Overspel was een Deugt by haer:
Suypen en Vreeten een groote Eer: Speelen en Bedrie-
gen haer hoogste roem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

6. Op ſeeckere tijd geraekte *Bloembergh*(of *Princks* len eygentlijcken naem, ſeyd d' Heer Harsdorffer, is ny uyt gedaghten gegaen) by den dronck ſijnde, met ijn Broeder in verſchil, en was gereed, om met hem te veghten; doch d'andere, die daer by waeren, hieldenſe van een, en ſo wierd de ſaek tot den nugteren Morgen toe uytgheſteld. Ondertuſſchen wierd de ghedaghte Broeder vaekerig; leyde bey ſijn armen op de Taefel, en't dronkene hooft in de ſelve, vallende ſo in een diepe ſlaep. Den wraeckgierigen Edelman deeſe gelegentheyd waerneemende, hieuw met ſijn breede Ruyters-Deegen ſijn ſlaependen Broeder 't hooft af, ſoo dat hy in al ſijn ſonden, ſonder eenige bekeeringh of berouw, daer heenen ſtierf.

7. Als nu de Gereghts-Dienaers de handen aen hem ſloegen, en hy ſigh niet gevangen begeerde te geven, ſoo moeſtenſe geweld tegens geweld gebruyken, en onder deſe verwarring wierd hy van de ſelve dood gheſtoocken; 't ſy dat yemand de hardheyd van hem weghgenoomen had, of 'tſy dat de geſette tijd der ſelver voorby was. *Princk* (of *Bloembergh*) by naght opklimmende, om door een Venſter by een lighte Deern te koomen, viel van boven af, en quam dood op de Straet neer. Soo dat deeſe beyde noch nauwlijcks 't vierde Jaer, nae den tijd der gedaene Grouwel-belofte, bereyckten, wanneerſe, buyten alle twijffel, den loon haerer duyvelſche boosheyd, voor ſoo veel de ziel belanght, ontfingen, in de plaets, brandende van Vyer en Sulpher, om daer ghepijnight te werden dagh en naght tot in alle eeuwigheyd. Aengaende de ligchaemen, die ſullen een diergelijck Oordeel ontfangen in den grooten dagh der reghtveerdige wraecke en vergeldinge Gods.

8. Dit waeren de twee booſe Kinderen, die in de Verſiering de Vaderlijke Roede over de ſmalle plank ontvlieden wilden. *Ganzon*, de derde Edelman,

gingh

sigh eens op seeckeren avond in sijn Stal, om de Paerden te besien, en beelde sigh in, dat hy over een groot deel menschen trad, die door dronckenschap in slaep gevallen waeren, doch, van sijn voeten gedrukt werdende, weer ontwaeckten. In deese gedaghten zijnde, haestede hy sigh uyt de Stal; doch kon sigh van sijn Inbeeldingh niet ontslaen, maer meende geduerigh, dat veel dronckene Lieden hem onder de voeten laeghen. Sijn Dienaers braghten hem wel te bed, doch daer begon hy van sijn Medghesellen te raeskallen; en bad seer ernstigh, men sou doch die versoopene menschen uyt de Kamer brengen.

9. Eenige Leeraers quaemen hem besoecken, doch noch Troost noch Gebed kon vat op hem krijgen. Hy wierd by nae geheel ontsinnigh. Men deed algemeene Voorbiddingen in de Gemeente, en bestelde Godsaelige Persoonen by hem om hem geduerigh waer te neemen en te vermaenen: Welcke oock, door den genaedigen Zeegen des Heeren, soo veel verrigtten, dat hy op den reghten wegh gebraght wierd, betoonende een hertelijck berouw over sijn bedrevene Sonden. Hy riep God gheduerigh aen om een genaedige vergifnis; en is also met goed verstand in waere Godsaligheyd (soo veel men uyterlijck, en nae den aert der Liefde oordeelen kon) op sijn Bed gestorven.

10. De Kleermaecker, die nu van dit Godloos Geselschap maer alleen overgebleven was, heeft sigh selven ghespiegeld in de Straf- en- Genaede-Spiegel sijner Medgesellen. Hy nam derhalven voor, sijn leven te beteren, van Sonden af te staen, en voortaen goed te doen, op dat hy met sijne Broederen niet koomen mogt in de plaets der pijnigingh, welcke bereyd is den Duyvel en sijne Engelen; daer't vyer niet uytgelescht werd, en de Worm niet ophoud van knaegen. Hy quam dan in de Biecht-stoel (nae de gewoonte der Luthersse) gaf sigh aen voor een berouw-hebbend

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Sondaer, en bad om vergifnis van sijn bedrevene misdaeden.

11. De Biechtvaeder, die deesen Gesel niet kende, sprack hem los, ghelijck d'andere, en liet hem gaen. Des volgenden Morgens, als hy, na de voleyndighde Predicatie, nae den Altaer wou treeden, om 't Heylig Avondmael deelaghtigh te werden, quam'er soodaenigen Nevel voor sijn ooghen, dat hy gingh tasten gelijck een blinde in de duysternis, sonder den Altaer te konnen vinden. Eenige, die ontrent hem waeren, dit in aght neemende, wouden hem daer toe leyden, doch hy in hem selven gaende, beleed, dat hy noch geen ghenoeghsam berouw over sijn swaere Sonden gehad had, en ter dier oorsaeck voor dien tijd sigh soo een heylige spijs t'ontfangen gantsch onwaerdigh aghte. Als hy nu weer uyt de Kerck quam, kreeg hy sijn gesight weer, en bekeerde sigh van gantscher herten tot God.

12. De Leere, die ons insonderheyd hier waer te neemen staet, sullen wy uytdrucken met de woorden Salomons: Komt niet op het pad der Godloose, noch treed niet op den wegh der Boose. Verwerpt dien, en gaet'er niet door; wijckt'er van, en gaet voorby: Want sy slaepen niet, soose geen quaed gedaen hebben, en haeren slaep werd wegh genoomen, soose niet yemand hebben doen struyckelen. Want sy eeten brood der Godloosheyd, en drincken wijn van enckel geweld. De wegh der Godloose is als donckerheyd; sy weeten niet waer over sy struickelen sullen. *Spreuck.* IV. 14. 15. 16. 17. 19. Wie sal hem ontfarmen over een Besweerder, die van een Slangh gebeeren is? en over alle die tot wilde Dieren naederen? Alsoo gaet het met dien, die hem vergeseld by een Sondaer, en hem vermenght in sijne sonden. *Syrach* XII. 13. Seekerlijk, die by honden slaept, sal met Vloyen weer opstaen. 't Is geen konst, met vroome Lieden om te gaen, maer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

maer 't is een seer groote konst, met boose Menschen te verkeeren, en evenwel selfs niet boos te werden.

XXII.

't Getuygnis eens Blinden.

WAer toe diend den Blinden een Spiegel, seyt het Spreeckwoord. Ter selver oorsaeck heeft Aristoteles, als hem gevraeghd wierd waerom men de Schoonheyd bemindt? reght geantwoord: Dat dit de vraegh van een Blinde was. Even alsoo soumen moogen seggen: wat kan een Blinde getuygen? Doch dat de getuygenissen der Blinde niet altijd verwerplijck sijn, en dat een verborgene saeck door een Blinde ontdeckt is geworden, sal de volgende Geschiedenis ons te kennen geven.

2. Een Koopman, van Luca in Italien geboortigh, had sigh een geruymen tijd in Engeland opgehouden, en was nu voorneemens, sigh weer nae Huys te begheven, om sijn leven in sijn Vaderland t'eyndighen. Ter deeser oorsaeck had hy aen sijn Vrienden gheschreven, datse een Huys voor hem hueren souden, wijl hy binnen ses Maenden tijds by haer meende te sijn. Hy sette sigh te Londen t' Scheep, en voer over Zee nae Rouan, alleen van een Dienaer, (die een Franschman was) vergeseld zijnde. Van daer nam hy sijn wegh nae de Weereld-groote Stad Parijs, by hem hebbende, neevens sijn Schuld-boecken en Wissel-brieven, een deel gereede Penningen. Maer onderwegen wierd hy, by den Bergh Argentueil, van den gedaghten sijnen Dienaer jammerlijck vermoord, die hem, dood zijnde, in de Wijnbergen liet leggen.

3. Een Blinde, van sijnen Hond op even dien selven wegh geleyd werdende, hoorde een klaeghlijcke stem, vermenght met droevige sughten, en aenroepingen

n de Godlijcke barmhertigheyd. De Blinde vraeg-
den Daeder, in't voorby rijden, wie ſigh ſoo jam-
erlijck beklaeghd had? De Moordenaer antwoor-
, dat het een Perſoon was, met de ſteen gequeld,
e ſijn Waeter maeckte. Op dit valſch bericht ſchey-
enſe van malkander, en deeſen verraederſchen Die-
er liet hem de Wiſſel-brieven van ſijn Heer te Parijs
taelen. Deeſen handel bleef een wijl tijds verbor-
en, even als offe noyt geſchied geweeſt waere; doch
l eens op een onverwaghte wijs aen den dagh koo-
en.

4. Men waghte te Luca Jaer en Dagh nae deeſen
oopman; en wijl hy niet verſcheen, ſoo ſonden ſijn
rienden een byſonder perſoon uyt, om tijdingh van
em te bekoomen. Deeſen hoorde te Londen, dat hy
ver Zee nae Diepe gevaeren was. Te Diepe ſeyde
en hem, dat hy nae Rouan was vertrocken. Te
ouan verſtond hy, dat hy ſijn wegh nae Parijs had
enoomen. Van Parijs quam deeſen Afgeſondenen
eer te Rouan, ſonder eenigh beſcheyd bekoomen
e hebben. Hy vervoeghde ſigh derhalven in't Ghe-
ights-Hof; verſoght, datmen op deeſe ſaeck een
aerder onderſoeck wou laeten doen, en eyichte met
enen een Tuyg-ſchrift, dat hy ſijn uyterſte vlijt aen-
hewend had, om tijdingh van deeſen Koopman te
nogen bekoomen, op datmen hem, weer te Luca ge-
oomen zijnde, niet beſchuldigen moght, van geen
ehoorlijcke neerſtigheyd aengewend te hebben.

5. 'tGerights-Hof beval den Righter van die plaets,
oo wel binnen als buyten de Stad een vlytige nae-
orſchingh op deeſe ſaeck te doen. *Bigot* (ſoo was den
gedaghten Righter genoemd) quam te weeten, dat
oor ontrent aght Maenden ſigh aldaer een nieuw
Koopman met'tter woon begeven, en een groote
Winckel opgheſteld had. Dit was de Moordenaer,
van wien wy gheſproocken hebben. *Bigot* liet een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

valsch Schuld-bekentenis instellen, op naem van de-sen nieuwen Koopman, in welcke hy al sijn goede-ren verbond, tegens een aghterstal van tweehonderd Kroonen. Daer nae liet hy, door een Gereghts-bode, deese schuld van hem eysschen; doch de Moordenaer wou van dit Schrift niet weeten, en loogchende aen den Reghter yets quaeds te sijn.

6. Hier over geraeckte hy in Gevanckenis, doch liet hem ontvallen, dat hy gantsch niet bekommert was, indien't maer alleen deese saeck betrof, en dat hy deese onbillijckheyd wel sou weeten te wreecken. *Bigot* quam hem heymelijck besoecken, en seyde, dat dit Handschrift wel valsch was, doch dat hy onder-tusschen voor seecker wist, dat hy, en niemand an-ders, den Koopman van Luca vermoord had. Doch wijl den selven een Vreemdelingh was, dien sigh nie-mand aentrock, soo sou den handel lightelijck vergee-ten konnen blijven, indien hy (den gevangenen) sijn eygen ongeluck maer verhoeden wilde. De Moorde-naer meenende, dat het alleen om't gelt te doen was, en wijl sijn Gewisse hem parste, soo gaf hy te kennen, dat hy Gods hand in deese saeck ghevoelde, wijl'er geen Getuygen tegens hem waeren, en dat hy der-halven de waerheyd aen't light wou brengen.

7. Stracks liet *Bigot* een Geheymschrijver haelen, om sijn bekentenis op pappier te setten. Doch als nu de Moordenaer begon te sien, waer't heenen wilde, en bemerckte dat hy sigh verpraet had, soo trock hy weer aghterwaerts, en duydde sijn woorden daer-heenen, dat hy sagh, hoe God het bedrogh van't valsche Handschrift openbaerde, en dat de Reghter met de waerheyd voor den dagh ghekoomen was. 't Geen hem van eenige Moord toegemeeten wierd, was een lasterlijcke beschuldiging, van gelijke weer-de, als de verdighte Schuld. Daer op wierd hy in de Gevanckenis gelaeten, om de saeck naerder t'onder-

vraegen

vraegen. Men liet naevorſchingh doen op den wegh van Rouan nae Parijs, ofmen eenigh beſcheyd van't Ligchaem ſou mogen bekoomen; en men kreegh beright, dat voor eenighe Maenden een dood Lijck, maer van de honden half opgegeeten, in de Wijnbergen gevonden, en tot Argentueil begraeven ghewor-den was.

8. Even ter ſelver tijd quam den ghedaghten Blinden by *Bigot*, om een Aelmis te verſoecken; en hoorde ondertuſſchen wat den ſelven ſeyde tot den Borgermeeſter van die plaets, aengaende de Moord des Koopmans. Hier op viel den Blinden in ſijn redenen, ſeggende, dat hy ter ſelver tijd, en op even de ſelve wegh by de Wijnbergen een groot weeklaegh van gehoord, en dat den Moordenaer met hem geſproken had; op ſijn ghedaene vraege voorgevende, dat dit geklagh voorquam van een met de Steen gequeldt perſoon, die ſijn water maeckte. *Bigot* vraeghde hem, of hy de ſtem noch wel ſou kennen, indien hy den gewaenden Moordenaer hoorde ſpreecken? Den Blinden antwoorde, jae; wijl ſijn Gehoor en Geheugenis vervulde, 't geen hem aen't Geſight ontbrack.

9. *Bigot* braght deeſen Blinden nae Rouan; kreegh den gevangenen Moordenaer aen't ſpreecken, en ſette den Blinden aen een verborgene plaets, om ſijn ſtem te moogen hooren: Die ſtracks daer op ſeyde, dat dit even den ſelven was, die in de Wijnbergen met hem gheſproocken had. Men braght hem voor d'oogen des Moordenaer, tot wien gheſeyd wierd, dat hy, nae de begaene Moord, met deeſen geſpreck had gehouden: hy ſou derhalven God d'eere geven, en de Daed bekennen. Den Gevangenen beklaeghde ſigh over deeſe (ſoo hy die noemde) valſche Aenklaght; ſeggende, datmen een valſch Handſchrift tegens hem op pappier had gebraght; dat men hem onſchuldigh in de Gevanckenis had geworpen,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

datmen door goede woorden hem had willen doen bekennen, 't geen hy noyt ghedaen had; en datmen nu een Blinden tot getuyge tegens hem voortbraght, die in geenerley Reght ontfanckelijck kon sijn. Hy voeghde daer by, dat selfs de Boosheyd niets meer sou konnen bedencken, als teghens hem in't werck ghesteld wierd.

10. Men voegde negenthien andere Persoonen by hem, en liet deese twintigh d'een nae d'ander spreecken. Daer nae vraeghdemen den Blinden, wie van al deese den geenen was, die op den Bergh met hem gesproocken had. Hy kende t'elckens de stem van den ghevangenen Moordenaer onder die van al d'andere. Dit wierd dickmael gedaen, om sigh te verseekeren, dat den Blinden de waerheyd sprack. Dit nu was ghenoegh, om den Beklaeghden met de Pijnbanck te dreyghen: En alsmen aen d'een sijde overwoogh, hoe wonderlijck deesen handel toegegaen was, vermits deese Blinde Getuyge sigh juyst by deese daed had gevonden, even als by geval de vertellingh van *Bigot* had ghehoord, en de stem van den Gevanghenen soo eygentlijck uyt alle andere wist t'onderkennen: Aen d'ander sijde, wat tegens dit Bewijs mocht voortghebraght werden, om 't selve kraghteloos te maecken, behalven oock, dat een eenighe Getuyge verwerpelijck was, soo vielen verscheydene meeninghen onder de Heeren van't Gherights-Hof.

11. Men liet den Gevangenen, door eenige Geestelijcke Persoonen, op 't alderbeweeghlijckste vermaenen; door wiens redenen hy eyndelijk uyt dwang van sijn boos Ghewisse, de Moord bekende, en groot berouw over sijn Sonde betoonde, soo dat hy, gelijck wy nae den aert der Liefde vertrouwen willen, sijn ziele noch ghered heeft. Korts nae deese belijdenis wierd hy levendigh gheradbraeckt; leerende door

door ſijn Voorbeeld, dat een yegelijcks weegen ſijn voor d'oogen des Heeren, en dat hy al ſijn ganghen weeght, *Spreuck.* v. 21. Daer kan geen Miſdaed ſoo verborgen ghepleeght werden, die hy niet eens t'ſijner tijd openbaer ſal maecken; al ſouden't de Blinde ſeggen, en de honden uytbrengen. Laet een Godlooſe vry denken: Wie ſiet my? Duyſternis is rondom my; de Mueren bedecken my, niemand ſiet my; wat vreeſ' ick? Nochtans ſal hy gewaer werden, dat d'oogen des alderhoogſten thinduyſendmael klaerder ſijn, als de Son, welcke ſien op alle weghen der Menſchen, en mercken op de verborgene deelen. Deeſe ſullen ghegrepen werden daerſe't niet en meenden. *Syrach* XXIII. 24. 25. 26. 28.

XLIII.

d'Ongeluckige Echt.

'T GEld is de vijfde Hooft-ſtof, en ſoo noodwendigh tot het menſchelijck leven, dat eenen, tot een Sinne-beeld, een ledige Beurs liet afſchilderen, met dit Byſchrift: 'T GROOTSTE ONGELUCK. De Jeught ſiet op haer luſt: Den Manlijcken Ouderdom op Eer en Roem: Maer de Meer-bejaerde op Voordeel; ſoo datſe niet alleen 't meeſte Teergeld begeeren, alsſe noch maer een kleyne wegh in deeſe Weereld te gaen hebben, maer oock de Liefde-neygingen haerer Kinderen traghten te righten nae de goederen des Ghelucks. Doch datſe meenighmael haer ſelven hier door een groot onheyl en herten-leed veroorſaecken, is uyt een groote meenighte van Geſchiedeniſſen genoeghſaem bekend; en ſal oock uyt het volgende Voorbeeld konnen blijcken.

2. *Margerin*, een der Kamerlingen des Konings van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Vranckrijck, was ghesind, ghelijck meest alle oude Lieden. Hy vermomde de Gierigheyd met den naem van Voorsightigheyd en Spaersaemheyd: Maer hier door verkortte hy sijn Leven in een vertwijffelde Treurigheyd; 't welck veellight niet geschied waere, indien hy sijn Dochter *Eugenia* toegelaeten had, nae haer eerlijke genegentheyd in den Houwlijcken Staet te moghen treeden hebben. Daer is een groot onderscheyd tusschen een Paerd of een Waegen, een Dienaer of een Kind te regeeren. Evenwel vindmen sulcke wreede Ouders, die de gedaghten haerer kinderen willen betoomen, voeren en gebieden, even als offe Lyf-eygene Slaeven waeren. Jae even, als of God, die haer tot vernuftige Menschen heeft geschaepen, de selve haere gehoorsaemheyd soodaenigh onderworpen had, datse haer Vernuf, sonder den wil haers Vaeders, niet sou mogen gebruycken, en geen andere begeerte moeste hebben, als die gerIght was nae de gierigheyd haerer Ouders; met veragting van de Goddelijcke Voorsienigheyd, die alle Menschen voed en onderhoudt.

3. Ondertusschen wil ick hier door geensins beweren, dat d'Ouders haere Kinderen niet in ghehoorsaemheyd souden houden; of dat de Kinderen den billijcken raed haerer Ouders niet souden behoeven te volgen. Maer dit alleen wil ick seggen, dat een Vader sijn Kind niet behoord te verhinderen in een eerlijcke en toelaetelijcke genegentheyd; veel min t'selve te dwingen in een saeck, die d'aldervryste en wilkeurighste in deese Weereld moest zijn: Vermits d'Eenigheyd des Echten staet bestaet in de weersijdsche verbindingh van twee vrye willen. Doch wy treden te verr' uyt de wegh. *Eugenia*, de Dochter van den gedaghten *Margerin*, wierd bemind van een Voorspraeck, en van den selven gheeerd met soodaenigh een bescheydenheyd, datse oorsaeck had, om hem met

een

een gelijcke weer-liefde te begeluckigen, in hoop, van met'er tijd in d'Echte-ſtaet te treeden, en ſoo tot hun verlanghen te geraecken. Gelijck'er dan niets is, dat meer tot liefde beweeght, als de Liefde, inſonderheyd wanneer de ſelve eerlijck en deughtſaem is.

4. Doch *Margerin* had geheel andere gedaghten, en wou een Edelman, die ſigh van den Deegen, en niet van de Pen geneerde, tot ſijn Schoonſoon aenneemen; on-aengeſien hy alreeds ſoo veel Rijckdommen by een had gebragt, dat hy ſijn Dochter, meer als ſe behoefde, meê ten Houwlijck kon geven; behalven dat *Amphilo* wel ſoo veel geleerd had, dat hy van Honger niet gheſtorven ſou hebben. Soo haeſt deeſe gierige Vaeder de Liefde van ſijn Dochter tot *Amphilo* gewaer was geworden, verweet hy haer deeſen handel met harde woorden, beet *Amphilo* uyt ſijn Huys, en meende hier door den band, die haere Zielen vereenight had, te verſcheuren; met bedreyginghe, haer ernſtigh te willen ſtraffen, indien hy ſijn Dochter weer by de Voorſpraeck vond. Hier door liet *Amphilo* ſijn vyerighe genegentheyd eenighſins verkouden, en ſoo moeſt d'onſchuldige *Eugenia* de ſchuld van haer onbeſonnene Vader draegen.

5. Dit bedroefde de verliefde *Eugenia*, en ſy beweende, dat de ſoo dickmael tuſſchen haer en *Amphilo* beſwoorne Trouw in de wind verſtuyven ſoude. Evenwel konſe hem niet quaelijck afneemen, dat ſijn beſtendigheyd, van alle hoop berooft zijnde, begon te wanckelen, en dat hy voorneemens wierd, ſigh aen een andere plaets in goudene Keetenen en een gewillige Dienſtbaerheyd te laeten vangen. Den ghedaghten *Amphilo* vond ſigh in ſoodaenigh een gheſelſchap, daer hem, 't geen hy verſoght, lightelijck toegeſtaen wierd; ſoo dat *Eugenia*, haer verlaeten en veraght ſiende, moeſt laeten gheſchieden 't geenſe niet verhinderen kon. Haer Gemoed was nu als een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ledigh Doeck, daer d'eerste Schilder, die'er by quam sijn Beeld op ontwerpen moght, al soud'et oock een sleghte Meester geweest sijn, wiens liefde de gelijckheyd maeckte, diese anders niet vinden kon.

6. Deesen was *Medusard*, de Leermeester van haer Broeder, een reghten Bias Scholier, die al sijn Goederen, sonder eenige beswaernis, by hem droeg. Hy was vierentwintigh Jaeren oud, frisch van Ligchaem, en veerdigh van Geest. Hy kon seer aerdige Gedighten maecken, en soo lieflijck speelen, dat het doode hout sigh, in sijn handen sijnde, beroemen kon, spraeckloos te sijn. Dit alles behaeghde *Eugenia* so wel, datse haere genegentheyd op deesen *Medusard* sette, die soo hevigh wierd, dat noch tijd noch leed deselve kon uytroyen. Ick ben niet van meeningh, den aenvangh en voortgangh haerer Liefde-handel met veel keteligher woorden hier uyt te drucken. Den swarten Inct, waer mêê ick dit schrijf, sou rood werden, en 't witte papier verbleecken, indien ick verhaelde, hoese beyde alle schaemte verlooren, en onbedaghtelijck vielen in sodaenigh een sonde-daed, die *Medusard* sigh noyt sou derven onderstaen hebben, indien *Eugenia* hem niet selfs de wegh gewesen had. En dit alles geschiede onder den deckmantel van een heymelijcke Echtsverbintenis.

7. Een boose Voogel leyd geen goed Ey, noch broed geen goede Jongen uyt, seyd het gemeene Spreeckwoord. Gelijck den Boom is, soo is oock de Vrught. Nae weynig maenden verscheen de werking van haer nauwe gemeensaemheyd, soo datse haer schande niet ontvlieden kon, sonder de vlugt te neemen. *Medusard* voerde haer te gemoed, in wat gevaer sy sigh bevinden souden, indien haer geheym aen't light quam; 'twelck hem, buyten twijffel, 't leven moest kosten, en haer in een onafwasschelijke schande sou stellen. *Eugenia* kende de gramschap haers Vaders wel; en vreesde, dat hy

sijn

ſijn handen ſou mogen baeden in't bloed van haer en haer onnoſele vrught, als een Man ſijnde, die boven maeten ſeer yverde, voor d'Eere van hem en ſijn Huys. Om nu dit Onheyl te voorkoomen, vondſe geen middel, als ſigh heymelijck wegh te maecken, om haer leven en liefde te verſeeckeren.

8. Den eenen Afgrond der ſonden roept den anderen. *Eugenia*, door een Vrouwlijcke bevreeſtheyt overvallen zijnde, beſloot lightelijck hier toe; en d' af-weeſendheyd van *Margerin* gaf haer een goede gheleegentheyd; want ſy had geen Moeder, welckers opſight dit ongeval had moghen verhinderen. Alſoo dan verdweenen deſe twee ſoo heymelijck, datmen noyt kon te weeten koomen, waer heenen ſy haer begeven hadden, wijlſe, in Bedelaers kleederen vermomd ſijnde, niet ghekend konden werden. Nae eenighe Daghreyſen quaemenſe in Gaſconje, en lieten ſigh in een Marckvlek neer, daerſe gantſch onbekend meenden te ſullen leven. De weynige Kleynodien, dieſe mêê genoomen hadden, maecktenſe hier tot geld, om van te leven, en 't Kinderbed uyt te houden. *Meduſard* gaf ſigh uyt voor een Schoolmeeſter, en leerde de Kinderen leeſen, ſchrijven en ſingen; doch wijl de plaets ſeer kleyn was, ſoo kon hy geen groote winſt doen: Oock wou den eyghentlijcken Schoolmeeſter weeten wie hy was, van waer hy quam en waer hy heenen wilde.

9. Hier door vreeſde hy ontdeckt te ſullen werden. Hy was bekommert voor de Gevanckenis, en ſagh wel, dat ſijnen handel niet beſtendigh kon ſijn. Derhalven nam de Droefheyd ſoo gheweldigh d'overhand in hem, dat hy, nae een Sieckte van weynig daeghen, in't Graf wierd ghedompelt. *Eugenia* ſagh nu haere dwaesheyt, en't weynige, datſe noch overigh had ghehouden, was haeſt verteerd. Sy be-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

bevond sigh vreemd, alleen, en sonder troost. Doch in plaets datse, nu van de Menschen verlaeten sijnde, haer toevlught tot God sou genoomen hebben en met de verloorne Soon weer te rugh sou ghekeert sijn, soo lietse sigh van haers Vaders toorn afschricken, en storte sigh selven in een Duyvelsche vertwijffeling, de grouwlijckste Sonde die een Mensch oyt begaen kan. In sulcke beroerde waeteren van angst en droefheyd weet de Duyvel veel Zielen te visschen.

10. Deese Ellendige hield haer vooneemen verborgen; doch gaf haer Naebueren te kennen, datse van eerlijcke Ouders gebooren was, maer door de begeerlijckheyd der liefde verleyd sijnde, hadse haer selven, nae den met haerer dwaese gedaghten, een Man verkooren. Sy bad haer, datmen, indiense haest mocht koomen te sterven, haer Vader sulcks sou bekend doen maecken. Daer op ginghse nae haer Herbergh, en verhingh haer selven aen een Balck, daerse den volgenden dagh, met groote verbaestheyd van al de Bueren, gevonden wierd. Soo haest dit jammerlijck geval rughtbaer was geworden, heeft d'Ovrigheyd van die plaets 't Kind by een Voester besteld, en liet de woorden, die *Eugenia* tot eenige der Bueren gesproocken had, op 't Pappier brengen.

11. *Margerin* dit geschrift behandight sijnde, heeft het selve met ontelbaere traenen bevoghtight, en met hert-breekende Klaghten overleesen. Daer nae liet hy sijn kleyne Soon, als den eenigen Erfgenaem sijner Goederen (want de Broeder van *Eugenia* was ondertusschen ghestorven) tot hem brengen. En vermits hy hem selven d'oorsaeck van dit onheyl aghte te sijn, soo bedroefde hy sigh soo geweldigh, dat hy daer door in een Sieckte viel, die hem, nae weynigh tijds, de Geest deed opgheven: Soo dat deese Vader eenigsins heeft moeten draegen de schuld van deese vertwijffelende Doghter; sigh te laet beklaegende, dat hy

Eugenia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Eugenia niet, nae haer eerste Neygingh, aen *Amphilo* ten houwlijck had gegeven.

12. 't Sal niet ongevoeghlijck sijn, dat wy hier onse ghedaghten een weynigh laeten gaen over de Vraege: Ofmen behoord te houwlijcken nae de genegentheyd, of nae de goederen des gelucks? Voor de genegentheyd konnen de volgende Redenen ingebraght werden. Alles wat een Gelijckheyd heeft, is met een openbaere of heymelijcke Vriendschap aen malkander verbonden. In tegendeel, waer ongelijckheyd is, kan soo weynigh t'saemenhoudingh sijn, als tusschen Leem en Yser. Hier van daen komt het, dat Palmboomen en andere Gewassen beter beklijven en aengroeyen, alsse by malkander geset sijn. Veeltijds is deese Ghelijckheyd of Ongelijckheyd verborghen; en haerer twee draegen Vriendschap of Vyandschap tegens een, sonder bewuste oorsaecken. Somtijds is deese Ghelijckheyd openbaer, en bestaet in een gelijcken Ouderdom, ghelijcke Seeden, ghelijck Sinnen, e. s. v. 's Menschen wil kan seer swaerlijck de middelwegh houden tusschen vriendschap en vyandschap, schoon de selve meermael alleen in haeren aenvangh bestaet, en sigh, nae bevindingh der saecken, verminderd of vermeerderd. Alsmen van een Man veel goeds, of van de schoonheyd eener Ionckvrouw veel wonders hoord seggen, soo ontstaet in eerlijcke Lieden een goede ghenegentheyd tot de selve Persoon: En deesen eersten waen duerd soo langh, tot datmen het teghendeel oogenschijnlijck ghewaer werd. De Liefde is een verlanghen nae eenigh schijnbaer of waeraghtigh Goed; en daer heenen right sigh onse Neygingh en Inbeeldingh, die soodaenighe Meeningh vat en begrijpt. Alsoo is 't oordeel, 't welck wy van andere vellen, een vertooningh van 't Oordeel, 't welck andere van ons vellen; gelijck dan een yeder nae sijn Sin right. Een seedige en bescheydene Ionck-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

vrouw sal niet lightelijck groote genegentheyd krygen tot een dol en raesend Krijghsman; soo weynig als een neerstigh en bedaghtsaem Boeckoeffenaer sigh sal hanghen aen een gemeene en lightveerdigh Hoer. De geene, die een Dochter beminnen om Rijckdom, Eere, of ligchamelijcke schoonheyd vinden sigh dickmael bedroghen, en haere Liefde kan niet bestandigh zijn, wijl de selve neer valt met het geene sy begeerd en verkreghen hebben. In tegendeel de Liefde, die uyt ghelijckheyd des Verstands voortkomt, volhard, en vermeerdert sigh met d' aenwassende Jaeren, als d'andere dinghen afneemen. Die sigh van een Liefde-neygingh niet onslaen kan, aen dien is men, ter dier oorsaek, weynig verbonden. Men koopt geen Paerd, of men siet eerst of 't den Koper oock diend: Doch meenigh Jongman neemt een Wijf, dat hy sigh niet weer quyt kan maeken, sonder te weeten, watse in haer Schild voerd, gelijck Thomas Morus in sijn Utopia seer wel gheseyd heeft. Men behoord een Maet Souts, t'eeten met eenen, diemen tot sijn Vriend wil aennemen: Hoe veel te meer dan een Mud met een soodaenige, diemen de vriendschap niet weer opseggen kan. De genegentheyd is dickmael een valsch glas, dat groot doet schijnen, t' geen in sigh selven kleyn is. De Neygingh, die geen Reden weet te noemen, is blind, en moet sigh bedroogen vinden. Als wy twee ons beyde onbekende persoonen t'saemen sien spelen, en een verscheydene Neyging toedraegen, so dat wy den eenen boven den anderen de winst gunnen, sulcks werd veroorsaeckt, om dat wy aen den selven yets bemercken 't geen ons behaeghd. Op even soodanigh een wijs bemindmen somtijds een Vrouwspersoon, wijlse sodaenige Geldmiddelen besit, die ons aengenaem sijn; en deese liefde blijft volhardend, soo langh der selver oorsaeck duerd. Daer is driederley slagh van Liefde.

D'eer-

D'eerfte liefd alleen een gelijck-geaerd Verftand, en defe is Engelfch. D'ander lieft alleen 't Ligchaem; en deefe is Beeftlijck. De derde lieft het Verftand en 't Ligchaem te ghelijck; en deefe is Menfchelijck. Soo veel te roemlijcker is deefe Liefde, alsfe de geene teghelijckvormigher is, die de reyne Geeften in den Hemel werd toe-ghefchreven. De Genegentheyd en de Kennis fijn gelijck als twee Broeders, waer van d'eene, nae orde der Natuer, wel d'eerft-gheboorne is, doch echter geen voordeel boven d'andere behoorden te hebben. D'eene is fterck; d'andere verftandigh, en 't is een groot quaed, dat een Vader meeft held nae de Natuerlijcke Liefde, die uyt de Neygingh voortkomt. Doch gelijck Jacobs Moeder haeren Soon 't middel leerde, om den Zeeghen fijns Broeders t'onderkruypen, foo moet oock 't Vernuf ons aenwijfen, de Neyginghsvriendfchap te maetigen, op dat die, welcke uyt de keur en kennis ontftaet, de Voortoght hebb', en de Meefter fpeel. D'Arcke des Verbonds was tuffchen twee Cherubim. Even alfoo moeten twee herten, die malkander beminnen, traghten dat Godt tuffchen haer fy, op datfe van de helfche Philiftijnen niet ghenoomen wierden.

XLIV.

't Gevaerlijck Kleedt.

SEecker Hoogh-leermeefter te Padua liet op de Sarck van fijn graf uythouwen een Weereld-kloot, met eenige Mom-aengefigten bedeckt; en boven de felve dit Opfchrift uyt Salomons Prediker: 'T IS ALLES YDELHEYD. De Weereld light in't boofe, en de Valfcheyd der konften, beteeckend door de Mom-aenghefighten, weet figh foodaenigh te ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

verkleedden, datse ons anders in de Ionckheyd, anders in den Manlijcken, anders in den grijsen Ouderdom voor oogen koomt: En ten eynde onser Wetenschap moeten wy bekennen, dat alle, alle, alle dingen nietige, haest-voorbygaende en ter-neer-vallende ydelheden sijn, die wy gebruycken, maer niet houden konnen. Gewisselijck, soo alle Ydelheyd van ons Leven wegh genoomen wierd, daer sou misschien seer weynigh overblijven.

2. Onder deese Vermommingh konnen oock de Kleederen geteld werden, die de Menschen onderscheyden, even gelijck de Vederen de Vogelen: En wijl sy de Dampen en Uytwaessemingen onses Lighaems ontfangen, soo werdense gelijck als een Deel met ons. Alsmen een Vreemdelingh in't ghesight krijght, soo werd het eerste oordeel uyt de Kleederen geveld; soo dat hy door deselve voor een sleght Gesel, of voor een groot Heer; voor een eerbaer of lightveerdigh Mensch gehouden werd. Soodaenige uyterlijcke Vertooningen, schoonse niet altijd seecker gaen, en dat veeltijds onder oude Lompen wel een Ulysses steeckt, vinden echter groot geloof, en uyt de selve werd een sterck vermoeden genoomen.

3. Twee jonge Wandelaers, van Oppenheym geboortigh (die wy *Albert* en *Karel* sullen noemen) hadden voorghenoomen, t'saemen een Reys aen te vangen, om de Weereld te besien. *Albert* was rijck; *Karel* in teghendeel behoeftigh, evenwel hieldense een seer vertrouwde en opreghte vriendschap met malkander. Sy quaemen beyde van Mentz te Frankfurt, en van daer over Kassel te Keulen, daer haer 't Geld begon t'ontbreecken; soo datseghedwongen wierden, de Naeld in de hand te neemen, en't Kleermaeckers Handwerck t'oeffenen, met welck Ambagt sy voor heenen ghewoon waeren haer te gheneeren. *Albert* had noch verscheydene verborgene Potpenningen;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

gen; en begeerde derhalven Neerland, Franckrijck en Vlaenderen te door reysen. Ter deeser oorsaeck liet hy een nieuw Kleed maecken, en vereerde d'Oude aen den ghedaghten Reys-genoot *Karel*, die't selve ten hooghsten noodigh had. Daer op scheydense van een, nae de gewoonte der goede Vrienden, met belofte van een geduerige Liefde en dienstbereydheyd.

4. *Karel*, die te Keulen gebleven was, vond soo goede gelegentheyd niet, als hy wel gehoopt had; en wijl't hoe langer hoe sleghter met hem gesteld wierd, soo begaf hy sigh te rugg' nae Huys, daer hy beeter meende voort te koomen, wijl alle Meesters hem genoeghsaem kenden. Eyndlijck quam hy daer aen, onderwegen gheholpen sijnde, ten deelen door sijn arbeyd, ten deelen door de Mildaedigheyd van goede Lieden. Hy wierd in sijn Vaderlijcke Stad Oppenheym seer sleghtelijck verwelkomt, en terstont in de Gevanckenis geworpen, wijlmen vermoeden kreegh, dat hy sijn Reys-gesel *Albert* vermoord, en den selven sijn Kleederen afghenoomen had. Hy verhaelde wel seer omstandelijck, dat hem van *Albert* dit Kleed geschoncken was geworden, doch kon geen geloof vinden. In tegendeel men leyde hem op de Pijnbanck, daer hy bekende 't geen hy noyt gedaght noch gedaen had.

5. Soo haest hy van de Pijbnanck ontslaegen was, loogchende hy de Moord, en verhaelde hoe sigh alles in waerheyd toeghedraegēn had; doch te vergeefs. Men dreyghde hem weer op de Pijnbanck te leggen; doch wijl hy soodanige smerten niet meer uytstaen kon, en veel liever de dood wou lijden, soo wierd hy geoordeeld geradbraeckt te worden; welck Vonnis oock metter daed volvoerd wierd. Omtrent een Jaer daer nae quam *Albert* weer t'Huys, hebbende sijn Reys door Vranckrijck en Vlaenderen geluckigh verright; en verhaelde oock, onder andere dinghen, hoe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

hoedaenigh het met sijn Kleed gegaen was. D'onbedaghte en haestige Righters verschrickten hier over niet weynigh, doch konden echter den Dooden het leven niet weer gheven. Alle, die in gelijcke weerdigheyd gesteld zijn, tot een noodwendige Leere, datse in sulcke ghewightige saecken met de Pijnbank en 't Vonnis niet t'ylveerdigh moeten zijn; wijl d'onlijdelijcke smerten veele Onschuldige hebben doen belijden, 't geen haer noyt in gedaghten was ghekomen, veel min, datse sulcks verright souden hebben.

6. Den volghenden heeft misschien de Dood veel beeter verdiend, alhoewel hy ter dier tijd in de hem opgeleyde saeck onschuldigh was. Een Burger te Basel voerde een roeckloos leven, en handelde sijn Vrouw seer quaelijck. Hy verteerde, verspeelde en verhoereerde alles: Dan quam hy somtijds t'huys, en gingh tegens sijn Wijf te werck, even als een woedende Leeuw. Dit gebeurde soo dickmael, dat haer Vrienden, jae oock d'Ovrigheyd hem aenspreecken, en tot een vreedsaemer leven vermaenen moesten; 't welck hy wel beloofde te sullen doen, doch geensins van meeningh was, sulcks nae te koomen. De Tygers werden noch veel wilder, alsse de klanck van Musijck hooren. Even alsoo maeckten 't deesen ligtveerdigen Boef, nae de gedaghte vermaeningen, noch veel arger; en sloegh sijn swangere Vrouw ten tweedenmael soo gheweldigh, datse een ontijdige en met blauwe plecken wel-geteeckende Vrught ter Weereld braght. Men wou haer gereghtlijck van een scheyden, doch deese goede Vrouw was soo gheduldigh, datse by dien woesten Mensch, of veel liever Onmensch, alles wou uytstaen, beveelende den gantschen handel aen God, den Berschermer aller Onschuldige.

7. Als hy haer nu, op seeckere tijd, weer seer jammerlijck geslaegen, en haer Aengesight soodaenigh toe-

begeright had, datse bynae niet kenbaer was, soo namse de Vlught, en hield sigh ontrent drie maenden langh op een Dorp by Basel; haer kleederen soodaenigh veranderd hebbende, datse van niemand gekendt wierd. D'onaerdige Man was seer wel hier mêê te vreeden, en seyden spots wijs, dat'et een groot gewin was, als yemand sijn Wijf verloor. Doch 't gebeurde even ter selver tijd, datmen 't ligchaem van een seeckere Vrouwspersoon in den Rhyn vond. 't Aengesight was niet kennelijck; maer in de kleederen en andere deelen des ligchaems wasse de weggeloopene niet ongelijck. D'eerste en laetste Arghwaen viel op den gedaghten Verquister, wijl hy soo een boos leven met sijn Echtgenoot geleyd had; die hy, soomen vermoedde, had dood gheslaegen, en daer nae in den Rhyn geworpen.

8. Dit aghterdencken was soo sterck, datmen hem in de Gevanckenis wierp, en de Moord deed belijden, door d'alderellendighste smerten, die de Pijnbanck yemand sou konnen aendoen. Daer op wierd sijn Vonnis ghemaeckt, en hy moest als een Moordenaer sterven. 't Welck (alhoewel hy soodaenigh een daed aen sijn Vrouw niet had begaen) echter sijn verdiende loon was, ten aensien van't geen hy aen sijn ongebooren Kind had bedreven. Nae eenige daegen quam sijn Vrouw weer te Basel, wijl't haer verdroot, soo langh uyt-huysigh te zijn; en was voorneemens, sigh met haer Man weer te vereenigen, indien hy beloven wilde, in't toekoomende beeter met haer om te sullen gaen.

9. Doch ghehoord hebbende, dat hy om haeren't wil had moeten sterven, bedroefde deese goede Vrouw sigh op't aldethooghste; stelde haer, als d'oorsaeck van sijn dood, voor d'Ovrigheyd, en begeerde desgelijcks te sterven. Waerlijck, dit was een seldsaem Voorbeeld van een bysondere goed-aerdigheyd.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

De Reghters trocken de Schonderen op; verwonderden sigh over de Saghtmoedigheyd en Standvastigheyd van dit Wijf; betreurden hun groote haestigheyd, gepleegt in de Pijnigingh en Veroordeling van haer Man; verontschuldighden 't gegevene Vonnis soo veel alsse konden, en stelden de Vrouw, soo veel haer moogelijck was, te vreden. Dit was een Verhaestingh der Reghters. Laet ons hier byvoeghen een ander Voorbeeld van d'ylveerdigheyd eens gemeenen Persoons, 't welck met ons Opschrift ('t Gevaerlijck Kleed) beeter over een sal koomen.

10. Seecker Boeck-oeffenaer te Padua was met een ander in vyandschap geraeckt. Als hy nu deesen van verre (soo hy meende) gewaer wierdt, begaf hy sigh aghter hem, en stiet hem, verraederlijcker wijse, sijn Deegen in den rugg' door 't ligchaem. De gewonde keeck om, en stracks wierdt den Daeder aen 't Aengesight gewaer, dat het niet sijn vyand, maer een ander was, den selven in lenghte en Kleederen t'eenemael gelijck. Hy verontschuldigde sijn dwaeling met veele woorden, seggende, dat hy bedrogen was geworden door d'overeenkomst der Kleederen, gang, en andere gelijckheden, die hy met sijn vyand had. Dit geseyd hebbende, nam hy de Vlught, en naderhand bevondmen, dat den gewonden (die op den volgenden dagh stierf) deese Kleederen van een Jode gekoght had, aen wiense van den vyand des gedaghten Doodslaegers verhandeld waeren geworden.

11. Eenige andere Voorbeelden van verhaestede Vonnissen kan den Leeser naesien in onse GROOTE SCHOUWPLAETS DER LUST- EN LEER-RYCKE GESCHIEDENISSEN, Het XXVI. en XXVII. Opschrift; en in deese SCHOUW-PLAETS 't eerste Opschrift; en ter gelegentheyd oock in onse VRYER-PLIGHT, op verscheydene plaetsen, die in de Bladwijsers aengeteeckend sullen

werden.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

werden. Ondertusschen staet ons hier waer te neemen, dat oock d' Onschuldt selfs niet verseeckerd is, wegens de Vermommingh deeses bedrieghlijcken Werelds. Indien selfs onse oogen sulcke gevaerlijcke Dwaelingen onderworpen zijn, hoe veel meer dan kan d' innerlijcke en verborgene gestaltenis der Menschen ons Oordeel bedriegen. Wy sien, seyd de Heylige Schrift, 't geen voor oogen is (en konnen ons evenwel lightelijck bedriegen) maer Godt siet het hert aen.

XLV.

D'Onbestendige Minnaer

EN

Wanckelmoedige Minnaeres.

O Hoe seer zijn alle dingen, die van de Maen beschеenen werden, de veranderingh onderworpen! 't Is buyten alle twijffel, dat'er niets bestandiger is, dan d'onbestandigheyd selfs; die yeder uyt haer gewoone Werckingen en wonderbaere verwisselingen laet blijkken. Sie in deese Geschiedenis, (die wy hier invoegen, om onder soo veel treur-gevallen een bly-eyndend-spel op onse Schouw-plaets te brengen) ofmen sigh oock eenighsins verseeckeren kan van de getrouwigheyd der Mannen, die meer omloopt en beweeght werd, als een Weerhaen, die alle Winden ten dienst staet; en ofmen eenige vastigheyd behoord te stellen op de beloften der Vrouwen, die niet waeraghtighs in sigh hebben als maer alleen den uyterlijcken schijn.

2. *Dorisel* was, wegens sijn Moed en Sterckte, soo een beroemd Ridder, als eenigh Edelman uyt gantsch Ecbatana (de Geschiedenis is in Vranckrijck voorgevallen;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

vallen; doch, gelijck wy hier boven op't xv. en xxx. Geval geseyd hebben, de Naemen, soo wel der Landen, als der Persoonen, werden verbloemd) en had sijn Afkomst van de Halfgoden, die in de Belegering van Tyro en Sydon den Soudaen van Babylonien sijn onmaght te kennen gaven; doende sijn Zeege eyndigen met een groote Schande, die met sijn vermetenheyd gelijckvormigh was. Hy was den geenen, die in 't beroemde tweesijdigh Geveght voor Pentapolis een Roem verwierf, die nimmermeer sterven sal; en waer van de Persische Jaer-boecken spreecken sullen, soo langh als dit bloeyend Koninghrijck de beste Landen van Asien beheerschen sal. 't Gerught van sijn Naem had alreeds de gantsche Morgenlanden vervuld, en den Grooten *Alcander*(Henrick de Vierde) die sodaenige Persoonen beminde, had hem, om sijn dapperheyd Eere te doen, sodaenige Ampten toevertrouwd, die voor sijn Ouderdom te hoogh waeren, en die hem deed verschijnen in den rangh der grootste Bevelhebbers; even ter sulcker tijd, als hy (*Dorisel* meen ick) die noyt andere Wetten gekend had, als die van den Oorlogh, gedwongen wierd sijn neck gehoorsaemelijck te buygen onder de Beveelen der Liefde, en te treden in de Gelederen van haere Benden.

3. Waerlijck, een vreemde saeck! Dien geenen, die soo praghtigh met duysendderley Overwinningen zegepraelde; die de Dood, in't midden der Gevaeren en Gelucken, veel duysendmael getrorst had, wierd nu door een kleyne Iongen daer neer geslaegen; welcke, om hem te bedwingen, niet anders gebruyckte, als't schoone aengesight van een Vrouwspersoon. 't Was *Fleurie*; seer schoon, jae soo schoon als de schoonheyd selfs. Haer oogen braghten de Liefde daegelijcks gevangene toe, die hy selfs, door de maght sijner Wapenen, niet verwinnen kon. Deese Ionckvrouw was op sekere dag nae een haerer Lusthuisen gereden, 't Schone

ne Slot genoemd; daerſe ter dier tijd ſchaduw ſoght tegens de geweldige hitte des Soomers, welcke doet, dat het in de Stad ſeer ongeſond en gevaerlijk te woonen is. Een kleyn Waterken, 't welck onder uyt den Bergh Biſan loopt, bevoghtight de groene Beemden van deeſe luſtige plaets; en terwijl het Slanghswijs door een vermaecklijck Veld loopt, verfriſcht het altijd d'aengenaeme Oevers, die met Orange, Palm en Appelboomen beplant ſtaen.

4. Even in deeſen tijd quam *Doriſel* weer van den beroemden Aenſlagh, die hy voorgehad had op de Maeghdt van Steenhuyſen, waer van ſo veel magtige Ridders, voor al haeren Roem, niet anders mêê gebragt hadden, als de vrugt van Vermeetenheyd, en een vergeefſche hoop. Als hy nu langhs deeſe vlietende Beeck heenen reed, hoorde hy een ſtem, die eenige droevige klaghten uytboeſemde. De Nieuwſgierigheyd deed, dat hy aftrad; ſijn Paerd aen een kleyne Boom bond, en al ſaghtjens henen gingh nae de plaets daer dit erbarmelijck gerught van daen quam. Hier vernam hy een Man, gekleed in't Gewaed eens Vreemdelinghs, en, ſoo langh als hy was, uytgeſtreckt ter Aerden neer-leggende. Sijn aengeſight was ſoo m[illegible]ger en qualijck gheſteld, datmen hem voor een Dood Beeld geaght ſou hebben, indien hy niet ſijn oogen verroerd had; die, door ſoo veel uytgeſtorte traenen, geheel rood geworden waeren. O wreed Geluck (riep deeſen Weemoedighen) hebt ghy my daerom ſoo hoogh verheeven, om my in een oogenblick in den Afgrond aller Ongevallen te ſtorten? O gevaerlijcke aenſchouwingh, hoe dier komt ghy my te ſtaen? O onbarmhertige *Fleurie*. handeld ghy ſoo qualijck de geene die u beminnen, en een boven-aerdſche Eer bewijſen, tot wat voor een ſtraf wildt ghy dan uw Vyanden bewaeren?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

5. Terwijl dien ongeluckigen deese redenen uyt-sprack, stond hy in eenen sprongh op, en liep nae een dight daer ontrent gelegene Steenrots, by welcke een groot Bosch geplant was. Daer gekoomen zijnde, gingh hy in't woudt, en ontstal sigh uyt d'oogen van *Dorisel*, die over deese vreemde ontmoetingh t'eenemael verbaest zinde, sijn gesight nu op d'een, dan op d'ander sijde sloegh, om te verneemen, of hy hem niet ergens gewaer kon werden, op dat hy moght te weeten koomen, hoe deesen ongeluckigen Mensch genoemd, en wat d'oorsaeck van sijn droefheyd was. Doch niemand siende, bond hy sijn Paerd los, sat daer op, en reed sijnen wegh voort. Korts daer nae wierd hy een Huys gewaer, staende tusschen twee Heuvelen, taemelijck wijd van malkander ghelegen. By d'eene Poort was een groote Boomgaerd, vertoonende de gestalte van een Veldleger, wel vast afgesslooten; en in de selve een hooge Ren-plaets, daer veele dappere Ridders haer sterckte en geswindheyd vertoonden voor d'oogen van veel schoone Jonckvrouwen, die sigh aldaer op eenige daer toe opgerigte Schouwplaetsen lieten sien.

6. *Dorisel*, die sijn hooghste lust vond in d'oeffeningen des Krijghs-gods, even als in sijn eyg[illegible] Hooftstof, maeckte sigh terstont by deesen hoop; om t'oordeelen van de Steecken die daer gegeven wierden, en daer benevens oock, om sijns selfs sterckte te laeten blijcken. Hy was ten vollen gewaepend; soo dat hem seer light viel, van onbekend in dit Leger te koomen, en nae een hoeck om den Boomgard te gaen; daer hy, onder meer als duysend Lançen, een seer stercke voor hem selven uytkoos. Hy had alreeds sijn gesigt op een Ridder geworpen, die sigh in dit Steekspel soo bysonder wel droegh, dat hy d'oogen van al d'omstanders tot hem trock. Deesen Ridder had een gantsch witte Rustingh aen, en droegh boven op sijn

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Helm dien Vogel, die van sijn weesen geen andere Oorspronck heeft, als sigh selven. Tegens deesen braven Krijghsman wou *Dorisel* sijn sterckte beproeven; derhalven daeghde hy hem uyt, die yet bysonders en ongewoons in hem bemerckte, nam daer op van een sijner Schild-knechten een dicke Lans, en stelde sigh, om sijnen Uytdager te bejegenen. d'Aerde beefde onder de voeten haerer Paerden, ter wijlse als een Blixem op malkander toeschooten; en dit veroorsaeckte, dat al de Toesienders hun oogen geduerigh op deese twee gevestight hielden.

7. Doch om ons met dese saeck niet lang op te houden, dit treffen had sodaenigen uytkomst, dat den Ridder met de witte Rustingh sijn Lans op den Helm van *Dorisel* in stucken brack, doch den selven niet meer in den Sadel beweeghde, als of hy tegens een Thoorn gelopen had. *Dorisel* braght sijn Steeck wat laeger; en de Schild van sijn Tegenstrever doorstoocken hebbende, brack het hout van de Lans op't stercke harnasch deeses Ridders in stucken; wiens Helm, tot sijn groot ongeluck, van't Hooft viel, waer door hem een Splinter soo diep in't aengesight vloogh, dat hy, door groote smerte, van sijn Paerd aghter over ter aerde neersonk, v[illegible]tende een groote meenighte bloeds. Stracks wierd hy uyt het Leeger weghgedraegen, tot groote droefheyd der geene, die hem nu kenden voor den jongen *Lycidas*, een der dapperste Krijgsmannen, die't Land van Persien oyt had konnen uytleveren. Ondertusschen voer *Dorisel* voort, houdende sigh soo Ridderlijck, en de Baen soo wel ruymende, dat hy den Roem kreegh, van beeter als al d'andere voortreffelijcke Ridders gevoghten te hebben.

8. 's Anderen daeghs wierdt'er een Ringh-steecken aengesteld; en't geluck was hem op nieuws soo gunstigh, dat hem eyndelijck de Prijs oock toegeeygend wierd. Doch als hy den selven (sijnde een seer koste-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

lijcken Diamant) van de hand der schoone *Fleuri*[e] ontfingh, liet de Liefde (die sigh in een Achterlaeg[e] hield) hem sien, dat de sterckte der geener, die i[n] de Twee-geveghten niets onoverwinlijck bevinden alderlightst van hem ter neer geworpen word. Wan[t] hy, die yets van d'eygenschap des Donders in sigh heeft, verplettert alleen de hooge Thoornen, mae[r] aght een stroo-dack niet weerdigh, om sijn kragh[t] daer aen te beproeven. Evenwel had deesen Ridde[r] dit geluck, dat, of wel de Liefde hem tot een Slae[f] van twee schoone oogen maeckte, oock degeene, die d' oorsaeck van sijn quaed was, sigh door even de-selve pijl getroffen vond; waer door dan deese twee, wijlse beydersijds een gelijcke begeerte tot malkan-der hadden, oock op een gelijcke tijd van een gelijcke hitte branden.

9. De Vader van de schoone *Fleurie* (die sigh aen't Koninghrijck Persien welverdiend ghemaeckt had, als sijnde een van de Helden, die 'tselve geduerigh-lijck beschermt hebben tegens de vyand-dadigheden der geene, die sigh beholpen met den onbesonnenen yver onser Mis-verstanden en Oneenigheden; goed en bloed daer by opsettende) hield den jongen A[d]el seer waerd; maer insonderheyd de soodaenige [i]-der haer, in welcke hy de brandende vooncken van de dapperheyd haerer Voorouderen sagh uytschitte-ren. Ter deeser oorsaeck nam hy behaegen, om, terwijl 't Land in rust was, diergelijcke oeffenin-gen in sijn Huys aen te stellen, om daer door te laeten sien, dat den Persischen Adel soo wel in tijd van Vree-de als van Oorlogh, een proef kan doen van hun moedigheyd en sterckte. Hier aen hingh hy, met groote Roem en Lof, by nae al sijn Inkomsten, die gewisselijck niet kleyn waeren. De Gastery, die hy aenrighte, nae d' eyndigingh van dit Steeck-spel was soo praghtigh, dat al de genoodighde geerne be-

bekenden, dat Perſien, even ſoo wel als Romen, ſijn Lucullen had.

10. Maer ſoo een yeders verwonderingh groot was over ſijn Mildaeddigheyd, niet minder was de verbaeſtheyd over ſijn hoflijcke beleeftheyd, met welcke hy elck een beſcheydentlijck wiſt te eeren. Doch onder de geene die hy aldermeeſt aghte, had *Doriſel* d'eerſte plaets. Deeſe Vader van *Fleurie*, wiens naem *Orondel* was, liet niet nae, ſigh ſeer vriendelijck tegens hem te betoonen; eenſdeels om ſijn uytſteeckende Dapperheyd, anderſdeels, om dat hy in alles ſijn Vader *Pyſander* (een van de volmaeckſte Ridders ſijns tijds, en dien *Orondel* inſonderheydt ſeer bemind had, ſoo in als nae ſijn leven, 't welck hy, ten dienſt van ſijn Prins, in een ſeer vermaerde Slagh verloor) t'eenemael gelijck was. Maer terwijl de Vader aen ſijn ſijde allerley hoflijcke Redenen gebruyckte, ſoo ſcharpte de Dochter aen d'ander ſijde haer lieflijcke Loncken, laetende deeſen jongen Krijghs-Held ſien al de betoveringhen der aengeboorne Schoonheden, die de Liefde-god haer toeghevoeghd had op den Dagh datſe ter Weereld quam; ſoo dat hy nu allenxen de Lauwertacken voor de Myrthen verwiſſelde, en met ſijn Palmen den Altaer van Venus vereerde.

11. *Fleurie* behoefde tegens een plaets, die alreeds gereed was om ſigh over te geven, en welckers bewilligingh de Godin, die de luſten der Menſchen beheerſcht, als een meede-hulp ghebruyckte, niet veel volcks te verquiſten. *Doriſel* aen d' ander ſyde, door ſoo veel aenlockingen overwonnen zijnde, had geen andere bekommeringh, als alleen de bemoeyingh, om ghevoeghlijck 't Vyer te moghen ontdecken, t' welck met ſoo grooten kraght hem begon te branden, dat hy lightelijck gelooft had, haeſt te ſullen verteerd ſijn, indien hy ſigh niet had

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ingebeeld, dat de Liefde, om sijn vermetenheyd te straffen, hem tot een onophoudelijcken brand veroordeeld had. Als hy nu geen genoeghsaem bequaeme gelegentheyd tot sijn voorneemen kon uytvinden en daer nae gedwongen wierd te vertrecken, om seeker bevel van den grooten Sophy te verrighten, soo schreef hy, in sijn Kamer zijnde, en terwijl yeder in sijn rust lagh, den volgenden Brief.

12. Indien 't mogelijck was, u te sien, en u niet boven alle dingen te Eeren, soo had ick veellight (schoone en boven-aerdsche Fleurie) in mijn ziel ghenoeghsaeme kraght bewaerd, om mijn Vrijheyd te behouden. Maer wijl uw schoone Oogen verkreegen hebben de regeeringh over alle herten, soo moetmen sigh niet verwonderen, dat ick oock 't mijne aenbiede, om een Offerhande der selver te sijn. 'k Sou noch daerenboven seer ondanckbaer sijn, indien ick, nae soo veel van uw ontfangene Eerbewijsingen, my niet verstoutte, om u te betuygen, soodaenigh door uw Verdiensten gebonden te sijn, dat niets ter weereld dien band oyt sal konnen breecken. Had ick soo veel bequaemheyd als genegentheyd, soo sou hier u voor oogen gesteld werden, dat uw Volmaecktheden altijd meer sterckte als tijd sullen hebben, wijl haere lenghte nergens toe dienen sal, als om 't besluyt, 't welck ick gemaeckt heb, van u eeuwiglijck en boven alles te eeren, te doen geduersaem sijn. Den Hemel doe my deese gunst, dat ghy gewaer moogt werden, dat ick u met immers soo groote volstandigheyd begeer te dienen als het swaer is, met vol-

kömene

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

komene Werckingen u ſulcks te betuygen.

13. Deeſen Brief geſchreven hebbende, had hy middel, eer hy noch van ſijn ſchoone Kercker-meeſterſſe en haer Vader oorlof nam, om den ſelven te behandigen aen ſijn Nicht, d'Adelijcke *Sylvia*; die (wijlſe van *Fleurie* tot dit Feeſt genoodight was) beſlooten had, eenige daegen den tijd met haer te verdrijven, eerſe ſigh weer nae haer Slot Myrandes begaf, daerſe haer gewoonlijck ophield. Als't nu op een ſcheyden ging, en dat haer oogen gedwongen waeren 't Ampt van de tongh te verrighten, hadden de geene, die in de Liefde-geheymen ervaeren zijn, lightelijck konnen oordeelen van de veranderingh hunner Gemoederen, ſooſe maer haer geſight daer heenen geright hadden. Eyndelijck nam *Doriſel* van *Orondel* en *Fleurie* ſijn afſcheyd; en beval ſijn Night *Sylvia* afſonderlijck, datſe gantſch beſcheydentlijck in't ſtuck ſijner Liefde ſou handelen. 't Vertreck van *Doriſel* was de ſchoone *Fleurie* ſoo gevoellijck, datſe ſigh van doe af aen meeſt den tijd ontſtal van't geſelſchap haerer Geſpeelen; en in een kleyn Boſch gaende, verteldeſe de Woud-Nymphen d'oorſaeck haers ongheluck.

[illegible] Evenwel kon dit ſoo heymelick niet geſchieden, of *Sylvi*[illegible] die d'oorſaeck haers lijdens bemerkte, en geduerigh een oogh op al haer doen had, vond middel, om haer op ſeeckere dagh te volgen, en de plaets te naerderen, daerſe ſtil was blijven ſtaen. Hier hoordeſe deeſe Liefde-klaght van *Fleurie*. O Hemel, ſeyde ſy, waer uyt ontſtaet my dit nieuw lijden? O Liefde, die ick ſoo langen tijd veraght heb, ghy laet nu tegenwoordigh uw onvergelijckelijke maght wel blijken, wijl ghy die geene onder uw geweld gebraght hebt, welcke verſtands genoegh had, om noyt te beminnen; en die geloofde, moeds en beſluyts genoegh te hebben, om ſulcks te vermogen. O *Doriſel*! hoe

dier

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

dier staet my uw komst tot deeser plaets, wijl ick d
selve gekoght heb ten koste van mijn gherustheyd.
Dit geseyd hebbende, drongen sigh de Traenen uyt
haer oogen, loopende over haer schoone Boesem,
die, door de gheduerige sughten, soodaenigh be-
weeght wierd, dat het Hert haer scheen uyt 't Lijf
te willen springen. *Sylvia* was aen d'een sijde see
verheught, wijlse soo een gebaende wegh sagh, om
haer Neef te mogen dienen, maer aen d'ander sijd
gantsch bedroeft, weegens de smerte der geene, dies
soo lief en waerd had.

15. Ter deeser oorsaeck konse sigh niet onthou-
den, nae haer toe te loopen, haer met volle armen om
't lijf te vallen, en te seggen: Hoe, liefste deel van
mijn Ziel, is dit de vergeldingh van mijn Vriend-
schap, dat ghy my verberght 't geen u eenighsins sou
mogen bekommeren? Is't wel billijck, dat ghy yets
quaeds soud lijden, en dat ick mijn deel daer van
niet sou gevoelen? Neen, neen, ghy mooght het
maecken soo ghy wilt, al uw geheymhoudingen sul-
len niet verhinderen, dat *Sylvia* niet deelaghtigh sou
sijn, soo wel uwe smerten, als uwe blijdschappen. De
belofte, die ick u voor langen tijd deed, van mijn ge-
negentheden met uw wil te vereenigen, heeft al [illegible]-
pe wortelen in my geschooten, om o[illegible] uyt mijn hert
geroyd te konnen werden, Doch ick moet my over u
beklaegen, wijl ghy my niet meededeeld 't geen ghy
my verplight zijt te geven; en dat ghy voor my ghe-
heym houd, 't geen gy nu evenwel niet langer kond
verbergen. Seeckerlijck; indien *Fleurie* over d'onver-
waghte aenkomst van *Sylvia* verbaest was geworden,
sy gevoelde sigh over deese haere redenen niet minder
beschaemt te zijn. Sy kon, in een geruymen tijd, niet
een eenigh woord uytbrengen; Dogh daer nae begon-
se dusdaenigh te spreecken.

16. 'k Sou noyt gedaght hebben, dat gy soo nieuws-
gierigh

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

gierigh geweeſt waerd: Had ick ſulcks konnen ge-loven, 'k ſou my wel onthouden hebben, om voor u te bedecken, 't geen ick voor yeder begeer te verbergen. 'kWeet wel, dat ick ſeer hoogh aen u verpligt ben, wegens ſoo veelerley teeckenen van vriendſchap, die gy my altijd hebt laeten blijcken, maer niet te min, daer ſijn eenige uytgeſonderde dingen in de menſchelicke geſchaften, die ons bewegen om te verſwijgen, 't geenmen geenſins, al ſoud'het oock 't leven koſten, onder't volck behoord te brengen. Maer ick bid u, ſegh my (ſchoone *Sylvia*) wat voor nut hebt ghy van uw Sorghvuldigheyd? 'k Beken', dat ghy my bemind; en even hier door ben ick oock niet onweetend, dat ghy yets van mijn ſmerten gevoeld: Maer meent ghy, dat ick my ſoo weynigh bekommer met degeene, die ick op een gelijcke wijs bemin, dat ick deſelve eenigh hertenleed ſou willen aendoen? Deeſe bedenckingh heeft my gedwongen, om voor u geheym te houden, 't geen ghy tegenwoordigh weet. Doch wijl uw vriendſchap ſoodaenigh is, als ick die menigmael bevonden heb, ſo bid ick u, laet my voortaen alleen met mijn dwaesheyd begaen; welcke ick ech .. ſoodaenig ſal betoomen, dat den geenen, die de luſ.. mijner Jeughd bedroeft, of hy ſigh ſchoon van mijn Dood ſal mog.n beroemen, evenwel noyt ſal konnen ſeggen, dat hy over mijn Eere gezegepraeldt heeft.

17. Schoone en volmaeckte *Fleurie*, antwoorde *Sylvia* hier op, indien de Liefde een wonder-werck in de Weereld was, ſoo had ghy reden, om't vyer, 'twelck u brand, te verbergen: En de ſelve oorſaeck ſoud ghy daer toe hebben, indien de Liefde-vlammen ſoo ſeldſaem waeren, dat niemand anders, als ghy, de werckingen daer van ghevoelde. Doch wijl deeſe Neygingh over al alſoo gemeen en gebruycklijck is, ſoo verwonder'ick my, dat ghy u ſchaemd, de ſelve te laeten blijcken; wijl ſelfs de grootſte Godinnen

het

het voor een groote Eer geaght hebben, die t'open baeren. Daerenboveu, de Zeege, welcke ghy verkreegen hebt over den alderdappersten Ridder van gantsch Asien, sal u altijd konnen dienen tot een Borstweeringh tegens de geene, die uw genegentheyd souden willen lasteren. Jae, ghy sult soo veel benydingh als eere behaelen, wijl gy dien geenen hebt konnen overwinnen, die van de gantsche Weereld voor onoverwinnelijck gehouden wierd. k'Wou wel geerne (hernam F*leurie*) soodaenigh een maght over sijnen wil hebben, als hy over den mijnen heeft; soo moght ick misschien eenighsins in mijn Neerlaegh getroost werden; en soude dies te lighter de wonde konnen verdraegen, die dien Verraeder de Liefde my gehouwen heeft, eer hy my tijd gaf, om den slagh te sien aenkomen, en den selven te mogen ontwijcken.

18. Indien ick my wou inlaeten, om al de woorden, die beyde deese schoone Ionckvrouwen tegens malkander wisselden, hier op 't pappier te brengen, soo moest ick van dese saeck een geheel Boeck schrijven, 't welck seer verr' van mijn voorneemen sou afwijcken. 't Sal genoegh zijn, te seggen, dat *Sylvia* haer Rol seer wel wist te speelen, in de schoone *Fleurie* voor oogen te stellen de bovenmaeten groote Liefde, die haer Neef *Dorisel* haer toedroegh, en by deese gelegentheyd namse de tijdt oock waer, om den Brief, die hy haer behandight had, aen deese verliefde Maeghd over te leveren; jae wist haer daerenboven soodaenigh te bewegen, datse hem op den selven een Antwoord liet toekoomen. Den Inhoud daer van was als volght; en ick (seyd de Heere *Rosset*) ben genoegsaem verseeckerd, dat dit even den selven Brief is, wijl de Prins *Dorisel* my d'eer gedaen heeft, van my dien te laeten leesen.

19. 'kWeet niet, of ick, om deeser Antwoord wil, niet immers soo seer kon aengeklaeght worden

de

den van dwaesheyd en onvoorsightigheyd, als gy door uwen aen my gesondenen Brief u selven schuldigh gemaeckt hebt aen stoutheyd en vermeetenheyd. Indien ick niet uw Verdiensten overwoogh, ghy soud de gunst, die ick u tegenwoordigh bewijs, en niemand noch oyt ontfangen heeft, niet genieten. Doch laet u d'ydelheyd niet voeren over de paelen der kennis, om u te doen gheloven, dat de Liefde eenigh geweld over my sou hebben, tot naedeel van mijn Eer en Waerdigheyd. Glooft veel meer, wijl den laster der Ondanckbaerheyd uyt mijn Ziel verbannen is, dat ick mijn eygene Natuer gedwongen heb, om u te verseeckeren, dat, indien de daed op uw woorden volght, ick veellight wel eens weerroepen sou mijn vast gesteldt besluyt, van noyt yemand door willekeur te sullen beminnen: Doch niet op een sulck een wijs, dat deese weerroepingh niet haer toevlught sou hebben tot de Middelen, diemen gemeenlijck gebruykt, in [illegible] uw vrywillige beloften, die ick tegenwoordig[illegible] tot een pand van uw getrouwigheyd aenneem, in haer besluyt niet standvastigh souden blijven.

20. Deesen Brief geschreven zijnde, nam *Sylvia* den selven nae haer, belovende dien in eygener persoon aen *Dorisel* te sullen behandigen. Want sy vertrock des volgenden daeghs van daer, om sigh te laeten vinden op't Feest van de Godin Isis, 't welck nu haest t'Echbatana, daer den grooten *Alcander* sigh ter selver tijd onthield, gevyerdt sou worden. Ondertusschen was *Dorisel* aen't Hof gekoomen, tot groote vergenoegingh van al sijn Vrienden, die sijn weerkomst met groot ongeduld verwaght hadden. Doch

sy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ſy wierden niet weynigh verwonderd, ſiende de veranderingh van ſijn Natuer, die nu luſt in d'Eenſaemheyd vond, en geen grooter vyanden had, als de Geſelſchappen. Hy had dight by deſe prachtige Stad een ſeer ſchoon Huys, gelegen op een hoogen Heuvel, van waer men beoogen kon de Geberghten, die aen 't Land der Parthers ſtooten, en geduerigh met Sneeuw bedeckt zijn. Hier heenen vervoeghde ſigh *Doriſel* dickmael, alleen met een Schild-knecht vergeſelſchapt ſijnde; op dat hy aen deeſe eenſaeme plaets in d' overdenckingh ſijner Liefde niet verhindert moght werden.

21. Somtijds gingh hy in't Boſch, daer de hooghverhevene Boomen alderdightſt by een ſtonden, en ſneed met een Mes in een der ſelver den naem van ſijn Beminde. Dickmael beſchouwde hy van deeſen Heuvel de gedaghte hooge Bergen, welckers toppen in de wolcken ſcheenen te reycken, en der ſelver onmaetelijcke grootte betraghtende, ſoo vergeleeck hy die met ſijn Liefde; gelijck 't Gedight, 't welck hy daer op maeckte, betuygen kan. De Verſſen zijn niet onaerdigh, en de vindingh is niet Geeſteloos, derhalven wy deſelve oock weerdigh geaght hebben, om in onſe Tael hier ingevoeght te werden.

Ghy hooge Klippen, die by nae den Hemel raeckt,
Ghy kond u met mijn luſt en liefde vergelijcken:
Men kan nauw overſien wat my het herte raeckt,
Gelijck ons oogh geenſins uw ſpits kan overkijcken.
Soo meenigh ſtercke Beeck van u geduerigh loopt,
Om met haer ſuyver Nat de Velden t'overſtroomen,
Soo dick doet oock mijn luſt, die d' hooge Goden noopt
Tot Nydt, een traenen-vloed op mijne wangen koomen.
Uw hooge ſpitſen ſijn het blick'ren van de Son
Alleen niet vatbaer, maer oock Blixemen en Donder:
Soo werd mijn luſt oock op-gevoerd met Phaëton,

En moet verderven door Fleurias Oogen-wonder.
Geen warme Somerdagh, geen heldre Sonne-ſchijn
Sal oyt uw Sneew geheel tot Water gaen bereyden:
Soo oock, d'eer en mijn luſt ſoo aengevrooren ſijn,
Dat ſy op aerden van haer plaets noyt ſullen ſcheyden.

22. D' Eenſaemheyd van deeſe plaets gheviel hem ſoo wel, dat hy een ſeer langen tijd daer toe gebraght ſou hebben, indien ſijn Night *Sylvia* hem niet, door een Afgeſondenen, te rugg' had doen roepen. O Liefde! treck nu een Pen uyt uw Vleugelen, en geef my deſelve, op dat ick eygentlijck beſchrijven moght de blydſchap en vergenoegingh, die *Doriſel* ontfingh, als *Sylvia* met een lagchend Aengeſight ('t welck hem een goede tijdingh beloofde) hem den Brief van ſijn Alderliefſte *Fleurie* overleverde. In't eygen oogenblick, dat hy den ſelven aennam, geloofde hy, de gantſche Weereld te beſitten, Als hy dien opende, liet hy ſigh voorſtaen, dat hy de Deur nae de Hemel opdeed. Als hy dien las, meende hy d'eeuwighe vreughd te genieten. Soo vol dwaesheyd ſteeckt de Jeughd in deeſen opſiedenden ouderdom, in welcke veele, buyten twijffel, haer deel aen't Paradijs ſoude ſullen afſtaen, voor 't ghenot van een ydele Liefde. Nae 't leeſen van deeſen Brief gevoelde *Doriſel* ſoo een uytneemende wel-te-vreedenheyd, dat ick my hooghlijck verwonder, hoe ſijne in luſten verwaeſde Ziel de woonplaets des Ligchaems noch inhield, en de ſelve niet t' eenemael verliet.

23. Nae deeſen tijd ſaghmen hem niet meer ſoo treurigh en ſwaermoedigh als voorheenen. Hy ſprack nu niet als van Gaſteryen en Spel-danſſen, tot groote verluſtigingh van al ſijn Vrienden, die ſijn vooreghe Onluſtigheyd betreurd hadden. Maer indien hy oorſaeck had, om ſigh te verheugen over

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

den geluckigen aenvang sijner Liefde, noch veel gro-
ter reden van blijdschap had hy, wegens d'aenkom
van de schoone *Fleurie* in de Stad Ecbatana. Sy
verscheen daer, eenige daegen nae dat *Sylvia* sigh d-
waerts begeven had; vergeselschapt zijnde van ha
Moeder *Colinda*. Haere tegenwoordigheyd veroo
saeckte aen't Hof een groot gewoel, en haere Schoo
heyd wierd daer aengesien als yet wonders. Even
selver tijd had *Dorisel* gelegentheyd genoegh, o
haer sijn lijden t'ondecken, en door ontelbaere E
den (die den Hemel alleen belagcht) haer een eeuw
ge Dienstbaerheyd te sweeren. Hy seyde, wijl si
Liefde gegrondvest was op soo een volmaeckt Pe
soon, en aengevangen met een bysonder goed Oo
deel, soo moest oock de Tijd noodwendigh de vy
righeyd der selver gheduerigh vermeerderen.

24. Hy betuyghde, dat hy sigh selven noyt so
lief gehad had, als nu; niet om sigh selfs wil, ma
alleen om d'aenschouwingh en besittingh van't Eve
beeld sijner Alderliefste; 't welck de Liefde soo die
in sijn Ziel inghedruckt had, dat nimmermeer eenig
andere Afbeeldingh in de selve geplaetst sou konne
werden. Hier tegens deed de schoone *Fleu*[illegible]
belofte, dat haer hert (indiense de Werckin[illegible] va
een waeraghtige Genegentheyd gew[illegible]er wierd) wel
voor alle andere altijd van Steen geweest was, voo
hem van Wasch sou sijn. Jae sy voeghde dae by, da
hem niet te besitten, en te sterven, een geli[illegible]ke saec
by haer sijn sou. Sie daer, hoe deese twee Verliefd
malkander onderhouden en spijsigen met soodaenig
toeseggingen en verseeckeringen, die niet bestendi
ger sullen sijn, als woorden in 't Sand geschreeven
Geduerende deese haere hevige Liefde-vlammen, v
hief sigh aen 't Hof een ongeluckige bejegeningh,
in't selve veel verwerringh braght. *Poliander*, die
meenighte van Palmen en Lauwren gewonnen,

h

den Persischen Stand onder den Grooten *Alcander* seer hoogh verheven had, wierd aengeklaeght van Trouwloosheyd en Muytery.

25. Den Sophy had hem alreeds eenmael genaede laeten weervaeren; doch siende, dat hy in sijn Eergierigheyd herdneckigh was, liet hy de Wijse van Persien verrighten, 't geen de Wetten tegens soodaenige Overtreders vastgesteldt hadden. Ondertusschen moest hy een Hooft over't Krijghs-volck heenen senden nae de plaets, waer van daen een groot Onweer dreyghde te sullen aenkoomen; om de vyanden 't hooft te bieden, by aldiense Persien souden willen aenvallen aen de sijde van den Bergh Taurus. Den Raed vond niemand bequaemer tot dit Ampt, als onsen *Dorisel*, Dien *Alcander* 't Landschap Salines toevertrouwen kon, terwijl hy een geweldigh Krijghs-heyr op de been sou brengen. Ter deeser oorsaeck wierd *Dorisel*, door't bevel van de Koningh, gedwongen, van sijn schoone *Fleurse* oorlof te neemen. Sy gevoelden beyde, in de laetste Vaer-wel-wenschingen, sulcke uytneemende smerten (immers so't uytterlijk scheen) datmen geoordeeld sou hebben, alle ghevoellijckhe[illegible] verr' van haer wegh geweecken te zijn. Haere M[illegible]en konden nauwlijcks een eenigh woord voortbrengen, doch haer' oogen druckten in dit Afscheyd meer lijden en verdriet uyt, als duysend andere Getuygen [illegible] daen konden hebben.

26. [illegible]is mijn voorneemen niet, u hier tegenwoordigh te verhaelen, wat *Dorisel* in deese Uyt-toght verrighte, in welcke hy de vyanden in groote onorde braght. Mijn ooghmerck is, te schrijven en weereldkundigh te maecken d'onbestendigheyd der Minnaers en Minnaeressen onses tijds. Die sijn Oorloghsdeeden wil naesien, kan de selven wijdloopigh beschreven vinden in de Persische Jaerboecken. Dit alleen sal ick seggen, dat *Dorisel*, onder de grootste hitte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

der Geveghten, en de meeste gevaeren, in welcke hy sigh waeghde, niet naeliet, aen sijn Liefste te schrijven, en weer in tegendeel Brieven van haer t'ontfangen. Onder andere heb ick (seyde d'Heer *Roßet*) deesen volgenden selfs gesien en geleesen, die ick, onder soo een grooten hoop, welcke my alle niet mogelijck geweest sijn te bekoomen, deese en de volgende Eeuwen toesende.

27. De Vergenoegingh, die ick ontfangh in mynen gewoonlijcken arbeyd der Eere, en die ghy my doet, door my, in uwe Brieven, te betuygen de ghedaghtenis, die gy van my hebt, is so groot, datse my beneemt 't gevoelen der bekommernissen, die deese wreede Afweesendtheyd my veroorsaeckt. Mijn Liefste, gelijck my de selve wel-te-vreedenheyd niet anders voor oogen steld, als hoe seer ick u verplight, en aen uwen wil verbonden ben, soo is oock mijn Siel met geen andere gedaghten vervuld, als alleen van de gene, die my nae middelen doen tragten, om u altijt te mogen dienen. Gy sult, soo't u gelieft, dese geringe woorden gelooven, op welke de[illegible]rkingh wel haest volgen sal; naementlijck, dat uwen Slaef (in wien de vlammen, die hem door uwe schoone oogen veroorsaeckt sijn, de moedigheyd soo laenigh verheeven hebben, dat hy niet anders soeckt, als gelegentheden, daer eer en geluck by te winnen is) geduerighlijck sal traghten, u boven alles te eeren, en te doen blijcken, dat onder de dood en wonden uw Afbeelding even soo onafscheurlijk van my is, als de Schaduw van't Ligchaem.

28. Terwijlse nu daeghlijcks d'een van d'ander Tydingen kregen, en dat de Liefde om haerent w[illegible]

ſijn lighte en onbeſtendige Vleugelen verbrand ſcheen te hebben, ſoo quam *Cleander*, Prins van Meſien, daer aen't Hof. De Hoogheyd van deſen Vorſt, ſijn Bloed-verwandſchap met den grooten *Alcander*, ſijn Jeugd, en ſijn onvergelijkelijke ſchoonheyd verwierven hem wel haeſt de herten en willen der ſchoonſte Ionckvrouwen en dapperſte Ridders. Hy was een levendigh Evenbeeld der Liefde, der Hoflijkheyd, en der Srerkte; ter welcker oorſaeck ick my niet ſeer verwonder', indien hy verſaemelde en in ooghſte, 't geen ſoo veel andere geſaeyd hadden. Deſe jonge Prins ſtelde, op ſijn komſt aen't Hof, een Spel-dans aen, van Orpheus den Vrouwen-Vyand. Hier ſaghmen een Boſch, 't welck ſigh ſoo natuerlijck beweeghde op't lieflijck geluyd van ſijn Harp, dat noyt eenige naegemaekte ſaeck ſoodaenigen ſchijn van waerheyd gehad heeft. een Dight-Konſtenaer maeckte eenige Verſſen daer op, waer van dit den Inhoud is.

I.

Ghy luſt-plaets van de Godlijckheyd,
Waer aen der Wijven wreed beleyd
Noyt haer geweld vermagh te wryven,
Ghy Boßchen, aght het voor geen hoon
Dat ick uw ſtilheyd gae verdrijven
Met mijne ſtem en ſoeten toon.

II.

De Vrouwen ſijn gelijck het Meir,
Waer in de Scheepen gintſch en weer
Door grooten Storm ſigh laten drijven,
Daer dan d'ervaerenſte Peylloot
In Sand en Vloed moet ſitten blijven,
Wanner hy valt in Schipbreucks nood.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

III.

De Slangh in't gras verborgen leyd;
By 't lagchen staet de treurigheyd:
Hoe kond ghy uwe list verheelen?
Wat magh der Mannen boosheyd sijn,
Dat ghy haer doet soo droevigh queelen,
En haer veroorsaeckt sulcke pijn.

29. *Cleander* liet in dit heerlijck Dans-spel, gelijck oock in al sijn andere Oeffeningen, soo veel bevallijkheden en lieflijcke gebeerden sien, dat binnen weynigh daegen aen 't gantsche Hof niet anders, als van sijn uytmuntende gheschicktheden, ghesproocken wierd. Hy was toe noch toe vry, en geen Liefde-neygingen onderworpen geweest. Doch de kleyne Schutter stelde hem wel haest onder den hoop der gener, die hy tot sijn volkoomene Onderdaenen ghemaeckt had, en in welcke hy het teecken sijner gehoorsaemheyd indruckt; met eenen haer alle middelen tot Oproer en weerspannigheyd beneemende. Onder soo veel Schoonheden, die hy daeghlijcks sonder onderscheyd aenschouwde, wierd de schoone *Fleurie* niet vergeeten; die (wijlse de volmaeckste Jonckvrouw, en't beste Hof-çieraed was) van de voornaemste besoght, en van sulcke, die een Koninghlijck Hooft-verçiersel draegen, begeerd wierd. *Cleander* bevond sigh, in plaets van een Nieuwsgieriges wel haest een verliefde te sijn; jae selfs op soodaenigh een wijs, dat hy daer over by nae in doodts nood geraeckte.

30. Van dien tijd af aen bevlijtighde hy sigh nae alle vermoogen, en door allerley Dienstveerdigheden, 't hert van de schoone *Fleurie* te winnen: Die echter van sulck een lightveerdige Natuer niet was, datse hem met d'eerste aenkomst voor haer Dienaer aen-

nam. En

nam. De moeyte die hy in't begin had, om tot de besittingh van deese plaets te geraecken, was gewisselijck niet kleyn; alhoewel sijn bysondere Schoonheyd, d'hooge Afkomst sijns Geslaghts, en soo veel andere volmaecktheden, die hy besat, betoveringen waeren, die in haere kraght niets onoverwinlijcks vonden. 'k Wil u hier den handel en voortgangh van *Cleanders* Liefde niet voor oogen stellen, wijl de beschrijvingh deeser Geschiedenis insonderheyd *Dorisel* toeghedaght is: Die ter selver tijd niet gheloofde, 't geen binnen weynigh Weecken stond te volgen. Eyndlijck dan, *Fleurie* vermeestert zijnde door't geweld der uytsteekende hoedaenigheden van den Prins *Cleander*, en aengepord door de daeghlijcksche vermaeningen van haer Moeder, wierd ghedwongen, om hem met gunstiger oogen, alsse anders wel ghewoon was, aen te sien.

31. Door deese meenighvuldige t'saemenkomsten begon een nieuwe Liefde d'eerste allenxen te verjagen, even gelijck d'eene Nagel d'andere uytdrijft, en sy liet met'er daed blijcken, dat een vrouwen hert niet t'saem gevoeght is van Marmel, noch van eenige andere dingen, die 't Yser weerstaen, soo datmen eer alles in stucken sou breecken, als eenige andere gedaente daer in sou konnen uythouwen. Maer wat doet ghy ondertusschen braeven *Dorisel*? Blijft ghy in uw vyerige genegentheden standvastiger, als uw wankel[illegible]dige Liefste, die tegenwoordigh soo weynigh aen u denckt, als aen de sonden, diese in haer Kindsheyd beginght? Waerlijck, ick verwonder my over den goeden Uytgangh van uw Liefde-handel; en kan niet voorby gaen, de billijckheyd des Hemels hier aen te mercken. Want den selven voorsien hebbende, soo wel uwe onstantvastigheyd, als de veranderlijckheyd van *Fleurie*, en echter uw uytneemende hoedaenigheden lief hebbende, wou u, nae uwe waerdig-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

heyd, met een ander voorsien; doch sonder eenigh naedeel van uwer beyde verdiensten. En siet hier, Leeser, op welck een wijs deese saeck sigh toedroegh, die gewisselijck seldsaem en gedenckweerdigh is.

32. *Dorisel* begeerigh zijnde, om een eynd van desen Oorlog te maecken, 't sy dan door een gedenckweerdige Zeege, of door de verovering van een plaets, daer veel aen geleegen was, op dat hy sigh weer bevinden moght in de tegenwoordigheyd van de lieflijcke Godin, aen welcke hy sijn belofren ghedaen had, kreegh gelegentheyd, om een Hooftman, die in Montecelio bevel had, op sijn sijde te winnen. Dit was een Stad, gelegen aen de Persische Grensen, toebehoorende den grooten *Porus*, een bysondere vyand van *Alcander*. Haer Sterckte was soodaenigh, datse voor onwinlijck gehouden wierd. Doch *Dorisel*, die geen onmogelijcke dingen vond, maeckte sigh op, in de duysternis van een seer donckere Naght, beklom terstond dese plaets, en bemaghtighde de selve, door de hulp en 't heymelijck verstand met den ghedaghten Hooftman. Sy wierd van de Krijghslieden prijs gemaeckt; waer door soodaenigh een verwoestingh en bloedvergieten ontstond, dat *Dorisel*, door meedelijden geparst zijnde, sigh niet onthouden kon, van traenen te vergieten over deese groote ellende.

33. Hy deed alles wat hy vermoght, om de wreede moedwilligheyd des Krijghsvolcks te verhinderen; doch evenwel, on-aengesien al sijn moeyte, wierd een groot deel van de Stad tot de grond toe verdorven. Men hoorde by nae niet anders, als 't ghehuyl der Vrouwen en Ionckvrouwen, die door haere Huysen gintsch en herwaerts liepen, welcke sy nu haest de vyanden tot een besittingh souden moeten overlaeten. Daer was noch een va-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

vasten Thoorn aen den hoeck van 't Koninghlijck Vorsten-Hof, waer heenen sigh de Prins van Zimene, Overste van deese Stad, en een der grootste Heeren van Indien, in seeckerheyd had gegeven. Doch hy wierd met sulck een kraght bestormt, dat Dorisel, die altijd den voorsten in den Aenval, en den laetsten in den Aftoght was, hem bedwongh. Deese Prins van Simene was een van d' eerste, die ter aerde gheveld wierd, nae dat hy seer hevigh ghewond was ghewordon, en alles ghedaen had, wat een dapper Man in sulck een uyterste nood vermagh te doen, daer men voght om 't beste en liefste dat wy hebben, en dat wy aldermeest begeeren te behouden.

34. Soo haest *Dorisel* deesen Thoorn vermeesterd had, liet hy een deel Krijghs-knechten, die daer binnen gekoomen waeren, uyttrecken, en hield alleen eenige sijner Vrienden hy hem. Geduerende de hitte van't Gevegħt, was hy grimmiger als een Leeuw geweest; doch 't selve geëyndight sijnde, toonde hy sigh soo vriendlijck en saghtmoedigh als een Lam. Ter deeser oorsaeck liet hy onder al de Doode soecken, of 'er noch misschien yemand levendigh moght sijn; en doe bevondmen, dat de Prins van Zimene alleen swaerlijck gewond was. Hy wierd op 't bevel van *Dorisel* wegh ghedraegen, en in de beste Kamer van den Thoorn geleyd, alwaer hy hem beval onder 't opsigh van sijn gewoone Genees- en- Heel-meesters. Maer wat voor een Roof is te vergelijcken by den rijcken buyt, die *Dorisel* in deese Vestingh vondt? Onder de Gevangene was een jonge Princes, de schoonste, die den Hemel en de Natuer oyt voortghebraght had. Haer naem was *Lucinde*; haer Vaeder was den Rijcken Prins van Zimene, die nu sieck en ghewond te bed lagh, in't uyterste gevaer sijns levens.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

35. Deeſe Princes was niet boven de vyfthien Jaeren oud. Sy vertoonde ſigh ſoo friſch als een Roos, die eerſt begint voort te koomen, en ſigh met d'opgaende Son op te doen. *Doriſel* ſagh haer even ter ſelver tijd, alſe ſigh gheheel weemoedigh over haer Vader uytſtreckte, die nu de Ziel had op gegeven, bedeckende ſijn Aengeſight en 't Bed met veelvludige Traenen. Even gelijck ſiedend water ſijn opborteſingen verlieſt, wanneermen koudt water daer bygiet, ſoo begon oock de hitte, welck *Fleurie* in 't hert van *Doriſel* ontſtoocken had, door d'aenſchouwingh van deeſe nieuwe Schoonheyd, die in de plaets der eerſte wou treden, neer te ſlaen, en te verkouwen. Hy wou in't begin deeſe ontroeringh tegenſtaen, doch vond ſigh te ſwack daer toe; ſoo dat hy by deeſe Zeege niet anders won, als't verlies ſijner Vryheyd. Evenwel bedwong hy ſigh voor dien tijd, en terwijl hy deeſe ſchoone, maer met traenen bedauwde Jonckvrouw, ſoght te vertrooſten, ſoo gebruyckte hy deſe volgende Redenen tot haer, met een lieflijcke en mêêdoogende ſtem.

36. Schoonſte Princes, indien wy door klaghten en traenen ontdoen of herdoen konden, 't geen den Hemel eenmael beſlooten of uytgevoerd heeft, ſoo gelooft vryelijck, dat ick ſelfs ſoo een groote meenight der ſelver ſou uytſtorten, dat uw oogen klaerlijck ſouden konnen ſien, hoe veel gevoellijcker uw ſmerten my ſijn, als als't ghevoelen is, 't welck ghy ſelfs daer van hebben kond. Doch wijl 't onmoogelijck is, de beſluyten des Noodlots te weerſtaen, en dat'er geen beeter middel gevonden kan werden, als met geduld en gewilligh te draegen, 't geen men doch draegen moet, ſoo bid ick u, u ſelven te willen vertrooſten met de Zeege, die uw ſchoone oogen bekoomen hebben over een Perſoon, die waerlijck de plaets van uw Vader bekleeden ſal, wijl d'onwaerdig-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

heyd hem niet weygerd, 't geen hem de billijckheyd van uw schoon Aengesight belooft. Dese woorden geeyndight hebbende, greep hy een van haere handen, die hy kuste, tot een teecken van de gehoorsaemheyd, die hy haer betoonen wilde, volgens 't besluyt, 't welck sijn gemoed alreeds gemaeckt had.

37. *Lucinde*, die niet minder hoflijck, als schoon en rijck was, wende haer aengesight nae deesen jongen Heer, en bevond sigh op dat eygen oogenblick bewoogen door een onbekende genegentheyd, die wy hebben, om te beminnen of te haeten yets, 'tgeen ons eerst voor't gesight koomt. Sy kende terstond dese Prins, wijlse sijn Afbeeldingh gesien had in een seer praghtige Wandelgangh, die haer Vader in sijn Huys te Melande had laeten bouwen, en daer al de dapperste en voortreflijckste Mannen van dien tijd nae't leven afgebeeld waeren, met aenwijsingh van yeders Naem en Vaderland. Deese jonge Princes nam de redenen van *Dorisel* geenssins quaelijck op; 't sy dan, dat sulcks geschiede door een schickingh des Noodlots; of 't sy datse een genegentheyd had om hem te beminnen. Terwijlse nu sigh selven bereyde, om sijn woorden geloof te geven, lietse sigh, even als ongevoelijck, leyden onder den arm van haeren Verliefden, die haer in een andere kamer braght, om haer d'oorsaeck van haere droefheydt uyt het gesight te neemen.

38. Hy liet haer in't geselschap van haere Adelijke Ionckvrouwen, en voeghde haer noch, tot meer verseeckeringh, twee van sijn getrouwste Edellieden toe, welcke hy deese Princes aenbeval, als sijn eygen Persoon. Daer naer begaf hy sigh uyt den Thoorn in de Stad, om op deese plaets goede orde te stellen, wijl'er seer veel aen gelegen was, als zijnde de Sleutel des Koninghrijcks van den grooten Porus. De

ver-

veroveringh van deese Stad maeckte de vyanden seer verbaest; en de Naem van *Dorisel*, die alreeds door de Asiatische Landen seer bekend was, wierdt hier door noch veel beroemder en heerlijcker. Ondertusschen was *Fleurie* t' Ecbatana met haeren *Cleander*; die, yets gehoort hebbende van de Liefde, welcke *Dorisel* haer toedroegh, en niet onbewust sijnde van d'onbestendigheyd deeses Geslaghts, dat het Lighchaem van de benedenste, en de geest van d'hooghste en lighste hoof-stof heeft, sijn versoeck soo vierigh voortsette, dat het Houwlijck tusschen hem en *Fleurie* besłooten wierd.

39. 'k Weet niet, wat voor redenen *Sylvia* tegens de wanckelmoedige *Fleurie* gebruyckte. Doch haer vertreck nae haer Huys te Myrande gaf genoghsaem te kennen, 't weynigh vernoegen datse in deesen onbestendigen handel vond. Alsse overdaght, hoedaenigen droefheyd haer Neef *Dorisel* hier door veroorsaeckt sou werden, soo wenschtese, noyt kennis aen beyde deese Persoonen (diese met een gelijcke ghenegentheyd beminde) gehad te mogen hebben. Doch *Dorisel* bekommerde sigh weynigh, over de veranderingh van *Fleurie*. De Liefde had sijn Ziel t'eenemael van haer los gemaeckt, soo dat de minste vonck van sijn voorigh Vyer niet meer overgebleven was. *Lucinde* was nu alleen de Vooghdes van sijn genegentheden, eu d'Afgodin van al sijn geloften. Jae hy wist met deese Schoone soo wel om te gaen, datse hem beloofde te sullen vernoegen, onder voorwaerde dat, eerst een wettigh Houwlijck tusschen haer opgereght en volvoerd sou werden.

40. Terwijl sigh al deese dingen toedroegen, wierd onder deese twee maghtighste Koningen van gantsch Asien een Stilstand van Wapenen getroffen, waer op naederhand een algemeene Vreede gevolght is. Als nu ondertusschen *Dorisel* gereedschap maeckte, om

sijn

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

sijn Liefste *Lucinde* openbaerlijck te trouwen, soo begon hy aen *Fleurie* te gedencken. Hy stelde sijn voorledene Vlammen hem selven, als een droom, voor oogen; en nam voor, een Brief aen haer te schrijven, eer hy sijn Houwlijck voltrock, om sigh van sijn onbestendigheyd te verontschuldigen, en de geheele saeck op de Liefde te schuyven, die ons, soo dickmael als't haer belieft, van onse vrije willekeur berooft, en ons blindelingh doet volgen de Wetten diese ons voorschrijft. Siet hier den Brief, die hy haer sond, op even de selve tijdt, als *Fleurie* een diergelijck Schrift aen hem afveerdighde, in 't welck sy haer daed verschoonde, werpende de schuld op de maght haerer Ouders, en de Verdiensten van den Prins *Cleander*, die haer met sijn versoeck had gelieven te vereeren. De letteren van *Dorisel* waeren even deese volgende.

24. 't Is de schuld der Liefde, Schoonste *Fleurie*, en niet een gebreck in mijn Siel, die ghy, soo 't u gelieft, deese onverwaghte veranderingh moet toemeeten. Ghelijck hy my voortijds dwongh, de Wetten van uw Rijck te volgen, soo dwinght hy my nu oock selfs, om de selve t'ongehoorsaemen, en geeft'er geen andere oorsaecken van, als even de selve, die enckelijck van sijn wil voortkoomen. Ick vertroost my evenwel in deese nood-dwangh, wijl ick, moetende verliesen de klaerheyd van de schoonste Ster, die mijn oogen voor deesen oyt gesien hadden, tegenwoordigh mijn gesight vermaeken magh in een Son, die alle dappere Zielen verbrand. Ghy selve sult het oordeel hier over vellen, als ghy, door de teghen-een-stellingh van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

uwer beyde lighten, ſult gedwongen werden ee
duyſternis te moeten uytſtaen, en te bekennen
mijn verkieſingh ſoo vernuftigh te ſijn, datſe m
altijd ſal konnen beſchermen tegens de geene, die
terwijlſe my van onbeſtandigheyd beſchuldigen
niet betraghten, dat het onmogelijck is te leven
en de geene niet te beminnen, welcke, dit alles on
aengeſien, neevens den geenen, dienſe beſit, u oot
moedelijck de handen kuſt.

42. Sie daer een Brief, die bequaem was, om ee
getrouwe Minnaeres te doen ſterven. Ghy, die d'on
beſtendigheyd der Jongelingen beproeft hebt, en
gewaer ſijt geworden, dat der ſelver brand maer een
vyer van Stroo is, 'twelck in vlam geraeckt zijnde, by
nae ſoo haeſt verteert als ontſtoocken werd, oordeeld,
waer toe onſe *Fleurie* niet vervallen ſou hebben, in-
dienſe niet even ſoo onbeſtendigh geweeſt was. In
wat uyterſten nood ſouſe niet geraeckt zijn, indienſe
niet beſmet had geweeſt met het ſelve gebrek, 'twelck
de Ziel van deeſen wanckelmoedigen had ingenoo-
men. Terwijl *Doriſel* deeſen Brief vervaerdighde,
ſchreef *Fleurie* (ſoo wy alreeds geſeyd hebben) de vol-
gende regelen aen hem.

43. Mijn Heer, ghy ſult over 't geen ick u te-
genwoordigh ſchrijf, miſſchien ontroerd werden,
als over een vreemde ſaeck. Doch als ghy b[illegible]oor-
lijck ſult overdencken, wie ick was, ter tijd als ick
d'Eer van uw beſoeckingh genoot, ſoo ſult ghy
ſien, dat ick, levende onder de Wetten der geener,
die my 't leven gegeven hebben, niet anders heb
konnen doen, als 't geenſe my hebben willen be-
veelen. Mijn Ouders hebben goet gevonden, dat
ick

ick *Cleander* ten Houwlijck ſou neemen; en ick heb tegens hun wil niet konnen handelen; ſoo dat deeſen braeven Prins haeſt van my verkrijgen ſal door de poort der Eere, 'tgeen den Hemel hem toegeeygend heeft. Indien ſijn volmaektheden u onbekend waeren, ſoo ſoud ghy de Liefde die ick hem geſwooren heb, moogen laſteren; doch ſijn Verdienſten ſullen my altijd tot Lauwertelgen dienen, om my te beſchermen voor den Donder, die miſſchien eenigh lijden ſou willen veroorſaecken aen de geene, welcke, ſchoonſe niet meer haers ſelfs is, u evenwel ſoo veel welvaert toewenſcht, alsſe immermeer gunnen kan aen een Perſoon, dieſe genegen is te eeren, en als haer eygene Broeder te beminnen. Den geenen, van wien tegenwoordigh al mijn geluck afkoomt, wenſcht u oock veel goede Daegen en Naghten.

44. Oordeeld, Leeſer, of di niet een Brief is, die by een andere gelegentheyd *Doriſel* onuytſpreecklijcke ſmerten veroorſaeckt ſou hebben? Sy wierden beyde (gelijck ick alreeds geſeyd heb) op eene tijd geſchreven en overgelevert. Miſſchien ſullen eenighe deeſe ſaeck niet willen gelooven; Doch ſoo't van nooden is, ick wil de ſoodaenige (ſeyd de Heer *Roſſet*) tot ha[illegible] verſeeckeringh, de Perſoonen ſelfs, die noch heden in't leven ſijn, voor oogen ſtellen. Sy konnen ſigh niet onthouden van lagchen, ſoo meenighmael alsſe aen haer Liefde-veranderingh gedenken. Sy hebben beyde verkreegen 't geenſe verdienden: En den uytgangh haerer Gevallen moet ons doen ghelooven, dat de houwlijcken, die op Aerde voltrocken werden, eerſt in den Hemel beſlooten en vaſtgeſteld ſijn. Men heeft ſigh aen't Hof langen tijd met deeſe Ghe-

ſchie-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

schiedenis verlustight, in welcke de Liefde een va
haer aenmerckens-weerdige werckingen heeft laete
sien, tot behoudingh van d'eer deeser twee persoo
nen, die een saght en goedaedigh onthael verdiender
En waerlijck, dit was een bysonder stuck van hae
gewoone onbestendigheyd; 't welck by andere ge
legentheden misschen niet sonder Bloed-vergieten a
geloopen sou hebben.

XLVI.

De Begraefnis der Verliefde.

DAt een leedige Beurs 't grootste ongeluck is hebben wy geseyd in d'Inleydingh van't voor gaende XLIII. Geval. Maer indienmen behoor lijck wil overdencken, wat al jammerlijcke Onhey len uyt den Rijckdom konnen ontstaen, en oock dick mael met'er daed voortkoomen, soo konmen, tot ee Sinnebeeld, een volle Beurs af-schilderen, met dit Op schrift: 'T GEVAERLYCKSTE ONGELUCK In deesen sin heeft den beroemde Tacitus getwij felt, of den Rijckdom aen de Menschen gegeve werd van de Toornige, of van de Gunstige Goder Dien wijsten aller Koningen bad om een middelstan tusschen Rijckdom en Armoede; wel weetende, da de Rijcke seer swaerlijck in den Hemel koomen; e dat degeene, die nae groote Goederen traghten, i veele Stricken der Versoeckingen vallen.

2. *Presentin*, een rijck Burger in een vermaerd Stad van Lombardyen, wierd Weduwenaer, in soo daenigen Ouderdom, in welcke een tweede Ech voor seer gevaerlijck gehouden werd. Hy had me sijn overleedene Huysvrouw een eenige Dochter ge wonnen, die't hert van sijn hert, en de grootste lu sijner oogen was. Dit eenigh Kind was met sulck ee

Schoo-

Schoonheyd, niet alleen des Ligchaems, maer oock des Gemoeds, begaeft, dat al de geene, die haer kenden, haer beminnen en eeren moesten. *Metrodora* (soo was deese Jonckvrouw genoemd) wierd, nae't gebruyck van dat Land, gediend van *Volcace*, een Edelman; en op deesen wierpse haere oogen, die sijn hert in een gelijcke Vlam deeden branden.

3. Sy vonden veelerley heymelijcke weegen, om hun gedaghten aen malkander t'ondecken: Maer terwijlse dit Vyer soghten te verbergen, wierd het selve dies te brandender, sonder datse eenigh middel konden sien, om 't selve op een eerlijcke wijs te blusschen; vermitsse wel wisten, dat den gierigen *Presentin* alle dingen pleegh te righten nae't goudene liniael, en dat hy haer sou voorwerpen de groote ongelijckheyd die tusschen haer beyde was, ten aensien van de goederen des Gelucks. Eyndelijck evenwel wierd de Vader gewaer, dat sijn Dochter beminde; en dat hier door veroorsaeckt wierd de sieckte, daerse ter selver tijdt mêê behebt was; die hy oock, door alle bedenckelijcke Middelen, traghte van haer af te wenden.

4. Als hy nu de gantsche gelegentheyd der saecke uyt *Metrodora* verstaen had, (behalven den naem van de geene diese beminde) liet hy sigh, alhoewel seer ongeerne, den wil van sijn Dochter behaegen; en braght daer door soo veel te weegh, dat hy vernam, tot wien haer neygingh streckte; te weeten, dat *Volcace* den geenen was, aen wiense haer hert had overgegeven. *Presentin* had gemeend, sijn Dochter seer hoogh aen te brengen, doch sagh nu sijn Hoop tot Water werden; en was seer bekommerd, dat *Metrodora* sigh in eenighe Trouw-beloften met *Volcace* moght ingelaeren hebben. Echter vertrooste hy sigh daer mêê, dat'er tot dien tijd toe noch niet daedlijcks ter hand was genoomen, en dat een grooter Heer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

deesen kleynen uyt de Sadel sou mogen lighten, even gelijck het Sterre-light vergaet, als de Son begind aen te breecken. Doch hy reeckende sonder de Waerd, en vond sigh lelijck bedrogen.

5. Als nu *Metrodora* weer gebeetert was, begon hy haer voor te houden, dat hy voorgenoomen had en seer begeerigh was, om haer seer wel en hoogh uyt te houwlijcken; daer by voegende, dat *Volcace* haer geenssins gelijck, maer een goed arm Gesel was; ter welcker oorsaeck sy hem oock behoorde te rugg' te wijsen. Doch sy was stom en doof voor soodaenige Redenen; voorgenoomen hebbende, meer bestendigheyd te sullen betoonen, als men haere swackheyd oyt sou konnen toevertrouwen. Eyndelijck ontdeckte tese haer vast-gesteld besluyt, en seyde rond uyt, datse niemand begeerde, indienmen haer *Volcace* niet wou laeten: Maer datse liever haer leven in een Nonne-Klooster wou verslijten, als onder de maght van een ander groot Heer te leven.

6. *Presentin* siende, dat voor hem te deeser plaets niets te winnen was, wende sigh aen d'andere sijde, en verbood *Volcace* alle kennis en vriendschap met sijn Dochter; den selven met eenen dreygende, dat het hem qualijck bekoomen soude, indien hy in't toekoomende maer alleen voorby sijn Huys gingh wandelen, wijl hy geen persoon was, om sijn Schoon-soon te werden. Oock swoer hy, nimmermeer te sullen toelaeten, dat hy haer ten houwlijck sou krijgen, : sou hy sijn en al sijner Vrienden vermogen en bystand daer tegens setten; of selfs, indien dit nogh niet genoegh was, d'Ovrigheyd te hulp neemen. *Volcace* wou den geenen niet beledigen, dien hy verhoopte sijn Schoon-Vader te sullen werden; en antwoorde hem derhalven met alle Hoflijckheyd en Onderdaenigheyd, om sijn gunst te mogen winnen, of immers den wegh te bereyden, om hem sijn redenen

te doen aenhooren, en plaets te geven.

7. Maer 't is seer beswaerlijck te koomen by Vogelen, die gewoon sijn hoogh te vliegen. Den ouden eergierigen *Presentin* liet sigh door die lieflijcke redenen niet in slaep wiegen; maer seyde met een seer toornigh gelaet en grimmige stem, dat hy, op verlies sijns levens, afstaen sou van alle gespraecken, kennis en gemeenschap met sijn Dochter. Daer op gingh hy van *Volcace* wegh, sonder te hooren dat den selven hem antwoorde: Ghy kond my wel beletten, *Metrodora* niet te sien, en te bekoomen; doch sult my niet verhinderen, haer te beminnen. Ick heb mijn wil gantschelijck aen haer overgegeven, en begeer den selven niet weerom te eysschen, al soud ick oock selfs 't leven daer over verliesen, of in de uyterste ellende vervallen.

8. Diergelijcke redenen deed sijn Liefde hem aen de wind schencken, wijl hy wel sagh, dat *Presentin* sigh van hem afgewend had. Oock liet hy, om sijn Verbods wil, niet nae, aen sijn Lieffste te schrijven, haer te sien, en heymelijck met haer te spreecken. *Presentin* meende den eenen Naegel door den anderen uyt te drijven, en stelde derhalven sijn gedaghten op *Socion*, een voornaem en rijck jongh Edelman, doch die dickmael in een Klooster gingh wandelen, en bysondere genegentheyd tot het eensaem leven had: Evenwel kon hy tot d'aenneemingh van deesen Staet soo ligtelijck niet besluyten, wijl hy niet geerne een last op sijn schouderen had willen laeden, onder welcke hy naederhandt misschien had mogen beswijken.

9. 't Yser laet sigh niet nae de Seylsteen trecken, wanneer 't met eenige vettigheyd besmeerd, of dat'er een Diamant by geleyd is. Even soodaenigh liet sigh *Socion* oock van sijne Vrienden te rugg' houden; welcke hem voor oogen stelden, dat hy, dus doende,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

sigh in een on-ontbindelijcke Dienstbaerheyd en vry willige Gevanckenis sou werpen. Dat hy oock in d Weereld saeligh kon werden; en meer andere dien gelijcke redenen. Ondertusschen vervoeghde *Pre sentin* sigh by sijn Maeghschap, en gaf haer va verr' te kennen, dat hy *Socion* wel tot een Schoon soon sou begeeren. De Vrienden, die hem van de Monincks-stand afwendigh soghten te maecken verheughden sigh hooghlijck over deese tijdingh en 't Houwlijck wierd onder haer soo veel als be slooten, terwijlse niet aflieten, *Socion* van 't Kloo ster af, en nae *Metrodora* toe te raeden.

10. Hy wou sigh niet tegens haeren wil aen kan ten; oock had hy noch geen eyndlijck besluyt ge noomen, van een Monick te sullen werden. Der halven neyghde hy sigh, om den Houwlijcke Staet aen te neemen. *Presentin* meende nu een ge wonnen Spel te hebben, en stroyde een gerught doo de gantsche Stad, dat sijn Dochter *Metrodora* ae den Eedelen *Socion* verlooft was. *Volcace* wensch te, de volvoeringh van deese Trouw niet te moo gen beleven. Hy had wel geen oorsaeck, om ae de ghedaene beloften van *Metrodora* te twijffelen doch kende haer echter voor een Vrouws-persoon die alle menschelijcke swackheden, en noch daer en-booven 't gheweld van haer Vader onderworpe was. Hy wist oock, dat *Socion*, ten opsight va Stand en Goederen, haer veel dienstiger was, a hy, en dat hy sijn oogen nae een al-te hooge plae had verheven.

11. Hy sweefde derhalven tusschen vrees en hoo verwaghtende wat *Metrodora* eyndlijck besluyte sou. Ondertusschen verseeckerde deese Ionck vrouw hem, datse sigh onwanckelbaer aen he wou houden, wijlse *Socion* noch wou noch kon b minnen. Alsoo ontrock hy sigh uyt den Strijd, e

mee

meende evenwel d' Overwinningh te ſullen bekoomen. *Socion* beſoght *Metrodora*, meer om ſijn Vrienden, als om ſijn begeerte te verghenoegen. Doch ſchoon hy in volle vrijheyd by haer quam, hy gingh ſonder vrijheyd weer van haer, en liet ſigh betoveren van dit ſchoone Aengeſight; ſoo dat hy ghewaer wierd, hoe onmogelijck het is, een Vyer te naerderen, ſonder des ſelfs warmte deelaghtigh te werden; En noch onmoogelijcker, met de Vlammen om te gaen, en ſigh niet te branden.

12. Hy veranderde derhalven ſijn Hoflijckheyd in een vyerige Liefde; waer over *Metrodora* ſeer bedroeft wierd, wijlſe tot noch toe ſigh had laeten voorſtaen, datſe haer lightelijck ſou konnen bevryden van een Dienaer, die alleen door de beweegingh van andere tot haer wierd gedreven. Sy had gehoord, dat *Socion* voor heenen een Lief hebber van den Geeſtelijcken Staet gheweeſt was, derhalven preesſe in ſijn tegenwoordigheyd 't Klooſter-leven ſeer hoogh; ſeggende, dat haer gedaghten daer heenen begonden te neygen; en bad hem, haer in ſulck een heyligh voorneemen niet hinderlijck te willen ſijn. Dit ſou *Socion* lightelijck bewooghen ghehad hebben, om van ſijn verſoeck af te ſtaen, indien hy van de Liefde tuſſchen *Volcace* en *Metrodora* niet bericht was gheweeſt; 't welck hy haer voor oogen ſtelde, en oock eyndlijck deed bekennen, datſe *Volcace* tot een Man, of 't Klooſter tot een Wooningh begeerde.

17. Gheduerende deeſen Strijd, verwaghte *Volcace* den uytgangh van 't Spel, in 't welck hy al ſijn Geluck op een Kaertenblad, te weeten, de Herten-Vrouw, waeghde, ſchoon hy wel wiſt, dat ſijn Tegenſtrever den Herten-Koningh (de Vader) in ſijn handen had. *Preſentin* wou enckelſins, dat ſijn

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Dochter hem Kinderlijcke gehoorsaemheyd betoonen sou: *Socion* en sijn Vrienden drongen seer hard aen, op de voltreckingh des Houwlijcks, 't welck onder haer (sonder bewilligingh van de Hooft-persoon,) besloten was geworden. De bedroefde *Metrodora* dus geparst werdende, besloot, sigh uyt deesen Doolhof t' ontslaen, en met *Volcace* de ruyme Lught te verkiesen; willende veel liever met hem in ongeluck, als in geluck met *Socion* leven.

14. Deesen voorslagh wierd van *Volcace* met groote blijdschap in't werck gesteld. Hy voerde *Metrodora* met haer goede wil, jae selfs op haer ernstigh versoeck, wegh: Maer nauwlijcks was dit *Presentin* bekend geworden, of hy sond nae alle plaetsen Gerights-Dienaers uyt, om de Vlughtelingen nae te spooren; die ter selver oorsaeck gevangen genoomen wierden op een plaets, daerse alderseeckerst meenden te zijn. *Metrodora* begingh wel een argerlijcke Misslagh, sigh ontreckende uyt d'oogen en 't Huys haers Vaders, doch wou echter *Volcace* niets onbetaemelijcks toelaeten, voor datse wettelijck door de hand eens Priesters getrouwd souden zijn. Evenwel seydese met ronde woorden, dat *Volcace* haer Echte Man was, en datse derhalven niemand anders ten Houwlijck kon neemen.

16. Deese Tydingh veroorsaeckte, dat *Socion* (vreemde Muysenesten in't hooft krijgende) even gelijck de Schippers in 't swaer Onweer, nae den Hemel sagh, en sijn gedaghten weer nae 't Klooster wende. Ondertusschen wierd *Volcace*, als een Maeghden-rover, veroordeeld, om door't Swaerd te sterven; doch om deese smaedelijcke Dood te voorkoomen, nam hy vergif in, 't welck hy nu al een geruyme tijd by sigh gedraegen had, om 't selve te gebruycken, indien *Metrodora* de Bruyd van *Socion* had ghe-worden. Als men hem nu uyt de Gevanckenis sou hae-

len

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

len, om hem in de handen van den Beul over te leveren, vondmen hem half dood ter Aerden leggen; naulijcks ſoo veel tijds hebbende, dat hy God om vergifnis ſi ner ſonden kon aenroepen. Als *Metrodora* dit vernoojen had, wouſe op een gelijcke wijs ſterven; doch had voorſightiger gedaen, indienſe den ovrigen tijd haers levens met boetveerdige Traenen in eenſaemheyd door gebraght had.

16. 't Geen haer alderliefſt in de Weereld was, hadſe verlooren: Haer Eere, ſchoon de ſelve niet daedlijck beſmer was, wierd beſchimpt, en haere droefheyd deed haer walgen van langer te leven. Sy nam derhalven oock vergif in; doch kreegh ſtracks daer nae berouw, en riep om tegengif, maer te vergeefs. Sy had noch ſoo veel tijds, datſe haer Vader *Preſentin* bidden kon, haer by haeren *Velcace* te willen laeten begraeven, op datſe nae haer dood in't Graf ſijn moght by den geenen, dieſe in't leven niet had mogen genieten. Daerenboven betuyghdeſe, datſe een Maeghd ſtierf, die noyt van eenigh Man aengeraeckt was; en dit betuyghden oock eenige geloofweerdige Vrouwen, die haer nae haer dood beſightighden.

17. Den bedroefden *Preſentin* liet deeſe laetſte begeerte van ſijn Dochter in't werck ſtellen, en viel van dat oogeblick af aen in een ſeer ſwaermoedige treurigheyd, welcke deeſen Eerſughtigen Gierigaert 't leven deed eyndigen. *Socion* liet ſigh beduncken, dat ſijn Verſoek d' oorſaeck van deeſe Moorden geweeſt was, en ſtorte ſigh in een Klooſter, 't welck, nae de Tael der Roomſch-geſinde, de Begraefnis der Levendige genoemt werd. Op deeſe Kuyſche, doch Wanhopige Geliefde, heeft eenen dit volgende Graf-dight gemaeckt.

De ſnoode Gierigheyd kon ons in't leven ſcheyden,
Die 't Graf nu t'ſaemen voeght in levenlooſe ſtaet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Ons heeft de kuysche Liefd veel smerten gaen bereyden,
En eyndight onse Trouw met een ontrouwe Daed.

18. Dit behoort alle Ouders tot een Voobeeld te verstrecken, om sigh bescheydentlijck te draegen, ontrent de genegentheyd haerer Kinderen. Indiense eerlijck en toelaetelijck sijn, soo moestense sigh daer nae voegen; immers, sy mogen haer geensins dwingen, om een Houwlijck tegens hun wil aen te gaen, wijl gedwongene Liefde en geverwde Schoonheyd niet langh dueren konnen. 't Kan geen geruste noch geseegende Echt sijn, daermen d'een in't hert heeft, en d' ander met de mond moet neemen. 't Is 'twerck, niet van een Vaeder, maer van een Dwinghland, de billijcke verghenoegingh sijner Kinderen te willen verkoopen voor een deel ongestaedigh Goed. Ondertusschen evenwel moeten de Kinderen toesien, datse hun blinde gheneghentheden den toom niet te ruym laeten, gedenckende, dat'er tot den Houlijcken Staet wat meer behoord, als een derteleghenegentheyd, of losse Inbeelding. Geene moeten sigh waghten van een onredelijcken dwangh; deese van een buytenspoorige herdneckigheyd.

XLVII.

't Ongeluckigh Keur-kind.

ONder de Weereld-wijse werden eenige soo vermeeten gevonden, datse door haer loosheyd en vernuf d'almaghtige Voorsienigheyd Gods meenen te sullen bepaelen, veranderen, en nae haer sin te buygen; andere meenen, deselve wat te konnen toebrengen, te helpen en te vervullen: En deese sijn soodaenige Dwaese niet ongelijck, die een Kaers ontsteecken, om de glantsch van de Son te vermeerderen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Op deese Sin soumen een Son konnen af beelden, die een aengestoockene Kaers doet smelten; met dit Bovenschrift: VAN BEYDER GLANTSCH VERTEERT; namentlik, van de Son, tot een straf van haer wrevelige vermetenheyd; en dan, van de menschlijcke Raedslaegen selfs, welckers bedrog niet langh verborgen kan blijven; gelijck de volgende Geschiedenis genoechsam bewaerheden sal. Wat wy door een Keurkind (waer van't Opschrift meldingh doet) verstaen, kan den Leser naesien in onse GROOTE SCHOUPLAELS DER LUST-EN-LEER-RYCKE GESCHIEDENISSEN, op d'eerste Verdeelingh van't IV. Geval, voerende de benaemingh van't Ongeluckigh Keurkind.

2. Indien *Zenon* en *Aristea* Gods genaedige wil verwaght, en, uyt ongeduld, op den vleeschlijken arm niet vertrouwd hadden, sy souden gewisselijck so veel herten-leed niet beleeft hebben. Beyde dese Echte lieden wenschten, in haere vreedsaeme vergenoeging, niet anders, als een Erfgnaem te mogen bekoomen, diese, nae hun dood, haere groote Goederen mogten nae laeten, volgens de gewoonte van meest alle Menschen, die, door een begeerte nae de tijdlijcke Eeuwigheyd, haer Geslaght in hun Naekoomelingen geerne voortgeplant souden sien. *Zenon* was een Rent-meester der Koninghlijcke Inkomsten, en had sigh door den Balsem der Vreemde soo wel-riekend weeten te maeken, dat hy *Aristea*, een Adelijcke Jonckvrouw, ten Houwlijck bequam, daer door in een seer groot aensien geraeckte, en van yeder in aghtingh ghehouden wierd.

3. Alsse nu veerthien Jaeren langh in den Echten-Staet sonder Kinderen geleeft hadden, naemense hun toevlught tot een bysondere List, maer die haer eyndlijck seer quaelijck geluckte. Sy hadden, nevens de gedaghte begeerte, om een Erfgenaem te mogen sien,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

een groote vyandschap tegens hun naeste Vrienden, die met een lagchend Aengesigt de besittingh van hun groote Rijckdommen te gemoet saegen; 't welckse, indien't mogelijck geweest was, uyt haer Graf souden weersproocken hebben; wijlse haer met bedrieghlijcke en verdrietlijcke Hoflijckheden beswaerlijck waeren; en insonderheyd, wijlmen op een der selver een vermoeden geworpen had, dat hy *Zenon* een lecker beetje daght toe te brengen, 't welck hem swaer sou vallen te verdouwen.

4. Om dit alles tegen te gaen, soo naemen deese beyde voor, haer selve een valsche blijdschap te maeken, wijlse geen waeraghtige vreughd hebben konden. Sy wisten wel, dat de Kinderen een Geschenck Gods zijn, en dat de vrught des Buycks van hem moet koomen, gelijck Iacob tot Rachel seyde; maer wouden echter een vreemd Kind haer heymelijck laeten toe brengen, om 't selve op te voeden als een pand haerer Liefde, en een Erfgenaem haerer Goederen. Om deesen Aenslagh in't werck te stellen, gheliet sigh *Aristea* swanger te zijn, en deed alles veerdigh maeken, wat tot een Kinderbed van nooden was: Eyndlijck braght een oude, met geld omgekoghte Vrouw, haer heymlijck een nieuw-gebooren Kind toe; en voorts wierd alles soo wel verright, als of *Aristea* waerlijck een Kraemvrouw geweest had.

5. Dit was voor de Vrienden een seer treurige Tydingh, vermits haer Erfgierige Hoop daer door in't Waeter viel. *Zenon* liet dit Kneghtje *Diomedes* noemen, meenende met'er tijd een strijdbaer Held daer van te maecken, gelijck den anderen van dien selven Naem, die met Æneas streed, geweest was. Drie Iaeren hier nae vond *Aristea* sigh waerlijck Swanger, en braght ter behoorlijcker tijd een Dochter ter Weereld. Dit sou deese Ouders noch veel grooter blijdschap veroorsaeckt hebben, indien't een Soon geweest had;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

had; evenwel was *Aristea* seer wel te vreeden, dat God de smaedheyd van haer had genoomen, verhoopende noch meer Kinderen, en onder de selve misschien een Soon te sullen krijgen, of immers met'er tijd een Schoonsoon nae haer Sin te verkiesen.

6. *Zenon* wou de gepleeghde Selfs-bedriegery niet ontdecken, wijl hy niet weeten kon, of sijn Dochter ook in't leven sou blijven. Daerenboven, indiense *Diomedes* niet, gelijck tot noch toe, voor hun Soon hielden, soo moestense vreesen, dat haere Vrienden oock de waeraghtige geboorte van haere Dochter in twijffel souden trecken. Ter deeser oorsaeck wierd *Colonna* en *Diomedes* als Suster en Broeder opgevoedt; doch *Zenon* en *Aristea* hadden beslooten, den geheelen handel ter gelegener tijd t'ondecken, op dat haer Dochter *Colonna*, als de Wettige Erfgenaem van al haere Goederen, in't gantsche besit der selver gesteld mogt werden: Evenwel voorgenoomen hebbende haer Keurkind *Diomedes* soo veel in handen te stellen, dat hy eerlijck daer van sou konnen leven.

7. Als nu beyde deese Kinderen t'saemen opwiesschen, wierd de Dochter van haer Ouders veel meer bemind als de Soon, tot seer groote verwonderingh van al haere Bekende. Maer 't quam yeder noch veel vreemder voor, alsse *Colonna*, soo een groot Houwlijcks-goed mêê wilden geven, dat het Deel des Soons niet weynigh daer door verminderd wierd. Men hield de Liefde deeser Ouders voor blind, alhoewel deselve Natuerlijcke oogen had, doch het spel verborgen wou houden; om 't selve ter reghter tijd t'ondecken. Sy hadden geen oorsaeck, om haer aengenoomene Soon *Diomedes* te haeten, wijl hy seer leergierigh en vatsaem, alhoewel in sijn Gebeerden wat Boersch was; maeckende 't Spreeckwoord in hem waeraghtigh, dat een Koe niet op een Boom kan springen, gelijck een Eeckhoorn; en dat een Hoen soo wel

vleu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

vleugelen heeft als een Valck, doch evenwel soo hoogh niet vlieght. Een Os loopt oock op vier voeten, maer soo veerdigh niet als een Hert. Aert laet van Aert niet.

8. Terwijl nu *Colonna* veel Vrijers kreegh, verliefde *Diomedes* op de Dochter van een Voorspraeck; meer door genegentheyd tot haer schoon Aengesight, als om eenighe Rijckdom, diese niet overvloedigh besat. *Colonna* in teghendeel wierd meer om haer Rijckdom als om haer Schoonheyd bemind, die niet grooter was, als datse niet gantsch lelijck ghenoemd moght werden. De Vader van *Æneida* (soo wierd de Dochter van de Voorspraeck genoemd) was begeerigh, om deese Vogel (*Diomedes*) door sijn list te vangen, en braght de saeck soo verr', dat'er een Echts-verbintenis tusschen deese beyde opgereght wierd; soo dat deese Voorspreecker de ghewaende Soon van *Zenon* voor sijns Dochters Man hield.

9. *Zenon* had desgelijcks een Schoonsoon voor hem uytgevonden. Hy wou derhalven sijn Dochter *Colonna* ten Erfgenaem van al sijn Goederen stellen, en *Diomedes* met een kleyn ghedeelte uyt-sluyten. *Diomedes* had nu een stercke hulp aen sijn Schoonvaeder, en braght te weegh, dat *Zenon* verbooden wierd, met sijn Een-sijdige Uyterste wil voort te vaeren, voor dat hy genoeghsaem ghewightige redenen, waerom hy sijn Soon *Diomedes* ont-erven wilde, aengheweesen sou hebben. Hier moest nu de bedeckte list openbaer werden: maer wijl d'oude Vrouw, die *Aristea* 't Kind toegebraght had, overleden was, soo kon *Zenon* de waerheyd niet bewijsen. Ondertusschen moest hy, gheduerende 't Reghts-gedingh, *Diomedes* voor sijn oogen sien, en als sijn Soon onderhouden.

10. Dit Verschil gaf de naeste Vrienden van *Zenon*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Zenon en *Ariſtea* een nieuwe Hoop, en ſy meenden, door deeſe twiſt haer voordeel te konnen doen. Ter deeſer oorſaeck gavenſe voor dat *Colonna* desgelijcks geen Echte Dochter was, wijl den geenen, die eens bedrieght, ſulck bedrogh wel meermael pleghen kan. Onder deeſe ſtrydigheyd wierd *Zenon* gheraeden, ſijn on-roerende Goederen te verkoopen, en 't geld, dat daer van quam, ſijn Dochter *Colonna* te ſchencken. Want hier door ſou 't Reght, welck *Diomedes* op ſijn Goederen had, om verr' vallen, en *Colonna* ſou, nae ſijn Dood, niet verder aenghevoghten werden. Doch *Diomedes* kreegh, door middel van ſijn Schoonvaeder, verlof en laſt, om ſijn Vader te verbieden, met deeſe verkoopingh voort te gaen; ſoo dat *Zenon* de handen aen alle kanten geſlooten wierden, en geenſins tot ſijnvoorneemen kon gheraecken.

11. Hier by liet het deeſen Booſwight noch niet blijven, maer meende, indien *Colonna* de laetſte ſnick eens gaf, dat het geheele Erfdeel hem alleen t' huys ſou koomen. Met dit voorneemen braght hy d'onnoſele Ionckvrouw vergif toe; en wijl hy al t'onvoorſightigh hier in te werck gingh, ſoo quam deeſe Moord in 't openbaer; en *Diomedes* wierd van ſijn ghewaende Ouders aengeklaeght voor den Vergiftiger en Doodſlaeger haers Dochters. In de Gevanckenis bekende hy de dæd, en wierd daer over ter dood veroordeeld, on-aenghesien ſijn toekoomende Schoon-vader ſigh, ſoo veel als hem mooghelijck was, daer tegens ſtelde. Veele meenden, dat *Diomedes* deeſe Moord bedreven had door ingevingh en aen-raedingh van deeſen ouden gierigen Voorſpraeck: Doch deeſe verborgentheyd is God bekend, voor wien de duyſternis light, en't alderheymelijckſte openbaer is.

12. Al-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

12. Alsoo wierd den Raed der Menschlijcke Listigheyd te schande: En *Zenon*, gelijck oock *Aristea*, wijlse hnn Bloedvrienden niets met allen gunden, maeckten al haere Goederen aen Kercken en Schoolen. Hier uyt blijckt, dat alle Listen, hoe behendigh deselve bedaght mogen werden, de Spinnewebben gelijck sijn, die een kleyne Wind verscheuren kan. Die op God hoopt, sal niet te schande werden; maer de Heere der Heyrscharen maeckt d'arghlistige wijsheyd der Wijse te niet. Die in de Hemel woond salse belagchen, de Heere salse bespotten. Die een ander bedriegen wil, maeckt een Strick, daer hy selfs in gevangen sal worden. En gewisselijck,

Geen Mensch is in't Bedrogh soo listigh en geswind,
Die niet eens t'sijner tijd sijn Meester daer in vind.
Die yemand heeft, door list, 't Net over 't hooft getoogen,
Werd t'sijner tijd eens door een Schalcker weer bedroogen.

XLVIII.

De Wrevelige Overspeelster.

DE ghestalte der Syrenen steld ons eygentlijck voor oogen de vermaecklijcke, maer bedrieglijcke en haest-bedroevende Wellust. 't Bevallick Aengesight, de lange goudgeele Hayren, de liefelijcke Stem, en 't onbloote Lijf betoveren d' oogen der Aenschouwers en Toehoorders. Maer alsse de herten nae haer getrocken hebben, soo volgt het smertelijck berouw, afgebeeld door de Staert van dit Zeewonder. Soodaenige Water-vrouw, met haer soetvergiftige tongh, kan tot een Sinnebeeld dienen, met dit Opschrift, WELLUST BRENGHT ONLUST. Of: DE LIEFDE VREUGHD, BAERD ONGENEUGHT. Dat dit waeraghtigh

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

tigh is, kan, onder veel andere, oock de volgende Geſchiedenis bewaerheden.

2. Te Caſſel leefde voor eenige Jaeren een gemeen, doch rijck Man, *Jacob Scapardon* genoemt, welcke een Grieckſche Dochter, die met ſeecker Heer van Monferrat uyt Malta daer aengekoomen was, ten Houwlijck nam. By deeſe teelde hy een Dochter, welcke, wegens haere Schoonheyd, de *Witte Maria* geheeten wierd. Korts nae haer geboorte ſtierf den ouden *Scapardon*, laetende ontrent de honderd-duyſend Kroonen nae, die deeſe eenighe Dochter, nae de Dood van haer Moeder, te verwagten had. Alsſe nu ſeſthien Jaeren oud was geworden, vonden ſigh niet weynigh Vliegen om deeſe goude Honigh; doch eyndlijck kreegh *Hermes*, Berghgraef van Milanen, 't Jae-woord; die haer, nae de gehoudene Bruyloft, t' huys voerde, laetende alle haere Goederen te Caſſel, onder 't opſight van haer Moeder.

3. *Hermes* wiſt het onderſcheyd tuſſchen wit en ſwart, en derhalven ſloegh hy nauwe aght op deeſe *Witte Maria*, ſoo datſe geen gelegentheyd had, om eenige dwaesheyd te mogen begaen. Als hem nu, op ſeeckere tijd, van een ſijner Vrienden gevraeghd wierd, waerom hy ſijn Wijf ſoo kort inbond? antwoorde hy ſeer verſtandelijck: Op datſe niet ſtruyckelen moght. Verder gevraeght ſijnde, Of hy dan over ſijn Wijf yverde? Neen, ſeyde hy, doch ick verhoede, dat ick geen oorſaeck moght krijgen, om te yveren. 't Gebeurde, nae verloop van weynigh tijds, dat deeſe Burghgraef quam t'overlijden, ſoo dat ſijn dood de *Witte Maria* een vry en on-inghebonden leven vergunde. Sy begaf ſigh weer nae Caſſel, en daer ?epſe, gelijck de Wijsheyd, op de ſtraeten der Stad, betoonende ſigh te ſijn in 't ghetal van de weeldrige Vrouwen, die nae de Siel dood ſijn, doch nae 't Lig-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Ligchaem leven in allerley ſondige luſten en onrey-
ne begeerlijckheden.

4. Sy had twee Vrijers van groote Aenſienlijck-
heyd, naemelijck, de Heer *Sigiſmundus Gonzage*
en de Graef van Celand, een Heer uyt Savoyen. De-
ſen laetſten verkreegh haer ten Houwlijck, en voer-
de haer op ſijn Goederen in't Dal Agoſto; daerſe wey-
nig luſt vond, en derhalven haer Man ſeer lang moey-
lijck viel, om met haer weer nae Caſſel te reyſen
wijlſe niet gheſind was, haer leven in Eenſaemheyd
en, even gelijck de Beeſten, in't Veld door te bren-
gen. De Graef verontſchuldighde ſigh op ſijn Huys-
geſchaften, en wou tot dit vertreck niet verſtaen
Ter deeſer oorſaeck kreeghſe een deel gelds by een
en vertrock s'naghts, met eenige Dienaers, heyme-
lijck nae Paria, vreeſende, datſe te Caſſel naeghe-
ſpoord moght werden; waer op dan gewiſſelijk de ſtra
van haer Ontrouw gevolght ſou hebben.

5. De Graef ſagh ſigh van ſijn vyandin ontſlaegen,
welcke hem miſſchien de de Hoornen ſou doen uyt-
waſſen, wijl hy alreeds bemerckt had, watſe in der
Schild voerde. Hy beſloot derhalven, haer niet te
laeten ſoecken, noch haer langer voor ſijn Echte Wij
te houden. Ondertuſſchen droegh de *Witte Maria* ſigh
in de ghedaghte Stad ſeer praghtigh; woonde in een
groot Vorſten-huys; hield geen kleyne kennis met
veel voornaeme Heeren, en maeckte het even gelijck
Lais te Corinthen, die't berouw voor groot geld ver-
koght. Onder haere Boelen was oock *Ardizin Val-
pargo*, Graef van Meſſina, een jongh, friſch, ſchoon,
en dertel perſoon, Deeſen wierd van de *Witte Maria*
boven alle andere begunſtight, tot dat hy (nae den
aert der Hoeren-liefde) haer ſat geworden ſijnde,
voorgenoomen had, ſigh nae andere plaetſen te be-
geven.

6. Dit namſe op voor een groote veraghtingh, en

traght

traghte ſigh aen hem te wreecken. Voor ſijn vertreck nae Milaenen, braght hy de Heer *Robbert Samſever*, Graef van Gajaz, in kennis met de *Witte Maria*; en deeſen vond geen groote moeyte, om haer genegentheyd te verwerven. Vermits hy nu eenighlijck en alleen van haer bemind meende te ſijn, niet weetende dat deeſe Syrena alreeds voor hem veel andere in ſlaep geſongen en bedroogen had, ſoo bemoeyde hy ſigh, om haer met'er daed ſijn dienſtveerdigheyd te vertoonen, en haere gheboden, als de Wetten van ſijn Liefſte, te gehoorſaemen. Sy, deeſe gelegentheyd by't hayr vattende, beval hem, *Ardizin*, als haeren ſmaedelijcken Veraghter, te laeten vermoorden, wijlſe, wegens een aengedaene beledigingh, haer Hooft niet geruſt neer kon leggen, voor datſe ſigh aen deeſen ondanckbaeren gewroocken ſagh te ſijn.

7. De Graef beloofde dit wel, doch had geen gedaghten om ſulcks te volbrengen, wijl ſijn getrouwe vriend hem liever was, als een valſche vyandin, die als een onverſaedelijcke Wolvin, door geen Geſchenken vergenoeght kon werden. Hy begaf ſigh derhalven nae Milanen, even ter ſelver tijd, als *Ardizin* weer te rugg' quam. Op dat nu de Moord, die de *Witte Maria* alreeds in haer hert begaen had, niet openbaer wierd, ſoo lockteſe *Ardizin* weer tot haer; en terwijlſe hem met daedelijcke beleeftheden vergenoeghde, vraeghdeſe met eenen, of hy den Graef van Gajaz voor ſijn vriend hield? *Ardizin* ſeyde jae, en voor een ſoodaenigen vriend, die, als't de nood vereyſchte, 't leven voor hem op ſou ſetten, gelijck hy oock bereyd was, 't ſelve deſgelijcks voor den ſelven te doen.

8. Ghy bedrieght u ſeer, vervolghde deeſe Syrene; Hy is uw arghſte vyand, en traght u te vermoorden: Siet derhalven voor u; want ick heb dit niet alleen van hooren ſeggen, maer uyt ſijn eyge mond

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

verstaen; soo dat ghy oorsaeck hebt, om u selver
door sijn Dood, van dit gevaer te bevrijden. Dae-
enboven behoord gy dit oock om mijnent wil te doe
op dat deesen trouwloosen geen verder oorsaeck mo
hebben, om my te veraghten. Deese laetste woo
den deeden *Ardizin* d'oogen op, en gaven hem te ke-
nen, dat het deese Hoer niet om hem, maer wege
een opgenomene haet tegens den Graef, te doen was
en op dat hem niet yet argers van sulck een boosagh
tigh Wijf bejegenen moght, soo beloofde hy, hae
Waerschouwingh in aght te sullen neemen, en b
danckte haer voor haer wel-meenende voor-sorge.

9. Nae weynigh tijds quaemen deese twee He-
ren by een, en vertelden malkander, wat voor La-
gen haer van de *Witte Maria* geleyd waeren, om ha
beyde van kant te helpen, 't sy dan ter oorsaeck da
se niet meer gheven konden, of om datse meende
't een Schelmstuck door 't ander te sullen verberge
Sy swoeren derhalven, deese trouwloose Hoer
sullen verlaeten, en haer over te geven aen de straf d
reghtveerdigen Gods; wel gewaer werdende, dat
geene die met soodaenige Roofvogels ter Jaght gae
meer verliesen als winnen konnen. Als nu de *Wit*
Maria te Paria geen Dwaesen meer vond, die sig
van haer wilden laeten bedriegen, soo vertrockse n
Milaenen, en hield haer daer als een Vorstelijck
Graevin. Sy was wegens haer uyterlijcke praght,
seer groote Aensienlickheyd, en noemde sigh de W
duw van den overledenen *Hermes*, welcke Naem t
dier plaets niet onbekend was.

10. *Ardizin* had van haer leven een Gedight gh
maeckt, en haer met sulcke gevoelijcke Spotternye
aengetast, datse allerley middelen bedaght, om sig
aen hem te moogen wreecken. Hier toe verkoorse e
Siciliaensch Hooftman, *Pedro de Cordona* genaemt, d
haer ontsagh en diende, even als offe een Infante v

Spaen

Spaenje geweest was; doch hy vond, tegens sijn vermoeden, een seer lighte toegangh, en een veel lightsinniger Persoon, als hy sigh oyt had konnen inbeelden. Desen badse, dat hy, als een Ridderlijck Man, hem d'eer der Vrouwen wou aenneemen (of haer oneer aen 't light brengen) en haeren Aertsvyand den Graef *Ardizin* laeten vermoorden; die haer niet minder, als sijn Vriend de Graef van Gajaz, beledight had. De Siciliaener beloofde haer alle moghelijcke gehoorsaemheyd, en verseeckerde deese *Witte Maria*, dat hy haer wel haest een goede tijdingh sou doen hooren.

11. Hy vernam korts daer nae, dat *Ardizin* op seeckere Gastery genoodight was, en besette derhalven de wegh met sijn Soldaeten, die niet alleen hem en sijn broeder, maer oock noch eenige Dienaers, die haer vergeselschapten, jammerlijck vermoorden, nae 't gebruyck der Italianen. Nu was de Sonde-maet van deese lightveerdige en bloed-gierige Hoer vervuld, en de tijd quam aen, dat de Reghtveerdige God haer nae verdiensten straffen wilde. Een der Krijghskneghten van *Pedro de Cordona* wierd bekend, en door d'ontvloodene Dienaers van *Ardizin* aengeklaeght. Deesen seyde, dat sijn Hooftman den aenlegger van dese moord was. *Pedro* stond in de gunst van den Koninghlijcken Stadhouder, en braght tot sijn verontschuldigingh voort, dat dit geschied was door bevel van de *Witte Maria*.

12. Op deese wijs wierd haere Ontrouw met Ontrouw beloond, en stracks daer op wierdse in de Gevanckenis ghebraght. Den Siciliaener wierd ghelegentheyd gegeven, om t' ontvlieden, schoon hy, buyten alle twijffel, de Godlijcke wraeck, en de Pijnbanck van sijn Gewisse, niet ontkoomen is. Sy kon de Daed niet loogchenen; en bekende noch daerenboven haer meenighvuldighe Overspeelen: Waer op dan

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

't Vonnis, datse onthoofd sou werden, gheveld wierd. Dit wierd oock te Milaenen voltrocken, doch met verscheydene slaegen, wijl de Beul haer niet reght in de Neck hieuw. Haer Man, de Graef van Celant, die haer niet meer voor sijn Wijf gehouden had, was geenssins hier over bedroeft, maer toonde veel meer teeckens van een bysondere blijdschap.

15. Deese jammerlijcke onthoofdingh, vermits de slagh des Scharpreghters misluckte, en dat 't hooft van deese ellendighe meer af gesneden als af gehouwen wierd, geeft hier oorsaeck, om te vraegen, of in diergelijcke Gevallen de Misdaedige haer straf uytghestaen hebben, dan ofse weer op nieuws van 't leven ter dood gebraght moeten werden? Eenige antwoorden op 't laetste deel van deese Vraeg rondelijck jae; en neemen tot een grond, dat het Vonnis haer ter dood veroordeld, of schoon sulcks niet in eenen slagh mogt geschieden. Indien eenigh onverwaght geval de voltreckingh van 't Vonnis verhinderd, soo heeft de Misdaedige 't Vonnis niet voldaen. By voorbeeld: Als yemand ghehangen sou werden, en dat de Dief, door 't breecken van de Strop, afviel, soo is hy door de Koorde niet van 't leven ter dood ghebraght, en moet derhalven andermael gehangen werden. Andere meenen, wanneer een quaed-doender op sulck een wijs, met schrick des Doods, 't gevaer uytgestaen heeft, sonder 't leven verlooren te hebben, soo schijnd het, dat God hem een Vrybrief heeft willen geven, 't sy, om door deese tusschen-koomende verhinderingh sijn ontschuld t' ontdecken, of hem genaedigh te willen sijn 't Vonnis wil niet, dat hy tweemael sou sterven. Den anghst des Doods, die hy uyt-gestaen heeft, is hem een ghenoeghsaeme Straf, en smertelijcker, als de Dood selfs. Voor dit jae en neen souden veelerley gewightige Rede-

ner

nen konnen by-gebraght werden; doch wy beoogen de kortheyd. De Miſdaeden, om welcke yemand ter dood veroordeeld is, behooren onderſcheyden te werden. Sijn 't grouwlijcke ſonden, die meer als eene Dood verdienen (gelijck hier d' Echtbreucken en Moord der *Witte Maria*) ſoo ſchijnd het, dat God diergelijcke Gevallen toeſend, tot vergrootingh der ſtraf; en ſulcke Quaed-doenders moghen geen ghenaede verkrijghen, ſchoon oock haer leven door een half wonderwerck ſcheen ghered te ſullen werden. Doch ſoo de miſdaed niet ghenoeghſaem beweeſen is, of dat de Straf met het quaed geen overeenkomingh heeft, of dat het Vonnis op menſchelijcke, en niet op Godlijcke Wetten ruſt, ſoo ſchijnd het, dat ſoodaenige Verhinderingen d' ontkomene Miſdaeder van alle verdere ſtraf ontſlaen, wijl de doods-anghſt en vrees van ſterven hem ſwaer genoegh gevallen is.

XLIX.

De Kuyſche Selfs-Moord.

EEn aerdigh Sinnebeeld is 't, wanneermen een Doods-hooft af ſchilderd, en rondom 't ſelve een Lauwerkrans, met dit Byſchrift: DOOD, OF EERLYCK LEVEN. Want wat is 't Leven ſonder Eere? Maer wat is oock Eer ſonder Deughd? Deeſe is verbonden met d'innerlijcke ruſt van 't Gewiſſe. 't Vijfde Gebod werd een Belofte bygevoeghd: Op dat, ſtaet'er *Deut.* v. 16. uwe dagen verlenght werden, en op dat het u wel gae in den Lande, dat u de Heere uwe Godt gheven ſal. Want ſonder ſulck een wel-gaen, welck ghegrond is op de Deugd, en ſchuldige gehoorſaemheyd tegens God, d' Ouders en d' Ovrigheden, is een langh leven maer

een langh lijden, en een daeghlijcksche Dood. Een-
ghe evenwel yveren voor haer Eere met onverstand:
waer van de volgende Geschiedenis ons een gedenck-
weerdigh Voorbeeld sal geven.

2. Gazuolo is een Stad in 't Mantuaensche Ghe-
bied, aen de Vloed Oglio gelegen, naest de Po, voor-
tijds Eridanus genoemd. In deese Stad woonde *Ju-
lia*, die in haer gheringe Stand reght Vorstelijcke
Deughden had, van sigh straelende, niet op den gou-
denen Kandelaer der Eere, maer in de sleghtighey
haerer Nedrigheyd, met een Son-klaere glantsch van
uytsteeckende roem. Haer Vader was een arm Hand-
wercks-man, die met groote moeyte de Kost voor
sijn Vrouw en twee Dochters winnen moest. De Na-
tuer had sijn oudste Dochter *Julia* voorsien met vee
heerlijcke gaven, soo wel des Ligchaems, als des
Verstands; soo datse niet alleen voor de schoonste,
maer oock voor de Hoflijckste, kuyschste en verstan-
dighste Jonckvrouw der gantsche Stad ghehouden
wierd.

3. Ter selver oorsaeck souse in 't Vorstlijck Vrou-
wen-timmer te Mantua aengenoomen sijn geworden,
indien 't ongeval, 't welck wy nu verhaelen sullen,
niet tusschen beyden gekoomen was. *Julia* was opge-
voed tot den Veld-arbeyd: Want vermits haer Vae-
der de kost moest winnen, met in de Wijnbergen te
gaen wercken, en dat hy geen Soon had, soo moest se
hem van der Jeught af in alles, soo veel haer mooge-
lijck was, behulpsaem zijn. Men sagh haer noyt le-
digh, welcke laster dickmael de Menschen tot
onkuysheyd pleegh aen te porren. Op de Vierdae-
gen begaffe sigh by d'openbaere t' saemen-komsten
haerer Gespeelen, daerse sigh vrijpostigh en vrolijck
ghenoegh toonde, doch met sulck een bescheyden-
heyd, dat oock de Lasteringh selfs geen oorsaeck kon
vinden, om qualijk van haer te spreecken of te dencken.

4. By

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

4. By den Dans, die onder dit Geselschap ghehouden wierd, vond sigh oock een Kamerlingh van *Lodewijck Gonzaga*, doemaels Bisschop van Mantua, die den selven aensagh, en *Julia* boven al d'andere prees, wegens haere Shoonheyd en welvoegende Zeeden. Hy nam derhalven oorsaeck, om met haer in gespreck te koomen, en haer oock aen den Rey te voeren. Indien *Julia* aen deesen Ferrareser te vooren behaeght had, doe hy haer alleen uyterlijck aenschouwde, noch veel meer vergenoegen vond hy in haere redenen; soo dat hy sigh niet onthouden kon, haer met veelerley Liefde-woorden t'onderhouden, en door groote beloften haere gunst te versoecken. *Julia* gaf hem een kort en sleght bescheyd; wel weetende, dat uyt diergelijcke Vriendschappen een gantsch naedeelige vyandschap pleegh t'ontstaen.

5. Sy wenschte, noyt aen den Dans verscheenen te mogen sijn, welck een van de vonden des Duyvels is, van wien in't Boeck Jobs staet, dat hy op d'aerde omtreckt, en die doorwandeld, welck woord in de Grond-spraeck oock Dansen beteeckend. De verliefde Ferrareser kende 't Huys van *Julia*, en soo dickmaels sijnen Dienst hem eenige overige tijd vergunde, soght hy ghelegentheyd, om met haer te mogen spreecken: doch sy vlood voor hem, even gelijck een weerloos Schaep voor een verscheurende Wolf. Sy begeerde sijn vleyende woorden niet te hooren, noch sijn Geschencken niet aen te neemen; jae sy wou hem, met al de pijnlijcke betuygingen van sijn Liefde, niet eens aensien. Hy sond een oude Koppelaerster by haer, die haer seer beweeghlijck aensprack, sonder evenwel dit kuysche Ghemoed te konnen bewegen. Sy bood haer geschencken, doch alles te vergeefs.

6. De Ferrareser wou sigh een volstandigh Minnaer toonen te sijn, en begon haer van een Houwlijck te praeten, om haer te bedriegen, en onder deesen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Deckmantel sijn oneerlijcke lust te boeten; doch *Julia* antwoorde, datse niet voorneemens was yemand te trouwen, die haer, gelijck hy, onbetaemelijcke dinghen te gemoed ghevoerd had. Als hy haer voor oogen stelde, dat hy van Liefde sterven moest, soo seydese, veel beeter te zijn, dat hy 't leven, als dat sy d' Eer verloor; doch dat het gevaer soo groot niet was, wijlse altijd had hooren seggen, dat de Dood derMinnaers haer alleen op de tongh sat, sonder dat het hert yets daer van wist.

7. Hy vond sigh derhalven buyten hoop, om *Julia* oyt te sullen beweegen: En vermits alle goede woorden kraghteloos waeren, soo kreegh hy een sijner Meededienaers op sijn sijde, die hem beloofde behulpigh te sullen sijn, om deese trorse *Julia* (soo noemdese deese eerbaere Dochter) te verootmoedigen, en haer met geweld te neemen 't geense weygerde vrijwilligh te geven. Den Raed was onder deese twee Gesellen besooten, en sy verwaghteden alleen gelegentheyd, om den selven in't werck te stellen. Als nu deese kuysche *Julia* op seeckeren dagh alleen in 't Veld gegaen was, om t' arbeyden, soo naemen deese twee haer waer. De Ferrareser sprack haer aen, doch sy wou vlieden, wijlse niemand daer ontrent sagh, die haer eenige bystand tegens geweld had konnen doen.

8. Stracks greepen deese twee Schelmen haer aen, en de Ferrareser versaedighde sijn beestelijcke lust, on-aengesien al de tegenweer, 't geroep en 't gesmeeck van deese onnoosele. Dit geschiede in den tijd des Ooghsts, wanneer 't koorn seer langh is, soo dat de geene die daer voorby gingen, of die in 't Veld arbeyden, noch hooren noch sien konden, wat sigh onder deese Schend-boeven toedroegh. Deese grouwel-daed verright sijnde, wou de veronteerde *Julia* sigh niet laeten vertroosten.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

De Ferrareser bood haer geld, om haer verder te moghen besoecken, en haer ter eeren te brengen, doch *Julia* weerstreefde dit met scheldwoorden en veelerley Iammer-klaghten, roepende God, den Reghtverdigen Reghter, aen, tot een ghetuyge haerer onschuld, en datse door een schrickelijck geweld verkraght was geworden.

9. Hier uyt konden deese Maeghde-schenders lightlijck bemercken, dat *Iulia* by hun Heer den Bisschop klaghtigh vallen, en haer in groot levensghevaer brenghen sou. Sy naemen derhalven de vlught, maer evenwel van haer boos Gewisse vervolght werdende. Ondertusschen keerde *Iulia* met een bedroeft hert nae huys, meenende haeren Vader daer te vinden; doch wijl hy van sijn werck noch niet te rugg', ghekoomen was, soo trockse haer beste Kleederen aen, gingh nae een haerer Vrienden, nam oock haer jonghste suster met haer, en verhaelde 't droevigh geval van haer veronteeringh; daer by voegende, datse haer leven nu moede was, en voorgenoomen had te sterven, op datse niet met de vingeren nae geweesen moght werden. Verders betuyghdese voor God, de Kenner aller herten, datse noyt, selfs niet met de minste gedaghten, in deese Schend-daed bewillight had, soo datse wel nae't lighchaem geschonden, maer nae 't gemoed reyn en onbevleckt gebleven was.

10. Dit geseyd hebbende, liepse nae de Brugg' van een dight daer ontrent gelegene Vloed, en storte sigh, in de tegenwoordigheyd van haer jonghste Suster, met het hooft in de selve, soo datse terstond van de Baeren verslonden wierd, en jammerlijck de geest op gaf. De jonge Maeghd begon te weenen en te roepen; waer op de Lieden toeliepen, en deese daed voor den Bisschop braghten; die 't Lijck van *Iulia* eerlijck, doch aen geen gewijde plaets, liet begraeven,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

gevolght werdende van de voornaemste Jonckvrou-
wen en Vrouwen der Stad, tot groote droefheyd va
alle Deughd en Eerlievende persoonen. Oock liet de
gedaghten Bisschop op de Serck van haer Graf uyt
houwen 't kort begrijp van deese Geschiedenis.

11. Over deese daed van de schoone *Julia* mogen w
ons verwonderen, maer deselve staet ons geenssins na
te volgen. 't Is veel meer een dwaes, als groot-moe
digh bedrijf van haer geweest, datse, nae de verloor
ne Eer, haer selven om't leven braght, door een on
christelijcke en wanhoopige Dood. Die een goed Ge
wisse heeft, behoeft sigh niet te stooten aen de schan
de des Weerelds; die evenwel by haer verborgen ha
konnen blijven, wijl niemand als sy yets daer va
wist, behalven de Daeders, die wel gesweegen sou
den hebben, uyt vrees der straf. In tegendeel, die ee
boos Gewisse heeft, kan d'eer van de Weereld wey
nigh baeten. 't Is 't woord van de Heydensche Stoi
ci: Dat de gemeene lieden soo langh leven alsse kon
nen; Maer de wijse soo langh als sy willen. 't I
't woord van een Christen, soo langh te leven, al
hem God wil laeten leven, en van sijn Schildwagh
niet af te wijcken, voor dat hy van sijn Hooftma
geroepen werd; maer dan oock gewillighlijck hee
te gaen.

12. By deese kuysche Dochter, sullen wy ee
kuysch Iongelingh voegen. 't Vrughtbaer Eyland Si
cilien, 't welck by nae half Italien geneert, heeft
onder veele Lasteren, oock een wonder der Eerbaer
heyd voortgebraght, en kan met d'oude Voorbeel
den deeser Deught gelijck geaght, indien niet dae
boven ghesteld werden. *Sylvester* had by sijn Echt
vrouw eenige Dochteren en een Soon gewonnen. Al
hy nu, door de Dood van sijn Gemalin, Weduwenae
was geworden, stack hy sijn Dochters in een Kloo
ster, en gebruyckte nu deese, dan die lightveerdig

Deer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Deerne; voorneemens sijnde, sigh noyt weer onder de dienstbaerheyd van 't Echte Bed te begeven. Sijn Soon was een Jongelingh, van natueren schaemaghtigh, en een vyand van alle onreynigheyd. Ter deser oorsaeck haette hy 't lasterlijck leven van sijn Vader, 't welck hem en meer andere tot een quaed Voorbeeld had konnen verstrecken.

13. Hy was gelijck 't Parlemoer, 't welck haer glansch en light midden in't ontroerde sout water gedeurigh behoud; en toonde sigh alsoo een vroom Kind van een boose Vader te zijn. *Sylvester* soght sijn Soon *Cadratus* met hem in't verderf te storten; doch God roerde sijn hert, om de Weereld te verlaeten ('t zijn de woorden vand'Heer *Belley*) en in een Monicks-kap de Sonden t'ontvlieden. Met dit voorneemen besoght hy verscheydene Kloosters, om te sien, welcke Orden hem best aenstond. De Vader had *Cadratus* geerne getrouwd ghesien, op dat sijn Geslaght voort-geplant had mogen werden, en bemoeyde sigh derhalven, hem van't Klooster-leven afkeerigh te maecken; doch de Soon seyde rondelijck uyt, dat hy beslooten had, de weereldsche ydelheyd goede naght te seggen, wijl hy gevoelde, dat God hem, uyt een sonderlinge genaede, tot het eensaem leven had beroepen.

14. Als nu *Sylvester* door weereldsche beweeghredenen niets kon verrighten, soo wou hy sijn Vaderlijcke maght gebruycken, en *Cadratus* tot kinderlijke gehoorsaemheyd dwingen. Hy begon derhalven te roepen, te vloecken, te dreygen, en gaf hem maer een korte tijd, om sigh, soo hy't noemde, beter te bedencken. Doch bemerckende, dat sijn Soon in sijn voorneemen bestendigh bleef, en den Regel der Carthuysers begeerde aen te neemen, soo besloot hy hem in een Kamer, waer in hy sou moeten blijven, als in een Gevanckenis, tot dat hy belooven sou, hem voortaen te sullen ghehoorsaemen. *Cadratus* stelde sigh niet

te-

teghens deese Insluytingh, maer bad en vastede
schoon hem goede Spijsen voorgedraegen wierde
Hy wou sigh veel liever versaedigen met brood d
ellende, en met het waeter te gelijck traenen drin
ken, op dat het vleesch niet dertel en buyten-spoorig
moght werden.

15. Als nu *Sylvester* oock op deese wijs tot sij
opset niet kon geraecken, soo bedaght hy een an
dere list, en huerde een Hoer, die, ghelijck ee
Wolvin, nae menschen-vleesch hongerde. Dees
wierd 's naghts, gantsch naeckt, by hem ingelae
ten, nae dat hy te bed gegaen was. Sy voeghd
sigh nevens hem, om een sondige begeerte in het
te verweecken, en beginghsoodaenige dingen, di
niet betaemelijck zijn te beschrijven. *Cadratus* sogh
sigh uyt haer armen t'ontwickelen, even als of h
van een Slangh omringht was gheweest; en wor
stelde soo langh, dat hy eyndlijck haer ontquam
Hy kon uyt de Vensteren niet springen, wijl'e
ysere spijlen voor waeren. Door de Deur kon h
niet ontvlieden, wijlse van buyten ghegrendel
was. Deese ontughtige vyandin vervolghde hem ge
duerigh, soo dat hy van haer niet ontslaegen ko
worden. Hy greep derhalven een Pennemes, 'twelc
op de Tafel lagh, en wondde daer mêê sijn Lig
chaem, armen en beenen, tot dat hy in on-magh
neer viel, en deese Hoer 't Huysgesin te hulp moe
roepen.

16. *Sylyester* liep terstond toe, en sagh zijn Soo
in sijn bloed daer neer leggen. Daedlijck wier
den eenige Heel-meesters gehaeid, die sommige wor
den seer gevaerlijck, jae oock selfs, wegens d
verloorne kraghten, by nae voor Doodlijck hiel
den; insonderheyd die van de reghter arm, dae
den Ader geheel afgesneeden was; gelijck dan ooc
korts daer nae 't koude vyer daer toesloegh, soo dat
me

nen den arm gantsch moest af setten. *Cadratus* stond al deese smerten met groot geduld uyt, en wenschte nae geen leven, maer alleen nae een salige sterf-uyr, die hy oock, soomen aen alle uyterlicke teeckenen oordeelen kon, verkreegen heeft. De Vader viel hier over in een groote droef heyd, en nam eyndlijck voor, in plaets van sijn overledene Soon, de Monnicks-kap aen te trecken, en over sijn bedrevene Sonden een hertelijck berouw te toonen.

17. Indien hier gevraeght wierd, of *Cadratus* in deesen handel wel ghedaen heeft, d' antwoord sou neen zijn; wijl niemand sigh selven aen't leven beschaedigen magh: En 't waere beeter geweest, als'er geen middel was, om van de Hoer ontslaegen te werden, dat hy haer selfs een wonde gegeven had, op eenighe niet ghevaerlijcke plaets, waer door haer d' oneerlijcke versoeckingh wel haest vergaen sou hebben. In mijn meer-gedaghte VRYER-PLIGHT spreeck ick'er aldus van.

Schoon datmen u gevaer, jae selfs de dood quam dreygen,
Soo moet ghy evenwel u herte nimmer neygen
Tot schandelijck bedrijf: Veel minder dan moet ghy
Vrijwilligh u misgaen in vuyle Hoerery.
't Is waer, men magh sigh selfs het leven niet verkorten,
Men magh door eygen hand sigh in de dood niet storten:
Maer by soo verr' het door een ander sou geschie'n,
Soo moetmen min de dood, als vuyle lust ontsien.
Neemt, dat een teere Maeght gevallen was in handen
Van een Geweldenaer, die haer gewis ter schanden
Sou brengen, siet, sy magh, hoe dat het oock moght gaen,
Om d'eer te houden, d' hand niet aen haer leven slaen:
Maer by soo verr' men haer de keur had aen geboden,
Te pleegen vuyle lust, of datmen haer sou dooden,
Soo magh haer niet alleen, maer seeckerlijck soo moet
De dood haer liever sijn, als een bevleckt gemoed,

Of

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Of een geschonnen Lijf. Neem oock, dat een Vorstinne
Op eenigh Iongelingh ontstack in vuyle Minne,
Maer wijl hy haere lust wel ernstigh wederstaet,
Dat sy hem met de Dood geduerigh dreygen laet;
Ick segge, dat hy moet veel liever sigh bereyden
Om met een kuysch gemoed getroost van hier te scheyden
Als dat hy oyt door vrees soo verre wierd gebroght,
Dat hy haer lust voldeed, op dat hy leven moght.

L.

De Gestrafte Ontrouw.

TRouwloosheyd en Ondanckbaerheyd zijn twee schendelijcke Lasteren, die seer selden ongheStraft blijven, maer ghemeenlijck seer swaere Onheylen nae sigh sleepen, tot verderf des geenen, die deese misdad begaet. Een Bedroogene werd wel beleedight, maer den ongetrouwen Bedrieger beleedight sigh selven aldermeest, en met de maet, daer hy een ander mêê uytgemeeten heeft, sal hem dubbel ingemeeten werden; soo dat hy reden sal hebben, om met Adonibeseck te seggen. Gelijck als ick ghedaen heb, soo heeft my God vergolden. *Right.* 1.7. Waer toe wy dit voor uytgesonden hebben, sal uyt de volgende geschiedenis vernomen konnen werden.

2. *Famosus*, een treflijck Ridder, ten tijde van Koningh *Henrick den Derden*, was een Mars, die geduerigh sijn gedaghten op een Venus had, tot dat hy eyndlijck, met d'aenwassende Iaeren, nu hier dan daer, even gelijck de light-lievende en warmte-soeckende Muggen, sijn vleugels brandde, en ten laetsten sigh liet vangen van *Magdalis*, een der schoonste Ionckvrouwen van dien tijd. Hy diende deese Aerdsche Godin bestandighlijck, en won oock eyndlijck haere gunst, onder de hoop van een Echte verbin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

bintenis, soo datse sijn Eeden en Beloften geloofde, en hem allenxen meer en meer een ongeoorlofde vrijheyd veroorlofde; jae oock ten laetsten sijn goede en vleyende woorden met de boose wercken der duysternis beloonde.

3. Nauwlijcks had *Magdalis* hem laten roven, 'tgeense van al den tijd haers levens niet weer kon krijgen, of stracks wierd deese getrouwe Knegt een gantsch ongetrouwe Heer. Haeren soo hoogh-verplighten Vriend, wierd een vlughtige en eer-vergetene vyand. De Liefde veranderde in Haet; de Vlammen in Ys en Sneeuw. Hoedaenigh dit deese ongeluckighe Schoone behaeghde, is light te vermoeden. *Famosus*, de Weerhaen op een Thoorn gelijck sijnde, wende sigh af van de geene, die hy voor henen met groote Eerbiedigheyd gelijck als aenghebeden had: En als hy haere tegenwoordigheyd niet ontgaen kon, soo paeyde hy haere light-gelovige gedaghten met een valsche Hoop.

4. Ondertusschen gebeurden,'t dat een groot Heer sigh van't Hof begaf, wegens een gevoellijcke weerwil, die hy in den Koningh tegens hem bemerckt had. Deese begeerde *Famosus*, als een lustigh en rustigh Man, in sijn dienst te trecken, en sloegh hem ten dien eynde een Houwlijck voor, met een sijner Nichten; doende hem met eenen seer groote beloften, van hem boven alle andere te sullen bevorderen en groot te maecken. Deesen Hovelingh, die van d' eerste Iaeren sijns verstands af geduerigh nae hooger Eere-stand getraght had, greep deese gewaende goede gelegentheyd met beyde sijn handen aen; vertrock van't Hof, en verliet sijn *Magdalis*, die korts daer nae, door een jonge Soon, tot een treurighe Moeder gemaeckt wierd.

5. *Famosus* quam met sijn nieuwen Heer *Almansor* t'huys, en liet sigh aen sijn Night *Tripole* trouwen, eer

Magda-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Magdalis 't minste bericht hier van kreegh. De nieuw-getrouwden *Famosus* leefde in volle lusten, e dacht niet eens te rugg' aen sijn verlaetene, die n verr' uyt sijn oogen, en met eenen uyt sijn geheugh nis was. *Almansor* traghte sigh aen den Koningh t wreecken, en 't gantsche Land tegens hem oproerig te maecken; welck wreveligh voorneemen den Ko ningh, die soo wel opene ooren, als lange handen had niet verborgen kon blijven. Om dit quaed nu in tijd te stuytten, en de voncken in d'asch uyt te dooven, so sond hy een gedeelte van sijn Krijghs-heyr daer heen eer *Almansor* sulcks verwaghte, die sigh daer op to den Koningh van Navarre begaf, en daer toevlug soght.

6. *Famosus* wierd een seer vaste Plaets toever trouwd, in welcke hy sigh een tijd langh verdedigde tot dat de Krijghs-kneghten tegens haeren Koningh niet meer veghten wilden, soo dat hy hem op de Koninghs genade moest overgeven; doch hy wierd veel meer ongenaede gewaer, wijl sigh niemand sijne aenneemen wilde, 't sy dan uyt vrees, van wegens sijn oproerigheyd, in quaed vermoeden te mogen vallen of dat dit hem overquam, tot een reghtveerdige stra van sijn meyneedige ontrouw; op dat hy, die een ander soo schendelijck verlaeten had, gevoelen moght hoe bitter het valt, in tijd van nood weer van andere verlaeten te werden.

7. Hy wierd dan veroordeeld, 't leven, tot een voorbeeld van andere, te moeten verliesen. *Magdalis* was ter selver tijd in den dienst van een Vorstin welcke maght had, om een woord tot den Koningh te spreecken. Deese badse met seer grooten ernst, en on-ophoudelijck, om 't leven van *Famosus* te willen bidden, gelijck oock geschiede. De Koningh had deese *Magdalis* meermael gesien, en begeerde nu self mondelijck van haer te hooren, door wat redenen s doch

doch beweeght werden, om voor deesen ondanckbaeren, Eer-en-Eed-vergetenen Mensch soo een yverige Voorbeede aen te wenden.

8. Als hy nu uyt haer verstond, dat haere Liefde, noch door al deese groote verdrietelijckheden, noch door sijn trouwloose valschheyd verminderd was geworden, soo heeft hem de Koningh genaede willen betoonen, doch onder voorwaerde, dat hy de Soon van *Magdalis* voor den sijnen houden, en nevens sijn andere Kinderen, by *Tripole* gewonnen, laeten erven soude. 't Is onmogelijck uyt te drucken, met wat voor een verwonderingh *Famosus* deese vriendschap van sijn vyandin, die hy om haer eere en alle tijdlijck geluck gebraght had, aenhoorde. Hier door wierd hy nu met'er daed haer getrouwe Liefde gewaer, doch sagh geen middel, om de selve met danckbaerheyd te moogen vergelden.

9. 't Gerights-Hof ondertusschen overweegende, hoe groote Onheylen uyt den gedaghten Oproer ontstaen waeren, lieten niet nae, *Famosus*, nevens noch twee andere, ter dood te veroordeelen. En daer op wierd hy, door de handen eens Beuls, om't leven gebraght, eer de Koninghlijcke begenaedigingh noch aenquam. Hy bekende, dat sijn schendelijcke Ontrouw soo een afschouwlijcke straf wel verdiend had: En wijl'er geen ander middel was; om sijne door hem bedroogene *Magdalis* eenige Vergeldingh te betoonen, soo heeft hy haeren en sijnen Soon, als den eerst-geboornen, ten Erfgenaem van al sijn Goederen gesteld, en haer voor sijn reghte Echt-genoot erkend. Dit wierd naederhand van den Koningh bekraghtight, soo dat de Soon van *Magdalis* sijn Vaderlijcke Geslaght-naem en Stam-Waepen voerde.

10. Hier uyt nu is te sien de waerheyd van't oude Spreeckwoord: Ontrouw, brenght Rouw; en dat, gelijck de Heylige Schrift seyd, het Ongeluck niet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

wijcken sal van 't Huys eens Ondanckbaeren. Go
brenght de wercken der Duysternis opentlijck aa
den dagh; even gelijck hy de weldaeden, die in
verborgene geschieden, opentlijck beloond. Wy be
mercken oock dit hier uyt.

Een Dochter sal niet light bestandigh haeten,
Dien, diese eerst haer Maeghdom heeft gelaeten:
En schoon hy haer trouwloosselijck verliet,
Noch evenwel verdwijnd haer Liefde niet.
't Is immers waer, dat in 't gemeen de Vrouwen,
Haer eerste Boel in gunst en waerde houwen.

L I.

De Blinde Onbedaghtsaemheyd.

DIen men d' oogen verblind, stoot sigh over
tegen aen. Wie onbedaghtsaem te werck gae
kan niet nae behooren handelen. De Besche
denheyd, of 't verstand, om 't eene van 't ande
t'onderscheyden, is even gelijck het light, 't welc
de Wijse Maeghden in haere Lampen droegen,
door dat middel den reghten wegh gevonden hebbe
Paternus en *Camerine* sullen ons leeren, dat gemee
lijck een droevigen uytgangh pleegh te volgen, wa
neer de Bescheydenheyd den toorn niet te rugg' hou

2. In een Gewest, 't welck van den Vloed Sao
doorstroomt werd, wierden de twee ghedaghte G
lieven met de goudene en sijdene banden van een ae
genaeme over-een-komende genegentheydt t' sae
verbonden. En of wel deese beyde in Vermoog
niet gantsch gelijck waeren, schoon hun Stand en A
komst genoegsaem over een quam, soo toonde echt
de Liefde deese Eygenschap te hebben, datse een G
lijkheyd maeckt of uytvind. Daerenboven, de dappe
hey

heyd van *Paternus* kon't gebreck des Rijckdoms rijklijck vergoeden; ſoo dat de weerſijdſche Vrienden in hun beyder Liefde-neygingh een goed vergenoegen hadden.

3. Terwijlſe nu 't Vyer haerer Liefde met den Oly der Hoop onderhielden, en 't Hout der booſe begeerlijckheden de Vlam grooter deede werden, quam-'er een Wind der Yverſught, die deeſen brand begon uyt te bluſſchen, en haer in een vyandlijck miſvertrouwen te ſetten. *Luxor*, een oud en afſchouwlijck Edelman, die ſelfs in ſijn bloeyende Jaeren van een miſmaeckte gedaente en lelijck aengeſight geweeſt was, 't welck den Ouderdom niet ſchooner gemaeckt had, verſtoutte ſigh, om deeſe *Camarine* ten Houwlijck te verſoecken. En wijl alle Veſtingen open ſtaen voor een Eſel die met Goud belaeden is, ſoo meende hy, door ſijn Rijckdom, deeſe plaets, die, gelijck hy waende, noch geen Beſettingh ingenoomen had, lightelijck te ſullen veroveren.

4. De Vrienden van *Camarine* gaven *Luxor* 't Jaewoord, ſonder eens te vraegen, of 't haer wil was of niet. Dit Slaght-Schaep ſou ter Liefde van den Ouden geoffert werden, wijl 't van *Luxor*, door ſijn Geld en grooten Staet, daer toe gekoght was, of immers, om dat hy 't wel betaelen wou. *Camerine* wierd over deeſe tijdingh ſeer verbaeſt, en gevoelde in haer Hert een hevige Strijd tuſſchen de Liefde tegens d'Eer-en-Geldgierigheyd. Sy wiſt niet, wieſe de zeege ſou toewijſen; wijlſe ſigh tegens *Paternus* niet geerne onbeſtendigh wou toonen, vermits het te wijd met hem gekoomen was: En dit tegendeel wouſe haer geluck niet geerne met voeten wegh ſtooten, en in een geringen Stand blijven, daerſe door *Luxor* tot een groote Vrouw verheven kon werden.

5. Ondertuſſchen liet *Luxor* aen de Vrienden van *Paternus* verſoecken, ſoodaenighe Voorſieningh te

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

willen doen, dat hy voortaen de beſoeckingh van *Camarine* moght naelaeten, wijlſe hem nu ten Houwlijk toegeſeyd was. Dit wierd oock in't werck geſteld, en de Bloedverwanten van *Paternus* droegen hem een andere Jonckvrouw van ſijnen Stand voor, welcke hy, uyt geen genegentheyd, maer om ſijn Maeghſchap te vergenoegen, beſoght; niet ſonder groote quellingh in ſijn Hert te gevoelen, vermits hy ſigh ſoo van ſijn *Camarine* moeſt laeten afſcheyden. Ondertuſſchen liet ſigh deeſe Dochter hier door niet afſchricken, maer beſloot, *Luxor* af te wijſen, hoe ſeer oock ſijn toorn en vyandſchap daer door ontſtoocken moght werden; wijlſe deeſen ſoo ſeer haette, alsſe den anderen beminde.

6. Hoe ſigh *Luxor* vriendlijcker aenſtelde, hoe meer vyandſchap *Camarine* hem bewees; derhalven, indien *Paternus* ſigh niet had laeten afſchricken, hy ſou gewiſſelijck wel tot ſijn ooghmerck gekoomen ſijn. Doch ſoo haeſt ſy hoorde, dat hy haer verlaeten had, en *Narſetta* nu bediende, namſe voor, hem met gelijcke munt te betaelen, ſigh tegens *Luxor* saghtſinniger te toonen, en hem, volgens den raed haerer Vrienden, ten Houwlijck te neemen. Terwijl ſigh dit nu toedroegh, en dat den Bruylofs-dagh ondertuſſchen van d'een tot d'ander tijd uytgheſteld wierd, ſoo vernamſe, dat *Paternus* in ſijn oude en eerſte Liefde volharde, *Narſetta* alleen beſoeckende, niet uyt eenige ghenegentheyd, maer enckelijck uyt Hoflijckheyd, en om ſijn Vrienden te behaegen.

7. Deeſe blinde Onbedaghtſaemheyd deed haer de vlieſen van d'oogen vallen, ſoo datſe de begaene Miſſlagh gewaer wierd, en haer ſelven begon te beklaegen, datſe haer jonge Jaeren ſou moeten doorbrengen met een oud Man, die haer wel geld, doch geen vermaeck kon geven. Als nu de Trouwdagh naer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

naerderde, en alle noodige dingen veerdigh waeren, ſoo verklaerde *Camarine* rondelijck, datſe *Luxor* noch wou noch kon neemen. Van deeſe gegevene antwoord wildeſe ſigh noch door bidden, noch door eenigh dreygen, noch door de tuſſchenſpraeck van andere, laeten af-brengen; en van dien tijd af aen ſogtſe allerley middelen om van den ouden *Luxor* ontſlaegen te werden.

8. Sy bad *Paternus*, dat hy haer van daer wegh voeren wilde; doch hy begeerde geenſſins hier toe te verſtaen, vreeſende dat deeſen handel een booſen uytgangh moght bekoomen. Hier over wierd *Camarine* teghens *Paternus* verbitterd, en beſchuldighde hem, dat hy haer ſeer weynigh Liefde toedroegh; ter welcker oorſaeck ſy *Luxor* eyndlijck ten deel ſou moeten vallen, ghelijck dan oock gheſchiede. *Paternus* wierd nu ſijn on-bedaghtheyd ghewaer, en 't berouwde hem, dat hy niet voorſightiger te werck ghegaen, en *Camarine* de ſijne niet ghemaeckt had, eer *Luxor* tuſſchen beyde ghekomen was, of ſelfs noch ter tijd, alsſe ſigh vrijwilligh aenbood, om met hem t'ontvlieden.

9. Dit veroorſaeckte hem ſoodaenigh een droefheyd, dat hy ſigh in een Klooſter begaf, en alſoo de Hoop van *Narſetta* in't water deed vallen. *Camarine* kreegh wel haeſt de walg' van haeren Ouden. Sy ontſette ſigh voor ſijn vriendſchappen en troetelingen, dieſe niets met allen aghte te ſijn, tegens de Miſdaeden haerer Ieughd. Hier door begon d'oude Liefde in haer hert weer t'ontſteeken, en ſy liet ſigh beduncken, datſe *Paternus* de Monicks-kap wel weer ſou doen uyt-ſchudden. De quaede Engelen hebben, wegens de booſheyd der Menſchen, meer maght als de goede, wijl'er veel meer quaede als goede Menſchen ſijn. De moeylijckheyd van *Camarine* dreef *Paternus* uyt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

het Klooster nae een andere Stad, tot de Broeders va
de selve Orden: Doch sy vervolghde hem, gelijc
een gewond Hart, 't welck, sonder oyt te rusten
over al sijn Heel-middel gaet soecken.

10. Hier door wierd den Oversten van deese plae
genoodsaeckt, aen *Luxor* deesen handel bekend t
maecken, en den selven te bidden, eenigh midd
hier tegens te willen aenwenden. Terstond liet *Lux*
or haer te rugg' haelen; doch moest van haer hooren
dat niet hy, maer *Paternus* haer reghte Man was, dien
se aldereerst Trouw-belofte gedaen had. Op dat
nu geen dwaesheyd moght begaen, soo liet *Luxo*
haer in een Kamer besluyten, in welcke sy haer leven
al woedende en vloeckende, geëyndight heeft. Te
deeser oorsaeck ontstond in veel een vermoeden, da
Luxor haer wel misschien vergif toegebraght mogh
hebben, om haer daer door van haer ellende, en hem
selven van een boos ontughtigh Wijf t'ontslaen.

11. Wy sien hier uyt, hoe blind en onbedaghtsaem
de Jeughd pleegh te handelen, en hoe lightelijck me
in den Doolhof der boose begeerlijckheden verderve
kan, indien men niet door't Verstand, als den Drae
van Ariadna, den reghten wegh en komt te treffen
Doch vermits deese leere meermael verhandeld is ge
worden, soo sullen wy tegenwoordigh niet verde
daer van spreecken.

L I I.

De Valsche Broeder.

DE Waerheyd heeft een breede voet, om vast te
konnen staen; de Valschheyd in tegendeel heef
swacke beenen, en valt light om verr'. Dees
valschheyd vergelijckt onsen Salighmaecker met ge-
witte, of met Kalck bestreeckene Graeven, die va
buy-

buyten gantſch çierlijck en reyn ſchijnen, maer van binnen vol ſtinckende Doodsbeederen en afſchouwlijke vuyligheyd ſijn. Gelijck nu den Regen des Hemels deeſe witte Kalck-verw lightelijck afwiſcht, alſoo weet oock de God des Hemels alle valſchheyd, en 't geen in 't verborgene geſchied, aen 't light te brengen, en nae Verdienſten te ſtraffen. 't Volgende Geval ſal ons hier van een proef doen ſien, welckers begin als een Bly-Spel, maer den Uytgangh een Treurhandel is.

2. *Oneſimo*, een Ridder te Valençen in Spaenje, had een groote twiſt en doodlijcke vyandſchap tegens eenen anderen; ter welcker oorſaeck hy beſloot, ſigh ſelven aen hem te wreecken, en, ſonder ſijn eygen leven in gevaer te ſtellen, hem in ſijn Bed te laeten vermoorden. Hy was in eygener perſoon by deeſe Daed tegenwoordigh, ſprack de Moordenaers een Hert in't Lijf, en ſloegh oock ſelfs de hand mêê aen 't werck. Die wat te verlieſen hebben, gelijck *Oneſimo*, vallen veel lighter in de handen der Gerightsdienaers, als andere, welcke, gelijck Bias, al haer vermoogen by haer draegen.

3. Deeſen *Oneſimo* had Vrouw en Kinderen, was van een aenſienlijck Geſlaght, en wel voorſien van Goederen des Gelucks. Hy ſoght ſigh door de vlught te verſeeckeren, maer nauwlijcks had hy hem op wegh begeven, of hy wierd gegrepen, en in de Gevanckenis geworpen. Nae weynigh daegen wierd ſijn Vonnis gemaeckt, en hy moeſt ſterven door de handen eens Beuls. Al ſijn vermogen viel in handen van de Koninghlijcke Amptlieden, ſoo dat ſijn nae-gelaetene Weduw *Daniela*, nevens haer Soon *Iuliaen*, en haer Dochter *Decoroſa* in groote ellende gheſet wierden.

4. *Daniela* had te Carthagena een Moeye woonen, welcke, om haer Night wat t'ontlaſten, *Decoroſa* tot

haer nam, en deselve alle Onderhoud verschafte. *Iuliaen* begaf sigh op een Schip, voorghenomen hebbende sijn gheluck te soecken in d' andere Wereld, daer de Peper wast. Maer 't ghebeurde dat hy met eenighe andere Krijghs-kneghten ontrent Africa aen Land geset sijnde, om versch water te haelen, van de Mooren gevangen en in d'ysers gheslaegen wierd. De Droefheyd over deese sijn Slaverny was dies te grooter, wijl hy geen ander Los-geld te verwaghten had, als de Traenen van sijn Moeder, die, op d' aerde vallende nae den hemel roepen, en in d' oogen Gods seer dierbaer sijn.

5. Ondertusschen wiesch *Decorosa* op in een verwonderlijck-voortreffelijcke Schoonheyd, en bevallijckheyd, soo dat de Boeck-oeffenaers op 't Hooghe School van Carthagena deese Ionckvrouw voor d'alderschoonste van dat gantsche Land hielden, en seer beesigh waeren, om haer te bedienen. Onder veel andere was oock *Quinidio* (een Catalonier meer rijck, als van een Adelijcke Afkomst) de grootste Minnaer van deese Musa. *Decorosa* sagh deese swarte Vogel met Duyven oogen aen: Doch schoonse, gelijck alle Ionckvrouwen, die vleesch en bloedt hebben, deesen eersten Minnaer niet ongenegen was, soo wistse echter haer spel te verbergen en hem daer toe te noodsaecken, dat hy haer met Mond en Hand trouw-beloften doen moest, verhoopende, dat hy haer in haere Armoede sou konnen vertroosten.

6. Evenwel bad *Quinidio* haer, dit heymlijk Houwlijck verborgen te houden, op dat sijn Ouders hem geen gebreck laeten lijden, of wel geheel onterven moghten; wijlse, alhoewel maer Kooplieden, echter, nae 't gebruyck van deesen Land-aert, hooghmoedigh waeren, en 't oogh op wat groots geslaegen hadden.

On-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Ondertuſſchen gebeurden't, dat *Albert*, een bedaeght en ſeer rijck Man, yets te Carthagena te verrighten had. In deeſe Stad quam hy *Decoroſa* te ſien, en hoorde oock, datſe een Dochter van *Oneſimo* was, dien hy voortijds wel gekend had. Hy beſloot derhalven, deſe Dochter van haer Moeder ten Houwlijck te verſoecken, wijl haere Schoonheyd een hevige genegentheyd in hem veroorſaeckte.

7. *Daniela* erkende d'Eer van dit verſoeck met een ootmoedige Danckſeggingh, en meende hier door uyt d' ellende van haer Armoede verloſt te ſullen werden. Sy ontbood derhalven haer Dochter, datſe terſtond nae Huys moeſt komen;'twelck geſchied ſijnde, ſo ontdeckteſe haer, met ſeer groote blijdſchap, datſe haer een rijcken jae gantſch goudene Man wou geven. Doch als *Decoroſa* ſijn Silvere Haeyren ſagh, ſoo ſouſe veel liever by den Raven-ſchoonen *Quinidio* gebleven hebben; evenwel begeerdeſe 't geheym, dat'er tuſſchen haer beyde was, niet t'ontdecken. *Quinidio* wou deeſen Ouden een Studenten-pots ſpeelen; en liet ſigh derhalven kleeden ghelijck een Lijf-eygene Roeyſlaef uyt Mooren Land. Daer nae gaf hy ſigh uyt voor *Iuliaen*, en bleef alſoo in't Huys van *Daniela*, als den Broeder van *Decoroſa*, en de Swaeger van *Albert*.

8. Deeſen *Quinidio* vertelde wonderlijcke dingen van verre Landen, en toonde oock eenigh Geld, voorwendende, dat hy't ſelve door ſijn geſwindheyd verovert had. Ter deeſer oorſaeck was hy deeſe arme Weduw een dies te liever Soon. *Daniela* begon hem te ſpreecken van *Alberts* Houwlijck met *Decoroſa*; doch hy ſeyde, geenſſins daer toe te willen raeden, wegens d'ongelijckheyd van hun beyder Ouderdom, die al te groot was, om een goed eynd te konnen neemen. Dit was d'oorſaeck, dat deeſen handel van tijd tot tijd uyt-geſteld wierd, tot dat den reghten *Iuliaen*, van de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Broederen der Genade (*Freres l' ordre de la Mercy*) los gekoght ſijnde, weer te Valencen aenquam, doch van *Daniela* niet gekend wou worden.

9. De Heymelijcke Voorſpraeck in't Moederlijc hert betuyghde haer wel, dat deeſen armen Jongeling haeren Soon was; doch wijlſe van *Quinidio* meer voor deel trock, ſoo was 't bedrogh haer liever als d waerheyd. Daerenboven had *Quinidio* de hand dappe in 't werck, die deeſen *Iuliaen*, als een Bedrieger verſtooten wou hebben. In deeſen nood ſoght hy b ſijn andere Vrienden byſtand, en gaf deſelve ſoo vee mondelijcke en ſchriftelijcke teeckenen, datſe hen behulpelijck ſijn, kennen, en tegens *Quinidio* verde digen moeſten. Op ſeeckere tijd quaemen beyde deeſ *Iulian* en van de woorden tot de wercken, en *Quinidi* doorſtack den waeren *Iulian*, de reghte Soon van O *neſimo*; die noch voor ſijn dood van *Daniela* gekend e hertelijck beweend wierd.

10. *Quinidio* moeſt nu met ſijn heymelijck-opge reght Houwlijck voor den dagh koomen, en begeer- de *Decoroſa* te trouwen. Doch *Albert* ſigh bedroogen en den onſchuldigen *Iuliaen* dood ſiende, braght by d' Ovrigheyd te weegh, dat deeſen Bedrieger e Doodſlaeger aen 't leven geſtraft wierdt. Als hy oock overwoogh, hoe liſtigh *Decoroſa* hem om den Thuyn geleyd had, ſoo wou hy haer, als de Dochter en We- duw van twee onthoofde Perſoonen, geenſins ter Houwlijck neemen, ter welcker oorſaeck ſy in ſchan- de en armoede moeſt blijven ſitten. Deeſe Geſchie- denis brenght ons het volgende Raedſel in gedaghten, 't welck wy hier byvoegen.

Segh hoemen dien doch noemen kan,
Den welcken was ſijns Suſters Man,
En ſy weer was haers Broeders Vrouw,
Tot dat verviel den Leugen-Bouw.

Men

Men sou dit oock op Juno konnen duyden, die van d'oude Dight-konstenaers de Suster en Vrouw van Jupiter genoemd werd.

11. Wy sien hier, dat alle bedriegery en valscheyd ten laetsten ontdeckt werd, tot schande en verderf van den Vinder der selver. De Leugen, heeft Syrach seer wel geseyd, is een lelijcke schand-vleck in een Mensch, en in de mond der ongeschickte isse geduerigh. Een Dief is te kiesen voor eenen die steeds lieght, maer sy beyde sullen de verderfnis beërven, *Syr:* xx.24.25. Daer benevens kan ons dit voor een Les dienen, dat wy ons, in Armoede gevallen sijnde, seer voorsightigh moeten draegen, op dat wy onse hand tot geen onreght uytsteecken. Had *Daniela* wat beeter aght hier op genoomen, sy sou, om een weynigh genots wil, den valschen *Iulian* niet voor den reghten aengenoomen, en den reghten om den valschen verstooten hebben. Van *Decorosa* konnen wy leeren, dat de heymelijcke Houwlijcken seer selden geluckig sijn. Hadse sigh van *Quinidio* vry gehouden, ter tijd toe, datse van de bewilligingh sijner Ouders verseeckerd was geweest, of, by tegenstand der selver, op haer vrije voeten had gestaen, 't sou noch *Quinidio* 't leven gekost, noch haer aen geen goed Houwlijck ontbroocken hebben; wijl doch 't oude Spreeckwoord meermael waeraghtigh is, Dat een schoone Dochter haer Houwlijcks goed in 't aengesight draeght.

LIII.

D' Onkuysche Moeder.

ALhoewel Socrates den Ouderdom, onder andere Redenen, oock daerom gepreesen heeft, wijlse van den brand der Liefde bevrijd sou sijn; soo laet sigh echter dit Vyer soo wel by 't dorre houd, als by

by 't groene vinden. Den ouden Kercken-Leeraer Hieronymus heeft uyt ervaerentheyd geſproocke, als hy ſeyde, Dat de Strijd tegens d' Onkuysheid gemeen, doch d' overwinningh ſeer ſelden is. Ia tal ons de volgende Geſchiedenis ooghblijckelijck vertoonen, in welcke d'onbetaemlijcke Begeerlijckheden der vleeſchlijcke luſten groote onheylen en ellendige Moorderijen aen-gerigt hebben.

2. *Rodopia*, de naeghelaetene Weduw van een voornaem Frans Heer, had by haeren nu overleden Man vijf Kinderen, drie Soonen en twee Dochters; welcke ſy in alle deughden en goede Seeden ſeer heerlijck liet opvoeden. Sy was voorneemens haer jonghſte Dochter in een Klooſter te beſluyten, en *Venuſta*, d' oudſte, uyt te Houwlijcken. De ſchoonheyd van deeſe nam met de Jaeren toe, ſoo datſe niet weynigh Minnaers verkreegh, onder welcke *Diodorus* en *Porphyrus* 't beſte aenghesien waeren, en derhalven al d' andere uyt den Sadel lighteden. Deeſe twee hadden geen kleyne Minnenydt tegens malkander, wijl yeder den Haen in de Korf wou ſijn. *Porphyrus* liet hem voorſtaen, ſigh genoegh gewroocken te hebben, indien hy maer *Venuſta* t' huys brengen, en aen *Diodorus* 't nae-kijcken laeten moght.

3. *Diodorus* wiſt wel, hoe veel, in deeſen handel, aen de genegentheyd der Ouders ghelegheen is; ſprack derhalven de Moeder vriendlijck aen, en wierd oock met ſoodaenighe beleeftheyd ontfanghen, dat de Dochter oorſaeck kreegh, om met haer Moeder t' yveren, wijl haer gerimpelden Ouderdom veel meer vlammen liet ſien, als de bloeyende Jeugd van deeſe lieflijcke Schoone. Om nu haer voorneemen te bevorderen, ſoo verboodſe haer Dochter, voortaen met *Diodorus* eenige ſpraeck te houden, en ried haer, haer ſinnen op *Porphyrus* te

ſtelle

tellen, die haer, wegens sijn Rijckdom, veel diensti-
er sou konnen sijn: Doch te laet, en te vergeefs, wijl
den Band tusschen *Diodoor* en *Venusta* alreeds ghe-
knoopt, en hun beyder Liefde, met weersijdsche
Trouw-gevingh, tusschen haer verseeckert was ghe-
worden.

4. *Diodorus* hoorde van *Venusta*, dat *Ropodia*, haer Moeder, haer gebooden had, niet meer met hem te spreecken: Evenwel konden al haer gunst-betuygingen deesen Edelman niet verlocken; die sigh geliet, haere meeningh niet te verstaen; tot datse eyndlijck, met een rood aengesight, haer gemoeds-neygingen hem opentlijck met de mond ontdeckte. Haer Spiegel seyde haer, dat haer gerimpeld vel niet beminlijck was, en dat de tijd haer soo weynigh als andere verschoond had: Doch 't geen haer hier in afgingh, wouse door goudene beloften weer vergoeden. *Diodorus* stond over dit haer aensoeck gelijck als verstomt; evenwel antwoorde hy haer met korte woorden, dat hy soodaenigh een Eer onweerdigh, en tot deese aenbiedingh niet bequaem was; bedeckende alsoo deese Blauwe Scheen met Hoflijckheyd.

5. Als nu *Rodopia* de Liefste van haer Dochter *Venusta* soght wegh te neemen, doch dat hy sigh niet wou laeten neemen, soo ontbrandense in een grimmigen Yver. Sy besloot haer voorheenen soo seer ghelieft Kind in een Kamer, schold en sloegh haer; jae dreyghde, haer aen 't leven te willen straffen, indiense oyt met *Diodorus* eenighe woorden weer quam te wisselen. *Venusta* was soo voorsightigh, datse sigh niet teghens haer Moeder aen wou kanten, maer beloofde, in alles te sullen gehoorsaemen. Doch ondertusschen beslootse met haer Broeders een Raed, dit houwlijck te willen verhinderen, wijl sulcks, sonder naedeel van hun

Erf-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Erf-goederen, niet in 't werck ghesteld kon we-den.

6. Deese Kinderen naemen hun Bloedvrienden hulp, welcke *Rodopia* haer onbetaemelijck voorne-men hardelijck voor oogen stelden; waer over sy o-bedaghtelijck een besluyt nam, van sigh te wree-ken. 'k Segh onbedaghtelijck, wijl het *Diodorus* 't le-ven sou kosten, die haer gelijckse meende, veragh-te. Om nu haer opset tot de daed te brengen, so beloofdese aen *Porphyrus* haere Dochter, indien h *Diodorus* aen kant wou helpen. *Porphyrus* liet sigh ni langh hier om bidden, wijl hy een Krijghsman gh weest was, en dickmael voorgenomen had, deese *Diodorus* voor de Klingh te daegen.

7. Deese beyde lieten sigh op de bestemde plae vinden, en wijl *Diodorus* een valsche Eer en waer Liefde in't gemoed had, soo hield hy sigh boven mae ten dapper, en droegh sigh soo wel, dat *Porphyrus* die hem uyt-gedaeght had, met het leven oock te ge lijck alle gramschap verloor. *Rodopia* betreurde dee sen onverwaghten uytgangh des Strijds seer hevigh Doch daer nae bewooghse een ander Edelman, *Evod* genoemt, om *Diodorus* nae d andere Weereld te sen den, belovende hem desgelijcks haer Dochter *Venu-sta* tot een loon der overwinningh. 't Geluckte deese *Evode* beeter, als *Porphyrus*, wijl hy *Diodorus* om 't leven braght, en nu den schoonen Buyt meende ghe wonnen te hebben.

8. *Venusta* wou den Doodslaeger van haer overle dene Liefste noch sien, noch hooren spreecken, mae had veel meer oorsaeck, om hem voor haer doodlijc ken vyand te houden; jae liever sonder Man te ster-ven, als deesen ten Houwlijck te neemen. *Rodopia* in tegendeel, begon *Evode*, die van haer Dochte af geweesen wierd, selfs te vrijen. Hy had wel gantsch geen genegentheyd tot haer, doch vond in hem een

groot

groote begeerte tot haer geld, en wou liever een lelijcke rijcke, als een arme schoone Vrouw hebben. Doch de Soonen wouden deese nieuwe Trouw van haer Moeder niet voor aengenaem houden, en stelden sigh met alle maght daer tegen; maer konden 't evenwel niet verhinderen, en moesten gedogen, dat haer Stiefvader kostelijcke Geschencken in handen kreegh.

9. Ontrent een Maend hier nae quam de jonghste Soon van *Rodopia* deese *Evode* t'ontmoeten, en nae weynigh woorden stiet hy den selven ter aerde; meetende hem alsoo in met de Maet, waer mêê hy *Diodorus* uytgemeeten had. *Rodopia* klaeghde al haer Kinderen over deesen Doodslagh aen, seggende, dat door der selver aenhitsingh haer Man om 't leven ghebraght was. Alsse nu veel Onkosten gemaeckt, en niets verkreegen had, wijl den Daeder wegh ghevlught was, en datse tegens d'andere niets bewijsen kon, soo isse met haer Aenklaght te schande geworden. Hier over vielse in een groote treurigheyd, en door de selve in een doodlijcke Sieckte, die haer 't leven benam; met aghterlaetingh van een boos gherught by al de geene, die haer kenden, wegens haere groote Onkuysheyd en bittere Wraeckgierigheyd.

10. Deese *Rodopia* heeft bevestight de waerheyd van 't oude Spreeckwoord: Als in oude Huysen een Vyer opgaet, soo is den brand gevaerlijcker, als in nieuwe Huysen. Men bevind daegelijcks, dat Ouderdom niet helpt voor Dwaesheyd. In veele blijft den haert noch heet, of'er 't vyer schoon van daen genoomen is. Doch de sulcke sullen gewaer werden, dat'er niets schendlijcker is, als in den Ouderdom onkuysch te sijn. Ondertusschen sien wy hier in oock 't reghtveerdigh beleyd onses Gods. *Porphyrus*, die *Diodorus* om 't leven soght te brengen, viel selfs in de Dood. *Diodorus*, die uyt ydele Eersught sigh in een

Twee-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Twee-gevecht begaf, en *Porphyrus* 't Land der leven-dige deed ruymen, en wierd weer van *Evode*, en d[illegible] sen door den jonghsten Soon van *Rodopia* nae't Gr[illegible] gesonden. Soo weet de Heere 't quaed te doen koo-men op 't hooft der Quaed-doenders. Hoe't met de laetsten Doodslaeger gegaen is, werd ons niet beken[illegible] gemaeckt. Buyten twijffel sal de hand Gods, 't sy i[illegible] dit Leven, of nae sijn Dood, hem wel gevonde[illegible] hebben, wijl hy een grouwel heeft van den Man de[illegible] bloeds.

LIV.

De veraghte Veraghtingh.

DE Spiegels werden niet alleen gebruyckt, om daer in te beschouwen 't geen schoon en wel-standigh is, maer oock 't geen gebrecklijck e[illegible] mismaeckt is. Ter deeser oorsaeck vermaende So-crates alle Jongelingen, datse sigh in een Spiegel be-kijcken souden, op dat de schoone haer bevallijck[illegible] gedaente met geen lasterlijcke daeden verontçieren[illegible] en de lelijcke haer onaengenaem aengesight door vee[illegible] lerley Deughden schoon maecken moghten. Even al[illegible] soo vertoonen wy in deese onse SCHOUW-PLAETS, die gelijck een Spiegel der Geschiede-nissen is, het Goede, om 't selve nae te volgen; e[illegible] 't Boose, om voorsightighlijck daer van af te wijcken[illegible]

2. In 't Vaderland van *Ronsard*, Vandomois ghe-noemd, heeft sigh dit volgende Droef-eyndend[illegible] Blijspel toegedraegen. *Abachus*, een Edelman van een der grootste Huysen deeses Lands, die Iaerlijks thien duysendt Kroonen inkomsten had, soght een bequaem Houwlijck te doen, om den tijd sijns levens in een volkoomene verghenoegingh te mogen toebrengen. Met dit voorneemen righte hy sijn oogen nae een see[illegible]

schoone

schoone Jonckvrouw, *Sarbella* genoemt, welckers Vader *Morulan*, een sleght Edelman in sijn Buert, noch in't leven was. Elck verwonderde sigh over deese Verkiesingh, wijl sigh soo een groote ongelijckheyd tusschen deese twee toekoomende Echtgenooten vertoonde; en yeder sagh wel, dat de blinde, of geblinde Liefde, *Abachus* (die nu eerst tot sijn mundige Iaeren ghekoomen was) tot deese Jonckvrouw geleyd, of, soo andere seyden, verleyd had.

3. *Morulan* hield dit versoeck voor soo een hooge Eer, dat het begeeren en 't bewilligen de selve saeck was. *Sarbella* wist niet, met wat voor een onderdaenige Eerbiedigheyd sy haer toekomenden Bruydegom sou bejegenen, om hem te mogen behaegen. Op deese wijs hingh den Hemel vol Vedelen, doch die deese verliefde wel haest op't hooft sullen vallen. *Abachus* was aen een van de voornaenste Vorsten des Koninghrijcks verbonden, die even ter selver tijd tegens den Koningh oproerigh wierd, en een Onrust in Guienne begon aen te vangen; ter welcker oorsaeck hy sijn Houwlijck moest uytstellen, om sijn Heer bystand te doen. Hy vertrock dan in aller haest van daer, sonder sijn Afscheyd van *Sarbella* te neemen, als alleen door een Brief, waer in hy belofte deed van de volstandigheyd sijner Liefde, en sijn afwesentheyd, soo goed als hem mogelijck was, verontschuldighde.

4. *Sarbella* schreef meer als eenmael aen hem, doch *Abachus*, die niet veel lust had om de Pen te voeren, en dien den Krijghs-handel in 't hooft lagh, liet al de Brieven leggen, sonder de selve te beantwoorden. Terwijl nu *Abachus* niet tegenwoordigh was, wierd *Daze*, een seer rijck Koopmans Soon, op *Sarbella* verliefd. Den Brief van sijn Adeldom was nauwlijcks veerthien daegen oud, doch hy had veel Adelijcke Goederen van een van sijner Neven geërft, soo dat hy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

deese Gelucks-gaef, die hy gelijck als slaepend' o[...] fangen had, waeckende gebruycken, en hem selv[...] goede daegen verschaffen wou. Deesen *Daze* voe[...] *Sarbella* en haer Vader op sijn Slot, toonende h[...] de Rijckdommen des Weerelds, en al sijne Schatt[...] bestaende in veelerley Kleynodien, Silvere Vate[...] kostelijcken Huysraed, en een groot getal gewaepe[...] de, 'k wil seggen Hertoghs-penningen, gemeenlij[...] Ducaten genoemd, die hy in een ysere Kist geva[...] gen hield.

6. *Daze* wist wel, dat *Sarbella* aen *Abachus* v[...] looft was, doch onderhield evenwel sijn Liefde m[...] een verwarde Hoop, en stroyde uyt, eerst, dat [...] *bachus* gewond; daer nae, dat hy gevangen; eyn[...] lijck, dat hy dood was; en braght ten laetsten do[...] sijn Goud-poeder te weegh, dat *Morulan* hem s[...] Dochter ten Houwlijck beloofde, beschuldigen[...] *Abachus* van vergetelheyd, ondankbaerheyd en trouw[...] loosheyd, wijl hy in soo langen tijd aen *Sarbella* n[...] geschreven had. Boven dit alles braght *Daze* noch e[...] schandelijcke Lasteringh op de baen, seggende, [...] *Abachus* groote goederen met Vorstelijcke Schuld[...] beswaerd waeren, en dat sijn Rijckdom in een v[...] sche schijn, de sijne in teghendeel in Geldt en vr[...] Goederen bestond. Ondertusschen wierd *Abach*[...] door een sijner Vrienden, verwittight, van alles w[...] sigh te deeser plaets toedroegh.

6. Deese Tijdingh bond hem vleugelen aen, s[...] dat hy sigh in aller haest nae Huys begaf, en daer vo[...] 't geen hy niet wenschte te vinden, te weeten, *Da*[...] soodaenigh in de gunst van sijn Liefste ingedronge[...] dat hy geen toegangh meer vinden kon. Hier ov[...] veranderde sijn Liefde in een hevige gramschap; [...] hy kon *Sarbella* met reden van onbestandigheyd b[...] schuldigen, welcke sy sigh niet ontsien had, hem [...] verwijten. Gelijck de Weerliefde door Liefde ve[...]

worven werd, ſoo veroorſaeckt oock de vyandſchap tegenvyandſchap. *Abachus* meende, dat de ſmaed, hem van *Daze* aengedaen, niet anders als met bloed afgewaſſchen kon werden. Hy wou derhalven beſoeken, of deeſen rijcken nieuw-gebacken Edelman ſoo wel met een Piſtool, als met de Piſtoletten kon omgaen, en liet hem daer op voor de Klingh daegen; met bedreygingh, dat hy, indien hy niet verſcheen, hem 't Wambais met Stock-ſlaegen wou laeten boorden.

7. *Daze* moeſt, tegens ſijn wil, een Ridderlijck Man werden, en verneemen, dat de Pen veel lighter en min gevaerlijcker te voeren is, als den Deegen. *Abachus* had van der Jeughd af met de Waepenen leeren omgaen, en gingh derhalven deeſen Koopmans-Boeckhouder in dien handel verr' te boven; dien hy met drie ſtooten doorſtack, ſoo dat hy niet alleen ſijn Geld, ſijn rijck Erfdeel, en ſijn Bruyt, maer oock ſelfs ſijn leven verlieſen moeſt. Dit gedaen ſijnde, vertrock *Abachus* in aller haeſt weer nae ſijn Heer, die hem in ſijn beſchermingh nam, en, nae de korts daer op volgende vereenigingh tuſſchen de Koningh en hem, vergifnis van deeſe Doodſlagh verkreegh. Nae eenige tijd keerde hy weer nae Huys, doch veraghte de voorgaende veraghtingh van *Sarbella*, en trouwde een ander Dochter, die hem in Stand en Goederen veel gelijckvormiger was.

8. Op deeſe wijs bleef *Sarbella* tuſſchen twee ſtoelen in d' aſch ſitten, en had, door Gierigheyd en Ongheduld verſuymd, een van de grootſte Vrouwen in 't gantſche Land te werden. Wijlſe oock met *Daze* noch niet ghetrouwt was gheweeſt, ſoo moeſtſe met leedighe handen af-wijcken, en de vergeefſche Hoop laeten ſincken. Onder de gheene die 't wel ſal gaen, en welckers voet in eeuwigheyd niet ſal wanckelen, teld David

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

de soodaenige, die opreght wandelen, met hae[...] herte de waerheydt spreecken, met haere tongh[...] niet aghterklappen, en geen smaed-redenen o[...] neemen teghens haeren Naesten. In tegendeel, [...] schande moeten werden boose en loose veraghter[...] welcke meenen, de Heere siet niet, en de Go[...] Jacobs hoord niet, watse arghlistighs in haer he[...] hebben, of met haere tongen uyt-spreecken: Ma[...] eyndlijck vindense sigh in deesen waen ellendighbe[...] droogen.

9. Op de verhaelde Geschiedenis heeft yeman[...] een aerdighe Versieringh ghemaeckt: welck w[...] ter vlught in deese volghende Versen wat ruym[...] voorstellen sullen.

Een vraetige Wolvinne sagh
Met groote vreughd op seeck're dagh
Een Paerd in't Veld gebonden staen,
Soo dat het haer niet kon ontgaen:
Dies maecktse gissingh, dat haer maegh
Sou haest ontlast sijn van de plaegh
Des Hongers (die haer had beswaerd)
Ten koste van het dienstbaer Paerd.
Als sy nu met een snellen tred
Sigh had nae deesen Buyt geset,
Sagh sy niet verre daer van daen
Op seeck're Brugg' een Esel gaen,
Den welcken was een swaere Last
Van Goud op sijnen rugg' gepast.
Stracks heeft haer de begeerlijckheyd
Van't Paerd nae d'Esel toe geleyd:
Maer wijlse nu met groote spoed
Haer voeten dapper snellen doet,

S

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Soo wierd den Esel, die wel haest
Haer in 't gesight kreegh, seer verbaest,
En viel, als in een oogenblick,
In 't waeter, door de groote schrick.
Daer stond de gierige Wolvin
Met een geheel ontroerde Sin.
Haer gissingh was haer gantsch mis-luckt,
Haer hoop lagh schielijck neer geruckt,
't Goud en den Esel wasse quyt:
Maer 't geen met d'alderhooghste spijt
Haer steeds door haer gedaghten swierd,
Was, dat het Paerd ontbonden wierd
Terwijl haer de Begeerlijckheyd
Had nae den Esel heen geleyd.
Veel nutte Lessen leggen in
't Versierde doen van dees Wolvin,
Die mooghlijck by gelegentheyd
Eens sullen werden uytgebreyd.

By deese veraghte Veraghtingh sullen wy een veraghte Ghehoorsaemheydt voeghen, welcke, alhoe-wel niet bloedigh, echter bequaemlijck onder dit Opschrift begrepen kan werden, wijl alle onghehoorsaemheydt een veraghtingh in sigh besluyt.

10. *Basilissa*, een Eedele Jonckvrouw te Parijs, wierd Gebiedster over twee Vrijers, den eenen *Andochus*, den anderen *Salviaen* genoemd. Dese beyde konden soo weynigh met malkander over een koomen, als twee Honden die t' saem aen een Been knaegen: En wijlse d'een d'ander niet opentlijk dorfden uytdagen, wegens 't scharp Verbod, nieuwlijcks tegens de Twee-Gevegten uytgegaen, soo steldese hun Twist uyt, tot

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

d'eerste bequaeme gelegentheydt, die hun verschij-
nen sou. Als nu op seeckere tijd deselve voorviel,
wierdense van hun weersijdsche Vrienden verhindert;
soo dat den Strijd met gelijck voordeel en naedeel een
eynd nam, wijlse beyde maer eenige geringe wonden
ontfangen hadden.

11. De verstandige *Basilissa* kon lightelijck ver-
moeden, dat hier uyt een veel grooter Onheyl sou
konnen voortkoomen, wijl de Liefde-vyandschap
d'onversoenlijckste is, insonderheyd by de Lightsin-
nige en Eersughtige Fransche. Sy liet derhalven de-
se beyde voor haer koomen, gebood haer, met mal-
kander vreedsaem te sijn, en beswoer haer, op verlies
van haer gunst, haer bevel nae te koomen. Sy be-
loofden, met hand-gevingh, haer te sullen gehoorsae-
men, en toonden sigh bereyd, om haer Gebod aen te
hooren. Wel dan, seydese, ghy beyde sult verbon-
den sijn, een Jaer langh buyten dit Land u op te hou-
den, en die binnen den selven tijd oyt voor mijn Aen-
gesight sal verschijnen, diens vyandin sal ick sijn, en
in tegendeel de vriendin des geenen, die my gehoor-
saem sal geweest sijn.

12. Sy braghten hier tegens in, dat dit bevel alleen
daer op sagh, om sigh door soo langen uytstel, van
haer beyde t'ontslaen; doch sy bevestighde met een
dieren Eed, datse haer binnen 't ghedagte Jaer niet
alleen in geen Echts-belofte met yemand sou in-
laeten, maer oock, datse nae dien verloopen tijd
een van hun beyde tot haer Man verkiesen, of an-
ders voor al haer leven ongetrouwt blijven sou.
Wat souden nu beyde deese t'saem-verdraeghene
Vrienden doen? De ghelijkheyd van de ghelegent-
heyd, waer in sy sigh bevonden, ghenas hun Y-
versught, en sy besllooten, 't Vonnis van de schoo-
ne Mond hunner Gebiedster schuldighe ghehoor-
saemheyd te betoonen. Sy begaeven sigh derhal-
ven

ven beyde buyten haer Land, en naemen dienſt by twee tegen-een-ſtrijdende Heeren.

13. *Andochus* vervoeghde ſigh by den Aerts-Hertogh *Albertus*, op de ſijde der Spaenjaerden; *Salviaen* in tegendeel by de Hollanders; voorgenoomen hebbende, ten eynde des beſtemden Iaers weer te rugg' nae *Baſiliſſa* te keeren, en deeſe Lea, of Rachel, gelijck Jacob, te verdienen. Onder de veelerley veranderlicke Voorvallen des Oorloghs, die ſoo wel de Krijghs-lieden, als de Schippers d'onweeren, onderworpen ſijn, gebeurden't, dat *Andochus* eenen van d'Hollandſche ſijde dood-geſchooten had, en ſtracks daer op gevangen wierd, ſoo dat hy buyten twijffel oock om hals geraeckt ſou hebben; doch *Salviaen* quam juyſt by deeſen handel, redde *Andochus*, door ſijn Aenſienlijckheyd, van de Dood; verantwoorde hem by den Veld-Heer; betaelde 't Losgeld, en braght alſoo te weegh, dat hy op vrije voeten geſteld wierd.

15 Deeſe Weldaed wou *Andochus* met een tegenweldaed en heerlijcke Gift vergelden, om te toonen, dat hy niet ondanckbaer was. Deeſe Gave was *Baſiliſſa*, van welcke hy, door een openbaer Schrift, afſtond, en deſelve aen *Salviaen* overliet, tot een loon van ſijn beweeſene dienſt. Ondertuſſchen was 't gheſette Iaer bynae verſtreecken; derhalven begaf ſigh *Salviaen* weer nae Parijs, en ſtelde ſigh voor ſijn *Baſiliſſa*, niet twijffelende, of hy ſou nu de loon ſijner gehoorſaemheyd met blijdſchap genieten, wijl hy't deel van ſijn Medevrijer oock aen ſigh ſelven gebraght had. *Baſtliſſa* had in haer hert *Andochus* verkooren, inſonderheyd oock, onder andere oorſaecken, om dat hy dienſt genomen had aen de ſijde der Roomſch-geſinde, in welcken Gods-dienſt ſy geweldigh yverde, alhoewel met onverſtand.

15. Vermits nu *Salviaen* ſoo ſtout was, dat hy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ongeroepen voor haer oogen verſcheen, ſoo wouſ
haer weygeringh met haer voorigh Gebod verſchoo
nen, ſeggende tot hem, dat hy haere gunſt verlooren
en dat *Andochus* meer gehoorſaemheyd als hy betoond
had. *Salviaen* braght het Handſchrift van *Andochu*
voor den dagh, en deed alſoo blijcken, dat hy, d
Liefde-grillen der light-verlockte Jeughd ontvloden
ſijnde, al ſijn reght en aenſpraeck hem overgegeven
had. *Baſiliſſa* braght hier tegens in, dat *Andochus* geen
maght had, om te verkoopen 't geen 't ſijne niet was
en dat ſulck een Overlaetingh des Reghts, 't welck
geheel aen een derde ſtond, ſoo kraghteloos was, al
offe hem eenigh Eyland in Ooſtindien geſchoncken
had. Om nu geheel van hem ontſlaegen te ſijn, ſoo be
gafſe ſigh in een Nonne-Kloofter. *Salviaen*, d' onbe
ſtendigheyd der Weereldlijcke dingen bemerckende
trock deſgelijcks een Monicks-kap aen. Deeſen volg
de oock *Andochus*, dien 't berouw van veelerley miſ
daeden tot boete aendreef.

16. De Dieren ſijn de Menſchen gehoorſaem, wijl
ſe tot der ſelver dienſt geſchaepen ſijn geworden, en
ſoo veel kennis hebben, datſe verſtaen konnen, wat
men van haer hebben wil. D' Onderdaenen zijn hae
Overheeren gehoorſaem, wijl deſelve geſteld zijn om
haer te regeeren, en ſy ſigh tot deeſe onderwerpingh
verplight bevinden. Alle leden des Ligchaems ghe
hoorſaemen 't Hooft en 't Verſtand. Waerom dan
zijn de Menſchen God, van wienſe alles hebben, ſoo
ongehoorſaem, en weerſtreven geduerigh ſijn wil, ſoo
dat hy als genoodſaeckt werd, om uyt te roepen: Een
Soon ſal den Vader eeren, en een Knegh ſijnen Heer
Ben ick dan een Vader, waer is mijn Eer, en ben ic
een Heere, waer is mijn vreeſe, ſeyd de Heere de
Heyrſchaeren? *Maleach*. 1. 6. Hoedaenigh de Vrije
de beveelen van haer Liefſte volgen, Welckers Dienſ
baerheyd vrijwilligh is, en die de Liefde alleen ve
bindlijc

bindlijck maeckt, heeft deeſe nu verhaelde Geſchiedenis ons te kennen gegeven.

L V.

D' Ongetrouwe Broeder.

De Liefde wil een vry Weeſen, en van alle dwangh vervreemd zijn. Ter deeſer oorſaeck ſietmen, dat meenighmael eygene Broeders, die de Natuer met den band des Bloedverwantſchaps verbonden heeft, malkander gantſch geen, of immers geen groote Liefde toedraegen, maer haere ghenegentheden veel meer nae andere pleegen te wenden, die haer in Verſtand, Jaeren en Seeden gelijck zijn.

2. Te Saltsburgh leefden voor weynigh Iaeren twee Broeders, *Adolph* en *Berdram* genoemd; onder welcke den eerſt-ghenoemden negen of thien Iaeren ouder was, als den anderen, en derhalven tot verſchydene Geſelſchappen toeghelaeten wierd, tot welcke den minderjaerighen noch niet bequaem was te verſchynen. *Adolph* was een Krijghſman, en had oock een Reys nae Italien ghedaen, ſoo dat ſijn Ouders, als hy in 't twee-en-dertighſte Iaer ſijns Ouderdoms weer t' Huys gekoomen was, hem geerne gehouwlijckt gheſien hadden, op dat ſijn vlughtigh Geluck door deeſen Stand ghelijck als geanckert moght werden. Gelijck nu Venus en Mars geen tegen-een-ſtrijdige Sweef-ſtarren ſijn, ſoo was *Adolph* oock niet on-gheneghen, om de begeerte van ſijn Vader en Moeder in dit ſtuck te ghehoorſaemen.

3. *Lightebigh*, een ſeer ſchoone, doch oock te gelijck lightveerdige Deerne, ſag deſen, of veel meer ſijnen Rijckdom, voor een bequaeme gelegentheyd aen,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

om door een Houwlijck tot Goederen te geraecken alhoewel sijn Persoon, Seeden en Redenen soodaenigh gesteld waeren, dat niemand op hem light verlieft sou konnen geworden hebben. Terwijl nu van deese saeck gehandeld wierd, roerdemen de Trommel, wegens een nieuwe Onrust, die sigh verheven had, en door de Waepenen gestild moest worden. Wijl nu *Adolph* den Werver des Krijghsvolcks voor deesen had gekend, soo liet hy sigh door den Dronck bepraeten, om weer met hem voort te trecken. Ondertusschen quam *Berdram* oock weer uyt Italien t'huys, brengende, nevens sijn Natuerlijcke Schoonheyd, sulcke Hoflijcke Seeden mêê, dat sijn Oudste Broeder by hem niet te vergelijcken was.

4. *Lightebig* sagh deese ghemeende toekoomende Swaeger aen met d'oogen van een in Liefd' ontstoocken Hert, welcke als de Spiegels van onse gedaghten, en de stilswijgende Tolcken van ons gemoed sijn. *Berdram* had deese Spraeck in Italien leeren kennen, en wist soo veel Suycker-soete Liefde-woorden voort te brengen, dat deese Jonckvrouw het tegenwoordige voor 't toekoomende begon te beminnen. Als nu deese Swaegerlijcke Kennis in een oneerlijcke Echte Liefde veranderd was, quam *Adolph* uyt den Oorlogh weer t' huys, geheel Sieck, en meer een dood als een levendigh Menschgelijck. De Liefde is een begeerte der Schoonheyd, maer in tegendeel, 't verlies der Schoonheyd doet de Liefde sincken, en omverr' vallen. 't Was derhalven niet te verwonderen, dat *Lightebig* den oudsten Broeder *Adolph* verliet, om den jongen *Berdram* aen te hangen.

5. Daerenboven, d'Orden der Vrouws-persoonen bestaet, nae de meeningh van veele, in de belofte van onbestendigheyd, soo datse, oock selfs sonder oorsaeck, andere Maend en Mansiecke gedaghten opvatten. *Adolph* quam, door goede Genees-middelen, weer

weer op de been, en ſijn Ouders dreven de voltreckingh der ghedaene Beloften met allen yver voort. Hem aengaende, hy was ſeer gewilligh daer toe, wijl hem 't Krijghs-leven begon te mishaegen, 't welck een goede ſaeck voor jonge, maer niet voor oude Lieden is. Als nu de tijd beſtemd, en al de voorbereydingh tot de Bruyloft gereed gemaeckt was, heeft ſigh de Bruyt verlooren. *Berdram* was deſgelijcks niet te vinden, en hier uyt ontſtond een Arghwaen, datſe beyde met malkander de Vlught genoomen hadden, gelijck oock in der waerheyd geſchiedt was.

6. 't Is lightelijck af te meeten, wat voor een groote verwarringh deeſe ongetrouwe Broeder verweckte. De droefheyd der Ouderen wierd noch merckelijck vermeerderd, wijlſe niet te weeten konden koomen, waer heenen ſigh deeſe Vlughtelingen begeven hadden, of waerſe te vinden moghten ſijn. Ondertuſſchen haddenſe ſigh nae Venetien begeven, daer *Berdram* oock te vooren ghewoond had, in welcke Stad de Melck-witte Vrouwen Hooninghſoete woorden laeten hooren. Hy had met ſijn Bed-godin een ſeer ſleghte Voorraed van Geld mêê genoomen, wijl hy, door een dwaeſe blindheyd der Liefde, gemeend had, dat *Lightebigh* hem boven alle Schatten ſou ſijn. Sy hadden wel haeſt verteerd 't geen haer eygen en niet eygen was (want *Berdram* had van ſijn bekende eenigh geld geleend) derhalven beſlootenſe, weer nae Saltsburgh te vertrecken, en met den verlooren Soon om vergifnis te bidden.

7. Doch een van *Berdrams* Vrienden berighte hem, datſe beyde van hun Ouders onterft waeren geworden: Daerbenevens, dat *Adolph* voorgenoomen had, ſijn Broeder om 't leven te brengen, of in handen der Ovrigheyd te ſtellen, op dat ſijn bedrevene wrevel gereghtlijck geſtraft moght werden; en dat van *Lightebigs* Ouders een beſluyt genoomen was, haer, ſoo haeſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

haeſtſe gevonden wierd, in een Klooſter te ſteecken. Sy ſtelden derhalven hun t' Huyskomſt uyt haer ghedaghten, en begaven ſigh in een Schip nae Candia, om haer leven daer te verſlijten, vreeſende, op geen andere plaets verſeeckerd te konnen zijn. Doch naederhand heeftmen bericht ghekreegen, dat dit Schip verongeluckte, en dat deeſe twee, neffens al d' ander die daer in waeren, om 't leven quaemen. Soo dat hun vleeſchelijcke welluſt en verraederſche Ontrouw met een jammerlijck eynd geſtraft is ghe-worden Ondertuſſchen nam *Adolph*, nae 't goedvinden ſijner Ouders, een andere Dochter ten Houwelijck.

8. By deeſe ongetrouwe Broeder ſullen wy een Suſter voegen, die, alhoewel met meer glimp, d'ondertrouwde haers Suſters voor haer ſelven wiſt te bekoomen. In een beroemde Stad van Luxenburgerlandt woonden voor eenige Iaeren twee eerlijcke en rijcke Kooplieden, den eenen *Trudo*, den anderen *Demetrius* geheeten. Sy waeren beyde ſeer goede Vrienden, dreven haeren handel t' ſaemen in geſelſchap, en hielden eene Huyshoudingh, wijlſe Weduwenaers waeren; oock voeddenſe hun beyder Kinderen geſaementlijck in vreede en overvloedighe Zegeningen op. *Trudo* had een eenige Soon, *Pinian* genoemd; maer *Demetrius* twee Dochters, *Cecilia* en *Paulina*. *Trudo* was een ſeer ſwack Perſoon, en de Dood klopte dickmael aen ſijn Deur, derhalven hy ſigh met *Demetrius* beraedſlaeghde, of 't, tot voortplantingh van hun handel, niet geraedſaem ſou zijn *Pinian*, een Iongen van negen Iaeren, aen ſijn Dochter *Cecilia*, die nu alreeds haer twaelfde Iaer bereyckt had, te geven, op dat alſoo hun Rijckdom gheſaementlijck op eene Stam moght blijven.

9. *Demetrius* vond deeſe voorſlagh ſeer goed, ſoo dat *Pinian* en *Cecilia* in deeſe haere Minder-jaerig-

beyd

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

heyd, en noch by 't leven van *Trudo*, 't welck haest daer nae een eynd nam, aen malkander verlooft en ondertrouwd wierden. Maer ghelijck de Liefde in vrywilligheyd sweeven, en geen Gebodsdwangh onderworpen zijn wil, soo saghmen oock, dat *Pinian* een af keer van *Cecilia* had, en daer tegens van sijn eerste Ieughd af een vyerige genegentheyd tot *Paulina*, de jonghste Suster, droegh; die de Vader in een Klooster had gestoocken, schoon haer sulcks gheweldigh teghens de Borst was, en datse *Pinian* met een gelijcke tegenliefde beminde. Op dat nu deese jonge Vrijer sijn droefheyd vergeeten moght, soo trock hy nae Brussel aen 't Hof, daer hy wel veel statelijcke en schoone Ionckvrouwen sagh, doch niemand onder al deselve kon hem beter behaeghen, als sijn *Paulina*, die hy eenigh en alleen begeerde, gelijck sy in tegendeel hem desgelijks deed. Soo groot een kraght heeft d' eerste indruckingh der Liefde in onse Sielen.

10. De ghedaghte *Paulina* seyde rondelijck tot d'Abdis, datse niet van meeningh was, in 't Klooster te blijven: Dats 'et voor een onmogelijcke saeck hield, haer leven in deese Ghevanckenis te verslijten: Dat haer Vaeder haer wel kon doen besluyten, doch geen maght had, om haer vrije wil t' overweldighen, en haer een Beroep te doen aenneemen, 't welck sijn gewinsughtige ghedaghten haer opdringhen wilde. Ondertusschen vielse in een hittighe Koorts, en raeskalde gheduerigh van *Pinian*, diense beminde, en gherrouw wou blijven. Ter deeser oorsaeck sond d' Abdis *Paulina* weer nae Huys; met berigt, datse tot het Nonne-leven onbequaem was, en dat een ghedwongene Eed, of Belofte, Godt niet aenghenaem kon zijn, wijl hy vrijwilligh wou ghediend worden

11. Even

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

11. Evenwel wou dit Raeskallen van *Paulina* nie ophouden, voor dat haer Vaeder *Demetrius* beloof de, in haer Houwlijck met *Pinian* te ſullen bewilli gen. *Cecilia* wou dit geenſſins toeſtaen, wijlſe 't oud ſte pand, en van over langen tijd 't beſte reght had Op deeſe wijs twiſteden en trocken deeſe twee, or 't geen maer eenen ten deel kon werden. Eyndlijc deed *Demetrius* d'uytſpraeck, tot voordeel van *Pauli na*, en tot naedeel van *Cecilia*; die hier over bynae i d' eygene Sieckte van haer jonghſte Suſter gevalle ſou hebben; doch ſy verberghde dit, ſoo veel hae mogelijck was, en liet de Nydigheyd, tegens *Pau lina* opgevat, niet blijcken, alhoewel haer de ſelv geen kleyne knaegingh in't Hert veroorſaeckte.

12. Terwijl nu *Paulina* met haeren *Pinian* d'eerſt ſoetigheden van een weerſijds begeerde Echt maeck te, ſoo wou *Cecilia* oock haer deel hebben, en hingl ſigh aen een jonge *Medor*, dien *Demetrius*, wegen ſijn armoede, haer niet laeten wilde. Doch ſy gingh ſoo langh en heymlijck met hem om, dat ſigh ten laetſte een Vrouwlijck Geſwel in haer begon t'openbaeren ter welcker oorſaeck ſy beyde de Vlught naemen meenende van verre haeren Vreede beeter te ſuller uytwercken, als van naeby. Korts nae haer vertrecl bejegende haer een grouwlijcke Draeck, d'Armoed genoemd, die de Menſchen levendigh verſlind, e duyſendderley quellingen veroorſaeckt; van welcke ſy oock met groote vrees weer te rugg' ghedrever wierden.

13. Maer *Demetrius* wou haer, als de ſchand er ſmaed ſijns Geſlaghts, niet voor ſijn oogen laeter koomen, ſoo datſe noodwendigh door gebreck ver gaen moeſten hebben, indien haer *Paulina* in't hey melijck geen byſtand had gedaen. Doch ſy ſtierf noch voor haer Vader, ſonder eenige Erfgenaemen haere armoede nae te laeten, en heeft met haer Voorbeel

be-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

beweesen, dat de Kinderen, die door haer schendelijck en sondigh leven haere Ouders verontеeren, niet langh leven in den Lande.

Een die gehoorsaem volght de Vaderlijcke Leer,
Kan met een bly gemoed verwaghten roem en eer:
Die eygensinnighlijck en wrevelígh weerstreven,
Die sullen steeds in anghst en in veraghtingh leven.

14. Uyt deese Geschiedenis van **Cecilia** en **Paulina** sien wy de waerheyd van 't oude en seer bekende Spreeckwoord: De Mensch bedenckt wat, maer God regeert dat. Al onse Wijsheyd is maer Dwaesheydt tegens de Godlijcke Voorsienigheyd. Ter deser oorsaeck heeft een oud Kerckenleeraer seer wel geseydt, Dat het een groote genaede Gods is, als hy de Menschen niet en geeft 't geen haer schadelijck sou konnen sijn, schoonse oock, uyt onweetenheyd, of onbedaghtheyd, seer vyerigh daerom bidden moghten. D' Ouders, die haer Kinderen willen uyt houwlijcken, om de Gedaghtenis haers naems te vereeuwigen, moeten God de hand in 't werck laeten, en eyndlijck bekennen, dat alleen sijnen wille bestaet, en dat alles geschiedt nae sijn bepaelden Raed en voorkennisse. Hy is d' oorsaeck van 't Goed, en een Bestierder van 't Quaed. Want (gelijck Augustinus seyd) God weet oock de quaede dingen te gebruycken; en hy sou niet lijden datter yets quaeds geschiede, ten waere, dat hy daer uyt eenig goed kon en wou trecken.

L V I.

De Gemartelde Iode.

'T IS een seer bedencklijcke Vraegh, ofmen de Joden behoort te dulden? Voor 't Jaewoord strijden de volgende redenen. (1.) Om datse Gods volck ge-

geweest sijn, en derhalven de Natuerlijcke tacke[n] genoemd werden, *Rom.* xi. 21. (2.) Om datse d[e] Heylige Schrift tot op onsen tijd toe bewaerd hebbe[n] als die de woorden Gods toebetrouwd zijn, *Rom.* iii. 2. (3.) Om datse sigh bekeeren konnen, jae salig[h] sullen werden, als de volheyd der Heydenen inge[-] gaen sal zijn, *Rom.* xi. 25. 26. Indien wy haer nu uyt[-] stieten, soo soudense geen gelegentheyd hebben, o[m] 't Euangelium te hooren. Een voornaem Man hee[ft] ontrent deese saeck seer soet geseyd; Dat hy alle Jo[-] den beminde, wegens eenen Jode, naementlijck, d[e] Heere Jesus. Voor 't Neen-woordt kan bygebragh[t] werden, datse een Trouwloos, Herdneckigh, Be[-] drieghlijck en Schandigh Volck zijn; vyanden va[n] onsen Salighmaecker Christus en alle Christenen, te[-] gens welcke sy daegelijcks bidden, en alle grouwe[-] lijcke Lasteringen uytbraecken. Datse leven van [’t] sweet en bloed der arme; sigh met Woecker gene[-] ren, Dievery plegen en bevorderen, en alle Neerin[-] gen der Christenen hinderlijck sijn; derhalven ooc[k] in een welgeregelde Staet niet lijdelijck. De beschey[-] denste houden een Middelwegh, datmen d'opgenoo[-] mene Joden sonder gewightige oorsaeck, niet be[-] hoord te verdrijven; evenwel haere Lasteringen, O[-] penbaere Gods-diensten, en quaede mishandelinge[n] behoorlijck en nauw bepaelende. Maerdat men hae[r] niet behoord te laeten nestelen, daerse niet gevonde[n] werden; immers geen openbaere Godsdienst te ver[-] gunnen, sonder seeckere voorwaerden, die eenighsin[s] tot haere bekeeringh souden mogen dienen.

2. In 't Jaer 1642. den elfden van Ooghstmaen[d] wierden te Weenen drie van de voornaemste Joden wegens gepleeghde Diefstal, in de Gevanckenis ghe[-] worpen. Een der selver was een Rabbi, of Leerae[r] onder haer geweest, doch had sigh in Polen laete[n] doopen, en *Ferdinandus Franciscus Engelberger* laete[n]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

noemen. Geduerende den tijd sijns valschen Christendoms had hy eenige Boecken, waer in hy 't Iodendom verdoemde, in openbaeren Druck uytgegeven. Deesen nu had d'andere twee gelegentheyd verschaft, om in de Schat-kaemer des Hertooghs van Oostenrijck te breecken, door middel van eenige Dieve-sleutels, en uyt deselve veel duysend Rijcksdaelders wegh te neemen; ter welcker oorsaeck sy oock alle drie veroordeeld wierden, om door de Strop haer leven te eyndigen.

3. Maer vermits den Almaghtigen en Reghtveerdigen God niet gedoogen wilde, dat soodaenigh een Aerts-booswight onder den schijn en naem van een Christen sou sterven, soo is't gebeurd, dat hy, terwijlse met haer drien voor't Hals-gerigt gesteld wierden, sigh seer aendaghtigh geliet te sijn, meenende, wijl hy 't gebaer van een Christen vertoonde, sijn leven te sullen redden. Doch 't Oordeel geleesen sijnde, en daer uyt verstaende, dat hy met d'andere moest gehangen werden, heeft hy 't Crucifix, 'twelck men hem, nae de gewoonte der Roomsch-gesinde, in d'handen gaf, ter aerden neer geworpen, daer op gespoogen, seer geweldighlijck 't selve met voeten getreden, en sigh met grouwelijcke Lasteringen een vyand der Christenen verklaerd; begeerende als een Jode te sterven, schoon hy oock met Korach, Dathan en Abiram daer over in den Helschen Afgrond sou vaeren. Hier by voeghde hy noch veel andere schrickelijcke Redenen.

4. Alsmen hem seyde, dat hy bedencken sou wat hy deed; en dat hy des voorigen daeghs 't Heyligh Avondmael des Heeren Christi had ontfanghen, soo heeft hy seer trotslijck daer op geantwoord: Dat hy 't selve niet genooten, maer in sijn Neusdoeck uytgeworpen, en in't heymlijck gemack neer gestort had. Men deed ondersoeck, in de plaets daer hy geseeten

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

had, de saeck wierd waeraghtigh bevonden. Hier over voer een van de Heeren Jesuiten, door een on maetige gramschap en onbedaghten yver aengedreven zijnde, gelijck als onsinnighlijck uyt, dat het geen wonder sou sijn, indien men al de Ioden ter neer sloegh, en met voeten dood trapte, gelijck deeser 't soo genoemde Beeld onses Heylands gedaen had. Deese woorden hadden sulck een naedruck, dat eenige Ioden in de gedaghte Stad woonende, verslaegen, en haere Huysen jammerlijck geplonderd wierden.

5. De Keyser deese Daed van den veroordeelden Iode (voortijds geveynsden Christen) ter ooren koomende, wierd daer over boven maeten seer ontroerd en deed bevel, datmen de twee andere Ioden ophangen, doch den Samaritischen Rabbi weer nae de Gevanckenis voeren soude; 't welck dan oock in den avondt geschiede, wegens vrees voor de raesende gramschap des scheldenden Volks. Op den volgenden dagh wierd de Iode weer voor 't Gereght gesteld, en ghevraeghd, waerom hy gisteren soo schandelijck met het Crucifix gehandeld, en soo veel Godslasterlijcke redenen uyt-geworpen had? Hy antwoorde, dat dit van hem gedaen was ter eeren van de Ioden, en ter schande van de Christenen. Dat alles, wat hy te vooren als een Christen had gepleeghd, hem noyt aen 't hert had gegaen. Dat hy 't Avondmael noyt genooten maer altijd uyt de mond genomen, en aen een onreyne plaets geworpen, jae een meerder afgrijsen, als voor Verckens-vleesch, daer van gehad had, en meer andere diergelijcke Lasteringen, die soo hoogh gingen, dat veele der toehoorders vreesden, dat d'aerde sigh opdoen, en haer ghesaementlijck verslinden moght.

6. Ter deeser oorsaeck wierd deesen Iode, even op den Ioodschen Rustdagh, en ter selver tijd, al

d'an

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

d'andere in hun Godsdienst beesigh waeren, een geheel ander Vonnis voorgelesen, 't welck oock stracks daer nae aen hem volvoerd wierd. Eerst is hy, op een Hooge Waegen, nae de vier Hooft-plaetsen der Stad gevoerd. T'elckens wierd hem met een gloeyende Tangh in de reghter borst ghenepen. Daer nae heeft men hem een riem, van den hals tot over den rugg', uyt-ghesneden en af-gheruckt. Voorts wierd de lincker borst met een gloeyende Tangh ghenepen, en weer op nieuws een riem vleesch uyt-ghesneeden. By deese ellendighe smerten bleef het noch niet. Sijn lijden moest al grooter sijn.

7. Men nam hem van den Wagen af, en bond hem op een Sleede, ter welcker tijd hy seer grouwlijck begon te schreeuwen, en uyt te roepen, dat God, die noyt gebooren was geworden, sigh sijner ontfarmen wilde. Op de plaets des Gerights gekoomen sijnde, wierd hem de Tongh uyt-gesneden, en de reghter-hand, als een verbond-breecker des Heyligen Doops, af gekapt. Daer nae wierd het half-doode Ligchaem by de voeten aen een ysere Keeten opgehangen, levendigh gebraeden, en eyndlijck te ghelijck met de Galgh verbrand. Ondertusschen is dien heylloosen, tegens alle vermaeningen, tot de laetste snick toe verstockt gebleven.

8. Yet diergelijcks heeft sigh oock voortijds te Bayane toegedraegen. *Catharina Fernandes*, een Portugeezin, had het Mis-brood, 't welck de Roomschgesinde de Hostie (soo veel als Zeegh-offer) noemen, uyt haer Mond genoomen, en in haer Neusdoeck verborgen. Dit gesien sijnde, heeftse sigh wel verontschuldight, datse gehoest had, en van meeningh was, de gedaghte Hostie in te neemen, doch haer wierd, als van 't Joden-geslaght sijnde, geen geloof gegeven, maer men heeft dit Ouweltje (nae de bygelovige Gewoonte der Roomschgesinde) met groo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

te Eerbiedigheyd in't Sacraments-huysje geleyd, om aldaer bewaerd te worden.

9. Ondertusschen wierd *Cabarina Fernandes* in Heghtenis gehouden: Doch vermits'er een gerught uytgestroyd wierd, dat d' Opper-Righter van die plaets sigh van d'andere Joden had laeten besteecken, soo heeft het Grauw deese Jodin ('t sy een waeraghtige, 't sy een gewaende, God weet het) met geweld uyt de Gevanckenis ghenoomen, in een Vat ghestooken, en jammerlijck verbrand. Jae, sy lieten haer de tijd niet; datse haere bovenmaeten kostelijcke Ringen van de vingers moght trecken; die naederhand, t'eenemael versmolten, onder d' asch gevonden wierden. Dit veroorsaeckte, dat al de Joodsche Vlughtelingen, die uyt Spaenje verdreven waeren, binnen vier-en-twintigh uyren tijds de Stad ruymen moesten.

10. Met 't hooghste reght heeft de Heere onse God al van't begin afgeklaeghd over de herdneckighed der Joden, en geseght: Ick heb mijn handen uytgebreyd den gantschen dagh tot een weerstrevigh volck, die wandelen op een wegh die niet goet is, nae sijn eygene gedaghten; een volck, my geduerighlijck tergende in mijn Aengesight. *Esai.* LXV. 2. Maer 't sedert hy om diergelijcke sonden van weerspannigheyd, en insonderheyd om de grouwlijcke Moord, aen onsen Salighmaecker begaen, een decksel op haer hert heeft geleyd, sijnse t' eenemael verstockt geworden in ongeloof en Lasteringen tegens den Behouder des Weerelds. De Heere sy haer genaedigh, op dat Jacobs overblijffsel sigh tot hem bekeere: Op datse soecken den Heere haeren God, en David haeren Koningh: Op datse vreesende koomen tot den Heere, en tot sijne goedheyd, in 't laetste der daegen. Jae Heere, ontfarmt u over Lo-Ruchama, en seght tot Lo-Ammi: Ghy sijt mijn volck; op dat het tot u segge: O mijn God. *Hos.* III. 5. en II. 22.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

L V I I.

D' Overwonnene Overwinnaer.

DIe ſijn leven, in geval van nood(die onvermijdelijck is)niet verdeedight, is des levens niet waerdigh : Maer die 't ſelve om nietige oorſaecken in gevaer ſteld, toond hy dat ſeer weynigh weerdigh moet ſijn, 't geen hy ſelfs niet hoogh aght. De ſoodaenige konnen bequaemlijck vergeleecken werden met den Paerd-man(*Mino tauro*)die in den Kretiſchen Doolhof meer beeſtelijcks als menſchelijcks aen ſigh had, en uyt dien twijtfel-wegh niet geraecken kon. Die ſigh ſelven Reght wil verſchaffen, is te gelijck Reghter en Tegendinger; en even dit is de grond van alle Uytdaegingen en Twiſten; ſoo datmen waerlijck ſeggen magh, dat de gereghtighſte ſaecken door onghereghtige middelen uytghevoerd, en door een reghtige onghereghtigheyd, uyt Godlijcke toelaetingh, gheſtraft werden. 't Naevolgende Verhael ſal ons een gedenckweerdigh Voorbeeld daer van geven.

2. *Projet*, een oud Ridder, had in ſijn Jeughd groote proeven van ſijn dapperheyd laeten ſien, alhoewel deſelve, nae de gemeene belooningh des Weerelds, met ondanck betaeld wierden. Hy onthield ſigh op ſijn Land-goed, en bemoeyde hem, om den eerſten en laetſten dagh des Jaers ſonder eenige Schulden te beginnen en t'eyndigen. Niet minder was hy beſigh, om 't ſijne, ſonder eenige verpandingh of belaſtingh, te bewaeren. Sijn Soonen moeſten de Waepenen ter hand neemen, en twee ſijner Dochters in een Klooſter gaen : Doch de derde, die d' alderſchoonſte was, verwaghte in 't Huys van haer Vader, dat deeſe Rijckdom der Natuer haer een Houwlijck beſcheeren moght. *Callinia*, (ſo willen wy

de gedaghte Dochter noemen) had veel Minnaers maer weynigh Vrijers. Yeder noemde haer sijn Lie-ste, doch niet om haer te houwlijcken, Eick bemin-de haer, doch vreesde, met haer Honger te sulle moeten lijden.

3. Sy had alreeds een rijpe Maeghden Ouderdom te weeten, haer twee-en-twintighste Jaer bereyckt nae welcken tijd de volmaecktheyd der schoonhey allenxen begind af te neemen; soo datse den eerste den besten, als hy maer haer had konnen geneeren niet afgeslaegen sou hebben. *Thyrse*, een Edelma van veertigh jaeren, wierd op deese Jonckvrou verlieft; en wijl hy gelds genoegh had, had hy ooc geen oorsaeck, om sigh aen haer Armoede te stooten wel weetende, dat de gene, die rijcke Vrouwen te Houwlijck neemen, haere Vryheyd verkoopen; i tegendeel, dat hy, die een arme neemt, Heer in Huys blijft. 't Versoeck wierd terstond met het Jae-woord beantwoord; en de dorre Aerde kan soo dor stigh nae de Morgen-dauw niet sijn, als *Projet* begee-righ was nae de Persoon van deese Dochters Man wijl hy hoop had, hulp en troost van hem te sullen ontfangen.

4. *Thyrse* was de Jaeren der Kalverliefde alreed verr' te boven gekoomen, derhalven had hy, eer hy sigh in eenige Echt-beloften inliet, de Sin van *Callia-nia* wel leeren kennen, haere Kuyscheyd beproeft en haere deughden, die de schoonheden des Gemoeds sijn, soo beminnens-weerdigh bevonden, als haer Aengesight. Doch 't gebeurde, als dit Houwlijck nu ten vollen gesloot en was, dat een jonge Nieuwlingh daer in de Buert woonende, en nu uyt Neerland eerst weer t'huys gekoomen sijnde, sigh selven inbeeldde, onsterflijck te sijn, wijl hy eenige reysen 't gevaer des Oorloghs ontkoomen was, jae hy beroemde sigh, dat de Hollanders haer vryheyd niet weynigh hem danck

te

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

te weeten hadden. Sijn Tongh vertelde wonderen van sijn Handen, en't gingh met hem, gelijck met de jonge Boeck-oeffenaers, die, wanneerse bewijsen willen, wel geleerd te sijn, te kennen geven, datse weynigh of gantsch geen verstand hebben, 't welck ons leerd, alles op sijn plaets en tijd te doen.

5. Deesen *Vincent* was een dapper Iongelingh, doch sijn Dapperheyd was noch niet tijdigh geworden. Hy besoght den meesten Adel op't Land, en onder den selven oock den ouden *Projet*, die hem seer wel ontfingh. Hy quam oock ter selver tijd sijn Dochter *Callina* te groeten, welckers Schoonheyd hem van sijn Vrijheyd beroofde. Maer als hy vernam, dat hy hier niet son konnen aenkoomen, wijl *Thyrse* alreeds met haer verlooft was, soo soght hy gelegentheyd, om met hem om de Ionckvrouw te veghten, gelijck men in Holland ghewoon was om de Steden te doen. Hy noemde hem derhalven een ouden Haen, en traege Kreupel, en voeghden'er noch meer diergelijcke Spot-woorden by. Dit seyde hy tegens soodaenige Lieden, van welcke hy sigh verseeckerd hield, datse *Thyrse* deese Scheld-redenen souden overdraegen.

6. *Thyrse* hield het geschrey van deesen jongen Esel geen antwoord weerdigh te sijn; liet oock daer om niet nae, met sijn Houwlijck voort te vaeren; 't welck *Vincent* gewaer werdende, sond hy *Thyrse* soo een trotsen Uytdaegh-brief toe, dat oock selfs d'ootmoedigheyd sigh daer door beledigd sou gevonden hebben. Deese beyde verscheenen dan op de bestemde plaets; en terwijl *Vincent* sijn Deegen seer wel wist te gebruycken, so gaf hy *Thyrse* eenige wonden, ontnam hem sijn Geweer, en deed, dat hy om't leven bidden moest. Iae, hier by liet het *Vincent* noch niet blijven, maer bedwongh sijnen vyand, dat hy sweeren moest, *Callinia* noyt meer te sullen begeeren, maer deselve aen hem te willen overlaeten. De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

wonden van *Thyrse* waeren niet doodelijck, maer de smert van de geledene smaet was hem soo gevoelijck, dat hy, stracks nae sijn geneesingh, met een wel-ghevulde Beurs nae Duytschland, voorts nae Venetien, en van daer nae Constantinopol trock, om sijn tijd sonder Wijf, en sonder dat yemand wist waer hy heenen gekoomen was, te verslijten.

7. Ondertusschen toonde *Vincent* 't Geweer van sijn Vyand; beroemde sigh, des selven bloed aen 't sijne te draegen; jae dat hy hem gedwongen had om 't leven te bidden, en te sweeren, dat hy *Callinia* aen hem over liet. Hier over geraeckte hy in arghwaen, dat hy sijn Meede-vrijer wel mischien vermoord, en 't doode ligchaem in een Vloed geworpen mogt hebben. De Susters van *Thyrse* deylde sijn naegelaetene Goederen, en wilden 't bloed haers Broeders door Vonnis van 't Gereght gewroocken hebben. Oock braghtense te weegh, dat *Vincent* in de Gevanckenis ghe-worpen, en, wijl hy bekende, hoe 't met den geheelen handel toegegaen was, als een wreveligen Overtreder van 't Koninghlijck Gebod, die dierghelijcke Twee-geveghten ernstigh soght te beletten, tot het Swaerd veroordeeld wierd.

8. Als men 't Vonnis volvoerde, heeftmen aengemerckt, dat sijn Hooft, geheel met den Wind der Ydelheydt vervuld gheweest zijnde, nae dat het selve af-gheslaeghen was, eenige spronghen over der aerde deed, even gelijck een Bal. *Thyrse* vertrock, nae dat hy twee Jaeren uyt geweest was, van Constantinopol nae Cicilien, en van daer nae Roomen. Uyt deese Stad schreef hy aen de sijne, datse hem eenige honderd Kroonen, door Wissels souden oversenden, ghelijck dan oock ghеschiede. En met eenen vernam hy, hoe 't met den trotsen *Vincent* gegaen was. Hy liet derhalven vry gheleyde versoecken van weer in sijn Land te mogen koomen,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

't welck verkregen hebbende, heeft hy *Callinia*, met onuytſpreeklijk vergenoegen der weerſijdſche Vrienden, ten Houwlijck genoomen. Op deeſe wijs heeft den overwonnenen d'overwinningh daer van gebragt.

Hooghmoed verdwaeſt de wrevelige Ieughd;
Ootmoedigheyd vereerd den naem der Deughd.
Hooghmoed mishaeghd den Alderhoogſten God,
En ſteld den Menſch in droefheyd, ſchand' en ſpot.
Ootmoedigheyd red in den angſt en nood,
En deeſe Deught God oyt ſijn byſtand bood.

By deeſen overwonnenen Overwinnaer ſullen wy een Overwonnenen Onverwinlijcken voeghen, wijl deeſe twee Gevallen in eenige dinghen malkander een groote over een-koomingh hebben.

9. De Grootmoedigheyd is een Deughd, die 't gevaer noch ſoekt, noch ſchouwd; en ſchoon deſelve ook door uyterlijck geweld overwonnen werd, ſoo blijft echter 'tgemoed onverweldigt, even gelijck de grootmoedigheyd van Cato ſijn ongeluck overwon. Die ſijn leven niet verdedigt, is onweerdigh te leven, maer die 't oock niet met eenen bewaerd, en hoog houd, waer meê alle andere aertſche dingen ophouden, onderſcheydende met verſtand de gevaeren, en der ſelver oorſaecken, ſal ſulcks by God ſwaerlijck te verantwoorden hebben, en in dit geval kan hy ſigh ſelven ligtelijck ſchuldigh maecken aen Selfs-moordery. Waerom dit geſeyd werd, is in't voorige Geval gebleeken en dit volgende ſal het oock te kennen geven.

10. *Armeno* en *Uſtazan* waeren eenighe Jaeren langh Spies-geſellen en ſeer vertrouwde Vrienden, die hun dapperheyd, in openbaere Veldſlaeghen, dickmael geſchreven hadden op den rugg' hunner vyanden. Eyndlijck ontrockenſe ſigh beyde van d'Oorloghs-geſchaften; voorgenomen hebbende, ſigh tot

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

rust te begeven, en tot Parijs, haere geboorte Sta[...] een goede gelegentheyd, om sigh te verhouwlij[...]ken, op te soecken. 't Ongeluck wou, datse beyd[...] hun gedaghten nae eene plaets righteden, waer he[...]nen sy gedreven wierden door de hoop van voordee[...] en de lust van haer Neygingh. Niemand ontdeckte a[...] den anderen sijn Liefde, en dit was d'oorsaeck va[...] hun verschil en tweedraght. D'een meende, dat d'an[...]der hem uyt den Sadel wou lighten, doch eyndlijc[...] bevondense, dat de Jonckvrouw, diese beyde be[...]minden, aen een derde verlooft was; en datse lu[...] had, haer om den thuyn te leyden; meenende, d[...] het een groote eer was, van veele gediend en als aen[...] gebeeden te werden.

11. Maer eer haer dit openbaer wierd, quamen[...] over deesen handel in twist, en deese Strijd moe[...] met den Deegen uyt-gedraegen worden. Op de be[...]stemde plaets ghekoomen zijnde, verwarde 't pun[...] van *Armenos* Geweer, in 't Gevest van *Ustazan*, di[...] derhalven den anderen dwingen wou, hem om 't leve[...] te moeten bidden: Doch *Armeno* antwoorde hem[...] dat hy veel liever wou sterven, als met schande leven[...] en daer om besloote had, de Dood te lijden. *Usta*[...]*zan* verwonderde sigh soo seer hier over, te meer, a[...] hy sigh indaghtigh maeckte, wat dappere Daeden h[...] *Armeno* voor deesen had sien bedryven, dat hy sij[...] Geweer oock van hem wierp, deesen sijnen oude[...] Vriend met Broederlijcke Liefde omhelsde, en te[...] den selven seyde: 't Geluck der Waepenen kan u nie[...] overwinlijck maecken. Behoud u leven; 'k wil, om[...] een Vrouws-persoon sulck een dapperen Vriend nie[...] verliesen.

12. *Armeno* wierd door deese Hoflijckheyd be[...]wogen, om *Ustazan* met gelijcke genegentheyd d[...] hand te bieden, en ondertusschen hem 't antwoorden[...] 'k Beken my nu verwonnen te sijn, wijl ick 't leve[...]

va[...]

van u behoude, 't welck ghy my, nae 't Reght der Twee-geveghten, had konnen beneemen. 'k Geef u over, alles wat ick oyt van *Dollia* ſou moogen verhoopen; en indien ick yets van uw Liefde geweeten had, 'k ſou noyt eenige ſteeckelige ſcherts-woorden tegens u gebruyckt hebben. Daer op gingenſe beyde heenen, om haer geringe wonden te laeten verbinden, doch vernaemen nae weynigh tijds, dat een derden Hond 't been, om 't welck ſy beyde getwiſt hadden, wegh-gedraegen had; en leerden alſoo, datmen met valſche Wijven-waer een voorſightige Koophandel dryven, en geenſſins een haeſt-verdwijnende Schoonheyd boven een Deughde-vriendſchap ſtellen moet. Een getrouwe Vriend, ſeyd Syrach, is een ſtercke beſchermingh, en wie dien gevonden heeft, heeft een Schat gevonden. Daer is geen verwiſſelingh tegens een getrouwe Vriend, en daer is geen gewight ſijner Schoonheyd. *Syr.* VI. 14. 15. En van de ſulcke maghmen ſeggen, 't geen David eens van Jonathan ſeyde: Mijn Broeder Jonathan, Ghy waerd my ſeer lieflijck; uwe Liefde was my wonderlijcker als Liefde der Wijven. 2 *Sam.* I. 26.

LVIII.

De Tover-Spiegel.

ONder alle Sonden (uytgenoomen de Sonde in den Heyligen Geeſt) is'er geen blinder, grooter, noch grouwlijcker, als de Sonde van Tovery, ſijnde een verloocheninge en afval van God, en in tegendeel een aenhangingh, vertrouwen en geloofgevingh aen den Duyvel, jae een Opofferingh van ſigh ſelven aen den ſelven, die een Leugenaer en Menſchen-moorder is van den aenbeginne. Die God verlaet, en de goede bewegingen des Heyligen Geeſts

weer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

weerstreeft, de sulcke verlaet hy weer, en send t
haer in dien Leugen-en- Moord-geest, die sooda
nige Lieden in alle onwaerheyd leyd, en eyndlij
stort in 't tijdlijck en eeuwigh verderf. Dit lae
ste is ghewaer gheworden *Valdrea*, de Silver-b
waerster van seeckere Vorstin in Vranckrijck, d
haer ghetrouwheyd, door veel-jaerige goede die
sten, verseeckert ghemaeckt had, soo dat m
gantschlijck geen oorsaek vond, om van de selve
twijffelen.

2. Deese *Valdrea* was een Weduw, en had ve
schoone Penningen by een vergaederd, soo datse aen
Hof in alle overvloed leefde, sonder dat haer ye
ontbrack, als alleen de konst, om goede daegen e
weelde sonder Laster en Sonde te draegen. Dit ou
en verdord Houd begon van een nieuw Liefde-vy
weer aengestoken te werden: En offe wel niet schoon
der als een siecke Spaenjaerd, en soo vriendlijck a
een gesonde Aep was, soo meendese echter noch lie
deweerdigh, en soo kloeck te sijn, datse vreemd wat
op haer Molen sou konnen leyden. In deese wae
rightese haer genegentheydt op een jonge Schrijver
Mastick genoemd, die een seer schoon, seedigh e
bescheyden Jongeling was, doch arm; soo dat hy gee
ander middel had, om sigh hooger op te dringen, a
alleen de Schrijf-pennen, die allenxen stercker soude
werden.

3. *Valdrea* gaf deesen *Mastick* veel goede woo
den; doch hy daer teghens haer weynigh ghehoo
Sy voerde hem eens, by seeckere gelegentheyd, i
haer Kamer, en toonde hem haere Gewaepende ('
meen Ducaten) in de Gevanckenis; hoop hebbe
de, haer selven door den glantsch van deese Penni
gen te verschoonen, en deesen Iongelingh soodaenig
te verblinden, dat hy in een Houwlijck met haer so
bewillighen. Doch deese Versoeckingh was ooc

vergeefs, wijl *Mastick* een afgrijsen van dit le-
endigh Graf had, houdende 't selve voor een
aeghlijcks Vaegevier, 't welck dickmael in een
Iel veranderd. Hy wist ghenoeghsaem, dat ye-
nandt, die sigh door 't Geld laet verwinnen,
an de Keetenen sijner Slaverny niet weer vry kan
verden, als door de Dood; en dat'er noch veel
oe-behoordt, eer een oudt Wijf komt te ster-
en.

4. Als nu *Mastick* deese oude Megera met
eeckelighe hoon-woorden belagchte en veragh-
e, soo heeftse haer Liefde in Haet, haer gunst in
oorn, de vriendschap in vyandtschap veranderd,
enckende Naght en Dagh nerghens anders op,
ls hoese sigh over deeseen dwaesen en ondanck-
aeren Mensch (soo noemdese hem) wreecken
noght. Eenen heeft seer wel geseyd, dat de boo-
e Wijven de Voorspraecken des Duyvels op dee-
e Weereld sijn; en dit heeft *Valdrea*, door alle
chelmaghtige Lasteringen uyt te stroyen, bewaer-
heyd, die *Mastick* echter, door sijn onberispplijck
Leven, onweetend te schande ghemaeckt heeft.
t Gebeurde naederhand, dat eenige Naght-die-
ven, met valsche Sleutelen, in de Kamer quamen,
daer 't Silverwerck bewaerd wierd, en een goed
deel van 't selve met haer voerden, sonder van ye-
mand gesien te werden.

5. *Valdrea* viel hier over by nae in vertwijffe-
lingh; schoonse buyten alle quaed vermoeden, en
geensins schuldigh was, deese schaede, die door
haer versuym niet toequam, te vergoeden. Men
deed aen alle plaetsen ondersoeck, en de Gerigts-
Dienaers wendden groote vlijt aen, doch konden
niets verneemen. *Valdrea* kende een oud Wijf, *Gi-
netta* genoemd, een seer vermaerde Toveres, die sigh
beroemde, voorledene en tegenwoordige dingen in
haeren

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

haeren Kristal of Tover-spiegel te konnen laeten sie[n]
Tot deese namse haer toevlught, en op een bestem[de]
tijd weer by haer gekoomen sijnde, soo toonde dee[se]
Duyvels-Dienaeres haer eenige onbekende Aenge[sichten]
sighten, die 't verloorne Silverwerck by haer had[den]
den. Doch hier mêê was *Valdrea* noch niet gedien[t]
wijlse de Dieven niet kende, noch geen middel sagh[t]
om haer den Roof weer t' ontjaegen.

6. Sie nu, wat dit Godloos en Wraeckgierig[e]
Wijf ter hand nam. Sy seyde tegens de Toveres, da[t]
se door dit doen niet geholpen was; en dat dees[e]
Dief-stal niet had konnen geschieden, sonder hulp e[n]
raed van een der Huysgenooten; 't welck buyten al[-]
le twijffel *Mastick* was: Derhalven souse sijn gestalt[e]
oock by d'andere doen verschijnen. *Ginetta* braght di[t]
versoeck voor haeren Meester de Duyvel, en wier[d]
ter dier oorsaeck (gelijckse voorgaf) van hem geslae[-]
gen, wijlse de waerheyd door onwaerheyd vernae[-]
deelen wou. Soo weet de boose Geest sijn valsch[-]
heyd te verbergen, op datmen hem in andere dinge[n]
geloof moght gheven; en spreeckt somtijds eens d[e]
waerheyd, om duysendmael daer tegens te liegen e[n]
bedriegen.

7. Evenwel beloofde *Ginetta* aen *Valdrea*, de ge[-]
daente van *Mastick* in een andere Spiegel te sullen ver[-]
toonen. Hier mêê hield *Valdrea* sigh vergenoeght, en
gingh, sonder uytstel, by haer Vorstin, haer bidden[-]
de, datse doch eenige Dienaers met haer wou senden
soo wouse openbaer maecken, dat *Mastik* van de be[-]
gaene Diefstal goede kennis en deel had. De Vorsti[n]
wou in 't eerst hier toe niet verstaen, weetende dat de[-]
sen handel ongeoorloft, en soo veel was, als ofmen
selfs de Duyvel om raed vraeghde. Doch *Valdrea* wist
haer de saeck seer light voor oogen te stellen; daer by
doende datse selfs haeren Spiegel wel gebruyckte, om
sigh met den selven te beraeden wegens haere Verçie[-]
rin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ingen, daer noch minder aen gelegen was, als aen't
gestoolene Silverwerck.

8. Eyndlijck dan liet de Vorstin sigh bepraeten, en
sond een van haer Dienaeressen, *Ramberta* genoemd,
daer heenen, die soodaenigh de saeck bevond, als
Valdrea deselve voorgedraegen had, te weeten, dat
Mastik van de Diefstal niet onbewust, en een deel-
genoot van de selve gheweest was. Daer op wierd
den onnooselen Schrijver in de Gevanckenis ghewor-
pen, en nae weynigh daegen op de Pijnbanck geleyd.
Hy was een seer teer en vreesaghtigh Jongelingh; soo
dat hy door smert bekende, 't geen hem noyt in ghe-
daghten was ghekoomen te doen. Daer was geen
schijn van vermoeden tegens hem in te brengen (wijl-
men van de Tover-spiegel niet derfde spreecken) als
alleen, dat hy dickmael ghewoon was te speelen, en
nochtans geen geld van hem selven had, om by te mo-
gen setten.

9. Hy verontschuldighde sigh wel in 't begin, dat
hy met het gewonnene geld speelde, doch dit seggen
moght hem niet helpen. Oock wierd hem voorghe-
worpen, dat hy uyt Gasconje geboortigh was, daer
de Kindereren met lange en kromme vingeren ter
weereld komen; en dat hy buyten twijffel geen Uyt-
neemelingh van dien Land-aert was. Om kort te sijn,
den armen onschuldigen *Mastik* wierd ten derdemael
pijnlijck ondervraeght, en als een Huys-dief tot de
Strop veroordeeld. Hy gaf sijn Biecht-vader te ken-
nen, dat hy noch kennis, noch schuld, noch deel aen
de Dievery had; hem met eenen biddende, nae sijn
Dood sulcks te willen openbaeren, wijl hy alles door
pijn had moeten bekennen. *Valdrea* sagh hem selfs
hangen, en verheughde sigh, datse sijn veraghtingh
met een smadelijcke Dood gewroocken had; doch
sijn bloed moest wel haest op haer kop vallen.

10. Eenige daegen hier nae wierd een Moordenaer
in

in Heghtenis bekoomen, welcke beleed, dat hy
gedaghte Silverwerck had helpen ſteelen, en dat ſij
Medgeſellen nae Engelland ontweecken waeren, na
datſe hem eerſt ſijn deel behandight hadden. Aen
gaende *Maſtick*, hy verklaerde tot het laetſten toe
dat hy van alles onweetend was; en op deeſe beker
tenis wou hy ſijn leven eyndigen, gelijck dan ooc
geſchiede. Behalven dit begon *Ramberta* te praete
van de Tover-Spiegel, en de Konſten van *Ginett*
Daer op wierd *Valdrea*, nevens de Toveres en *Ram*
berta, in Gevanckenis geleyd; waer door de gele
gentheyd van den gantſchen handel ontdeckt wierd
De Toveres en *Valdrea* wierden eerſt gehangen, e
daer nae verbrand. Aengaende *Ramberta*, wijlſe uy
Eenvoudigheyd 't bevel van haer Vorſtin gehoorſaem
had, ſoo wierdſe op vrye voeten geſteld, doch niet, ſon
der eerſt ſeer ernſtigh met woorden beſtraft te ſijn.

11. Wanneer een Ziele ſigh tot de Waerſegger
en Duyvels-Konſtenaers ſal gekeerd hebben, om di
nae te hoereren, ſoo ſal ick mijn Aengeſight tegen
die ziele ſetten (ſeyd God *Levit.* xx. 6.) en ſalſe uy
het midden haers volcks uytroyen. En derhalven hee
hy ons oock ſoo ernſtigh bevoolen: Ghy ſult u nie
keeren tot de Waerſeggeren, en tot de Duyvels
Konſtenaers; ſoeckt ſe niet, u met hen verontreyni
gende. Ick ben de Heere uwe God. Men heeft dick
mael geſien, dat de Duyvel ſoodaenige Toveraer
en Tovereſſen ſightbaerlijck wegh-gevoerd, en alſoo
de ziel ſtracks nae de plaets haerer pijnigingh gebrag
heeft. Dit geſchiede ſeeckere Toveres in Engelland
die van den Duyvel aghter hem op een Paerd geſet
en ſoo door de Lught gedraegen wierd. Men kon haer
nae giſſingh, ontrent een Duytſche Mijl weeghs ver
nae ſien, en haer afgrijſlijck geroep hooren. 't Lig
chaem is noyt te voorſchijn gekoomen.

12. Geen minder leed is al meenighmael de ſulck
geſchied

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

geschied, welcke by Toveraers raed soghten. Te Fryburgh in Meyssen was seecker Jongelingh op een Dochter verlieft, en soght haer tot sijn wil te bekoomen, doch te vergeefs. Hy liet sigh derhalven van een Tovenaer aen een onbewoonde plaets voeren, daer deese Dochter, door de list des gedaghten Toveraers, in haer eygen gedaente (gelijck hy meende) voor hem verscheen. Als hy haer nu met groote blijdschap de hand bood, greep de Duyvel (die sigh soodaenigh vermomd had) hem aen, en braght hem in een oogenblick tijds om't leven. 't Is seer vreemd, 't geen in de *Franckfurtische* Fruhlings-*Relation* van't Jaer 1652. verhaeld werd; naementlijck, dat in't voorgaende Jaer 1651. in 't Schesische Stedeken Zuckmantel aght Scharpreghters gehouden wierden, om de Tovenaers en Toveressen te verbranden, soo dat'er by nae geen Vrouws-Persoon meer ovrigh bleef. Of alle deese waerlijck aen dien grouwel schuldigh geweest sijn, laet ick ter verantwoordingh van haere Reghters.

LIX.

Tover-Handel.

DIe de Duyvel gelooft, gelooft een valsche Spiegel. Men heeft een middel gevonden, om sigh door Spiegels uyt de Gevanckenis te redden: Maer 't middel, om sigh uyt de Stricken des Duyvels los te maecken, is seer seldsaem. Insonderheyd houd hy de soodaenige met banden der Helle gekeetend, die sigh aen hem overgheven, of op hem betrouwen; meer geloof gevende aen den vyand Gods, als aen God selfs. Wy sullen hier eenige Voorbeelden van Toveryen op onse Schouw-plaets brengen, behalven de geene, die hier boven, gelijck oock in ons eerste

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Deel, alreeds aengeteeckend sijn geworden, en ooc
by sommige de straf der selver voegen.

2. Te Wolffenbuttel heeft, noch voor weynig
Jaeren, een Koeherder gewoond, die de Menschen
door boven-natuerlijcke konst-vonden, wist te gene
sen. Deesen betoverde een Paerd, en eyschte de
tigh Rijcksdaelders, om 't selve weer te geneese
De Ruyter, die den eygenaer daer van was, beloo
de hem vijfthien Rijcksdaelders gereed te sullen ghe
ven; en d'andere vijfthien, wanneer 't Paerd ten vo
len te reght gebraght sou sijn. Doch nae d'ont-ove
ringh wou den Ruyter 't aghterstalligh geld niet be
taelen; ter welcker oorsaeck den handel voor d'O
vrigheydt quam. Maer terwijl de saeck voor 't Regh
hingh, vergeleeck de Toveraer sigh met sijn Beschu
diger, laetende de gedaghte vijfthien Rycksdaelder
vallen.

3. Dit braght deesen Godloosen Mensch in noc
meer Arghwaen; soo dat hy eerst in Gevanckenis ge
worpen, en daer nae, alsmen sijn leven en wand
ondersoght had, op de Pijnbanck geleyd wierd. Me
kon hem geenssins tot bekentenis brengen, en me
sagh baerblijcklijck, dat de Tongh, Keel en Ha
hem geweldigh opgeswollen was. Alle aenspraeck e
vermaeningh was te vergeefs. Jae, hy begon te slae
pen, en men bemerckte genoeghsaem, dat hy sond
eenigh gevoelen was. Dit gebeurde t'elckens, so
meenighmael men hem met Swavel branden, of op ee
nige andere manier pijnigen wilde.

4. Misschien heeft de Duyvel hem te vooren be
lofte gedaen, alle smerten en middelen, waer doc
hy sou moeten bekennen hebben, te sullen weghnee
men; 't sy door de selve kraghteloos, of hem daer te
gens hard te maecken. Als nu de Reghters saegen
datse niets uyt hem trecken konden, heeftmen he
weer nae de Gevanckenis laeten voeren. Stracks dae
na

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

nae hoordemen hem ſeer jammerlijck ſchreeuwen; en daer op by hem koomende, ſaghmen, dat de Duyvel hem 't Hooft om en om gedraeyd had, gevende hem alſoo den loon ſijner verdienſten, op dat hy weeten moght, hoe bitter het is, den Heere ſijnen God te verlaeten.

5. Een Toveraer te Noyom noemde den eygentlijcken dagh, op welcken hy om't leven ghebraght ſou werden. Als nu de Biſſchop van die plaets ſigh by deſe Duyvels-Dienaer vervoeghde, meenende hem te ſullen bewaeren, ſoo quam een Vreemdelingh daer aen 't Huys, verſoeckende met den Biſſchop te mogen ſpreecken. Maer ſoo haeſt deeſen Onbekenden in de Kamer gelaeten wierd, viel hy verwoedelijck toe, en doorſtack den gedaghten Toveraer met een Dolck. Dit kan alle Godlooſe Menſchen tot een Voorbeeld dienen, om daer uyt, tot haere waerſchouwingh, aen te mercken, dat de vyanden Gods ſijn Reghtveerdigh Oordeel niet ontvlieden ſullen.

6. Te Brugg' in Vlaenderen woonde voortijds een oude, en, nae 't uyterlijck aenſien, eerbaere Vrouw. Sy genas veel ongeneeſlijcke Kranckheden, en braght de gebugchelde weer te reght. Niemand had oorſaek, om over haeren wandel te klaegen; jae 't gemeene volck hield haer bynae voor een Heylige, welckers raed ſy in allè voorvallende gelegentheden gebruyckten. De Schijn-middelen, dieſe tot deeſe geneeſingh ter hand liet neemen, waeren, Beedevaerden nae eenige omleggende plaetſen te doen; Aelmiſſen te geven; een ſeecker getal Miſſen te laeten leeſen, en andere diergelijcke Gods-dienſtighe wercken der Pausgeſinde.

7. D' Ovrigheyd hield een waeckend oogh op deſe Vrouw; liet haer in Heghtenis neemen, en vraeghde haer, uyt wat maght ſy ſulcks deed? Sy antwoorde, Dat alles tot een goed eynd, en met goede oor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ſaecken geſchiede. Dat de middelen heyligh en o
ſtraflijck waeren. Datmen derhalven geen red
had, om haer te laſteren, veel min in ſoo een ſmae
lijcke Gevanckenis op te houden. Doch wijlm
haer voor geen Heylige wou aenſien, ghelijck
geerne had willen gehouden ſijn, ſoo wierd van d
Raed te Brugge beſlooten, haer op de Pijnbanck ve
der t'ondervraegen, aengaende de manier deeſer g
neeſingh; gelijck dan oock geſchiede.

8. De Burgermeeſter der gedaghte Stad was by d
Onderſoeck, en even de ſelve was ſeer ſmertelijc
van de Jight geplaeght. Deeſen beloofdeſe, ſtae
voets te willen geneeſen, en van ſijn quellingh te ve
loſſen. De Burgemeeſter deeſe vrolijcke Tijdingh g
hoord hebbende, beloofde haer, indienſe haer woo
volbroght, tweeduyſend Kroonen tot een vereering
te ſullen geven. Hier op lieten de Gereghts-Sche
penen haer ter ſijden afbrengen, en voerden den He
Burgemeeſter te ghemoet, dat ſoodaenigh een gen
ſingh, door Duyvelſche Middelen, niet te wenſch
was; door welke ſijn ligchaem miſchien geheeld, ma
in tegendeel ſijn Ziel en Gewiſſe gewond ſou werde

9. Om nu te toonen, dat dit waeraghtigh was
ſoo lietenſe de Toveres weer by haer koomen,
vraeghden de ſelve, wat voor Genees-middelen ſy vo
de Jight gebruycken wilde? Geen ander, antwoo
deſe, als alleen, dat de Heer Burgermeeſter geloov
dat ick hem helpen kan en ſal. Hier door wierd d
Arghwaen noch vry vergroot, den Burgermeeſter a
geſchrickt, en ſy op de Pijnbanck geworpen; w
de Heylige Mannen Gods in den Naem des Heer
Chriſti wonderen gedaen en Siecke geneeſen, ma
noyt begeert hebben, datmen op haere Perſoon
eenigh vertrouwen ſoude ſetten, gelijck deeſe Di
naeres des Duyvels (die een Aep Gods is) van he
eyſchte.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

10. Op de Pijnbanck bekendese eenige geringe dingen, die gantsch geen Straf verdienden; maer de Tovery loogchendese met seer groote volstandigheyd. Nae eenige daegen wierdse op nieuws aengespannen; ter welcker tijd sy begon te roepen, datmen haer los sou maecken, of se sou gedwongen werden een vuyl Reuckwerck van haer te geven. Men liet haer derhalven toe, haer Gevoegh te gaen doen, en nae een half uyr uytstel, wierdse veel harder gehandeld als te vooren. Doch sy begon te lagchen, in haer handen te klappen, en te seggen, dat noch de Scheepenen noch de Beul, yets tegens haer souden konnen uytreghten.

11. Korts daer nae vielse als in een diepe slaep; en derhalven braghtmen haer weer in de Gevanckenis. Eyndlijck wierdse, nae verloop van eenige daeden, ten derdenmael aengespannen, en pijnlijck ondervraeght, doch te vooren wierden haer al de hayren des Hoofds af-geschooren: Evenwel wouse niet bekennen, maer bleef by haer loogcheningh, gelijck voor heenen. Ter deeser oorsaeck wierd de Beul en sijn Kneghten last gegeven, om d'ovrige hayren van haer gantsche Ligchaem af te snyden. Terwijl dit geschiede, vondmen veelerley Briefjes, met Duyvelsche naemen bekrabbelt, die gesaementlijck van haer wegh genoomen wierden.

12. Stracks daer nae weer ghepijnight werdende, heeftse al haer grouwlijcke Misdaeden beleden, en met eenen ghesevd, dat men haer geensins tot eenigh bekenn' sou konnen brenghen hebben, indien men haer maer alleen de Briefjens had laeten behouden: Doch nu moestse toestaen, datse met de boose Geest een verdragh ghemaeckt, en tot noch toe alles door hem uyt-ghewerckt had. Nae deese belydenis wierdse uyt het Land ghebannen, op straf des vyers, indien se weer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

daer in quam. Stracks begaffe sigh uyt Vlaendere[n] nae Seeland, stelde sigh neer binnen Middelburgh en begon 't selve Ambaght ter hand te vatten. Doo[r] *Florentius van Dam*, Reghter in de selve plaets, ver[-] nomen hebbende wat met deese Toveres te Brugg[e] voorgevallen was, en getuygenissen by der hand kry[-] gende, datse haer Duyvels-konsten noch voortsette[,] heeft haer levendigh laeten verbranden.

13. In 't Jaer 1621. woonde te Straetsburgh ee[n] Tovenaer, die sigh beroemde, de Geesten te konne[n] besweeren; en als hy hoorde, dat sigh in seeck[er] Dorp, daer ontrent, een soodaenigen Geest liet sie[n,] soo verstoutte hy sigh, sijn eerste proef-stuck aen de[n] selven te doen, en deed het Spoock seggen, dat see[-] kere Boeren-Dienstmaeght haer on-echt Kind ve[r-] moord, en aen die plaets begraeven had: Dat h[y] derhalven niet rusten kon, voor dat de gedaghte Dee[rn] gestraft sou sijn. Soodaenige Besweeringen en t'sa[-] menspreekingen met de Geesten deed hem veel geld verdienen, soo dat hy niet alleen in de Stad Straet[s-] burgh, maer oock door gantsch Elsas bekend wierd. Nae een geruyme tijd quam de vinder en veroorsaec[-] ker van diergelijcke Spoocken by deesen Tovenae[r,] en begeerde, wijl hy hem soo veel gelds deed ve[r-] dienen, dat hy hem 't eerste Kind, 't welck hem g[e-] booren sou worden, ongedoopt overgeven soude.

14. Hier in bewillighde den Booswight, doo[r] won geen Kinderen by sijn Wijf, welcke van si[jn] bedrijf t' eenemael onweetend was. Ter deeser oo[r-] saeck vervoeghde sigh de Duyvel op nieuws by hem en braght hem daer toe, dat hy sigh met Lijf en Zi[el] aen hem over gaf; waer van hy een Schuld-bri[ef] maeckte met sijn eygen bloed geschreven en onde[r-] teeckend. Nae deese afgrijslijcke daed heeft hy vee[-] lerley Spoocken in de Huysen van rijcke Lieden b[e-] swooren, met de selve gesproocken, en haer da[er]

ui[t]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

uyt gebannen, onder bedingh, datse eenige Aelmissen op seeckere daegen geven, eenige maeckingh aen Godshuysen doen, of eenige andere uyterlijcke goede wercken doen moesten. Insonderheyd staet hier aen te mercken, dat hy in sijn bedrijf den Dagh des Heeren, gemeenlijck (op sijn goed Heydens) Sondagh ghenoemd, uytsloot, voorgevende dat geen Spoocken hem op dien dagh antwoord geven wilden.

15. De Geestlijckheyd te Straetsburgh braght te weegh, dat deesen Besweerder in de Gevanckenis geworpen wierd. Doch hy beriep sigh op de Heylige Schrift; seyde tegens haer, dat een Rijck, 't welck in sigh selven gedeeld was, niet bestandigh kon blijven; Dat hy niet door Beelsebub, maer door Gods Woord de Spoocken uytdreef. Hy voeghde daer by, om haer te trotsen, datse of desgelijcks doen, of daer by sijn wilden, wanneer hy met de Geesten sprack: Doch sy begeerden God niet te versoecken, noch sigh met deesen in te laeten. Kortelijck, hy wist sigh soodaenigh te behelpen, en soo veel by te brengen, dat hy op vrye voeten gesteld wierd, en den Spoockhandel noch veel slimmer dreef als te vooren. Ondertusschen gebeurden't, dat hy seecker Spoock uyt het Huys van een rijck Man bande, onder voorwaerde, datmen aen 't Wees-huys twintigh gulden moest senden, indienmen begeerde dat de Geest sou aghter blijven.

16. Dit geld wierd hem ter handen gesteld, om 't selve daer heenen te draegen; Doch 't quam uyt, dat hy eenige guldens daer van voor hem selven had behouden. Ter deeser oorsaeck wierd hy, op 't gedurigh aenhouden der Geestlijckheyd, weer in Heghtenis genoomen. Men vond in sijn Huys verscheydene Briefjens, Salven, Wortelen, en diergelijcke dingen, die hem noch veel meer, al d'omstandigheden der selver waergenoomen sijnde, van To-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

very verdaght maeckten. Hy wierd derhalven op de Pijnbanck geworpen, doch men kon hem niet dwingen, om yets te bekennen. Een onder de Scheepenen gewaer werdende, dat hy de Lippen geduerigh op malkander geneepen hield, beval hem, 't ſpeeckſel uyt ſijn mond te ſpouwen. Soo haeſt dit ghedaen was, bekende hy al ſijn miſdaeden; en onder de ſelve, hoedaenigh een handelingh hy met de Duyvel had aengegaen.

17. Als nu openbaer was, dat deeſe vervloeckte Menſch veele Lieden verlamt, betoovert, en, om 't gelds wil, door ſijn Beſweeringen bedrogen had, ſoo wierd hy veroordeeld, eerſt onthooft, en daer nae met al ſijn Tover-gereedſchap verbrand te werden. Als hy uyt-gevoerd wierd, bad hy ſeer weynigh, en ſonder eenige Aendaght; maer veel meer ſpottede hy met de Scherpreghter, hoopende miſſchien, dat de Duyvel, die hy in de Weereld gediend had, hem oock uyt deeſe nood ſou redden. Doch op de Gerightsplaets gekoomen ſijnde, ontviel hem 't Hert. Hy begon vertſaeght te werden, te ſidderen, en is alſoo met een Judas-berouw geſtorven, gelijck ick ſelfs (ſeyd de Heer *Harſdorffer*, die deeſe Geſchiedenis beſchreven heeft) geſien heb.

18. 't Geen *Bodinus*, *lib.* 3. *cap.* 2. verhaeld, ſullen wy hier oock plaets maecken. *Hulin Petit*, een Houtkoper t' Orleans, was van eenige booſe Menſchen betoovert, ſoo dat hy doodlijcke ſmerten ghevoelde. Hy liet derhalven, uyt een Godlooſe vertwijffelingh, een ouden Toveraer by hem koomen, en verſoght hulp van hem. De Duyvelsdienaer ſeyde, dat het onmoogelijck was, hem in 't leven te behouden, ten waere hy toeliet, dat ſijn Soon, die noch een Suygelingh was, in ſijn plaets gheplaeght wierd. Deeſe vervloeckte Vaeder bewilighde in de Dood van ſijn onnooſel Kind: Doch de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

de Voester, die deesen handel ghehoord had, droegh dit kleyne Schepsel, 't welckse bovenmaeten seer beminde, daedlijck wegh, sonder dat dien Duyvelschen Artz sulcks gewaer wierd. Als nu deesen Toveraer de Vader aengeroerd had, wierd hy staens voets gesond; doch als hy nu 't Kind niet sagh, om 't selve oock aen te roeren, heeft hy begonnen te roepen: Ach ick ben dood! Waer is't Kind? Waer is't Kind? Soo haest had hy de voet niet buyten den Dorpel van de Deur geset, of hy viel dood ter aerder neer, werdende soo afgrijslijck swart als een Moor; buyten twijffel van den Helschen Moor soodanigh toegeright sijnde.

19. Den selven *Bodinus* verhaeld, dat een Toveres te Nantes haer Buervrouw betoverd had. Alsse nu hier over in Arghwaen geraeckt was, en van d'Ovrigheyd gedwongen wierd, de Siecke aen te roeren, soo is de selve terstond geneesen geweest, maer de Toveres is dood ter neer gevallen. Deese twee laetste Geschiedenissen geven oorsaeck om te vraegen, of 't een Regter toegelaeten is, een Toveraer te dwingen, dat hy de betoverde aenroer, op datse geneesen werden.

20. Eenige, die hier jae op seggen, brengen deese redenen te berd: *(1.)* Om dat de Reghters schuldigh sijn, 't quaed te stuytten, en de geene, die ten onreght geplaeght werd, te helpen. *(2.)* Om dat deese aengetoverde Kranckheden door geen natuerlijcke Middelen geneesen konnen werden. (3.) Om dat dit diend tot ontdeckingh der Toveraers, en datse hier door haer selven straffen, gelijck uyt de twee laetste Gevallen ghebleecken is. Maer die deese Vraegh met Neen beantwoorden, hebben veel kragtiger Redenen. Want (1.) Sieckte en Gesondheyd komt alleen van God; niet van de Duyvel of sijn Wercktuygen, *Exod.* XV.26. *Job*: V.18. *Amos*: III.6. *Hos*: VI.1. (2.) Men moet geen quaed doen, op dat'er goed uyt quaeme. (3.) Hier

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

door werden de boose Menschen te veel ingeruymd
wijlmen haer Geloof geeft; jae den Duyvel toe
schrijft, 't geen God alleen toekomt. Die in soodae
nigen staet moghten geraecken, moeten door eygen
en algemeene Gebeeden sigh voor den Heere veroot
moedigen, die 't Swaerd van deesen sijnen Beul t
rugg' kan houden. Ondertusschen behooren sulck
Menschen, die by Toveraers hulp en ghesondhey
soecken, te dencken, dat de weldaeden des Duyvel
schaedlijcker sijn, als alle ligchaemelijcke wonden.

LX.

De Verlaetene Minnares.

DE Liefde, die Jupiter dickmael den Blixem uy
de handen ruckt, en de Son ghedwongen heeft
een sterflijck Schepsel nae te loopen, hield sij
Zeegepraelen onvolmaeckt te sijn, indien hy ooc
niet den Manhaften *Cleon* onder sijn Wetten be
dwongh. Hy was een Edelman, gebooren in ee
plaets, door welck een groote Vloed loopt, die, we
gens sijn onvergelijckelijcke geswindheyd, de naen
van een Pijl voerd. Was hy rijck, hy was niet min
der mildaedigh. Was hy jongh, hy was niettemin by
sonder wijs; en soo volkoomen schoon, dat de Na
tuer al haeren anderen arbeyd scheen vergeeten, e
haeren lust ghenoomen te hebben, om hem soo vol
maeckt te maecken, dat oock selfs de Nijd in hen
niets te berispen vond. Daerenboven, den roem va
sijn dapperheyd was soodaenigh door alle Landen va
Asien vespreyd, dat de geene, die geen kennis va
hem hadden, so wel van ooren als van verstand beroo
moesten sijn. De Leeser sal weer gelieven te weeten
dat deese Geschiedenis in Vranckrijck is voorgeva
len, doch de Heer *Rosset* (gelijck meermael geseyd is
hee

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

heeft niet alleen de naem der Perſoonen, maer oock der Landen veranderd.

2. Deeſen beroemden *Cleon* verliet Armenien, ſijn Vaderland, in't ſeſthiende Jaer ſijns Ouderdoms, en quam met ſijn Broeder, den Manhaften *Ariſteus*, aen 't Hof des *grooten Alcanders*, om de lieflijcke Seeden des Perſiſchen Lands te leeren kennen, en ſigh t' oeffenen in de Schoolen van Belloglesus en Riveglosus, op welcke alles komt, wat Adelijck en Manlijck is, en ſigh daer nae door de gantſche Weereld verſtroyd. Soo haeſt deeſen dapperen *Cleon* aen't Hof was verſcheenen, won hy, door ſijn Schoonheyd, Hoflijckheyd, Vrygevigheyd en aengenaem Geſelſchap, de herten en willen van d'alderberoemdſte Edellieden. Selfs den *grooten Alcander* begon hem in ſulcken waerde te houden, dat hy hem niet half genoegh beſien en betraghten kon. De Jonckvrouwen, welcke ſigh altijd laeten voorſtaen, dat haer d' eer; om over de Mannen te gebieden, reghtveerdigh toekomt, ſcharpten haer ſoete Loncken op hem. Sy voeghden, by 't geenſe van Natueren beſaeten, noch al de ſorghvuldigheden en konſt-grepen der behendighſte dingen, om te vernietigen de Vryheyd des geenen, die noch geen andere Wetten, als die van ſijn Vryheyd kende.

3. Ter ſelver tijd was aen 't Hof een ſeer ſchoone Jonckvrouw, die den Eer-naem van d'alderſchoonſte te ſijn (welcken roem Paris aen de Godin der Liefde gaf) wegh-ghedraeghen, en oock onder de Heerſchappy van haer ſchoone oogen bedwongen gehad hebbende den Sophy, die voor den *grooten Alcander* geregeert had, ſigh met deeſe Eer vergenoeght hield; en, deeſe Zeege haer te gemoet voerende, ten vollen beſlooten had, haer ovrigh leven toe te brengen, ſonder oyt den eenen meer Liefde als den anderen te betoonen: En met dit voorneemen liefdeſe en eerdeſe

al

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

al die haer aenschouwden, doch liet niemand tot haer in-komen. In dit besluyt wasse soo bestendigh, dat niemand (schoon haer woonplaets eygentlijck 't Vorsten-hof der Liefde was) sigh beroemen kon, daer yets anders gewonnen te hebben, als de Hoop van een wrevelige lust, die door ydele vermoedingh geliefkoost wierd. Deesen jongen *Cleon* wierd van sijn Neef *Adrastus* tot deese beroemde schoone Jonckvrouw gebragt, als een onnoosel Lammeken, 't welck naederhand de Liefde op-geoffert, en met allerley schoone Roosen, die ghemeenlijck op Doornen wassen, gekroond sou werden.

4. *Morfee* (dit is de naem van deese schoone Dochter) had haer oogen niet soo haest op den bevallijcken *Cleon* geworpen, of 't beeld van den Adelijcken *Sylvander* quam haer weer in ghedaghten. Deesen was een volmaeckt Edellingh, die de schoone *Morfee* voortijds bemind had, doch door een ongeluckige en beklaeghlijcke ontmoetingh om 't leven was gekoomen. Deese eerste Aenschouwingh vernieuwde d'eerste plaegen, die de Liefde haer voortijds had doen gevoelen, doese, wegens de verove-ringh van meer als duysend Herten, op geblaesen was geworden; en deed haer verliesen 't besluyt datse genoomen had, van niet meer gevoelijck te zijn voor de Scheuten van dien kleynen God, die onse eygene bewilligingh gebruyckt, om ons t' overwinnen. Haer was niet onbekend, hoemen der Menschen Vryheyd bestormen moest, en derhalven vergatse niets van al de Betoveringen, die den grooten Koningh van Asien den Eer-naem van on-overwinlijck hadden doen verliesen. Sy deed oock *Cleon* wel haest in Liefde branden, die ter dier tijd niet anders kon gelooven, als dat 't ghenot van deese Schoonheyd vergeleecken moght werden met de geluksaligheyd der hemelsche dingen.

5. 't Is mijn voorneemen niet, d'eerste Liefde van *Cleon*

Cleon hier affonderlijck te verhaelen. Doch gelijckmen niet geraeken kan tot de hoogte van een Schouwplaets, ſonder eerſt de trappen op te klimmen, ſo moet ick oock mijn begin niet neemen van't eynd, 'twelck ick my voorgeſteld heb. Eer ick dan tot de dingen koom, in welcke mijn pen 't alderſchoonſte ſtuck van onbeſtendigheyd voor oogen ſal ſtellen, magh ick ſonder liegen ſeggen, dat *Cleon* al d'arghliſtigheden, al de ſughten, al de traenen, al d'onluſten en al de vergenoegingen, die de verliefde oyt beproeven of bedencken konnen, binnen den tijd van vijf Jaeren in ſulck een goede School ſoo wel leerde, dat hy naederhand ſijn les wiſt op te ſeggen tegens al de geene, die ſigh in lieten, om de ſelve konſt met hem t' oeffenen. De ſchoone *Morſee*, onder de liefſte vermaecklijckheden haerer Neygingen, in deſen jongen Edelman bequaeme ſtof vindende, om de Zielen, die de Liefde alderweerſpannighſt ſijn, ten val te brengen, nam haer luſt, om dit Werckſtuk ſoo volkoomen te bearbeyden, dat in weynigh tijds ſijn Adelijcke deughden, ſijn redenen, ſijn vraegen en wonderlijke antwoorden met ſijn ſchoonheyd en andere volmaeckte hoedaenigheden vergeleken konden werden.

6. Men ſprack aen't Hof des *grooten Alcanders* alleen van hem; ſoo dat ſijn beroemde Naem de Herten niet minder door d'ooren nae ſigh trok, als hy de ſelve door d'oogen wiſt in te neemen. Ter deeſer tijd was 't Hof van den *grooten Alcander* een Paradijs der dappere Zielen. Men ſag daer niet anders als Ren-en-ſteek-ſpelen, looſe Gevegten, Gaſterijen en Spel-danſſen. Onder d'Hoflijkſte ſat *Cleon* altijd mêê boven aen; en als'er eens een Spel-dans van d' Onbeſtendigheyd ghedanſt wierd, ſpeelde hy ſijn Rol ſo uytnemend wel tegens de geene, met welcke hy gepaert was, dat hem met reght den roem gegeven wierd, van al d' andere overtroffen te hebben. Nae dit Dansſpel wiert 'er in't Hof van den

groo-

grooten Sophy noch een ander aengesteld; nae welckers volvoeringh de geene, die onder ontleende naemen soo voortreflijck gedanst hadden, onophoudelijck versoght wierden, hun Mom-aengesight af te leggen, en hun Eerbewijsingen te doen aen de verstandige *Parthenie*, die met haer Jonckvrouwen dit Feest vereerde.

7. Soo haest den schoonen *Cleon* sigh ontblootte, trocken de schitterende straelen van sijn Gesight, de lieflijcke gestalte sijns Ligchaems, en de dapperheyd, welcke in sijn schoon Aengesight uytblonck, t'hemwaerts al d'oogen der Schoonheden, die rondom de groote *Parthenie* bloncken, ghelijck de flickerende Starren, in een heldere Naght, rondom Diana doen. Maer onder soo veel klaerheden, die 't gesight van al d'Omstanders verblinden, moest gewisselijck *Melice* d'eerste plaets hebben; alhoewel den braven *Timander*, indien hy Reghter geweest had, den oppersten prijs aen de schoone *Sagonce*, die hy hertlijck beminde, gunstelijck toegeschreven sou hebben. Deese *Melice*, in welck de Goden en de Natuer een van haer grootste wonder-wercken lieten sien; *Melice*, die den Hemel had laeten gebooren werden ten roem van onse daegen; welckers schoone oogen de woonplaets van al de Goden der Liefde waeren; *Melice*, segg' ick, overweegende de schoonheyd van deesen Edelman, die haer soo ernstigh aenschouwde, wierd over sijn volmaecktheden als verruckt, en kon niet beletten, dat haer hert, 't welck tot noch toe ongevoelijck geweest was van de pijlen, die een Jongen afschiet, gewond wierd, terwijl *Cleon*, als opgenomen door d'aenmerckingh van soo een seldsaeme schoonheyd, sigh op sulck een wijs overrompeld bevond, dat hy bekennen moest, t'eenemael overwonnen te zijn, eer hy tijd gehad had, om eens op sijn Neerlaegh te dencken

8. De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

8. De Liefde, die alreeds ſijn Hert met een aengenaeme wond had gequerſt gehad, doorſtack 't ſelve even te deeſer tijd, met ſoo een gevaerlijcke en doorgaende Steeck, dat hy ghedwongen wierd ſijn toevlught te neemen tot d' eygentlijcke oorſaeck ſijns quaeds, om ſijn geneeſingh daer van daen te gaen haelen. *Morfee*, die hy voorheenen bemind had, veel meer om den Laſter der Ondanckbaerheyd te vermyden, als met eenigh volſtandigh beſluyt van noyt een ander te lieven, geraeckte ſoo plotſlijck uyt ſijn gedaghtenis, dat hy minder geheugenis van haer had, als van de ſonden ſijner Jonckheyd. Geduerende den Dans vond *Cleon* middel, om de ſchoone M*elice* te naederen, en met een bevende ſtem deeſe woorden voort te brengen: Ick kan niet ſeggen, uytmuntende M*elice*, wat voor Ketenen ghy gebruyckt, om de Vryheden der roemweerdige Zielen gevangen te neemen: Doch ick wil u yets ſeggen, 't geen ghy noch niet geweeten hebt; naementlijck, dat *Cleon* ſigh ſoodaenigh onder de Wetten uws Rijcks verſtrickt bevind, dat hy volſtandelijck beſlooten heeft, van nu voortaen in ſoo een lieflijcke Slaverny te willen leven en ſterven.

9. M*elice* deeſe bevallijcke woorden, die bequaem waeren, om een Hert van Diamant weeck te maecken, gehoord hebbende, wou hem haer weerliefde ſoo terſtond niet bekend maecken, maer wendde yet anders voor, en antwoorde half lagchende, Brave *Cleon*, men ſpreeckt hier van geen Ketenen noch Dienſtbaerheyd. Deeſe redenen zijn goed in de School van uwe M*orfee*; maer niet in ſulck een plaets, daer de kuyſche *Parthenie* ſigh onthoud, en by welcke niet anders als van Eer en Deughd gehandeld werd. Overweeght derhalven wat gy ſeght, en maeckt niet, dat uw ſtoutheyd oorſaeck moght geven, dat ghy d'eer en luyſter alleen met de rugg' ſou moeten ſien. Den

Edel-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Edelman wou haer hier op antwoorden, doch wier
daer in belet door een der Geſpeelen van *Melice*; di
haer quam waerſchouwen, dat haer Vrouw wegh
gingh: Waer door hy dan gedwongen wierd, ſij
oogen 't Ampt van de Tongh te laeten verrighter
't Feeſt geeyndight zijnde, keerde elck weer nae ſij
wooningh, om ſigh ter ruſt te begeven. Maer terwi
d'andere door de Slaep, die haer d'oogh-leden toe
ſloot, ſigh verquickten van den arbeyd des Danſſens
waeckte *Cleon*, en deed niet anders, als op ſijn nieuv
lijden te dencken.

10. 't Beeld van de ſchoone *Melice* quam gedueri
in ſijn Inbeeldingh, en ſtelde hem voor oogen, d
ſchoonſte en koſtelijckſte dingen, diemen oyt ſo
mogen wenſchen. Want hy maeckte by hem ſelve
dit overlegh: Indien (ſeyde hy) eenige 't Goud ſo
vyerighlijck ſoecken; Indien eenige andere tot ken
nis der Starren zijn ghekoomen; Soo noch ander
Paerlen, Honingh, Elpenbeen en ſtatelijcke Luſtho
ven beminnen, heb ick dan geen oorſaeck, om d
volmaeckte *Melice* te lieven, wijl al deeſe begeer
lijcke dingen ſigh in haer bevinden? 't Goud is in hae
Hayren. Haer oogen ſijn de Starren. Haer Tande
Paerlen. In haer Mond is den Honingh. Haere ſchoo
ne Handen ſijn Elpenbeen. Haeren Hals is een ſchoo
ne en met luſtige bloemen verçierden Luſthof. Mae
indien den dapperen *Cleon* een beſluyt maeckte, van
ſigh altijt een Dienaer der ſchoone *Melice* te betoo
nen, ſonder oyt onder yemand anders jock te koo
men, glooft vryelijck, dat de ſchoone *Melice*, di
om ſijnen 't wil geen minder lijden gevoelde, ooc
even 't ſelve voorneemen had, alhoewelſe ſulcks ver
borgen hield, door de wetten haers Geſlaghts dae
toe verplight ſijnde.

11. De Liefde deed haer nu bemercken, dat d
grootſte Schoonheden ſeer ſelden leven konnen, ſon
de

der haer Invloeyingen t' ontfangen; en dat het een misverstand is, te seggen, dat de weygeringh van een tegens de Liefde aengekante Geest voor de kraght haerer Vlammen niet bevreest is. De Schoonheyd, de lieflijke gebeerden, en de gantsche gestalte van den jongen *Cleon* waeren niet als gloeyende Ysers, die Venus Soon in de Ziel van de schoone *Melice* druckte, en haer deeden besluyten, den buyt haerer jonge vryheit aen een soete tyranny ten besten te geven. Sie daer deese beyde aen eene Keeten gebonden, en dat soo strenghlijck, dat veele Jaeren voorby loopen sullen, eer deselve sal konnen verbroocken werden. *Cleon* versuymde niet, sigh 's anderen daeghs weer in 't Koninghlijck Hof te vervoegen; daer hy, nae den uytsteeckensten Koningh en de grootmoedige *Partenie* gegroet en eer beweesen te hebben, middel vond, om aen de sijde van sijn nieuwe Liefste te geraecken; tot welcke hy dus begon te spreecken

12. 't Besluyt, dat ick genoomen heb om u te beminnen, laet my niet toe, dat ick u mijn lijden langer sou verbergen. Schoon ghy u gelaet niets daer van te weeten, soo moet ghy echter, schoone *Melice*, sulcks verklaeren door het Vonnis van mijn leven of dood. 'k Verwaght uyt uw vriendlijcke Mond mijn veroordeelingh, of uwe genaede. *Melice* had seer groote moeyte, om haere vlammen verborghen te houden; Evenwel bedwonghse sigh voor dien tijd, en antwoorde hem: 'k Weet niet *Cleon*, wat uw meeningh is. Ick kan niet oordeelen, of 't geen ghy u onderneemt, geschied door een wedspel, of om uw eedele Geest te oeffenen. Ick maeck geen swaerigheyd, om soo wel 't een als 't ander te geloven; want de Liefde, die ghy de schoone *Morfee* toedraeght, is soo blijcklijck, dat de redenen, welcke ghy my voordraeght, in der daed meer geveynsde uytdrucksels van uw tongh sijn, om uw tijdverdrijf daer in te nee-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

men, als getuygenissen van een waeraghtighe Ney-gingh.

13. Indien ghy, seyde *Cleon*, de wonden, die uw vriendlijcke oogen my gemaeckt hebben, soo wel sien kond, als mijn Hert de selve gevoeld; of indien ghy uw gesight op uw volmaecktheden woud werpen, soo soud ghy gantsch anders van mijn doen en uw verdiensten oordeelen. 'k Bekenn' (want ick kan u doch niets verbergen) dat de Liefde my voor-tijds *Morfee* heeft doen beminnen: Doch dit was al-leenlijck, om my daer door te gewennen, de vlam-men en blixemen te konnen verdraegen, die hy my naederhand ontdeckt heeft; 't welck uw schoone oo-gen sijn; die, soo haest de selve in mijn Ziel begonden te schijnen, alle andere klaerheden daer uyt ver-bandden, en mijn hert van alle andere smerten suy-verden. Mijn *Cleon*, hernam *Melice* hier op, indien d'ontrouw niet soo gebruyckelijck onder Lieden van uw Staet en Geslaght was, soo soud ick misschien uwe woorden eenigh geloof geven. Doch de voor-beelden van uw lightveerdigheyd brenghen my een vrees aen, en beweegen my, mijn Natuer te volgen; welcke soodaenigh is, dat ick, als door een besluyt des Hemels, tot op heden toe noch niemand ghelieft heb; ick wil dan noch soo veel te min voortaen door eenige verkiesingh verlieft werden.

14. *Cleon* sou de schoone *Melice* geantwoord heb-ben, indien de tusschenkomst van *Polemander* hem daer in niet verhinderd had. Soo yemand begeerigh is, om deesen Edelman te kennen, die moet wee-ten, dat hy een van de voornaemste Heeren in Asien is. Ick sou hier niet verswijgen 't geen, waer van de gantsche Weereld weet te spreecken, in dien niet de beschrijvingh sijner Verdiensten sijn eygene, en niet *Cleons* Geschiedenissen aengingh. Laet u daer mee vergenoegen, dat *Polemander* ter selver tijd soo hevigh

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

in de Liefde van *Melice* ontſtoocken was, dat oock ſelfs den Siciliſchen Bergh met ſo groote een hitte niet vermagh te branden. Doch de ſchoone *Melice* ('t ſy dat de volmaecktheden van *Cleon* alreeds een groot Stormgat in haer Ziel geſchooten hadden, of 't ſy dat wy heymlijcke toeneyginghen hebben, welckers werckingen niet min vreemd, als ſwaer om uyt te drucken ſijn) betoonde ſigh killiger tegens den ſtrijdbaeren *Polemander*; als den hooghſten Bergh, die aen den Vloed der Amaſonen ſtoot. Hy nu verſtoorde deeſe Gelieven, en belette datſe ter ſelver tijd malkander de verſeekeringh niet konden geven, dieſe naederhand beſwooren, te weeten, d' een d' ander tot in 't Graf te ſullen beminnen.

15. Maer *Morfee*, wat daght en ſeyd 't ghy, als uw Dienaer u niet meer ſijn dienſten aenbood, noch ſijn gewoonlijcke Ootmoedigheyd bewees? Uw uytmuntende Geeſt, en d'ervaerentheyd die ghy hebt in de dingen, die ſigh in 't Rijck der Liefde toedraegen, lieten die u niet duydlijck ſien de Muytery van uwen Onderdaen; welcke, ten opſight van ſijn lightſinnigheyd, immers ſoo ſtrafweerdigh, als weegens ſijn nieuwe verkieſingh te prijſen is. Buyten twijffel ſijt ghy uw verlies wel haeſt gewaer geworden. Maer wijl ghy niet min vreedſaem en ſeedigh, als verſtandig ſijt, ſoo is't ſo verre van daer, dat den ydelen roem uwer Schoonheyd u bewoogen ſou hebben tot eenige heymelijcke Nijdt, of begeerte van wraeck, dat ghy veel meer de geene waert, die den jongen *Cleon* aendreef, om ſijn nieuwe Zeegen voort te ſetten. Ghy waert het, die, door hun beyder verdienſten, oordeelde, dat het onmogelijck ſou ſijn, haer te verhinderen in hun Liefde. Ghy diende haer in dit vyer voor een Swaevelſtock; jae ghy ſelfs braght daer toe al de brandelijcke ſtof, die ghy bedencken kond.

16. Want als ghy door de veerdigheyd van uw uyt-

steeckend vernuf, uyt *Cleons* eygene mond de waerheydt van 't geen, waer aen ghy twijffelde, ghetrocken had, soo beswoerd ghy deesen Edelman by al 't geen waer voor hy u te dancken had ('twelck ghewisselijck niet weynigh was) dat hy, wijl uw ongeluck u van de vrught sijner Liefde beroofde, u ten minsten voortaen niet sou weygeren, de vrught van sijn vriendschap u te laeten genieten. En op dat hy betuygen moght, dit u versoeck te bewilligen, soo woud ghy, dat hy u d'eer sou doen, van u te ghebruycken tot een middel, om 't Hert van de schoone *Melice* te versaghten; en dat hy geen swaerigheydt sou maecken, u sijn Brieven te behandigen, als hy lust had, aen haer te schrijven. *Cleon*, nae veel vriendelijcke woorden-wisselingh, kon geen ghenoeghsaeme redenen bedencken, om de schoone *Morfee* te bedancken van al de gunsten, diese hem, als een verliefde, vergunt had, en voor 't goed, datse hem nu, als een Vriendin, te weegh wou brenghen. Hy kon niet anders doen, als haer aenbieden alles wat in sijn vermoogen noch overigh was; en moght, sonder gevoel van eenige smerten in sijn Ziel, niet verlaeten een soodaenighe Liefde, die voor heenen sulcke vaste wortelen gheschooten had.

17. De paelen deeser Geschied-beschrijvingh ghedoogen niet, dat ick de verontschuldiginghen van *Cleon*, over de veranderingh sijner Liefde, en d'antwoorden van *Morfee* op de selve, hier in sou voegen. Vergenoeght u derhalven daer mêê, dat ghy weet dat even deese *Morfee* selfs de geene was, die de schoone *Melice* den eersten Brief, welcke *Cleon* aen haer schreef, in handen leverde. Dus luyde deselve, in onse Tael ghebraght, van woord tot woord.

18. Soo 't my mogelijck gheweest waere te

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

leven, en mijn lijden aen u niet t'openbaeren, geloost my schoone *Melice*, dat de vrees, van u door mijn doen te beledighen, veel meer als de Hoop van verlightingh t'ontfangen, op my vermoght sou hebben. Doch wijl my onmogelijck is te leven, en u mijn lijden niet t'ontdecken, en u evenwel te beminnen, soo sult ghy mijn vermeetenheyd verontschuldighen, en oordeelen, dat, indien mijn overmaetighe Hitte my dwinght, om t'openbaeren 't geen 't ontsigh my ghebied heymlijck te houden, de Godlijckheyd, die in u uytblinckt, by u altijd mijn mishandelingh behoord te verontschuldighen. Indien te leven, en u niet op 't hooghst te eeren, een aller-bestraffing-weerdige Laster is, soo wil ick my selven in mijn bedrijf vleyen; en hoopen, wijl ghy uw Rijck in de herten opreght, dat ghy oock 't mijne sult veroorloven, u een boven-aerdsche Eer te mogen aendoen, tot soo langh mijn getrouwheyd uw Schoonheyd duydlijcker sal laeten sien, dat ick den dienstwillighsten ben, om mijne Beloften aen u te doen, en een vergeldingh voor deselve te hoopen, wijl ick die allermeest weerdigh ben.

19. Als *Melice* deesen Brief, uyt handen van *Morfee*, ontfanghen, en den selven gheleesen had, wierdse soo gheweldigh verbaest, siende dat *Cleon* die gheene tot een besteldster ghebruyckt had, welcke hy minder als yemand anders had behooren te vertrouwen, datse een tijd langh onbeweeghlijck en spraeckloos bleef. Haer ontroeringh sou oock noch langher gheduerdt hebben, indien niet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Morfee (die door langhduerigh gebruyck goede kennis had van de dingen, welcke de Liefde betreffen) door de volghende woorden haer als uyt een diepe ſlaep opgeweckt had: 't Is geen tijd meer ſchoone *Melice*, om ſigh te willen beraeden, wanneer 't Beſluyt alreeds genoomen is. Hebt ghy *Cleon* nu al verkooren, om uw Dienaer te ſijn, ſoo behoeft mijn beſtaen u niet vreemd te duncken. Sijn verdienſten, die de Herten van al ſijn goedgunſtige verbind, ſelfs oock tot naedeel van haer bevredigingh, doet my ſijn ruſt ſoecken, tot ſchaede van 't geen ick alderliefſt had. Evenwel ben ick ſeer blijde, dat ſoo een weerdigh Perſoon, als ghy ſijt, my van mijn luſt berooft. Een minder ſchoonheyd ſou my deeſe verwiſſelingh onverdraeghlijck doen vallen. Maer aen u, die de ſchoonſte onderworpen moeten ſijn, laet ick over, de beſittingh van 't lieffte deel mijner Siele; en ick bid u, my in even ſoodaenigh een weerdige vriendſchap te willen aenneemen, als hy belooft heeft, met my te ſullen onderhouden, ſonder beledigingh van de reyne en onverbreecklijcke Liefde, die hy u toedraeght.

20. *Melice*, alsſe *Morfee* op deeſe wijs had hooren ſpreecken, wiſt niet, watſe daerop tot antwoord ſou geven. Eyndlijck evenwel opendeſe haer ſchoone mond, en braght deeſe woorden voort: 'k Weet my niet, mijn *Morfee*, of 't geen ick ſie een Droom, of een waeraghtige ſaeck is. Indien ick verbaeſt ben over de vrymoedigheyd van *Cleon*, gelooft my, dat ick niet minder verwonder, ſoo over de manier van uw doen, als over uwe redenen. Indien ghy uwe oogen ſlaen wilt op 't geen dat ick ben, en op 't geen dat ghy zijt, ſoo ſult ghy moeten bekennen, dat het oordeel, 't welck ghy van my geveld hebt, my daer voor houdende, dat ick immers ſoo bequaem ben om hem te beminnen, als ghy om hem te behaegen, gantſch ongerymd, en ſtraf-weerdigh is, indien ick ſoo veel

ſtren-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ſtrengigheyd had, als ick wel oorſaeck heb, om u de werckingen der ſelver te doen gevoelen. Schoone *Melice* (ſeyde *Morfee*, haer in de wo...en vallende) ick bid u, geen toorn te willen opvatten, tegens een Perſoon, die u meer goeds wenſcht als haer ſelven. En op dat ick gelegentheydt moght hebben, om u t'antwoorden, ſoo laet ons beyde doch ſoo veel omlopende oorſaecken niet voor den dagh brengen; en dan ſult ghy bemercken, dat 't geen ick gedaen heb, niet minder aenneemens als prijſens waerdigh is.

21. Indien ghy ontroerd zijt, over 't geen ghy tegenwoordigh geleeſen hebt, en over 't geen ghy hier ſiet, gheloofſt vryelijck, dat ick my daer over noch meer verwonderen moeſt, ſoo niet de verdienſten van *Cleon* en uw volmaecktheden my de verwondering ontnaemen. Want alle dingen wel overdaght ſijnde, ſoumen't wel vreemd konnen vinden, dat *Cleon* u bemind? U, ſegh ick, die de lief-weerdighſte Perſoon zijt, welcke oyt aenſchouwd kan werden, even gelijck hy aldermeeſt waerdigh is, om bemind te zijn. Soumen 't vreemd vinden, dat *Morfee*, die hem de konſt om wel te beminnen ſoo grondelijck gheleert heeft, nae ſijn af-geleyde leer-jaeren voor hem een weerdige Liefſte opſogt, die maghtigh was, om hem aen de keeten der beſtendigheyd vaſt te houden? 't Is nergens toe dienſtigh, dat men ooghmerck ſou willen neemen op de plaets die ghy betreed, of daer ghy uyt voort gekoomen zijt. Dit ſou goed zijn, indien't verſoeck op een andere wijs geſchiede, als door den wegh der Eerbaerheyd, en door de Hoop die hy heeft, dat den Hemel u beyde eens ſoo vaſt aen malkander ſal verbinden, dat niets anders, als de Dood, u van een ſal konnen ſcheyden. Kortelijck, *Morfee* wiſt de geſchicktheyd, ſchoonheyd, vriendlijckheyd, en d'Edele Afkomſt van *Cleon* ſoo geeſtigh te ſtellen tegens de volmaecktheden van *Melice*, en d'hooghe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Aensienlijckheyd van haer Huys, dat het vyer, 'twelck eerst begon t' ontvoncken, seer hevigh ontstack, en de schoone *Melice* gedwongen wierd, om 't selve eenighsins te lessen, deese volgende regelen aen *Cleon* te schrijven.

22. Eyndlijck heeft uw gheduerigh aenhouden verbroocken 't vaste besluyt, 't welck ick genoomen had, van altijd onghevoellijck te willen sijn voor de klaghten der Verliefde. Doch ick gheloof, dat den Hemel my hier toe ghedreven heeft, soo ghy deesen roem veel meer uw goed gheluck als uw verdiensten behood toe te schrijven. Indien ghy bequaem sijt, om den selven te behouden, soo wil ick my altijd, nae uw eyghene wensch, u toe-gheneghen betoonen, soo langh uwe begeerten de paelen der Eere niet overtreden sullen; ghelijck ghy verplight sijt u te draegen tegens een Persoon van mijnen Stand.

23. O Hemel! hoe was *Cleon* verblijdt (als hy deesen Brief las! Wat al dancksegginghen en kussen kreegh deese Brief-draeghster in den handel sijner Liefde! Hoe prees hy dien kleynen Booghschutter! Wat voor verghenoegingh ontfingh hy, nae soo groote moeyten! Hy sagh noch dien selven dagh sijn alderliefste, en had het Gheluck soo wel op sijn sijde, dat hy middel vond, om haer duysend verseeckeringhen van sijn ghenegentheyd te gheven, en van de schoone *Melice* t' ontfanghen. Sie daer nu, hoe deese twee alreeds gheloopen sijn in de Zee, in welcke d' ervaerentste Schippers yeder uyr een onverwaght Onweer, of on-vermydelijcke Steenklip bejeghenen kan. De

Son,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Son, haeren loop doende, vond deese twee Gelieven seer weynigh van malkander af-gesonderd, ten waere dan, datse selfs geen bequaeme gelegentheyd had, om haer te mogen sien. *Melice* was ter selver tijd noch soo jongh, datse 't vijfthiende Jaer haers Ouderdoms nauwlijcks begonnen had: Evenwel was haer Schoonheyd soodaenigh, dat d' alderdapperste Sielen door de selve ghevangen wierden.

24. Den beroemden Prins *Leonides* en den Manhaften *Alfeus* waeren voorneemens, deese schoone Roos, die nu begon op te schieten, en Knoppen te krijghen, af te breecken; doch de Braeve *Polemander* was noch veel hevigher op haer verlieft. Deesen Eedelen Ridder wierd wel haest gewaer, wat berovingh hy door *Cleon* sou moeten lijden, te weeten, d' ontreckingh van 't Hert sijner Alderliefste, indien hy sigh niet by tijds daer tegen stelde. Hy bemoeyde sigh derhalven seer ernstigh, om haer met Hoflijcke redenen onder d'oogen te gaen, en haer te noodsaecken, sijn Diensten met eenige betuygingen van goede genegentheyd te betaelen. Doch de plaets was alreeds belegerd, en wat voor schijnbaere soetigheden de schoone *Melice* hem bewees (wijlse daer toe verplight was, wegens d'eer, die hy haer door sijn besoeck aendeed) soo saghmen echter wel, dat het alleen door dwangh gheschiede. Terwijl soo veel Jasons sigh beesigh hielden, om dit gulde Vlies te veroveren, lagchte *Cleon* in sijn hert met sijn Meedevrijers, en kreegh daegelijcks eenige kleyne gunsten van de schoone *Melice*; welcke hy soo hoogh, jae noch hooger aghte, als al d'andere, die hy aen't Hof van den *grooten Alcander* ontfingh.

15. Hy, die by sijn Heer seer lieftal, en by sijn Liefste seer dierbaer was, maeckte somtijds eenige geestige Verssen, die sijn wel-te-vredenheyd te kennen

gaven, en d'andere onderighteden, dat hy alleen … Sonnebloem was, die de Son beſchouwde. 'k S… eenige der ſelver hier in voegen, indien ick niet vree… de, dit Verhael al te langh te maecken. Maer gh… lijckmen in den Hof der Liefde de Rooſen niet ve… ſaemelen kan, ſonder dickmael van de Doornen gh… ſtoocken te worden, ſoo ſiet hier oock yet nieuws… 't welck 't vergenoegen van deeſe jonge Gelieven hi… derlijck was, en haer leerde, datmen bitterhey… proeven moeſt, indiemen reght van de ſoetighey… oordeelen wou. Den Manhaften *Polemander*, die ſig… liet voorſtaen, geen mindere ſchoonheyd en bevallij… ke gebeerden te hebben, om de gunſt der ſchoonſt… Jonckvrouwen te verwerven, als hy moed en dappe… heyd had, om ſelfs de booſte menſchen voor hem … doen vreeſen, bleef geduerigh volſtandigh in de die… ſten, die hy *Melice* geſwooren had. De gunſten (a… hoewel kleyn) dieſe *Cleon* bewees, deeden hem w… oordeelen, datſe ſigh miſſchien in ſijn Liefde mogh… inlaeten; maer echter liefkooſde hy ſigh in ſijn quaec… en gelooſde, dat *Melice* tegens ſijn Meedevrijer ſoo… daenighe vriendlijckheden ghebruyckte, om hem t… yver te verwecken.

26. Terwijl hy nu ſijn ſmerten met deeſe bedriegh… lijcke Inbeeldingh verſuyckerde, wierd hy ſijn mi… verſtand wel haeſt gewaer. *Cleon* ſtond met ſijn A… derliefſte ſoo wel, dat, wanneerſe gedwongen wie… den, ſomtijds van malkander geſcheyden te ſijn, … evenwel hun t' Saemenſpreeckingen vervolghden… door middel van Brieven. Deeſe hielden niet ande… in, als enckele Liefde-betuygingen, en eenige gh… ringe klaghten, die ſigh altijd beriepen op de volſtan… digheyd. Op ſeeckere tijd ſchreef *Melice* een Klaegh… brief aen hem, om datſe twee of drie daegen van ſij… tegenwoordigheyd berooft was geweeſt; door wel… langh uyt-blijven ſy by nae ongeduldigh was ghewo…

de…

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

den, vreesende, dat eenige nieuwe schoonheyd besigh moght sijn, om hem te vervoeren. *Cleon* was even ter selver tijd bemoeyd, om twee sijner Vrienden met malkander te vereenigen, die t' saemen in verschil geraeckt waeren, en nu veerdigh stonden, om tot een bloedigh Geveght te koomen, waer toe de Persische Edellieden soo begeerigh loopen, als nae eenighe Bruyloften. *Cleon* dan kreegh den Brief van *Melice*, las den selven, en vondt'er deese regelen in.

27. 'k Weet niet, mijn seer geliefde *Cleon*, tot wat voor een straf ghy my bewaeren wild, indien ghy soo voortvaert, om my ongheluckigh te maecken, Twee of drie daeghen langh uyt te blijven, en my niet te besoecken, is, my den dienst, die ghy my belooft hebt, niet te betoonen. Ick sweer u, dat het verdriet, 'twelck ick hier door ghevoel, my soo ter herten gaet, dat, soo ick u niet soo terstond weer sie, ghy uwe *Melice* noyt weer aenschouwen sult. Niets kan my in uw Afweesentheyd vergenoeghen, als alleen de gedaghtenis, die ick van u heb. Alle andere dingen sijn my soo on-aenneemelijck, dat ick, hoe seer ick my oock bedwingh, daer door in doodlijcke angsten geraeck. Koom dan doch spoedigh weer, om die geene met uwe tegenwoordigheyd te vertroosten, die een langer afscheydingh wel haest sou doen sterven.

28. Soo haest *Cleon* deesen Brief gheleesen had, haestede hy sigh soo seer, om beyde sijn Vrienden met malkander te vergelijcken, datse des volgenden daeghs d' een d' ander omhelsden, en weersijds een Eed deeden, van een vaste en altijd-duerende Vriendschap t' saemen te sullen onderhouden. Ondertusschen

schreef

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

schreef hy, om sijn langh vertreck te verontschul-
digen, deese letteren aen *Melice*, tot antwoord o
de haere.

29. Indien ghy, Hoogh-geliefde *Melice*, heb
hooren spreecken van de Strijdigheydt tusschen
Lycidas en *Meris*, soo sult ghy, indien 't u gelieft
gheloven, dat uwen *Cleon* verhinderd is ghewor-
den, door deselve weer met malkander te verge-
lijcken. 't Sijn twee Persoonen, die ick eere, e
welcke ghy oock, om mijnent wil, alles goed
gond. De schaede, die haer verlies ons sou konne
toebrengen, sal u mijn reghtveerdige verontschul-
digingh voor oogen stellen, en u beneemen a
d' Inbeeldingen, die ghy tegens mijn getrouwig-
heyd had moogen opneemen. Een kleynder oor-
saeck sou my soo langh van uw Aenschouwing
niet berooft hebben. 'k Had oock deese mi slag
niet begaen, indien ick niet geoordeeld had, da
ghy in dese Vreede-maeckingh een goedt verge-
noegen sond hebben. Twijffel niet, of ick sal my
soo haest dit ghedaen is, terstond weer by u ver-
voegen, wijl 't my even veel is, te sterven, of
niet te sien, en datmen my veel eer in 't Gra
sou vinden, als in de Weereld, sonder wil en be-
geerte om u te dienen.

30. De schoone, en nu door *Cleon* vergenoegh
de *Melice* gheloofde, 't verdriet, door 't afweesen
van soo een Lieve Minnaer haer veroorsaeckt, we
haest te sullen vergoeden, wanneer de Liefde, di
sigh verlustight, door haere Bloemen en Roosen
altijd met Doornen te besetten, deese Gelieven
liet sien, dat'er niet bestendighs in haer vermaeck-
lijck

ijckheden is ; en dat de geene, die de ſtand van een langhduerigh geluck op ſoo een ſwacke grond willen bouwen, ſigh lelijck bedroogen ſullen vinden. Eer *Cleon* middel had, om de ſoete oorſaeck van ſijn verlanghen weer te ſien, moeſt hy voor den grooten Sophy verſchijnen, om van ſijn verrightingh reeckenſchap te doen, en d' oorſaeck bekend te maecken, die hem verhinderd had, om aen t Hof te koomen, gelijck hy anders gewoon was e doen. Want deeſen on-overwinlijcken Koningh hield deeſen Edelman (gelijck wy alreeds geſeyd hebben) ſoo lief en weerd, dat hy, indien de Parken hem een langer leven gegund hadden, buyten alle twijffel deeſen *Cleon* met d' hooghſte Ampten van ſijn Rijck ſou vereerd ghehad hebben, hem ſoodaenighe gunſten bewijſende, die met ſijn uytſteeckende Verdienſten over een moghten koomen.

31 Maer ſiet, als onſen Minnaer in de Kamer trad, en een Neusdock uyt ſijn Dgieſack trock, viel den latſt-gedaghten Brief, die *Melice* aen hem gheſchreeven had, op d' aerde neer. 'k Wil geenſſins 't Vonnis vellen, of dit uyt ſorghlooſheyd, of ydele opgeblaeſentheyd geſchiede. Want wijl *Polemander* nevens hem ſtond, ſoo hebben eenige willen verſeeckeren, dat hy met voordaght den Brief had laeten vallen, om ſijn Meedevrijer te laeten ſien, hoe ſeer hy bedrogen was, als hy ſigh liet voorſtaen, dat *Melice* hem beminde; maer in tegendeel, dat ſy den glantſch van haer ſchoone oogen over niemand anders, als over *Cleon* uytbreydde. 't Sy nu dat het een of 't ander waeraghtigh is, ſoo veel is'er van, dat den braeven *Polemander* deeſen Brief op nam, ſonder dat het yemand gewaer wierd; en als hy ſigh van al 't geſelſchap, 't welck in de Kamer was, ontrocken had, las hy, door nieuws-gierigheyd aengedreven ſijnde,

dit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

dit Schrift, dat hem t'eenemael ongeduldigh maeck-te. Hy kende terstond de hand van sijn wreede Lie- Soo veel letteren, soo veel woorden hy in den Bri vond, soo veel prickelen waeren't, waer mêê den Yve hem 't hert door en door stack.

32. Onder deese gevoelijcke smerten, nam hy sij wegh nae Huys, begaf sigh in sijn Kamer, en wier sigh neer op een Bed. Als hy nu d'onschuldige Ster ren beschuldight, en tegens sijn Noodlot uyt-gewor pen had, alles wat de gevoellijckheyd van een ten on reght aengedaen ongelijck (gelijck hy meende da aen sijn verdiensten geschied was) yemand in gedag ten kon brengen, soo begon de versmaedingh allenxe sijn Ziel te vermeesteren; en den hoon, die de Lief de uyt sijn hert dreef, parste hem aen, sigh te wreec ken. *Melice* was uyt de Stam van soodaenige Persoo nen, die met den Sophy vermaeghschapt waeren Deese groote Koningh had sigh voor weynigh daege laeten verleyden tot d'aenschouwingh des lieflijcke Aengesights der schoone *Melice*, soo dat sijn Ver nuf seer bemoeyd was, om d'onbetaemelijcke ghe daghten, die hem aenvielen, te verdrijven. Indie hy oock niet van de schoone *Amynthe*, Suster van *Me-lice*, de besoldingh der Liefde ghenooten had, soo weet ick niet, of hy, die in alle andere dingen ono- verwinlijck was, in dit lijden 't Veld niet sou moeter ruymen hebben. Deese overdenckingen, die der Manhaften *Polemander* niet verborgen waeren, dien-den hem tot wercktuygen, om te volvoeren 't geen hy voorgenoomen had.

33. Hy keerde weer nae de Kamer des Koninghs, en wijl *Alcander* seer veel van hem hield, soo had hy gelegentheydt, om hem op deese wijs aen te spreec-ken: 'k Sou onwaerdigh sijn, my selven oyt uw Ma-jesteyts Onderdaen te noemen, indien ick u niet be-righte van een Tijdingh, die ghy misschien niet sult

kon-

konnen gelooven. *Melice* is in de Liefde van *Cleon* soo verdwaeft, en onder haer is alreeds sulck een gheneenschap, dat ick niet geloof, dat eenige grootere sijn kan onder de geene, die verbonden sijn malkander te beminnen met een meer als gemeene verplighingh van Liefde; Uw Opper-mogentheyd gelieve sigh voor oogen te stellen, wie *Melice*, uw Naebestaende, is; en hoedaenigen Hoon u weervaeren sou, indien deesen Vreemdelingh door een anderen, als door een eerlijcken wegh, deese Buyt moght koomen te besitten. Doch uw Majesteyt, die noch veel donckerder saecken beeter doorsien kan, als d'oogen doen door een klaerschijnend Glas, sal noch naerder konnen oordeelen van 't geen ick geseyd heb, uyt desen Brief, die ick in uw Oppermaghtigheyds handen overgeef. Dit seggende, reyckte hy den Koningh 't Geschrift toe, 't welck *Cleon* laeten vallen, en hy ter selver tijd opgebeurdt had.

34. De groote Koningh wierd over de redenen van *Polemander* seer ontroerd; maer naederhand noch meer, als hy den Inhoud des Briefs geleesen had. Siet hier (seyde hy) hoe selfs d'alderscharpsinnighste in den handel der Liefde dickmael bedrogen werden. Deese kleyne arghlistige, die noch nauwlijcks den dop haerer Kindschheyd ontkroopen is, heeft haer selven alreeds een Minnaer verkooren, even als of haeren wil aen yet anders, als aen mijn bewilligingh hingh. 'k Wil sterven, soo 't haer beyde niet berouwen sal; *Cleon*, om dat hy my soo weynigh ontsagh toedraeght, en haer, om datse soo een dwaesheyd begaet. Ondertusschen ghy, *Polemander*, maeckt u weer van hier, en siet toe (indien ghy my anders yets te geval wilt doen) dat ghy 't geen ick tegenwoordigh vernoomen heb, niet onder de Lieden brenght. Den Sophy, vreesende dat de Liefde *Melice* eenighe dwaesheyd moght doen begaen, had op d'eene sijde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

groote voorsorge, als een soodaenigen, die de My[rt]hen onder de Lauwer-boomen geplant had, en nie[t] onweetend was van de maght des kleynen Gods, d[ie] alle tegenstand overwind; maer aen d' ander sijd[e] (wijl hy deese schoone soo gantsch toegenegen was[)] wou hy niet gedoogen, dat *Cleon*, schoon hy he[m] boven al d' andere Edellieden stelde, sulck een ove[r] groote Schoonheyd sou besitten, sonder eerst ee[n] kleyne steeck van d'yversught te gevoelen.

35. Hy liet derhalven noch dien selven dagh *Leo-nide*, de Moeder van *Melice*, haelen, en daer na de Dochter. Als hy nu d' eene nae den oorspronc[k] deeser Liefde gevraeght, en d' andere, wegens d[e] vryheyd diese nam, van sigh soo dwaeslijck in een on[-] voorsightige Liefde-handel in te laeten, ernstlijck be[-] straft had, beval hy *Leonide*, haer Dochter met hae[r] nae Huys te neemen, en verbood haer, voortaen sonder sijn bewilligingh, niet toe te laeten, da[t] *Cleon* binnen haer Vorsten-hof quam. *Melice* wo[u] sigh in't begin verontschuldigen, doch als den *grooten* *Alcander* haer den Brief, aen *Cleon* geschreven, voo[r] oogen leyde, wierdse soo rood en verbaest, dats[e] haer Aengesight met een Waeyer bedeckte. Als dees[e] nu wegh-gegaen waeren, liet den Sophy oock *Cleo[n]* ontbieden, die voor hem quam, gantschelijck gee[n] gedaghten hebbende op de redenen die hy hooren moest. *Alcander* hem, tot een ingangh, van ondanck-baerheyd beschuldight hebbende, voer voort, en ver-weet hem sijn vermeetenheyd. Hy hield hem opent-lijck voor, indien hy yets ter hand nam tegens d'Ee[r] en Kuyscheyd van *Melice*, dat hy 't sou weeten te vergelden, en dat geen band van vriendschap hem ver-verhinderen sou, soodaenighen daed nae behooren strenghlijck te straffen.

36. *Cleon* over deese woorden seer verbaest wer-dende, bemoeyde sigh, even gelijck *Melice* ghedaen had

had, ſijn Liefde te bemantelen. Maer wat kon hy inbrengen tegens een Brief, welcke hy uyt ſijn Dgieſack had laeten vallen, en diemen hem nu voor oogen leyde? Hy wiſt derhalven niet anders tot den Koningh te ſeggen, als dat hy *Melice* in der waerheyd beminde, doch alleen in hoope, van haer tot een Echte Gemaelin te bekoomen; en nam daer op, met ſeer groote droefheyd, ſijn wegh weer nae Huys. Maer hy vond noch veel grooter oorſaeck van quellingh, als ſijn liefſte *Melice* hem noch dien ſelven Avond liet weeten, hoe ſijn onvoorſightigheyd te weegh had ghebraght, dat een yeder aen 't Hof van haer wiſt te ſpreken; doch datſe ſigh voortaen wel ſou weeten te wagten, haere gunſten aen ſoo een onbedaght perſoon mêê te deelen. Ondertuſſchen verſoghtſe, dat hy haer voor een ſoodaenige wou houden, die hem niet byſonders boven andere begeerde te vergunnen. Oock verboodſe hem, met haer te ſpreecken, wijlſe beſlooten had, haer ooren voor ſijn woorden te ſtoppen, en, ſoo 't mogelijck was, haer oogen altijd gheſlooten te houden voor ſoo een gevaerlijcke aenſchouwingh, als de ſijne was.

37. Sie daer nu onſen aen alle kanten geſlaegenen *Cleon.* Sijn Koningh ſagh hem met ſcheele oogen aen. Sijn Liefſte bemoeyde ſigh, hem niet meer te ſien. Oordeeld van ſijn ſmerten, ghy, die onder de lieflijckſte luſten der Liefde plotſlijck geſmaeckt hebt den bitteren Alſſem van een onverwaghte ongenaede. Buyten twijffel, een ander, als *Cleon*, ſou onder den laſt van ſoo een ſwaere onluſt neer geſeegen hebben: En 't had hem oock niet beeter gegaen, indien niet ſijn Moedigheyd (die den aert der Palmboomen had, welcke ſigh tegens de verdruckingh oprighten) hem tegens deeſen gevaerlijcken aenloop des gelucks had gheſterckt. Evenwel gevoelde hy ſoo veel hertenleed, als yemand, die getrouwlijck bemind, en ſigh

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

van de besittingh sijns hooghsten goeds berooft siet
oyt gevoelen kan. Als hy sigh nu een tijd langh ae
de smerten, als ten buyt, overgegeven had, bedwong
hy sijn lijden; en ondersoeckende, van wien de
grooten Alcander den Brief, van *Melice* aen hem ghe
schreeven, bekoomen moght hebben, bevond hy, d
het *Polemander* was. De reghtveerdige oorsaeck, o
deesen boosen dienst soo niet te laeten heenen gaen
deed, dat hy nae sijn Neef *Adrastus* gingh. 't Is o
nodigh, dat ick u langh op sou houden, met de ghe
stalte en geschicktheden van deesen Edelman te be
schrijven. De Persische Historien spreecken ove
vloedigh genoegh van sijn Dapperheyd en Grootmo
digheyd, als eenen, die nauwlijcks sijns ghelijck
had.

38. *Cleon* vertelde hem, sonder yets te vergeete
't ongeluckigh toeval, 't welck hem bejegend was
maeckte hem d'oorsaeck daer van bekend, en bad he
om raed en bystand. Den Manhaften *Adrastus*, de
sen handel een weynigh overwogen hebbende, b
vond dat het onreght, door *Polemander* aen *Cleon* b
weesen, niet anders als met den Deegen vereffe
kon werden. hy seyde derhalven tot sijn Neef, dat h
sigh terstond van een goede Degen en Dolck voorsi
moght; wat hem aengingh, hy wou des volgend
daeghs henen gaen, om sijn Vyand, soo haest hy u
't Bed opgestaen was, te vinden en hem aen te segge
dat hy sigh in't Veld moest begeven, om hem (*Cleo*
te vergenoegen. Dit besluyt vast gesteld sijnde, na
Cleon oorlof van sijn Neef *Adrastus*; beval den selv
't opsight sijner Eere, en sigh nae Huys vervoege
de, bejegende hy den Manhaften *Daphnis*, die hy t
aen sijn wooningh vergeselschapte. Deesen *Daphn*
dien den Hemel, in den bloey sijner Jaeren, weg
ruckte, om door ons verlies sigh te verrijcken, h
alreeds de tydingh van den verloornen Brief gehoor

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

en uyt de Mond van *Cleon* verstaen, hoe trouwloos *Polemander* sigh in dit stuck gedraegen had.

39. Hy bad derhalven *Cleon*, te willen gedoogen, dat hy d'eer moght hebben, om sijn tegenstrever uyt te daeghen, en in soo een reghtveerdige twist sijn Meedeveghter te zijn. Doch *Cleon* bedanckte hem voor sijn goede genegentheyd, en maeckte hem bekend, dat sijn Neef *Adrastus* deesen last alreeds op sigh genoomen had. Nauwlijcks had Aurora, sittende op haer goudene Wagen, haeren soeten Dauw op d'aerde uytgegooten, wanneer den dapperen *Adrastus*, sigh sijn gedaene beloften indaghtigst maekende, nae't Huys van *Cleon* gingh, die alreeds gekleed was, en met ongeduld hem verwaghte. Daedlijck vervoeghdese beyde sigh in een Kaemer, daer *Cleon* de Pen op 't pappier sette, en den volgenden Uytdaegh-brief aen *Polemader* schreef.

40. Indien de smerten, die ick gevoel over 't quaed, 't welck gy my toegevoeght hebt, sonder u oyt oorsaeck daer toe gegeven te hebben, door yet anders, als door Bloedtaetingh geneesen konden werden, soo woud' ick my bemoeyen, om een heel-middel tegens deselve te soecken, door noch een veel saghter wegh, als de Wetten der Vriendschap ons voorschrijven. Doch wijl niet anders als bloed in deese saeck vergenoegingh kan geven, soo verdaghvaerd ick u op de plaets, die mijn Neef *Adrastus* u noemen sal. Ick twijffel niet meer aen uwe Moedigheyd, als aen de Reghtveerdigheyd van mijn stuck, die my belooft, 't geene waer aen uw dapperheyd my anders sou doen twijffelen.

41 *Adrastus* vond *Polemander*, juyst soo als hy sigh gekleed had. Sijn geswoorene Vriend, den Manhaften

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Erantus, Roem en Cieraet der Wapenen en Geschikt-heyd, was by hem. *Adrastus* trock *Polemander* aen d'ee sijde, en gaf hem te kennen, waerom hy daer quam. Dit onvertsaeght Gemoed, 't welck geen hooger wel gevallen had, als in Geveghten, en die geloofde, da hoe grooter 't gevaer, hoe grooter oock de vergenoe ging was, den Ontsegh-brief gheleesen hebbende nam de voorgeslaegene Voorwaerden aen, en beloof de, ter bestemder tijd en plaets te sullen verschijnen Als nu *Adrastus* sigh ghereed maeckte, om wegh t gaen, soo begon *Eranthus* (die, door sijn onvergelijc kelijck vernuf, daedlijck bemerckte, wat een Mensch in sijn Hert had) tot hem te seggen: En ick, braven Edelman, sal ick niet mêê een van 't Spel zijn? 't Sa daer aen niet gebreecken, antwoorde *Adrastus*, wan soo een dapper Persoon sal ick sulcks noyt weygeren Sie daer twee Kampveghters, de bloem van gantsch Asien. Hoedaenigh een verlies sou den grooten So-phy geleden hebben, indien den Hemel sigh over Per-sien niet meelijdigh betoond had.

42. *Cleon* en *Adrastus* zijn alreeds op 't Veld daerse *Polemander* en *Eranthus* verwaghten: Welc-ke niet soo haest, alsse wel begeerden, aen de be-stemde plaets verschijnen konden, wijl *Polemande* geenssins gedoogen wou, dat sijn dierbaere Vrien 't Leven sou waegen in een strijdigheyd, met welcke hy niet te doen had. Doch *Eranthus*, die sigh tot di Geveght had verpand, kon 't versoeck van sijn Vrienc niet goed vinden; en al de redenen, die hy by-braght, daghten hem soo swack te zijn, datse, in plaets van hem koelsinniger te maecken, noch vee meer hitte in hem veroorsaeckten. Terwijlse nu door dit vriendlijck verschil opgehouden wierden, braght het Gerught ('t welck een groote meenigh-te van tongen heeft) de tijdingh van dit gevaerlijck Geveght voor den *grooten Alkander*. Hy hier over

seer

ſeer ontroerd werdende, beval vier van ſijn dapperſte Edellieden, ſigh in aller haeſt op wegh te begeven, twee nae 't Huys van *Cleon*, en d' andere twee nae dat van *Polemander*, om de ſelve twiſtende Perſoonen te beletten in haer voorghenoomene Strijd.

43. Die nae *Cleon* gheloopen waeren, deeden vergeefſche moeyte. Maer beyde haer andere Medgheſellen waeren ſoo geluckigh, datſe de twee goede Vrienden overrompelden, even ſoo alsſe te Paerd traeden, om ſigh in dien wreeden handel te laeten vinden. De Lijfwaghten des Koninghs gaven *Polemander* haeren laſt te kennen, en begonden hem te bewaeren, tot dat hun Heer ander bevel ſou geven. Noyt was *Polemander* van gevoellijcker ſmerten aenghetaſt geweeſt, als nu. Hy meende wanhoopigh te werden: Doch ſigh eyndlijck naerder bedenckende, moeſt hy ſigh bedwinghen, en te vreeden ſtellen. Maer indien hy ſigh over deeſe verhinderingh op 't hooghſte bekommerde, gelooft vryelijck, dat *Cleon* in geen minder ſmerten was. Evenwel moeſt hy ſigh tot gheduld voegen, en waghten, tot dat het Geluck hem een betere gelegentheyd moght koomen aen te bieden, om wraeck op ſijn vyand te neemen. Den *grooten Alkander*, weetende, dat *Polemander* in bewaeringh was, wou beyde deeſe vyanden, door een ongewoone wegh, vereenigen, en hun gevaerlijcke twiſt doen ophouden.

44. De Maerſchalcken ſijn ghewoon, de Strijdigheden, welcke ſigh tuſſchen d' Edellieden van ſijn Hof verheffen, te vereffenen. Maer hy, om te betoonen, hoe ſeer veel hy van deeſe twee hield, begeerde ſelfs hier in Reghter te zijn. Hy liet haer derhalven in ſijn Kamer koomen, daer hy haere klaghten, en d' oorſaeck der ſelver aenhoorde. 't Was hem light te bemercken, hoe ſwaer het ſou vallen, haer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

tot een vergelijckingh te brenghen. Hierom beval h[y] haer, uyt kraght van ſijn Oppermaght, datſe noy[t] eenige ghelegentheyd van moeyte tegens malkande[r] ſouden ſoecken; ſweerende met eenen by den leven[] digen God, indienſe eenighſins quaemen te handele[n] tegens 't Gebod, 't welck hy haer deed in de tegen[] woordigheyd van de voornaemſte Bevelhebbers ſijn[er] Kroons, datſe ſulcks, ſonder eenige genaede, me[t] het Hooft ſouden moeten betaelen. Sonder dit ern[] ſtigh bevel van den grootſten Koningh des Weereld[s] was 't onmogelijck gheweeſt, de dood van d'een o[f] d'ander, of veellight van haer beyde, te verhinderen gelijck het dan ſoo gemeenlijck in deeſe wreede e[n] onreghtveerdige Geveghten pleegh te gaen.

45. Deſe vergelijckingh tot dus verr' verright zijn[] de, ſoo beneerſtighde ſigh *Cleon*, die ſonder d' aen[] ſchouwingh der ſchoone *Melice* niet leven kon, o[m] weer in haer goede gunſt te mogen geraecken. Doc[h] dit geſchiede niet ſonder groote moeyte. *Morfee* ſel[f] moeſt de hand daer aen ſlaen, om 't geen verdorve[n] was, weer goed te maecken. Sy bewillighde hem dan eyndlijck vergifnis. Doch dit was noch niet ghe[] noegh. Hy moeſt oock, om de weldaed, van haer t[e] mogen ſien, te genieten, traghten t' ontdoen 't ver[] bod van den *grooten Alcander*, aen *Melice* gedaen, t[e] weeten, datſe *Cleon* niet ſien moght. Sie hier nu hoe de Liefde hem leerde, op een andere tijd ſijn ge[] heymeniſſen beter verborghen te houden, indien h[y] een vergenoegingh wou genieten, die met ſoo vee[l] onluſten niet vermenght gingh. Onſen Verliefde ge[] bruyckte ſoo veel Onderdaenigheyd tegens den Ko[] ningh, dat hy hem eyndlijck toeſtond, *Melice* t[e] moghen dienen; doch onder bedingh, datſe een t' ſijner tijd ſijn Bruyd ſou ſijn.

46. Terwijl onſe Minnaer nu, door ſijn Ootmoe[] digheyd, weer won, 't geen hy door ſijn ongeluc[k]

ver

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

verlooren had, Soo traghtten veel andere brave Edellieden met vollen ernst, om de selve gunsten, die hy besat, te mogen genieten. Doch te vergeefs. *Melice* had geen Hert van Wasch. 't Was veel meer van Marmel, of van eenigh ander dingh, 't welck sigh tegens 't Yser steld; en dat de Liefde veel eer in stucken gekloost, als eenigh ander Beeld (buyten dat van *Cleon*) daer in gedruckt sou hebben. Oock betuyghde sy hem dit daeghlijcks, door 't eerlijck affscheyd, 'twelckse gaf aen de jonge Princen, die om haere gunst by haer aenhielden. Den Manhaften *Daphnis* soudet selver seggen, indien hy noch in 't leven was. Ondertusschen naederde de tijd, datmen ghewoon was 't Geboorte-Feest van den Persischen Prins te vyeren. Sijn Vader, den *grooten Alcander*, had, om niets te vergeeten van 't geen tot roem en praght sijns Rijcks dienen moght, al de Princen en Bevelhebbers van Persien bevoolen, sigh op den eersten der Maend, in welcke de Son uyt het teecken der Jonckvrouw in dat van de Waegh treed, tot Callires te laeten vinden.

47. Dit is een Koninghlijck Huys, ontrent een kleyne dagh-reys van de groote Stad Susa ghelegen. Daer was een gantsch Boeck van doen, om 't selve nae behooren te beschrijven. De wonderbaere Voorhoven, welckers Grondsuylen, Daecken, Opperverçierselen, Solderingen, de doorgetogene Balcken, Pylaers en andere praghtigheden, hier nae de Dorische, daer nae de Jonische, gintsch weer nae beyder wijs, of oock nae den Toscaenschen aert gebouwd, verruckten d' oogen van al de geene, die daer quaemen. De wonderlijcke Lust-Hoven van dit praghtigh Slot, de Springhbronnen, de Visch-groeven, de Saelen, de Wandelgangen, doen een yder, die maer een weynigh oordeel hebben, bekennen, dat dit Koninghlijck Huys alle andere in Heerlijckheyd overtreft,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

treft, even gelijck den Sophy alle andere Koninge in Hoogheyd. Wat voor een glantsch, wat voor ee nytmuntentheyd was by deese schoone Pleghtelijckheden? Wat voor Paerlen, wat voor Diamanten, wat voor Karbonckelen saghmen daer? Den Manhaften *Cleon* had onder soo veel Princen en groote Heeren die d'eene, als ten trots van d'andere, dit groote Feest vereeren wilden, dit voordeel, dat hy alderbest ghekleed en çierlijckst opgepronckt was.

48. Al de Pleghtilijckheden, diemen gewoon is by soodaenigen handel in aght te neemen, verightt zijnde, soo besloot *Alkander*, die sigh te Calliree verlustighde, den gantschen Herfst hier door te brengen; en beval *Cleon*, niet van hem te wijcken. Gewisselijck, indien dit bevel hem aen d'eene sijde aengenaem was, wegens d'eer van de vergesellingh deeses grooten Koninghs, soo bedroefde hem aen d'ander sijde veel meer, 't quaed dat hem daer uyt voortquam, wijl hy soo verr' afgescheyden moest zijn van d'oogen der schoone *Melice*. Al den troost, die hy in deese Afweesentheyd gevoelde, sproot uyt de Brieven, die hy haer sond, en oock weer van haer ontfingh. Op seeckere dagh kreegh hy'er een, van de schoone *Melice* omwonden met eenige van haer Hayren, en met Sijde van gelijcke verw. Dit waeren de woorden die'er instonden.

59. Ghy moet wel veel op mijn genegentheyd vermogen, wijl my de Liefde in sulck een tijd, wanneer yeder slaept, opweckt, en dwinght om aen u te schrijven. Maer of ick u wel wat goeds gun, soo moet ghy echter niet gelooven, dat ick deesen Brief met mijn Hayren omwonden heb, om u daer mêê te binden. Ghy soud te veel ydelheyd hebben, indien ghy u selven met deese meeningh

lief.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ief-koosde. Ick ben gedwongen geworden, deesen Brief soo toe te maecken; want wijl ick tot deesen handel geen getuygen begeerde, soo heb ick oock mijn Jonckvrouwen niet willen opwecken, om my Lack te brengen. Siet derhalven, hoe dit meer uyt dwangh, als Liefde gheschied is, en spijst uw selven niet met een ingebeelde gunst.

50. Soo onsen *Cleon* in 't begin, doe hy den Brief ontfingh, over soo een groote gunst hooghlijck verblijd was, gheloost vryelijck, dat deese Soetigheyd, soo haest hy den selven geleesen had, met eenige bitterheyd vermenghd wierd, alhoewel hy in sijn gemoed oordeelde, dat sijn Liefste willende haer lijden vermommen, sigh beneerstighde, haere gunst met woorden te bemantelen. Hy maeckte op deese hayre en sijde band eenige Verssen, waer in hy een met onlust vermenght vergenoegen liet blijcken. De vinding was seer aerdigh, en de rijm-maet lieflijck; oock souden wy 't Gedight hier in voegen, indien wy sulcks niet naelieten, om dit Geval niet al te langh te doen worden. Nae dat nu den grooten Sophy sigh drie of vier maenden te Calliree opgehouden had, soo deed de Winter, dat hy dit Land-huys verlaeten, en sigh weer na Susa begeven moest. *Cleon*, die door de Wetten der plight soo langh berooft was geweest, tegens de Wetten der Liefde, van tegenwoordigheyd sijner schoone Liefste, ghenoot nu weer haere Aenschouwingh, die hem veel liever was als sijn eygen Gesight, jae sijn leven.

51. Hy braght Daegen en Naghten by haer toe, en die hem somtijds van haer afscheurde, deed een wonder-werck in de Natuer, wijl hy hem op een selve tijd aen twee plaetsen deed leven. Deese weerijdsche Liefde stond nu op t' punt, van door een Heylighe Houwlijcks-band voltrocken te wor-
 den.
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

den, doch wierd nu verhinderd, door de tegenſtri-
dighe wil van de kuyſche *Cleonice*. Deeſe deugh-
ſaeme Vrouw, die *Cleon* ter Weereld had gh-
braght, kon dit Houwlijck niet toeſtaen. 'k H
d'oorſaeck, dieſe by braght, vergeeten. 't Is oo
onnodigh, deſelve in dit verhael in te voegen, wij
niet eygentlijck tot ons voorneemen behooren. O-
dertuſſchen ſtiet ſigh *Melice* aen de Koelſinnighe
van *Cleons* Moeder, en gaf ſomtijds onſen Minna
eenighſins de ſchuld daer van. Sy beklaeghde ſigh hi
over tegens hem; en hy, in tegendeel, ſwoer haer,
ſeekerheyd van ſijn genegentheyd met d'alderhoog-
ſte Eede; oock beſtemde hy haer een tijd, doch bi-
nen welcke de wil veranderd wierd. Hy voeghde da
by, dat geen tegenſtand hem ſou konnen verhindere
want wijl de Liefde ſtercker is alle natuerlijke pligh
diemen hem ſou konnen voor oogen ſtellen, ſoo b-
geerde hy oock geen andere raed te volgen, als die v
deeſen God, welcke hem de vryheyd benoomen he-
bende, hem geen middel gelaeten had, om aen d
ſwacke tegenwerpingen des Nijds te gedencken.

52. Ondertuſſen liet hy eenige geeſtige Verſſ
door 't gantſche Hof loopen, waer in hy uytdruckt
dat'er niets in de Weereld was, 't welck hem van
Liefde ſijner Alderliefſte ſou konnen af-houden,
datmen hem veel eer ſou berooft ſien van ſijn leven
als van den wil om haer te dienen. Maer ſchoo
beloften, ſeecker, die niet langer dueren, alſm
ſigh meend verplight te ſijn, om de ſelve te houden
Want de Goden, welcke ſelfs van de Liefde een me-
ſterſchap maeckten, hebben d'Onbeſtendigheyd d
ſe vryheyd ghegeven, om Toeſeggingeen te mog
breecken, wanneer yemand in de Ziele der geen
die van Natueren geen gebreck in de weerliefde l
den konnen, eenigh naedencken geeft. Den braev
Cleon, die noch eenige daegen langh andere nieu

gu

gunsten van *Melice* ontfingh, maeckte sigh stijf tegens al d' aenloopen der soodaenige, die hem in de wegh wilden staen, ontrent de Liefde die hy haer toedroegh. Desgelijcks sloegh *Melice* af d' aensoecking van drie of vier groote Princen, welck sigh bemoeyde, om haer tot medelijden te bewegen.

53. Noyt heeft een Dennenboom, staende op den Bergh Carene, en die soo diepe wortelen onder d'aerd heeft geschooten, als hy sijn hoog-uytgeschootene Kruyn nae de wolcken steeckt, 't sterck geweld van twee weder-weerdighe winden beeter konnen weerstaen, als *Melice* bestendigh bleef tegens d'aenvallen van al de geene, die haer vervolghden. Maer wijl onsen Minnaer sijnen roem met die van d'onsterflijcke Goden vergeleeck, soo quam hem een verdrietelijcke Reys voor, die hem aftrock van de kussen sijner Liefste *Melice*. Van de kussen segg' ick, die lippen en Zielen t' saemen brengen, of veel meer, die de selve onder een vermenghen. Een saeck, die sijn Huys aengingh, sijnde een van d'Adelijckste en voornaemste in gantsch Armenien, riep hem derwaerts, en hy moest sigh noodwendigh daer heenen begeven, wijl sijn tegenwoordigheyd daer hooghnodigh was. Hy bad derhalven den *grooten Alkander* om verlof (die doemaels te Montecelio was) 't welck hem in't begin geweygert wierd. Want deesen onverwinlijcken Vorst, een sonderlingh welbehaegen in sijn ghesellschap hebbende, begeerde niet toe te laeten, dat hy sigh verr' uyt sijn oogen vervreemden sou.

54. Echter wist *Cleon* hem de noodwendigheyd van sijn vertreck soo wel voor oogen te stellen, en soo goede beloften te doen, van sigh binnen weynigh daegen weer aen sijn Hof te sullen laeten vinden, dat den *grooten Alkander* hem 't begeerde verlof bewilligde, doch evenwel met een seer vreemde en onmogelijcke voorwaerde. 'k Geef u verlof, seyde die groote

Vorst,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Vorst, doch met deesen Aenhangh, dat gy u so
terstond van hier maecken, en niet weer te Susa koo
men fult, onder wat redenen en voorwendingen sulk
oock geschieden moght. Als nu *Cleon* meer beloo
had, als hy vermoght te houden, liet hy op 't veer
dighste al sijn Reys-tuygh toerusten, en sond het voo
uyt. Doch hy nam een gantsch anderen wegh, en quan
noch dien avond te Susa. Stracks gingh hy heyme
lijck nae de wooningh van sijn Liefste, om haer va
sijn vertreck te verwittigen. Sy, soo een treurigh
Boodschap ghehoort hebbende, veranderde haer
oogen in Spring-bronnen, en druckten in deese Tij
dingh, door de gheringhste Traenen, meer smerten
en mismoedigheyd uyt, als duysend tongen en stem
men souden konnen doen. Evenwel wierdse ver
troost door de verseeckeringh, die *Cleon* haer gaf, da
hy sigh somtijds van 't geselschap sijner Ouders ont
steelen, en hem, sonder weeten van yemand, na
Susa vervoegen sou.

55. Als nu *Cleon* dien gantschen Naght by sijn
Liefste had door-ghebraght, in alle vriendschap
die d'Eerbaerheyd hem bewilligen kon, soo deed
de Son, die nu begon te schijnen, dat hy soo een
aengenaeme bywooningh verlaeten moest. Hy ver
trock derhalven uyt Susa, en quam noch dien eygen
dagh te Catane. Hy had wel den om-wegh nae Susa
soo heymlijk genoomen, als eenighsins mogelijk was
doch echter kon sulcks soo verborgen niet toegaen, o
den *grooten Alkander* kreegh'er de weet af. Hy had
aen alle kanten bespieders uyt-gesonden, en door mid
del der selver wierd hy den handel gewaer. Waer
lijck, seyde hy daer op, ghy sult my dit in gereed geld
betaelen, en ick wil u leeren, hoe ghy my gehoor-
saemen sult. Stracks liet hy den dapperen *Sylvides*
haelen, nevens veel andere groote Heeren van Per-
sien. Als hy haer nu ontdeckt had, wat hy gedaen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

wou hebben, en hoe hy *Cleon* een ſchrick op't lijf wou jaegen, ſond hy, ſpoedig een Poſt nae Perſepolis. Deſen Bode beval den Geweldigen van die plaets, op levens-ſtraf, de Perſoon van *Cleon*, ſoo haeſt hy te Perſepolis ſou koomen, in Heghtenis te neemen, doch dat hy ſulcks in't werck ſou ſtellen, als den gedagten *Cleon* alleen was, om alle argernis te vermyden. Daerenboven, dat hy hem gantſch alleen in de ſelve Herbergh, daer ſigh *Cleon* met de ſijne ophield, ſou bewaeren, tot dat hy ander bevel van de Koningh kreegh.

56. Oordeeld nu, in hoedaenigh een anghſt deeſe Geweldige ſigh bevond. Hy, die de meeningh van den grooten Sophy geheel anders nam alsſe was, ſagh dit een ſeer verwarden handel voor hem te zijn. Hy wiſt wel, dat *Cleon* noyt alleen gingh, en of ſchoon ſulcks gebeurde, dat hy geen Kat was, om ſonder Yſere Handſchoenen aen te vatten. Hy moeſt dan ſijn toevlught neemen tot de Liſt; en liet noch dien ſelven dagh met Trompetten-geluyd in de Voorſteden van Perſepolis uyt-roepen, dat niemand menſchen noch beeſten binnen drie daegen tijds daer Herbergh of Eeten beſchicken ſou; en dat de geene, die tegens dit verbod ſonden handelen, geſtraft ſouden worden als de ſoodaenige, die ſigh tegens d'Hoge Ovrigheyd vergreepen hadden: Oock ſouden haere Huyſen ter aerde toe gheſleght werden. Doch hy meende 't ſtuck ſoo quaed niet: Maer oordeelde, dat *Cleon*, noodwendigh door de Voorſteden trecken moetende, en daer niets t'eeten vindende, gedwongen ſou werden, binnen de Stad te koomen herbergen. Oock geluckte hem deeſen Aenſlagh ſeer wel.

57. *Cleon* quam 's anderen daeghs ſeer laet in den avond in een der Voorſteden van Perſepolis. Als nu ſijn Volck in de Herbergh meenden te trecken, daer hun Heer gemeenlijk ſijn verblijf nam, ſo ſlootmen haer de Deur voor't hooft; met aenſegging, dat'er geen Brood

noch

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

noch Wijn voor de Menschen, geen Hoy noch Ha-
ver voor de Paerden te bekoomen was. Sy begaeve
sigh nae een andere Herbergh, en noch weer nae ee
andere, doch wierden op even de selve wijs bejegen
Evenwel ben ick (seyde *Cleon*) niet voorneemens
deese Naght sonder eeten door te brengen: Laet on
derhalven in de Stad rijden. Daer op reed hy de Poo
in; maer stracks sagh hy een deel volcks, die hem
scheenen te verwaghten. Soo haest hy met de sijn
binnen was, wierd de Poort weer geslooten. De Ge-
weldige, die *Cleon* wel kende, quam tot hem, ve
welkoomde hem, en vergeselschapte hem alleen na
de beste Herbergh. Alsse nu t'saemen binnen wilde
treden, seyde hy tot hem: Braeven Edelman, ic
ben gedwongen, door de plight die ick mijn Koning
betoonen moet, u tot mijn Gevangen te maecke
Wou den Hemel, dat een ander dit Bevel gehad mo
hebben; wijl ick geen lust heb, om den geenen aen
houden, voor wiens Vryheyd ick in andere geleg
heden duysend levens sou willen opsetten.

58. *Cleon* deese redenen gehoord hebbende, ble
sonder eenige schrick staen, sagh hem stijf in't Aen
gesight, en seyde: Waer is dan uw Bevel? Sie da
mijn Heer, antwoorde de Geweldige, en toon
hem 't selve. Welaen dan, hernam *Cleon*, soo do
't geen uw Ampt is; doch hierom willen wy on
Maeltijd niet versuymen. Dit gespreck geëyndig
zijnde, tradense in een Kamer, daer de Tafel gh
deckt wierd. De Geweldige gingh noyt van hem
maer hield hem altijd in't oogh, vreesende dat hy
vlught sou mogen neemen. Ondertusschen quaem
Almond en *Dorisel*, twee dappere Edellieden uyt h
Huys van *Cleon*, by haeren Heer, vraegende, of h
den groote Sophy eenige oorsaeck gegeven had, o
hem soo in Heghtenis te doen neemen? Hy antwoo
de, dat sijn Gewisse hem van geen Misdaed beschu
digh

lighde, doch dat hy niettemin over deesen handel geheel ontsteld was, schoon hy wat anders liet blijcken. Hier nae beval hy *Almond*, op sijn Paerd te gaen sitten, en in aller spoed nae 't Hof te rijden, om d'oorsaeck hier van te verneemen, door middel van sijn groote Vriend *Timander*, die hem beeter van dit stuck sou konnen onderrighten, als yemand anders aen 't Hof van den *grooten Alkander*. *Almond* wendde soo groote neerstigheyd aen, dat hy vroegh-morgens te Montecelio aenquam, en *Timander* noch op 't Bed vond; die, d'oorsaeck van sijn komst vernoomen hebbende, hem van stonden aen weer te rugg' sond, met den volgenden Brief aen *Cleon*.

59. Mijn Broeder, de Schimp, die ghy meend ontfangen te hebben, is u een groote Eer. 't Is een ongewoone Vriendschap des Koninghs, die sijn boertery met u drijven, en onder sijn gunsten, daer een yder nae traght, u een vrees aenjaegen wil. Sijt derhalven lustigh, en siet wel toe, dat ghy my niet bekend maeckt; anders sou ick in gevaer staen, van met scheele oogen van den Koningh aengesien te werden; en hy sou mijn sijn geheymen noyt weer willen openbaren. Desen Edelman sal u omstandelijcker bericht hier van geven. Blijft God bevoolen.

60. Nauwlijcks was *Almond*, d' hooghste vlijt gebruyckende, noch dien selven dagh met deesen Brief tot *Cleon* gekoomen, en had hem te kennen gegeven, dat *Alcander* dit stuck tot een tijdverdrijf by der hand genomen had, om hem een vrees aen te jagen, wijl hy, tegens sijn Majesteyts verbod te Susa was geweest, of siet, even doe quam een andere Post te Persepolis, die den Geweldigen, uyt naem van den grooten Sophy,

be-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

beval, dat hy, sonder eenigh uytstel, *Cleon* nae Mon-
tecelio sou voeren; doch dat hy sulcks alleen moet
doen, sonder eenige Waght by hem te hebben. D
Geweldige wierd hier over seer verbaest. Montece-
lio lagh meer als een Dagh-reys van Persepolis; e
men moet, om van d'eene plaets tot d'andere te koo-
men, door veel dicke Bosschen trecken. Doch wat ge-
legentheyd was'er, dat een Geweldige alleen, son-
der eenigh ander Gesellschap, een soodaenigen Ghe-
vangenen, dien drie of vier Edellieden, nevens mee
andere stoute Gasten, soo sterck als in gantsch Asie
zijn moghten, ten dienst stonden, daer door sou bren-
gen? Ghy mooght u wel verseeckeren, dat hy niet son-
der vrees was, en van gantscher herten wenschte, da
een ander deese moeyte op hem had genoomen.

61 Evenwel moest hy met de saeck voort, of 't sou
hem 't Leven gegolden hebben. Hy wou derhalven
liever heenen gaen op de genaede van den Hoflijcken
Cleon, als eenen toornigen Koningh hebben. Als hy
nu deesen Edelman van sijn last bericht had gedaen
soo vertrockense uyt Persepolis, en naemen den wegh
nae Montecelio. Terwijlse sigh veerdigh maeckten
om op reys te gaen, had sigh al 't Volck van de Stad
ontrent de Herbergh van *Cleon* by een vergaederd
en een yeder begon heete traenen te storten, siende
soo een schoonen en beleefden Heer, diense meenden
dat ter Dood gevoerd wierd. Alsse nu in 't Bosch ge-
koomen waeren, wilden *Dorisel* en *Almond*, die d
vrees van de Geweldige wel gemerckt hadden, ooc
haer kortswijl hebben, in hem noch anghstiger t
maecken. Dood den Schelm, riepense beyde, en
door dit middel sal onsen Heer gered werden. Onder-
staet u sulcks niet, seyde *Cleon*, want ghy soud my
gantsch geen dienst daer aen doen. Ick wil hem aen
kant helpen, hernam *Dorisel*, daer kome van wat'e
wil. O Hemel riep *Cleon*, dat sou my ten hooghsten

ver-

verdrieten. Ick bid u, indien ghy my anders bemind, sulck een besluyt te willen laeten vaeren, en deesen goeden Man geen leed te doen.

62. Om kort te zijn, den armen Geweldigen was noyt in grooter vrees geweest. Hy bad sijnen Gevangenen geduerigh om bystand, en liet sigh voorstaen, zijn Vrouw noyt weer te sullen sien. Maer uyt het Bosch ghekoomen zijnde, begon hy weer een weynigh moeds te vatten. Sy bleven stil in een Dorp, ontrent drie of vier Mijlen van Montecelio ghelegen, om aldaer hun Avond-maeltijd te doen, en dien Naght te slaepen. 's Anderen daeghs stondense met de Son op, om haer Reys te voltrecken; en ontrent op een halve Mijl nae by Montecelio gekomen zijnde, kregense den *grooten Alcander* in 't gesight; die, van de voornaemste sijns Hofs gevolght werdende, haer te gemoet quam. *Cleon* trad terstond af, en gingh nae den Koningh, om sigh voor den selven te verootmoedigen: doch den Sophy seyde met een half lagchende [illegible]nd tot hem: Aght ghy dan mijn gebooden en uwe toeseggingh soo weynich, dat ghy, tegens myn ernstigh bevel, u nae Susa hebt derven begheven? Om nu deese misdaed weer te verbeteren, soo wil ick, dat ghy my aght daegen langh, terwijl ick aen deese plaets blijf, voor een Proever sult dienen: En soo ghy dit niet begeert te doen, soo verseeckert u, dat ick u wel sal weeten te vinden.

63. Sie daer een schoone straf! O hoe veel waeren'er aen 't Hof, die (*Cleon* sijn geluck misgunnende) wel geerne soodaenigen schimp hadden willen uytstaen. *Cleon* bleef dien gantschen dagh te Montecelio; en den volgenden, nae dat hy sijn Afscheyd had bekoomen, begaf hy sigh weer op wegh, en quam nae weynigh tijds t' Armenien. Al de betooningen van Vriendschap, die d'opperste Prins deeses Lands [illegible] bewees, noch de soete vergeselschappingh van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

soo veel Vrienden, die hy daer aentrof, noch de ge-wighrige saecken van sijn Huys, die hem daer hee-nen geroepen hadden, konden hem niet langh in di-Geweest ophouden. Deese Sonnebloem moest sigh al-tijd nae de Son wenden. De schoone *Melice* sweefd-hem altijd voor oogen: En in deese Afwesentheyd leed hy soo veel smerten, dat geen Pen deselve sou konnen beschrijven, en niemand anders, als 't Her-van *Cleon*, die had vermogen te draegen. Hy lie-hier van de werckingh oock wel haest sien; want ter-wijl hy sigh geliet, een Reys nae Pamphilien te willen doen, begaf hy sigh, met sijn Kamerlingh, op 't al-dergeswinst, binnen vier daegen tijds nae Susa.

64. Hy quam soo heymelijck in de Stad, dat geen Mensch eenige kennis daer van kreegh; en strack-sond hy sijn Dienaer voor uyt, om sijn Liefste *Melic-* sijn aenkomst bekend tē maecken. O Liefde! trec-nu een Pen uyt uw Vleugelen, en geeft my deselve op dat ick, nae reghte gelegentheyd, 't vergenoe-gen van deese twee geluckige Gelieven beschrijven moght. Doch die al de vriendlijckheden, diese mal-kander beweesen, sou willen verhaelen, kon so-light al de blaederen der Boomen, en al de vyerige Fac-kelen aen 't Uytspanssel tellen. *Cleon* verkreegh, on-der soo veel liefkoosingen, nae menighte van kl-gh-ten, smeeckingen en Eeden (met welcke de Gode-gemeenlijck de spot drijven) van haer, 't geen hy so-langh begeerd had. De schoone *Melice* liet hem (on-der belofte van Trouw) d' eerste en noch noyt aen-geroerde Roos af-plucken. Veele souden dit ee-groot geluck aghten, indien 't niet soo kort-duerig geweest was.

Maer wat verstandig Mensch sal nae die lust sigh pijnen
Wijl hy gewoon is als een Blixem te verdwijnen?
Terwijl se sigh verheft, verliest s' ook haeren schijn:
Ontstaen en weer vergaen moet 't selve by haer sijn.

65. De lange dienſten, die *Cleon* deeſe ſchoone *Melice* beweeſen had, ſijn Schoonheyd, Dapperheyd, en andere volmaecktheden, ſcheenen wel ſoodaenigh een belooningh te verdienen, doch de veranderinghen, die daer op volghden, hebben 't gantſche Hof vol verwonderingh gebraght. 'k Wil my ontrent 't verhael deeſer Welluſten niet langh ophouden. 't Komt niemand toe, als alleen de Liefde ſelfs (die doemaels over haere Neygingen heerſchte) deeſe ſoete geheymeniſſen, vriendlijcke t' ſaemenſpreeckingen, en hertelijcke kuſſen voor oogen te ſtellen. Als nu *Cleon* deeſe ſchoonheyd (wackers gelijck in gantſch Aſien weynigh te vinden waeren) genooten had, keerde hy weer nae Sinan, de Hooft-ſtad ſijns Vaederlands, nae ſijn alderliefſte belooft te hebben, ſigh binnen weynigh daegen weer aen 't Hof des *grooten Alcanders* te ſullen laeten vinden. Deeſe Toeſeggingh was oock niet ydel, wijl hy noch veel eer daer verſcheen, als hy beſtemd had. Van nu af beſat hy ſijn Liefde in een Volkoomene overmaet; want de ſchoone *Melice*, gelovende met'er daed ſijn Bruyt te zijn, weygerde hem niet 't geen d'Eer haer had behooren te verbieden.

66. Doch 't is tijd, om nu op onſe Schouwplaets te laeten ſien d' Onbeſtendigheyd der Menſchelijcke ſaecken, die, gelijck de See, haer Ebb en Vloed hebben. *Melice* was van een vrypoſtige Natuer; en deſe jonge vrypoſtigheyd deed, dat by veele, die haer beſoghten, een begeerte, en met de begeerte oock hoop ontſtond. Een jonge Prins, die ſigh voor weynigh daegen aen de vlammen haerer oogen ghebrand had, ſoght verlightingh van ſijn ſmerte, en bad haer geduerigh om geneeſingh. *Melice* ſagh (of geliet ſigh ſoo) hem met gunſtige oogen aen, en deeſe, 't ſy waeraghtige, 't ſy gewaende vriendlijckheyd, vergiftighde de wonde. De Liefde kan geen Med-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

geſel, noch geen Deelingh lijden, en vertoornd ſigh nergens meer over, dan wanneer men ſigh een af-neemingh ſijner luſten inbeeld. *Cleon* deeſe nieuwe kennis bemerckende, bekommerde ſigh geweldigh daer over, en beſchuldighde *Melice* van weynigh ge-trouwheyd.

67. Sy, die deeſe nieuwe veranderingh gewaer wierd, bemoeyde ſigh, om de ſelve voor te koomen ontreckende haer aengeboorne vryheyd 't geen een beſtendige Liefde om verr' ſou konnen werpen. Di deedſe voor eenige tijd, terwijlſe ſigh onthield van d'aenſchouwingh des jongen Vorſts. Maer 't is be-ſwaerlijck, ſijn Natuer te dwingen. De ſchoone *Me-lice* liet hem noch eenigen tijd daer nae by haer uy en in gaen; en 't kan zijn, datſe ſulcks met voor-daght deed. Want wijlſe eenige Muyſeneſten in ' Hooft had ghekregen, dat *Cleon* t'ſederd eenigh tijd 't Oor geleend had tot een Houwlijck tuſſchen hem en de ſchoone *Clorinde*, welcke, als een opgaende Son, al de Sterren aen 't Hof verdonckerde, ſoo meendeſe door dit middel hem op de baen van ſijn ſchuldige plight en tot de voltreckingh ſijner belof-te te roepen. Deeſe wegh ſou miſſchien ſoo quaed niet geweeſt ſijn, indien gelijcke oorſaecken altijd gelijcke werckingen hadden.

68. Deeſen Edelman was van een ſeer ghevoel-lijcke Natuer, die niet als door Liefde en ſoetigh-heyd te leyden was, ſoo dat *Melice* ſigh in haer voorneemen bedroogh. Sie daer 't begin der ver-dervingh van ſulcke ſchoone Neyginghen, 't welck ſoo veele Stormen en Onweeren niet had konnen te weegh brenghen. Sie daer den Hagel, die de Bloemen en Vrughten in den Heerlijcken Hof der Liefde afſlaet en te niet maeckt. 't Was wel waer, dat van een Houwlijck tuſſchen *Cleon* en d' uyt-muntende *Clorinde* gheſproocken wierd; en ha-

den

den *grooten Alkander* deefe handelingh (weghens eenighe redenen, onnodigh uyt te drucken) niet opgehouden, veellight waere 't felve nae de ghewoonte der wanckelmodighe Verliefde, tot vergenoegingh van veele, die fulcks vyerighlijck wenfchten, geluckelijck volvoerd gheworden: Doch ondertuffchen kan ick niet fien, hoe 't felve foo light had mogen toegaen, indien deefe Yverfught en ingebeelde Hoon hem niet van *Melice* had af-ghegetrocken. Soo haeft hy nu wift, dat fijn Lieffte figh foo lightlijck liet verleyden, om tegens haer belofte te handelen, meende hy, datfe een ander meedeelde, 't geen niemand als hem en fijn verdienften toequam. Deefe fmaed had foo veel magt op hem, dat hy (nae een lange tijd met de Liefde, die 't verdroot, de fchoonfte veroverde Plaets te moeten ruymen, geworfteld te hebben) den volgenden Brief aen haer fond, die een feldfaem befluyt te kennen gaf.

69. Indien ghy u laet voorftaen, dat uw Schoonheyd my weer tot uw gehoorfaemheyd fou roepen, foo fijt ghy t'eenemael bedroogen. Ghy moeft meer getrouwheyd gehad hebben, om my langer in uw Ketenen ghevanghen te houden. 't Sou my al te feer aen Vernuf ontbreecken, gelijck het u aen Beftendigheyd ontbroocken heeft. Mijn Natuer, indienfe hoogh geaght heeft, figh nae u aen te ftellen, fal my voortaen gedoogen, uw onbeftendige aert te volgen, fonder aen te fien, of 't geen ick doen wil, gefchieden moet, naedien 't van u ghefchied. Indien ghy overdenckt de kraght mijner Neygingh, die my verplight, om te begunftigen alles wat uw Oordeel voor billijck aght, foo fult ghy bekennen,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

dat een Ziel, gelijck de mijne is, soo t'eenemael geschickt om u nae te volghen, verbonden is nae te doen alles wat ghy deselve voorschrijft sonder t'overwegen, of 'er yets goeds of quaed uyt volgen moght. Verdoem my niet (schoone, maer wanckelmoedige Melice) wegens on bestendigheyd; want of wel d'oorsaecken van mijn onschuld by u niet ghebillijckt konden werden soo wil ick my echter daer mêê bevreedighen dat ick mijn Ziel soodaenigh nae uw wil gerigh heb, dat ick (wijl ghy weygerd, d' uwe gantsch de mijne te laeten sijn) my soo dwingen sal, dat de mijne niet meer d' uwe sal sijn. Vaer wel.

70. De schoone *Melice* spotte in 't eerst met d' Yversught van *Cleon*; gantschelijck niet denckende, dat deese schimp sijn Ziel sou konnen overweldighen, om deselve tot een Oproerighe tegens de Wetten van haer Rijck te maecken. Derhalven bleesse geduerigh by haer voorgaende sinnen: Jae 't scheen, datse 't noch groover maeckte als voor heenen, om de grootte van dit quaed ('t welck eerst begon voort te spruyten, en misschien niet onheelbaer gheweest sou zijn) te vermeerderen. Doch alsse naeder hand (wanneer 't nu te laet was) dit on-weerkryglijck verlies gewaer wierd, en bemerckte, datse desen los-gebroockenen Slaef niet weer in haer boeyen kon krijgen, soo bevondse sigh in haer verwaghtingh seer bedroogen. Sy, welcke Theseus aen een woeste en onbewoonde Oever liet leggen, gevoelde noyt soo veel smerten, noch spoogh oock soo veel scheldwoorden tegens de Liefde en haeren ongetrouwen Minnaer uyt, als wel deese *Melice* deed. Doch wy willen deselve niet uytdrucken, wijlse sonder traenen

nen niet beſchreven konnen werden. Daer benevens ſoud' ick verbonden zijn, d'oorſaecken van den dapperen *Cleon* daer tegens te ſtellen; die ick (ſeyd d'Heer *Roſſet*) mijn Schriften van over langen tijd toegedaght heb. En derhalven, indien ick betoonde aen ſijn ſijde te zijn (gelijckmen waerſchijnlijck ſou konnen vermoeden, dat ick doen ſou) ſoo moghten de geene, die van deeſe ſaeck ſpreecken nae hun byſondere Aengelegentheden meenen, 't een een bloote genegentheyd, 't ander een waerheyd te zijn. Boven dat, wijl den vernuftigen Raed der Areopagiten en de bedreygingen des Hoogenprieſters van Perſien ſigh onderſtaen hebben, deeſe ſtrijdigheyd te vergelijcken, ſoo ſoud'et een groote vermeetenheyd en enckele dwaeſheyd zijn, tegens haer Oordeel daer van te willen ſpreecken.

71. Wy ſien in dit Geval een gelijckvormige Liefde van twee met duyſendderley volmaecktheden begaefde Perſoonen: een waeraghtighe en gheduerigh meer en meer aenwaſſende liefde, in trots van alle verhinderingen; maer die evenwel als in een oogenblick uytgebluſcht wierd, tot de hooghſte verwonderingh van al de geene die haer gekendt hebben. Dat alle Dochters hier uyt leeren, haer Eere noyt aen eenigh Jonghman over te geven, hoe opreght en beſtendigh ſijn Liefde oock ſchijnen moght; wijl *Cleon* ſigh niet ontſien heeft, ſelfs een Bloedvriendin des Koninghs te verlaeten, nae haer d'eer ontfutſelt te hebben. Of indien yemand tot ſoodaenigh een Dwaesheyd quam te vervallen, datſe ſigh wel waghten, op eenigerley wijs arghwaen of yverſught in haeren Minnaer te verwecken, op dat het haer niet en gae als *Melice*, die hier door in een altijd duerende ſchande bleef ſitten.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

L X I.

De Verkraghte.

WY noemen, nae de gemeene wijs van spreeken, de genegentheyd tusschen Mans-persoonen Vriendschap, doch tusschen Mans en Vrouws-persoonen Liefde. Deese is veel stercker als de geene, wijlse den band der Vrindschap in stucken scheurd, of gelijck een draed in de Vlam, vernietight. Soo langh *Straton* en *Antonian* Jongelingen waeren, bleven sy bo[ven] maeten goede en vertrouwde Vrienden, wijl all[e] eygen-nut haer onbewust was, tot dat de Liefde haer tot rijper jaeren gekoomen zijnde, aendreef, om sigh in een geruste staet des Houwlijcks te begeven.

2. *Straton* sloegh sijn oogen op *Menedore*, een Jonkvrouw van schoon gelaet, van schoone Deughden, en van schoon Verstand. Hy wist sijn woorden soo wel te beleggen, en sijn genegentheyd soo aengenaem voor te stellen, dat de Jonckvrouw hem hertelijck begon te beminnen, soo dat hy haer oock eyndlijck ten Houwlijck kreegh. In deese Staet soudense geduerigh gelijck als op Roosen getreden hebben, indien *Antonian* onder de selve geen steeckelige Doornen gemenght had. De Vriendschap, hoe getrouw en groot deselve oock zijn magh, streckt sigh evenwel niet uyt tot in't Echte Bed. Hier lijdmen geen Medgesel, en gemeenschap kan hier geen plaets vinden.

3. *Antonian* gingh by *Staton* uyt en in; gebruyckte, doch met groote Hoflijckheyd, veelerley boertige woorden tot dese nieuw getrouwde, en sagh eyndlijck *Menedore* aen met oogen vol overspel, soo dat onbetamelijcke begeerten sigh in hem verhieven, welcke hy traghte te versaedigen. *Menedore* (een seer eerlijcke Vrouw) sagh, dat haer Man *Straton* deesen *Antonian* voor sijnen vertrouwsten Vriend hield; en bejegende

hem

hem derhalven met een eerbaere beleeftheyd, die *Antonian*(nae de gewoonte der verliefde)voor een byfondere begustigingh op nam. Elck gelooft lightelijck, 't geen hy wenscht en hoopt.

4. Nae veelerley lof-en-liefde-woorden,met welke wy ons pappier niet vervullen willen, so ontdeckte hy aen dese Vrouw sijn verlangen, met korte, maer spitse woorden. Indien *Menedora* op een Slangh had getreden, sy sou sigh niet meer konnen ontset hebben, als over dese redenen haere Ziel ontroerd wierd. Sy aghte soodaenigh een vraegh geen antwoord weerdigh: Maer siende dat *Antonian* in sijn wrevelig versoeck aenhield, soo bejegendese hem met sulcke woorden, als een Vrouw, welcke d'eer hooger aght als 't leven, in diergelijck een gelegentheyd betaemelijck sijn. Oock dreyghdese hem, datse desen handel haer Echtgenoot wou te kennen geven, indien hy noch maer eenmael haer ooren met soodaenige on-betaemelijkheden vermoeyde.

5. De listige Schalck haeren eerlijcken Yver gewaer werdende, bad haer om vergifnis, en seyde, dat hy dit door't bevel haers Mans sigh onderstaen had, die haer hier door op de proef had willen setten. D'eenvoudige Vrouw geloofde deesen Leugenaer, en liet haeren op-genoomenen haet tegens *Antonian* vaeren, doch wierd tegens haeren Man seer onwilligh, wijl hy, sonder eenighe oorsaeck daer toe te hebben, een arghwaen en twijffel tegens haer op-gevat had. Evenwel overwooghse by haer selven, dat haer Man een Mensch was, die sigh bedriegen kon, en haer voor een Vrouw hield, die elck een swack Wercktuygh aghte te sijn.

6. Van dien tijd af aen hield *Antonian* sigh bescheydener, en gaf haer te kennen, dat hy noyt eenige boose gedaghten gehad had. Dat haer Man de saeck misschien tegens haer sou willen loogchenen, en dat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

derhalven best was, tegens hem hier van stil te swij-
gen, om alle misverstand en moeylijkheyd te voorkoo-
men. Ondetusschen was hy bedaght de Leeuwen-
huyd aen te trecken, wijl hy sagh, door 't Vossev-
niets te konnen verrighten. Hy wist dat *Straton*, we-
gens een Reghtsgedingh, nae Parijs moest trecken,
die hem oock 't opsight over sijn Huys beval, terwi-
hy afweesigh moest zijn; 't welck gewisselijck nie-
geschied waere, indien *Menedora* maer een woor-
van 't geen geschied was tegens hem gerept had. A-
soo heeftse, door deese stilswijgentheyd, een seer selde-
saeme Vrouwen-deughd beweesen; waer doorse da-
oock, even als een Schaep, onder de bewaeringh va-
een Wolf bevolen wierd.

7. Onderwijl geliet *Antonian* sigh op seeckeren tij-
van de Jaght te koomen, en wijl den Avond hem o-
verviel, soo scheen hy gedwongener wijs 't Slot va-
Menedore tot sijn Naghtherbergh te moeten neemen.
Hy wierd met sijn twee Dienaers, Paerden en Hon-
den gantsch wel ontfangen, sijn Waerdin had niet d-
minste gedaghten van eenigh quaed, wijl hy nu in ee-
geruyme tijd geen onbetaemelijcke woorden tegen
haer over de tongh had laeten springen. Hy wierd
derhalven wel onthaeld, en nae de gedaene Maeltijd
te Bed gheweesen. *Antonian* wist al de gelegentheyd
van 't Slot, en als nu meer als de helft der Naght voo-
by was, stond hy op, nam beyde sijn Kneghten b-
hem, en gingh in de Kaemer van *Menedora*, die o-
deese komst gantsch niet bedaght was.

8. Eerst eyschte hy met goede woorden 't geen h-
voor heenen van haer begeerd had; doch alsse sulck
weygerde, soo verkraghte hy de Gemaelin van sij-
Vriend, door de hulp van beyde sijn Dienaers. De-
se daed volbraght hebbende, begaf hy sigh, met
sijn Jaegerstuygh, in aller haest uyt het Slot; en wi-
hy lightelijck te gemoed kon sien, dat dit grouwe-
stuc-

stuck niet ongestraft sou blijven, indien hy daer plaets
vield, soo snelde hy sigh nae Nederland, en soght
daer sijn Onderhoudt. *Menedora* schreef daedlijck
aen haer Man, datse door sijn vertrouwdste Vriend
veronteert en schandelijck verkraght was geworden.
Straton wou dit geensins geloven, doch moest even-
wel uyt sijn Vlught besluyten, dat sulck waeraghtigh
was. Hy liet evenwel de saeck soo blijven, sonder aen
d'Ovrigheyd te willen klaegen, om de schande van
sijn Huys niet t'ontdecken, en sigh selven tot een spot
te maecken.

9. *Menedora* gaf dit derhalven haer Vrienden klaeg-
lijck te kennen, onder welcke *Ligorius* te weegh
braght, dat de goederen van *Antonian* ingetogen, en
hy met eenen tot het Swaerd veroordeeld wierd. *Stra-
ton* weer t' huys gekomen sijnde, hield *Menedora*
gantsch veragtelijck, als een geschondene Echtbreek-
ster, die haer wil tot deese vervloeckte daed gegeven
moest hebben. Dit verdroot d' onschuldige Vrouw
seer hooghlijck, soo datse van haer Man wegh liep,
en by haer Vrienden beschermingh en onderhoud
soght. *Ligorius* en *Straton* gheraeckten hier over in
woorden, soo datse beyde van leer trocken, en *Stra-
ton* op de plaets dood bleef; waer door *Ligorius* ghe-
dwongen was de vlught te neemen

10, Dit geschiede even in sulck een tijd, dat alle
Geveghten door gantsch Vranckrijck verboden wae-
ren, op straffe, dat soo wel den levendigen (indien
hy sigh liet betrappen) als den dooden aen de Galgh
gehangen sou worden. *Antonian* kreegh wel haest ty-
dingh hier van, die stracks aen *Menedora* een Brief
schreef, en de begaende Daed door een wettigh
Houwlijck soght te versoenen, meenende alsoo aen
sijn eygene, en oock aen *Stratons* goederen te sullen
geraecken. Doch *Menedora* had een afgrijsen voor
deesen Eer-Rover; maer liet hem echter weeten, dat
hy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

hy ſelfs overkoomen, en ſijn aenbiedingh perſoo- lijck doen ſou. Dit geſchiede alleen, om de Vog in 't Net te Krijgen; gelijck dan oock daer op volgh de.

11. Soo haeſt *Antonian* weer in 't Franſche Ge- bied gekoomen was, kreegh hy de Gerights-Dienae tot Oppaſſers; welcke hy echter onderweegen in ee Herbergh, door vewiſſelingh van ſijn Kleederen m die van de Kneght, ontquam, en ſigh weer nae Ho land begaf, en daer hy in ſeecker Geveght dood gh ſchooten wierd. *Menedore* wierden de Goederen va *Antonian* door 't Gereght, tot vergoedingh van ha Eer, toe gheweeſen; dieſe aenwende tot de bou wingh van een Gaſthuys. Haer eygene Goedere maecktese, by laetſte wil, tot onderhoud van arm en ghebrecklijcke Lieden: Verſlijtende voorts ha leven in Eerbaerheyd en Gods-dienſtingheyd.

12. Een Man, die ſigh geen boosheyd ontſiet kan een teerdere vrouw, inſonderheyd als hy die o ſijn voordeel vindt, lightelijck verkraghten. Doo men vind geen Voorbeelden, dat diergelijcke Mi daeders niet van Godt met een ernſtige Straf ſou den t'huys geſoght zijn. 't Oude Spreeck-woor ſeyd,

Hy, die een Jonckvrouw derf verkraghten,
Sal oock wel Kerckroof weynigh aghten.

God wil Heyligh gehouden hebben, 't geenmen ſij nen Dienſt toegeëygent heeft. En even ſoo wil h oock der Menſchen Herten en Leeden, die Vaete der Geregtigheyd en Tempelen des Heyligen Gee zijn, hem niet laeten ontrooven, noch ſchenden e ontheylighen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

LXII.

De Gestrafte Vloeckers.

BY alle Lasteren is een verlustigingh der Sinnen, uytghenomen by Vloecken en Godslasteringh. Deese Sonde is soo veel te schrickelijcker, wijl daer door reght toe en on-middeligh beledight werd dien weldaedigen Heere des Hemels en der Aerde, die sijn Sonne laet op-gaen over de goede en quaede, en wiens Langhmoedigheyd ons tot bekeeringh roept. Dit grouwlijck quaed werd door een boose gewoonte ongemerckter wijs aengenoomen, soo datmen voor geen Sonde houd, 't geen de grootste Sonde is, en dickmael, meer uyt onbedaghtsaemheyd, als uyt een voor-ghenoomen boos opset, d' ontheyligingh van Gods heerlijcken, en vreeslijcken Naem over de Tongh laet springen. Deese zijn hierom niet te verontschuldighen, maer dies te schuldiger, en sullen ghewisselijck niet on-ghestraft blijven.

2. 't Is schrickelijck om te hooren, dat veele haeren Mond soodaenigh tot Vloecken ghewend hebben, dat by nae haer derde woord een vloeck is. Die somtijds in geselschap van Buerten, Gilden of Rotten koomen, sullen mijn getuygen hier van zijn, en bekennen moeten, dat haere ooren dickmael tuyten, en haere Herten tsidderen moeten over soo een Godloose ongebondenheyd. Seecker my bekend Leeraer eenen soodaenighen hier van af maenende, kreegh tot antwoord: Waeragtigh Domine, ick weet niet dat ick doe. Wederom over deese lightveerdighe bevestigingh bestraft zijnde, gingh hy voort: Op mijn Ziel, ick weet

het

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

het niet. Hier op noch harder aengesproocken wer-dende, seyde hy: De Duyvel haelme, ick kan't niet beeteren, maer ick sal mijn best doen. Siet, soo heb-ben veele, door een boose ghewoonte, haere ton-gen verkoght, om by nae niets te spreecken, sonder een vloeck daer by te voegen.

3. Onder andere Volckeren sijn oock de Fransch-soo boos-aerdigh, datse, selfs om een kleyn misnoe-gen, seerafgrijsslijck in Vloecken uytbarsten. Jae selfs spots-wijse sullense 't een of 't ander bevestigen by S. Pieters Pantoffels en de Slaepmuts van de Maget Ma-ria. Met deesen schandelijcken laster was oock be-smet een Jongelingh van Parijs, *Guy* genoemd. Sijn Vader had hem eenen *Antonius*, een ander Jongelingh toegevoeght, om sigh beyde nae Orleans tot de Boeck-oeffeningh te begeven, en de voetstappen hae-rer Ouders nae te volgen. Deesen *Antonius* vermaen-de sijn Medgesel *Guy* meenighmael, dat hy doch den hooghsten God met sijn Vloek-woorden soo niet ver-toornen sou, indien hy geen groot onheyl over sigh wou haelen, welcke onderrightingh hy wel in 't goe-de opnam, doch verontschuldighde sigh met de boo-se, en alreeds by hem in-gewortelde gewoonte.

4. Hy meende derhalven, dat dit quaed soo groot niet was, en seyde, dat de Sonde, nu een gebruyck geworden, swaerlijck was te myden. Ondertusschen quam de Vader van *Guy* te sterven, en hier door kreeg hy den Toom ruymer. Hy misbruyckte sijn Vryheyd tot allerley dertelheyd, onder welcke 't Spel niet de geringhste was. De trouwhertige laetste vermaenin-gen sijns Vaeders, waeren hem wel haest vergeeten en soo dickmael hy de mond opdeed, besoedelde hy al sijn redenen, op een afschouwlijcke wijs, met ar-gerlijcke Vloecken: Oock begon hy nu de waer-schouwingh van *Antonius* qualijck op te neemen. Als deesen *Guy* nu op seeckere tijdt in de kaetsbaen speel-

de

e, wierd hy met sijn tegenstrever, over seeckere agh, twistigh; waer op, nae gewoonte, d'omaende Toesienders hier van ondervraeght wierden.

5. Eer nu 't oordeel noch geveld wierd, meende *Guy* sijn saeck door Vloecken goed te maecken, en vierp seer grouwlijcke woorden uyt, seggende, dat e Duyvel hem haelen, dat God hem straffen, en dat y terstond een haestige dood sterven moest, indien y de slagh niet gewonnen had. Eer nu noch d'uytpraeck tot sijn naedeel geschiede, leyde hy sigh over le Wandelgangh, even als of hy een Bal had willen eemen, maer bleef plotselijck dood, sonder datnen eenigh leven in hem speuren kon. Men heeft aengemerckt, dat hy de laetste Vloeck-woorden noch iet ten vollen uyt-gesproocken had, als hy begon ter erden te vallen. Wy sullen noch twee of drie korte Voorbeelden van eenige andere gestrafte Vloeckers hier by voegen.

6. Te Rochell woonde voor weynigh Jaeren een Borger, die, wanneermen sijn vertellingen of andere Redenen juyst geen volkoomen geloof wou geven, gemeenlijck pleegh te seggen: indien't niet waeraghtigh is, so moet de Duyvel my snuyten. Wat gebeurde? Als hy op seeckere tijd, te bed leggende, in een valsche saeck deese grouwlijcke Vloeck-woorden ghebruyckte, quam een kleyn swart Manneken daer aen treden, die 't vyer begon op te blaesen, de tangh daer in te leggen, en deselve gloeyend te maecken. Stracks daer nae quam hy met deese vyerighe tangh voor 't Bed, neep hem deselve om den neus, en voerde hem alsoo nae de Taefel, die midden in de Kamer stond. Ten laetsten liet hy hem weer los, en seyde, nu heeft u de Duyvel gesnooten. Soo langh deese Vloecker leefde, heeft hy dit Brandmerck aen sijn Neus ghedraegen, ghelijck sulcks de gantsche Stad Rochel genoghsaem bekend is.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

7. Op den een-en-twintighſten van Bloeymaen
in't Jaer 1536. gebeurden 't by S. Gallen in Switſe
land, dat de Dienaer van ſeecker Borger aldaer, m
eenige ſijner Medgeſellen in een Herbergh ſijnde
ſeer laſterlijcke woorden begon uyt te werpen, en
onder andere grouwelen; te ſeggen: Indien ic
mijn Heer een uyr langer dien, ſoo voer my de Duy
vel met Lijf en Ziel wegh. Als hy nu 's morgens wee
nughteren was, overdaght hy de woorden, die h
den voorigen avond tegens ſijn Heer uyt-geſpooge
had, en had berouw van de ſelve, niet weetend
wat hy ter hand ſou neemen, om aen de koſt te ghe
raecken. Eyndlijck beſloot hy, weer nae ſijn Mee
ſter te keeren, en de ſchuld op ſijn Dronckenſchap t
leggen. Niet verr' van ſijn Huys ſijnde, quam ee
verſchricklijck Man by hem, die met een vreeſlijck
ſtem tot hem ſeyde: Ghy Schelm, ſie nu toe, hie
ben ick. Giſteren hebt ghy my geduerigh geroepen
jae, ghy hebt u ſelven aen my overgegeven. Ghy ſij
mijne: Ghy moet'er aen: Hier, hier nu; 't moe
ſijn. Den ellendigen Vloecker wierd bovenmaete
ſeer verſchrickt, en aen beyde ſijn armen en beene
t'eenemael verkreupelt. In ſoodaenigen ſtaet wier
hy van ſommige Burgers op den wegh gevonden, op
genoomen, en weer nae ſijn voorgaende Herberg
gebraght, daer hy ſijn Leven ſeer ellendigh, beyd
nae Ziel en Ligchaem, eyndighde.

8. Een Vloecker in Franckenland (die d' Hee
Harſdorffer, wegens ſijn Adelijcke Afkomſt, nie
heeft willen noemen) wierd gantſch ſtom, ſonde
eenigh woord te konnen ſpreecken; oock dreef h
geen ander geluyd, als alleen dat hy blafte gelijck d
Honden. Aen 't Hof van een Duytſchen Vorſt wa
een lighte Gaſt, die geringe ſaecken met hooge Ee
den beveſtighde. Op ſeeckere tijd ſprack, of veel ee
laſterde hy, indien, 't geen hy geſeyd had, niet waer
aghtig

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

aghtigh was, soo moest God een teecken aen hem doen; of soo God niet wou, soo deed' het dan de Duyvel. Wie sal, dit leesende, niet verschricken? Nauwlijcks waeren deese vervloeckte woorden uytgesproocken, of hy viel ter aerden neer, gelijck als in een vallende sieckte, en stierf soo op een bysondere wijs ellendigh.

9. Soo sien wy dan oock even hier in, de waerheyd van Salomons woorden, *Spreuck*: XVIII. 20. Dood en leven zijn in't geweld der Tonge. Dwaeld niet, ô Mensch, want God laet sigh niet bespotten; die tot Mose seyde: Brenght de Vloecker uyt tot buyten het Leeger; en al die 't gehoord hebben, sullen haere handen op sijn hooft leggen; daer nae sal hem de geheele Vergaederingh steenigen. En tot de Kinderen Israëls: Wie den Naem des Heeren gelastert sal hebben, sal seeckerlijck gedood werden; de gantsche vergaederingh sal hem seeckerlijck steenigen. 3. B. *Mos*. XXIV. 14. 16. Laet ons derhalven aght neemen op de getrouwe vermaeningh van *Syrach*: Gewend uwen Mond niet tot sweeren, en gewend u niet den Heyligen (te weeten God, de Heylige Israëls) te noemen: Want gelijck een Huys-kneght, die steeds met geesselen ondersoght werd, geen gebreck heeft van striemen; alsoo [oock] die sweerd, en doorgaens den Heyligen noemd, werd van de Sonde niet gereynight. Een Man die veel sweerd, is vol ongereghtigheyd, en de Geessel sal van sijn Huys niet afgaeten. Indien hy mishandeld, sijn Sonde is op hem, en indien hy 't niet en aght, soo sondight hy dubbel: En soo hy ydelijck geswooren heeft, hy sal niet ghereghtveerdight werden; want sijn Huys sal vervuld werden met aengehaelde straffen. *Syr*: XXIII. 8. .... 14. De spraecke des geenen die veel sweerd doet de hayren over eynd staen, en haeren strijd maeckt, datmen d'ooren toestoppen moet. *Syr*: 27. 14. Laet sulcke

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

lightveerdige Menſchen (die miſſchien dit Boek oock ſullen leeſen, en de Heylige blaederen noyt eens op-ſlaen) deeſe plaetſen met een beſaedight gemoed overwegen, en deſelve tot haer voordeel gebruycken. Laetſe, die ſoo geduerigh de Duyvel in de mond hebben, gedencken, dat hy light te noodigen, maer quaelijck quyt te worden is; en dat hy haer (ſoo ſe ſigh niet bekeeren) t'ſijner tijd eens gewiſſelijck ſal koomen beſoecken, tot haer eeuwigh verderf.

LXIII.

De Verdiende Straf.

WAerlijck, indien de Menſchen geloofden, dat God reghtveerdigh was, dat ſijn Gerighten Reght waeren, ſy ſouden oock gelooven, dat hy 't Booſe niet ongewroken ſal laeten heenen gaen, maer 't ſelve (indien 'er geen waere boetveerdigheyt op volght) hier tijdlijck, en hier nae eeuwigh wil ſtraffen. De booſe, ſeyd David, ſal voor hem niet ſtaende blijven. Met reght heeft eens een Heyden geſeyd, ſiende 't Onchriſtelijck leven der Chriſtenen: Of 'tis niet waer, 't geen Chriſtus u bevolen heeft, of ghylieden ſijt geen Chriſtenen, wijl ghy ſijn bevel niet naevolght, 't welck is, dat ghy malkander lief hebben, en daer door doen blijcken ſult, dat gy ſijn Leerjongeren ſijt. Gelijckmen nu de Vroome kend aen de Liefde tot ſijn Naeſten, ſoo werden oock de Booſe gekend aen de vleeſſchelijcke Liefde, of veel meer oneerlijcken brand, die een werck des Duyvels en des Antichriſts is, gelijck uyt de volgende ellendige Geſchiedenis geſien ſal werden.

2. Een Spaenſche Monick en een Raedsheer, ontrent tſeſtigh Jaeren oud, beyde in Vranckrijck woonende, lieten ſigh verdwaeſen door de Liefde tot een

Por-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Portugeesche Deern, die (Suster en Broederloos sijnde) met haer Ouders daer heenen gekoomen was, en beyde deese Oude Stammen weer deed groenen. Sy behielpen sigh t'saemen met deese *Delila*, sonder eenige Yversught, jae braghten oock te weegh, dat *Morian*, een Voorspraeck by 't Gerigt, haer ten Houwlijck nam, op datse, indien deese lightveerdige Hoer swanger wierd, voor haer selven verseeckert sijn, en haer oock dies te meer ghebruycken moghten. Deesen *Morian* woonde te Montgi, aght Mijlen weeghs van Sanctosage, daer de Bruyloft gehouden, en de Bruyt, soo van de Monick als van den Raedsheer, rijckelijck uytgeset wierd.

3. *Morian* voerde sijn Wijf nae Huys, en begeerde te Sanctosage geen Ampt te versoecken, eensdeels, om dat hy weynigh geleerdheyd hebbende, sigh niet betrouwde, daer te sullen voortkoomen; andersdeels, om dat deese Vrienden hem gantsch verdaght waeren. Evenwel volghde de Raetsheer deese Nieuwgetrouwde, en woonde een Maend langh in 't Huys van *Morian*. Sy bedreven hun Sonden-handel hier wel in 't verborgen, maer *Rosella* wou echter weer nae Sanctosage, veraghtende haeren man en al sijn Vrienden. *Morian* gebruyckte 't Reght der Mannen, en soght sijn Vrouw tot gehoorsaemheydt te brengen; waer uyt dan een daeghlijcksche Huyskrijgh tusschen deese twee ontstond. De Raedsheer vertrock derhalven weer nae Huys, en beraedslaeghde met den Monick, hoese deesen *Morian* best aen kant souden mogen helpen, om hun wellusten onverhinderd te moogen genieten.

4. *Rosella* had alreeds in de Dood van haer Man bewillight, en de Monick schoot hondert Kroonen uyt, om Braven (of heymelijcke Moordenaers) daer voor te hueren. *Morian* moest sigh ondertusschen, wegens een Reghts-gedingh, nae Sanctosage begeven.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

De Raedsheer nam hem in sijn Huys, en reghte, als ter eeren van hem, een Gastmael aen; op 't welcke oock ghenoodight waeren, de Monick, *Dancolas* en *Disboud*, twee Boeckoeffenaers, die andere gehuerd hadden, om deesen ontschuldigen te dooden. Nae de Maeltijd nam de Raedsheer *Morain* met hem, om wat te gaen wandelen, doch braght hem aen een seer eensaeme plaets, daer de Moordenaers (te vooren hier van verwittight sijnde) op deesen Gast waghtende, en hem met seventhien Pooksteecken jammerlijck vermoorden.

5. De Raedsheer stroyde uyt, dat eenige Beursesnyders *Morain* aenghevallen waeren, die hem sijn Geld wilden beneemen, doch, wijl hy sigh te weer stelde, hem gedood hadden. *Disboud*, in aller haest wegh-loopende, en geweldigh hygende, wierd van de waght, die by geval daer aen quam gegrepen, en nae de Gevanckenis gebraght. De Monick dit ghehoord hebbende, vlood met *Dancolas* nae Notain, een plaets daer veele van den Hervormden Godsdienst woonen; vervoeghde sigh by den Prediker, en vraeghde, of hy daer verseeckerd kon sijn; want wijl hy (soo hy seyde) sijnen Gods-dienst aenghenoomen had, soo souden de Roomschgesinde, die hy verlaeten had, hem buyten twijffel eenige Misdaed, 't sy van Overspel of Doodslagh, op den hals werpen.

6. De Prediker ried hem, nae Mallhiau, en van daer nae Misnes te gaen, gelijck hy dan oock deed. De Vlught, en de Gemeenschap, die deese Monick met het Wijf van den vermoorden *Morain* gehad had, veroorsaeckte, dat de Schout van Sanctosage bevel kreegh, om deesen Monick te vervolgen, en gevangen te neemen; gelijck dan oock daer op volghde. Want hy wierd, nae eenige tegenspraeck der Heeren van Misnes, nae Sanctosage gevoerd, en met *Dancolas*

voor

voor 't Gereght gesteld. In de Gevanckenis bekende hy den gantschen handel, en schoof al de schuld op den Raetsheer, die hem tot deese Daed raed en aenleyding had gegeven. Ter dood veroordeeld, en op de Right-plaets ghekoomen sijnde, heeft hy vlytigh gebeeden, sijn Ordens-broederen, de Barvoeter-Monicken, tot een beeter Leven vermaend, en sigh daer nae veerdigh gemaeckt om te sterven.

7. Nae dat hem nu 't Hooft voor de voeten gheleyd was, wierd sijn Ligchaem gevierendeeld, en yeder stuck bysonder rondom de Galgh ghesteit. De Raedsheer stond de smerten der Pijnbanck met een groote standvastigheyd uyt, en wou de Waerheydt geensins bekennen. Doch alsmen hem sijn Soon, een Jongelingh van aghthien Jaeren, voor oogen stelde, en den selven aen de Pijnbanck wou spannen, heeft hy alles bekend, en wierd op de selve wijs, als de Monick gheschied was, om 't leyen ghebraght. Nae deese twee quam de beurt aen de Boeck-oeffenaers, die de Moordenaers besteld hadden; en sy wierden veroordeeld, een diergelijcke Dood te sterven. Deese Vonnissen sijn uytgevoerd geworden aen deese vier Persoonen in 't Jaer onses Heylands 1609. op den vijfden, twaelfden, derthienden en veerthienden van Sprockelmaend.

8. Op den sesthienden der genoemde Maend moest de Portugeesche *Rosella* oock op 't Straf-tooneel koomen, om onthooft te werden. Eerse de slagh ontfingh, heeftse opentlijck voor al 't Volck verhaeld, hoese uyt trots en hooghmoed de Vroome veraght, en de Boose nae sigh getrocken had: Waer door nu haeren Rey in Droefheyd, haer lagchen in weenen, haer Gesangen in sughten, haer wellust in onlust, haer argerlijck leven in een ellendige Dood veranderd wierd.

9. Maer dit is ('t waeren haere woorden) den loon mijner ydelheyd. Ick sterf in 't ses-en-twintigste Jaer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

mijns Ouderdoms, en wensch, dat sulcks in 't eerste oogenblick mijns levens geschied moght sijn, soo soud ick God niet soo geduerighlijck vertoornd hebben. Ghy Vrouws-persoonen, neem een Voorbeeld aen my, en leer uyt mijn schaede wijs werden. Vervloeckte Vryheyd! Ach, had ick den Raed van mijn lieve Moeder gevolght, soo soud' ick tegenwoordigh deese Schouwplaets niet betreden, noch de Hooft-persoon van dit Treurspel sijn! Ach had ick gevolght de vermaeningen van mijn lieve Vaeder, en niet veel meer mijn eygene Dwaesheyd, soo soud' ick van deese smaedelijcke doodt bevrijd zijn! Lieve Kinderen volght doch uw verstandige Ouders, indien ghy niet (gelijck ick onverstandige) in de handen des Beuls wilt vallen. Nu, mijn God! 't moet gestorven zijn; sijt mijn genaedigh nae uw groote Barmhertigheyd. Dit geseyd hebbende, knieldese, en 't hooft wierd haer van de Scherpreghter af-geslagen. Wy willen uyt dit Geval geen andere aenmerckingh trecken, als even die geene, die deese Misdaedige selfs voorghesteld heeft, te we[ten], dat den loon der Hoeraghtige en Overspeelige Ydelheyd een ellendigh eynd is.

LXIV.

De Jammerlijcke Dood van d' Heer Henrick van Montmorency.

DE Sinrijcke Saavedra beeld een ghebroockene Klock uyt, met deese Sin-spreuck: EX PULSU NOSCITUR, dat is: UYT DE KLANCK GEKEND: Gevende daer door te verstaen, dat de feylen en gebreecken der groote Heeren soo weynigh verborghen konnen blijven, als 't quaed geluyd van een gebroockene Klock, die, in de hooghte hangende, van yeder ghehoord werd.

Ter deeſer oorſaeck is'er een oud Duytſch Spreeckwoord van de Laſteren der Vorſten: HOE GROOTER DEN STAND, HOE MEERDER DE SCHAND. En de Wijſe Man heeft ſeer wel geſeyd, Groote Lieden feylen oock.

2. Hier van kan een gedenckweerdigh Voorbeeld onſes tijds zijn *Henrick*, Hertogh van Montmorency, uyt Koninghlijck Bloed gebooren, en in alle Ridderlijcke Deughden van der Jeughd af geoeffend: Maer die, door de verleydingh van eenige onruſtige Hoofden, volgens 't getuygenis der Geſchied-ſchrijvers, een ſmaedelijcke Dood verdiend heeft. Wy ſijn niet voorneemens geweeſt, van groote Heeren eenighe meldingh te doen, doch hebben echter het droevigh Treur-geval van deeſen Heer, in onſe GROOTE SCHOU-PLAETS DER JAMMERLYCKE BLOED-EN-MOORD-GESCHIEDENISSEN, een plaets willen doen beſlaen, wijl'er veel aenmerckens-weerdige Omſtandigheden (die veele Menſchen noch onbekend zijn) in gevonden werden.

3. In 't Jaer 1632. den een-en-twintighſten van Wijnmaend wierd den Hertogh van Montmorency, met een ſtercke Waght, gevanckelijck nae Tholouſe gevoerd. Korts daer nae wierden ſeven Getuygen tegens hem gehoord, te weeten, drie Hooftlieden, een Luytenant, twee andere Perſoonen, en een Schrijver, *Guillomet* genoemt, die de Standen van Langedock gediend had. Den Hertogh wierd voorgeleeſen het Koninghlijck bevel aen 't Gerights-Hof te Tholouſe, waer in de Raetsheeren bevolen wierd, kennis te neemen van de handelingen des gedaghten Hertoghs, en, nae bevindingh van ſijn Miſdaed, 't Vonnis uyt te ſpreecken. Den Hertogh antwoorde, dat hy, wegens ſijn Hooge Stand, niet gehouden was voor eenigh Gerigt te verſchijnen, als

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

alleen voor 't Gerights-Hof van Parijs, doch wijl de Koningh sulcks bevoolen had, en dat hy de Heeren van Tholouse Liefhebbers der Gereghtigheyd wist te sijn, en soo wou hy sigh haeren Gerights-dwangh niet ontrecken.

4. Als nu de Ghetuygen haere Verklaeringh in sijn tegenwoordigheydt herhaelen moesten, heeft hy bekend, dat hy d' Oproerighe van Castelnau d' Arry, teghens de Koninghlijcke Volckeren had aen-ghevoerd. De Getuyghen voeghden daer by, dat hy ter selver tijd door den Damp van 't Ghe-schut, en 't Bloed, waer mêê hy bespat was, niet wel te kennen was gheweest. Maer hy wou geensins toestaen, dat hy den Raedslagh der Lan-guedoeckers (den Hertogh van Orleans tot den Beschermer haerer Vryheyd op-werpende) onder-teeckendt sou hebben. Als nu de Schrijver sijn Hand en Zeegel voor den dagh braght, heeft hy sigh seer over hem vertoornd, en gheseyd, dat dit Schrift valsch, de Hand nae-gheschreven, en 't Zeegel nae-ghegraveerd, of hem ontstoolen was.

5. Wijl nu deesen Heer, wegens sijn overtreflijcke gaeven, Dapperheyd en Hoflijckheyd, van groote en kleyne geliest en geëerd was, soo heeft het aen geen Voorbeeden by den Koningh ontbroocken; doch te vergeefs. Hy wierd voor 't Gerigt gesteld, en van des Koninghs Zegel-bewaerder, nae eenighe ghemeene Vraegh-stucken van sijn Afkomst, Stand, Ouderdom, e. s. v. volgens 't oude ghebruyck, ghevraeght, of hy den Raedslaegh der Languedockers onderteeckend had? Hy antwoorde Jae; seggende, dat hy naederhand sulcks indaghtigh was geworden. Voorts wierd hem gevraeghd, of den Hertogh van Orleans hem bevoolen had, de Waepenen in de hand te neemen?

4. Hier

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

6. Hier op seyde hy, dat hy den gedaghten Hertogh, sijn genaedighe Heer, in deese saeck gantschelijck geen schuld toe-mat. Maer dat hy op de grensen met vreemde Vyanden des Koninghsrijcks eenigen Aenslagh ghemaeckt, of tegens de Kroon sigh op-geworpen sou hebben: behalven, dat hy de Vryheden der Languedockers had willen beschermen, kon hem geenssins te last gheleyd werden. Eyndlijck gevraeght sijnde, of hy niet meende, dat hy de Dood verdiendt had? Heeft hy geantwoord, Dat hy, weegens sijn Sonden, de Dood waerdigh was, en niets daer tegens begeerde te seggen. Hier nae wierd hy weer in de Ghevanckenis ghebraght. De Righters en Bysitters hadden groot meedelijden met den Hertogh, wegens sijn vriendlijckheyd, groot Verstand en goede Seeden. Doch wijl hy sigh tegens de Majesteyt des Koninghs vergreepen had, soo hebben al sijn Deughden 't Swaerd der Gereghtigheyd niet konnen te rugg' houden.

7. Als nu 't Vonnis sijns Doods gheveld was, heeft de Koningh de Blauwe Ordens-band van de Ridderschap des Heylighen Geests, ghelijck oock de Maerschalcks-staf, van hem laeten af-eyschen; beveelende met eenen, dat hy op 't Raed-huys, met beslootene Deuren, onthooft sou werden: Dat hem oock vry sou staen, van sijn Goederen (die anders, wegens de Misdaed, aen den Koningh vervallen waeren) bestel te moghen doen nae sijn ghelieven. Terwijl 't Oordeel des Doods hem voor-geleesen wierd, heeft hy, op sijn Knyen leggende, 't Beeld van den ghekruysten Christus seer scharp aenghesien, en seyde: Ghy geliefde Heere, bid Godt voor my, dat ick deese Dood, die ghy my aenkondight, als een goed Christen overwinnen magh.

8. Daer nae op sijn Statelijke Kleederen siende, heeft

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

hy begeerd, de selve af te leggen; seggende, wi
onse verlosser naeckt gestorven was, soo soud hy gee
welgevallen aen soodaenige Ydelheyd konnen hel
ben. Oock vraeghde hy, nae dat hy gebiecht en 't H. A
vondmael op de Roomsche wijs genooten had, wa
neer hy sou moeten sterven: Alsmen hem seyde, o
trent ten vijf uyren, soo heeft hy weer gevraeght,
sulcks niet eerder geschieden kon, en ontrent d' uy
in welcke Christus gestorven was. Men antwoord
hier op, dat sulcks aen sijn wil gelaeten wierd. Strac
liet hy hem de Hayren af-snyden, trock sigh uyt
en schreef deese volgende Afscheyds-brief aen si
Gemaelin.

Mijn Hert.

Ick neem hier meê mijn laetste Afscheyd van u
met verseeckeringh, dat de Liefde, die altijd o
der ons geweest is, oock tot in de Dood volhard
Ick bid u, om de rust van mijn Ziel, en om de rus
die ick haest in den Hemel genieten sal, dat ghy u
wegens mijn Dood, niet te seer bedroeft. 'k He
van mijn soeten Heyland soo veel genaede ontfa
gen, dat ghy oorsaeck hebt, om u selven te troo
sten. Goede naght, mijn Hert.

In Tholouse, den 30. van *Wijnmaend* 1632.

Uwen

MONTMORENCY

9. Hy schreef oock noch twee andere Brieven
d'eene aen sijn Vrouw Suster, en d' andere aen de
Kardinael de la Valete. De Koninghlijcke Wedu
had eenighe daegen te vooren aen den Koningh ee
Briefje van deesen Inhoudt geschreven: *Indien u*
Majesteyt mijn Neef den Hertogh van Montmorency 't l
ven niet gelieft te schencken, soo sal ick sulcks van al d
tij

tijd mijns levens niet vergeeten. De Koningh had ſijn Vrouw Suſter niet eens willen hooren, alsſe quam, om voor haer Heer Broeder te bidden. De Venetianen ſchreeven ſeer omſtandigh aen den Koningh, en baeden, dat hy haer deeſen Hertogh tot een Veldheer wou overgeven; doch alles te vergeefs; gelijck oock den Brief des Princen van Conde aen den Kardinael Richelieu was: *Sijt gedaghtigh*, ſchreef hy, *dat ick een Vorſt van Koninghlijck Bloed ben; dat ick oock Kinderen heb; en dat den Hertogh van Montmorency mijn Swaeger is*, e. ſ. v. Als oock den Kardinael verſtond, dat de Koningin voor hem bidden wou, heeft hy haer vermaend, ſulcks niet te doen, wijlſe wel wiſt, dat de Koningh haer Beede niet ſou willen weygeren, doch dat hy lightelijck daer over in een ſieckte vallen en ſterven moght, wijl hy ſigh geduerigh niet wel bevond, als hy gedwongen wierd, yets tegens ſijn wil te doen of toe te laeten.

10. Wanneer nu de tijd aenquam, en dat den Hertogh op 't opgereghte Straf-toonneel ſou treden, heeft ſijn Baerdſchraeper hem een Naghtrock willen omhangen, wijl hy alleen in ſijn onder-kleederen was; doch hy liet den ſelven weer van ſijn ſchouderen vallen, ſeggende: Neen mijn Vriend, wy moeten geheel in 't wit voor God verſchijnen. Als hy met den Jeſuit *Arnaux* op 't Toonneel ſou klimmen, heeft hy te vooren gevraeght, of 'er geen genaede voorhanden was? Waer op den Hooftman der Waght met droefheyd Neen geantwoord hebbende, en dat al ſijn Vrienden ſigh te vergeefs bemoeyd hadden, om de ſelve te verkrijgen, ſoo heeft hy alle, die daer tegenwoordigh waeren, gegroet, en haer gebeden, den Koningh, nae ſijn Dood, te willen ſeggen, dat hy ſijn Onderdaenige Dienaer ſtierf, met groot hertenleed over die dingen, in welcke hy hem beledight had; waer van hy ſijn Majeſteyt en alle Chriſtenen om vergifnis bad.

11. Sijn

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

11. Sijn Baerdschraeper wou hem binden; doch hy seyde tot de Beul: Dit is uw Handwerck; bind ghy my. Als de Scharpreghter te kennen gaf, dat het hayr hem niet kort genoegh af-gesneden was, beval hy, dat men noch meer van't selve sou weghneemen. De Beul wou dit de Baerdschraeper laeten verrighten, doch den Hertogh seyde, dat hy 't selfs sou doen, wijl hy een groot Sondaer sijnde, geen smaedheyt t'ontsien had. Hy voeghde daer by, dat Christus oock van de Beulen en haere Dienaers gebonden was geweest. Als hy nu van den Jesuit *Arnaux* de laetste ontbindingh sijner Sonden aengehoord had, kuste hy 't Crucifix, beval sijn Siel aen God, en stack sijn Hals (in welcke noch eenige wonden waeren) onder de Val-byl. Daer nae deed hy noch een gebed, en seyde doe tot de Beul, dat hy sijn Ampt verrighten sou; gelijck hy dat oock deed, en met d'eerste vat 't Ligchaem hoofdeloos maeckte. Stracks wierd de Deur geopent, op dat yeder 't Ligchaem sou konnen sien. Een groote meenighte volcks drongh met ghe-weld binnen, die sijn Bloed vergaderden, en hem met veele traenen beweenden.

12. Op deese wijs heeft *Henrick*, Hertogh van Montmorency, sijn Leven geeyndight, in 't aght-en-dertighste Jaer sijns Ouderdoms. Hy is geweest een *Pair* en Maerschalck, gelijck oock Zee-vooghd van Vranckrijck; achter-neef van vier Connestabels en ses Maerschalcken; den voornaemsten Vry-heer van Vranckrijck; Swaeger van den voornaemsten Vorst des Koninghlijcken Bloeds: Neef en Oom van twee andere Vorsten. Hy had twee Oorloghs-Slagh-tingen gewonnen, eene te Landt, tegens die van den hervormden Godsdienst, en een te Waeter tegens de Spaensche. Noyt heeft Vranckrijck eenen sijns ghe-lijcken ghehad in Geslaght, Rijckdom en Schoon-heyd, soo des Verstands als des Ligchaems. Sijn vriend-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

vriendlijckheyd had hem by een yeder bemind ghemaeckt, soo dat hy, buyten deesen smaedelijcken Dood, voor seer geluckigh gehouden moght werden. Sijn Hooft wierd weer aen 't Ligchaem genaeyd, 't welck gebalssemd, en in een loode kist begraeven wierd. Die sijn Dood betreuren, konnen evenwel sijn misbedrijf niet prijsen.

13. Hooge Hoofden zijn niet boven 't gevaer gewassen, en in 't Aengesight is niet te sien, met hoe veel sorgen 't Hert gequeld is. Die d' hooghste Staeten en Ampten bekleeden, konnen sigh alderlightst vergrijpen. Hooge Toorens sijn 't geweld der Winden en des Donders meest onderworpen. Gemeenlijck sal 't kleyn allenxen groot werden; maer 't groote werd schielijck kleyn, of geheel te niet. Vranckrijck, Spaenje, Engeland, Portugael, jae alle Koninghrijcken en Landen des Weerelds hebben meenigerley Voorbeelden van den ongeluckigen val der Hooge stands Persoonen aen de Naekoomelingen voorghesteld, en soo langh als'er Menschen op de Weereld sullen sijn, sal 't aen geen Voorbeelden van d'onbestendigheyd der Aerdsche Hoogheyd ontbreecken, Wy besluyten met de geestige Verssen van d' Heer *Jacobus Revius*, in sijn Overysselsche Sangen en Digten.

De Snaere, die den Bovensangk
Sal geven, en den soetsten klanck,
Werd stijver aengedraeyd en wackerder geslaegen,
Als Bas, of Middelstem, die d'ooren min behaegen.
Alsoo, die is in hoogen Staet,
Of andere te boven gaet,
In gaven en beleyd, sijn reeckeningh moet maecken,
Dat hem meer sorg' en moeyt' als andere sal naecken.

LXV.

L X V.

D' Onthoofdingh van de Heeren Desfiats en de la Thou.

'T GEen d' Ouden in 't gemeen pleegen te seggen *'t Eynd goed, al goed*, is insonderheyd waeragh tigh van 't Menschelijck Leven. Is haer Eyn goed, soo sal al haer voorgaende boos Leven daer doo verschoond werden. Seecker Geest-en-Sinrijcke Lee raer heeft te reght versierd, dat een Stoïsch Wijs-gee sigh in de C istelijcke Godsdienst wou laeten onde wijsen: Doch siende, dat veele Christenen een boo Leven voerden, en evenwel saeligh stierven, soo aght hy sulcks een groot wonder te sijn, en seyde: Dat onder alle Volckeren alleen quaelijck leefden, en we stierven. Hoe verr' deese voor-uyt-sendingh op 't vol gende Geval gepast magh werden, laeten wy aen Oordeel van de bescheydene Leesers.

2. In 't Jaer 1642. den twaelfden van Herfstmaend wierd *Henrick Dessiat de Cinq Mars*, Groot-Stal meester des Koninghs van Vranckrijck, uyt sijn Ge vanckenis voor 't Gerigt gebragt, en van den Hee re Raeds-voorsitter (President) in de teghenwoor digheyd van veel andere Gerights-Heeren van Raeds-Hof te Grenoble (yeder in 't bysonder van de Koningh daer toe genoemd) verhoord. Nae gedaen bekentenis heeft hy sigh veel standvastiger betoond als te vooren, doe hy deesen Gerights-dagh me groot ongeduld verwaghte. De Heer *van Thou*, ghe vraeght werdende, of hy van de verradery des Hee ren *Dessiats* tegens den Koningh yets geweeten had heeft op de volgende wijs geantwoord:

3. Ick kon wel loogchenen, yets daer van gewee ten te hebben, wijl my niemand daer van beschuldigen

kan

kan, als de Heer *Desſiat*, welcke ſelfs ſtrafbaer ſijnde, tegens my niet getuygen magh, ſoo dat mijn Leven en mijn Dood (nae de Wetten en de Gereghtigheyd) in mijn handen ſtaet: Doch ick bekenn' vrywilligh en ongedwongen, dat ick van de gedaghte verraedery, of veel meer aengeſtelde 't Saemenſpanningh, kennis gehad heb; wijl ick in de drie maenden mijner Gevanckenis geleerd heb te ſterven, en dit ellendigh Leven te veraghten. De geſtalte des Doods dunckt my veel ſchooner, als 't Leven; en ick begeer ſoo een goede ghelegentheyd, om ſaeligh te ſterven, niet te verſuymen. Daerenboven, mijn Miſdaed is ſoo lelijck en beſtraflijck niet, wijl ick van de Verraedery wel kennis gehad, doch de ſelve op 't beweeghlijckſte tegen-gheſtaen; en d'aenvanger daer van afgemaend heb. Maer ick heb hem, als mijn vertrouwde Vriend, en die ſigh oock van mijn tegengetrouwheyd verſeeckerde, niet willen aenbrengen, noch hem de Dood veroorſaecken, waer toe ick my ſelven tegenwoordigh veroordeel, en my 't Leven ontſegg'.

4. Korts daer nae heeftmen haer beyde aengeſeyd, datſe ſigh bereyden ſouden om te ſterven; welcke boodſchap ſy met groote Standvaſtigheyd aenhoorden. De Heer *van Thou* ſeyde met een lagchende mond tot den Heer *Desſiat*: Nu wel aen, ghy brenght my om 't leven, en ick had oorſaeck, om my over u te beklaegen; doch even hierom heb ick u lief, en ick bedanck u. Wy moeten met een dapper gemoed ſterven. Voor dit Leven 't Paradijs te genieten, is een ſeer goede ruylingh gedaen. Dit geſeyd hebbende, omhelſdenſe malkander, en ſy verheughden ſigh, datſe t'ſaemen ſterven ſouden, wijlſe in haer Leven altijd goede Vrienden geweeſt waeren. Als nu de Gerights-Schrijver quam, die haer 't Doods-Vonnis ſou voorleeſen, ſeyde de Heer *van Thou*: Hoe lieflijck ſijn de voeten der geene, die Vreede verkondigen, die 't goede doen hooren!

5. In

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

6. In dit Vonnis wierden de Brieven aengetroc-
ken, welcke *Dessiat* met de Spaensche gewisseld had
en wijl sulcks de Heer *van Thou* bekend gheweest
doch van hem niet geopenbaerd was, soo wierden
beyde van alle Eer ontset, ter dood veroordeeld
haere Goederen aen den Koningh vervallen verklaer
en d'Heer *Dessiat* gedreyght, op de Pijnbanck ghe
geworpen te sullen werden, tot naeder openingh va
den gantschen handel. Hier op seyde de Heer *Dessiat*
'k Ben niet voor de Dood verschrickt, doch de ma
nier des Doods komt my verschricklijck voor. To
de Pijnbanck behooren sulcke Lieden niet, als ick ben
'k Wil hoopen, datmen mijn tederen Ouderdom
(van twee-en-twintigh Jaeren) en mijn Stand s
verschoonen. Ick beken mijn swackheyd; op dees
vraegh kan ick niet antwoorden. Hier nae versogh
tense twee Jesuiten te mogen hebben, om haer Biech
te hooren; die haer daedlijck toegevoeght wierden.

6. D' Heer *van Thou* gebiecht hebbende, seyde
seer verwonderd te sijn, dat hy sigh van al sijn Vrien
den aen 't Hof verlaeten bevond. De Jesuit antwoor
de, dat sulcks den loop des Weerelds was, nae d
bekende Verssen.

Donec eris felix, multos numerabis amicos:
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Soo veel als:

Soo langh als u de Voorspoed dienden,
Had ghy een groot getal van Vrienden;
Maer nu 't Geluck sigh heeft gewend,
Niet een van allen die u kend.

6. Dit behaeghde de Heer *van Thou* seer wel, di
deese woorden meermael herhaelde. Hy had, gedue
rend

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ende ſijn Gevanckenis, inſonderheyd ſigh beneer-tight te leeſen 't Boeckje aan *Bellarminus, de arte bene moriendi* (van de konſt om wel te ſterven) hem t'eene-mael aen God overgegeven, 't Avondmael genuttigt, en ſigh door yvrige gebeden vertrooſt. Hy ſeyde, dat deſe Moedigheyd en Standvaſtigheyd om te ſter-ven, die hy betoonde, een byſondere gaeve, en on-verdiende genaede Gods was. Dat hy vol trooſts nae de Dood gevoerd wierd. Hy gebruyckte dickmael de woorden Pauli, 2 *Cor.* IV. 17. Onſe lighte ver-druckingh, die ſeer haeſt voor by gaet, werckt ons een gantſch ſeer uytneemend eeuwigh gewight der Heerlijckheyd; dewijl wy niet aenmercken de din-gen diemen ſiet, maer de dingen, diemen niet en ſiet. Want de dingen diemen ſiet ſijn tijdlijck, maer de dingen die men niet en ſiet ſijn eeuwigh. Gelijck oock de woorden *Rom.* VIII. 35. Wie ſal ons ſcheyden van de Liefde Chriſti? Verdruckingen, of benauwdheyd, of vervolgingh, of honger, of naecktheyd, of gevaer, of Swaerd.... Maer in deeſen allen ſijn wy meer als overwinners, door hem die ons lief gehad heeft. Ick, ſeyde hy, ken nu beeter, als voor heenen, de ſnoode en haeſt ter neervallende Ydelheyd deeſes weerelds; en dancke God, dat hy my daer uyt treckt, en my 't Leven laet vinden in de Dood.

7. In de Gevanckenis had de Heer *van Thou* een belofte gedaen, dat hy, indien hem God daer uyt verloſte, een Kapel ſou laeten bouwen, en aen de ſelve een Jaerlijckſche Inkomſt van driehonderd pon-den maecken: 't welck hy oock nu voldaen, en be-voolen heeft, deeſe woorden voor de ſelve te doen ſtellen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

CHRISTO LIBERATORI
Votum in carcere pro libertate conceptum
FRANCISC. AUGUST.
THUANUS,
è carcere vitæ jamjam liberandus merito solvit.
Confitebor tibi DOMINE *, quoniam audivisti me*
& factus es mihi in salutem.
XII. *Septem.* 1642.

Dat is:
De Beloft, die
FRANCISCUS AUGUSTUS
THUANUS
In de Gevanckenis, tot verkrijgingh van sijn
Vryheyd, gedaen heeft aen
CHRISTO DEN VERLOSSER,
Volbrenght hy met reght, sullende nu stracks verlost
werden uyt de Gevanckenis deeses levens.
Ick sal u belijden HEERE, om dat ghy my ver-
hoort hebt, en my tot Saligheyd geworden sijt.
Den XII. van Herfstmaend, 1642..

Hy schreef, ook daer nae noch eenige Briefjens aen sommige Persoonen, en seyde voorts: Nu wil ick niet meer aen de Weereld dencken: Laet ons nu van den Hemel spreecken.

8. Alsse nu nae de Gerights-plaets souden gevoert werden, en gereed waeren, om in de Karos te treden, seyde de Heer *van Thou*, tot de Heer *Dessiat*: Mijn Heer, men wil ons in deese Koets nae 't Paradijs voeren! De Heeren handelen seer eerlijck met ons. Achter de Koets gingh de Beul, sijnde een Sackedraeger, wijl de Scharpreghter van Lions siek was, en geen vreemde sigh hier toe wou laeten ghebruycken. De Heer *van Thou* vertrooste de Heer *Dessiats* geduerigh, seggende, dat hy doch geen verlangen sou hebben, om langer te leven, schoon hy jong rijc-

rijck en van hoogen Staet was, en noch hooger in de Weereld had konnen werden: Maer dat hy veel meer God behoorde te dancken, vermits hy haere Sielen genaedelijck redde uyt het gevaer des ſondelijcken Hof-levens, laetende haer Chriſtelijck en met goed voorbedaght ſterven; 't welck een ſonderlinge genaede des Heeren was, en veel hooger te aghten, als de nietige Hoogheyd deeſer Weereld. Waer mêê doch (vervolghde hy) hebben wy deeſe genaede verdiend? Offchoon deeſe Dood ſmaedelijck is, ſoo ſal evenwel deſelve ons brengen tot d'eeuwige Eere der Kinderen Gods.

9. Eerſe op 't Straf-tooneel gekoomen waeren, hebbenſe ſeer hoflijck met malkander geſtreden, wie van haer beyden eerſt ſterven ſoude. De Heer *Deſſiat* wende voor, dat hy d'eerſte moeſt ſijn, wijl hy meeſt geſondight had, en eerſt veroordeeldt was geworden. Hier tegens ſtelde de Heer *van Thou*, dat hy d'oudſte was. Eyndlijck deed de Jeſuit d'uytſpraeck, ſeggende, wijl de Heer *van Thou* de grootmoedighſte was, dat hy oock met meer ſtandvaſtigheyd de dood van Vriend ſou konnen aenſchouwen. De Heer *van Thou* met een vrolijck ghelaet het Straf-tonneel aenſiende, ſeyde: Van hier moeten wy nae 't Paradijs gaen. Wie ben ick ellendigh Menſch, dat ick noch heden in d'eeuwigheyd ſal koomen? D' Heer *Deſſiat* op deſe ellendige Schouw-plaets gekoomen ſijnde, groette een yeder, gaf ſijn Biechtvaeder hoed en mantel (diemen hem af wou neemen) tot een vereeringh; ontfingh op ſijn Knien wederom d'ontbindingh ſijner ſonden, en kuſte 't Crucifix eenige maelen. Daer nae vraeghde hy, of hy 't Wambais moeſt uyt trecken. Als hem jae geanwoord wierd, en 't ſelve ghedaen was, moeſt den Dienaer des Jeſuits hem 't hayr afſnijden, wijl hy niet begeerde, dat de Beul hem ſou aenroeren.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

10. Daer nae sprack hy deese woorden (waer ae[...] een beeter onderright Leeser sigh niet sal gelieven t[...] argeren, weetende, datse voortquaemen uyt de[...] mon[...] van een Pausgesinde) : Mijn God , u offer' ick mij[...] Leven op , tot een vergenoegingh mijner Sonden[...] Indien ick noch langer had te leven , 'k wou ee[...] gantsch ander leven voeren, maer wijl het Godt soo[...] gelieft, soo geef ick mijn Dood en mijn Bloed te[...] versoeningh mijner Sonden; en doe sulcks van her-ten willigh. Voorts liet hy eenige Gebeden tot d[...] Maeghd Maria hooren. Eyndlijck wierd hem '[...] Hoofd van 't Ligchaem afgesonderd, doch niet me[...] eenen houw; soo dat de Beul het genoeghsaem als af[...] saeghen moest. 't Ligchaem en 't Hoofd wierd me[...] sijn Mantel overdeckt. Dit ghedaen sijnde, wier[...] de Heer *van Thou* uyt de Karos ghehaeld. Hy tra[...] met een lagchend Aengesight op 't Bloed-tooneel[...] groette de Toekykers seer hoflijck, en omhelsde d[...] Scharpreghter, seggende, dat hy hem lief had, wij[...] hy hem tot het Paradijs bevorderde.

11. Hy se[...] tot sijn Biechtvaeder, Wy sijn ee[...] Schouw-spel gheworden den Engelen en den Men-schen. En daer nae : Heere , leerd my uwe we-gen, en leyd my op uwe paeden tot in den Hemel[...] Hy sprack, op sijn Knyen leggende, den 116 Psalm met een vrolijck gelaet, en eygende sigh die woor-den in deesen sijnen Staet seer troostelijck toe. Een-mael vraeghde hy sijn Biechtvaeder, Of 'er niet ooc[...] in de begeerte om te sterven een ydelheyd was, en o[...] hy daer in niet sondighde ? De Biechtvaeder ant-woorde : Dat het geen Sonde was , indien 't me[...] een hertelijcke Aendaght gheschiedde, ghelijck h[...] geenssins twijffelde, ten aensien van hem. De Beu[...] wou hem 't Hayr af-snijden, doch de Jesuit ontnam hem de Scheer, en wou deselve sijn Dienaer geven[...] Maer de Heer *van Thou* gaffse de Beul weer, seggende

da[...]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

dat hy dit werck sou verrighten. Doch wijl dien onbeschoften Mensch seer ongeschikt daer mêê te werk gingh, soo moest het de Dienaer van den Jesuit doen. Ondertusschen verhief hy sijn oogen ten Hemel, en seyde: 't Geen sightbaer is, is tijdlijck; maer wat onsightbaer is, is eeuwigh.

12. 't Hayr af-gesneeden sijnde, begeerde hy, dat d'Omstanders voor hem bidden souden. Gevraeght hebbende, ofmen hem d'oogen niet sou blinden? soo antwoorde de Jesuit, dat sulcks aen hem selfs stond. Daer op versoght hy, dat men't doen sou? Want, seyde hy, ick heb geen Hert, 'k moet het bekennen, doch God houd mijn Hert in sijne handen, soo dat ick noch deese standvastigheyd laet blijcken, die alleen van sijn genaede voortkomt. Als hy nu een Neusdoeck van de Toesienders geëyscht had, en dat hem drie of vier der selver toegeworpen wierden, soo nam hy'er een, en bedanckte den Eygenaer seer beleefdelijck. Eyndlijk, nae dat hem 't Hemd los gedaen was, sloegh den onervaeren Beul hem 't Hooft maer ontrent half af, soo dat hy te rugh overviel, met 't aengestigt nae den Hemel; doch stracks daer nae maecktemen voorts een eynd van hem. Beyde de Ligchaemen wierden in de Karos daer van daen gevoerd, en begraeven. Dat van de Heer *van Thou* wierd gebalssemt in 't Graf sijner Ouderen gebraght.

't Leven en dood van beyde deese Heeren, leerd ons de wispeltuerigheyd der weereldlijcke dingen. Seecker Dightkonstenaer heeft deese volgende Versen op haer jammerlijck eynd gemaeckt.

Morte pari periêre duo, sed dispare causa
Est reus ille loquens, est reus iste tacens.
Morte pari periêre duo, sed perdidit illum
Fracta fides, alium perdidit arcta fides.

't Welck wy in onse Tael aldus sullen traghten nae te volgen.

Dees' twee zijn door een gantsch gelijcke Dood verslonden,
Maer d'oorsaeck van haer Dood is ongelijck bevonden.
Den geenen schuldigh is door spreecken; deesen weer
Door swygen viel ter neer.
Dees twee zijn door een gantsch gelijcke Dood gestorven:
Den eenen is door sijn verbroocken Trouw verdorven;
Den anderen, om dat hy nauwlijck onderhield
De Trouw, is oock ontsield.

13. Deese grootmoedige, en gelijck als met een groote blijdschap aengegaene Dood, doet my ghedencken aen de seldsaeme laetste wil van dien grooten Reghtsgeleerden *Ludovicus Cortesius*; die ick ick mijn HISTORISCHE POESY (welcke misschien haest aen 't light sal koomen) aldus voorgesteld heb, onder 't Opschrift: *'t Lustigh Testament.*

EEn Man *te Padua,* Cortesius *geheeten.*
Wiens treffelijcken roem men noyt en sal vergeeten,
Als die bysonder in de Reghten *was geleerd,*
En in die wijsheyd als een Phenix gewaerdeerd,
Heeft even voor sijn Dood sijn Laetste-wil *beschreeven,*
Die aen dat gantsche Land verwond'ringh quam te geven;
Dies ick te liever oock hier toe gebruyck mijn pen.
Want eerst verbood hy al sijn Bloedverwanten en
Bekende, dat'er geen sou weenen om sijn sterven,
Of toonen droef gelaet. Dat niemand sijner Erven
Een Rouwkleed aen sou doen; of 't alderminste leed,
Betuygen door gebaer. Of soo het yemand deed,
Die moght de minste duyt sijns Erfdeels niet ontfangen.
Voorts wou hy, datmen sou, in plaets der Klagh-gesangen,
(Gelijck men was gewoon) een vrolijcke Musyck
Van lieffelijck geluyd bestellen voor het Lijck.

Hy

Hy wilde, datmen voor en nae de Baer op Fluyten.
Sack-pijpen, Cymbalen, Schalmayen, Cythers, Luyten
S... peelen, en dat elck die met dit Speel-tuygh gingh,
Voor ſijnen loon de helft van een Ducaet ontfingh.
Hy heeft uytdruckelijck de ſijne voor geſchreven,
Men ſou, ſtraks nae ſijn dood, het Lijck aen d'aerde geven
In Sanct Sophie Kerck, met al de blijcken van
De meeſte blijdſchap, die men oyt bedencken kan.
De Dragers ſouden zijn twaelf friſſche jonge Maeghden,
Vermits in deeſe ſaeck geen Mannen hem behaeghden,
Al t'ſaem in't groen gekleed. En voorts heeft hy beſteld
Voor elcke Draegerin veel honderden aen geld,
Als tot haer Houwlijks gift. Hy heeft met een beſcheyden,
Men ſou het Lijck niet doen van Monicken geleyden,
Wiens dragt is ſwart gewaed; vermits dit ſchijnen ſou
By dees Begraeſſenis als een bewijs van rouw.
Al d'and're moghten gaen met wit of groene lighten,
Van ſuyver Maeghdewas op't beſte toe te righten:
Doch moeſten echter (by't verlies daer op geleyd)
Niet anders ſingen, als een lied van vrolijckheyd.
Of by ſoo verr' men dit van haer niet ko... erkrijgen,
Soo wou hy datſe dan geheellijck ſouden ſwijgen.
Sie daer een laetſte-wil, waer op noyt Menſch en daght,
Maer die noch evenwel in alles is volbraght.
Ick weet wel, dat'er veel gevoelens ſullen weeſen,
Waer uyt dit vreemd beſluyt is in dien Man gereeſen:
Ick laet een yeder oock ſijn oordeel hier in vry,
Maer ſo men vraegt nae t mijn', ik antwoord, dat ik my
Laet voorſlaen, dat hy heeft by Salomon geleeſen,
Dat jae den dagh des Doods veel hooger diend gepreeſen,
Als wel den dagh waer in men quam op deeſer Aerd.
De ſeeckerheyd hier van, ſigh daeghlijcks openbaerd.
Want waerlijck, als de Menſch ter weereld werd gebooren,
't Is niet als droefheyd, die van aghteren en vooren
Geduerigh hem omringht. Daer is niet eenen dagh,
Die ſonder eenigh leed, of quellingh weeſen magh.

Nu werdmen hier van anghst en swaere sorgh bestreden;
Dan voeld men felle pijn in d' een of d'ander Leden;
Nu lijdmen droefheyd, door 't gekoomen ongeval
Dan heeftmen vreese voor het geen noch koomen sal.
Nu brenght een vyand ons in veelerley gevaeren,
Dan komt ons selfs een vriend trouwloosselijck beswaeren.
Een Broer, een eygen Kind treed dickmael ons op't hert,
En yeder Sonneschijn brenght ons bysondere smert.
In tegendeel de Dood is een geruste Haeven,
En alderveylighst sijn de Menschen in haer Graven:
Hier is maer leed in vreughd, en onlust in de lust,
Maer in het Graf alleen is een volkoomen rust.

En derhalven kan een Godvreesende Ziel de Weereld en alle Weereldsche dingen, hoe soet en aenlockelijck deselve uyterlijck oock schijnen moghten, vrymoedelijck veraghten, en blijmoedelijck seggen:

Wat vraeg' ick doch nae d'aerd? sy sal in vlammen staen.
Wat aght ick rijcke praght? sy moet doch eens vergaen.
Wat helpt de weetenschap? sy is maer enckel waen.
Wat is de Liefde, als een dwaese Fantasy?
Wat is den Rijckdom, als een harde Slaverny?
Wat is de Wellust, als een Droom, seer snel voorby?
Wat is doch schoonheyd, als de Snee die straks verdwijnd?
Wat is dit leven, als een Dood, die steeds ons pijnd?
Wat's d'eer, die langer niet, als maer een blixem schijnd?
Dit alles is my stanck, dies wensch ick nae de Dood,
Wijl niets, hoe schoon, hoe sterck, hoe rijck, hoe lief, hoe groot,
Bestendigh blijft; maer steed in snelheyd heenen vlood.
Wie schat en rijckdom soeckt, soeckt anders niet als Niet.
Wie eere soeckt, soeckt Roock, die daedlijck heenen vlied:
Hy droomd wanneer hy waeckt, en sorg' sijn droom gebied.
Op, op, wel op, mijn Ziel, ontwaeck uyt deesen Droom,
Verwerp de Weereld, eer ick uyt de Weereld koom.
Sterf eer gy sterft, mijn hert, so sterft gy sonder schroom.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

LXVI.

De Deughdſaeme Vrouw.

DE Heylige Schrift vergelijckt een onbeſtendighe by een Man, die ſijn Aengeſight in een Spiegel beſchouwd en van de ſelve wegh gaende, ſijn ghestalte vergeet. De Spiegel ſelfs is een Afbeeldingh der Onbeſtendigheyd, vermits hy (gelijck de Spiegel-kundige weeten) de tegenſchijn in yeder oogenblick, en met de minſte beweegingh, veranderd. Vermits wy nu hier een Vrouws-perſoon, tot een Spiegel der Beſtendigheyd, op onſe Schouwplaets ſullen vertoonen, ſoo gelieve den verſtandigen Leeſer ſigh door een ontijdigh oordeel niet te verhaeſten, en deſelve niet als eenen Spiegel van Glas, maer als eene van Stael aen te mercken; gelijck het vervolgh doen blijcken ſal.

2. In een Franſch Landſchap, Provence genoemt, grenſende aen Italien, woonde *Guidowald*, een groot Heer, die een by nae Vorſtelijcke Hof-houdingh met Vorſtelijcke Schulden voerde. Hy wou den voornaemſten in 't gantſche Landt, en een van d' outſte Geſlaghten ſijn; en ſoght ter dier oorſaeck ſijn Aenſienlijckheyd, door een groot getal Dienaers, en een byſondere praght in Kleederen, ſtaende te houden, ſchoon 't hem aen geld ontbrack, om ſoodaenigen Staet uyt te voeren. Hy ſoght derhalven een rijck Wijf, die hem en ſijn Schuld-eyſchers vergenoegen moght, doch kon'er, onder ſijns gelijcke Stands-perſoonen geen vinden, die maghtigh was, om ſijn Geloof-gevers de handen te vullen; wijl de Goederen der Edellieden op d'oudſte Soon vallen, op wiens weldaedigheyd d' andere Broeders en Suſters leven moeten, volgens de gewoonte van dat Land.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

3. Dit veroorsaeckte, dat hy sigh nae *Flavian*... begaf, de Dochter van een seer rijck Koopman, e... die niet meer als eene Suster had, welcke desgelijck... aen een Edelman getrouwd, en van *Benjamin*, hae... Vaeder, Rijklijck uyt-geset was. Maer of schoon *Gui-dowald* meenighmael een groot deel gelds van sij... Schoonvader ontfingh, soo quam 't doch alles in ee... buydel vol gaeten te vallen, die hy geduerigh wee... gevuld wou hebben. Veel verteeren, niets verwer... ven, seyd het Spreeckwoord, is den wegh om t... verderven. 't Is lighter een Dorp te verdoen, als ee... Huys te winnen. De Schoonvader had hem alreed... meer gegeven, als'er belooft was; doch alles had nie... moogen helpen. *Flaviana* sagh wel, tot hoedaenigh... een verderf hy haer gebragt had, doch sweegh echter... gewilligh, en met een groot geduld stil.

4. Deesen *Guidowald* was een seer trots en hoogh... moedigh Man, soo dat hy sijn Vrouw niet sonde... veraghtingh kon aensien: wijlse, ten aensien van d Af... komst, sijns gelijcke niet en was. 't Geen hy bemin... de, had hy al... ls ontfanghen en door ghebraght... 't Geen hy niet beminde, moest hy tegens sijn sin be... houden. De Veraghtingh en Scheldwoorden, die hy... tegens haer uyt wierp, waeren on-ophoudelijck. Ge... duerigh verweet hy haer, dat sijn Eedele Stam doo... dit Houwlijck vernaedeeld was geworden. Dat hae... Geslaght by 't sijne niet vergeleecken kon werden... Dat haer Vader maer een Koopman was; en honderd... diergelijcke Veraghtingen meer. Indien den Ade... uyt de Deughd voort komt, soo was buyten twijffe... deese Deughdsaeme Vrouw veel Eedeler, als hae... lasterlijcke en boosaerdige Man. Seecker, die d'onee... dele versmaed, veraght en verloogchend sijn Voor-vaders, die eerst oneedel geweest sijn, eerse, doo... haer Deughden, Edel gemaeckt wierden.

Di...

Die Deuchtrijck is, is waerlijck wel-gebooren,
Maer sonder Deught is Adel gantsch verlooren.

5. *Flaviana* liet oock hier in haere Deught en bestendigheyd blijcken, datse, met een ootmoedighe Bescheydenheyd, op al sijn lasterlijcke uytbraeksselen antwoorde: Hy sou haer maer voor sijn geringhste Dienstmaeght erkennen, en haer bekend maecken, in welcke dingen sy haer behoorlijckePlighten versuymde. Datse van oneedele Ouders gebooren was, kon haer niet te last geleyd werden; en sulcks was hem, doe hy haer ten Houwlijck versoght, niet onbewust geweest. Doch hoe meer sy haer verootmoedighde, hoe quaelijcker hy haer hield; gebruyckende ondertusschen andere Vrouws-persoonen tot sijn lust, die hy in sijn Huys, en in haer tegenwoordigheyd onderhield; jae al haer Kleynodien en Cieraeden aen deselve vereerde; doende voorts alles wat hy kon, om haer 't bitterste verdriet en hertenleed te veroorsaecken.

6. Dit alles verdroeghse met sood..nigh een Saghtmoedigheyd, datmen waerlijck sou moogen twijffelen, of oock noch een diergelijcke Vrouw in de Weereld te vinden sou mogen sijn. Sy was bereydwilligh, om in een Klooster of Gevanckenis te gaen, indien 't haer met gemack had mogen gebeuren. Haer Vader was voorneemens, om uyt haeren Naem voor 't Gerigt te klaegen, en Echtscheydingh te versoecken; doch de deughdsaeme *Flaviana* wou geenssins daer in bewilligen; maer verontschuldighde in tegendeel haeren onaerdigen Man, seggende, dat hy noch jongh was, en van boose Lieden vervoerd wierd; doch dat hy met d'aenwassende Jaeren sigh veelight beeteren, en een ander manier van leven aenvangen sou.

7. 't Ongeluck, seyd de Heylige Schrift, sal niet wijcken van't Huys des ondanckbaeren; of wel 't selve daer

daer ſoo terſtond niet komt inwoonen. Dit is oock onder veel andere, in *Guidowald* waeraghtigh bevonden; en heeft ſigh op de volgende wijs toegedraegen. Hy wou den voornaemſten onder d' Edellieden ſijn, en in alle 't ſaemenkomſten boven aen ſitten. Hier tegens ſtelde ſigh *Suran*, een ander Edelman die den Koninghlijcken Stadhouder op ſijn ſijde had ſoo dat deeſen Opgeblaeſenen te rugg' moeſt treeden. Hier over quaemenſe van de woorden tot d' uytdaegingh, ſtellende malkander tijd en plaets, om, wegens de voorſte Eere-plaets, met malkander te veghten. *Suran* was niet minder gewilligh, als ſijn tegenſtrever *Guidowald*; Doch de Stadhouder gheboodt haer, met malkander vreedſaem te ſijn, oock liet hy haer van Krijghslieden bewaecken, om daer door te verhinderen, datſe niet by een moghten koomen.

2. Dit veroorſaeckte, dat de ſtraf van den hooghmoedigen *Guidowald* noch voor een tijd uyt-geſteld, doch niet wegh-ghenoomen wierd. Hy had op ſijn Dolck deeſe woorden laeten ſnijden: ICK VERSCHOON NIEMAND. Als hy nu deeſen eens beſag', liet hy hem, door onvoorſightigheyd, in ſijn voet vallen, ſoo dat dit Gheweer ſelfs ſijn eygene Heer niet verſchoonde. Hy wierd echter, ſchoon niet ſonder ſmerten, weer geneeſen; en nam ſtracks daer nae voor, ſigh aen ſijn vyand te wreecken, ſonder te bemercken, dat deeſe wonde hem miſſchien een voorboode van verder onheyl had mogen zijn. Als nu op ſeeckere tijd in een groot geſelſchap *Guidowald* en *Suran*, om de voor-tred, in verſchil geraekten, ſo vergrimde ſigh deſen opgeblaeſenen ſeer hevigh, ontblootte ſijnen Deegen, en doorſtack *Suran*, eer hy tijd had, om ſijn geweer uyt te trecken; ſoo dat hy niet alleen een Doodſlagh, maer oock ſelfs een Moord begingh.

9. De Koninghlijcke Stadhouder nam den wreveli-
gen

gen *Guidowald* daedlijck gevangen; en wijl hy alreeds te vooren, wegens ſijn onverdraeghlijcken Hooghmoed, in ſijn ongunſt was geraekt (naedien deſe Sonde een grouwel voor God en Menſchen is) ſoo wierd hy veroordeeld, 't hooft door de handen eens Beuls te moeten verlieſen; welck Vonnis oock aen hem voltrocken is. Doch eer dit geſchiede, wendde *Flaviana* alle neerſtigheyd aen, om haer Man te verbidden, en hy 't leven te behouden: Maer te vergeefs; want de tijd was gekoomen, dat God haer van deeſen Onmenſch, die haer daeghlijcks, jae yeder uyr bedroefde, wou verloſſen. Op den ſelven dagh, dat hy 't leven verloor, begafſe ſigh in een Klooſter, hebbende te vooren haeren eenigen Soon, dieſe in haeren bedroefden Houwlijcken ſtaet ter weereld had gebraght, haeren Vader den Koopman aenbevoolen.

10. Ootmoedigheyd maeckt de Menſchen tot Engelen. Hooghmoed tot Duyvelen. Een hovaerdigh Menſch, gelijck deſen *Guidowald*, meend dat hy alleen het light van de Stad is; dat ſijn Eyeren twee Doyers hebben, en dat ſijn dreck de beſte rieckt. Doch de ſoodaenige ſullen wy te gemoet voeren de woorden van den Oudvader Bernhardus: Wat is den ligchaemljicken Menſch? Seecker gantſch uyt aerde gebooren. Wat is ſijn Hooftpan anders dan een aerden vat? Wat ſijn de Herſſenen, als geſtremd ſlijck? Wat is 't oogh, als een vloeyende voghtigheyd? Wat ſijn de Neusgaten, als een vuylnis-goot? Wat is de Buyck, als een dreckſack? Wat verhovaerdight gy u dan, ô aerd en ſtof? Gy vuylen Dreck-hoop, jae dreck ſelfs, waer op verhovaerdight gy u. God, ſeyd de Heylige Petrus, 1 *Pet*. v. 5. weerſtaet de Hovaerdige, maer de Nedrige geeft hy genaede. En Salomon: 't Huys der Hovaerdighe ſal de Heere af-rucken. *Spreuck*. xv. 25. Hovaerdy, ſeyd den ſeer geeſtigen Arthur Warwick, is de grootſte vyand van Reden; en Beſcheyendheyd

de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

de grootste vyand van Hovaerdy.... Ick sie groote reden, om beschaemt te sijn van mijn Hovaerdy; maer geen reden, om hovaerdigh te sijn van mijn [illegible]emte. Gewisselijck:

Wie sal hem niet gantsch boos of buyten sinnen noemen,
Die sigh baldaedighlijck gaet in sijn schande roemen?
En ach! 't is soo gemeen in hoogh en laegen Stand:
De Kleederen sijn ons 't getuyghnis onser schand;
Die sijn alleen ons om der Sonden wil gegeven,
En even daer mêê werd de grootste praght bedreven:
Maer yeder die dit doet, geen beeter lof behaeld,
Als een Bordeel-brok, die op 't Marck der Pocken praeld.

LXVII.

D' Ontschuldigh Gehangene.

'T IS een Twijffel-vraegh by veel Weereld-wijse, of men, wegens 't gemeene best, wel een onschuldigh Mensch [illegible]n laeten omhals brengen. Caiphas, den Hoogen-Priester der Joden, heeft deese Vraegh met Jae beantwoord, seggende: 't Is beeter dat eenen (de Heere Jesus) sterve, als dat wy alle vergaen; 't sy door Oproer, of door 't uytterlijck geweld der Romeynen. Eenige houden voor gewis, dat een by nae diergelijcken Raedslagh voor eenige Jaeren den Koningh van Engeland om 't leven ghebraght heeft. De volgende Geschiedenis eens Onschuldighgehangene (welcke sigh ten tijde van d'Heer *Harsdorffer* te Lyons toegedraegen heeft) is oock door soodaenigh een Insight veroorsaeckt geworden.

2. In de gedaghte Stad was tusschen de Roomschgesinde en die van den Hervormden Godsdienst dickmael groote onrust ontstaen; gelijck dan de Leeden des Ligchaems, welcke als van twee Sielen of Sinnen ge-

geregeerd werden, niet wel eenigh blijven konnen. 't Is gebeurd in 't Jaer 1627. dat *Thomas Aldendorf*, een Edelman uyt Heſſen, van den geſuyverden Godsdienſt, en ſigh ter dier tijd te Lyons ophoudende, door een hittige Koorts in onſinnigheyd gheraeckte. Hy maeckte ſigh op, en gingh door de Stad wandelen, met veel wonderlijcke gedaghten en gebeerden. By de Brugg' over de Saone koomende, en over de ſelve gaende, ſagh hy het Steene Crucifix; begon met het ſelve te ſpreecken, en wou van't doode Beeld antwoord hebben. Maer als de Steen (die wel ooren had, maer niet hooren, wel oogen had, maer niet ſien, wel een mond had, maer niet ſpreecken kon) ſtilſweegh, heeft hy een Stock ghenoomen, en op nieuws antwoord geëyſcht. Doch ſijn begeerte niet voldaen werdende, heeft hy 't Beeld beginnen te ſlaen, en een groot geroep aen te vangen.

3. 't Volck quam met meenighte toeloopen, en onder 't ſelve ontſtond een groote Onruſt. De Pausgeſinde wilden deeſen *Thomas* enckelſins dood hebben: Die van den Hervormden Godsdienſt in tegendeel verontſchuldighden hem, als een Vreemdelingh, en een Menſch die in de Sinnen geſlaegen was. Vermits nu deeſe Tweedraght van uyr tot uyr grooter wierd; dat oock de Scheld-en-Dreyghwoorden gedurigh hooger reeſen, ſoo moeſt den Koninghlijcken Stadhouder ſijn Krijghs-kneghten daer heenen ſenden, en den Veroorſaecker van deeſen Oproer in de Gevanckenis laeten brenghen. De Roomſchgeſinde wilden ſigh hier mêê niet laeten vergenoegen, maer quaemen met een groote onſtuymigheydt voor 't Hof des Stadhouders, begeerende, datmen den Duytſch ter ſtraf ſou voeren, of ſy wouden deeſen wreveligen ſelfs uyt de Gevaeckenis haelen, en nae haer eygen goeddduncken ſtraffen.

4. De Stadhouder bemoeyde ſigh, om haer te ſtillen, doch

doch te vergeefs. Dit woedend Dier, 'k meen 't gemeene volck, had in dit geval noch oogen noch ooren, maer wel handen, en een mond die groot ... gen sprack. Men seyd' haer, dat den Daeder buyten sinnen was, doch sy wilden 't geenssins gelooven. Wij nu den Koninghlijcken Stadhouder sagh, dat door de dood van deesen Onnoosselen den Oproer gestild kon werden, soo heeft hy op de Brugg', reght tegens over 't Crucifix, een Galgh laeten opreghten, en den armen *Aldendorf* door de Beul daer aen laeten hangen; on-aengesien hy by nae van alle vernuft beroofd was, en op de Ladder den Scharpreghter vraeghde, of hy nae Parijs vertrock.

5. Die van den Hervormden Godsdienst soo een groote meenighte volcks by een siende, hielden sigh verborgen, en moesten laeten geschieden, 't geen se niet verhinderen konden; vreesende, soose maer yets daer tegens spraecken, of eenige schijn van misnoegen toonden, dat haere huysen geplonderd moghten werden, gelijck te vooren meermael geschied was. Wy laeten dit Vonnis ter verantwoordingh van den Koninghlijcken Stadhouder; doch ondertusschen moeten wy weeten, dat de Raedslaegen, sy moogen so schoonen en goeden schijn hebben alsse willen, die by God niet verantwoordelijck sijn, oock by de Menschen niet gereghtveerdight konnen werden. De Wetten der Aerdsche Goden moeten als den Weergalm der Hemelsche sijn. En soo wy van ons doen een goede uytkomst te verwaghten willen hebben, soo moeten wy ons ooghmerck neemen op d' Eere Gods en 't voordeel van onsen Naesten.

6. Wy sullen hier by voegen een gantsch seldsaeme, voor veele een ongelooflijcke, doch evenwel waeraghtige geschiedenis, van een Deerne, onschuldigh in Engeland opgehangen, doch weer te reght ghebraght, en in 't leven ghebleven, ghelijck de selve be-

beschreven is geworden door *Doctor Petty* (die selfs over [illegible] er gegaen heeft) en gedruckt t' Oxford, by *Leonard Zichfield*, in 't Jaer 1651. *Anna Grene*, een Dochter, gebooren te Steplebarton, oud twee-en-twintigh Jaeren, van een middelbaere grootte, wierd van een Jongelingh beswangerd, die 't seventhiende Jaer sijns Ouderdoms noch niet bereyckt had, *Jeffrey Read* genoemd; door sijn goede woorden en beloften (gelijckse getuyghde) daer toe verleyd sijnde.

7. Alsse nu op seeckere tijd swaeren arbeyd doen, en insonderheyd Mout roeren moest, is (nae datse thien Weecken bevrught geweest had) 't Kind van haer geschooten; waer op sy, als een jongh Mensch, en in soodaenigen handel onervaeren, geen aght sloegh. Eenige andere deese Vrught gevonden hebbende, braghten de selve voor d'Ovrigheyd van Oxford; waer op *Anna Grene* nae de Gevanckenis ghevoerd, drie Weecken in de selve gehouden, en den veerthienden van Wintermaend, des Jaers 1650. als een Kinder-moorster, nae 't gebruyck van dat Land, tot de Strop veroordeeld wierd. Sy loogchend wel, eenige Moordery aen haer Kind begaen te hebben, en betuyghde haer Onschuld met dierbaere woorden, doch dit alles kon de voltreckingh van dit Vonnis niet verhinderen.

8. Alsse nu gehanghen, en, soo yeder meende, dood was, versoghten de Studenten, die sigh in de Genees-konst oeffenden, dat het Ligchaem haer gegeven moght werden, om 't selve t' ontleeden. Dit wierd haer bewillight; en daer op wierdse 's avonds ontrent ten negen uyren in 't Huys van Doctor *Petty* gebraght. Sy lagh in een kist, en den Jongen des Geneesmeesters was soo nieuwghierigh, dat hy met een Naeld in haer Ligchaem stack. Terstond bespeurde hy eenige gevoelickheyd in deese Dochter, wijlse de hand eenighsins, als door een treckingh beweeghde.

Nn Stracks

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Stracks gaf hy dit sijn Heer te kennen, die sonder ee-
nigh uytstel deese gewaende Doode met bysonder
Hertsterckingen te hulp quam, haer een Ader opende
en ontrent vijf oncen bloeds daer uyt liet loopen
't welck hy bevond goed, frisch, en met levendig
Geesten vervuld te sijn.

9. De Pols liet sigh oock weer voelen; derhalve
deed hy haer in een warm Bed leggen, en salfde bey-
de de Slaegen des Hoofds met kraghtigh-versterken-
de Oly. Sy Begon te sweeten, en in haer Aengesigh
vertoonde sigh een Geswel. Somtijds deedse haer oo-
gen een weynigh op, doch slootse stracks daer na
weer toe. Alsmen haer seyde, datse eens een proe
doen sou, offse oock hooren en spreecken kon, liet
gantsch geen blijck daer van speuren. Korts daer na
seydense weer tot de half-doode *Anna*, datse, indien
se haere woorden verstond, eenigh teecken met d
hand sou doen. Hier op deedse haer oogen een wey-
nigh op. De Genees-kundige vreesden, dat misschie
't Aengesight noch meer opswellen, en dat een koort
daer toe slaen moght; derhalven trockense haer, uy
den reghter arm, negen oncen bloeds af; ordon-
neerden Julep, nevens eenige Hertsterckingen, e
lieten haer dien Naght rusten.

10. Twee uyren naer 't gebruyck deeser Genees
Middelen, begonse geluyd te slaen. daer nae heeft
men haer noch negen oncen Bloeds uyt den andere
arm af-ghetrocken, Julep verordonneert, en Hert-
sterckingen in-gegeven. Doe begonse duydlijck t
spreecken. Op den volgenden Morgen, sijnde Sa-
terdagh, begonse sigh te beklaegen, datmen haer on-
gelijck deed; betuygende, datse geensins haer Kin
vermoord had; en wou oock van de Julep niet mee
drincken, maer eyschte Bier, 't welck haer gegeve
wierd, en sy met groote danckseggingh aennam. Do-
ctor *Petti* ordonneerde haer een Spuytartzny (Kli-
steer

steer) en een Plaester op den Hals, waer doorse weer een levendige verw bequam.

11. Den volgenden dagh heeftmen haer noch ses oncen bloeds uyt de reghter arm afgetapt. Sy klaeghde seer over pijn in haer Borst en Maegh; waer voor haer Genees-middelen verschaft wierden. D'arme Dochter wist niet beeter, als datse noch in de Ghevanckenis was, en sigh voor de Reghters te verantwoorden had. Op den volgenden seventhienden dagh van Wintermaend, begon haer de Pols weer sterck te slaen; doch sy klaeghde seer hevigh in haer Maegh. 's Daeghs daer nae kreeghse een stercke Koorts, vergeselschapt met een swaere Sieckte. Den negenthienden wasse weer redelijck wel te pas; doch de Pols sloegh seer ongelijck. Kortelijck binnen seven Weeken tijds wierdse ten vollen geneesen, soo datse de Kist, in welcke men haer had willen begraeven, opnamen selfs nae Huys droegh.

12. Door dit geval wierd haer Onschuld rughtbaer. Vermitsse oock haer S[illegible]ens uytgestaen had, soo wierdse van d' Ovri[illegible]yd niet verder aenghesproocken. De Boeckoeffe aers 't Oxford hebben verscheydene Gedighten op haer gemaeckt. Onder andere quam'er een Graf-schrift uyt, 'twelck wy op de volgende wijs in onse Tael sullen overbrengen.

Hier lagh, en leght doch niet, die leefde nae de dood:
't Geen noch geen leven had, deed haer onschuldig sterven.
't Blind Regt noch evenwel liet d'onschuld niet verderven:
De Vrystad was de Kist, haer reddend' uyt den nood.

Indien Heraclitus weend om dit droef Geval,
Soo lagcht Democritus om 't nieuw verkregen leven.
Een tweeden Orpheus heeft haer weer de Geest gegeven.
Als sy nu was gesteld alreeds in 't Dooden-tal.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

De Parken hadden nu des levens draed gescheurd,
Doch menschen hadden die weer t'saemen gingen knoopen:
Soo komt weer uyt het Graf de nieuwe Stam gekropen:
De reghte saeck heeft 't hooft weer çierlijck op gebeurd.

Dat heet onsterflijck sijn. Dat werd met reght geseyd,
Te leven nae de dood. Sy sal niet dubbel sterven,
Vermits de naem van Green sal staege roem verwerven:
Wat wenschtmen dese maeght, als maer Bestandigheyd.

Yet diergelijcks kan den Leeser naesien in ons GROOTE SCHOUW-PLAETS DER LUST- EN- LEER-RYCKE GHESCHIEDENSSEN, onder het XC. Opschrift, *De Geredde Onschuld.* En insonderheyd in 't Geval achter de Voorreden des eersten drucks, 'twelk wy in den tweeden Druck achter de Geschiedenissen van 't ghedaghte XC. Opschrift sullen voegen. 't Is oock voor weynigh Jaeren te Parijs gebeurd dat een Valsche Munter, 's morgens ontrent ten thien uyren op-gehanghen, en s' avonds af-ghesneeden wierd. Doch wijlmen noch eenigh leven in hem bemerckte, soo is hy desghelijcks van de Gheneesmeesters, die hem Ontleeden souden, weer tot volkomene gesondheyd gebraght geworden.

13. Deese Gheschiedenissen geven aenleydingh om te vraeghen: *Hoe langh een Dief aen de Galg moet hanghen, eermen seeckerlijck weet, dat hy verworght is?* Deese tijd is soo nauw niet te bepaelen. En hier moet onderscheyd ghemaeckt werden, tusschen vreesaghtighe en moedighe, swacke en stercke Persoonen, die een harde knoock aen de Gorgel hebben; ghelijck aen den hals van een Gans te sien is, diemen ginghs en herwaerts draeyd, sonder evenwel den Adem te verhinderen. Hippocrates, die ontrent 400. Jaeren voor Christi geboorte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

boorte gheleeft heeft, ſchrijft *lib.* 2. *Aphor.* 43. Dat de Gehangene by 't leven konnen ghehouden werden, ſoo langhſe met de mond geen ſchuym uytwerpen. Dit moght miſſchien eenighe vreemd duncken, wijl veele, die met de vallende Sieckte behebt ſijn, oock ſchuymbecken; gelijck oock eenige toornige Menſchen, maer daer om evenwel niet ſterven. Doch hier ſtaet aen te mercken, dat'er (volgens 't gevoelen der Genees-kundige) tweederley oorſaecken des ſchuyms ſijn. Eenſdeels komt het van ſtercke beweeginghe, ghelijck de ſnel-rollende baeren in de Zee Zilver-ſchuym opwerpen; en 't ſelve is eenighſins by 't Vreyſſem te vergelijcken. Anderſdeels komt het van een geweldige hitte, gelijck in 't koocken van't Waeter. En dit vindt ſigh by de Gehangene; wanneer de natuerlijcke hitte, door middel van 't adem-haelen, geen verkoelingh meer bekoomen kan, en de voghtigheyd doet gelijck als koocken; waer door dan ſoodaenighen ſchuym veroorſaeckt werd. Dit ſchuym der verworghde, ſijnde, gelijck nu alreeds gheſeyd is, een Voghtigheyd van de Longh, die van de Natuerlijcke hitte opdampt, en door de Mond uytgedreven werd, is't laetſte geweld van de Natuer, en werd van de Gheneeskundige als een ghewis teecken des Doods aengemerckt. Hier van kan naegeſien werden *Anton. Muſa Baſavolus* Comment.in *Aphoriſm.Hippocat.* Fol. 318. Galerus voeghd beyde deeſe oorſaecken t'ſaemen, wijl de beweeginghe verhit, en de hitte, ſonder beweginghe, niets doen kan. Beyde koomenſe oock in de verworghde by een. Hy doet'er by, datmen noch eenige by 't leven behouden heeft, die met de mond alreeds begonden te ſchuymen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

LXVIII.

't Doodlijck Bedrogh.

DE Spiegel is 't Meester-stuck der Konst, en 't alderkonstighste onder de selve is de Brand-spiegel, die Archimedes ghevonden, en door den selven op den Thoorn te Syracusa de Krijghs-vloot der Romeynen verbrand heeft. Deese saeck is dies te verwonderlijcker, wijl de Scheepen voortgingen, en aen geen seeckere plaets ten Ancker laegen, waer heenen 't Spiegel had konnen gerigt werden. Hier van kan den Leser verder berigt vinden by P. *Bettimus in Apiariis*, gelijck oock by den seer beroemden *Athanas. Kircherus in arte luc. & umbr.*

2. By soodaenigh een Brand-spiegel magh vergeleecken werden *Violenta*, een Portugeesche Dochter van Castilla geboortigh, sijnde een kleyn Stedeken, naest Ebera gelegen, onder met haer Vader, een Konst- en- Geldt-arm Genees-meester, nae Vranckrijck was gheweecken, en sigh te Conde in Guienna had neergeslaegen. De nood had deese Portugeesen verootmoedight; en niemand wou, ten geval van haer, Sieck werden; soo dat den armen Genees-meester by nae van Honger vergingh, en van daer nae Tholouse gedreven wierd. Deese groote Stad kan ghevoeghlijck een kleyne Weereld ghenoemd werden; waerom dan oock niet te verwonderen is, dat'er goede en quaede gevonden werden.

3. Deesen Portugeeschen Doctor had niet alleen sijn Vrouw, sijn Kinderen, Maer oock de Man van sijn oudste Dochter *Violenta* by hem, op dat hem immers 't brood niet te hard moght werden. 't Was derhalven met dese Lieden seer arm en ellendigh gesteld. Sy moesten in groote bekommeringh en soberheyd

leven

leven, eerſe bekend wierden; en maeckten 't op ſijn goed Spaenſch, verkoopende 't Hemd voor 't Wambais, om Brood tot haer onderhoud te bekoomen. Doch *Violenta* wierd, wegens haer Schoonheyd, ſeer beroemd, en kreegh door deeſen roem, niet alleen veel Aenſchouwers, maer oock verſcheydene Minnaers: Gelijck dan de Spaenjaerds ſigh niet ontſien, haere Baſiliskus oogen hoogh te aghten die d' Aenkijckers 't Vergif der Liefde in 't hert ſtraelen, en derhalven de Duyven-oogen der Franſche Vrouwsperſoonen verſmaden.

4. Veele der Nieuwsgierige Franſche ſtudeerden by *Violenta* in de Konſt, om welckers wil Ovidius 't Land moeſt ruymen. De Dood haers Mans opende haer de Deur tot deeſe onbetaemelijcke Vryheyd, ſoo datſe begon opgeblaeſen te werden, ſigh praghtigh in de Kleederen te houden, en onophoudelijck ſigh te verçieren. Of nu deeſe Brand-ſpiegel der Schoonheyd bequaem was, om beyde groen en dorr hout aen te ſteecken, is ſchuw[illegible]ijck af te neemen. Onder andere waeren 'er [illegible] Boeck-oeffenaers, die haer daegelijcks beſoghten; en wijl een alleen de Gierigheyd van deeſe *Lais* niet verſaedigen kon, ſoo droegenſe d' onkoſten gelijckelijck, en gaeven haer meer alsſe hadden, 'k wil ſeggen, datſe over al borghden, en veel ſchulden maeckten, om *Violenta* vereeringen te doen, of (ſoo eenen ſeer wel ſeyde) 't berouw ſeer dier te koopen.

5. Dat de jonge Boeckoeffenaers gemeenlijck weynigh van geld voorſien ſijn, is een yeder bekend; gelijck oock, datſe ſigh meerendeel karigh in nutte, maer verquiſtigh in onnutte ſaecken betoonen. Deeſe drie yverden geenſſins tegens malkander, maer ghebruyckten deeſe koſtelijke Weduw nae gelegentheyd, ſoo datſe noyt bemerckte, hoedaenigen kennis en heymelijck verſtand onder haer was. Doch *Violenta*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

kon sigh met deese alleen niet versaedigen; maer gelijck een Waerd alle Gasten, die tot hem koomen, in neemt, soo was oock yeder een, die Geld had, by haer welkom. Onbedaght en ongeluckigh Wijf! hoe kan soo een boosen handel een goed eynd neemen?

6. *Violenta* bevond sigh swanger, doch wist niet van wien. Ondertusschen namse voor, deese gelegentheyd veelsins tot haer voordeel waer te neemen. Sy seyde derhalven tot yeder haerer Boelen, datse van hem bevrught was geworden, en dat hy 't Kind sou moeten opvoeden. Ter deeser oorsaeck lieten eenighe van haer af; andere gaven haer Geldt, onder voorwaerde, datse hem noyt tot Vaeder van haer Kind sou stellen. De drie Boeck-oeffenaers vertelden malkander, hoe *Violenta* elck van haer in 't bysonder tot Vaeder van de Vrught haers Lighaems ghenoemd had. Wat raed? Sy wisten wel, dat dit alleen op Geld aengesien was, doch sy hadden 't niet, en wisten 't oock niet te bekoomen, wijl haer gheloof over al de Maeghdom verlooren had.

7. Den doortrapsten onder deese drie sloegh voor, datse sigh van *Violenta* voortaen onthouden souden; want wijlse wel wist, dat aen haer weynigh te winnen was, soo soudese wel een ander Vader tot haer Kind moeten soecken; of anders, hoe 't oock gaen moght, geen bewijs sou konnen bybrengen, vermits de Reghters soo een Alle-mans-hoer weynigh gheloof souden geven. Dit was een goede Raed in een boose Saeck: Doch den anderen seyde, dat dit, om tweederley redenen wil, niet doenlijck was. Eerst, wijl hy *Violenta* niet uyt sijn gedaghten kon stellen. Ten anderen, om dat hy veel Gelds aen haer had te kostgeleyd, 't welckse noch niet al verdiend had. Doch indien hy haer eenige

Kley-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Kleynodien weer kon ontfutſelen, ſoo wou hy een ander Bron ſoecken, om ſijn dorſt te leſſchen.

8. Den derden wende voor, Datmen ſoodaenigh een middel moeſt uytvinden, waer door *Violenta* te vreeden geſteld kon werden, ſoo datſe haer, ſonder verdere Onkoſten, voortaen ſouden mogen gebruycken. Maer, voer hy voort, om dit uyt te wercken, ſoo moeſt ghy beyde getuygenis geven, van 't geen ghy ſien en hooren ſult. Sy waeren ſeer wel hier mêê te vreeden, doch konden niet bedencken, hoe deeſe ſaeck te verrighten en goed te maecken was. *Alarſo* (ſoo was den liſtigen Boeckoeffenaer genoemd) was bekend, dat *Uſtio*, de Soon van een ſeer rijck Parlements-Heer, ſigh oock dickmael by *Violenta* pleegh te laeten vinden. Op deſen wierd den Aenſlagh ghemickt; naementlijck, *Alarſo* ſou *Violenta* beloven, te weegh te willen brengen, dat deeſen *Uſtio* haer ten Houwlijck ſou neemen; onder voorwaerde, van hem daer nae tot een Hoorndraeger te ſullen maecken. Deeſe ſaeck wierd op de volgende wijs in't werck geſteld.

9. *Violenta* en *Uſtio* laegen by malkander te bed, beeſigh ſijnde in haer' oneerlijcke Luſten, wanneer de Kamermaeghd haer quam ſeggen, dat de Gerights-dienaers alreeds daer in Huys gevallen waeren. *Violenta* geliet ſigh bovenmaeten ſeer verſchrickt te ſijn, en bad *Uſtio*, te willen voorgeven, dat hy haer ondertrouwde Man en Bruydegom was. Als nu de Gerights-dienaers met de twee Boeckoeffenaers binnen quaemen, en den Opperſten der ſelver haer beyde (volgens voorigh beſpreck) nae de Gevanckenis ſcheen te willen voeren, ſoo borſt *Uſtio* uyt, dat *Violenta* ſijn ondertrouwde was, en dat hy derhalven onſtraflijck doen moght, 't geen hy ſigh onderſtaen had. Stracks wierden al d'Omſtanders tot getuygen geroepen; en daer nae keerden de Gerigts-dienaers weer nae huys.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

10. Des volgenden daeghs begeerde *Violenta*, dat *Ustio* haer opentlijck ten Houwlijck sou neemen. Hy bood haer duysend Kroonen aen; doch sy wou sigh daer mêê niet vergenoegen. Hier uyt ontstond een Reghts-gedingh, en *Violenta* wierd den handel toegeweesen, door d'uytspraeck der Getuygen, welcke sweeren konden, dat *Ustio* haer voor sijn Bruyt erkend had. Deesen *Ustio* sigh soodaenigh gebrand hebbende, kon deese lightveerdige en bedrieghlijcke niet gunstigh sijn. Hy hield oock al te veraghtelijck haer ten Houwlijck te neemen. Derhalven geliet hy sigh wel vriendlijck tegens haer, doch gaf haer heymelijck vergif in, 't welck haer deed barsten. Sy bragt haer onnoosele Vrught wel noch eerst ter Weereld, doch soo swack, dat de selve nae weynige uyren overleed. *Ustio* van sijn boos Gewisse geknaeght en aen-gheklaeght werdende, ruymde sijn Vaderland. Hoe't hem verder gingh, is ons onbekend; maer 't is light vermoeden, dat hy desgelijcks een eynd genomen heeft met verschrickingh.

11. Geen minder droefheyd ghevoelden de drie Boeck-oeffenaers in haer gemoed, insonderheyd *Alarso*, wijl hy wel wist, dat door sijnen Achitophels Raed *Violenta* (gelijck oock haer Kind) sonder berouw haerer sonden om 't leven gebraght was. En schoonse allerley verontschuldigingen opsoghren, om haer selven te bevredigen, soo wierdense echter van haer Gewisse overtuyght, dat de selve niet gelden moghten: Dat den Heeler en den Steeler, den Moordenaer en sijn Helper even strafbaer waeren. Soo dat haer Hert haer verdoemde, en haer Gewisse dagh en naght knaeghde. *Alarso*, den aenvanger van dit stuck, korts daer nae ontrent het Huys van *Violenta* heenen gaende, bleef door een Tegel, die van 't dack viel, dood.

12. Sie soo neemt Onkuysheyd en valscheyd altijd een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

een boos eynd. De Heere is nae by den geenen, die reyn van herten is, maer de boose sal voor hem niet bestaen; Hoereerders en Overspeelders sal hy oordeelen: Want hy haet alle wercken der ongereghtigheyd en onreynigheyd. Seer wel heeft de Heer *Jacobus Revius* geseyd:

De Vorst van Babylon, de Vorst van 't oude Romen,
Die 't vyer in Godes Huys bey hebben laeten koomen,
En d'een voor, en d'ander nae, dat in der Asch geleyd,
Die deeden wel een daed, die weerdigh was beschreyd;
Maer klaegelijcker is 't, ô Mensch! dat ghy u leeden,
Gods levendige Huys, in snood' onsuyverheden,
En sondige begeert moetwilligh branden doet,
Waer op den helschen brand, eylacen, volgen moet.

13. 't Heeft my goed gedaght, hier in te voegen een seer wonderlijcke en Duyvelsche Bedriegery, soo als ick die voorstel in 't eerste deel van mijn meer-gedaghte VRYER-PLIGHT, nae dat ick, door veelerley Beweeghredenen, de Jongelingen van allerley onkuysche gedaghten en voorneemens afgemaend heb.

EEn Jongman uyt den stand der Burgers, die door d'oogen
Had in sijn Boesem een onkuysche Min gesoogen,
Was op een Maeghd verlieft; soo bovenmaeten schoon,
Dat sy gehouden wierd een aller Maeghden Kroon.
Doch hy kon by hem selfs de reeckeningh light maecken,
Dat hy haer nimmer sou als echte Man genaecken,
Vermits haer Vader was van een seer wreck gemoed,
Waer tegens hy niet had het thiende van sijn goed.
Derhalven gingh hy maer op alle midd'len loeren,
Om sijn onkuysche Lust baldaedigh uyt te voeren;
En meende, dat het stuck was verr' genoegh gebroght,
Als hy sijn vuylen Brand verkoelingh geven moght.

Hy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Hy gaet de Maecht dan aen op alderhande wijsen,
Om in haer teer gemoed een vlamme te doen rijsen.
Hy bid, hy smeeckt, hy vleyd, en right voorts alles aen,
Wat van een geylen Boef is immermeer gedaen.
Doch als de Dochter merckt, waer heenen dat hy pooghde,
En dat sijn doen alleen op boosen handel ooghde,
Soo heefts' hem op het laetst wel duydelijck geseyd,
Dat hy vermijden sou haer tegenwoordigheyd.
Soo lange, seyd de Maeghd, als ghy niet uyt de paelen
Van schaemte, vreese Gods, en Eerbaerheid ginght dwaelen,
Heb ick u toegestaen, dat ghy my somtijds saeght,
En u geselschap heeft my niet geheel mishaeght,
Maer nu ghy van den wegh soo verr' sijt afgeweecken,
Dat ghy u onderstaet van vuyl bedrijf te spreecken,
Nu walg' ick van u stem, nu schrick ick van uw tongh,
En 't is my nu een geluyd, als of de Duyvel songh.
Gae heen en kom noyt weer. Ick sal ten geenen tijden
U voor mijn oogen sien, of woorden van u lijden:
Want die een Dochter tot oneerbaerheyd versoeckt,
Diens tegenwoordigheyd en aenspraek diend vervloeckt.
Den geylen Jongelingh dus voor het hooft gestooten,
Heeft sulck een bits bescheyd tot in de Ziel verdrooten,
Maer daerom evenwel toomd hy sijn tochten niet,
In tegendeel hy doet al wat hem 't vleesch gebied.
Doch alles wat van hem ter handen wierd genoomen,
Was ydel, om hem by de Dochter te doen koomen:
Sy vlood hem als de pest, jae even als of sijn
Gesight haer had geweest een grouwelijck fenijn,
Waer voorse liever scheen de dood te willen kiesen.
Dit doet Dardanion *sijn sinnen schier verliesen,*
Jae maeckt hem soo verwoed, dat hy sigh onderstaet
Een schrickelijck bedrijf, een noyt gehoorde daed.
Hy wou genieten 't geen hy niet en kon verhoopen,
Al sou hy regelreght selfs nae de Duyvel loopen.
Sie, waer een vuyle drift de Mensch niet toe en pord,
Indien deselve niet met maght bedwongen word.

Als

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Als hy nu langen tijd hier op had leggen maelen,
Gingh hy ten laetsten op de slimste wegen dwaelen:
Hy meende lightelijck te koomen tot haer gunst
Soo hy sijn toevlucht nam tot Helsche Tover-kunst:
Derhalven hy sigh dan begaf tot sulcke Lieden,
Door wien men seecker houd, dat wonder kan geschieden.
En 't heylloos Duyvels volck, waer by hy was gegaen,
Heeft niet alleen belooft met hulp hem by testaen,
Op dat hy tot sijn wensch ten vollen mocht geraecken;
Maer wisten boven dien hem soo veel wijs te maecken,
Dat hy oock desgelijcks in haer geselschap gingh,
En sigh liet vinden in haer Feest-vergaderingh,
Daer veele Toveraers verschijnen by den and'ren
Uyt veele Steeden; en schoon dat die van malkand'ren
Veel duysend Mijlen sijn, nochtans werd in een nacht
Die reyse gintsch en weer, gelijck men seyd, volbracht.
Sy sijn daer, soo van haer is meenighmael beleden,
In wonder groote lust en veel' vermaecklijckheden;
Sy hebben alles (soo men volck van sulck een slach
Geloove geven wil) wat 't herte dencken mach.
Ick ondersoeck hier niet, of 't waerlijck soo kan wesen,
Of dat het is een waen, in sulck een volck geresen,
Wiens vast gevoelen is, te sien in waere daed,
't Geen haer de Duyvel in een schijn vertoonen gaet.
Men vindt'er veele, die hardneckigh houden staende,
Dat jae de Sielen haer sijn uyt het ligchaem gaende,
En soo dan komen in een onbewoonde plaets,
En by 't geselschap van haer and're Meedemaets.
Weer and're meenen, en sy willen 't oock beweeren,
Dat, als de Toveraers haer selven gaen besmeeren,
De Duyvel haer alsdan met lijf en ziel verdraeght
In 't een of 't ander Land, gelijck het hem behaeghd.
Maer and're wederom sijn van een vast gevoelen:
Dat haer de Duyvel maer als in een Droom doet woelen:
Dat alles wat dit volck voor vast houd en gewis,
Niet anders als bedrogh en enckel schijn en is.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Ick laet den Leeser hier, nae reght bedencken, seggen;
Wat aen te neemen staet, of wat te wederleggen:
Ick ben hier niet gesind, te treden in geschil,
Als dat ick d'eerste wijs geheel verwerpen wil.
Want daer de Siel maer eens is uyt den Mensch genomen,
Daer salse nimmermeer weer in het Ligchaem koomen,
Voor dat ten jonghsten dagh, en met des Weerelds val,
De Siele weer met 't Lijf vereenight werden sal,
Om beyde te gelijck of in de Hel te lijden,
Of in den Hemel sigh voor eeuwigh te verblijden.
Doch nu weer tot de saeck. Den blinden Jongelingh
Scheen al dit guychelspel een wonder seldsaem dingh.
Ach! waer toe wert de Mensch niet dwaesselijck bewogen,
Als hy de vreese Gods niet steeds en houd voor oogen?
Waer door hy eyndelijck soo verre werd verblind,
Dat hy in Helsch bedrijf sijn vergenoegingh vind,
Doch maer alleen in schyn. Want siet, wat vergenoegen
Sou dien vervloekten Geest de Menschen toe gaen voegen?
Dit is het maer alleen, 't geen yemand van hem heeft,
Dat hy wel veel belooft, doch niets met allen geeft.
Of soo hy haer yets geeft, 't is niet als tot haer schaede,
Vermits dit heylloos volck vervalt van Gods genaede;
Gelijck als ons dan uyt de Boecken is gewis,
Hoe schrickelijck het eynd van deese Menschen is.
Dees' nieuwe Leerlingh in der Toveraren Orden,
En nu een Helle-Kind, een Duyvels slaef geworden,
Had veele konsten al ter hand genoomen, die
Hy neerstigh had geleerd in deese School: Maer sie
't Was alles te vergeefs. Schoon wat hy moght beginnen,
Hy konde noyt het eynd van sijn begeerten winnen:
De dochter bleef, gelijck sy altyd was geweest,
En al sijn Tover-werck versette noyt haer Geest.
Dies gingh hy meer en meer van reedlijkheyd vervreemen,
En nam te vollen voor, geweldelijck te neemen,
'tGeen hem met sagtheyd niet wou werden toe gestaen,
En is soo van het een tot 't ander quaed gegaen.

Hy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Hy kreegh op seecker tijd behendelijck te weeten,
Dat sijn Basilia *(soo was de Maeghd geheeten)*
Sou nae een dagh of drie verreyssen uyt de Stad
Nae seecker Landgoed, 't welck sy buyten leggen had.
Stracks gaet Dardanion *by sijne Medgesellen,*
Die hy de gantsche saeck voor oogen komt te stellen,
En bad haer datse hem behulpigh wilden sijn,
Ten eynde dat hy eens moght raecken uyt sijn pijn.
Dit Goddeloose Rot was daedelijck te vreeden,
Om in soo boosen daed haer kraghten te besteeden;
Want als sigh yemand aen de Duyvel heeft verpand,
Wat saecke soud' er sijn, die hy niet nam ter hand.
Sy neemen een besluyt, de teere Maeghd te schaecken;
Doch om niet in 't geweld der Ovrigheyd te raecken,
Die dit vervloeckt bedrijf op 't hardste straffen moght,
Soo hebben sy een list, die Duyvels was, bedoght.
Soo haest Basilia *was in het Bosch gekoomen,*
Heeft yeder de gedaent' eens Beers aen sigh genoomen,
En quaemen t' saemen soo als woedend in het Woud,
Een plaets daer dit Gediert sigh somtijds wel onthoud.
De Dochter, en die voor haer sorge souden draegen,
Verschrickten op het hooghst, als sy dees Dieren saegen;
Doch wijl het maer alleen was op de Maeght gemunt,
Soo wierd genoeghsaem tijd aen 't ander volck vergund,
Om door de snelle vlught haer Klauwen te vermijden.
Basilia *moest hier alleen al 't onheyl lijden,*
Want siet, sy wierd gevat, en in een Hol gebroght,
Daer sy niet anders, als op 't bitter sterven doght.
Doch 't ging gantsch anders, als sy sigh had toegeschreven;
Want sy wierd in de maght eens and'ren Beers gegeven,
Dat was Dardanion; *die nu meer blijdschap had,*
Als of hy had gerooft den kostelijckxten Schat.
De Jonckvreuw had gemeend het soude nu gebeuren,
Dat haer dit wreede Dier in stucken sou verscheuren;
Dat sy gewis nu moest haer leven leggen af,
En dat den buyck van 't Beest haer sijn sou tot een Graf;

Maer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Maer sagh in tegendeel, den Beer sigh tot haer voegen,
En al doen wat hy kon, om haer te vergenoegen.
Hy steldt haer spijse voor, en alle lieflijtk Fruyt,
Waer doorse nu de schrick wat uyt haer herte sluyt.
Sy beeld haer vastlijck in, den Hemel had meedogen
Met haer benauwtheyd, en sagh met genaedig oogen
Haer jonge Jaeren aen. Sy houd dat God de Heer
Geheel veranderd had den aert van deesen Beer.
Dat hy die Daniel bewaerd had voor de kaecken
Der Leeuwen, ook sijn magt aen haer bekend wou maeken:
Dat hy die Sadrach had behouden in het vyer,
Haer oock behoeden wou, voor dit verschricklijck Dier.
Doch siet, als nu de vaeck quam over haer geseegen,
En datse tegens d'aerd ter neder was gelegen,
Heeft haer den Beer bekend, en soo sijn geyle lust,
Sijn schandelijcken drift ten deel met haer gebluscht.
Stracks is in haer gemoed een achterdoght gereesen,
En jae sy wierd gewaer, dat dit geen Beer kon weesen,
Maer wel gewis een Mensch. Doch alle twijffel nam
Een eynd, wanneer hy dus tot haer te spreecken quam.
Ick bid u, dat gy my wilt gunstelijck vergeven,
't Geen ick, door deese daed, heb tegens u misdreven:
Ontsteld u niet te seer om 't geen u overkoomt,
Al schijn ick vreeslijk, noch behoef ick niet geschroomd.
Al schijn ick u voorsien met doodelijcke Klauwen,
Sy sullen echter u in 't minste niet benauwen,
Al schijn ick fel van aert in dees' gehayrde vaght,
Mijn geest is evenwel niet bitter, maer gantsch saght.
U sal in 't alderminst geen quaed van my ontmoeten
Indien ghy my vergunt mijn lust te moogen boeten,
Ter welcker oorsaeck ick soo langh nu heb getreurd.
Denckt niet, dat u dit stuck van eenigh beest gebeurd:
Al schijn ick u een Beer, laet dat u niet ontroeren,
Laet dit Bedroch u hert tot geen verbaestheyd voeren:
Ick ben soo wel een Mensch als yemand wesen magh,
Gelijck te sijner tijd sal koomen aen den dagh.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Uyt 't geen ick heb gedaen, en 't geen ick kom te spreecken,
Is u mijn menschlyckheyd wel klaer genoegh gebleecken;
Dies bid ick, laet my toe, te blusschen mijnen gloed,
Vemits het u geen Beer, maer wel een Jonghman doet.
Doch op dat ghy u Hert geheel te vreeden stelden,
Soo wil ick opentlijck u mijnen naem vermelden:
Ick ben Dardanion, *die u soo langen tijd*
Sijn Liefde heeft betoond, sijn Hert heeft toegewijd.
Maer naedemael ick noyt soo veel heb konnen winnen,
Dat ghy in 't minste woud veranderen u sinnen,
Dat ghy de kleynste vonck van weermin hebt getoond
Aen dien, in wiens gemoed uw Beeld nae 't leven woond,
Soo ben ick eyndelijck een Toveraer geworden,
Waer toe my anders niets, als uwe Liefde porden,
Indien u nu hier door is eenigh leed geschied,
Soo bid ick, duyd dit doch ten alderquaedsten niet.
De stercke Liefde, die noch reden volght noch Wetten,
Heeft my gedwongen, om dit stuck in 't werck te setten;
En die door Liefde-brand yet quaeds heeft onderstaen,
Is weerdigh, dat hem wort vergiffenis gedaen,
Vermits sijn misdaed moet de Min sijn toe geschreven.
Indien ghy u oock woud tot ons geselschap geven,
Soo soud ghy met 'er daed gevoelen, wat vermaeck,
Wat lust, wat tijdverdrijf daer is in deese saeck.
Basilia *kreegh sulck een schrick van deese woorden,*
Die met een bangen angst haer herte gantsch doorboorden,
Dat haer geheele Siel op 't vinnighst wierd ontroerd,
Soo datse t'eenemael scheen buyten haer vervoerd.
Sy wist niet, of er yets 't verstand haer quam ontroven;
Doch moest 't gesight, 't gehoor en selfs 't gevoel geloven;
Dies seydse by haer selfs: Wat grouwelijcker daed,
Dat eenigh reedlijck Mensch soo boose wegen gaet,
Dat hy sijn God versaeckt, den Duyvel aen gaet hangen,
En andere noch versoeckt tot sulcke helsche gangen!
Waer toe vervalt de Mensch, die niet sijn toghten bind,
En door de kraght des Geests sijn lusten overwind!

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Maer ondertuſſchen, Ach! waer ben ick toe gekoomen?
Mijn alderbeſte pand is van my wegh genoomen;
Mijn Eer, ſoo nauw bewaerd, is my nu gantſch ontrooft,
En dat op vreemder wijs, als oyt kan ſijn gelooft.
Wat ſal dit grouwſaem ſtuck verſcheyden oord'len baeren?
O God, laet ghy dan toe, dat Duyvels-konſtenaeren
Soo ſchricklijck een bedrijf, ſoo Helſchen daed beſtaen?
Waer wil het dan noch heen, hoe ſal het met ons gaen?
Kan dan ons Eer ſoo light ter needer ſijn geſmeeten?
Ick las voor deeſen in de Fabels der Poëten,
Dat Jupiter ſigh heeft veranderd in een Stier,
Op dat hy bluſſchen mogbt ſijn dertel Minne-vyer
Met ſeecker Coninghs Kind van Sydons ſchoone Landen.
Dit's maer een vond van die ſpitsvindige Verſtanden;
Maer 't geen my heden in der waerheyd is geſchied
Ten koſten van mijn Eer, wijckt deeſ' Verſieringh niet.
Den Jong[illegible]man, op dat hy mijn Kuyſheyd mogt beſtormen,
Heeft ſigh, door Tovery, gaen in een Beer hervormen:
Wee my ellendigh Menſch! ach, had ick dood geweeſt
Ter tijd als ick de [illegible]us waghte van dit Beeſt.
Dit ſprack ſe by haer ſelfs, [illegible]ſte ingh vaſt overleggen,
Wat ſy dit Helle-Kind tot antwoord ſoude ſeggen.
In 't eerſte namſe voor, wel hevigh en gantſch ſtijf.
Den Beer-man aen te gaen, om dit vervloeckt bedrijf.
Maer evenwel, om uyt ſijn handen te geraecken,
Was ſy gedwongen, van de nood een deughd te maecken:
Derhalven veynſde ſy 't geenſ' in haer herte daght,
En heeft Dardanion *deeſ' antwoord toegebraght.*
Mijn vriend, ſoo gy my wilt tot Liefde-gunſt verwecken,
Soo laet my daedelijck weer nae mijn Ouders trecken,
Want 't is my voor gewis een bovenmaeten pijn,
Hier in dit woeſte Boſch en eenſaem Hol te ſijn.
Ick ſal ſeer lightelijck by haer te weege brengen,
Dat ſy ons Houwelijck met goede wil gehengen:
Dan ſal ick met'er daed betoonen, dat mijn Sin
Niet meer afkeerigh is van uw getrouwe Min.

'k Sal mijn genegentheyd geheel nae d'uwe voegen,
En u vrywilligh lijck ten vollen vergenoegen:
En voor gewis, ick moest selfs traghten nae mijn leed,
Jae gantsch uytsinnigh sijn, indien ick sulks niet deed.
Want anders bleef mijn Eer voor immermeer geschonden,
Ick was gelijck een Doel voor alle schamp're monden:
Hoe riep een yeder uyt: Haer Roosje is gepluckt,
Nu dientse maer alleen in't slijck te sijn geruckt.
Noyt sou een Jongelingh sigh meer tot my begeven,
Ick sou in Eensaemheyd voor altijd moeten leven,
En dat en diend my niet. Ick ben van vleesch en bloed;
En heb noyt walgh gehad van 't Houwelijcksche soet.
Wel aen dan, laet my toe, van hier te mogen scheyden,
Op dat ick vast den wegh voorsightigh magh bereyden
Tot onser beyder Echt. Den dwaesen Jongelingh
Geloofde lightelijck, waer nae sijn herte hingh.
Hy seyd haer, by aldien sy dit wist uyt te wercken,
Soo souse steeds sijn gunst en groote Liefde mercken;
Hy sou haer alles doen w[illegible] bedencken moght,
Op dat dit misbedrijf te de[illegible]en wierd gebroght.
Doch soo sy 't evenwel soo ver niet konde brengen,
Dat haeren Vader moght het Houwelijck gehengen,
Soo bad hy, dat s' doch hem vergunnen wilde, dat
Hy somtijds sijn vermaeck van haere Leden had.
Want wijl haer Maegdom nu doch had haer eynd gekregen,
Soo was 'er verder niets met allen aen gelegen,
Of sy hem nu en dan eens in haer bed ontfingh;
Doch niet gelijck een Beer, maer als een Iongelingh.
Hy bad haer boven dien, dat sy niet wilde schroomen,
Om in de Broederschap der Toveraers te koomen,
Vermits haer herte dan sou swemmen in meer lust,
Als haer tot heden toe was immermeer bewust.
De Dochter, schoon sy had een schrick van al sijn beden,
Geliet haer evenwel met d'eerste wel te vreeden:
De tweede sloegh s' hem oock niet weygeraghtigh af,
Maer sey, dat 't laetste stuck haer wat bedenckens gaf.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Derhalven hy haer dan in seeckerheyd geleyde,
Tot verre buyten 't Bosch; alwaer hy tot haer seyde:
Wanneerse van de saeck hem tijdingh senden wou,
Op welcke plaets hy steeds te vinden wesen sou.
Sijn onberaeden tongh kon dit geheym niet swijgen;
En dit was 't middel, om den Beer in 't Net te krijgen.
Soo haest Basilia *sigh by haer Ouders sagh,*
Begonse daedelijck een jammerlijck geklagh.
Sy gingh met groot geween ten vollen openbaeren,
Wat haer en al haer volck in 't Bosch was wedervaeren
Van seecker snood geboeft, wel Beeren in den schijn,
Maer diese in der daed nu Menschen wist te sijn.
Hoe dat Dardanion, *oock als een Beer herschaepen,*
Haer in een Hol van 't Wout had door geweld beslaepen:
Hoe sy haer had geveynst het Houwlijck toe te staen,
Op datse soo, door list, sijn handen moght ontgaen.
Hoe hy haer had ontdeckt, waer dat hy was geseeten,
Op datse soo aen hem moght tijdingh laeten weeten:
Dies soo den Booswight moest sijn uyt de wegh geruymd,
Soo diende nu voor al geen tijd hier in versuymd.
Als nu de Vader wist, wat dat 'er was bedreven,
Heeft hy stracks d'Overigheyd den handel aengegeven;
Die daedelijck daer op haer Dienaers sonden uyt,
Om flucks te tasten aen dien alderslimsten Guyt,
Door wien soo grooten quaed en grouwel was gereesen.
Sy quaemen op de plaets, die haer was aengeweesen,
En vonden ligtelijck den hoogh-verliefden Beer,
Doch die nu wederom een Mensch was, als wel eer.
Ter wijl den Booswight nu den Karker moest bewaeren,
Heeft hy verscheydemael voor waerheyd gaen verklaeren,
Dat sijn verblinde drift en prickelingh der lust,
Die hem te geener tijd gelaeten had in rust,
Alleen veroorsaeckt had, dat hy was afgeweecken
Van God, het hooghste Goed, en sigh had in gesteecken
In Heylloos Duyvels werck: Soo dat een geyle toght
Hem had om Eer, om Lijf, jae om sijn Ziel gebroght.

Wan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Wanneer hy nu dit ſtuck had opentlijck beleden ,
Soo ſijn de Reghters tot het Vonnis voort getreden :
Hy wierd tot Aſch verbrand , als een Godslaſteraer ,
Een Maeghdeſchender, en vervloeckte Toveraer.
Baſilia *heeft ſigh hier nae bevrught gevonden :*
En is ter reghter tijd oock van een Soon ontbonden :
Maer ſiet (het werd als een bekende ſaeck vermeld)
Het Kind was even ſoo , gelijck een Beer geſteld.
En d'oorſaek hier van wierd d'inbeeldingh toegeſchreven,
Die ſulck een wangeſtalt de vrught had aengewreven :
Als oock de Vreeſe , die de Moeder had bevat ,
Wanneer de Beere-man haer onder handen had.
Dit Beere-kind bleef maer een korte tijd in't leven ,
Gelijck als of het had te kennen willen geven ,
Dat de gedaghtenis van ſulck een helſch beſtaen ,
Behoorde voor altijd met hem in't Graf te gaen.
Doch ondertuſſchen droegh d'onteerde Maegd ſchuldig
De ſchaed, en ſchand hier van, Sy moeſt wel ſeer geduldigh
Geweeſt ſijn, hadſe niet gevoeld een bitter leed,
Dat haer het herte trof , en in de Siele ſneed.
Sy kon met Salomo nu ſeeckerlijck beweeren :
't Is beeter, op den wegh t'ontmoeten wilde Beeren ,
Als een verliefde Nar , die op ſijn luymen leyd.
Darius Kamerlingh heeft wijſſelijck geſeyd :
Veel Mannen laeten ſigh van Vrouwen overwinnen ,
En zijn, om haer, berooft van reedlijckheyd en ſinnen ;
Veel ſijn, om haerent wil geworden als verbeeſt ,
Jae ſlaeven van het quaed , en van den helſchen Geeſt,
Of yemand haer hier nae ten Houwlijck heeft genoomen ,
Of datſe ſonder Man is in haer Graf gekoomen.
Sulks werd ons niet vermeld; hoewel met grooter ſchijn,
Het laeſt' wel aldermeeſt van ons vermoed magh ſijn.
Men kan uyt dit geval verſcheyde dingen trecken,
Om ons te leeren , en met eenen op te wecken,
Ghy ſiet dat God de Heer de Duyvel nu en dan
Yets toelaet (naedemael hy anders niet en kan

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Het alderminſte quaed verrighten t'onſer ſchaede)
Op dat vvy nedrigh ons ſeer vaſt aen ſijn genaede
Steeds hielden : en altijd hem ſmeekten in 't gebed,
Dat Satans booſe vvil doch door hem vvierd belet :
Die, ſoo hem onſe God maer vryheyd quam te geven,
Ons daedelijck ſou ſlaen aen Ziele, Goed en leven,
Vermits hy in der daed onſ' arghſte vyand is.
En anders niet en ſoeckt als ons Verderffenis.
Ghy ſiet hier oock, dat ons door Duyvels-Konſtenaeren,
Als 't God alſoo belieft, yet quaeds kan vvedervaeren;
Waerom de Heere dan met vlijd moet ſijn gediend,
Op dat vvy over al hem houden tot een Vriend.
Gevvis, ſoo vvy dit doen, geen Duyvel kan ons ſchaeden,
Geen Toveraer ons oyt met eenigh quaed belaeden;
Of immers, ſoo het God noch toelaet voor een tijd,
'Is t'onſen beſten, en de Duyvel maer tot ſpijt.
Ghy ſiet oock deſgelijcks, als God het vvil gehengen,
Wat dat de Duyvel dan niet voort en vveet te brengen.
Hy doet een reedlijck Menſch een Beer of Vogel ſijn,
Doch niet vvaeraghtelijck, maer ſleghts alleen in ſchijn.

Deeſe Geſchiedenis is van d'Heer *Belley* in 't kort beſchreven; doch ick hebſe in mijn gedaghte groote Poëtiſch werck (volgens mijn gewoonte daer in gehouden) op de nu gehoorde wijs wat rijcklijck uytgebreyd, om door verſcheydene ingevoeghde redenen, tegen-redenen en bedenckingen deſelve dies t'aengenaemer te maecken, behoudende ondertuſſchen de waerheyd van de ſaeck.

LXIX.

Spoock-handel en verſchijningen des Duyvels.

DAt de Duyvel ſigh vermommen kan in de ghedaente van een Engel des Lights, is uyt de Heylige Blaederen openbaer. De Heere onſe God

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

God laet hem dit toe, eenſdeels om de booſe in haer bedrijf te ſtraffen; anderſdeels om de vroome door ſoodaenige Voorbeelden voorſightigh te maecken, en haer te leeren, ſigh voor deeſen duyſend-konſtenaer te waghten. Meenighmael ſoeckt hy, door eenige Spoockeryen tot ſijn byſonder ooghmerck te koomen. Immers, wie ſal dien Leugenaer van den beginne geloof geven? Jae als oock ſoodáenige Spoocken de waerheyd ſeggen, dieſe uyt de daeden en genegentheden der booſe eenighſins afneemen konnen, gelijck den valſchen Samuel, dien de Toveres op deed koomen, ſoo verkoopenſe echter honderd Leugenen met de ſelve, en beſchaedigen de Ziel, terwijlſe voorgeven 't Ligchaem te ſullen helpen. Gelijck nu de Duyvel de levendige Ligchaemen beſitten kan, ſoo als in 't Paradijs de Slangh, ſoo laet hem Godt oock ſomtijds toe, dat hy de ligchaemen der afgheſtorvene regeerd, en der ſelver geſtalte aen-neemt, om andere te vervoeren. De volgende Geſchiedeniſſen ſullen hier van handelen.

2. In Vranckrijck was een Edelman ſeer yverigh over ſijn Gemaelin, en had'er oock genoeghſaeme redenen toe; derhalven hy middel ſoght, om van haer ontſlaegen te werden. Nae lange overwegingen, en veelerley onderneemingen, dieſe, door haer liſtigheyd, altijd vrughteloos maeckte, heeft hy haer op ſeekere naght verworght. Doch bekommerd ſijnde, dat hem deeſen handel 't leven ſou mogen koſten, ſoo begaf hy ſigh tot een Toveraer, die hy voortijds gebruyckt had, om hem ſteeck-en-houw-vry te maecken, en verſoght raed van den ſelven. Deeſen beloofde hem, te weegh te ſullen brengen, dat de gedaente van ſijn gedoodde Vrouw eenige daegen langh gintſch en herwaerts ſigh ſou vertoonen, even gelijk te vooren, doeſe leefde: Ondertuſſchen ſou hy een Reys aennemen, op dat geen arghwaen op hem viel, wanneerſe in ſijn

afweſentheyd dood gevonden wierd.

3. Deeſe ſaeck wierd in 't werck geſteld, ghelijckſe beſproocken was, en de verworghde Vrouw vertoonde ſigh eenige daegen gelijck te vooren, doeſe levendigh geweeſt was; doch ten laetſten wierd het Ligchaem in 't Huys des Edelmans ſeer ſtinckend en verrot bevonden, waer door veele ſigh begonden in te beelden, dat het niet reght toegaen moeſt, wijl een dood Ligchaem op den eerſten dagh des overlijdens ſoo vervuyld niet kon zijn. Men wiſt, dat den Edelman een quaed leven met haer gheleyd had, en derhalven lieten haere Bloedverwanten ſigh beduncken, dat hy haer een ſeer ſterck en verteerend vergif toe-ghebraght moeſt hebben. Daerenboven hadden veele een quaed vermoeden op hem, weghens ſijn ghemeenſaemheydt met den Toveraer. Ter deeſer oorſaeck wierd den gedaghten Edelman gevangen ghenoomen, en ter verantwoordingh gheſteld. Hy, van ſijn Gewiſſe overtuyght zijnde, beleed de bedrevene Daed, en wierd daer op, als een Moordenaer, levendigh geradbraeckt. De Toveraer ontquam doemaels de dood door de Vlught, doch is, onlanghs daer nae, aen een andere plaets levendigh verbrand gheworden.

4. In een andere Stad des ſelven Rijcks waeren drie Boeck-oeffenaers op een Echte Vrouw verlieft geworden, en deeden al watſe konden, om tot haer ſchendelijcke begeerten te gheraecken, doch ſy verghte en belaghte de ſelve. Daer op vervoeghdeſe ſigh by een Toveres; die haer beloofde, dat deeſe Vrouw hun aller wil ſou volbrenghen; doch eenen onder haer ſou een groot ongheluck moeten weervaeren; en derhalven ſoudenſe in 't weerom keeren goede aght op haer ſelven ſlaen. Yeder daght, dat dit Onheyl hem niet treffen ſoude, jae beſpottede deeſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

deese Waerschouwingh. Hoedaenigh deese saeck nu toegingh, is ons onbekend; immers, sy genooten deese Vrouw werckelijck, of meenden deselve te genieten. Doch weer te rugg' nae huys gaende, viel een Tegel van seecker Dack, en sloegh een van deese drie plotselijck dood.

5. Beyde d' overgeblevene, liepen tot de Toveres, stelden haer een Dolck op de Keel, en dreyghden haer te vermoorden, indiense hun Medgesel niet weer levendigh maeckte. Doch de Toveres, in deesen nood sijnde, seyde, dat hy alleen in onmaght lagh, en niet ghestorven was; gelijck dan oock schijnbaerlijck bleeck; wijl hy haer te gemoet quam springen, danssende en fluytende; doch 't aenghesight was gantsch bleeck en afschouwlijck; oock stonck hy soo geweldigh, datse daer over seer ontroerd wierden. Vier daegen daer nae viel hy, in seeckeren Hof, voor haere voeten neer, gevende soo een afgrijsselijcke Lught van hem, dat niemand ontrent hem dueren kon. Hier uyt bleeck, dat de Duyvel in dit doode Lighaem gevaeren was, gelijck dan oock de Toveres sulcks beleed, die korts daer nae verbrandt wierd. De Boeck-oeffenaers wierden in de Gevanckenis ghe-worpen, daerse, wijlse met de Napelsche vuyligheydt besmet waeren, levendigh verrotten moesten.

6. Een onbekend Man gaf sigh voor eenige Jaeren by den Graef van Rogedorf voor een Paerdberijder (Picqueur) aen, van wien hy, nae ghedaene Proef, in dienst genoomen, en met een eerlijck onderhoud voorsien wierd. 't Gebeurde, dat seecker Edelman aen 't Hof quam, en nevens deesen Paerd-berijder aen Tafel wierd gheset. De Vreemdelingh sagh hem met groote ontroeringh aen, was gheheel swaermoedigh, en begeerde geen Spijs te nuttigen, schoon dat den Graef hem seer vriendlijck noodighde. De Tafel op-ghenoomen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ſijnde, vraeghde de Graef deeſen Edelman, waer om hy ſoo droevigh was? Hy antwoorde, dat deſen Paerd-berijder geen Natuerlijck Perſoon was, maer in de Belegeringh van Ooſtende aen ſijn ſijde dood geſchooten ſijnde, van hem ſelfs nae 't Graf was vergeſelſchapt geworden.

7. Hy verhaelde nogh verſcheyden' andere omſtandigheden, als, van ſijn Vaderland, van ſijn Naem, van ſijn Ouderdom; en dit alles quam over een met 't geen de Paerd-berijder te vooren van hem ſelve tegens den Graef geſeyd had; die nu niet meer twijfelde aen de woorden des Edelmans. Hy nam derhalven oorſaeck, om dit Spoock oorlof te geven, voorwendende, wijl ſijn Inkomſten minder wierden, dat hy oock ſijn Hof-houdingh beſnoeyen moeſt. De Paerd-berijder antwoorde, dat hy geen reden had, om hem af te ſchaffen, wijl hy hem getrouwlijck gediend had, en noch dienen wilde; biddende derhalven, dat hy hem doch aen 't Hof wou laeten blijven; doch de Graef bleef by ſijn voorige afdanckingh, en bood hem 't verdiende Geld aen; maer den Picqueur 't ſelve weygerende, eyſchte alleen een Paerd, en een Sots-kleed met Silvere bellen, 't geen de Graef hem geerne liet volgen, jae bood hem noch meer, doch den anderen weygerde ſulcks aen te neemen.

8. Een wijl tijds daer nae vertrock de Graef nae Hongaryen, en by Raab gekoomen ſijnde, ontmoette hem den ghedaghten Paerd-berijder in 't Narre-kleed, hebbende een groot deel Paerden by hem. Stracks begroette hy ſijn ouden Heer met teeckenen van ſeer groote blijdſchap, en wou hem een Paerd vereeren. De Graef bedanckte hem, en weygerde de Gift, ſeggende, dat hy voor dien tijd geen Paerd van nooden had. De Paerd-berijder een Dienaer ſiende, die hy voor heenen aen 't Hof gekend had, ſchonk

der

den ſelven 't Paerd, dat hy den Graef had aenghe-boden. De Dienaer over deeſe vereeringh ſeer ver-heughd ſijnde, ſette ſigh daer op; doch ſtracks ſprong dit Beeſt in de hooghte, en liet hem half dood ter aerden vallen. Daedlijck verdween dit Paerd, den Berijder, en al d'andere Paerden, die hy by hem had. Deeſe Geſchiedenis verhaeld de Heer *Speidelius*, *in Notabil. Polit.* Fol. 397.

9. Een Toveres, Huyſvrouw van een Pottebacker in 't Stedeken Levin, in Boheemen, ſtierf plotſelijck, en wierd op een Kruys of Scheyd wegh begraeven. Naerderhand iſſe veele perſoonen verſcheenen, in de gedaente van wilde Dieren, en heeft'er oock eenige om hals gebroght. Opgegraeven ſijnde, bevondmen, datſe den doeck, die om haer hooft ghebonden was, ontrent tot op de helft toe ingeſlickt had; en de ſelve wierd bloedigh uyt haer Keel ghetrocken. Men ſloegh haer een Eycke pael tuſſchen de Borſten, en maeckte haer ſoo aen d'aerde vaſt; doch ſy trock de pael uyt, en braght meer menſchen om 't leven, als oyt te vooren. Eyndlijck wierd haer Ligchaem te gelijck met de pael verbrand, en d'Aſch in 't Graf geleght. Doe hield het quaed op: Doch aen de plaets, daerſe verbrand was, heeftmen eenige daegen langh een ſeer geweldigen Draeywind vernoomen. *Hegenitz in de Boheemiſchen Cronick.*

10. De volgende Geſchiedenis ſal veele miſſchien ongheloofflijck ſchijnen, doch heeft ſigh niet te min waerlijck toegedraegen, volgens 't wijdloopigh verhael daer van gedaen door den Overſten *Dod*, met toeſtemmingh en beveſtingh van den jonghſt-overledenen Koningh van Sweeden, hooghloflijcker ghedaghtenis; en heb derhalven deſelve gedenckweerdig geaght, en goed gevonden, om oock op onſe Schouwplaets te brengen. Te Stockholm, de Hooftſtad des Koninghrijcks Sweeden, is 't ghebeurd, dat een

Vleeſch-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Vleeschhouwer op een seer schoone Dienstmaegh verlieft wierd; doch deselve was soo voorsightigh datse sijn schendelijcke begeerten niet wou te w sijn; ten waer dan (voeghdese daer by) dat sij Vrouw moght koomen te sterven, en hy haer open lijck ten Houwlijck nam. Doch wijl d'Oude de Rey noch soo lightelijck niet wou aenneemen (vermits'e nae 't ghemeene Spreeckwoord, veel toebehoord eer een oud Wijf sterft) soo viel hem deese tijd langh; en bedaght sigh derhalven, wat middel h by der hand moght neemen, om haer van kant te he pen.

11. Hy liet een Kist haelen, wijl doemaels de Pe in de Stad was; en als sijn Oude nu sliep, kloofd hy haer 't Hooft met sijn Slaght-bijl, waer mêê h gewoon was d'Ossen te kollen, en leyde haer in d Kist, voorgevende, dat een schielijck-overkoomend Pest haer om 't Leven had gebraght. Onlanghs na haer Begraefnis nam hy de gedaghte Dienstmaegh ten Houwlijck, sonder dat yemand, als alleen de Daeder selfs, yets van de begaene Moord wist. Doc van dien tijd af aen vertoonde sigh een afgrijslijc Spoock in 't Huys; 't welck deesen Man seer ontru stede, en oock eyndlijck deese wooningh deed verla ten, wijl hy, wegens dit Schrick-beeld, niet sla pen kon. Hy huerde derhalven een ander huys, e liet het sijne ledigh staen. In deese nieuwe woo plaets wierd hy wel van 't Spoock niet ghequeld doch kon sigh echter niet ontslaen van de plaegh des Ghewissens, die seer selden langh uytblijft, o sulcke grouwlijcke en opsettelijcke Sondaers te kna gen.

12. Korts daer nae wierd te Stockholm ee Rijcksdagh uyt-gheschreven, waer heenen sigh ee Adelijcke Weduw begaf, om seeckere haere Reght saecken te bevorderen. Sy kon, weghens de groo me

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

menighte des volcks, geen Herbergh krijgen, als even dat Huys, 't welck van Spoockery ſeer berught was. Men verhaelde haer d' oorſaeck, waerom dit Huys niet bewoond wierd, doch ſy was niet beschroomd, om, ſoo wel 's naghts als 's daeghs, daer in te blijven; met een vaſt vertrouwen, dat God, die ſigh een Vader der Weeſen, en een Man en Trooſt der Weduwen laet noemen, haer genadelijck ſou bewaeren. Ontrent Middernaght quam dit Spoock met een groot ghebolder in de Keucken. De Weduw bad tot God, en keerde 't aengeſight nae de Muer, tot dat het ſelve verdweenen was; 't welcke evenwel noch van aghteren gheſien heeft.

13. 't Was de ghedaente van een Wijfs-perſoon, met een geklooft hooft. Wijl nu de Weduw 't minſte leedt niet weervaeren was, ſoo verſtouttese ſigh den volghenden Naght, als 't ghedaghte Spoock weer verſcheen, 't welckſe, nae haer Gebed tot God ghedaen te hebben, met deeſe woorden aenſprack: *Alle goede Geeſten loven Godt den Heere.* 't Spoock, in de ghenoemde ghedaente, antwoorde: *Ick ben een goede Geeſt, en love oock Godt de Heere.* Hier door wierd de Weduw moediger, en onderſtond ſigh, deeſe Geeſt te vraeghen, waeromſe ſigh in dit woeſte Huys ophield? Nae een kort verhael van de voor-beſchrevene Moord, gaf dit Spoock haer te kennen, dat het Ligchaem niet ruſten kon, voor dat haer Man door d' Ovrigheyd gheſtraft was ghewor den. Tot dus verr' toe is alles gheloofſijck. Maer 't geen'er volght, luyd ſeer hard, en indien 't niet van ſulcke Hooge Perſoonen beveſtight was, men ſou oorſaeck genoegh hebben, om aen de waerheyd te twijffelen.

14. Deeſe Weduw trock haer Zegel-ringh van de vinger, en wierp deſelve tuſſchen beyde de deelen van

't ge-

'tgeklooft hoofd, 't welckse met een doeck aen ma[ ]kander bond. Stracks daer nae verdween het Spoock[ ] en soo haest den dagh aenbrack, gaf de Weduw dee[ ]sen gantschen handel aen d'Ovrigheyd te kennen[ ] Men wou haer gantschlijck geen geloof geven, doc[ ] wijlse by haere ghetuygenis volstandigh bleef, soo[ ] wierd her Graf geopend, en men vond den doeck[ ] geteeckend met de Naem-letteren van deese We[ ]duw, gelijck oock den Ringh op de plaets, daer s[ ] den selven des voorigen Naghts geworpen had. Hie[ ] door wierd de Moordenaer (die geenssins vermoede[ ] kon, wie hem verraeden moght hebben) gevange[ ] genoomen, en nae gedaene bekentenis ter behoor[ ]lijcker straf gevoerdt.

15. Een Fransch Edelman, *Robert* ghenoemdt[ ] door Italien reysende, verdwaelde by Naght op de[ ] wegh, hem verscheen een Spoock, 't welck hem to[ ] aen een Herbergh braght, waer in de Waerd en Ga[ ]sten wel Moordenaers en Struyckrovers scheenen te[ ] sijn: Ter deeser oorsaeck gingh *Robert* in sijn Kame[ ] by 't vyer sitten, nam sijn Degen in aght, hield sijn[ ] Handbus veerdigh, en begaf sigh in een boeck te lee[ ]sen. Ontrent Middernaght quam 't Spoock weer, en[ ] wenckte hem, dat hy sou volgen; 't welck den Edel[ ]man oock deed; die by een Put in den Hof gevoerdt[ ] wierd, alwaer 't Spoock verdween. *Robert* wou niet[ ] weer te rugg' in 't Huys keeren, maer verwaghte den[ ] dagh met groot verlangen; en begaf sigh, soo haest[ ] het light aenbrack, weer op wegh, en ontdeckte d'O[ ]vrigheyd van de naeste plaets 't geen hem bejegend[ ] was.

16. Stracks wierd'er ondersoeck gedaen, en men[ ] vond een korts-vermoord Koopman in de Put leggen; waer op de Daeders aengetast, en nae verdiensten[ ] gestraft wierden. Twee daegen hier nae quam dit[ ] Spoock weer by *Robert*, en beloofde den selven, dat[ ]

hy

hy hem (wijl hy gedaen had 't geen reght was) drie daegen voor sijn Dood sou waerschouwen. Dit ghezeyd hebbende, verdween de Geest, en liet *Robert* in veelerley duystere gedaghten overwegen, of dit een goede of quaede Geest geweest was; wijl hy sigh seer ontsteld en sonder troost bevond, die anders de goede Geesten gemeenlijck aghter sigh laeten; doch oock sonder vrees, welcke de boose Geesten ghewoonlijck met sigh brengen. Weer in Vranckrijck gekoomen sijnde, een Vrouw getrouwd hebbende, en in gewenschte welvaerd levende, quam het Spook weer tot hem, seggende: Hy sou sijn Huys beschicken, en sigh ter dood bereyden, wijl hy binnen drie daegen de Weereld verlaeten moest.

17. Seeckerlijck dit was een droevighe Tijdingh voor eenen die goede daegen had, en in vreede by sijn goederen leefde, by nae te vergelijcken met de Hand, die Belzazar sijn ondergangh verkondighde, of met de Boodschap van Jesaias aen den Koningh Hiskia. R*obert* sloegh deese waerschouwingh niet in de Windt, maer bereydde sigh tot sijn laetste Afscheyd, alhoewel hy eyndlijck aen't gevolgh begon te twijffelen, wijl de bestemde drie daegen allenxen verliepen, sonder dat hy eenige Sieckte of Onsteltenis ghewaer wierd. In de laetste naght des derden daeghs begon den Hond, die gewoon was in de Kamer van R*obert* te slaepen, geweldigh te blaffen. Hy sprongh derhalven uyt 't Bed, greep sijn Degen, opende de Deur, en wou sijn Huysgesin opwecken, doch op de Trap wierd hy doorstoocken, en den Degen in sijn Ligchaem gelaeten, wijl den Daeder sigh haestede, om wegh te geraecken.

18. Niemand kon weeten, wie den Moordenaer moght sijn; alhoewel den Degen gekend wierd voor dien van *Sarmond*, een der beste Vrienden van *Robert*, die sigh ter selver tijd in Holland onthield. Ondertusschen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

tusschen vergaf *Robert* sijn Moordenaer de misdaed van gantscher herten, beval, datmen geen ondersoeck sou laeten doen, en stierf des volgenden daeghs seer Christelijck. *Sarmond*, de Vriend des Overledenen, had *Nerina* (des selven Huysvrouw) eerder als *Robert* bemind: En wijl hem, voor sijn vertreck nae Neerland, de gelegentheyd van 't gantsche Huys wel bekend geweest was, soo nam *Falsia*, de Dienstmaeghd, hier uyt oorsaeck, om *Sarmond* voor den Moordenaer van haeren Heer uyt te roepen, daer by voegende, dat hy sigh heymelijck daer ontrent onthield, gelijck den Degen scheen te bevestigen; of dat hy hem door een ander verraederlijck had laeten ombrengen, om door de Dood van *Robert* sijn naegelaetene Weduw te mogen trouwen.

19. Deese Lasteringh wierd naederhand ontdeckt: Wijl *Falsia* sigh swanger bevond, en in baerens nood bekende, dat *Moryn*, de Dienaer van *Sarmond* (die van sijn Heer met den gedaghten Degen begiftight was gheworden) de Vader van haer Kind, en den Moordenaer van *Robert* was. De waerheyd hier van wierd bevestight door de Vlught van *Moryn*. Dit Geval werd onder verbloemde Naemen en eenige andere omstandigheden oock beschreeven in de *Geschiedenissen van Lysander en Caliste.* Een diergelijcke kan den Leeser, nevens eenige andere, vinden in onse GROOTE SCHOUWPLAETS DER LUST-EN-LEER-RYCKE GESCHIEDENISSEN, onder 't LXIV. Opschrift, *'t Verschrickelijck Spoock.*

10. *Fincelius lib. 2. Mirac.* verhaeld een seer vreemde en schrickelijcke Geschiedenis, die niet onbequaemelijck hier in gevoeghd kan werden. Derthien Mijlen weeghs van Gorlits had een aensienlijck Silesisch Edelman, op 't Land woonende, sijn naebuerighe Vrienden en Jonckeren te gast genoodight, en

alles

alles heerlijck laeten toeruſten, om ſijn Eer en haer Luſt genoegh te doen. Doch wijl de ghenoodighde langer uyt bleven als hy wel begeerde, wierd hy gantſch onwilligh, en borſt, door gramſchap verhitt ſijnde, in deeſe grouwlijcke woorden uyt: Wel aen, willen de Gaſten, die ick verſoght heb, en ſoo geerne by my gehad had, niet koomen, ſoo koomen alle Duyvelen in haere plaets. Nauwlijcks had hy deeſe woorden voleyndight, of hy keeck uyt een Venſter, en wierd gewaer, dat ſijn Hof vol Gaſten, te Paerd ſittende, was. Terwijl hy ſigh nu bemoeyde, om haer vriendlijck te gaen ontfangen, bemerckte hy aen haere handen (dieſe hem aenbooden) dat het geen reghte Gaſten waeren. Hy verſchrickte derhalven ſeer hevigh, en gingh met ſijn Ghemaelin buytens huys. Ondertuſſchen begonden deeſe Gaſten (of Duyvelen) haere Spotteryen en Laſteringen te bedrijven, huppelende en ſpringende rondom een Wiegh, in welcke een kleyn Kind van den gedaghten Edelman neer geleyd was. Doch wijlſe, door de Godlijcke beſchermingh verhinderd ſijnde, 't ſelve niet beſchaedigen derfden noch konden, heeft een eenvoudigh verſtandeloos Menſch, die in't Huys onderhouden wierd, de Wiegh met het Kind op ſijn ſchouder ghenoomen, en is'er mêê van daer gegaen. Korts daer nae voeren oock de Duyvels weer heenen, daerſe van daen gekoomen waeren.

21. Te Halberſtad heeft ſeecker Burger gewoond, die in alle vermaeck en wellnſt leefde. De vreughd deeſes Weerelds was hem ſoo aengenaem, dat hy ſigh om den Hemel niet eens bekommerde. Maer terwijl hy al ſijn gedaghten alleen te werck ſtelde, om 't goed deeſes tijdlijcken levens te moogen genieten, quam hy onverwaght te ſterven. Geſtorven ſijnde, begon de Duyvel in ſijn Huys geweldigh de Meeſter te ſpeelen; gaende ſoodaenigh te werck met koocken

en braeden, backen en brouwen, eeten en drincken, danssen en speelen (want dit waeren de voornaemste tijdverdrijven des Overledenen gheweest, dat niemand sigh in 't selve derfde onthouden: Maer al 't volck begaf sigh op een andere plaets ter woon, laetende deese boose Geest bolderen en woeden nae sijn welgevallen. *Georgius Steinhart, in Epitome Historiarum*, Fol. 44.

22. De Heer *Nicolaus van Ambsdorf*, heeft aen D. *Lutherus* een wonderlijcke Spoockery, die hem selfs bejegend is, verteld. Ick lagh en sliep, seyde hy, en 't gebeurde, dat ick in mijn Slaep een geluyd hoorde even als of twee persoonen met malkander seer ernstelijck gesproocken hadden. Stracks daer nae quaemen twee Adelijcke Mannen, vergeselschapt met twee çierlijcke Knechten, die brandende Fackelen in haere handen droegen, in mijn Slaep-kamer treden. Deese ontwaeckten my uyt mijn Slaep, seggende voorts: Sijt niet bevreest, Heer *Ambsdorf*, schrijf een Brief, even soo als wy u seggen sullen; want alle dingen sijn wel en sonder bedrogh. *Ambsdorf* had dese Edele seer wel ghekend: Oock wist hy wel, datse voor eenige tijd gestorven en begraeven waeren. Soo haest hy den Brief (volgens 't geense seyden) geschreven had, zijnse verdweenen. Wat *Ambsdorf* belanghd, hy heeft het gedaghte Schrift, uyt haeren mond opgeteeckend, aen de Vorsten en Heeren, diese hem ghenoemd hadden, overgelevert.

13. *Wolfgangus Butnerus* betuyght, dat hy de volgende Geschiedenis (die oock van *Fincelius lib.* 2. *Mirac.* herhaeld werd) van sijn Ouders in Voitland heeft hooren vertellen. Een bovenmaeten toornigh Edelman, een veraghter van God en sijn Woord, een onbescheydene Lasteraer en Grootspreecker; had seeckeren Boer, van gehoorsaemheyds wegen, laeten gebieden, een grooten Boom uyt het Bosch na

sij

ſijn Huys te voeren. Deeſen Landman dien laſtigen Boom niet oplaeden konnende, wierd ſeer weemoedigh, vreeſende, dat den grimmigen Joncker hem ernſtelijck ſou laeten ſtraffen. Ondertuſſchen vervoeghd ſigh de Duyvel by hem, ſeggende: Dat hy ſigh niet bekommeren, maer met ſijn Waegen nae Huys rijden ſoude; want hy wou met ſijn eygene Wagen en Paerden ſtracks komen, om den Boom te brengen daer hy weſen moeſt. Dit geſeyd hebbende, ſchiet de Duyvel toe, ruckt een gheweldighe groote Eyck om verr', en voerde deſelve met wortelen, tacken en loof, ſoo als hy uyt-getrocken was, tot in de Poort van 't Slot, daer hy den gedaghten Boom ten halven in liet ſitten, ſoo dat niemand daer uyt noch in kon koomen; noch den ſelven verbrengen kon van de plaets, daer hy van de booſe Geeſt neer geworpen was. Heden op deeſen dagh ſou hy noch onbeweeghlijck op de ſelve plaets te ſien zijn; ſonder dat hy met Bijlen inſtucken gehouwen, of met Zagen verbroocken heeft konnen werden. Want ſoo dickmael daer op geſlaegen werd, ſprinckt'er vyer uyt, even als uyt een Steen.

24. Wy ſullen dit Hooft-deel beſluyten met een Geſchiedenis uyt de vermaerde Schriften van den meer ghedaghten Heer *Belley*. *Cindaſvindo*, een Spaenſch Ridder, was van ſijn Landgoed nae Andaluſien vertrocken, en beſoght aldaer eene van ſijn Maegſchap, zijnde een Non in ſeeckere Abdy, die niet genoemd werd. Even door deeſe gelegentheyd ſagh hy een andere Non in 't Klooſter, die den naem van *Athanagilda* ghegeven is; welckers boven maten groote Schoonheyd den ſwarten Spaenjaerd ſoo gantſch wel behaeghde, dat hy niets hooger begeerde, als deeſe Gewijde te mogen ontwijen. *Athanagilda* was van haer Ouders uyt weereldſche inſighten tot den Geeſtelijken Staet gedwongen geworden;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

soo datse geen Neygingh tot d'eensaemheyd had. Dit opende de Ridder den wegh, soo datse sijn groetenis- en- Liefde- brieven aennam; werdende gelijck een belegerde Stad, die van Overgevingh handeld.

25. Sy wierp haer' oogen op het van Liefde-brandende pappier. Sy wende haer' ooren nae des Ridders woorden, en neyghde haer Hert tot het sijne; soo dat'er niet anders ontbrack, als dat de lust (die nu ontfangen had) ghelegentheyd vond, om de Sonde werckelijck te baeren. D'eerste Trap is de sondige gedaghte. De tweede de Bewilligingh. De derde de Voltreckingh. Alsmen de twee eerste opgeklommen is, soo traghtmen tot de derde te koomen. Nae veelerley listige Bedenckingen vond *Cindasvindo* middel, om een Kercksleutel te laeten maecken, en alsoo hieldense den Tempel des Heeren voor de seeckerste vryplaets van haeren Sonden-grouwel. Hy vervoegde sigh 's naghts, gantsch alleen sijnde, daer heenen, en sloot de Kerckdeur op; maer wierd niet weynigh verbaest, dat hy daer een seer groote meenighte van ontstoockene Kaerssen sagh. Voor den Altaer songhmen; en de Monicken stonden rondom een Doodkist, die met een lange Lijckdoeck bedeckt was; even gelijckmen in 't Pausdom gewoon is een Siel-mis te houden, als yemand begraeven sal werden.

26. *Cindasvindo* wist niet, hoe soo veel Monicken, in plaets van de Non, in 't Klooster moghten gekoomen sijn; en verstoutte sigh, eenen te vraegen, wien deese laetste dienst aengingh? *Cindasvindo*, antwoorde hy, een Edelman die heden ghestorven is. Ghy zijt bedrooghen, seyde de Ridder, want ick weet dat hy noch leeft. En ick, hernam de Monick, weet in tegendeel, dat hy gestorven is. Stracks daer nae vraeghde hy eenen anderen, wien deese Siel-mis betrof? Die hem desgelijcks antwoorde: Een Ridder *Cindasvindo*. Hier over viel hy in een groote t'sid-

tſidderingh; en hy liet ſigh voor ſtaen, dat d'oogen deeſer Monicken gelijck als flickerden en brandden. Eyndlijck trad hy met groote vrees te rug, en ſpoedighde ſigh nae ſijn Paerdt, om t'Huys te rijden. Onderwegen wierd hy van veele Spoockeryen verghe-ſelſchapt, die hem niet weynigh plaeghden en verſchrickten. Onder deſelve waeren twee groote ſwarte Honden, met vlammende oogen, gelijck brandende Fackelen. Deeſe bleven, met een ſeer groot gehuyl en gebrul, geduerigh aen ſijn ſyde. In ſulck een doodlijcken anghſt quam hy in ſijn wooningh; niet weetende wat hy deed of ſprack. Hy wierd, bevende en gantſch benaudt ſijnde, te bed geleyd, ſoo dat al d'omſtanders ſigh daer over ontſetten moeſten. Maer inſonderheyd klaeghde hy ſeer over de twee groote Honden, die hem verſcheuren wilden; en in ſoodaenigh een ellendige ſtaet gaf hy de Geeſt.

30. Deſe nu verhaelde Gevallen, ſouden hier aenleydingh konnen geven, om t'onderſoecken: Of, en hoe de Duyvel eenige toekoomende Dingen weet? [Siet hier van yets op 't voorgaende XXXI. Opſchrift, d'eerſte verdeelingh] Of alle Spoocken en verſchyningen een werck des Duyvels is? Of de Geeſten der Vroome ſigh nae haere Dood wel vertoonen? Of de Geeſten der Vermoorde ſigh nae haer Dood een tijd langh laeten ſien? Of men wel ſeggen magh, dat ſoodaenige Schimmen de Sielen der Overledene zijn? Doch 't ſou te langh vallen, deeſe dingen hier te beantwoorden; oock hebben wy ſulcks wijtlopigh gedaen in onſe VRYER-PLIGHT, welck wy miſſchien haeſt in't light ſullen laeten koomen.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

LXX.

De Godlooſe Soon.

D'Ouders zijn ſchuldigh, haere Kinderen van alle noodwendigheden te voorſien: De Kinderen in tegendeel zijn verbonden, haer alle Liefde en ſchuldige Gehoorſaemheyd te betoonen. 't Eerſte heeft geen gebod van nooden, wijl dit in de herten van alle Ouders gelijck als in gheſchreeven is. 't Andere heeft, ten opſight van veele, een Gebod van doen gehad, en ſoodaenigh een Gebod, dat vergeſelſchapt gaet met een belofte, niet alleen van langh te leven, maer oock van alle tijdlijcke welvaerd, ſonder welcke 't leven niet vermaecklijck kan zijn. Gelijck nu vroome Kinderen deſen Zegen deelaghtigh werden, ſoo koomt daer tegens den Vloeck over de booſe en ongehoorſaeme, welcke niet langh noch geluckigh leven in 't Land haerer Geboorte, waer van de volgende Geſchiedenis ons een aenmerckelijck Voorbeeld kan zijn.

2. Een Kuypers Soon te Tubingen wierd van ſijn Ouders tot de Boeck-oeffeningh gehouden, in hoop, dat hy met'er tijd ſou opwaſſen tot bevorderingh van d'Eere Gods, haere vreughd, en ſijn eyghen nut. 't Liet ſigh in ſijn bloeyende Jeughd redelijck wel aenſien, en hy toonde een ſonderlinge bevatſaemheyd in alle dingen; ſoo dat hy een ſeer groot verwagtingh van 't gewenſchte eynd gaf. Doch 't helpt niet de hand aen de Ploegh te ſlaen, en deſelve daer nae weer af te trecken. Soo haeſt hy't ontſagh der Schoolen en Tught-roeden ontwaſſen was, gaf de Vryheyd hem een ghebaende wegh tot quaed Geſelſchap, 't welck men op de Hooge Schoolen daegelijcks ontmoeten kan. Hier door wierd hy verleyd tot Braſſen, Suy-

Suypen, Speelen, en diergelijcke Laſteren, die meer gelds vereyſchten, als ſijn Ouders maghtigh waeren hem te verſchaffen.

3. De goede Oude konden met hun gheduerigen arbeyd in een gantſche weeck ſoo veel niet t'ſaemen ſchrapen, als deeſen jongen Raven in een uyr wiſt te vernietigen. Geen Vermaeningen konden plaets by hem vinden. Dien wreveligen Jongelingh overdaght noch ſijn doen, noch 't eynde van ſijn leven, noch den bekommerlijcken ſtaet van ſijn Ouders. Hy ontſagh ſigh niet daeghelijcks geld te eyſſchen, ſijn Vader te dreygen, jae te ſlaen, en met een Mes nae hem te ſteecken. Hy ſou hem oock op ſeeckeren tijd miſſchien om 't leven gebraght hebben, indien de naeſte Bueren niet toegeloopen, deeſe Daedt met gheweld verhinderd, en den vertoornden Booſwight nae de Gevanckenis gebraght hadden, om hem in banden en boeyen de gramſchap te doen vergaen.

4. Doch hier by ſoud' het niet gebleven hebben. D'Ovrigheyd was voornemens, hem te ſtellen tot een Voorbeeld van alle andere booſe en ongehoorſaeme Kinderen. En dat noch ſoo veel te meer, wijl deeſen Booſwight, ondervaeght werdende, enckelſins gelijck wou hebben, meenende, dat hy reden gehad had, om ſijn onmaghtige Vader met ſlaegen te ſtraffen, of wel geheel om 't leven te brengen, wijl hy hem, nae ſijn gelieven, geen geld had willen verſchaffen. Ter deeſer oorſaeck wierd hy ter Dood veroordeeld, en aen den Beul overgegeven, die hem 't moetwilligh Hooft voor de voeten ſou leggen. Uyt-ghevoerd werdende, ſagh hy de ſmaedelijcke Dood wel voor oogen ſtaen, doch ſonder berouw van ſijn Sonden; en verwaghte alſoo den doodelijcken ſlagh des Beuls.

5. De beledighde Vader en de bedroefde Moeder lieten niet nae, voor haeren *Abſolom* te bidden, en ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

verkreegen oock eyndlijck van den Hertogh (die ſigh ter ſelver tijd te Tubingen vond) dat hun nu op de Gerights-plaets ſtaende Soon 't leven geſchoncken wierd; in hoope, dat hy ſigh beeteren, en nae dit Doods-gevaer wijſer werden ſou. Evenwel moeſt hy voor Sonnen-ondergangh de Stad, en binnen vier-en-twintigh uyren daer naer 't geheele Land ruymen, ſonder oyt weer daer in te mogen koomen. Hy hoorde wel, in deeſe ſchrick des Doods, dat hem 't Leven geſchoncken wierd; doch ſeyde, dat hy ſigh ſeer quaelijck bevond, en bad derhalven om de gunſt, dat hem een Ader geopent moght werden; wijl hy veel opſiedend bloedt in hem bemerckte, 't welck hem, ſonder ſoodaenighen Lughtgevingh, gantſch ſchaedelijck ſon konnen zijn, jae wel geheel om 't leven ſou moogen brengen.

6. Ter deeſer oorſaeck kreegh hy uytſtel tot op den volgenden Morgen, wanneer hy, nae gemeene ghewoonte, uyt het Land ghebannen, en buyten de Stad geſet wierd. Deeſe Godlooſe Soon nam ſijn toevlught tot het Krijghs-bedrijf, als de Vryplaets aller Laſteren; en quam in Hongaryen, daer de Waepenen doemaels met grooten yver tegens den Erf-vyand der Chriſtenen ghevoerd wierden. De Ledighgangh, die hy hier meende te vinden, was hem een groote plaegh, wijl hy onder een ſcharper Tught, als op d' Hooge School, ſtond. De Waepenen waeren hem een onverdraegelijcke Laſt. ſoo dat hy deſelve van hem wierp, willende veel liever bedelen, als daegelijcks Hitte, Koude, Regen, Wind, Honger en Dorſt lijden; behalven noch 't gevaer van wonden en Dood.

7. Hy quam weer te Weenen, en beſchuldighde ſijn Land-Vorſt, den Hertogh van Wurtenbergh, ſoo hard by de Keyſer, wegens d' onreghtveerdigheyd van 't gegevene Vonnis, dat hy een Bevel-brief kreegh,

om

om hem vryheyd te geven, van weer in ſijn Land te mogen koomen. Doch den Hertogh ſchickte een Afgeſant nae de Keyſer, met waeraghtigh beright van de miſdaeden deeſes Boefs, en braght ſoo veel te weegh, dat hem, weghens ſijn voorige grouwel-daeden, en deſe nieuwe Ondanckbaerheyd, 'tHooft af-geſlaegen wierd. Wy ſullen by deeſe noch twee of drie andere Geſchiedeniſſen van Godlooſe Soonen voegen, tot een waerſchouwingh van alle Kinderen, op datſe ſien moghten, hoe ſchrickelijck God ſigh vertoornd over d'ongehoorſaemheyd tegens d'ouders.

8. Te Gabiis in Italien woonde voortijds een Jongelingh, van ſeer ſleghte Afkomſt, doch een booſen en godlooſen Boef. Deeſen, op ſeeckere tijd ſijn Vader grouwlijck geſlaegen en ghevloeckt hebbende, riep dickmael de Duyvel, en gaf ſigh ſelven aen hem over. Korts daer nae, als hy nae Roomen trock, bejegende hem onderwegen de Duyvel, ſoodaenigh gekleed, als de draght der oude Francken pleegh te zijn. Deeſe vraeghde hem, waerom hy ſoo treurigh was? De Jongelingh antwoorde, dat hy met ſijn Vader niet wel over een kon koomen, en begon daer op den ſelven op nieuws te vloecken en te ſchelden. De Duyvel ſeyde, dat het hem met ſijnen Vader even ſoodaenigh gingh, en wijlſe beyde eenerley Aengelegentheyd hadden, ſoo wou hy hem tot Roomen toe vergeſelſchappen. 's Avonds in de Stad ghekoomen zijnde, gingenſe beyde in eene Herbergh t'huys; maer te Bed gegaen zijnde, vatte de Duyvel de Jongelingh by de Keel, en ſoud' hem buyten alle twijffel verworght gehad hebben, indien hy God, in deeſen nood, niet met vyerige Gebeden aengeroepen had; waer op dan dien Helſchen Medgeſel hem met een ſeer groote onſtuymigheyd verliet, werpende de Balcken van de Kamer, en 't Dack van 't Huys ganſch over hoop.

9. In seeckere Stad des Lands Pomeren strafte een Moeder haeren Soon, nu niet meer als twaelf Jaeren oud sijnde, als hy sigh tot Dronckenschap en andere Schelmstucken begon te gewennen. Den Jongen over deese slaegen verdrietigh werdende, stond 's anderen daeghs vroegh op, terwijl sijn Moeder noch sliep, en stack haer met een Broodmes in de Borst. De Vader hier over ontwaeckende, sprongh uyt het Bed op, en liep den Moordenaer nae, buyten twijffel met een voorneemen, om den Booswight desgelijcks te doen; doch hy ontquam het door de vlught. Evenwel kon hy noch de wraecke Gods, noch de handen van 't Gerigt ontloopen, soo dat hy door een smaedelijcke en ellendige Dood sijn leven op een openbaer Straf-tooneel verloor.

10. In't Jaer 1625. hebben te Napels twee Soonen haere Moeder, een Adelijcke Weduw, dood geslaegen, wijlse meenden, datse oneerlijcker wijs swanger was geworden, en sigh wijs maeckten, haer Geslaght door deese daed van schande te sullen bevryden. Opgesneeden zijnde, wierd bevonden, dat de goe-Vrou Watersughtigh geweest was. Dit veroosaeckte in d'eene Soon soodaenigen droefheyd, dat hy nae aght daegen, door innerlijck hertenleed overweldight zijnde, de geest gaf. Den anderen, die met een ysere Staf de slagh gedaen had, gingh uyt eygene beweegingh nae d'Ovrigheyd, bekende de Moord, en bad om Reght, 't welck hem oock niet onthouden wierd. Eerst wierd hem sijn reghter hand af-gehouwen. Daer nae sloeghmen hem met eenen houten Hamer, gelijckmen d'Ossen met een Bijl doet, voor 't Hooft; van welcken slagh hy ter aerden viel, doch levendigh bleef. Voorts wierd hem 't Hert uyt 't Ligchaem geruckt, en tweemael om den Mond geslaegen; 't Hooft af-gehouwen, en 't Ligchaem in vier stucken ghedeeld, welcke tot op den avond aen een

op-

opgereght Hout bleven hangen, doch daer nae, op't verſoek van ſijn Adelijcke Vrienden, begraeven wierden.

11. Maer niet alleen die hun Ouders Vloecken, ſlaen, en om 't leven brengen, maer oock die haer beſteelen, of van haer weghloopen, hebben de Godlijcke ſtraf te verwaghten. Waer van wy hier oock een Voorbeeld ſullen neer ſtellen. *Bernhard* en *Henrik*, twee Buerkinderen in Gullickerland, hadden in haer Ouders huys een eerlijck onderhoud, en voorts alles watſe billijck konden begeeren, doch moeſten oock ter reghter tiid arbeyden, wijl hun beyder Ouders (behalven dat het onbetaemlijck ſou gheweeſt zijn) geen vermoogen hadden, om haer leedigh te laeten heenen gaen. Sy waeren van natuer luy en traegh, ſoo datſe ſomtijds niet alleen met woorden, maer oock met ſlaegen geſtraft moeſten werden. Dit verdroot haer ſoodaenigh, datſe een beſluyt naemen, 't welck haer naederhand in 't verderf braght.

12. *Henrick* was vijfthien, *Bernhard* ſeſthien Jaeren oud. Deeſen laetſten (een groot Speelgeſel van den eerſten) op ſeeckere tijd, wegens ſijn ongehoorſaemheyd en traegheyd, een ſlagh gekregen hebbende, klaeghde ſulcks aen den eerſten, die korts te vooren niet beeter gehandeld was geweeſt. Hy ſeyde tegens hem, datſe niet als andere Kinderen, maer als Slaeven ghehouden wierden. Dat hun harde Dienſtbaerheyd daegelijcks noch meer en meer ſou toeneemen: En derhalven, dat het beeter was, ſigh nae een ander Land te begeven, daerſe den Deegen op de ſijde konden neemen, en alſoo in een volkoomene Vryheyd, nae de luſt en wenſch van haer hert, ſouden leven. *Henrick* liet ſigh lightelijck verleyden; en daer op ontwendden deſe twee haer Ouders al watſe by een krijgen konden, neemende terſtond hun wegh nae Duytſchland.

13. On-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

13. Onder wegen wierdense van sommige Rovers afgeset, soo datse sigh in groote Armoede, sonder geld en kleederen, bevonden. Sy naemen dienst onder een Hooftman, doch vonden sigh hier in meer bedwangh, als by haer Ouders; derhalven binnen een Maend tijd dit leven sat zijnde, liepense beyde van haere Bende, en begaeven sigh by eenige Gauwdieven; maer wierden, noch in haer Leer-jaeren, aen een Galgh op-gehangen. Dit Geval doet my gedencken aen een Versieringh van den Esel en den Os, welck ick in mijn LEERSAEME FABULEN aldus vooftell.

EEn Os en Esel woonden bey
By seecker Landman, die haer Wey
En Voeder gaf in overvloed;
Dies vonden sy sigh wel gevoed:
Maer moesten oock, soo 't reden was,
Somwijlen als het quam te pas
Den Arbeyd doen, haer opgeleyd,
Of soose door haer vadsigheydt
Het werck versuymden, gingh hun Heer
Haer oock met slaegen wel te keer.
Aldus gebeurden 't eenmael, dat
Den Esel, die geluyert had,
Wel dapper wierd geslaegen; dies
De gramschap hevigh in hem wies.
Hy gingh, door onverduldigheyd
Stracks tot den Os, en heeft geseyd:
Wat sullen wy hier langer by
Den boosen Landman maecken? Ghy
Siet hoe den Arbeyd daegelijcks groeyd,
En hoe hy ons 't hooghst vermoeyd.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Maer 't wercken is noch niet genoegh,
Soo 's avonds laet als 's morgens vroegh,
Wy moeten boven dien wel stijf
De Knuppels voelen op ons lijf.
Doch laet ons nae een uytkomst sien,
En deesen boosen Man ontvlien:
Wy sijn noch jongh; derhalven dan
Ons leven lange dueren kan.
Wel laet ons ons van 't jock ontslaen,
Laet ons nae rust en vryheyd staen,
Soo konnen wy noch langen tijd
In weelde leven, gantsch verblijd,
Ver buyten dwangh van deesen Boer,
En 't quaede dat ons wedervoer.
Soo haest den Os dit had verstaen,
Nam hy dien raed blymoedigh aen.
Sy liepen van haer Meester wegh,
Gantsch sonder verder overlegh.
Sy waeren wonderlijck verheughd,
En sprongen met een groote vreughd,
Als sy haer saegen buyten dwangh
Haers Meesters, die haer viel te bangh.
Maer siet, ten laetsten quam de Naght,
Die groote koude met sigh braght;
Oock stond een vinnigh onweer op:
Den Hagel sloegh haer om de kop,
Den Regen heeft haer wel door-nat,
De Wind haer dapper aengevat.
Doe quam de sorg' in haer gemoed,
En stiet de blijdschap met de voet.

D'een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

D'een vraeghde d'ander met berouw,
Waer nu haer Slaep-plaets weesen sou,
En seyden onderlingh: Waer sal
Nu sijn ons Voedsel, Rust en Stal?
Ach, hoe veel beeter waer't geweest,
Dat wy met een gerusten Geest,
Met goed verblijf en volle Maegh
Verdragen hadden werck en slaegh,
Als ons dus op een losse hoop
Te stellen dwaeslijck op de loop?
Als yder nu op't natte gras
Ter ruste neer gelegen was,
En droefheyd vast haer 't hert doordolf,
Soo hoordens' een verwoede Wolf
(Die uyt sijn vreesselijcke Muyl
Liet vliegen een seer naer gehuyl)
Nae haer toekoomen. Gantsch dien naght
Heeft dit een schrick in haer gewraght.
Soo dats' in dit ellendigh groen
Geen oogh vermoghten toe te doen.
Als nu de Naght een eynde nam,
En 't Morgenrood te voorschijn quam,
Tot haer seer groote vrolijckheyd,
Heeft d'een tot d'ander dit geseyd:
Gewis, ten is niet goet, dus om
Te sweeven, en derhalven kom
Laet ons ons gaen vervoegen by
Meer andere Dieren, op dat wy
Met al de selve in 't gemeen
Gaen weyen; en dan oock met een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Van d'Herders moghten sijn bewaerd
Voor ongeluck en quaelijckvaert.
Soo haest dit stuck besloot en was.
Volvoerden sy 't oock wonder ras.
Maer siet soo haest den Herder haer
By d'andere Beesten wierd gewaer,
Soo sloegh hy met een Stock wel stijf
En grimmigh op hun beyder lijf:
Dies maecktens' een seer bangh geschrey,
En moesten daedlijck uyt de Wey.
Als elck van haer dus quaelijck voer,
Begaeven sy sigh by een Boer,
Wiens huys daer 't aldernaeste lagh,
En maeckten met hem een verdragh,
Dat hy haer sou ontfangen by
Sijn ander Vee; waer tegens sy
Weer souden, om een weynigh Gras
En Hoy, al doen wat mooghlijck was.
Als nu een swaren Arrebeyd,
Haer daegelijcks wierd opgeleyd.
Daer tegens soberlijck gevoed,
Maer afgerost in overvloed,
Soo seydense met droeven sin
't Is beeter t'huys te blijven in
Bedwangh en arbeyd, schoon vry groot,
Als buyten, in schrick, vrees en nood.
Wanneer een dwaesen Jongelingh
Sijn huys verlaet om eenigh dingh
Dat hem niet nae sijn sin en gaet,
't Sy hem sijn Vader somtijds slaet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Wanneer hy quaelijck heeft gedaen,
Of dat hy hand aen 't werck moet slaen,
En soo gaet nae een ander Land,
Om vry te sijn van allen band,
Of nae den Oorlogh sigh begeeft,
Daer hy in vreef' en kommer leeft,
Hy magh (om hier niet langh te gaen)
By onsen Os en Esel staen.
Dit stuck oock tot een Leere sy,
Dat yegelijck, in al dat hy
Ter handen neemt, op 't eynde sie,
En soo gevaer en leed ontvlie.
Een Mensch, die noyt is vergenoeght
Met 't geen hem God heeft toegevoeght,
Maer altijd traght nae beter staet,
En soo de sijne vaeren laet,
Die sal 't gewisselijck eens gaen,
Als 't d'Os en Esel heeft gedaen:
Want die een kleyne last ontsiet,
Valt dick in 't uyterste verdriet.
Maer nu mijn Siele, tot besluyt,
Treck hier een goede Leeringh uyt,
Tot eygen nut. Geloof 'et vast,
Soo ghy des Heeren soete last
Niet draegen wilt, of murmureert,
Wanneer hy u door slaegen leert
U plight te doen; maer dat ghy strack
Loopt nae de Weereld om gemack,
Om daer te leven nae uw wensch
Gelijck een ongebonden Mensch,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Soo sult ghy eyndlijck, maer te laet,
Beklaegen uwe dwaese Daed,
Wanneer ghy (verr van uwen God)
Soud krijgen een onsaeligh Lot.
Ick kan hier op niet langer staen,
Om niet uyt mijn besteck te gaen:
Ghy selfs u tot betraghten steld;
Hier is een ruym en open Veld
Voor uw bedenckingen, indien
Ghy alles dieper in wilt sien.

Eenighe andere Voorbeelden van weerspannighe en brooddronckene Kinderen, gelijck oock in tegendeel, van een Godvrughtige en gehoorsaeme Soon, kan den Leeser vinden in 't LXXXVII. Geval van onse GROOTE SCHOUW-PLAETS DER LUST-EN-LEER-RYCKE GESCHIEDENISSEN, voerende 't Opschrift van de *Kinderlijcke Gehoorsaemheyd en Ongehoorsaemheyd.*

LXXI.

De Geern-Goud-Maecker.

OVer de Goud-maeckinghs-Konst zijn altijd veelerley strijdige gevoelens geweest. Eenige meenen, datmen wel goud sou konnen te weeg brengen, doch maer alleen nae de verw, en niet nae't Weesen. Andere twijffelen, of de Stof en't Middel, eenmael uyt der Aerde genoomen zijnde, door de Konst tot Wasdom gebraght kan werden; alhoewel *Rogerius Bacon* seyd, dat de Natuer wel maghtigh, doch de Konst, die de Natuer tot haer Wercktuygh gebruyckt, noch maghtiger is. Andere weer verwer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

pen den gebeelen handel, en noemen de Goud-maeckinghs-konst een enckele Bedriegery. Wy laeten andere hier van twistredenen, en de saeck dieper ondersoecken. Ondertusschen is't bekend, dat veele al hun goederen, om deese Konst te vinden, in roock hebben doen verdwijnen, en in plaets van Goud-rijck te werden, sigh Bedel-arm bevonden. Desgelijcks, dat'er niet weynigh Bedriegers onder deese gewaende Konstenaers loopen; daer van den volgenden ons tot een Voorbeeld sal verstrecken.

2. *Berlinger*, een Syracusianer van geringen Stand, maer van groot Verstand (indien anders Schalckheyd soodaenigh te noemen is) had eerst in 't thiende Jaer sijns Ouderdoms begonnen te spreecken, even als of hy sigh soo een langen tijd bedaght had (soo langh alsmen seyd dat d' Elephanten draegen) om naederhand Vorsten en Heeren te bedriegen; gelijck hy dan oock van der Jeughd af in al sijn Kinderspeelen een begin daer van maeckte, en meesterlijcke proeven van sijn doortraptheyd liet sien. Hy wierd tot de Schoolen ghehouden, daer hy de Latijnsche Tael (welcke gelijck de Suycker is, die geen Kandeel verderft, 'k wil seggen, die alle Staeten van Menschen te nu koomt) eenighsins maghtigh wierd.

3. Maer als nu sijn Vader deese Weereld verliet (sijn Moeder was gestorven doe hy gebooren wierd) begaf deesen *Berlinger* sigh by eenen Goud-maecker, om de Konst te leeren, welcke de verborgene Schatten (die de Gierigheyd en de Natuer begraeven) uyt d' aerd sou scharren. Met deese Meester voer hy na Africa; liet sigh somtijds voor een Seerover gebruycken, en maeckte soo veel Buyt, dat hy besloot een ander leven aen te vangen, op dat hy niet eens sijn leven, en te gelijck in een quaed vierendeel uyts verliessen moght, 't geen hy in eenige Jaeren met veelerley gevaerlijckheden in-geoogst had. Sijn Aengesight

wa

was van de Son vry wat verbrand: Sijn oogen waeten ſwart, doch lieflijck aen te ſien: Hy droegh langh peckſwart, doch gekruyſt hayr; en had op ſijn Reys d' Africaenſche Spraeck ſoo wel leeren ſprecken, dat hem light viel, ſigh in ſijn Vaderland voor een Vreemdelingh uyt te geven.

4. Als hy nu ſijn roerend goed, 'k meen ſijn Schip, tot Silver en Goud gemaeckt had, trad hy, een langen ſwarten Rock aen hebbende, te Malta in een Napels Roey-ſchip, daer hy geluckigh aenquam. Hier ſtaet te weeten, dat hy korts te vooren een Turcks Schip had berooft, welckers Hooftman ſigh tot den Chriſtelijcken Godsdienſt had begeven, en in den Heyligen Doop *Odoard* was genoemd geworden. In de Plonderingh had hy den Doop-brief van deeſen bekeerde nae ſigh genoomen, meenende ſijn voordeel daer mêê te ſullen doen. Onderwegen vernam hy, dat in deeſe Stad veel rijcke Lieden, en onder de ſelve oock de Heer *Caraffa*, ſigh met het Chymiſch Roock-werck bemoeyden. Hy ſoght derhalven een Dienaer te krijgen, die van deeſen handel eenige kennis had, en vondt'er juyſt eenen, die voor heenen by den Heer *Caraffa* gediend had. Met deeſen maeckte hy een verdragh, en nam hem aen in ſijnen dienſt.

5. *Berlinger* noemde ſigh *Odoard* van Africa; en toonde ſijn Doop-brief, die hy den gedaghten Turck ontnoomen had, om te doen gelooven, dat hy een Mahometaen geweeſt, doch nu een Chriſten geworden was. Deeſen ſijnen Dienaer *Chimio* ontdeckte hy (nae hem te vooren den Eed van ſtilſwijgentheyd afgenoomen te hebben) dat hy (van een Prieſterlijck Geſlaght zijnde) een geheym wiſt, om uyt andere ſleghte Metallen Goud te maecken. Hy beval hem derhalven een Brand-Oven, en voorts alle ander Gereedſchap te koopen, wijl hy geld van doen had. Dit bericht zijnde, ſette hy Quickſilver in, en beſtroyde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

't selve met een witte Stof, waer door het fijn Goud wierd, gelijck den Dienaer meende; en 't selve wierd hem toevertrouwd, om te gaen verwisselen. Oock braght hy geld voor 't ghedaghte Goud; en openbaerde stracks aen sijn eerste Heer, dat hy een Meester boven alle Meesters gevonden had, verhaelende voorts alles wat van hem gesien en gevoeld was.

6. *Caraffa* begaf sigh daedelijck nae deesen Africaner, omhelsde hem, en koght, nae veelerley beleefde woorden, door seer kostelijcke Geschencken, de swaerte van eenige Garsten-koornen van 't gedaghte Goud-pulver. Wie was nu (in sijnen sin) geluckiger als *Caraffa*? Hy kon sijn blijdschap voor sijn Vrienden niet verborgen houden, en wees haer de proef van deese Goud-konst; waer over sy als verstomdt stonden, en seer begeerigh waeren, om de selve oock te leeren. Sy noodighden derhalven *Berlinger* te Gast, en beschoncken hem met Kleynodien, Konst-stucken, en allerley vreemdigheden, waer tegens hy maer een weynigh van dit Stof, op de hoop van veel honderd-duysenden winst, verkoght.

7. Dit Pulver was gevijld Goud, met een witte verw vermenght en overdeckt. Als nu 't Quicksilver verroockte, soo smolt dit Pulver, en 't Goudt wierd vloeyend. Deese Stof wist hy yder in 't geheym toe te brengen, en haer te berighten, dat God alles door sijn uytwassend Saed gheschaepen heeft. Dat alle Metallen, Goud of Silver, door ghebreck van Sonnen-hitte, meer of minder rijp wierden; en dat dit ghebreck door 't Konst-vyer vergoed kan werden: Voorts, dat sijn Pulver de Metallen vrughtbaer en rijp kon maecken. Als hy nu al de Geschencken (die hy aennam, onder den deckmantel van de selve aen andere te vereeren) door de derde hand tot geld gemaeckt, en ontrent vijfduysend Ducaten door wisselbrieven nae Roomen ghemaeckt had, gaf hy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

voor, by ſijn bekeeringh een belofte gedaen te hebben, van nae deſelve Stad barvoets een Bedevaerd te ſullen doen, en dat hy nu voorneemens was, ſijn Aendaght te volvoeren.

8. Van Roomen maeckte hy ſijn Geld over nae Venetien, daer hy korts daer nae ſelfs in perſoon aenquam. Van daer trock hy door Savoyen, veranderde ſijn Kleederen, Naem, Baerd, en noemde ſigh een Ridder van Syracuſa. Doch wijl ſijn Gewiſſe hem ſeyde, dat hy in gantſch Italien niet ſeecker kon zijn, ſoo nam hy ſijn wegh nae Vlaenderen, en beloofde den Hertogh van Parma (doemaels Stadhouder des Koninghs van Spaenjen in de Nederlanden) duyſend Italianen op ſijn eygen Beurs te willen werven, indien hy hem voor yeder Man, nae dat de ſelve ſouden overgekoomen zijn, een ſeeker deel gelds betaelen wilde. Den Hertogh gaf hem gehoor, en geloofde ſijn woorden, beſchonck hem met een ſchoon Geweer, nevens een goude Keten, en veerdighde hem met behoorlijcke Brieven van Wervingh af.

9. Terwijl hy ſigh nu te Florencen ophield, ghebeurden't dat *Caraffa* (die ondertuſſchen al ſijn Goederen, en met eenen ſijn Hoop, in roock had doen verdwijnen) met ſijn Dienaer *Chimio* oock daer aenquam, welcke ſigh nae deeſen Werver begaeven, om Dienſt te neemen. Soo haeſt *Berlinger* deeſe twee ghewaer wierd, verſchrickte hy, wendde ſigh om, en ghebood een ſijner Bevelhebbers, haer tot op een ander tijd uyt te ſtellen. Ondertuſſchen nam hy voor, ſigh terſtond aen kant te maecken, vreeſende, dat hy anders den loon ſijner Bedriegeryen ſou mogen ontfangen. *Caraffa* ſou deſen Schalck geenſſins gekend hebben, indien hy 's naghts niet een Droom had gehad, die hem den ghewaenden Africaenſchen *Odoard* in de Kleedingh van een

Krijghs-man eygentlijck voor oogen ſtelde.

10. Soo haeſt den dagh aenbrack, begaf *Berlinger* ſigh in de Kerck, om Mis te hooren, en daer nae te vertrecken. *Caraffa* beſagh hem hier wel nauw, ſonder van den anderen geſien te worden; en wierd, gelijck oock *Chimio* deed, door allerley omſtandigheden in ſijn voorige waen verſterckt. Hy ontdeckte derhalven den Groothertogh, wat ſigh met deeſen Land-en-Volck-bedrieger had toegedraegen. Daer op wierd *Berlinger* in de Gevanckenis geleyd, en, nae bevindingh der waerheyd, op een Roey-Schip gebannen. *Caraffa* kreegh ondertuſſchen niets van ſijn goederen weer, wijl den Groothertogh voorgaf, dat de Rijckdommen, welcke by *Berlinger* gevonden wierden, buyten twijffel den Hertogh van Parma moeſten toebehooren. Oock kreegh hy, tot ſijn vertrooſtingh, dit ſpottelijck beſcheyd, dat hy ſijn Geld in geen redelijck Spel verlooren had.

11. Maer ſchoon onder deſe Goud-maeckers veele Bedriegers zijn, ſoo werden'er echter niet weynige (ſelfs geleerde Lieden) gev[illegible]den, welcke gelooven, dat deeſe Konſt waeraghtelijck in 't werck geſteld kan werden. In 't Jaer 1648. wierd den Roomſchen Keyſer, door een onbekend P[illegible], [illegible]son. dit ſou veele den handel wat verdaght konnen ma[illegible]ken, en lightelijck wat arghs doen vermoeden) een Kroon toegeſonden, door welck middel twee pond ☿ (Quikſilver) in louter fijn ☉ (Goudt) veranderd is ghewor-den. Hier van wierd in ſijn Keyſerlijcke Majeſteyts Konſt-kamer een Penningh gemaeckt, die daer noch te ſien is. Een half pond wierd verroockt, anderhalf pond ☿ wierd tot Goud. Boven den gedaghten Penningh, wierden noch eenige andere Penningen daer van gemunt, met het volgende Opſchrift. Aen d' een ſijde ſtond:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

DIVINA METAMORPHOSIS.

☉

EXHIBITA PRAGÆ
XV. JAN. *ANNO* M DC XLVIII.
IN PRÆSENTIA
SAC. CÆS. MAJESTAT.
FERDINANDI
TERTII.

En aen d'andere sijde:

RARIS
HÆC UT HOMI-
NIBUS EST ARS ITA
RARO IN LUCEM PRODIT.
LAUDETUR DEUS IN ÆTER-
NUM, QUI PARTEM SUÆ IN-
FINITÆ POTENTIÆ NOBIS
SUIS ABJECTISSIMIS
CREATURIS COM-
MUNICAT.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Datis: Op d' eene sijde:

Goddelijcke Veranderingh: Betoond te Praegh, den XV. Jannuarii 1648. in tegenwoordigheyd van sijn Keyserlijke Majesteyt Ferdinand den Derden.

Op d' andere sijde:

Gelijck deese Konst in weynigh Menschen is, soo komtse oock selden voor den dagh. Laet Godt gepreesen werden in der eeuwigheyd, die een deel van sijn oneyndige Maght aen ons sijn geringe Schepselen mededeeld.

12. Een Aerds-Boef, *James* ghenoemd, van een goed gelaet en hoflijcke Gebeerden, heeft, door voorwendingh van een Meester in de Goudmaekings-Konst te zijn, vier treffelijcke Kooplieden lelijck bedroogen. Hy kon verscheydene Taelen spreecken; insonderheyd was hy seer geoeffend in de Spaensche Spraeck, soo dat hy sigh t' Antwerpen voor een Spaenjaerd uyt gaf, en eenige soght te bedriegen, gelijck hy dan sulcks oock Meesterlijck verighte. Hy had een Smelt-oven opgeright, en liet vier van de rijckste Kooplieden by hem koomen, om de selve een proef van sijnKonst te laeten sien. Hy eyschte vijfthien Ducaten van haer, en sond een haerer Dienaers in de naeste Kruydmengers Winckel, om voor eenige Stuyvers van seecker goed te haelen: Doch te vooren had hy met den Kruydmenger gehandeld, en dertigh Ducaten onder deese Stof verborgen. Stracks deed hy alles in den Oven, en 't Goud door de Vlam ghesmol-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

smolten zijnde, haelde hy, voor hun aller oogen, 't ghewight van vijf-en-veertigh Ducaten uyt den Smeltkroes; want even soo veel had hy'er in gedaen; te weeten dertigh van sijn eygene, en vijfthien van de Kooplieden; die hier over dapper verheughd wierden, siende dat van een drie was geworden. Sy versoghten hem derhalven, sijn Konst geheym te willen houden, en sonden hem stracks vierduysend Ducaten, om de selve tot twaelfduysend te doen aengroeyen: Doch soo haest hy dit Geld ontfangen had, nam hy de vlught, en begaf sigh nae Vranckrijck.

13. Hoedaenigh het naederhand met hem afliep, is ons onbekend; doch 't is lightelijck te vermoeden, dat sijn eynd niet goed geweest is, wijl soodaenige Bedriegers, of veel eer Dieven, gemeenlijck de Beul in handen vallen. Immers dit is gewis, dat den Vloek Gods op de sulcke leyd, *Zachar.* v. 2. 3. 4. En datse't Koninghrijcke Gods niet beerven sullen, 1 *Cor.* VI. 10.

LXXII.

Den Gestraften Dubbeltongigen.

EEn eerlijck Man te zijn, heeft eenen seer wel geseyd, is't beste Handwerck; doch die sigh daer in oeffenen, konnen by't Hof niet aenkoomen. Maer schoon de Valschheyd in 't gemeen haere Vrysteden heeft, soo vindmen noch echter sodaenige Vorstelijcke Hoven, daer de Deughd en Reedelijckheyd niet buyten gesllooten werd. Achterklap, of van yemand quaed te spreecken, is aen alle plaetsen seer gemeen; en gelijck deesen Laster over al in swangh gaer, soo kan deselve insonderheyd van't Hof, en des selfs Aenhangers, niet afgescheyden werden. Maer wijl de Hovelingen in veel grooter aensien zijn, als gemeene Lieden, soo werden der selver Feylen oock meer aengemerckt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

2. Dit heeft met sijn Voorbeeld bevestight eenen *Basilio* (onder deesen naem sullen wy eenen listigen Tweetongigen verbergen) een welverdiend Heer aen 't Hof, en die ter dier oorsaeck de Regeeringh van een Landschap toevertrouwd was. Soo haest hy de Besittingh van dit Ampt aengenoomen had, heeft hy vreede en eenigheyd ghevonden, niet alleen tusschen d' Edellieden onder malkander, maer oock tusschen den Adel en de Gemeente. Dit baerde een quaed vermoeden in hem, vreesende, dat deese Eendraght eens tot sijn naedeel sou mogen uytslaen. Hy soght dan oorsaeck, om 't Volck op wat anders te doen dencken, en sijner te vergeten; stroyende tot dien eynde over al 't Saed van twist en oneenigheyd.

3. Ondertusschen woud' hy voor een Vreedemaecker en Scheyds-man aengesien zijn, sigh begeerigh toonende, om 't Vyer uyt te blusschen, 't welck hy heymelijck had op-geblaesen. Dit heeft hy, onder andere, oock doortrapt en Meesterlijck te weegh gebraght tusschen *Rosin* en *Larno*, twee voornaeme Land-Heeren, welcke in groote vertrouwdheyd en eendraghtige Burgerschap met malkander leefden. Sy hadden ook geerne een en anderen, in de plaets van *Basilio*, gesien, wijlse wisten, dat hy meer door list, als door verdiensten, tot deese Hoogheyd gekoomen was. *Basilio* soght deese twee Edellieden, die by yeder in aensien waeren, op alle bedenckelijcke wijs van een te scheuren, wijl hy vernam, datse eenige harde woorden tegens hem hadden uyt-geworpen.

4. Alsse nu eens in de Hooftstad van sijn gebied gekoomen waeren, maeckte hy een van sijn vertrouwde Dienaers op, welcke over sijn Taefel seggen soude, dat *Rosin* de vriendschap van *Larno* soght, om dat hy geen vyand van sijn Gemaelin was. *Basilio* geliet sigh, over deese redenen een groot misnoegen te hebben, seggende, dat de Gemaelin van *Larno* al

t'eer-

t'eerlijck, en *Rosin* te verstandigh was (alhoewel hy deese Lasteringh den Segger in de mond geleyd had) om soodaenigen Leugen-gherught waeraghtigh te maecken. Eenige andere, daer tegenwoordigh, paemen hier uyt gelegentheyd, om van de blinde Liefde, van d'onbestandigheyd der Vrouwen, en van de gelegentheyd om quaed te doen, soodaenigh te spreecken, dat het vermoeden daer door vermeerderd, en *Larna* genoeghsaem tot een Spot gesteld wierd.

5. Als nu *Basilio* dit gespreck langh genoegh aengehoord had, gebood hy daer van stil te swijgen. Aen de Tafel van *Basilio* was ter selver tijd een van de vertrouwste vrienden van *Larno*, die deesen gantschen handel aen den selven openbaerde, en met eenen bekend maeckte, dat *Basilio* sijn eer geduerigh en met grooten yver voorgestaen had. Evenwel wou hy den eersten uytwerper van deese Laster-reden niet bekend maecken, wijl den selven van sijn Bloedverwandschap was, doch hy beloofde *Larno*, hem met lijf en leven by te willen staen. Deesen *Larno* was een toornigh Man, en wierd derhalven over dit stuck soodaenigh vergrimt, dat hy een belofte deed, deese besmettingh sijner Eere te sullen wreecken, en tegens *Basilio* sigh danckbaer te betoonen.

6. Terwijl hy nu by sigh selven overdaght, wat tusschen hem en *Rosin* tot noch toe voorgevallen was, liet hy sigh beduncken, dat sijn Gemaelin hem bedroogen had. Hy liet derhalven *Rosin* aenseggen, dat hy hem om 't leven sou brengen, waer hy hem oock aentreffen moght. *Rosin* lagchte met deese bedreygingh; en wijl hem d'oorsaeck daer van onbekend was, soo kon hy geen verontschuldigingh daer tegens inbrengen. Evenwel liet hy hem antwoorden: Dat hy geen redenen sagh, om voor *Larno* bevreest te zijn: Dat hy bysetten moest, die speelen wilde; en gelijck men in't Bosch riep, soo galmde het weerom. *Basilio*

ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

verheugde ſigh over deeſe oneenigheyd van gantſcher herten, en beloofde *Roſin* mondelijck, dat hy hem, als de beledighde, byſtand ſou doen.

7. Maer aen d'ander ſijde liet hy *Larno* ter ooren draegen, dat deeſen handel d'eer van hem en ſijn Wijf betrof: Dat *Roſin* d'uyt-gheſtootene woorden weerroepen, of dat hy ſoodaenigh een ſmet in ſijn bloed afwaſſchen moeſt. Beyde deeſe nieuwe vyanden maeckten ſigh een grooten Aenhangh, en daer was by nae niet een Edelman, die ſigh niet op d'een of d'ander ſijde begaf, om deel aen deeſe Strijdigheyd te hebben. *Baſilio* maeckte ondertuſſchen de reeckeningh: Wie van deeſe twee om 't leven komt, diens Goederen ſal ick van den Koningh voor my verſoecken; en ick ſal boven dat een vyand minder hebben. Oock ſal den anderen de vlught moeten neemen, en ſoo ſal al den Rijckdom van deeſe beyde in mijn handen koomen; of ten minſten, ick ſal'er een goed deel van krijgen. Doch 't was ſeer verr' gemiſt. Hy ſal bevinden, dat hy ſijn Reeckeningh ſonder Waerd maecke.

8. *Columbin*, een verſtahygh jongh Edelman, groot Vriend van beyde degelceronteenighde, en aen de ſelve eenigſins vermacleiſchapt, gingh daeghlijks by haer uyt en in; eawierd gewaer, dat *Baſilio* nu den eenen, dan den anderen af en toe viel. Hy begaf ſigh derhalven tot *Larno*, en ſoght hem te bepraeten, dat hy ſigh in deſe ſaeck doch niet ſou verhaeſten. Dat hy d'oorſaek deeſes haets ryper en bedaghtſaemer uytvinden moeſt: Dat hy dan miſſchien de ſaeck of anders gheſproocken, of anders ghemeend ſou vinden. *Larno* wou niets hier van hooren, wijl ſijn Gemaelin hem geduerigh aen d'ooren relde, dat hy haere en ſijne eer ſou redden. *Roſin* (ſoo had de weergalm dit gerught verdubbld) beroemde ſigh, van 't geen hy noyt gheproeft had.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Deeſe ſmaed was bitterder als de Dood, en ſoo voorts.

9. Als nu *Columbin* ſag, dat hy by *Larno* niets kon verrighten, vervoeghde hy ſigh by *Roſin*, en vernam, of d' oorſaeck van hun vyandſchap eenighen grond had, en of de Gemaelin van *Larno* hem te veel begunſtighde? *Roſin* ſwoer met een dieren Eed, dat hy van deeſe Vrouw niet anders als eer en deughd wiſt te ſpreecken: Dat noch haer noch hem diergelijke ſondige gedaghten oyt in den ſin waeren gekoomen; doch dat hy hem van geen bloohertigheyd wou laeten beſchuldigen, en dat de beledigingh alleen ruſte op de Dreyg-woorden, die *Larno* hem had doen ontbieden. Hy gaf met eenen aen *Columbin* te kennen, dat *Baſilio* hem hulp en byſtand had belooft. *Columbin* antwoorde daer op, dat deeſen dubbeltongigen *Larno* deſgelijcks ſijn byſtand toegheſeyd had; en alſoo quaemen deeſe twee op 't Spoor, dat d' uytſtroyingh der Eer-roerige Laſteringh van *Baſilio* voortquam.

10. Ondertuſſchen ghebeurden't, buyten twijffel door een ſonderlinge ſchickingh Gods, dat even den geenen, die al doe eerſt over de Tafel van *Baſilio* de ſteeckelige [illegible] tegens de Gemaelin van *Larno* had uyt-geſchooten, juyſt onder haer geſpreck by haer quam. Sy ondervraeghden hem derhalven, weghens deeſe Laſteringh, doch hy loogchende. Maer als *Roſin* hem een Handbus op de borſt ſetre, ſoo bekende hy, dat hy, door bevel van *Baſilio*, ſoodaenige redenen had moeten ghebruycken; biddende met eenen, datſe deeſe ſijn waeraghtige Bekentenis doch geheym wilden houden, 't welckſe hem beloofden te ſullen doen.

11. *Larno* hoorde oock ſelfs uyt den mond van deeſen Dienaer, door hoedaenigen Liſt hun beyder vyandſchap was veroorſaekt geworden: En derhalven verbonden deeſe beyde ſigh op nieuws met d'alder-

vertrouwd-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

vertrouwdste vriendschap. Meer andere diergelijcke Hof-rancken wierdense gewaer, lieten geloofweerdige getuygenissen daer van beleggen, en braghten by 't Hof te weegh, dat *Basilio*, als een vyand van Vreede en Eere, daer heenen geroepen wierd. Hy sou oock misschien sijn Ampt verlooren gehad hebben, indien hy niet op seeckere Jaght van een wild Swijn was geslaegen geworden, soo dat hy nae eenige Weecken deese Weereld verlaeten moest.

12. Een valsche tongh werd van den Heyligen Jacobus seer naedruckelijck ghenoemd een vyer, een wereld der ongereghtigheyd, een onbedwingelijck quaed, vol van doodlijck venijn, *Jac.* III. 6. 8. Dese ses haet de Heere, jae seven sijn sijn ziele een grouwel. Hooge oogen, een valsche tonge, en handen die onschuldigh bloed vergieten; een herte, dat ondeughdsaeme gedaghten smeed; voeten die haer haesten om tot quaed te loopen; een valsche getuyge die leugenen blaest, en die tusschen Broederen krackeelen inwerpt. *Spreuck.* VI. 16. 17. 18. 19. Die haet draeght (gelijck *Basilio*) gelaet sigh vreemd met sijne lippen, maer in sijn binnenste steld hy bedrogh aen. Als hy met sijn stemme smeeckt, gelooft hem niet, want seven grouwelen zijn in sijn herte. *Spreuck.* XXVI. 24. 25. Vermits'er nu hedensdaeghs so veel dubbelhertige en tweetongige Menschen gevonden werden, soo moogen wy met David wel bidden: O Heere, red mijn Ziele van de valsche lippen, van de bedriegelijke Tongen, *Psalm.* CXX. 2.

13. By deesen tweetongigen *Basilio* sullen wy een anderen voegen, die sigh niet minder aen diergelijck een Schelmstuck schuldigh gemaeckt heeft. Dight by 't Switsers Geberght, streckende nae Savoyen, hadden twee Edellieden een groot Reghts-gedingh tegens malkander, soo dat hun gereedste Geld-middelen alreeds gevallen waeren in de Beursen der Voor-

spraec-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

spraecken en Pleyt-besorgers, sonder noch een eynd van hun saecken te konnen sien. Ter deeser oorsaeck heeft eenèn de Reghts-geleerde niet onbillijck vergeleecken by 't Klim, of Winter-groen, 't welck aen de Boomen en Mueren oploopt, maer al't sap en de voghtigheyd daer uyt-suyghd, soo datse eyndlijck ter aerde moeten vallen. Veele stelden sigh tusschen beyde, om deesen handel te vergelijcken, en eyndlijck bemoeyde sigh oock den Koninghlijcken Stadhouder, om haere oneenigheyd by te leggen door middel van een Echts- verbintenis tusschen *Saulinus*, de Soon van *Nespol*, en *Anges*, de Dochter van *Gisbert*.

14. Beyde deese jonge lieden waeren van een gelijcken Ouderdom, en daer uyt ontstond haere ongelijckheyd. *Anges* was festhien Jaeren oud, en *Saulinus* even soo veel, 't welck te jongh was, om een Man te werden; wijl d'echte Bywooningh in soo een tederen ouderdom groote verhinderingh aen den wasdom, en merckelijck naedeel aen de ghesontheyd geeft. Ter deeser oorsaeck wierd het Houwlijck tusschen haer wel besslooten, doch onder voorwaerde, dat *Saulinus* eerst noch voor twee Jaeren nae Italien sou vertrecken, om aldaer Ridderlijcke Oeffeningen, wel-voegende Seeden, en voorts de Spraeck te leeren. Maer nauwlijcks was'er een Jaer voor by gegaen, of tusschen deese Edellideden verhief sigh een nieuwe tweedraght; welcke een genoeghsaeme oorsaeck kon geweest hebben, om de vereenighde vriendschap weer te verscheuren, en de t'saemgehegte wonde, die noch niet ten vollen geheeld was, weer op te krabben.

15. Soodaenige Vorsten, die haer verschalcken willen, bedriegen te vooren hun Gesanten, op dat de selve, buyten haer weeten, wercktuygen van haer listige aenslaegen wierden. *Erasistratus* droegh sigh even soo; en blies *Nespol* valschelijck in d'ooren,

dat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

dat *Gisbert* seer quaelijck van *Saulinus* sprack, en genoeghsaem liet blijcken, dat d'opgereghte Echt tusschen hem en *Anges* sijn Dochter hem berouwde; derhalven hy oock oorsaeck soght, om de selve te vernietigen, wijl hy 't oogh op *Lactan* geslaegen had. Doch tot deesen *Lactan* seyde hy, als vertrouwder wijs, hoe hy voor weynigh daegen van *Gisbert* ghehoord had, dat hy seeckere tijdingh had bekoomen, wegens 't reuckeloos leven van *Saulinus*, en derhalven geloofde, dat hy niet lightelijck weer sou koomen, wijl hy eenige Reysen van Napels nae Vranckrijck, en weer van Vranckrijck nae Napels gedaen had, ondertusschen seer sleghte Munt tot den Echten-stand versaemeld hebbende. Jae hy voeghde daer by, dat *Gisbert* gheseyd had, nae deesen nieuwen Edelman weynigh te vraegen.

15. Dit geseyd hebbende, bad hy *Lactan*, deesen handel doch gantsch geheym te willen houden, op dat'er niet een nieuw vyer van oneenigheyd tusschen *Gisbert* en *Nespol* ontstoocken moght werden. Op deese wijs goot den Bedrieger, in plaets van Water, Oly in den brand, wel weetende, dat *Lactan*, als den getrouwsten Vriend van *Nespol*, sulcks voor hem niet versweegen sou houden. *Lactan* dit gehoort hebbende, antwoorde, dat alles, wat hy van *Saulinus* verhaeld had, een Duyvelsche Lasteringh was, buyten twijffel van eenige nijdige Menschen versiert, om de Vreede tusschen Naebueren te verstooren, en een nieuwe vyandschap te verwecken. Hy voeghde daer by, dat *Saulinus* veel te voorsightigh was, als dat hy sigh met onreyne Hoeren sou vermenghen. Voorts dat sijn Adel soodaenigh was, dat hy *Gisbert* daer in niet behoefde te wijcken.

17. *Erasistratus* liet het hier by blijven, en begon veel goeds van *Nespol* en sijn Soon te seggen; doch verheughde sigh in sijn hert, dat hy *Lactan* een Vloo in

in 't oor geset had, wel weetende, dat hy niet naelaeten sou deese redenen aen sijn Vriend over te draegen, gelijck dan oock gebeurde. Dit was noch niet genoegh: Maer *Erasistratus* vervoeghde sigh oock by *Gisbert*; stelde den selven *Nespols* gramschap, en de veraghtingh van sijn Dochter *Anges* voor oogen; moedighde hem aen, om sigh te wreecken, en begon ondertusschen de schoone *Anges* te dienen. Hier door wierd het vyer weersijds ontsteecken, en yder van deese twee Edellieden vergaederde sijn Vrienden by een, soo datmen een kleynen Oorlogh tusschen deese Nabueren te gemoet sagh. Maer den Koninghlijcken Stadhouder stelde sigh tusschen beyde, en wendde alle vlijt aen, om de donckere Wolcken te verdrijven, die in sijn Gebied soo een swaer Onweer scheenen te dreygen.

18. Hy ondersoght neerstighlijk nae d'oorsaeck van deese nieuwe Gramschap, en wierd gewaer, dat de selve op een valsch bericht gegrondvest was. Evenwel wou geen van beyde deese strijdende Edellieden seggen, van wien hy deese tijdingh ghehoord had. Eyndlijck quam *Lactan* selfs met de waerheyd voor den dagh, seggende, dat hy deese dingen niet uyt de mond ven *Gisbert*, maer van *Erasistratus* had vernoomen, die buyten allen Arghwaen behoorde te zijn, weijl hy een vertrouwd Vriend van den gedaghten *Gisbert* was, en den selven oock alle behoorlijcke bystand belooft had. *Erasistratus* wierd daer over ter verantwoordingh gesteld; doch ontkende alles wat hy tot *Lactan* geseyd had, leugenstrafte den selven, en noemde hem een Oorblaeser en Lasteraer. *Lactan* wou de waerheyd met den Deegen verdedigen, en bestemde *Erasistratus* een plaets in Piemond, daer hy sijner verwaghten wilde. Deesen Dubbeltongigen sou al sijn Eer verlooren hebben, indien hy sigh t'soecken gemaeckt had; derhalven begaf hy sigh daer heenen;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

en alhoewel hy een onreghtveerdige saeck had, soo wierd hy echter van't geluck begunstight, hy behield de Zeege, en braght den onschuldighen *Lastan* jammerlijck om 't leven.

19. Als hy nu met grooten Hooghmoed weer te rugg' gekoomen was, en sigh over de Dood van sijn Vyand verheughde, heeft den Koninghlijcken Stadhouder de saeck soo verr' gebraght, dat *Saulinus* weer t'huys quam, en, wijl d[e] handel sigh geheel anders opdeed, als den smaedsughtigen *Erasistratus* deselve afgeschilderd had, beslooten wierd, 't voorgenoomene Houwlijck te voltrecken. Den verraederschen *Erasistratus* wou sigh met geweld hier tegens setten, en daeghde *Saulinus* in 't Veld, meenende dat hy onverwinlijck was, wijl hy *Lastan* overwonnen had. Doch hy vond sigh bedroogen; want den anderen, die eerst nieuwlijcks van 't Veght-school quam, gaf hem eenige steecken, soo dat hy, ter aerden neersinckende, en sijn geweer overgeven, en om't leven bidden moest. Evenwel stierf hy korts daernae; doch voor sijn dood gingh hy in sigh selven, bekende de waerheyd, en braght sijn schandelijcke listigheyd aen den dagh, door welcke hy gemeend had, de Dochter van *Gisbert* te sullen bekoomen; biddende de beledighde Persoonen om vers[ch]ifnis. Stracks daer nae nam *Saulinus* sijn verloofd[e] met groote blijdschap en eer ten Houwlijck, levende met de selve in een gheluckige en vreedsaeme Echt.

20. Te reght seyd het Spreeckwoord: Dat een Aghterklapper en Lasteraer de Duyvel op de Tongh heeft. De soodaenige, welcke tusschen Broeders, Vrienden en Naebueren twist en haet soecken aen te reghten, zijn God en Menschen een grouwel: Want haere tongen zijn als scharpe Pijlen eens Maghtigen, en als gloeyende Genever-koolen (die wegens haere vettigheyd, langen tijd't vyer behouden) *Psalm*. cxx. 4

S

Sy scharpen haere Tonge als een Slangh; en Adderen vergif is onder haere lippen. Maer God sal eens de tanden in haeren Mond verbreecken; jae de backtanden deeser jonge Leeuwen sal hy verbreecken, *Psalm.* LVIII. 7. Ondertusschen laet ons onse Ooren aen geen Achterklappers leenen, maer gedaghtigh zijn de vermaeningh van Syrach: Vervloeckt een Oorblaeser en een tweetongingh Mensch; want sy hebben veele verdorven, die in vreede leefden. De dubbele tonge heeft'er veele beweeght, en heeftse van't een volck in't ander verset, en heeft vaste Steden vernield, en Huysen der Groote om-gekeert. *Syr.* XXVIII. 14. 15. 16.

LXXIII.

De Gestrafte Moordenaers.

DE Sonde is een veteerende Worm, wiens Neyginghen alleen nae d'Aerde strecken, en de Godlijcke Straf, 't sy op de versche daed, of nae een lange tijd, over sigh treckt. Ananias en Sapphira ontfingen op staende voet den loon van haere gheveynstheydt en Leugentael; Cain, de Broedermoorder, eerst nae verloop van lange Jaeren. Somtijds werd den Toorn Gods als in een oogenblick ontdeckt over de Werckers der ongereghtigheyd; somtijds verdraeghd de Langhmoedigheyd Gods de Sondaers een geruymen tijd, 't sy om haer tot bekeering te locken, of om haer dies te strenger te straffen. Wy sullen hier twee Ghesschiedenissen op onse Schouwplaets brengen, d'eene van een haestige, d'andere van een langhsaem-gestrafte Sonde.

2. Een voornaem Edelman in Artois had een Reys over Land aengenoomen. Hy had een seer goed Paerd, twee Handbussen aen den Sadel, en alsoo geen oor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

saeck, om voor eenen vyand de vlught te neemen. Doch 't gebeurde, dat twee weghgeloopene Krijgsknegthen hem op de wegh te gemoet quaemen, en een Aelmis van hem begeerden: Maer daer mêê niet te vreeden sijnde, soo stiet den eenen hem door en door, eer hy tijd had, om sijn geweer in handen te neemen. Den anderen hield het Paerd vast, en alsoo vermoordense den reysenden Edelman, hem berovende van sijn Geld, en sleepten daer nae 't Ligchaem van de wegh af, aghter een deel Struycken, Hagen en Ruygt. Dit gedaen sijnde, settense sigh beyde op sijn Paerd; 't welck deesen dubbelen last niet gewoon zijnde, sodaenigh begon te springen en aghter uyt te slaen, dat den aghtersten gedwongen was van boven neer te vallen; en vermits hy den voorsten sterck vast hield, soo ruckte hy den selven oock ter aerden, wiji hy een sleghten Ruyter was, meer ghewoon zijnde te gaen, als te rijden; behalven dat dit, door een reghtveerdig oordeel Gods, tot sijn straf sodaenig gebeurde.

3. In 't vallen bleef sijne eene voet in de Stegelreep hangen; en wijl den Toom op den hals van 't Paerd lagh, soo begon 't selve met alle maght voort te loopen, sleepende deesen moordaedigen Rover over Stocken en Steenen, soo dat de wegh met sijn Hersenen en bloed over al besmet wierd. Den anderen had geen beeter Loon verdiend, en heeftse oock ghewisselijck bekoomen. Hy had een Sinckroer in de hand, 't welck, gelaaden sijnde, in sijn val losgingh, en hem door de borst schoot, soo dat hy, half dood, op de wegh gevonden wierd; doch evenwel soo veel levens had, dat hy dit jammerlijck Treur-geval vertellen kon. Siet, soo verdeed God de Heere de Schorpioenen op de wonden diese gemaekt hadden, soo datse, sonder eenigh uytstel, ontfingen den Loon, die haer vervloeckte daed weerdigh was. Maer oock meenighmael werd de Straf vertraeght, op dat de selve dies te

swaer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

swaerder wierd: waer van de volgende Geschiedenis ons tot een Voorbeeld kan dienen.

4. Een Ionge, en met haer beste Kleederen verçierde Burger-vrouw te Parijs, quam, op Christnaght, uyt de Vroegh-Mis, en wierd aen een seeckeren hoeck, niet verr' van de Iacobs-straet, door een schelmschen Rover met een groote Smits-haemer dood geslaegen. De Moordenaer benam haer haere Ringen, Armbanden, en voorts alles watse by sigh had, en maeckre hem met desen buyt terstond wel verr' van daer. Daer was geen ander kenteecken van deese Moord, als alleen den Hamer; en men wierd gewaer, dat den selven een Smit toebehoorde; die hier op ondervraeght wierd, en tot antwoord gaf, datse hem voor weynigh tijds ontstoolen was geworden; waer aen hy oock de waerheyd seyde. Men wou hem evenwel geensins gelooven, maer hy wierd, op dit swack vermoeden, in de Gevanckenis geworpen, en gevraeght, of hy 't Wijf niet vermoord had, van welcke Daed men hem, door 't vinden van den Hamer, die de sijne geweest was, genoeghsaem overtuyght aghte.

5. Hy loogchende wel eenige kennis van deesen handel te hebben, maer sulcks moght hem niet helpen. Hy wierd op de Pijnbanck gheleyd, daer hem seer grouwlijcke smerten aengedaen wierden; doch kon niet gedwongen werden om te bekennen, 't geen hy noch gedaen, noch gedaght had. Men stelde hem dan ten laetsten weer op vrye voeten, doch soo quaelijck toegeright, dat hy, wijl sijn Ambaght een swaer handwerck was, niet een stuck broods meer verdienen kon. Ter deeser oorsaeck geraeckte hy, buyten sijn schuld en ten onreght, in seer groote armoede, soo dat hy gebreck en honger moest lijden. Eyndlijck stierf hy, en liet een gantsch arme weduw nae, wijl sijn kleyn vermogen, 't geen hy voor heenen over vergaederd had, door dit jammerlijk ongeval t'eenemael verteerd was.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

6. Daer verliepen twintigh volle Jaeren, sonder dat het minste teecken van deese Moord naegevorscht kon werden. Nae deese tijd gebeurden't, dat een Gerights-Dienaer, *Flammand* ghenoemt, nae een Dorp buyten Parijs gesonden wierd, om eenigh geld op te maenen. Over Tafel sittende, wenschte hy, dat eenige van de Spijsen, die daer op-gedischt wierden, in sijn Huys moghten zijn, ghelijck oock 't Geld, dat hy alreeds gebeurd had. Mijn Huysvrouw, seyde hy, is sieckelijck, en heeft niemand by haer, als een kleyne Jongen, die noch niet Mans genoegh is, om haer te bedienen, en 't Huys voor Dieven te beschermen, die in deesen tijd met meenighten op de been zijn; en seecker, 'k heb meer als vijf penningen te verliesen.

7. Deese woorden vielen niet ter aerden, maer wierden van den voor-gedaghten Rover, die aen een andere Tafel in de selve Kamer sat, ter ooren genoomen: Oock gaf hy stracks daer nae sijn Schoonvader, een ondeugende en boose Guyt, te kennen, dat in 't Huys van deese Gereghts-Dienaer een goeden Buyt te haelen was. Korts daer nae maeckten deese twee sigh op, meenende door deesen Roof een grooten Rijckdom te sullen bekoomen. Sy klopten aen de Deur, en haer wierd uyt een Venster gevraeghd, watse begeerden? Sy seyden, datse de Vrouw van *Flammand* moesten spreecken, om de selve van sijnent wegen een deel Karssen en een Gans te behandigen.

8. De Jongen gingh op deese woorden nae beneden, en deed de deur op; maer wierd stracks van een deeser Booswighten aengevat en jammerlick vermoord. De Siecke Vrouw 't geroep van de Jonghen hoorende, sagh over de Gangh des Kamers nae beneden, en wierd het bloed gewaer, 't welck uyt de wonden van 't onnoosele Kind liep. Sy vraeghde met

een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

een verbaesde stem, wat dit was? En kreegh tot antwoord: 't Bloed van de Gans. De Vrouw, noch meer verschrickt werdende, als die wel sagh, dat soo veel bloeds uyt geen Gans kon koomen, liep nae haer Kamer, grendelde de deur, en riep uyt het Venster, datmen haer te hulp koomen, en uyt de handen der Dieven redden soude. 't Volck quam toeloepen, terwijl de Moordenaers de Deur soghten t'overweldigen. Sy hadden de Huys-deur geslooten, en alsse de selve weer wilden openen, om t'ontvlughten, soo brack de Sleutel, door een bysondere schickingh Gods, in stucken.

9. Op soodaenigh een wijs wierden deese Gasten in hun eygene opgestelde Val gevangen. Den eenen klom op de Solder; den anderen verstack sigh in de Kelder, doch te vergeefs, want de Maet haerer Sonden was nu vol geworden. Ondertusschen quaemen de Gerights-dienaers aen; de Deur wierd ter aerden geworpen; de Jongen vermoord gevonden, en de Moordenaers over al gesoght; die haer eyndlijck gevangen moesten geven. Nae weynigh daegen wierdense veroordeeld, geradbraeckt te werden, wijlse de Moord, sonder pijnigen bekenden, en de swaere hand Gods over haer gevoelden, die haer nu den loon haerer Schelmstucken wou laeten toekoomen.

10. Onder andere grouwlijcke Misdaeden ontdeckte den Oudsten van deese twee Booswighten, dat hy, nu ontrent twintigh Jaeren geleeden, sekere Vrouw vermoord had, met den Hamer van een Smit, wiens Weduw, door de nood gedwongen zijnde, nu door 't Land liep bedelen. Hy voeghde daer by, dat hy deesen Hamer den Smit te vooren ontstoolen had. Hier op dan wierd noch een ander Vonnis uyt-ghesproocken; te weeten, dat sijn goederen vervallen souden aen de geene, die hy soo moorddaedighlijck beledight had, naementlijck, d'eene helft sou gegeven

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

werden aen den Gerights-Dienaer *Flammand*, en d' andere helft aen de Smits Weduw; gelijck dat oock geſchiede.

11. Op deeſe wijs kreegh d' arme Vrouw in haer uyterſte nood, alsſe nu leven moeſt op de weldaedigheyd van andere (die in onſe daegen ſeer kleyn valt) een goede hulp en onderſtand uyt de naegelaetene goederen van deeſen Booſwight: En de Moordenaer wierd gheſtraft om de Sonde, die hy meende nu al langh vergeeten te zijn. Laet dan de Booſdoenders vry meenen, dat haere ongereghtigheyd verborgen ſal blijven, ſy ſullen doch eyndlijck gewaer werden, datmen deſelve op de Daecken ſal verkondigen, en dat de Heere haere boosheyd haer op den kop ſal doen daelen; want haere ſonden zijn by hem op-gheſlooten, en verſeegelt in ſijne ſchatten.

L X X I V.

De Gewaende Doode.

GElijck de Koningh van Hesbon de Kinderen Iſraëls niet met vreede door ſijn Land wou laeten trecken, ſchoonſe beloofden, gantſch geen ſchaede daer in te ſullen doen, en oock aenbooden, ſelfs het Waeter te willen betaelen: Soo werden oock noch hedenſdaeghs de Vroome in den loop van haere welvaerd, ſoo veel dit tegenwoordige leven aengaet, verhinderdt, offſe ſchoon in ſtilheyd, en ſonder eenige ſchaede te doen, daer heenen wandelen. Dit ſal, onder andere, oock uyt de volghende Vertellingh te bemercken zijn, beſchreeven van een ſoodaenigen, die in eygener Perſoon met den langhghevangenen gheſprooken, en de gantſche ghelegentheydt deeſes handels uyt ſijn Mond ghehoord heeft.

2. Pe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

2. *Pechio*, een Koopman te Milanen, was met een voornaem Heer in twiſt en vyandſchap geraeckt. Als hy ſigh nu eens op wegh begeeven had, om een noodwendige Reys te verrighten, wierd hy van de Dienaeren ſijns haeters (uytgeſonden om op hem te paſſen) waer genoomen, in een groote ſack geſtoocken, en alſoo in 't Slot van den gedaghten Heer ghebraght. Deeſen *Pechio* was geweldigh met de ſmertelijcke Jight ghequeld, welcke kranckheyd ongeneeſlijck geoordeeld, en een Dochter van Venus genoemd werd, die miſſchien niet de geringhſte oorſaeck daer van is, volgens 't gemeene quaed Rijm van een quaede ſaeck:

De Vader * *Bacchus*,   * *De God des Wijns.*
De Moeder † *Venus*,   † *De Godin der Liefde.*
De Vroedvrouw ‡ *Ira*,   ‡ *Gramſchap.*
Teelen het * *Podegra*,   * *De Jight.*

Als nu deeſen Jightighen in 't gheweld ſijns vyands was gheraeckt, heeft den ſelven hem niet willen dooden, maer deed hem ſoodaenigh een leven leyden, 't welck veel arger is, als de Dood ſelfs: Want hy ſtack hem in een duyſtere en ſeer nauwe Ghevanckenis, daer hy, tot ſijn onderhoud, niet anders kreegh, als een weynigh hard Brood, en wat ſtinckend Water.

3. Niemand ter Weereld had hier eenighe kennis af, als alleen eenen Dienaer, die hem daegelijcks deeſe jammerlijcke Maeltijdt verſchafte. Al d'andere, die in 't Slot waeren, wiſten van *Pechio* niet te ſpreecken, die in deeſen ellendighen en ongheluckighen ſtaet hem ſelven wel duyſendmael de Dood wenſchte. Jae hy wenſchte door d'alderghevoelijckſte ſmerten haeſtelijck te moogen ſterven, om van deeſe langhduerighe bevrijd

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

te zijn. Evenwel betrouwde hy ondertusschen noch in deese benauwdheyd op Gods barmhertigheyd, in hoope, dat hy sigh eyndlijck over hem ontfarmen, en 't aengenaem daghlight weer doen ghenieten soude. Doe men hem gevangen had genoomen, was sijn Paerd weer te rug nae huys gheloopen; en wijlmen 't selve met eenigh bloed besprenckeld sagh, soo ontstont'er een vermoeden, dat hy vermoord was geworden.

4. Den Arghwaen viel op twee Persoonen, met welcke *Pechio* in verschil had gestaen. Sy wierden derhalven op de Pijnbanck geworpen, en oock onschuldigh om't leven gebraght, wijlse de geweldige smerten niet verdraegen konnende, de Moord bekend hadden. Op deese wijs heeft *Pechio* sijn leven negenthien volle Jaeren toegebraght, sonder, door deese gedwongene matigheyd in eeten en drincken, oyt de Jight te gevoelen; oock is hy naederhand, als hy nu weer los geraeckte, t'eenemael daer van bevrijd gheweest. In al dien tijd sagh hy noch Son noch Maen; kleedde noch ontkleede sigh; at niet anders als Brood, en kreegh geen andere Dranck als Waeter. Men heeft sigh niet te verwonderen, dat sijn Kinderen hem voor dood hielden, en sijn Goederen onder malkander gedeyld hadden. Maer laet ons nu oock hooren, op wat voor een wijs hy eyndlijck verlost wierd.

5. Nae verloop van de ghedaghte negenthien Jaeren is den wraeckgierigen Heer van't Slot gestorven, laetende alleen een eenighe Soon nae, die terstond voornam, dit Huys merckelijck te vergrooten, en derhalven de Mueren liet om verr' werpen. Den aenvangh wierd gemaeckt (buyten twijffel door de Godlijcke Schickingh) by de Gevanckenis van den ellendigen *Pechio*. Hier quam nu een tweeden Nebucadnezar voor den dagh, met Arents-Hayren, Leeuwnagels, en gantsch verscheurde Kleederen. Veele

quae-

quaemen toeloopen, om dit wonderlijek Schouwspel te sien, en eenige Verstandige gaven den raed, datmen hem niet soo daedlijck in 't light en d' open lught sou laeten koomen, op dat de haestige veranderingh hem niet tot naedeel moght strecken. Hy wierd derhalven noch eenige daegen in half duystere Kelders en Kaemers geset, en daer nae op vrye voeten gesteld.

6. Weer t' huys gekoomen zijnde, heeft hy, als eenen, die uyt den Dooden opgestaen was, al sijn Goederen gedeeld gevonden; doch bragt by d'Ovrigheyd te weegh, dat deselve hem weer in handen ghesteld wierden. Hy leefde noch verscheydene Jaeren hier nae, sonder oyt van de Jight-smerten gequeld te werden. Een diergelijck geval kan den Leeser vinden in *I.H. Glaesemaeckers* tweede Deel van 't *Tooneel der Weereldsche Veranderingen*, onder 't Opschrift, *De Lange Wraak*. Ondertusschen sien wy hier, hoe wonderlijck de Heere onse Godt de Menschen weet te bewaeren, en t' sijner tijd haer uyt al haere benauwtheden onverwaght te verlossen. En derhalven: Wel hem, die op de Heere vertrouwd, want de God Jacobs is hem een hoogh vertreck, en sal hem verlossen in den dagh der hulpe.

L X X V.

De Betoverde Minnaer.

DAt'er in de Weereld niets bestendigh is, en insonderheyd, dat in 't stuck der Liefde sigh duysendderley wisselvalligheden en onverwaghte veranderingen opdoen, hebben wy nu alreeds meermael ghesеyd, en door Voorbeelden aengheweesen. Wy sullen echter (om ons, onder soo veel bloedighe Gevallen, oock wat te verlustigen) hier noch een Ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Geschiedenis van eenen door d'onstandvastigheyd sijner Liefste beledighde Minnaer op onse Schouwplaets ten toon stellen, uyt de Schriften van den meergedaghten Heer *Rosset*, binnen sijnen tijd voorgevallen. Den Leeser is alreeds uyt het xv. xxx. xlv. en lx. Geval bekend gheworden, dat de Naemen van Landen en Persoonen verbloemd werden, om redenen, op de gedaghte plaetsen aengeweesen. Wy willen derhalven niets daer van herseggen, maer soo daedlijck tot de saeck koomen.

2. Als de tijdingh van de Dood des beroemden *Calipides* ter ooren van sijn Liefste *Amalthea* quam, wierd alle troost t'eenemael uyt haer Siel gebannen. Want offschoon deesen geweldigen Krijghsman, die so veel Lauwer-en- Palm-boomen aen den Oever des Phrats geplant had, in sijn sterven een leven had verworven, 't welck niet weeck voor d'Onsterflijckheyd der oude Helden, soo kon echter de gedaghtenis van sijn roem-waerde Daeden, noch d'eerwaerdige wijs van sijn overlijden, soo veel kraght bekoomen, datse deese voornaeme Vrouw hadden mogen afleyden van 't besluyt 't welckse genoomen had; naemelijck, van soo een dierbaeren Vriend en Man niet te willen overleven. Sy ruckte haer goudverwige Hayren met volle vuysten uyt: Sy deed de Roosen en Lelien op haer schoon Aengesigt duysendderley Overlasten aen. Sy spoogh tegens de Sterren uyt alle Lasteringen, die d'onsinnigheyd yemand in de Mond kon geven; en leyde sigh daer nae op een Bed neer, daerse soo langh bleef leggen, sonder yets te willen eeten of drincken, tot dat eyndlijck de Parcken, welcke tegens haer doodlijcke klaghten stom scheenen te zijn, koomen moesten, om een eynd van haer verdriet te maecken.

3. De traenen, sughten en smeeckingen van de kleyne *Dorise*, haer Dochter, waeren niet kraghtigh genoegh, om haer in haer wanhoopigh besluyt te stuyten.

ten. Sy ſtierf derhalven, en haer Broeder, den dapperen *Marmondas*, nae dat hy dit ſchoone Ligchaem, 't welck, ten opſight der weerde, noyt had behooren te ſterven, en oock noyt geſtorven waere, indien oyt de Schoonheyd van 't gheweld en de Naght des Doods was bevrijd geweeſt, in 't Graf van *Calipidas* had laeten leggen) nam de ſorgh van *Doriſe* op ſijn ſchouderen, deſelve opvoedende met ſoodaenigh een behoedſaemheyd, dat hy ſijn eygene Dochter geen tederer genegentheden had konnen betoonen. Deeſe Jonckvrouw was maer ſeven Jaeren oud, doeſe de geene verloor, die haer ter weereld had ghebraght. Maer evenwel begonſe alreeds, behalven haer uytmuntende Schoonheyd, ſoo een treflijcke Geeſt en volmaeckt Oordeel te toonen, datſe veele van haer Geſpeelen (met welcke ſy aen een ſeeckere plaets opgevoed wierd, daer noyt Mansperſoon koomen mogt, ten ſy hy daedlijck wou ſterven) beſchaemt maeckte.

4. 'k Wil my niet inlaeten, om hier een Beſchrijvingh van deeſe plaets, of de naem van de Stighter deeſes Gebouws bekend te maecken; veel min, hoedaenigh een Orde van leven daer gevoerd werd: Laet u daer mêê vergenoegen, dat *Doriſe* in dit Koninghlijck Huys woonde, tot op 't vijfthiende jaer haers Ouderdoms. Ter deeſer tijd nam haer Oom haer uyt deſe geheylighde plaets, en voerde haer in ſijn Huys te Dorane. Hier bragtſe eenige Maenden door in 't geſelſchap veeler Ionkvrouwen van een ſeer hoog Geſlagt, die met haer opgevoed wierden. Op ſeeckere dagh, als deſen ſchoonen Hoop ſigh verluſtighde langhs de kant van een vlietende Beek, doorgaens bepland met witte Steeckdoornen en lieflijke Rooſen, ſo gebeurden 't, dat een Reyger, van twee Valcken vervolght ſijnde, ſigh in 't midden van haer neer liet, even als of hy reddingh by haer geſoght had. Evenwel vielen deſe twee Roofvogels op hem aen, en doodden hem in tegenwoordigheyd

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

heyd van haer allen. Deese Moordery verright zijnde, saegense twee Edellieden te voet nae haer toekoomen, den eenen in groen, den anderen in geel Atlas gekleed, en over al met silver geboord. Sy dit statelijck geselschap genaederd zijnde, groetten 't selve; en haere Vogelen weer bekoomen hebbende, settense die op haere handen.

5. Al deese schoone Jonckvrouwen groetten deese Edellieden desgelijcks, seer verbaest zijnde over der selver Schoonheyd en Adelijcke Seeden; maer insonderheyd over de volmaecktheden des eenen, die in 't groen ghekleed was. Hy was ooc waerlijck een Meester-stuck der Natuer: En soo *Dorise* de Manspersoonen met haere oogen wondde, en de Liefde over al als Bloemen uytsaeyde, gewisselijck, deesen quetste de Herten der Jonckvrouwen niet minder, door een aengenaemen Oorlogh, en won daedlijck haere genegentheden. Sy hadden de tijd niet, om sigh aen deese plaets langh stil te houden, wijlse alreeds opgestaen waeren, om van daer te gaen; soo dat d' een en d'ander sigh nae Huys begaf. Ondertusschen spraeken d' Edellieden gheduerigh van 't geen haer bejegend was, en 't besluyt haerer Reden quam hier op uyt, dat *Dorise* (wiens naem haer alreeds bekend was gemaeckt) in volmaecktheyd te boven gingh alle andere Dochters, diese oyt gesien hadden. De Leesers sullen alreeds lust hebben, om te weeten, wie beyde deese Edellieden waeren. Om de selve dan niet langh op te houden, soo sullen wy haer seggen, dat den eenen, in 't groen gekleed, *Salmacis* genoemd wierd, Soon van den Opper-Amptman *Melampus*. Den anderen was sijn Neef *Licanor*.

6. Beyde waerense van een gelijcken Ouderdom, en beminden malkander met soo een groote genegentheyd, dat maer eenen Geest hun beyder Ligchaemen scheen te beweegen. Maer gelijck de Liefde gemeenlijck

ijck ſtercker is als de Vriendſchap, ſoo wierd oock haer beyder wil wel haeſt daer nae veranderd, gelijck uyt het vervolgh van dit verhael geſien ſal werden. Sy waeren beyde hevig gewond door d'oogen der ſchoone *Doriſe*; maer inſonderheyd *Salmacus*, die van dien dagh af aen niet anders deed, als ſijn nieuw lijden t'overpeynſen. De Jaght, eens te vooren ſijn aenghenaemſte Oeffeningh, was hem nu verdrietelijck, en allerley beſigheden maeckten hem onwilligh, ten waere dan alleen de betraghtingh van de Schoonheyd ſijner Alderliefſte. O Hemel, ſeyde hy by ſigh ſelven, waer van daen komt my doch deeſe verwarringh, die my af ſcheyd van al de vermaecklijckheden, die my plegen te verluſtigen? Waer van daen komt het, dat ick d'Eenſaemheyd bemin, om dwaeſlijck 't quaed, 't welck my pijnight, t' overdencken? O Liefde! hoe groot is uw Maght, en hoe wel betoond ghy door uw werckingen de valſchheyd van't gemeen gevoelen, naementlijck, dat ghy uyt de ledigheyd voortkomt? Noyt is eenigh Menſch minder ledigh geweeſt, als ick, en evenwel hebt ghy my, onder mijn gewoonlijcke beſigheyd, de leugenaghtigheyd van dit Spreeckwoord te kennen gegeven.

7. Soodaenige redenen gebruyckte *Salmacus*, als hy, wegens ſijn nieuwe Liefde, in dwaeſe en diepe gedaghten ſtond; en niet te min ſigh bemoeyde, deſe Inbeeldingen uyt hem wegh te drijven, vermits hy vreeſde, dat yemand anders de genegentheyd van deeſe Dochter alreeds ghewonnen moght hebben. Doch op ſeeckere dagh overwon hy al deeſe overwegingen, en gaf ſijn Neef *Licanor* te kennen, dat hy voorgenoomen had, *Doriſe* te gaen beſoecken. *Licanor*, die niet minder begeerigh was, eenige gelegentheyd te moogen vinden, om ſijn vlammen aen deeſe Schoone t' openbaeren, was vrolijck over deeſe ontdeckingh; en alsſe ſigh beyde op 't çierlijckſte

toe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

toegerust hadden, naemense de wegh nae Dorane, onder schijn, van den Manhaften *Marmondas* te gaen besoecken. Sy wierden van hem op 't alderhoflijckste verwelkomd; en saeghen hier de schoone *Dorise*, welcke de Liefde alreeds de werckingh sijner maght had doen gevoelen, haer wel diep ingedruckt hebbende de gedaghtenis van *Salmacis* volmaeckheden. De Persische vrijheyd is groot, en derhalven had desen Edelman niet veel moeyte, om met sijn Liefste in gespreck te koomen, en haer sijn lijden op de volgende wijs te kennen te geven.

8. Schoonste Godin, seyde hy, 'k heb dickmael by my selven overwoogen, of ick 't vyer, 't welck mijn Ziel verteerd, u oock behoorde t' ontdecken. Want of wel de Liefde geen onderscheyd houd, soo heb ick evenwel getraght (in aenmerckingh van mijn geringe verdiensten) mijn hitte te verbergen, vreesende uw boven-aerdsche uytmuntentheyd eenigh ongelijck te moogen doen. 'k Heb gehoort, dat de tijd my eenige verlightingh sou toebrengen; maer hoe meer ick mijn vlammen soeck t'onderdrucken, hoe meer de selve opbranden. Vermits ick nu soo een geweldigh vyer niet langer kan verdraegen, soo moet ick middel soecken, om 't selve ruymte te maecken, mijn toevlught neemende veel meer tot uw barmhertigheyd, als tot het Vernuf, 't welck mijn vermeetenheyd sou verdoemen. Als de Menschen bekommerd sijn, soo soeckense hulp by 't Hemelsche. Op gelijcke wijs neem ick mijn toevlught tot u, ghy die een levendigh Evenbeeld des Hemels sijt. Soo ghy meend, dat ick een Misdaed begaen heb, my verstoutende u te beminnen, soo bid ick u, te willen gedencken, dat deese feyl meer van u en de Liefde, als van my komt. Beschuldight uw schoone oogen, welcke doen, dat de Son sigh van schaemte verbergen moet. Beschuldight de Roosen en Lelyen van

uw

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

uw ſchoon Aengeſight, uw Hoflijckheyd, uw Deughden, en al de volmaecktheden, die ghy beſit: En beveeld haer dan oock, datſe de vryheyd der Mansperſoonen niet nae ſigh trecken.

9. *Doriſe*, die niet gewoon was ſoodaenige Liefderedenen te hooren, en alreeds een genegentheyd had, om deeſen Edelman te beminnen, gaf hem geen ander antwoord, als alleen, datſe bemerckte van hem geëert te ſijn, wijl hy haer ſoo toegeneegen was; en indien ſijn woorden van de Daed gevolght wierden, ſoo wouſe hen deſgelijcks betoonen alles wat d'Eerbaerheyd haer ſu konnen toelaeten, wijlſe hem meer aghte en hooger hield, als yemand anders. Dit was den aenvangh van een weer-liefde, welcke van dien tijd af aen ſulcke diepe wortelen ſchoot, datſe ſcheenen, noyt door eenigh ongeval uytgeroyd te konnen werden. Van dien tijd af aen beſoghtenſe malkander dickmael, 't ſy te Perſepolis, waer heenen ſigh *Doriſe* ſomtijds begaf, wijl deeſe Stad niet verr' van Dorane lagh, of aen andere plaetſen, daerſe ſigh gemeenlijck onthield. Ondertuſſchen ſagh *Licanor* deeſe opkomende Liefde met ſcheele oogen aen, en bemoeyde ſigh, de goede gunſt van *Doriſe* t'onderkruypen, en voor hem ſelven te bekoomen. Doch bemerckende, datſe beyde al te diep van den pijl der Liefde getroffen waeren, ſoo nam hy ſijn toevlught tot de Liſt, verhoopende met'er tijd deeſe Schoone ſigh toegenegen te maecken, of deeſe beyde in haere Liefde ſoodaenigh te verontruſten, dat'et onmogelijck ſou ſijn, haer weer te vereenigen.

10. Ondertuſſchen was Dorane (wijl de volmaecktheden van *Doriſe* door't gantſche Land rughtbaer waeren) gelijck een kleyn Hof geworden, waer heenen ſigh daegelijcks een groot getal Edellieden vervoeghden, om deeſe Schoone hun dienſten aen te bieden. Men ſprack by nae niet anders, als van

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Steeck-ſpeelen; en yeder deed ſijn beſt, om de ſchoone Oogen van ſulck een volmaeckte Schoonheyd tot getuygen ſijner veerdigheyd te maecken. Doch daer was niemand onder allen, wiens Daeden *Doriſe* ſoo wel aenſtonden, als die van *Salmacis*. En waerlijck, hy was een van de geſchickſte Edellieden in gantſch Perzen, ſoo Manhaftigh als yemand in ſijnen tijd ſijn kon. Gelijck hy dan oock naederhand in twee ſeer gedenckweerdige Veldſlaegen genoeghſam heeft laeten blijcken. Terwijl nu de Liefde met deeſe twee Gelieven ſijn tijd-kortingh nam, en haer allenxen deed verteeren in een vyer, 't welck door onſe eygene wil onderhouden moet werden, ſoo wierd door de Perſiſche Landen gereedſchap gemaeckt, tot den Oorlogh, die den *grooten Alkander* tegens den Vorſt van Antiochien voorgenoomen had. 't Is onnoodigh, d'omſtandigheden van d'oorſaecken deeſes Krijghs te verhaelen, wijl ſulcks in een andere Geſchiedenis gedaen ſal werden, indien ghy geduld ſult neemen, om de ſelve in onſe volgende derde Schouwplaets te verwaghten. 't Sal hier genoegh ſijn, dat ghy weet, dat alle dappere Gemoederen gemoedight wierden, ſigh by den Sophy te vervoegen, om hem haer ſchuldighe plight te doen blijcken, en Middel te hebben, om ſigh beroemd te maecken, in 't geſight van den Strijdbaerſten Vorſt, dien de Son oyt aenſchouwde.

II. *Salmacis*, gedwongen door de Wet der Eere, moeſt de ſoete tegenwoordigheyd van ſijn Alderliefſte voor een wijl tijds verlaeten, doch vond ſeer groote moeyte, om ſigh tot ſulck een wreede ſcheydingh te beweegen. Maer eyndlijck betraghtende, dat ſijn Koningh een quaed oordeel van ſijn moedigheyd ſou mogen vellen, ſoo gingh hy ſijn beminde Jonckvrouw beſoecken, en hield haer deeſe redenen voor: Indienmen eygentlijck in de duyſternis leeft, wanneermen 't Light, 't welck ons verlight, niet ſien

kan,

kan, ſoo moet ick, ſchoonſte *Doriſe*, my ſelven ſchicken, om een ſwarte donckerheyd uyt te ſtaen, als ick de ſtraelen uwer oogen niet ſal konnen aenſchouwen; welcke ick, door nood-dwangh, voor eenige tijd moet verlaeten. 'k Geloof, dat ghy wel gehoort hebt, hoe onſe Prins ſigh gereed maeckt, om nae Syrien te trecken. Mijn Vader, die een der voornaemſte Ampten onder ſijn Krijghs-volck bediend, beveeld my ſchriftlijck, om in aller haeſt, jae binnen drie daegen, my nae Suſa te begeeven. Waerlijck, een harden dwangh, waer aen ick niet ghedencken kan, ſonder te ghevoelen d'alderwreedſte ſmerten, die yemand ſigh ſou konnen inbeelden. Maer ten minſten bid ick u, gelijck ghy in deeſe afweeſentheyd behoord verſeeckerd te zijn, dat mijn Liefde haere reynigheyd altijd behouden ſal, dat ick oock 't geluck magh hebben, om ſomtijds door een Brief van uw hand geëert te werden, als ick u, door de mijne, reeckenſchap ſal geven van al mijn doen, en de getrouwheyd, die ick u onverbreecklijck ſal houden. Dit ſal my ſulck een ſoete trooſt zijn, dat'er niets by mijn geluck ſal te vergelijcken ſtaen, wanneer ick, in ſoo een ſmertelijckſte afgeſonderheyd, eenige verlightingh daer door ſal ontfangen.

12. *Doriſe*, die ſigh niet minder over dit vertreck (waer van ſy alreeds eenige tijdingh vernoomen had) bekommerde, maer evenwel beſlooten had, 't ſelve toe te laeten, wijlſe wiſt, wat *Salmacis* ſijn Prins ſchuldigh was, verſeeckerde hem, dat het ſoetſte voedſel haerer gedaghten ſou zijn de geheugenis van ſijn verdienſten. Sy beloofde hem, ſijn Brieven te ſullen beantwoorden; en daer op nam deeſen Edelman oorlof van ſijn Alderliefſte; doch den Hemel weet, hoedaenigh een lijden ſy beyde in dit Afſcheyd gevoelden. Sy bleven ſonder Hert, ſonder Leven, ſonder Geeſt, inſonderheyd *Salmacis*, die niet leefde,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

als van de gedaghtenis deeser wonderlijcke Schoonheyd. Hy quam met sijn Neef *Licanor* binnen weynigh daegen te Susa aen, die hy Luytenant maeckte van een Vaendel Krijghsknegthen, welcke hy by een braght, door bevel van den *grooten Alkander*. Deesen Oorlogh was geluckigh voor dien grooten Koningh, even gelijck al d'andere, die hy gevoerd had. In weynigh daegen nam hy 't Land Hermon in, en dwongh den Vyand, nae Damascus te wijcken. Doch dit geschiede niet, sonder twee gedenck-weerdige Veldslaegen, waer in den jongen *Salmacis* soo veel proeven van sterckte en dapperheyd toonde, dat'et Gerught aen meer als duysend plaetsen van hem sprack.

13. 't Onverwinlijck Slot Altemont hield de zeege van deese groote Vorst eenigen tijd op, schoon 't geluck met sijn goudene Net de Steden en Landen vischte en vingh. Geduerende dese beroemde Belegeringh wou *Salmacis*, die in't midden der Geveghten en gevaeren altijd de gedaghtenis van sijn alderliefste *Dorise* in sijn Ziel begraeven had, de proef van sijn bestandige Neygingh, volgens gedaene belofte, niet versuymen. Derhalven sond hy haer den volghenden Brief toe, behelsende een getuygenis van volmaeckte Liefde, Trouw, en danckbaere erkentenis.

14. 'k Wil noyt ghelooven, mijn Schoone, dat een verre Afweesentheyd 'tlijden, 't welck door een waeraghtige Liefde veroorsaeckt werd, sou konnen versaghten. Tsederd ick van uw schoone oogen af-ghesonderdt ben gheweest, heb ick van dagh tot dagh gevoeld, en gevoel het noch, dat de smerten, die dit Affijn my toebrenght, geduerigh toeneemen. Als ick gedenck, dat ick u niet sie, soo bekommer ick my soo hevigh, dat ick gantsch geen rust heb; oock selfs niet tusschen al

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

mijn besigheden, en onder al de bloedige geveghten. Deese Afweesentheyd is de wreedste vyand die ick heb, als een soodaenige, die my overal bespringht, aen welcke sijde ick my oock wenden moght. Evenwel isse my hier in noch aengenaem, datse my te gemoed voerd 't geen ick wensch, maer welckers ghenot ick niet hebben kan. Somtijds maecktse my indaghtigh 't groot goed, 't welck my te beurt viel, doe ick d'eer had, om u t'openbaeren, hoe veel geweld uw volmaecktheden op mijn Ziel verkregen hebben. Stracks daer nae vertoondse voor mijn Inbeeldingh de schoone Sonnen, om welckers wil al mijn gedaghten en sorgen sigh openen en toesluyten, nae 't gevoelen van de soetigheyd eener tegenwoordigheyd, of de wreedheyd eener afweesentheyd. Maer ô Goden! hoe droevigh is de gedaghtenis van een verloorne wel-tevredenheyd! Ick vertroost my echter, door de Hoop, die ick heb, van d'eer uwer goede gunsten te genieten. Waerlijck, dit is mijn Spijs, mijn Hert en mijn leven. Eyndlijck, gelooft, mijn schoone Godin, dat ick, schoon ick onder een ander Hemels-teecken ben, evenwel den wil, om u te dienen, niet verandert heb. Deese wil is my soo diep ingedruckt, dat hy gantsch onbeweeghlijck is, en maer alleen om den Aerdschen omkreyts draeyd, soo langh hy van de gewenschte saeck afgescheyden moet sijn, tot dat hy weer in sijn Middelpunt ghebraght sal werden. Verseeckerd u, dat, gelijck hy onsterflijck is, even alsoo oock de begeerte, die

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

daer nevens gaet, alleen gericht is nae onsterflijkheyd. Insonderheyd in Hoop, die hy heeft, van my weerdigh te maecken, suck een uytmuntende Schoonheyd te moogen dienen; welcke ick mijn Ligchaem beb opgeofferd, om daer van soo veel diensten te neemen, als van haeren Lijf-eygenen Slaef.

16. Deesen Brief geschreeven zijnde, sond hy een eygenen Boode daer mêê heenen, die binnen weynigh daegen te Dorane aenquam, ter welcker plaets hy de schoone *Dorise* vond, die deesen Brief aennam met immers soo grooten vreughd, alsse droefheyd gevoeld had, door de vrees, van haeren Minnaer in eenigen gevaerlijcken slagh te mogen verliesen. Den uytgesondenen hield sigh aen deese lustige plaets maer alleen eenen naght op. Den volgenden dagh (nae dat hy van deese Schoone een weerdige belooningh ontfangen had) wierd hy van haer, met bescheydt op den gebraghten Brief, afgeveerdight, en quam nae vijf daegen weer in 't Leger. *Salmacis*, die ter dier tijd stil lagh by een belegerde plaets, waer in de vyand sigh beslooten en verseeckert had, vervoeghde sigh dickmael op den grooten wegh nae Susa, verwaghtende met ongeduld de weerkomst des geenen, die alle mogelijcke vlijd aenwendde, om hem te bevreedigen. Doch schoon hy vleugelen had gehad, echter sou sijn vlught selfs *Salmacis* al te langhsaem gedaght hebben: Soo gantsch ongerust en onghedul-digh is de Liefde.

16. Als hy nu deesen sijnen Boode in 't ghesight kreegh, wierd sijn Ziel te gelijck van hoop en vrees overrompeld. Hy verhoopte een goede tijdingh te sullen bekoomen, doch de vrees van 't tegendeel deed de selve wel haest verdwijnen. Doch binnen wey-

weynigh tijds Kreegh hy volkoomeue ſeeckerheyd. Want als de Boode hem gewaer wierd, ſat hy van ſijn Paerd af, en aen *Salmacis* d'eerbewijſingh gedaen hebbende, behandighde hy den ſelven d'antwoord, die ſijn Liefſte hem toeſond. Siet hier 't Affchrift van woord tot woord (doch nu van ons op't nauwſte nae den ſin vertaeld) ſonder yets daer by of af te doen; gelijck oock in al d'andere Brieven gheſchied is, die wy tot noch toe in dit Werck ingevoeght, en met een grooter Letter doen drucken hebben.

17. De Vergenoegingh, die ick uyt uwen Brief ontfangen heb, kan met geen woorden uyt-gedruckt werden. De tijdingen, die hier daegelijcks aenkoomen, van 't geen ſigh onder 't Krijghsvolk, in welcker getal ghy oock ſijt, toedraegt, werden noyt rughtbaer, ſonder dat mijn Ziel ghevoeld de werckingen van een billijcke vrees. Ick ſorg' te verlieſen 't geen ick immers ſoo lief en waerd hou, als mijn ſelven: En op dit ſou haeſt 't verlies van mijn Leven volgen, om 't uwe te vergeſelſchappen. Ick doe dagelijcks den Hemel duyſend geloften, en val hem ſonder ophouden laſtigh, op dat hy deeſe vrees in een ſoete Hoop veranderde, en dat in mijne daegen geen ſoo verdrietelijcken Winter verſchijnen moght. Wilt ghy dat ick in ruſt leve, ſoo neemt u ſelven in aght, ſonder u ſoo dickmael te ſteecken in de gevaerlijckheden, daer den roem u toe nodight. Indien 't beſluyt des Hemels gewild heeft, dat wy eenerley geluck ſullen hebben, ſoo behoord ghy oock te bedenken, dat ick van 't Onweer niet bevryd kan ſijn, wanneer ghy Schipbreuck ſoudt moeten lijden. 'k Hou my dan ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

seeckert, dat ghy in 't toekoomende, om mijnent wil, meer sorghvuldigheyd voor uw selven sult hebben. Onderwijl onderhoud' ick my, met de voorbeeldingen der schoone geluckigheden, waer door ghy 't besluyt van mijn Ziel hebt konnen dwingen; en verwaght d' eer van uw soete tegenwoordigheyd.

18. Noyt en kon *Salmacis* grooter vergenoegingh bekoomen, als hy nu ontfingh door 't leesen van deesen Brief. Hy sagh daer in de Liefde van sijn Liefste gelijck als afgeschilderd; soo dat hy sijn geluck 't geluck der Hemelingen gelijck aghte te sijn. Maer terwijl hy nu meende, met'er daed te sullen gaen besitten 't geen hy alleen door Inbeeldingh genieten kon, soo ontstack den Oorlogh in de Syrische Grensen meer als oyt te vooren. De Soudaen van Antiochien, meenende de veroveringen van den *grooten Alkander* te stuyten, door middel van deese onverwinlijcke Plaets, die hem 't Hooft bood, quam de selve met noch een seer maghtigh Krijghsheyr te hulp, 't welck sigh over 't Geberght neer storte, even gelijck een Beeck, welke een langen tijd door 't Ys opgehouden is geworden. Hy greep 't Persisch Oorloghsvolck aen, en hieuw in 't begin alles, wat sigh te weer stelde, ter aerden. 't Gantsch Leger geraeckte in Oproer, en den *grooten Alkander* sette sigh te Paerd, om deesen grimmigen aenval te weerstaen. Hy hield sigh in dese Slagh soo wel, dat het Gerught, en gewisselijck niet sonder groote oorsaeck, hem den *grooten Alkander* in dapperheyd gelijck stelde, en deesen Eer-naem, tot sijn eeuwighe vermaerdheyd, door de gantsche Weereld uytblies.

19. Eyndlijck hield het woeden der vyanden op, wijl hy niet onoverwinlijcks vond, en hy dwongh haer

haer een ſchandelijcke Vlught te neemen. Sijn Edellieden hielden ſigh hier verwonderlijck dapper: En onder ſoo veel dierbaere Mannen, die deeſen maghtighen Vorſt tot ghetuyghen haerer Kloeckmoedigheyd hadden, verkreegh *Salmacis* een byſonder groote Eer. Twee Paerden verlooren 't leven onder hem, en hy ſelfs wierd aen twee plaetſen van ſijn Ligchaem gewond. De ſlagh gewonnen zijnde, liet den grooten Sophy 't Slot Altemot met honderd Veld-ſtucken beſchieten, en dwongh de belegerde ſoodaenigh, datſe ſigh moeſten overgheven aen de genaede of ongenaede van deeſen voortreflijcken Koningh, wiens ſaghtmoedigheyd altijd nevens ſijn ſterckte gingh. Selfs den Soudaen van Antiochien, nu alreeds een ſijner Landſchappen verlooren hebbende, en in vrees ſtaende, van oock d'andere te ſullen verlieſen, wierd ſijn vriendelijckheyd genoegſaem gewaer, ſchoon hy ſijn Gereghtigheyd tot een hevigen toorn had aengehitſt.

20. Deeſen geweldigen Vorſt had yets van de Natuer des dapperen Leeuws aen ſigh: En de groote Perſiſche God-ſpraeck heeft gantſch gevoeghlijck deeſe aerdige Verſſen van hem geſongen, die wy dus verduytſchen.

Ghy Vorſt, van het Geluck ter welvaert uytverkooren,
Sijt 't grootſt verçierſſel der toekomende Geſchichten,
Die Koninghlijcke Gunſt ſal ſteeds u ſijn beſchooren,
Om al 't weerſpannigh volck door Krijghsmaght heen te righten
Doch ondertuſſchen ſal men dit oock van u hooren,
Dat ghy genaedigh zijt dien, die den Strijd verlooren.

Als nu deeſen Krijgh, door de dapperheyd van *Alkander* begonnen, door ſijn goedertierenheyd een eynd genoomen had, wierden de Krijghsknegthen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

oorlof gegeven, en daer op begaf yeder sigh weer nae de plaets sijner wooningh. *Salmacis*, met Palmen en Lauwer-tacken gantsch bedeckt zijnde, wou nu oock Myrthen gaen planten, en sijn Beminde allerley diensten opofferen. Soo haest deese twee malkander weer in 't gesight kreegen, veranderden sigh de Doornen in Roosen, en de dicke duysternissen in een klaerschijnend light.

21. De schoone *Dorise* bewillighde hem daeghelijks nieuwe gunsten, doch geen andere, als die van een eerlijcke Vriendschap voortquaemen; en derhalven in 't minste niet te berispen waeren. 't Gerught van haer toekoomende Houwlijk begon alreeds door alle Landen te loopen: Maer siet, alsmen van de voltreckingh sou beginnen te spreecken, gaf haer 't Gheluck een treurighe stof van klagten en bloedighe vetwijffelingh. *Licanor*, gelijck alreeds gheseyd is, siende, dat hy gantsch geen hoop kon vatten, om de goede gunsten van *Dorise* oyt te moghen winnen, soo langh sijn Neef *Salmacis* haere gheneegentheden besat, nam voor, beyde deese welvereenighde Zielen van een te scheuren, waer toe hy de volghende bedriegery, of veel meer, verradery ghebruyckte. Hy kreegh den Brief-draeger van deese twee Ghelieven op sijn sijde, en quam daer door al haere verborghentheden te weeten.

22. By Dorane is een kleyne Stad, gebouwd aen den Oever van de Vloed Hydaspes. De naem daer van is, Meluse, en de Gemesers, een seer Adelijck en oud Geslaght, sijn'er Heeren af. D'oudste Soon uyt dit Huys, als de rijckste onder al d'andere, had een eenige Dochter over welcke den Hemel en de Natuer duysendderley volmaecktheden uytgestroyd hadden. Sy was jongh, schoon, en van seer lieflijcke gebeerden: Maer wat segh ick? sy was de Schoonheyd selfs. *Dorise* had

had ſeer weynigh haers gelijcke, doch moeſt het evenwel deeſe eenighſins laeten winnen. *Sidere* (ſoo was deeſe weergaedeloofe Schoonheyd ghenoemt) was in al haer doen gantſch vernuftigh, doch had ſigh echter tot ſoo grooten dwaesheyd laeten vervoeren , datſe ſigh boven maeten ſeer op *Salmacis* verlieft bevond. Sy vergat de plight van haeren Stand , en 't verſoeck van ſoo veel Princen, die haer ten Houwlijck verſoghten : Jae ſy verviel ſoo verr' , datſe hem verſcheydene Liefde-brieven toeſond, ſigh daer in bemoeyende, om hem af te trecken van de Neygingh, die hy *Doriſe* toegeſwooren had.

28. Maer ſy had , onaengeſien al deeſe beſigheden , 't Hert van deeſen Edelman noyt konnen beweeghen. Sy vond hem geduerigh ſoo ſtandvaſtigh, als een grooten Eycken-boom , die honderdmael nieuwe blaederen tot aen de wolcken toe uyt-geſchooten , en ſijn wortelen ſoo diep nae 't middelpunt der aerden geſet heeft, als ſijn top hoogh in de Lught uytſteeckt, ſo dat hy beſtendig blijft tegens al't woeden der winden, die hem duyſendmael ſchudden, om hem ter aerden te vellen. Want de Liefde verblinde ter ſelver tijd ſijn oogen , ſoo dat hy geen andere klaerheyd ſien kon , als alleen de geene , welcke voortquam uyt d'oogen van *Doriſe*. Ter deeſer oorſaeck veranderde haer uyterſte Liefde in een groote Haet , door den onwil dieſe ontfingh , wijl hy geen oogen had , om haere verdienſten hoogh te aghten ; en ſy nam voor , d'eenigheyd onſer Gelieven te verſtooren , even ter ſulcker tijd, als *Licanor* , door ſijn verradery , haer de behulpelijcke hand bood. Deeſe voortreffelijcke *Sidere* had alreeds 't Hert van *Salmacis*, door middel van ſijn Neef, doorgrond , en vernoomen , dat hy op *Doriſe* verlieft was ; derhalven vondſe , door den raed van *Licanor*, goed, datſe *Doriſe* (dieſe ſomtijds gingh beſoecken) ſou te kennen geven , dat *Salmacis* ſigh over al beroemde

op

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

op de goede kennis, die hy met haer had: Jae door sijn onbescheydenheyd soo verr' vervoerd wierd, dat hy in tegenwoordigheyd van haer en *Licanor* eenighe begunstingen geopenbaerd had.

24. *Licanor* seyde tot *Sidere*, dat hy't gemoed van *Dorise* wel kende, en wist, dat het gantsch veerdigh tot wraeck en misnoegen was; daerenboven oock, t'eenemael yverigh over haer Eere. 't Is buyten twijffel, voeghde hy daer by, dat dit den besten vond is, die ons oyt sou konnen invallen, om den band, waer mêê de Liefde haer aen malkander gheheght heeft, te verscheuren. Oock sal *Dorise* dit gewisselijck geloof geven, als ghy't selve haer bekraghtigen sult. *Sidere* deese verradery goed gekeurd hebbende, liet haer voorstaen, dat d'oneenigheyd deeser twee Gelieven haer sou konnen dienen, om deesen onbarmhertigen te doen buygen onder de wetten van haeren wil. Sy gingh derhalven op seeckere dagh *Dorise* besoecken in den Tempel van de groote Godin, daerse gewoon was dickmael te verschijnen, om haer Geloften aen de selve te doen. Den Godsdienst verright zijnde, pleegh deese schoone Jonckvrouw, nevens veel andere Vestalen, in een seer schoone Lusthof te gaen, daerse den tijd versleeten onder een ry lustige Boomen, geplant langhs de kant van een ruyschend Beeckje.

25. Deese twee voortreffelijcke Juffers hadden sigh te deeser tijd gantsch alleen neer geset onder de schaduw van't gedaghte geboomt, en begonden een breed gespreck te voeren, wie onder d'Edellieden van dat Gewest voor den waerdighsten te houden was. Alsse nu d'een en d'ander op de Baen gebraght hadden, en dat d'eene uyt bescheydenheyd, d'andere uyt voordaght, *Salmacis* met stilswijgen voor by gegaen waeren, kon echter *Dorise* in haere bescheydenheyd soo bestendigh niet blijven, offe borst ten laetsten uyt in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

deeſe woorden : Maer ghy, lieffte *Sidere*, ghy ſpreekt niet van den braven *Salmacis*. 'k Sou hem, antwoorde *Sidere*, niet alleen ſtellen boven al den hoop der geene die wy nu ghenoemd hebben, maer ick wou hem boven alle andere Menſchen roemen, indien niet d'onbeſcheydenheyd en Smaedſught ſulck een vaſte woonplaets by hem genoomen hadden. *Doriſe* wierd ſeer verbaeſt, hoorende, datmen haeren Minnaer beſchuldighde van een Laſter, dieſe noyt aen hem bemerckt had; en wou derhalven verneemen, waerom *Sidere* hem deeſe ſchandvleck op't lijf wierp, Evenwel konſe niet anders uyt haeren mond krijgen, hoe dickmael ſy oock aenhield, als alleen, dat *Licanor* haer hier van meer berighr ſou konnen geven, alsſe miſſchien wel ſou willen. Sy voeghde daer by. Dat deeſen Edelman haere begeerte ſou konnen voldoen, wijlſe, voor haer deel, niet gewoon was, een Bode tot Miſverſtanden te ſijn, en voornaementlijck niet onder ſoodaenige Perſooonen, dieſe hooghlijck beminde, en welckers Eere haer ſoo lief was als haer eygene.

26. Deeſe redenen wondden de Ziel van *Doriſe* ſoo geweldig, datſe daer over t'eenemael bedroeft wierd, en in ſeer diepe gedaghten viel, eenige daegen langh niet anders doende, als overdencken, 't geenſe van de ſchoone *Sidere* vernoomen had. Evenwel wouſe ſigh niet laeten verleyden, om eenigh quaed oordeel over *Salmacis* te vellen, voor datſe eerſt met *Licanor* van deeſen handel gheſproocken had. *Salmacis* was even ter ſelver tijd met ſijn Heer Vader te Suſa; die van den *grooten Alkander* daer heenen geroepen was, om met hem te ſpreecken van ſeekeren Aenſlagh, die hem op de Thraciſche ſijde te kennen was gegeven. In ſijn afweeſen beſoght *Licanor* de ſchoone *Doriſe* by nae daegelijcks, en vermits het de Vrouwen gelijck als aengebooren is, 't geenſe op 't hert hebben niet langh ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

verborgen te konnen houden, soo nam *Dorise* den verraederschen *Licanor* eens by der hand, nae datse hem duysendderley teeckenen van een on-ghewoonlijcke toegenegentheydt betoond had, en beswoer hem, by de geene die hy in deese Weereld aldermeest beminde, haer niet te willen verbergen, 't geense van hem begeerde te weeten.

27. Schoone *Dorise*, antwoorde *Licanor* met een diepe sught, ghy hebt my beswooren by een dingh, 't welck my al te lief is. 't Sou my onmogelijck zijn, u niet te bewilligen, alles wat ghy oyt van my soud mogen begeeren, wijl ick daer toe ghedaeghd werd in den naem van mijn Godin. Segh derhalven alles wat u ghelieft, en ghy sult van my verneemen alles wat ghy begeerd, indien 't in mijn maght is, u sulcks te bewilligen: Jae al sou 't oock gedyen tot naedeel van de grootste en liefste Vrienden, die ick hebben moght. 't Geen ick van u weeten wil, vervolghde *Dorise*, is den inhoud der redenen, welcke uw Neef *Salmacis* onlanghs geleden, in uw tegenwoordigheyd, tot de schoone *Sidere* gesproocken heeft. *Licanor* dese woorden gehoord hebbende, geliet sigh, in eenighe swaerwightige gedaghten te zijn, en bleef alsoo eenige tijd sonder yets te spreecken. 'k Sie wel seyde *Dorise*, hem soo verstomt siende) dat ghy aen uw beloften niet meer gedenckt, of dat ghy by u selven eenigen vond soeckt uyt te vinden, om de waerheyd te vermommen.

28. 't Is noch 't een noch 't ander, schoone *Dorise*, antwootde *Licanor*; maer veel meer is 't de ghevoellijckheyd, die ick noch heb van de naedeelige woorden, die mijn Neef doemael op een onbescheydene wijs uytwierp, en die my heden de spraeck benomen hebben. Maer om kort te zijn, 'k sal u een saeck ontdecken, die u eer betreft, indien ghy in tegendeel gelieft te sweeren, dat ghy my noyt voor den ontdecker hier

hier van bekend fult maecken. 't Is wel foo, dat ick, de waerheyd fpreeckende, noch voor hem, noch voor niemand anders behoef te vreefen; doch echter fult ghy niet begeeren, dat den band, waer mêê de Natuer ons aen malkander verbonden heeft, verfcheurd fou werden, wijl deefe tweedraght nergens toe dienftigh kan zijn. *Dorife* fwoer hem, by al de kraghten des Hemels, datfe hem noyt naem-kondigh fou maeken; en nae deefen Eed feyde *Licanor*, dat *Salmacis* tot *Sidere* gefeyd had, foo dickmael als hy begeerde van *Dorife* genooten te hebben, alles wat een echte Man van fijn Vrouw fou konnen genieten. O Hemel (riep *Dorife*) ick neem u tot een getuyge, dat het valfch is; en ick fweer by uw groote maght, dat hy noyt van my bekoomen fal, 't geen hy foo fchelmaghtigh onder 't volck brenght. Jae ick fweer noch daerenboven (vervolghdefe) en wenfch, dat duyfend Donderen op mijn kop vallen, indien ick in dit mijn befluyt oyt veranderlijck bevonden fal werden.

26. O te vergeefs voortgebraghte Redenen! maer die beftendigh fijn, en langh dueren, op dat *Licanor* d' ooren gekittelt moghten werden. Hy wift wel, dat *Dorife* in haere befluytingh niet lightelijck van een anderen fin wierd; en dit deed hem hoopen, dat hy eens tot fijn ooghmerck fou geraecken. Als nu *Licanor* oorlof van haer genoomen had, vervoeghde hy figh by *Sidere*, en vertelde haer deefen gantfchen handel Waer opfe tot hem feyde: Indien *Dorife* meer verdinften befat als ick, foo fou mijn Gewiffe fwaerigheyd maecken, om *Salmacis* uyt haer genegentheyd te byten. Maer wijlmen ooghfchijnlijck fien kan 't voordeel, 't welck my den Hemel boven haer gegeven heeft, even gelijck *Salmacis* alle andere Mannen te boven gaet, foo is 't oock billijck, dat yeder hebbe, 't geen hem toebehoord. 'k Wil hoopen, dat hy fijn Dwaelingh hier door eens fal bekennen, en figh on-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ongeluckigh aghten, dat hy veel meer ghewandeld heeft nae de klaerheydt van een Ster, als nae 't light van de Son. Terwijl nu *Sidere* en *Licanor* verwaghteden de werkingh van de gramschap der schoone *Dorise*, was *Salmacis* met sijn Vader geduerigh te Susa, gantschelijck niet bekommerd sijnde, over den boosen handel, die 't Geluck, of d'Y versught, hem toebereyd had.

30. Nae 't vertreck van *Licanor* begaf *Dorise* sigh alleen in een Kamer; en sigh op een Bed neer geleyd hebbende, begonse tegens *Salmacis* duysendderley Scheldwoorden uyt te spouwen. O Hemel, seydese, ghy sijt ghetuyge van mijn onschuld, en ghy sult u wreecken aen deesen onbescheydenen Leugenaer, welcken sigh beroemd, de Jonckvrouwen van sijnen Stand te beroven van 't geen, 't welck doch maer alleen in een bloote meeningh bestaet: Doch ick wil liever waerlijck kuysch sijn, en ben verseeckert, dat ghy my redden sult uyt deese smaedheyd, gelijck ghy voortijds Susanna by deGeschied-schrijvers beroemd gemaekt hebt. O gy, die u beroemd van uwe Eerbaerheyd, slaet tegenwoordigh 't oogh op mijn bejegenigh, en op deese jonge Jufferen-Dienaers, die sigh altijd in d'ydelheyd vermaecken, en haere belooninghen veel meer rughtbraer maecken, alse inder daed sigh toedraegen; en sijt gewaerschouwd, van u in geen gemeensaemheyd met haer in te laeten. *Dorise*, niet te vreeden sijnde, met den onschuldigen *Salmacis* te beschuldighen, riep een van haere Jonckvrouwen, die haer Pen, Inct en Pappier brengen moest; op 't welck sy al de Gal van haere gramschap uytgoot. Sie hier den Brief, diese sond aen den geenen, die noyt gelooft sou hebben, soodaenigh een onbillijckheyd te sullen ontfangen.

31. Ick weet niet, waer over ick my meer beklaegen sal, of over mijn geringh Verstand, of

over

over uw ſchendelijcke bedriegery. 'k Was in der waerheyd wel blind, doe ick u, meer als andere veroorlofde by my te mogen koomen, wijl ghy ſchelmaghtiger wijs deeſe Vriendſchap miſbruyckt hebt. Ghy weet echter, datſe altijd eerlick gheweeſt is; en ſoo noch eenige vreeſe Gods in u verkeerde Siel gevonden werd, ſoo ſal uw Gewiſſe u beſchuldigen en leugenſtraffen. Ghelooft ondertuſſchen, dat ick, om my te wreecken, traghten ſal nae alle middelen, die ick bequaem ſal vinden, om u uwen Laſter te doen boeten. Denckt niet, dat ghy oyt door uwe ſoo aengenaeme als leugenagtige woorden ſult mogen verbeeteren 't onreght, 't welck ghy my aengedaen hebt. Mijn Hert is al te gevoellijck, om ſulck een groote beledigingh te vergeeten. Eyndlijck, 'k heb ſoodaenigen afgrijſen van u, datick (ſoo verr is't daer van daen, dat uw geſight my aengenaem ſou konnen ſijn) een ſchrick heb van aen u te dencken. Derhalven begeer ick oock, dat uw naem voor eeuwigh uyt mijn geheugenis wijck', gelijck oock, dat mijn Liefde, die ghy, door uw Laſter-woorden, verwaerlooſt hebt.

32. Deeſen Brief gaffe aen een vertrouwden Boode, die den ſelven binnen weynigh daegen aen *Salmacis* behandighde. Den dapperen Edelman dit Schrift ontfangen hebbende, meende, volgens ſijn gewoonte, een gantſch Keyſerrijck te beſitten. 't Opbreecken van den Brief, daght hem 't openen van de deur des Hemels, en 't leeſen een onſterflijcke geluckſaligheyd te zijn. Maer al deeſe ingebeelde blijdſchap wierd wel haeſt in een bloedigh miſnoegen ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

anderd. Hy was alleen in een Kamer getreden, om deese soete en gewoonlijcke lusten, doch die nu maer harde wrangh-peeren en steeckelige sorgen waeren, dies te beeter te smaecken. In't leesen van deese Regelen wierd hy t'eenemael verbaest, verward, en soodaenigh bekommert, dat hy sigh op een Bed neer wierp; daer hy een groote meenighte van traenen vergoot, en duysend sughten uyt sijn mond liet vliegen, eer hy de maght had, van een eenigh woord voort te brenghen. Maer naederhand gelegentheyd siende, om sijn droefheyd den lossen toom te mogen geven, wijl hy gantsch alleen was, en niemand hem daer in hinderlijck kon zijn, soo beklaeghde hy sigh seer hevigh, en beschuldighde 't Gedarnt van Ongereghtigheyd en Wreedheyd.

33. Ach verlaetene als ick ben (seyde deesen weemoedigen Edelman) moet ick dan, sonder eenige gedaene beledigingh, al mijn goed en hoope soo lighveerdighlijck verliesen? O wreed Geluck! ghy laet nu wel blijcken, dat'er niet seeckers in de Weered is; en dat der Menschen wel-te-vredenheyd veel geswinder verdwijnd als een Blixem. O valsche en bedrieghlijcke Hoop! moet ick dan, nae soo een langen qualijck-overgebraghten tijd, en nae soo een grooten, doch te vergeefs aengewenden arbeyd, sien, dat al mijn Raedslaegen tot roock werden? Maer soo tot mijn quaed geen Heel-middel te vinden sijn, wanneer ick de schoone *Dorise* mijn onschuld te verstaen gaf, en haer klaerlijck vertoonde, dat, 't geen men haer wijs gemaeckt heeft, een vond is, gesmeed in den afgrond der Hellen, door aendrijvingh van den algemeenen vyand des Menschen; die sigh altijd bemoeyd, om oneenigheyd te saeyen tusschen 't geen op't beste vereenight is. Ick moet het op deese wijs besoecken, eer mijn Siel ten vollen van de Wanhoop overweldighd werd. Misschien sal ick een veel vryer

toe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

toegangh tot mijn Liefste vinden, als my in haeren Brief belooft werd.

34. In dit voorneemen trock *Salmacis* van Susa wegh, en quam met groote spoed in sijn Huys Piree. Van daer sond hy een sijner Dienaers nae sijn Neef *Licanor*, van wiens Verraedery hy in't minste geen vermoeden had. Deesen liet hy, met duysend sughten, duysend traenen en duysend snickingen, den Brief van *Dorise* leesen, soo haest hy by hem aenghekoomen was, en bad hem ernstelijck om bystand. *Licanor*, die sigh gantsch staetigh aenstelde, en geheel anders als 't Hert hem te moede was, betuyghde uyterlijck, over deese haestige veranderingh wonderlijck verbaest te zijn, en gaf sijn Neef den raed, een Brief aen de schoone *Dorise* te schrijven; belovende, dat hy den selven haer selfs in handen sou leveren. *Salmacis* geloofde dit; en siet hier den Inhoud des Briefs, die hy aen haer schreef.

35. Ick schrijf u, schoone en reghtveerdighe Godin, deese woorden niet, om my t' ontslaen van den Laster, waer mêê ghy my beschuldight. De selve is soo verr van de waerheyd, dat ghy klaerlijck sien sult (indien ghy my vergunt u mondelijck te mogen seggen, 't geen ghy veellight niet geloven kond) dat noch onbescheydenheyd, noch leugenaghtige Ydelheyd mijn Ziel oyt ingenoomen had. Vergund my deese genaede, soo sal ick noch meer, als voor heenen aen u verplight sijn. Ick verwaght uyt den mond van mijn Neef 't besluyt van mijn Leven of Dood.

36. *Licanor*, welcke wel wist te vermoeden wat hier op stond te volgen, nam deesen Brief; en sigh vervoeght hebbende ter plaets daer *Dorise* sigh onthield (welcke hem nu ghenoeghsaem geerne sagh

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

't sederd hy haer had verseeckerd van 't geen door de schoone *Sidere* soo listelijck bedaght was) gaf hy haer met weynigh woorden te kennen, de komst van sijn Neef *Salmacis*, die hem versoght had, aen haer een Brief te willen behandigen. Op 't hooren van *Salmacis* naem wierd *Dorise* soo ontsteldt, als oyt Harderin sijn magh, welcke, terwijlse over 't gras van een met veelerley veelverwige bloemen bewassene Beemde gaet, onvoorsiens op een vergiftenden Adder treed. Sy had voor deesen Naem, die eertijds de soetste lust van haer gemoed was geweest, soodaenigen schrick, datse voorneemens was, *Licanor* te laeten staen, sonder hem eenige antwoord te geven. Evenwel hadse noch soo veel geduld, datse den Brief aennam, maer in een oogenblick, sonder yets daer in te willen leesen, den selven met haer schoone handen in meer als duysend stucken verbrijselde.

37. Daer nae van een brandende gramschap ontstoocken werdende, badse *Licanor*, dat hy *Salmacis* wou gaen seggen 't geen hy gesien had; en beswoer hem voorts, den selven bekend te maecken, dat hy sigh voortaen noyt meer sou verstouten, eenigsins te schrijven aen haer, die hy soo schandelijk veronteert had; wijl de grootste lust, diese van hem onfangen kon, niet anders was, als alleen, dat haer oogen noyt soo ongeluckigh mogten zijn, van hem te moeten sien, en haer Hert, om aen hem te gedencken. *Licanor* was over deese verwarringh seer verblijd, doch uyterlijck quam hy met groote droefheyd aen de plaets, daer sijn Neef hem verwaghte. 't Is onnodigh, hier te beschrijven de geweldige smerten, die *Salmacis* gevoelde, nae d'aenhooringh van sulck een treurige tijdingh. De geene, die sigh oyt ontrent diergelijcke saecken bevonden hebben, sullen moeten bekennen, dat'er geen quael te vergelijken is by de Herte-quael der sodaenige, welke sigh plotselijk berooft vinden van een hoogst-begeerlijck

lijck goed, 't welckſe nu wel haeſt ſeeckerlick meende ſullen beſitten.

38. 'k Sal alleen ſeggen, dat *Salmacis*, alle hoop verlooren hebbende, om ſijn wreede Lieffte oyt ſijn onſchuld te konnen bekend maecken, ſoo bekommerd wierd, dat hy van dien tijd af geen grooter vyand had, als de Geſelſchappen. Duyſendderley tegen-eenſtrijdende Herts-toghten dreven ſijn Ziel, van miſmoedigheyd overrompeld, gintſch en herwaerts. Aen d' een ſijde was'er een hevigen Krijgh tuſſchen ſijn uytſteckende ſmerten, en de raeſende woede. Aen d' anders ſijde bemoeyden ſigh de waeraghtighe Liefde, en de verdienſten van ſijn Lieffte, ſijn wanhoop te verſaghten. Eyndlijck, als ſijn gedaghten hem een ſeer geweldigen ſlagh leverden, wierd hy als t'eenemael verward; en op ſeeckere dagh uyt ſijn Huys gaende, wandelde hy, ſonder ſtil te ſtaen, door Gehughten en Daelen, tot dat hy ten laetſten op't Gheberght Ragan quam. Boven op deeſen Loogen Bergh is de wooningh van een Kluyſenaer, welcke door 't gantſche Land van Meden ſeer beroemd is. Veertigh Jaeren langh had een Heyligh en Aendagtigh Alleenwooner ſigh daer onthouden; en ter deeſer plaets nam *Salmacis* voor, den overigen tijd ſijns levens toe te brengen, ſonder ſigh van yemand anders, als van deſen Kluyſenaer te laeten ſien.

39. Hy maeckte dit ſijn beſluyt aen hem bekend, en de goede Man ſiende, dat hy van dit opſet niet af te brengen was, nam hem tot ſigh. Hier braght hy den tijd van vijf of ſes maenden toe in ſeer groote ernſthaftigheyd, geduerigh weenende, en ſigh over *Doriſe* beklagende. Ondertuſſchen breyde ſigh de tijdingh van ſijn verlies door gantſch Perſien uyt. Sijn Vader, die maer deſen eenigen Soon had, wou ſigh niet laeten trooſten, terwijl ſijn Neef *Licanor* dit met een volkoomene luſt ſijner Siele aenſagh, ſchoon hy veel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

gheveynsde sughten liet vlieghen. Wat sullen wy nu van de schoone *Sidere* segghen? Alsse sagh, dat haeren Aenslagh haer veel meer schaede als voordeel toe-ghebraght had, soo begonse haer selven van onbillijckheyd en wreedheydt te beschudighen. Terwijlse haer goud-geele Hayren uytruckte, en de Roosen en Lelyen van haer schoon Aengesight overlast deed, braghtse sulcke erbarmelijcke redenen voort, dat de selve bequaem genoegh souden geweest zijn, om Rotsen en Tygers tot medelijden te beweeghen. Voorwaer deese voornaeme Jonckvrouw sou wel haest aen de P[illegible]rcken betaeld hebben, 't geen alle Menschen aen [illegible]e selve schuldigh zijn, indien niet de Toveres *Sophonisba* medelijden met haer quaede stand gehad had.

40. Deese *Sophonisba* was een Vrouw, die sigh aen den Oever van de Vloed Hydaspis onthield, op een kleyne Rots, die de Natuer niet minder sterck heeft gemaeckt, alsse verwonderlijck is. Sy had noyt met eenigh Manspersoon geselschap willen houden, maer haer van der Jeughd af geoeffend in de weetenschap der Sterren, en andere Konsten; soo datse selfs de Koningin van Argenis daer in te boven gingh. Deese Vrouw, die *Sidere* eenighsins in bloedverwanschap bestond, liet sigh by haer brengen, en vond deese weemoedige te bed leggen. Stracks deedse al d'Edele Jonckvrouwen uyt de Kamer gaen, en spracck haer aen op de volgende wijs: Ghy, van 't Geslaght der Eedelste en der Halfgoden in Persien, 't is tijd, dat ghy ophoud van u te bekommeren. De boose werckingen van 't Gesternt hebben opgehouden, en zijn nu niet meer gekant tegens uw overmaetige Liefde. Die, die u beroofde van de hoop, om noyt te sullen bekoomen, 'tgeen u den Hemel van over langen tijd bestemd heeft, geeft voor altijd haer deel en reght over, wijlse sigh alreeds aen een ander heeft ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

verbonden. Belangende *Salmacis*, die ghy verlooren aght, 'k wil u middel geven, om hem weer te bekoomen, indien ghy mijnen raed begeerd te volgen.

41. Hoe ſoud' een bedroefde, en van miſmoedigheyd overweldighde Ziel, oyt ſoeter en aengenaemer redenen konnen hooren? Sy waeren oock bequaem, om aen deeſe bekommerde geſontheyd te geven; welcke ſigh uyt het bed oplightende, *Sophoniſba* wel duyſendmael omhelſde, als die haer voor de behoudenis haers levens alleen te dancken had. Ondertuſſchen ſal den Leeſer gelieven te weeten, dat 't geen *Sophoniſba* van *Doriſe* geſproocken had, waeraghtigh was. Nae 't vertreck van *Salmacis* had *Licanor*, die alreeds ſeer rijck was, als een Erfgenaem van een voortreflijck en Adelijck Huys, noch daerenboven een groot Erfdeel bekoomen, hem naeghelaeten van ſijn Moeye, de rijckſte Vrouw van dat gantſche Geweſt: Soo dat'er geen Heer in Perſien was, die't meer nae wenſch gingh, als hem. Daer benevens was hy moedigh, verſtandigh en liſtigh (gelijck uyt deeſe Geſchiedenis genoeghſaem kan afgenomen werden) weetende de tijd ſoo wel in aght te neemen, dat hy lightelijck tot eenige voorgenoomene ſaeck kon geraecken. Hy beſoght *Doriſe* meenighmael, die door deeſe gemeenſaemheyd hem waerdigh aghte, om de Plaets in te neemen, dieſe voortijds alleen voor *Salmacis* bewaerd had.

42. Eyndlijck volghde hier op de vereeniging, ſoo datſe, met beyder vergenoegingh, malkander ten Houwlijck wilden neemen. Al deeſe handelingen van *Licanor* ſullen miſſchien ſommige vreemd duncken, en hy ſal by de ſelve den naem van een Verraeder niet ontgaen konnen. Doch ſoo men betraghten wil de kraght der Liefde, en 't meedelijden dat deeſen Edelman met *Sidere* had, d'aldervolmaeckſte Schoonheyd van gantſch Perſien, die in veelerley

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

dingen en verdiensten *Dorise* overtrof, soo salmen immers moeten toestaen, dat *Salmacis* hem noch te bedancken had, in plaets van reden te hebben, om over hem te klaegen. Doch laet ons nu besien, wat de schoone *Sidere* deed. *Sophonisba* berighte haer, hoe *Salmacis* sijn wooningh had op een hoogh Medisch Geberght, by een Kluysenaer, diemen de bynaem van den Eensaemen gaf. Sy voegde hier by, datse (om hem weer van deese plaets af te rucken) sigh in persoon daer heenen moest begeven, sonder haer voorneemen aen yemand, als alleen aen die gheene die met haer gingh, t' openbaeren. Aengaende *Sophonisba*, sy wou selfs mêê daer by zijn.

43. Als dan de schoone *Sidere* nae weynigh daegen weer tot haere volkoomene Ligchaems-kraghten gekoomen was, settese sigh, op seeckere morgen, in een Koets, die van ses goede Paerden voort-getrocken wierd, rijdende soo nae de Woonplaets des Vorsts van Gomese. Daer was niemand die sigh te deeser tijd over haer vertreck seer bekommerde: Want de Vorst haeren Vaeder was doenmaels aen 't Hof; en wijse in 't geselschap van *Sophonisba*, haere Bloed-vriendin, sigh bevond (welcke altijd seer groote sorge droegh, om dit Adelijk Huys in sijn hoogheyd staende te houden) soo wasmen ghenoeghsaem versekerd, dat de schoone *Sidere* altijd in een goede bewaeringh was. Sy wendden soodaenigh een neerstigheyd aen, datse binnen thien of twaelf daegen tijds onder aen den Bergh quaemen, op wiens Spits de Kluys van de Kluysenaer gebouwd stond. Hier lietense een seer heerlicke Tent opslaen, nevens een lustige Springh-bron, die onder uyt de Rots sprongh; en rusteden twee daeghen van haere vermoeytheyd, doende niets anders, wijl 't *Sophonisba* soo goed vond.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

44. Terwijlse sigh nu hier ophielden, onderrighte deese Vrouw de schoone *Sidere* van een seekere saeck, over welcke veele, die't niet geloven willen, misschien lagchen sullen. Sy seyde, datse *Salmacis*, wegens sijn geringh oordeel (de Schoonheyd van *Dorise* boven de haere stellende, en daerenboven 't Bloed haerer Voor-ouderen niet aghtende) niet doemen moest; vermits deese veraghtingh veel meer uyt dwangh, als uyt een vrye willekeur voort quam. *Soline* de grootste Toveres die oyt in Persien geweest was, en van welcke *Salmacis* op-gevoed was geworden, had onder aen sijn Oor een Ringh met een seecker Marckteecken ghehangen; en even dit veroorsaeckte de geweldige Liefde, die hy *Dorise* toedroegh. Sy had dit gedaen, als een Doodvyandin van *Sideres* Huys, vermits een haerer Oomen een haerer Soonen om't leven ghebraght had. De Duyvel had haer ontdeckt, dat eenmael tusschen dit Kind ('t welck sy opvoede) en tusschen de Dochter des Vorsts van Gomese een Houwlijck stond aengegaen te werden; en derhalven hadse de voltreckingh daer van willen verhinderen door desen Ringh, die niet anders ('t waeren de woorden van *Sophonisba*) als door een stercker Tovery van sijn plaets wegh-genoomen kon werden.

45. Nauwlijcks hadse deese woorden geëyndight, of sy sagh, door een Venster van haere Tent, een jongen Kluysenaer van boven de Rots af nae beneden komen. Dit was onsen *Salmacis*, die daegelijcks nae dese Bron gingh, om daer sijn ongeluck te beweenen. Hy was nu gantsch anders, als te vooren, en niet meer den braven *Salmacis*, die de Liefde in sijn oogen, en den Krijghsgod aen sijn sijde pleegh te draegen. Sijn ghedaghten hadden hem soodaenigh in-genoomen, dat hy de kostelijcke Tent, die deese voornaeme Vrouws-persoonen hier op-gheslaegen hadden, niet eens gewaer wierd. By den Oever van de Bron ghe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

koomen sijnde, viel hy op sijn rugg' neer, en beschuldighde deSterren wel duysendmael van ongeregtigheyd, even als offe mêê tot sijn Ongeluck geholpen hadden. De treurige Echo beantwoorde't geluyd sijner Klaghten; en indien selfs een Muer sijn ellendige Gebeerden gesien had, sy sou, door meedelijden, traenen moeten vergieten hebben. Doch hy viel in een seer diepe slaep, 't sy om dat hy nu in soo langh geen rust ghenooten had, of 't sy dat sulcks veroorsaeckt wierd door de kraght der Toveryen van *Sophonisba*.

46. Geduerende deese Slaep vond *Sophonisba* gelegentheyd, om hem, door haere verborgene Konsten, den Ringh van 't Oor wegh te neemen. Nauwlijcks hadse den selven in haer geweld gekreegen, of *Salmacis* kreegh een seer wonderlijcken Droom. Hy meende, dat hy in een seer lustigen Boomgaerd onder een Cypressen-boom lagh. De plaets was soo vermaeckelijck, dat hy sigh liet voorstaen, de Natuer moest een welbehaegen genoomen hebben, om sigh aldaer, tot lust der Menschen, op allerley wijs vrolijck te betoonen. Evenwel waeren al de Ledemaeten sijns Ligchaems op deese plaets, daer hy lagh, soodaenigh verhinderd, dat hem onmogelijck was, hand of voet te beweegen, in deese uyterste benauwtheyd zijnde, daght hem, dat *Dorise* daer aenquam; welcke met een Mes sijn Ligchaem opende, en voorts 't hert daer uyt ruckte. Alsse nu met het selve wegh wou loopen, verscheen hem even ter selver tijd een andere Jonckvrouw, begaeft met een onvergelijckelijcke Schoonheyd, en gekleed in 't wit, over al met goudene Boordsels beleyd. Deese hield *Dorise* met haer hand stil staen, en terwijlse 't gedaghte hert van haer wegh nam, begonse haer dusdaenigh aen te spreken.

47. Hoe nu, ghy onbedaghte, soud ghy wel derven

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

ven ontvoeren, 't geen de Schickingh des Hemels niemand anders, als alleen my voorgehouden heeft? Weet ghy niet, wat voordeel de Natuer my boven u gegeven heeft, 't sy datmen sien wil op de volmaecktheden des Ligchaems, of op de schoonheden des Gemoeds, of op d' oudheyd des Adelijcken Geslaghts, of op de goederen des Gelucks? Ghy hebt geen deel aen deesen Edelman; en soo ghy voor heenen yets daer van in besittingh hebt gehad, sulck is u meer toegekoomen door een onreghtveerdige Geweldenaery, als door een billijcke en vrywillige gift. Dit geseyd hebbende, stond *Dorise* t'eenemael verbaest, soo datse haer niets met allen wist t' antwoorden, maer de besittingh van *Salmacis* hert liet vaeren, en sigh wegh maeckte, om haer van schaemte te verbergen. Terwijl nu den Edelman deese uytmuntende Schoonheyd ernstelijck betraghte, liet hy sigh beduncken, haer meermael gesien te hebben. Hy wierd derhalven soodaenigh verlieft, dat hy sigh selven lasterde, wijl hy haer niet betoond had de plight, die alle dappere Zielen haer schuldigh waeren; meteenen sijn voorige blindheyd vervloeckende.

48. Verders sagh hy in den selven Droom, dat dese voortreffelijcke Jonckvrouw sigh neer sette aen den Oever van een Beeckje, 't welck saghtjens, en ghekronckeld, op de wijs van een Slangh, van die plaets af-liep. Stracks daer nae namse een Luyt in haere handen, diemen daer by de Bron neer geleyd had, en sloegh daer op met soodaenigh een lieflijckheyd, dat de kleyne Vogeltjens haer quaemen naederen, en onbeweeghlijck op de tacken der Boomen bleven sitten, om dit soet geluyd dies te beeter te moogen hooren. Al deese dingen sagh *Salmacis* in sijnen Droom; doch in een oogenblick ontwaeckende, hoorde hy sulck een aengenaeme stem, dat de selve bequaem genoegh scheen, om selfs een geest aen d'ongevoel-

lijcke

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

lijcke dinghen te geven. Sijn oogen geopent hebbende, en nae de plaets siende, daer de klanck van daen quam, wierd hy een Jonckvrouw gewaer, even de selve, die hy in den Droom gesien had, t'eenemael gelijck. Oock wasse juyst soodaenigh ghekleed, sat aen de naest-ghelegene Beeck, had een Luyt in de hand, en songh, onder't gespeel van de selve, dese Liefd-rijcke woorden.

Ghy treurigh oogenlight, sught, traend, en werd verslenscht:
Maer neen, ach neen! ghy siet niet 't geen ick heb ghewenscht.
Kond ghy niet speuren, 't geen ick soo begeer? Gy Bronnen,
Die heymelijck soud een getuyghnis geven konnen
Van mijne Liefden-qua..., en smertelijcke pijn,
Gy Klippen, segh my doch, waer magh mijn Liefste sijn.

49. De Leeser sal gelieven te weeten, dat de geene, die deese woorden liet weergalmen, de schoone *Sidere* selfs was, die door den raed van *Sophonisba*, sigh ter deeser plaets had neer geset, verwaghtende dat *Salmacis* uyt sijn Slaep sou ontwaecken. Deesen Edelman, over sulck een ontmoetingh gantsch verward zijnde, stond een langen tijd stil, om deese Schoonheyd nauwkeurigh te betraghten; en wierd eyndlijck gewaer, dat deese Jonckvrouw *Sidere* was. Even van dien tijd af aen deed de Liefde (welcke, door de Tovery, die hy aen sijn oor droegh verhinderd zijnde, hem soo veel volmaecktheden niet had konnen laeten kennen) d'Oogen sijns Verstands op; en als hy sigh van alle Neygingen ghesuyverd had, veroordeelde hy sijn onweetenheyd, en beschuldighde hem hooghlijck, om dat hy sigh niet bequaem gemaeckt had, hem selven in dat schoone Sonne-light te verlustigen.

50. Ter

50. Terwijl hy nu van deese nieuwe ghedaghten vervoerd wierd, gingh *Sophonisba* uyt haere Tent, hem te gemoet. Nae de gedaene groetenis, namse hem by der hand, en seyde: 't Is tijd braven Edelman, dat ghy u van uwe Vrienden laet aenschouwen. De Rotsen en Bosschen zijn voor de wilde Gedierten, maer niet voor de soodaenige, die haer Vaderland met roem dienen konnen. De schoone Jonckvrouw, die ghy daer aen den Oever van de Beeck siet sitten, besweerd u, dit te doen; en ghy soud dwaeslijck handelen, indien ghy haer soo een billijcke Beede afsloeght. Laet ons derhalven van hier gaen, en houd voor aengenaem de moeyte die wy genoomen hebben, om hier te koomen, op dat wy u uyt uwe Dwaelingh verlossen moghten. *Salmacis*, die geen aengenaemer redenen had konnen hooren, liet sigh van *Sophonisba* leyden ghelijck een Lam, om deese uytsteeckende schoonheyd tot een Offerhande te dienen. Soo haestse nu beyde by de Jonckvrouw ghekoomen waeren, boogh hy sigh op d'eene Knye ter aerde, en seyde tot haer: Indien mijn begaene Misslagh, u niet beweesen hebbende den dienst, die ick u schuldigh was, ô boven-aerdsche *Sidere*, u heeft konnen beledighen, soo behoord ghy t'overweeghen, dat ick een sterflijck Mensch ben, en derhalven een Persoon, die verleyd kan werden. Maer wijl ick mijn Dwaelingh bekenn', soo behoordt ghy oock de Goden (welckers evenbeeld ghy levendigh voor oogen steld) nae te volgen; die niet anders als 't berouw der Misdaeders begheeren. Gy mooght my soodaenigh een straffe opleggen, als't uw Gereghtigheyd behaegen sal: Ick wil de selve met een ghewilligh hert uytstaen; sy magh oock soo strengh zijn alsse kan, indien ick maer daer door in uw goede gunst leven magh. Soo ghy niet wat meer als Aerdsch in u had, soo soud' ick

een

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

een lange reden gebruycken, om u mijn berouw te betuygen: Maer wijl ghy (als een soodaenige gelijck ghy zijt) klaerlijck mijn hert doorsien kond, soo sijt daer mêê te vreeden, dat ick u bid, dat het selve voortaen aen de vlam van uw schoone oogen op-geoffert magh werden.

51. De schoone *Sidere*, die deesen berouw-toonende Misdaeder onophoudelijck aenschouwde, stond op van de plaets daerse sat; begaf sigh nae *Salmacis*, nam hem op, en antwoorde: 't Misbedrijf, datmen uyt onweetenheyd begaet, is te verontschuldigen. Ick heb al voor langen tijd geweeten, dat de eene, die my door Tovery 't besit van uw Hert onthield, 't genot daer van eyndlijck aen my sou moeten overgheven. Den Hemel, die deese ongereghtigheyd niet langer verborghen wou laeten blijven, heeft nu betoond, dat hy meer maght heeft, als't geweld aller Toveryen. Op een andere tijd sult ghy dit omstandelijcker te weeten koomen; doch ghy moet u nu eerst ter rust begeven, om uw Aengesight weer toe te laeten komen, 't geen een al te grooten ernst 't selve heeft konnen beneemen. Terwijlse dit seyde, hieldse *Salmacis* by d'eene hand, en by d'andere *Sophonisba*, nemende op sulck een wijs den wegh nae haere Tent, in welcke twee of drie Wooningen, op de manier van Kamers, waeren.

52. *Salmacis* leyde sigh, op 't versoeck van *Sophonisba* en *Sidere*, in een seer kostelijck Bed, 't welck voor hem toebereyd was; en hier wierd hy twee of drie daegen langh gekoestert en versterckt (door de handen van sijn Alderliefste, met d'alderuytgeleesenste spijsen, die in gantsch Asien gevonden moghten werden. Oock wierd hy verfrischt door seer welsmaeckende Wijnen, soo dat hy nae weynigh tijds sijn levendige verwe weer bequam. Doch al deese leckere beetjens waeren niet te vergelijcken, tegens

de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

de soetigheyd die hy gevoelde in d' aenschouwingh van d'uytsteeckenste Schonheyd, die doemaels in de gantsche Weereld te vinden moght sijn. Ondertusschen lietmen den Kluysenaer haelen, en *Sophonisba* verhaelde hem den gantschen handel. De goede Man was seer vrolijck, om dat haer voorneemen soo een geluckigen uytgangh genoomen had. Hy sprack sijn Zeegen over haer allen uyt, en begaf sigh weer nae sijn Kluys, daer hy niet, als seer selden, uyt gingh.

53. Belangende dit Adelijck geselschap, sy vertrocken weer nae Assyrien, en quaemen, nae weynigh daegen, in 't Slot van *Sidere* aen. *Salmacis* hield sigh, uyt goedvinden van sijn Alderliefste, hier niet langh op, maer vervoeghde sigh in een nae-by-gelegene Stad, en woonde by een sijner Vrienden, die sigh over sijn weerkomst bovenmaeten seer verheughde. Hier rustede hy sigh seer praghtigh toe, volgens de Hoogheyd van sijn Stand. Al sijn Edelknapen en Volgh-dienaers liet hy in Blauwe Sijde kleeden, gestickt met goudene Sterren en Herten; welcke laetste brandden door de straelen van d' eerste: Deese Hof-verw betuyghde, hoe sijn Hert door d' oogen der schoone *Sidere* ontstoocken was. 't Gerught van sijn weerkomst wierd terstond door al de Landschappen van dit groote Koninghrijck verbreyd; en den grooten *Alkander*, die sijn verlies seer beklaeght had, ontfingh hier over een groote vergenoegingh. Sijn Vader, den Opperhooftman *Melampus* begaf sigh terstond nae sijn Huys Brusie, en van daer nae Elymaide, daer sijn geliefde Soon sigh ter dier tijd bevond.

54. Sijn omhelsingen en vreughde-traenen waeren onuytspreeckelijck, als hy nu weer voor sijn oogen sagh, 't geen hy alreeds voor verlooren betreurd had. Ondertusschen stelde *Salmacis*, nevens een groot getal andere Edellieden, een Steeck-spel aen, in 't welck vier Ridders (sigh de Ridders van de Sterren

noem-

mende) haer aenboden, om tegens alle, die 't Hert hadden, de sterckte haerer Lancen te beproeven, staende te houden, dat de geene, die de naem van een Ster voerde, in schoonheyd en verdiensten alle andere schoonheden des Weerelds overtrof. Ick heb (seyd d' Heer *Rosset*) d' Ontsegh-brieven, die ter deeser oorsaeck uytgesonden wierden, en d'antwoord op deselve, gesien; oock soud' ick die hier in-gevoeghd hebben, indien 't de bepaelingh van deese Geschied-beschrijvingh had willen gedoogen. Vergenoeghd u, met te weeten, dat'er noyt sulck een heerlijck Steek-spel meer gesien was. De voortreflijckste Jonckvrouwen des Lands leenden haere oogen hier-toe, om getuygen te zijn van de sterckte en veerdigheyd deeser onvergelijckelijke Edellieden.

55. *Sidere* en *Dorise* lieten'er ook aen hare tegenwoordigheyd niet ontbreecken, d'eene, om haere gunsten aen haeren Minnaer te betuygen; d'andere, om sijn Hert te beweegen; doch sy was in haere meeningh ten hooghsten bedroogen. Want *Salmacis* was van *Sidere's* volmaecktheden soo t' eenemael ingenoomen, dat hy 't minste vonckje van sijn eerste brand niet meer gevoelde: In tegendeel, hy lasterde d' uyren en daegen, die hy niet aengewend had, om *Sidere* te dienen. Hy had alle gedaghtenis van andere dingen verlooren, en sijn oogen waeren blind voor alle andere klaerheden. En seker den Hemel had dese *Sidere* met soo veel volmaecktheden en aenhitsingen begaeft, dat de geene, die haer maer alleen aenschouwen, sonder eenige Neygingh des Gemoeds te hebben, naederhand noyt soo een soete gevanckenis ontkoomen konden. Alhoewel nu in dit Steeck-spel seer weerde en beroemde Ridders waeren, soo kon echter niemand in dapperheyd en Adelijcke gebeerden *Salmacis* gelijck geaght werden.

56. Onder dit Edele getal was een onbekend Ridder

der, ſigh boven maeten wel droegh, en, naeſt *Salmacis*, d'eer had, van ſigh alderbeſt ghequeeten te hebben. Soomen my nae ſijnen Naem vraeghde 'k Sal antwoorden, dat het *Licanor* was; die ſigh, nae d'eyndigingh van 't Steeckſpel, heymelijck wegh-maeckte, en van niemand gekend was gheworden, behalven miſſchien van *Doriſe*. 's Anderen daeghs ſtackmen nae den Ringh, ter eeren van de ſchoone *Sidere*; en *Salmacis* was oock in deeſe luſtighe oeffeningh ſoo gheluckigh, dat hy den opgheſtelden prijs ontfingh uyt de handen van ſijn Alderliefſte. Den volghenden Dagh wierd dit Ringh-ſteecken weer vernieuwd, doch *Salmacis* begeerde ſigh daer in niet te laeten ghebruycken, wijl den prijs door *Doriſe* ſou overghegeven werden. Hy was nu een Toekijcker op de Schouw-plaets van ſijn liefſte *Sidere*, en oordeelde van de geene, die beſt reden en raeckten.

57. Den gedaghten onbekenden Ridder vond ſigh in dit Spel, en was ſoo geluckigh, dat den prijs hem toegeweeſen wierd. 't Is de gewoonte in Perſien, als een vermomd Ridder in diergelijcke Ren-ſpeelen 't opgeſette Kleynood komt te winnen, dat hy, op d'ontfangingh van 't ſelve, ſijn Aengeſight moet ontdecken; en ter ſelver oorſaeck wierd *Licanor* ſtracks van de gantſche Vergaderingh gekend. *Salmacis*, en *Sidere* wierden ſeer verheughd, ſiende dat hy den prijs bekoomen had; en te meer noch, om dat hy ſigh t'ſederd de weerkomſt van ſijn Neef, gelijck, als onſightbaer had gehouden. Ondertuſſchen had *Salmacis* van *Sidere* vernoomen de Tovery van *Soline*; en deſgelijcks oock de liſt, van *Sidere* gebruyckt, om hem uyt ſijn dwaelingh te rucken; waer toe *Licanor* haer een goede byſtand betoond had: Doch hy bekommerde ſigh weynigh over de verradery van ſijn Neef, wijl hy door 't verlies, ten aenſien van *Doriſe*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

geleden, 't Hert van een onvergelijckelijcke Schoonheyd gewonnen had.

58. De Naght aengekoomen zijnde, begaeven sigh een groot deel Edellieden op 't Vorsten-Hof van *Sidere*, d' andere keerden by *Dorise* in, die ten hooghsten verontrust was, om dat *Salmacis* sigh niet had willen laeten vinden in't Ringh-steecken, 'twelck om haerent wil was aengesteld geworden. Evenwel lietse haer' onsteltenis niet blijken. Sy was boven maten hooghertig, en beeldde sigh van haer selven so veel in, datse meende, dat de Dienst-betuygingen van *Salmacis* tegens *Sidere* veel meer verdight als waeraghtigh waeren. Derhalven, geloovende hem noch meer hertenleed te sullen aendoen, als hy haer had aengedaen, soo bewillighdese, om met *Licanor* een Houwlijck aen te gaen, 't welck oock nae seven of acht daeghen bevestight wierd. Maer *Salmacis* (gelijck wy alreeds gheseyd hebben) daght niet meer aen haer, als aen de minste sonde, die hy in sijn Jonckheyd begaen had.

59. 't Houwlijck tusschen *Salmacis* en *Sidere* wierd, nae dat van *Licanor* met *Dorise*, niet langh uytgesteld: En sie daer, hoe de Liefde een welgevallen heeft, om sigh te verlustigen met d' onbestendigheyd der Menschen. *Salmacis* sagh *Licanor*, om sijn gepleeghd bedrogh, noyt scheel aen; maer seyde in tegendeel, dat hy hem grootelijcks te bedancken had. Alleen saegen beyde deese voornaeme Vrouwen malkander geduerigh van ter sijden aen: Want *Dorise* (die naederhand van haeren Man vernam, wat voor listige vonden hy gebruyckt had, om haer ten Houwlijck te bekoomen, en hoe de schoone *Sidere* hem in sijn Aenslagh behulpsaem was geweest) heeft deese daed van *Sidere* seer quaelijck opgenoomen. Doch *Sidere*, die sigh niet bekommerde over de toornigheyd, die d' andere noch in haer wraeckgierige Siel behouden had,

leef-

leefde met haer beminde Echtgenoot in een volkoomene ruſt en vergenoegingh. Hy beſit tegenwoordigh een van de grootſte Ampten in gantſch Perſien, En ſijn Naem (die hier, gelijck oock die van al d'andere, die in deſe Geſchiedenis ſijn ingemenght, vermomd is geworden) is niemand onbekend, als alleen de gene, die geen kennis hebben.

EYNDE.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

AENWYSER

Van eenige bysondere Saecken en bedenckelijke Spreucken, in dit Werck voorgestelt.

't Eerste Getal beteeckend de Geschiedenis; 't andere d erdeelingh der selve.

Achterklap, waer in onderscheyden van Lasteringh, xxviij. 3. Is hedensdaeghs e seer ghemeene Sonde. lxxij. 1.

Achterklappers zijn een grouwel voor God en Menschen, lxxij. 12. 20.

Aert der Yversugtige, vij. 2. Der Menschelijcke Loosheyd, xj. 1. Der Gierigheyd, xvij. 3. Der Sonde, xviij. 7. Vande swarte en witte Seylsteen, xxviij. 2. Der Franschen, xxx. 4. Laet van Aert niet, xlvij. 7.

Afgod der Verliefde, werd de Dood genoemt, xx. 11.

Agen, een Stad in Guienne, hoedaenige Inwoonders de selve voed, x. 2.

Alkair, of deese Stad te vooren Me phis geheeten heeft? 36.

Alles verliest h, die alles door list en bedrogh meend te bekoomen, xv. 12.

Almanack-maeckers, offe eenighe toekoomende dingen voorseggen konnen? xxxj. 14.

Alphonsus Koningh van Sicilien, aght de Kroon een seer swaere Last te zijn, xxxiv. 14.

Alssem, een weynigh v de selve verderft een gantsche pot met Honingh, xiij. 5.

Antwoord op de vraeg ofmen nae genegentheid, of nae de goederen des ghelucks behoord te Houwlijcken? xliij. 12. Waerom de Menschen, hoe veelse oock hebben, geduerigh noch meer begeeren

geeren? xvj. 17. Of een Misdaedige, als de Beul quaed reght doet, sijn straf uytgestaen heeft of niet. xlviij. 13. Hoe langh een Dief aen de Galgh moet hangen, eer men seeckerlijck weeten kan, dat hy dood is? lxvij. 13. Van een Burggraef te M[illegible]aenen, op de vraegh [illegible] hy over sijn Wijf yverde? xlviij. 3. Of een Man, door sijn overspeelighe Vrouw in schande gheset kan werden? xvij. 17.

Arbeyden, kan men niet alleen met handen, maer oock met de herssenen, x. 13.

Archimedes, op den Thorn te Syracusa zijnde, verbrand, door een Brand-spiegel, de Roomsche Oorloghs-vloot, lxviij. 2.

[A]ristotelis antwoord, op de vraegh, waerom men de Schoonheyd beminde? xlij. 1.

Arme, behoeven weinigh, om haer selve te verghenoegen, xvij. 17.

Armoede is een afschouwlijck Dier, xvij. 17. Een afgrijsslijcken Draeck genoemt, die de Menschen levendigh verslind, lv. 12.

Arthur Warwicks treflijcke Spreuk van de Hovaerdy. ij. 18. Van Voorspoed en teghenspoedt, xxx. 52. Van hoogen en laegen stand, xxxiv. 14.

Augustini Spreuck, hoe Godt de quaede dinghen gebruyckt, lv. 14.

Balsaks Spreuk van de Weduwen, xxxviij. 2.

Barmhertigheden der Godloose zijn wreedt, xxxviij. 15.

Basilisken, hoe de selve, nae't gevoelen van sommige, ghedood konnen werden, xj. 1.

Bedelaer, die vroom is, is by God dierbaerder, als een Godloose Koningh, viij. 12.

Bedriegers met Perillus (den koperen Stier-maeker) vergeleecken. xiij. 10. Bedrieghen haer selven aldermeest, xxvj. 13.

Bedrog, selfs tot een goed eynd aenghesien, werd van God gestraft, xiij. 10. Der Menschelijke raed-

slaeghen kan niet langh verborgen blijven, xlvij. 1. Valt uyt tot schaede van den bedrieger, xlvij. 12. Van een gewaenden Goudmaecker, lxxj. 12.

Begeerten zijn blind, en overhaesten sigh, xxviij. 1.

Bergen die hoogh sijn, sijn de kragt des Donders aldermeest onderworpen. ij. 4.

Bernhardi Spreuck van de Ledighgangh, x. 1. wensch, dat God hem sijn eerste Sonde wou te kennen geven, xxix. 7. Treflijke woorden tegens de Hovaerdy, lxvi. 10.

Bescheydenheyd, wat de selve is? lj. 1.

Besigheyd der Ledige is de Liefde, xxxvij. 11.

Bestendige Eer werd door geen boose middelen verkreegen, ij. 2.

Bestendigheyd is niet in sulcke dingen, die van de Liefde voort koomen xxv. 11.

Betoverde Menschen, wat de soodaenighe doen en niet doen moeten, lix. 20.

Beul, als hy quaed Reght doet, of de Misdaedige dan vry is? xlviij. 13.

Beurs, die ledigh is, is't grootste ongeluck op dese Weereld, xliij. 1.

Bleeck worden door schrick, wat d'oorsaeck daer van is, xiij. 8.

Blinde konnen somtijds getuygenis van een verborgene misdaed geven, xlij. 1.

Bloedschande, een schriklijcke en vervloeckte Sonde, xj. 11.

Boomen, die dickmael verplant werden, beklijven niet, xxvij. 1.

Boose daeden hebben noyt goeden uytgangh, iv. 12. xx. 9. Wijven, de Voorspraecken des Duyvels op deese Weereld, lviij. 4. Raed, is den Raedgever alderboost, xxvj. 13. Quaede Vogels, leggen geen goede Eyeren, noch broeden geen goede Jongen uyt xliij. 7.

Brandspiegels, wat daer door verricht kan werden, lxviij. 1.

Brasides (eens Krijghsmans) bedencken, op een Muys, die hem in de

de vingher beet, xxxv. 1.
Broeders hebben dickmael geen groote Liefde tot malkander, lv. 1.
Byslaep voor d' openbaere Trouw is Hoerery, xl. 12.
Bystanders (van de Fransche Seconden ghenoemd) watse in de Twee-geveghten verrigten, xxxvij. 16.

Cain werd eerst na een langen tijd; Ananias en Saphira stracks op de daedt ghestraft, lxxiij. 1.
Caiphas oordeeld beeter te zijn, dat eenen (onschuldighen) stierf, als datse alle verginghen, lxvij. 1.
Capaccii verghelijckingh van de Bedriegers met Perillus, den kooperen Stier-maecker, xiij. 10.
Cardani on-christelijck gevoelen van de Wraek-oeffeningh, xix. 1.
Carensis Spreuck van den Rijckdom. xvij. 17.
Cato overwind zijn ongeluck door Grootmoedigheyd, lxii. 9.
Christenen, begaen dickmael soodaenighe grouwel-sonden, van welcke de Heydenen selfs een afgrijsen gehad hebben, x. 1. Mogen haere Schildwaght niet verlaeten, sonder van haeren Hooftman daer van afgeroepen te werden, xlix. 11. Die opreght en ghelovigh zijn, sullen sigh tot geen trouwloosheyd begeven, xxij. 1.
Chymisten, offe van andere Metallen Goud konnen maecken? lxxj. 1.
Cortesii, dien beroemden Reghtsgeleerde) lustigh Testament (of laetste wil) hoedaenigh hy begeerde begraeven te werden, lxv. 13.
Crucifix, van een buytensinnigh Edelman geslaegen zijnde, veroorsaeckt groote woede in de Roomschgesinde, lxvij. 2
Cupido, waerom af-ghebeeld als een blind en naeckt Kind, met Vyer en Pijlen voorsien? xiv. 1. xxviij 7. Heeft yets van d'eygenschap des Donders aen sigh. xlv. 8.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

DApperheyd heeft Middelplaets tusschen vertsaeghtheyd en dolkoenheyd, xl. 3.
Dauw, werd gheséyd op geen Veld te vallen, daer geld begraeven l... xvij. 1.
Dennen en Eycken hout laet sigh niet aen malkander lymen, xiv. 3.
Deughd, werd selden onder de Lasteren ghevonden, j. 1. Is de schoonheyd des ghemoeds. lvij. 4.
Deughden, werden door de kennis der Lasteren bevoorderd, xxij. 14.
Deughde - vriendschap, waer by vergheleecken. xviij. 9.
Dief, waer door men hem, soo ghesеyd werd, kan doen weerkeeren, ix. 15.
Dier, hoe kleyn 't oock is, wreeckt sigh, wanneer 't sijn leven geld, xxxv. 1.
Dionysius, van een Koningh een Schoolmeester geworden, ij. 18.
Dochter, opgehangen, en nu al voor dood ghehouden zijnde, werd weer levendich, lxvij. 8.
Dochters, welcke al te nauw en ingetoghen opgevoed werden, springen lichtlijck geheel uyt den band, alsse in vryheydt geraecken, iij. 3. Sullen ghemeenlijck de geene, diese eerst haeren Maegdom gelaeten hebben, altijd gunstigh zijn. l. 10. Die schoon zijn, draegen haer Houwl[ij]cks goed in 't Aengesicht, l. 11. Moeten voor d' openbaere Trouw haeren Maeghdom haer niet laeten roven, lx. 11.
Dood, den Afgod der Verliefde genoemt, xx. 11. Sit de Minnaers maer alleen op de tongh, sonder dat het hert yets daer van weet, xlix. 6. Kloeckmoedighlijck veracht, lxv. 3. 8. 11.
Dorr en groen hout brand onghelijck; want als 't eene verbrand is, werd het andere eerst heet, waer op gepast. xiv. 3.
Dorp te verquisten valt veel lichter, als een Huys te winnen. lxvj. 3.
Droom van Sultan Osman, Turckschen Keyser, en

d'uyt-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

d'uytleggingh des selven xxxiv. 14.
Dubbelhertige Menschen zijn ten hooghsten schaedelijck, lxxii. 12. 20.
Duytsche, zijn soo yversuchtigh niet, als Italianen en Spaenjaerds, xxvj. 8.
Duyvel, is een Hater en verhinderaer van den Echten S[illegible]nd, ix. 6. Weet n[illegible]t onse Sinnen bedrieghlijk om te gaen, ix. 11 Die hem diendt, heeft een boosen Heer ix. 11. Is een Geest in den mond der valsche, en regeerd de tongh der Achterklappers, xxvii. 1. Alsmen hem in de Kerck laet koomen, soo geraeckt hy wel voorts op den Altaer, xxx. 25. Weet geen toekomende dingen uyt hem selven, als alleen door gissingh, xxxj. 1. Beloond sijn Voorspraecken hier op aerden met tijdlijcke en eeuwige onghelucken, xxxix. 1. Is licht te nodighen, maer quaelijck weer quyt te werden, lxij. 20. Weet sigh te vermommen als een Engel des Lichts, lxix. 1. Doet eèn ghestorvene Vrouw sigh eenige daegen langh vertoonen, om de Moordenaer tijd te geven, om wegh te gaen, en alsoo buyten quaed vermoena- te blijven, lxix. 3. Verhuerd sigh voor een Paerd-beryder, lxix. 6.
Duyvelsche beloften, ghedaen van drie Edellieden en een Kleermaecker, xlj. 4.
Dwangh der Ouders on[illegible]rent de Houwlijcken haerer Kinderen, veroorsaeckt veelerley Onheyl, xxx. 30. Is gantsch onbillijck, xlvj. 18.

ECht, kan niet gerust noch gesegent zijn, Alsmen d'eene in 't hert heeft, en d'ander met de mond moet neemen, xlvj. 18.
Echtestaet, met een al te vyerige drift aenghevangen, is selden bestendig, ij. 5.
Echte-werck, by de Vallende Sieckte vergeleecken, xxviij. 6.
Edelman buyten sinnen zijnde, moet hangen, om dat

dat hy in sijn raserny een Beeld ghesláeghen had, lxvij. 4. De Duyvel te gast genoodight hebbende, krijght hem gewisselijck aen sijn Tafel, lxiv. 20.
Eenhoorn, heeft sijn Sterckte tusschen d'oogen, wat suclks seggen wil, vj. 10.
Eenigheyd des Echtenstaets, waer in die bestaet, xliij. 3.
Eerbaerheyd der Vrouwen spottelijck vergeleken by een Lantaern, die men alleen op de Straet gebruyckt, maer t'huys onder de banck set, x. 5.
Eere, die bestendigh is, werd door geen boose middelen verkreegen, 11. 2. En Geluck, hebben de Nijd tot een Medgesellin, j. 6. Is dierbaerder als't leven, xxviij. 1. Sonder Deughd, is niets met allen, xlix. 1.
Eergierighe by de Bouwers van den Thoorn Babels vergeleken, ij. 10.
Eergierigheyt kleeft meerendeel de soodanighe aen, die de Natuer boven andere wat voor uyt gegeven heeft, xxx. 4.
Eerlijck Man te zijn, is 't beste Handwerck, doch de sulcke konnen by 't Hof niet aenkoomen, lxxij. 1.
Eerste trap tot goed, is't quaed te vlieden, xxij. 14
Eersught is als een Blad, 't welck de Wind van d'hooghste Boomen in een ogenblick ter aerden kan werpen, ij. 10.
Eersughtighe Menschen lijden of onder wegen, of in de Haven Schipbreuck, ij. 1.
Egyptenaers (soo ghenoemd) die onder den naem van Heydenen en Waerseggers door't Lant loopen, wat'er van te houden is, j. 1. Hebben voortijds een Tol gesteld gehad op de geene, die van de Sterre-kundighe toekoomende dinghen soghten te weeten; en noemden de selve den Narren-tol, xxxj. 18.
Esel met Goud belaeden kan in alle Sterkten koomen, lj. 3.
Eycken en Dennen hout laet sigh niet aen malkander lymen, xiv. 3.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Eygen roem is 't aldery-delst aller ydelheden XXXVII. 10.
Eygene lof, wannerſe geoorloft is, xxxvij. 10.

FAbel van Latone en de Boeren in Kickvorſſchen veranderd, xxx. 7. Van vier moetwillige K[illegible]deren, xlj. 1. Van e[illegible] Wolvin, een Paerd, en een Eſel, met Goudt belaeden, liv. 9. Van't Paerd en de Muyl xxxij. 14. Van den Os e[illegible] den Eſel, lxx. 13.
Feeſt-vergaderingh der Toveraers, wat in de ſelve omgaet, lxviij. 13.
Feylen van groote Heeren konnen ſoo weynigh verborghen blijven, als de misklanck van een ghebroockene Klock, lxiv. 1.
[F]inanciers, of Koninghlijcke Renrmeeſters in Vrankrijck, by de Bloed-Egels vergeleecken, x. 2.
Franſch Spreekwoord van de Liefde, ix. 2.
Franſche Edellieden, hoedaenigh en waer toe ſy haere Soonen laeten opvoeden, iij. 2. Moeten uyt gebreck van vyanden met haere Vrienden vegten, xvj. 1. xxx. 4. En Spaenſche, hebben een natuerlijcke vyandſchap tegens elckander, iij. 11.
Furien, of Helſche Wraekgodinnen, beelden d'yverſughtighe en wraeckgierige lieden af, xxiij. 1.

GAskonjers koomen met lange en ſpitſe vingeren ter weereld; dat is, ſijn van natueren diefaghtigh, lviij. 9.
Geduld, is de Suycker van alle onghevallen en beſwaerniſſen, xxx. 52.
Gedwongene Eed is God leed; en ghedwongene Echt veroorſaeckt een geduerigh Wee, xij. 3. Liefde en gheverwde Schoonheyd kan niet langh dueren, xlvj. 18.
Geeſt Gods valt op geen Gierigaerts, xvij. 1.
Geheymen, dieſe openbaerd, verkoopt ſijn vryheyd, IV. 12.
Geld in de Kaſt is een ghetrouwe Vriend in
tijd

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

tijd van noodt, xvij. 17. Werd nu veel Edelder geacht, als den Adel selfs, xxvj. 2. Is de Suycker die allerley ongeluk versoeten kan, xxxvij. 13. Die 't missen moet, is in 't grootste ongeluck gevallen, xliij. 1.

Geluck en Eere hebben de Nydt tot een Medgesellin, j. 6.

Gelijckenis, ghenoomen van een Paradijs-vogel, xv. 1. Van Slangen, ij. 6. Van een Egel, xxviij. 1. Van de swarte en witte Seylsteen, xxviij. 2. Van hooge Berghen, ij. 4. Van de Basilisken, xj. 1. Van den Koperen Stiere-maeker Perillus, xiij. 10. Van dorr en groen hout, xiv. 3. Van de blaederen der Boomen, ij. 10. Van den Thoorn Babels, ij. 10. Van den Eenhoorn, vj. 10 van een Lantaern, x. 5. Van de Vallende sieckte, xxviij. 6. Van de Bloed-Egels, x. 2. Van 't Vyer en de Water-sught, xvij. 17. Van de Kercke-thoorens, xxiv. 3. Van Lazarus in 't Graf, vij. 1. Van de Visschen, xxvj. 1. Van ongelijcke Paerden in een Waegen, xxij. 3. Van de Doornen, iv. 1. xvij. 17. Van de Roosen by Knoploock geset, xxij. 14. Van de Schaduw, ij. 6. Van schoone daegen, xxix. 1. Van de Troef-kaerten, xxiv. 2. Van een Klo[illegible] xxiv. 1. *En voorts n[illegible]ghte van andere door 't gheheele Werck.*

Gerichts-vonnissen langh te vertraeghen, is geen kleyn deel van d' ongheregtigheyd selfs, vj. 3.

Gerucht, heeft veel Ooren en Oogen, xl. 7

Gewisse, 't welck goed is, kan boose daeghen versuyckeren, en ons g[illegible] moed gerust behoude[illegible] j. 14. Is de beste Wisse[illegible] ger en Wissegging. xxxj. 18.

Godt, laet geene sonden ongestraft, j. 14. Ont breekt het aen geen middel, als d' Ovrigheyt hare plicht nae behooren niet waerneemd, om de Misdaders selfs hier tijdlijck te straffen, viij. 12. Verheught sigh over d' Eenicheyd

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

nicheyd der Echte Lieden, xij. 1. Waerom hy de Duyvel toelaet, sigh te vermommen in een Engel des Lights, lxix. 1. Geeft de Vroome dikmael in, d'alderheymelijckste ghedaghten der Godloose, xxxviij. 11.
Godloose Lieden werden selden d[illegible]r een uytghestaene [illegible]kte verbeeterd, j. 14.
Goed Gheweten kanmen hebben sonder groote weetenschap; en in tegendeel, groote Wetenschap sonder goed Gheweeten, vij. 2. Land, geneerd boose lieden, ix. 1. x. 2.
Goud, veroorsaeckt veel [illegible]aeds, iv. 1.
[illegible]erigaers zijn ongereg[illegible]ghe, xvij. 1. Hebben gewisselijck den Thoorn Gods te verwaghten, xvij. 1. Hebben noyt genoegh, maer wenschen altijd nae meer, *ter selver plaets.* Vermommen haere wreedheyd onder den naem van Spaersaemheid en Voorsichtigheyd, xliij. 2
Gierigheyd, hoedaenige vrughten de selve voortbrenght, xvij. 11. By 't Vyer en de Water-sucht vergeleecken, xvij. 17.
Grafschrift, op de Dood van de Heeren *Desfiats* en *de la Thou*, lxv. 12.
Gregorii voortreflijcke Spreuck van d'Onkuysheyd, xxv. 7.
Groen en dorr hout brand seer ongelijck; als 't eene eerst begind heet te werden, is 't andere al vervlamd, xiv. 3.
Grootmoedigheyd is een Deughd, die 't ghevaer noch soeckt, noch schroomd, lvij. 9.
Grouwlijcke Beloften gedaen van drie Godloose Edellieden en een Kleermaecker, xlj. 4.

HAerd, blijft noch wel heet, of 'er 't Vyer schoon van daen genoomen is, liij. 10.
Hel, indiense sigh voor onse oogen opende, soo souden wy d'Eergierige boven aen sien sitten, ij. 11.
Heldere tijd op See, is een voor-bode van Onweer, xxix. 1.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Heydenen plegen te feggen, dat gemeene Lieden foo langh leefden alsse konden, maer de wyse foo langh alsse wilden, xlix. 11.
Heymelijcke Houwlijcken zijn Stricken des Duyvels, xxiv. 1. Hebben feer felden een gheluckigen uytgang, xxxv. 8.
Hoenderen hebben foo wel vleugelen als de Valken, doch vliegen foo hoogh niet, xlvij. 7.
Hoereerders, hoedaenigh een eynd fy te verwaghten hebben, iij. 16.
Hoeren, diefe vermyd, vermyd een groot ongeluck, vij. 9.
Hoerery, is d'oorfaeck van veelerley grouwelen, xxiv. 1.
Honden, die'er by flaept, ftaet met vloyen weer op, xlj. 12. Hoemen figh de felve kan doen naeloopen, ix. 15.
Honger, heeft veelerley konften ghevonden, die anders fouden verborgen gebleven hebben, ix. 1.
Hooge Berghen zijn de kragt des Onweers allermeeft onderworpen, ij. 4.
Hooghmoed maeckt de Menfchen tot Duyvelen, Ootmoed tot Engelen, lxvj. 10.
Hooghmoedige, hoedaenich die gefteld fijn, ij. 15
Hooghmoedige Weduwen leggen meerendeel haere Cieraeden niet af, maer veranderen alleen de felve, ij. 15.
Hoornen der Eere hebben geen Margh der vreugde xvj. 1. Werden dickmael van de Jonge Lieden afgeftooten, alsfe de felve meenen op te fetten. *ter felver plaets.*
Horatius prijft den Ouderdom, en waerom? liij. 1.
Hovaerdy is een grouwel voor God en Menfchen, ij. 11.
Houwlijcken, die alleen de vleefchelijcke luft tot haer Doel hebben, konnen niet geluckigh zijn, viij. 6. xxix. 12. Met een al te vyerige Liefde aengevangen, fijn felden langh beftendigh, ij. 4.
Houwlijcken die door dwangh gefchieden, veroorfaecken veelerley onheylen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

heylen, xxx. 30. De Vader-dwangh ontrent de selve is ten hooghsten onbillijck, xlvj. 18.

IDelheydt, indien de selve van ons gantsche Leven eens wegh-genoomen wierd, daer sou seer wenigh van overblyve[illegible] 1. D'alderydel[illegible]heyd is eygen [illegible], en opgheblaes[illegible]eyd op sigh selven, xxxvij. 10.

Inlandtsche Oorloghen maecken alles tot Vriend of tot Vyand, sonder eenigh onderscheyd, xxvij. 3.

In verborgene Misdaeden konnen de Blinde selfs somtijds getuygenis geven, xlij. 1.

Inwoonders der Stad Agen, hoedaenigh de selve zijn, x. 2.

Italiaensch Spreekwoord, van de ghelegentheydt tot Sondigen, xxxvj. 4.

Italianen zijn van natueren yversughtigh, iij. 4. xiv. 3. Haer Spreekwoord van de Liefde, ix. 2. Beminnen of haeten of sonder maet, xxxij. 10.

Iversught verhit de Liefde, en maeckt de selve brandend, viij. 5. Kan de Huys-vreede verstooren, en in een ellendige verwoestingh stellen, xiij. 5. Werd beschreven xxiij. 9.

Iversughtige, hoedaenigh hun aert is, vij. 2.

JAegers kennen 't wild aen 't Spoor haerer voetstappen, xxix. 1.

Jeught siet op de Lust, Mannen op eer, en oude Lieden op voordeel, xliij. 1. Moeten hun blinde ghenegentheden niet te veel toegheven in saecken van Houwlijck. xlvj. 18.

Joden, offe, en op welcke wijs sy gedooghd mooghen werden, lvi. 1. Grouwlijcke herdneckigheydt en boosaerdigheyd van de selve, lvj. 3. 4. 5. 10.

Jonge Kluysenaers worden oude Duyvels; en kuysche Jonckvrouwen wel oude Hoeren, xxxvj. 7.

Jon-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

JongeLieden ſtooten dikmael de Hoornen der Eere af, alsſe die meenen op te ſetten, xvj. 1.
Jongelingh veranderd ſigh door Tovery, in de ghedaente van een Beer, en veronteert op deeſe wiis een Jonge Dochter, die hy niet ten Houwlijck had konnen bekoomen, lxviij. 13.

Kercke Gods werd by een ghetrouwde Vrouw vergheleecken, xxxvj. 1.
Kerkthoornen, alsſe recht overeynd ſtaen, ſietmen van verre; waer op ſulcks gepaſt werd, xxix. 3.
Keur van dinghen baerd twijffel in 't beſluyt te neemen, xxx. 1.
Kinderen, offe van haere Ouders tot een Houwlijck gedwongen mogen werden, xliij. 2. 3. Moeten hun blinde ghenegentheden den toom niet te ruym laeten, noch hardneckigh tegens hun Ouders zijn, xlvi. 18. Sijn een Geſchenk Gods, xlvij. 4. Sijn verbonden, hun Ouders alle gehoorſaemheyd te betoonen, lxx. 1.
Kleederen onderſcheyden de Menſchen, ghelijck de Vederen de Vogelen, xliv. 2.
Kleyn werd allenxen groot, maer 't groote ſ er lightlijck kleyn, of wel [illegible] tot niet, lxiv. 5.
Klippen, [illegible] de getrouwſte [illegible]dſchap Schipbreuck aen lijd, ſijn oneerlijcke Liefde en eygenbaet. xvi. 10.
Klock, werd gekend uyt de klanck, lxiv. 1.
Kneghts kooptmen, om hoop, en men betaeld haere dienſten met een Hof-pop, xl. 6.
Knuppels moetmen niet werpen onder de Vogels, diemen begeerd te vangen, v. 15.
Koe, kan niet op een Boom ſpringen, gelijck een Eeckhoorn. xlvij.
Koningen van Vranckrijck hebben de Tweegheveghten noyt konnen wegh neemen, xxx. 4.
Koninghlijcke Rentmeeſters (Financiers) in Vranckrijk by de Bloed-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Egels vergeleecken, x. 2.

Kopere Stier, van Perillus ghemaeckt, om de Menschen in te verbranden, waer toe byghebraght, xiij. 10.

Kroon, een seer swaere last genoemd, x[illegible] 14.

Krijgh, [illegible] boos geselsch[illegible]erlaet, xl. 3.

Kuyshe[illegible] werd van God oo[illegible]selfs met tijdlijcke welvaerd begenaedight, iij. 16. Is een Schild der Schoonheyd, maer moet op den grond der ootmoedigheyd ghevestight zijn, xxviij. 9.

Laetste woorden van een Overspeelster op 't Straf-tooneel, lxiij. 9. Van den Heer *de la Thou*, lxv. 3. 6. 7. 11. Brief van den Hertogh van Montmorency aen sijn Gemaelin, als hy nu onthooft sou worden, lxiv. 8. Van den voortreflijcken Reghtsgeleerde Cortesius, ontrent de manier van sijn Begraefnis, lxv. 13.

Land, hoe 't beeter is, hoe de Lieden boser sijn, ix. 1. x. 2. xxvj. 2.

Lasteraers woorden zijn als slaeghen en pijlen in 't hert van een eerlijck Man, xxxvij. 17.

Lazarus in 't Graf, een V[illegible]beeld van een Sond[illegible], in swaere sonden leggende, vij. 1.

Ledige beurs is 't grootste ongeluck, xliij. 1. Menschen, voeden boose gedaghten; en in ledighe Huysen regeeren de Bolder Geesten, x. 13. Maegh, veroorsaeckt lust tot eeten, xvij. 17.

Ledighgangh veroorsaekt allerley onheyl, x. 1.

Leven des Menschen moet men leeren kennen aen den uytgangh, xxix. 1. Die 't moetwilligh in gevaer steld, toond, dat seer weynigh weerdigh moet zijn 't geen hy selfs niet hoogh aght, lvij. 1.

Liefde, tusschen Echte-Lieden is een deel des Godlijcken zeegens, viij. 12. 't Onmaetigh sijnde, maeckt de Menschen tot Sinneloose, ix. 2. Wert vergroot door tusschen koomende verhinderin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

gen, xxvj. 2. Maeckt ongelijcke dinghen gelijck, lj. 2. Is een begeerte nae eenigh schijnbaer of waeraghtigh Goed, xliij. 12. Is driederley; een Engelsche, Menschelijcke en [illegible]eestelijcke, xliij. 12. [illegible] efi yets van de Eygen[illegible]ap des Donders in [illegible]gh, xlv. 8. Wil niet ghedwongen zijn, lv. 19.

Liefde-beetje, van een Paerd ingenoomen sijnde, wat daer op gevolght is, ix. 15.

Liefde-dranck, wat'er van te houden is, ix. 15.

Lighter is't, een Dorp te verquisten, als een Huys te winnen, lxvj. 3.

List, tot yemands naedeel aengheleyd, heeft geen goeden uytgangh te verwaghten, iv. 12.

Loosheyd der Menschen heeft den aert den Basilisken, xj. 1.

Lust, oneerlijck genooten, is soo kort-duerend, als een Blixem, lx. 64. Ontfanghen hebbende, baerd Sonde, lxix. 25.

Lydsaemheid overwint alle Ongelucken, xxx. 52.

MAegh, die opghevuld is, begeerd geen spijs meer, waer by vergheleecken, xvij. 17.

Malvezzi treflijke woorden van de Straffe Gods over de Sonden, j. 14.

Mani[illegible]e seer seldsaem is, [illegible]n voornaer[illegible]geleerde begraven [illegible]in, lxv. 13.

Mars en Venus [illegible] Vranckrijck gheduerigh op't Tooneel, xl. 2.

Menschen, werden door haere woorden ghevangen, gelijck de Visschen door den Angel, xxvj. 1. Werden door haere Kleederen ondersc[illegible]den, gelijck de Vogelen door haere Vederen, xiv. 2. Sijn seer begeerigh nae de tijdlijcke eeuwigheydt, dat is, haer Geslaght in haere Naekoomelingen voort geplant te sien, xlvij. 2. Righten al haer doen en laeten nae Eere, Geld of Wellust, xxxij. 2.

Menschelijcke Sinnen sijn seer veranderlijck, en waer by vergeleken, xv. 1.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Midelwegh tusschen de Vriendschap en de Vyandschap konnende Menschen gantsch beswaerlijck houden, xliij. 12.

Minnaers geluckigh [illegible]den sijn op d' onb[illegible] heyd [illegible] [illegible]xx. [illegible] Har[illegible] [illegible] x[illegible] [illegible]oeghd insonMi[illegible]eyd oude Mannen gantsch niet wel, ix. 2.

Minotaurus (of Paerd-Man) waer by vergheleecken, lvij. 1.

Misdaedige sijn dickmael door de tongh haere eygen Verraeders, 11. 10. Offe haere Straf uyt-gestaen hebben, als de Beul quaed Reght doet, xlviij. 13. Werden somtijds eerst nae een langen tijd gestraft, lxxiij. 1.

Montmorency Brief aen sijn Ghemaelin, als hy nu gereed stond om onthoofd te werden, lxiv. 8.

Natuer der Menschen is hovaerdigh te sijn, schoonse van Natueren niets hebben, om sigh daer op te verhovaerdighen, ij. 18.

Nebucadnezars gelijcke, welcke die sijn, xxxj. 1.

Neygingen der Kinderen moe[illegible]n van d' Ouders m[illegible] bescheydenheydt [illegible]rgenoomen werden, [illegible] 18.

[illegible]d weet 's morgens, wat den Avond hem noch sou mooghen [illegible] brengen, 11. 2. Is met sijn eygene Stand te vreeden, xxij. 2.

Niet hebben, doet quaelijck huys houden, xvij. 17.

Nijd, indiense een Koorts was, de Weereldt sou al langh sijn uytgestorven gheweest, 1. 6.

ON-bestendigheydt brenght veelerley boose vrughten voort, xxxvij. 10.

Onderscheyd tusschen Lasteringh en Achterklap, xxviij. 1. Tusschen Vriendschap en Liefde, lxj. 1.

Ondeughden wilmen heden

densdaeghs gesteld hebben op de lijst der deugden, xlj. 3.
Oneerlijcke Vrouwspersoonen by een Brandspiegel vergheleecken, lxviij. 2.
Ongeduld is 't gr[illegible]ste Wercktuygh van [illegible]en Duyvel, tot verder[illegible] Menschen, xxx. 52.
Ongeluck komt [illegible] alleen, IV. II.
Ongelijk baerd ongeluck, XIV. 3.
Ongelijcke Paerden trecken niet wel in de Waegen, XXII. 3.
Onreghtveerdige Rijckdom doet geen voordeel, IV. 5.
Ontrouw treft sijn eygene Heer, xxxiij. 10.
Onschuldige, ontbreeckt het aen geen troost, selfs in 't midden van al haer lijden, j. 14. Hebben sigh door pijn dickmael schuldigh bekend, xlIV. 6.
Oogen sijn als de Spiegels onser gedaghten, en de stilswijgende Tolcken onses Gemoeds, lv. 4.
Oorlogh, wat voor een boos ghESELschap de selve achter sigh laet xl. 3.
Opene Geld-kas, kan oock selfs d'opreghte doen sondighen, xxxvj. 4.
Orde, brenght alles goeds, on[illegible] alles quaeds met sigh [illegible] I.
[illegible] xlvij. 7.
Oude lompen [illegible] gen wel eenen vert[illegible] dighen Ulysses, xlIV. 2.
Ouderdom, waerom Socrates de selve gepreesen heeft, liij. I. Helpt niet voor dwaesheyd, liij. 10.
Ouders in Vra[illegible]ijck hebben de magh[illegible], om haere Dochters uyt te houwlijcken aen wie[illegible] willen, xxx. 29. Doch hier door werden veelerley onheilen veroorsaeckt, xxx. 30. xliij. 2. 3. Moeten sigh ontrent de ghenegentheden haerer Kinderen bescheydentlijck draeghen, xlvI. 18.
Overvloed veroorsaeckt le-

ledighgangh, en ledighgangh allerley ongeluck, x. 1.

PAerd ... fde ...

... behoud n, ... in 't midden ... d' ontroerde en soute Zee, xlix. 13.
Palm-boomen groeyen alderbest, alsse by e... gheplant staen xliij. 1...
Paradijs-vogel, swaer... der van Vederen, al... Ligchaem, wa... gheleecken, xv.

... de tongh der afweesende genoemd, xiv. 5.
Perillus, maecker van de Koopere Stier, met de Bedriegers vergheleecken, xiij. 10.
Phaëtonsche en Icarische Menschen werden, nae haeren val, meer bespot als beklaeghd, ij. 11.
Pharaos gelijcke, werden hedensdaeghs seer veele gevonden, j. 14.
Pleydt-saecken konnen sonder Geld niet ghevoerd werden, xxxij. 14.
Pr... mannen in ... is alleen om ... ven te be... n van ... ven en ... xxix. 3.
P...banck doet d'onschul...ge dickmael belijden, ...geense noyt ghedaen ...och ghedaght hebben, xliv. 5.
Pythagoras deed, door de weerschijn van een Spiegel, bloedighe teeckenen in de Maen verschijnen, xl. 1.

QUaede daeden hebben noyt goeden uytgangh te verwaghten, iv. 12. xx. 9.
Der Groote werden verschoond of geooghluykt, viij. 10.
Quaede dingen sou Godt niet toelaeten, indien hy deselve niet ten goeden kon en wou gebruycken, lx. 14.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Quaeden raed is den Raedgever quaeder, als diese hooren en geb uyken wil, *xxvj*. 12
Quaedt ghefelfch... hooghsten sch... *xlj*. 12. Gh... quaedster ... *xxxj*. ... scho... wer... Str... volght is, ...
Quickfilvers aert, by en onbestendigh Mir ... vergeleecken, *xx*: 12. In Goud verand waer van eenighe m ghesl aeghen is ghew den. lxxj. 11.

Raedslaegen, die God niet vera. woordelijck sij konnen oock by de Me schen niet gereghtveerdight werden, *lxvij*. 5.
Reght, gaet maer lleen over gheringhe Lieden, Maer d' aensienlijcke sijn 't selve ontwassen, *viij*. 10.
Reghters moeten sigh met de Pijnbanck of 't Vonnis niet verhaesten, *xliv*, 6.
Rentmeesters in Vranckrijck by de Bloed-Egels vergele ken, *x*. 2.
Roock ... tijd nae bo... ven alsoo ... erdy... 4.
Orde, brenght alles goeds ... alles quaeds ... sigh ... 1.
... gesel, riec... stercker, *xx* ...
Rijckdom, offe van de toornige of gunstige Goden gegeven werd, daer aen heeft Tacitus ghetwijffeld, *xlvj*. 1. By de Doornen vergeleken, iv. 1. *xvij*. 17.
Rijcke, moeten ve... ben, en noch i... les te weynigh, *xvij*. Sijn niet alle gierig noch alle Gierige sijn niet rijck, *xvij*. 17.
Vrouwen, diese ten Houwlijck neemt, verkoopt sijn Vryheyd, *lvij*. 4.

Salomons treflijcke Spreucken van Overspel, *xii*. 10.
Schaduw, alsse ... 't hoogst

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

is, gaet de Son haest onder, ij. 1.
Schaemte, is ... sterckften band ... eughden by ... Liefde. Gesl... henoomed ... e, hoe ... weest, ...
... ds niet ghe... w...rden, xxix,
... Dochters, draeghen haer Houwlijcks goed in 't aengesight, lij. 11.
Sch...its-heeren maecken sich selven dickmael tot ...its-heeren, xxvij. 3.
Sc...m in de mond ders ...rghde, waer door ...orsaeckt werd, x..ij. 15.
Precaes Spreuck van de Vriendschap, vj. 1. Van een middel-maetighe Stand, xxxiv. 14.
...eylsteen treckt het Yser niet tae sigh, wanneer 't selve met vettigheyd besmeerd, of dat'er een Diamant by gheleyd is, xlvj. 9.
Siecke, verbeetert selden te ...loose, x. 14.
Sielen, offe uyt de Ligchaemen der Toveraers gaen, wanneer deselve op ... Feest-vergaedevoor... verschijnen, lxviij, 14.
Praght der ... K...deren, ij. 1. Van ...e Vrouw, xlvj. 1. ..., xxvij. 12. ...loot, ...nten werde... uyt haer le... Van ...el gekend ... om de Son te lighten, ...j. 1, Van een Doods... ft met een Lauwer...ans xlix. 1.
...zien der Vrouwen sijn P...r veranderlijck, en ...er by vergeleecken, v. g... xv. 1.
...ngen sijn aldergevaer...ckst, wanneerse sigh ...n 't lijf wringen, waer ...p gepast, ij. 6.
Sluyp-houwlijcken hebben seer selden een gheluckigen uytgang, xxxv. 18.
Sneeuw versmelt alderlighst op 't veld, daer geld onder begraeven leyd, xvij. 1.
Socratis raed, van sigh meenighmael te spiegelen, en waerom, liv. 1.

Sonde, die sigh daer door groot maecken wil, sal met schande kleyn werden, ij. 10. Werd van God niet ongestraft ghelaeten, j. 14. Be[illegible]en in 't begin met [illegible] voen, maer naedgev[illegible] b[illegible]t wrevel, xviiierge[illegible]

Sonder 1.
kandarringh is [illegible] kel[illegible]ercktuygh v[illegible] xxix. viij. 1.
tijd van vreede veel meer d'overhand, als in tijd van Oorlogh, xxxvij. [illegible]

Spaersaemheydt mag geen Gierigheyd ghenoemd werden, xvij. 17.

Spiegel, vertoond soo wel de lelijcke, als de schoone Aengesighten, lIv. 1.

Spoockeryen en Bedriegeryen des Duyvels, in verscheydene Voorbeelden aengeweesen, lxix. *doorgaens*.

Sterckte der Krijghshelden by den Donder vergeleecken, xxx. 2.

Strop heeft geen Klem, als om den hals van gheringe Lieden, viij. 10.

Sweeren en Vloecken is een van d' aldergrouwlijkste Sonden, lxij. 1.9.

T

Tacitus heeft ghetwijffelt, of den R[illegible]ckdom van de gra[illegible] of van de gunstige [illegible] ghegeven werd [illegible]

Them[illegible] verlo[illegible]

[illegible] niet, en sij[illegible] dienstigh te [illegible] xxxj. 1.

Tongh, is dickmael der Misdaedigers Selfs-verraeder, ij. 10. Der Afweesende is de Pen, [illegible]. 5. Waerom de selve een dubbele Omsluytingh heeft, xxvj. 1. Is 't Swaerd der Wijv[illegible]n, e[illegible] slaet d'eere dood, xxviij 3. Moet met voorsighdigheydt bewaerd werden, xxvj. 14. Der Sondaers, moet tot een Mes werden, 't welck haer eyndlijck de go[illegible]gel afsnijd, xxvj. 14.

Toorn is een orderpa[illegible]d van berouw, en verblindingh des Gemoels, vj. 10. En de liefde werpen blinde Jongen, gelijck

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

lijck de honden, xxviij. 1.

Toveraers, of m[illegible] de selve behoord[illegible]gen, dat se de [illegible]e aenraeck[illegible]r gheneef[illegible] lix. 20. Wa[illegible]eest-vergae[illegible] lxviij[illegible]

Tov[illegible] go[illegible]x. 1. Kan [illegible]es Menschen niet [illegible]ngen, ix. 5.

Trenrspel des Duyvels, wat het is, viij. 12.

Troef-kaerten strijden over dagh tegens een, en leggen 's naghts by malkander, xxiv. 2.

Trouw onder d' Onderdaenen is den band haerer Eenigheyd. xij. 1. Is 't pand der Menschelijcke Gemeenschap, xxvij. 1.

Tweede Houwlijcken veroorsaecken de Kinderen van 't eerste Bed of haet, of immers minder Liefde, xxxviij. 1.

Tweemael moetmen overdencken 't geen men eenmael spreecken wil.

Tijd bevreedight allenx- en de bewegingen der Gemoederen xxx. 24. Ontdeckt alle verborgene dingen, xxxv. 5.

Ty[illegible]rs werden noch veel w[illegible]r, alsse de klanck va[illegible]k hooren, xliv.

[illegible]room [illegible]lick- [illegible]nde- [illegible]j. 1.

Valencen, hoedaenigen L[illegible]ndschap het is, ix. [illegible]

[illegible]alsche tongen sijn God, en de Menschen een grouwel, en verwecken veelerley onheylen, lxxij. 12. 20.

Venus-janckers, in haer oneerlijck versoeck gheweygerd sijnde, veranderen hare liefde in haet, j. 9.

Veraghtingh der Weereldsche dingen, lxv. 13.

Verschijningh [illegible] Geesten, en ande[illegible] S[illegible]ooc-keryen des Duyvels, lxix. *doorgaens*.

Verstandt, 't welck veele dingen te gelijck bevatten wil, kan sijn kraght niet op yet seeckers leggen,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

gen, xxxij. 1.
Verstandigh en te gelijck verlieft te sijn, is oock selfs de Goden niet toegelaeten, IX. 2.
Vertwijffelingh [illegible] rd haer' overge[illegible] voen-ven uyt en n[illegible]
xxxv.
Verw[illegible]
't w[illegible]
quaed, [illegible]
Visschen vanghtmen met den Angel; Menschen met haere woorden, xxvij. 1.
Vloeck, sal niet wijcken van't huys eens ondanckbaeren, xx. 1.
Vloecken en Sweeren is een gantsch schricklijcke Sonde, lxij. 1. lxix. 20.
Vogelen die hoogh vliegen, sijn quaelijck te bekoomen, xlvij. 7.
Vriendschap, die sigh eyndight, is noyt een waere vriendschap geweest, vj. 1
Vrouwen, sijn t'eenemael onbestendigh, xv. 1. Moeten sigh waghten, van met'er daed of in schijn quaed met quaed te willen vergelden, xiij. 10. Sijn noyt gevaerlijcker Dieren, dan alsse tam sijn, xxix. 8. Sijn in ha[illegible] Herts-toghten veel [illegible] ls de Mannen, [illegible] Hebben 't Li[illegible] e beneder[illegible] van de [illegible] nste hooft[illegible] 13.
[illegible] lom
[illegible] yheyd w[illegible] alsmen sijn g[illegible] aen yemand open[illegible] IV. 12.
Vyer, dat fel brand, verteerd sigh selven haest, 11. 4. Kan soo verborgen niet sijn, of 't geeft eenige roock van sigh, xxx. 28.

Uyt het oogh is gheméenlijck oock uyt het hert, xl. 6.
Uytstel der Gerigts-vonnissen is een groot deel van d' ongereghtigheyd selfs, vi. 3.

Waerheyd is de Dochter des tijts, xxix. 4. En Valscheyd vergeleecken met het Yser en Leem aen de voeten van Nebuad-

cadnezars Rijcksbeeld, xiij. 1. Heeft ſtercke, maer de Leugen ſwacke beenen, lij. 1.
Wanhoop doet de Menſchen dingen beſtaen, die anderſins onmoogelijck ſchijnen, xxxv. [illegible]
Weereld is de [illegible] nd-bruyt des Duv[illegible] . 1.
Weetenſc[illegible] ee-le, ſon [illegible] Ge-weeter [illegible]
Welda[illegible] aen een ondanckbaeren verlooren, xx. 1. Des Duyvels ſijn ſchaedelijcker, als alle lighchaemelijcke wonden, lix. 20.
Wil der Menſchen, oſſe door Tovery wel bedwongen kan werden, ix. 5. Kan ſeer beſwaerlijck de middelwegh houden tuſſchen vriendſchap en vyandſchap, xliij. 12.
Wilde Boomen ge-int ſijnde, geven goede en lieflijcke vrughten, iij. 1.
Woorden van onkuyſche Aenſoeckers moeten een jon[illegible] Dochter even ſoo ve[illegible], als of de Duyvel ſ[illegible] lxviij. 13.
Wraec[illegible] ijckheyt der tr[illegible] noch [illegible] taet; en de treurigheyd der vrolijcke, alsſe vertrocken is, *xix*. 1. Werd afgebeeld door een hand, die op een Egel ſlaet, *xxviij*. 1. Komt alleen God toe *xxxvij*. 10.
Wyven te hoeden helpt niet, of behoeft niet, *xiv*. 4. Sijn veel gieriger als de Mannen, *xvij*. 17.

EYNDE.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
30 K 7